

GOVERNMENT OF INDIA
ARCHAEOLOGICAL SURVEY OF INDIA

CENTRAL
ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY

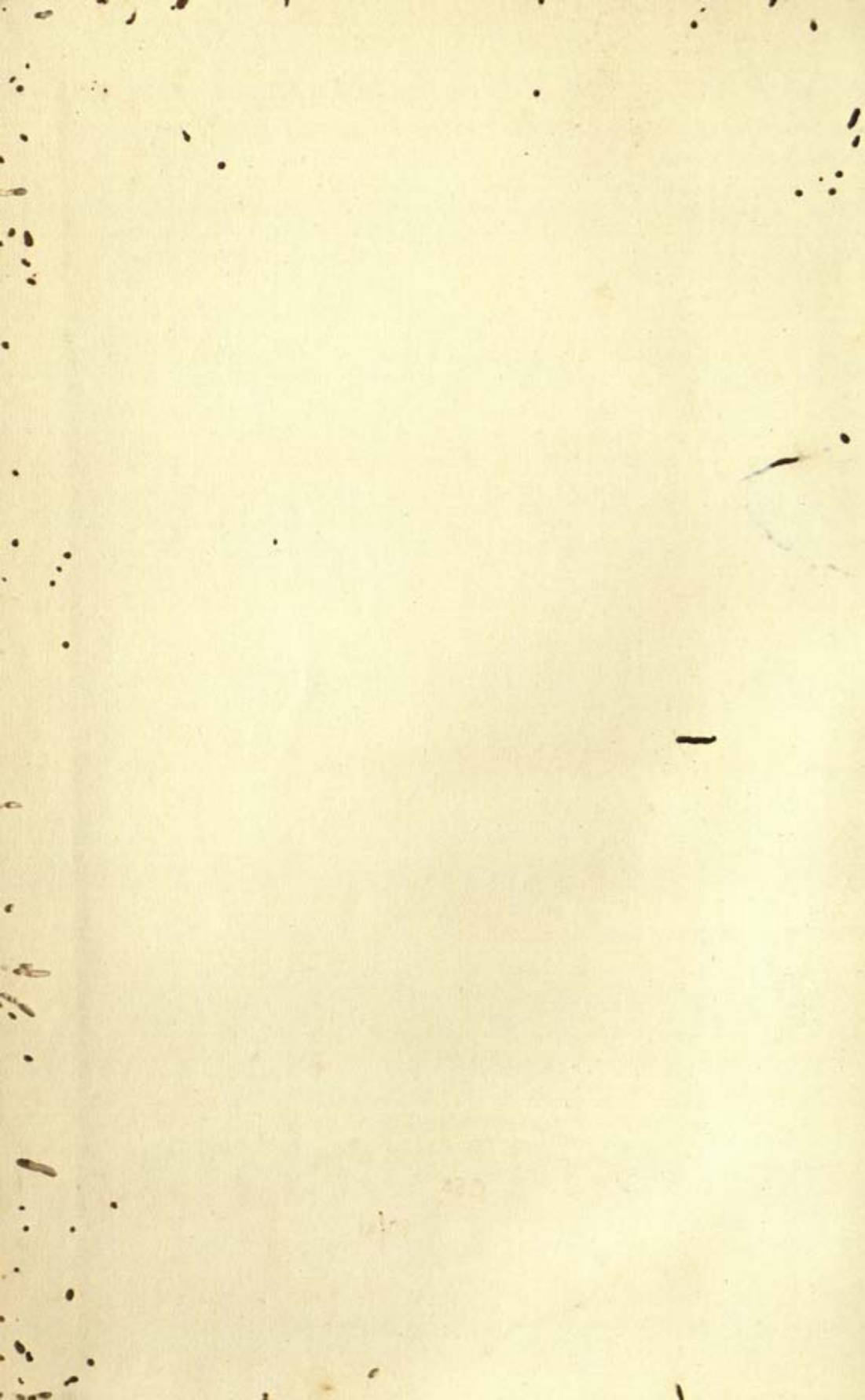
ACCESSION NO. 20684

CALL No. 891.551/*Rum/Nic* 4-3

D.G.A. 79

23-15-0-558
for Vols 2, 3, 4.

"E. J. W. GIBB MEMORIAL"
SERIES.

NEW SERIES, IV 3.

THE MATHNAWI OF JALĀLU'DDĪN RŪMĪ

EDITED FROM THE OLDEST MANUSCRIPTS AVAILABLE
WITH CRITICAL NOTES, TRANSLATION, AND
COMMENTARY

BY

REYNOLD A. NICHOLSON,
LITT. D., LL.D., F.B.A.

Sir Thomas Adams's Professor of Arabic, Fellow of Trinity College,
and sometime Lecturer in Persian in the University of Cambridge

VOLUME III.

CONTAINING THE TEXT OF THE THIRD AND
FOURTH BOOKS.

891.551
Rum/Nic

20684

Ref. 181.5
Rum/Nic

PRINTED BY MESSRS. E. J. BRILL, LEIDEN,
FOR THE TRUSTEES OF THE "E. J. W. GIBB MEMORIAL"
AND PUBLISHED BY MESSRS. LUZAC AND Co.,
46, GREAT RUSSELL STREET, LONDON, W.C.
1929.

A. h. 716

PRINTED BY E. J. BRILL,
LEYDEN (HOLLAND).

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.

Acc. No. 20684
Date 9. 6. 55
Call No. 891. 551/Rum/Nic

"E. & W. GIBB MEMORIAL":

ORIGINAL TRUSTEES.

[*JANE GIBB*, died November 26, 1904],
[*E. G. BROWNE*, died January 5, 1926],
G. LE STRANGE,
[*H. F. AMEDROZ*, died March 17, 1917],
A. G. ELLIS,
R. A. NICHOLSON,
SIR E. DENISON ROSS,

ADDITIONAL TRUSTEES.

IDA W. E. OGILVY-GREGORY, appointed 1905.
C. A. STOREY, appointed 1926.
H. A. R. GIBB, appointed 1926.

CLERK OF THE TRUST.

W. L. RAYNES,
90, Regent Street,
CAMBRIDGE.

PUBLISHER FOR THE TRUSTEES.

MESSRS LUZAC & Co.,
46, Great Russell Street,
LONDON, W.C.

*This Volume is one
of a Series
published by the Trustees of the
"E. J. W. GIBB MEMORIAL".*

*The Funds of this Memorial are derived from the Interest accruing
from a Sum of money given by the late MRS. GIBB of Glasgow, to
perpetuate the Memory of her beloved son*

ELIAS JOHN WILKINSON GIBB,

*and to promote those researches into the History, Literature, Philosophy
and Religion of the Turks, Persians and Arabs, to which, from his
Youth upwards, until his premature and deeply lamented Death in his
forty-fifth year, on December 5, 1901, his life was devoted.*

تِلْكَ آثَارُنَا تَدُلُّ عَلَيْنَا . فَانْظُرُوا بَعْدَنَا إِلَى الْآثَارِ

*"These are our works, these works our souls display;
Behold our works when we have passed away".*

"E. J. W. GIBB MEMORIAL" PUBLICATIONS.

OLD SERIES. (25 works, 42 published volumes.)

- I. *Bábur-náma* (Turki text, fac-simile), ed. Beveridge, 1905. *Out of print.*
- II. History of *Ṭabaristán* of Ibn Isfandiyár, abridged transl. Browne, 1905, 8s.
- III. 1-5. History of Rasúlí dynasty of Yaman by al-Khazrají; 1, 2, transl. of Sir James Redhouse; 1907-8, 7s. each; 3, Annotations by the same, 1908, 5s.; 4, 5, Arabic text ed. Muḥammad ʿAsal, 1908-1913, 8s. each.
- IV. Omayyads and ʿAbbásids, transl. Margoliouth from the Arabic of G. Zaidán, 1907, 5s. *Out of print.*
- V. Travels of Ibn Jubayr, Arabic text, ed. de Goeje, 1907, 10s. *Out of print.*
- VI. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7. Yáqút's Dict. of learned men (*Irshádu-l-Arib*), Arabic text, ed. Margoliouth, 1908-1927; 20s., 12s., 10s., 15s., 15s., 15s., 15s. respectively.
- VII. 1, 5, 6. *Tajáribu'l-Umam* of Miskawayhi (Arabic text, fac-simile), ed. le Strange and others, 1909-1917, 7s. each vol.
- VIII. *Marzubán-náma* (Persian text), ed. Mírzá Muḥammad, 1909, 12s. *Out of print.*
- IX. *Textes Hóroufís* (French and Persian), by Huart and Rizá Tevfík, 1909, 10s.
- X. *Muʿjam*, an old Persian system of prosody, by Shams-i-Qays, ed. Mírzá Muḥammad, 1909, 15s. *Out of print.*
- XI. 1, 2. *Chahár Maqála*; 1, Persian text, ed. and annotated by Mírzá Muḥammad 1910. 12s. *Out of print.* 2, English transl. and notes by Browne, 1921, 15s.
- XII. *Introduction à l'Histoire des Mongols*, by Blochet, 1910, 10s.
- XIII. *Díwán* of Ḥassán b. Thábit (Arabic text), ed. Hirschfeld, 1910, 7s. 6d.

- XIV. 1, 2. *Ta'ríkh-i-Guzída* of Ḥamdu'lláh Mustawfí; 1, Persian text, fac-simile, 1911, 15s. *Out of print.* 2, Abridged translation and Indices by Browne and Nicholson, 1914, 10s.
- XV. *Nuqtatu'l-Káf* (History of the Bábis) by Mírzá Jání (Persian text), ed. Browne, 1911, 12s. *Out of print.*
- XVI. 1, 2, 3. *Ta'ríkh-i-Jahán-gusháy* of Juwaynī, Persian text, ed. Mírzá Muḥammad; 1, Mongols, 1913, 15s. *Out of print.* 2, Khwárazmsháhs, 1917, 15s.; 3, Assassins, in preparation.
- XVII. *Kashfu'l-Mahjúb* (Šúfí doctrine), transl. Nicholson, 1911, 15s. *Out of print.*
- XVIII. 2 (all hitherto published), *Jámí'u't-Tawáríkh* of Rashídu'd-Dín Faḍlu'lláh (Persian text), ed. and annotated by Blochet, 1912, 15s.
- XIX. *Kitábu'l-Wulát* of al-Kindí (Arabic text), ed. Guest, 1912, 15s.
- XX. *Kitábu'l-Ansáb* of as-Sam'ání (Arabic text, fac-simile), 1913, 20s. *Out of print.*
- XXI. *Díwáns* of 'Ámir b. aṭ-Ṭufayl and 'Abíd b. al-Abrāṣ (Arabic text and transl. by Sir Charles J. Lyall), 1914, 12s.
- XXII. *Kitábu'l-Luma'* (Arabic text), ed. Nicholson, 1914, 15s.
- XXIII. 1, 2. *Nuzhatu'l-Qulúb* of Ḥamdu'lláh Mustawfí; 1, Persian text, ed. le Strange, 1915, 8s.; 2, English transl. le Strange, 1918, 8s.
- XXIV. *Shamsu'l-'Ulúm* of Nashwán al-Ḥimyarí, extracts from the Arabic text with German Introduction and Notes by 'Azímu'd-Dín Aḥmad, 1916, 5s.
- XXV. *Díwáns* of aṭ-Ṭufayl b. 'Awf and aṭ-Ṭirimmáh b. Ḥakím (Arabic text and translation), ed. Krenkow, 1928, 42s.

NEW SERIES.

- I. *Fárs-náma* of Ibnu'l-Balkhí, Persian text, ed. le Strange and Nicholson, 1921, 20s.
- II. *Ráḥatu's-Sudúr* (History of Saljúqs) of ar-Ráwandí, Persian text, ed. Muḥammad Iqbál, 1921, 47s. 6d.
- III. Indexes to Sir C. J. Lyall's edition of the *Mufaḍḍalíyát*, compiled by A. A. Bevan, 1924, 42s.

- IV. *Mathnawí-i Ma'nawí* of Jalálu'ddín Rúmi. 1. Persian text of the First and Second Books, ed. Nicholson, 1925, 20s.; 2. Translation of the First and Second Books, 1926, 20s. 3. Text of the Third and Fourth Books, 1929, 30s.
- V. *Turkistán at the time of the Mongolian Invasion*, by W. Barthold, English transl., revised by the author, aided by H. A. R. Gibb, 1927, 25s.
- VI. *Díwán of Abú Başır Maimún ibn Qais al-A'shá*, together with collections of pieces by other poets who bore the same surname and by al-Musayyab ibn 'Alas, ed. in Arabic by Rudolf Geyer, 1928, 42s.
- VII. *Mázandarán and Astarábád*, by H. L. Rabino, with Maps, 1928, 25s.

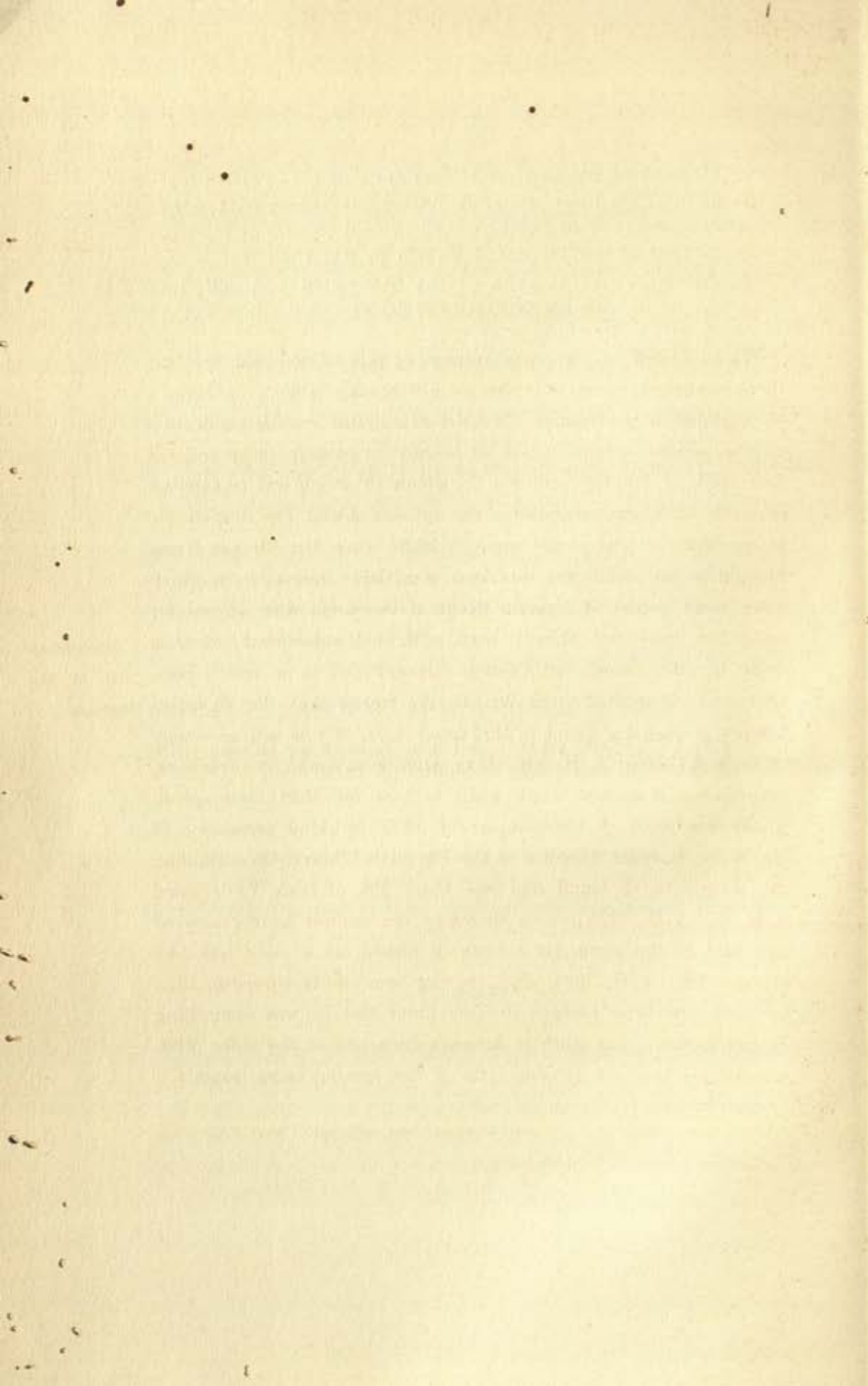
IN PREPARATION.

Jawámi'u'l-Hikáyát of 'Awfi, a critical study of its scope, sources and value, by Nizámu'ddín (in the Press).

A History of Chemistry in Mediaeval Islám, by E. J. Holmyard.

WORK SUBSIDISED BY THE TRUSTEES.

Firdawsu'l-Hikmat of 'Alí ibn Rabban aṭ-Ṭabarí, ed. Muḥammad az-Zubayr aṣ-Ṣiddíqí (in the Press).

INTRODUCTION.

When I said in the first volume of this edition that the text there published, based as it was on 14th century MSS. ¹⁾, could only be regarded as provisional, I did not expect that ere the publication of the present volume I should wholly or partially have collated four MSS. of the 13th century, the oldest of which was transcribed in A. D. 1275, two years after the author's death. The first chance to see MSS. of that period came in 1926, when Mr. Rhuvon Guest brought to my notice the catalogue of a Cairo bookseller in which some early copies of separate Books of the poem were offered for sale; but they had already been sold, and subsequent inquiries made by Mr. Guest and Captain Creswell led to no result. Soon afterwards I learned from Mr. C. A. Storey that the Egyptian Library possessed a complete MS. dated A. H. 668 as well as a copy of Book VI dated A. H. 670. Both dates were evidently erroneous; nevertheless it seemed worth while to have the MSS. rotographed, which was done in the summer of 1927 by kind permission of Mr. M. A. Barrada, Director of the Egyptian Library. On examining the rotographs, I found that the Cairo MS. of Book VI is dated A. H. 674/A. D. 1275: it is therefore the earliest known copy of any part of the poem. Its companion turned out to be a late 14th century MS. (A. H. 768), ^{13th century} ^{MSS. of the} ^{Mathnawi.} ^{سبعائه} having been deftly altered to ^{ستائه} by some one who perhaps did not know that he was committing an anachronism; but since it descends from one of the older MSS. which have kept the genuine form of the opening verse, namely,

1) For convenience, C is reckoned amongst these, although I have little doubt that it was written in the 13th century.

بشنو این فی چون شکایت می کند . از جدایها حکایت می کند

I utilised it for correcting the text of Books III and IV, then nearly ready to go to the press. At this point (July, 1927) Dr. Hellmut Ritter wrote to me from Constantinople, enclosing a list of ten 13th and 14th century MSS. preserved in the Náfidh Pasha mosque-library or in private hands. Two of them were dated A. H. 680 and 687 respectively, and he laid me under a further obligation by making rotographs of these for my use. The former (designated as N) contains Book I only; the latter (designated as H) is complete. As my text of Books III and IV was founded on the British Museum MS. (A), which is thirty-one years younger than H and far inferior in accuracy, I had no choice but to set about remodelling it. Meanwhile, however, Dr. Ritter had ascertained that another complete MS., dated A. H. 677, probably the most ancient and authoritative copy of the *Mathnawí* in existence, is preserved in the Archaeological Museum (آثار عتیقه موزه‌ی) attached to the famous "Turba" of Jalálu'ddín Rúmí at Qóniya. This news caused me to interrupt the revision on which I was engaged and concentrate my efforts with a view to obtaining photographs of the Qóniya codex. To cut a long story short, thanks to the kind offices of Köprülüzáde Professor Mehmed Fu'ád Bey, Director of the Institute of Turcology at Constantinople, and Mehmed Yúsuf Bey, Director of the Archaeological Museum at Qóniya, but above all to the untiring energy of Dr. Ritter, who visited Qóniya with Dr. Weil, Director of the Oriental Department of the Berlin Staatsbibliothek, and arranged for the photographing of the MS. on terms extremely satisfactory to me ¹⁾, the work was at last put in hand.

By that time the text of Books III and IV was in the press, and I did not receive the first photographs till more than half of

1) Dr. Weil was kind enough to order a second set of photographs for the Berlin Library, thus considerably reducing the cost of mine.

Book III had been printed. Consequently my text of Book III, vv. 1-2850, is based on the Constantinople MS. of A.H. 687, The text of which I have designated as H, while the remainder (Book III, Books III and v. 2856 to the end of Book IV) is an almost exact reproduction ¹⁾ IV. of the Qóniya MS. of A.H. 677, designated as G. The variant readings of G for the earlier portion of the Third Book are given in Appendix II.

As regards the First and Second Books, a minute account of the variant readings of the three 13th century MSS. (GHN) will be found in Appendix I. Nothing has been left out except manifest errors, trivial differences of spelling, such as occur in all Persian MSS., and some insignificant variations in the prose Headings, *e.g.* the insertion or omission of *عليه السلام* or *صلعم* after the name of the Prophet, or the substitution of the one formula for the other ²⁾. If, as I believe, the apparatus criticus is now sufficient as a basis for establishing the text of the *Mathnawí* in a fairly definitive form ³⁾, Dr. Ritter deserves most of the credit. I gratefully acknowledge his invaluable co-operation always given with so much zeal, patience and goodwill, even when it entailed serious trouble for himself.

Some description of the new MSS. should precede any discussion

1) The text was originally copied from A, and I have not altered certain details in which the spelling differs from that of G.

2) These formular variations have been noted wherever they occur in G, but are not recorded when they occur in the other 13th century MSS.

3) It should be remarked that the great majority of ancient readings in the *Mathnawí* are of such a kind that their intrinsic worth, as opposed to their general character, is indeterminable. Some are obviously superior to others in technique and finish, but a criterion which might fitly be applied to Sa'dí is misleading here. A text of the *Mathnawí* based on aesthetic selection could have only subjective value. Preference for particular readings must, as a rule, depend on a judgement concerning the nature and authenticity of the MSS.

concerning their relation to each other and to the MSS. which have been described in the Introduction to the first volume (pp. 5—7). The following particulars may be of interest.

1. G (Qóniya, Archaeological Museum).

Description
of the 13th
century MSS.

This magnificent codex, described by Dr. Ritter as “ein riesiger Folioband”, contains the six Books of the *Mathnawí*, and according to the statement in the colophon (see frontispiece) is a copy of a corrected and emended archetype that was read to the author and his successor (*i. e.* Ḥusámu'ddín). The scribe, Muḥammad ibn ‘Abd-alláh al-Qónawí, completed his work on a Monday in the month of Rajab, A. H. 677/November—December, A. D. 1278. Most careful attention has been paid to orthography. The ambiguous letters ب and پ, ج and چ, ح and خ, ك and گ, are distinguished where necessary; Arabic verses and many Persian, Arabic and Turkish words are vocalised; *sukún* and *idáfat* are frequently added, and the post-vocalic ِ is written throughout. The number of marginal corrections supplied by later hands is remarkably small.

623 pages, not counting about 20 which are left blank. The text is written in four columns in a beautiful hand, with 58 verses to a full page. In each Book the pages containing the preface are richly ornamented.

2. H (Constantinople, in private possession).

Dr. Ritter informs me that the owner's name is Zahr Efendi. Transcribed by Ḥasan ibn al-Ḥusayn al-Mawlawí and completed on Thursday, 4th Shawwál, A. H. 687/1st November, A. D. 1288. Notes after the colophon and elsewhere record its collation with “a correct copy which was read to the Shaykh (Jalálu'ddín Rúmí), may God sanctify his spirit!” Many emendations have been inserted in the margins. Although the Headings are often illegible, the text of the poem is well and clearly written. پ, چ, and گ are sometimes, but

not usually, distinguished from ب, ج, and ك, and the post-vocalic ذ occurs throughout. H contains all the six Books, but I am unable to give the total number of pages, as my rotographs do not go beyond the first three or four hundred verses of Book V. There are 50 verses in a full page.

3. N (Constantinople, Náfidh Pasha 670).

Book I only. Transcribed by Ismá'íl ibn Sulaymán ibn Muḥammad al-Ḥáfiz al-Qayṣarí and finished on 15th Rabí' I, A. H. 680/4th July, A. D. 1281. It is carefully written, the ambiguous letters being distinguished as a rule, with ذ after vowels, while numerous words are vocalised. The title-page bears an inscription stating that this copy was made برسم مطالعة خداوندگار الاعظم ملك الامراء والاكابر نظام الملك قوام الممالك صلاح العالم عون الضعفاء ولئى الله فى الارض ناصر الحق والدين ادام الله علوه وكبت عدوه

Ff. 130, 17 lines to a full page. Good clear *naskhí*. The preface is wanting, and vv. 2921—3041 have been supplied by a later hand.

4. K (Cairo, Egyptian Library).

See *Catalogue of the Persian books in the Khedivial (Egyptian) Library*, p. 419, where it is entered as نس ۱ ج ۱ نخ ۱۷ ن ۹۱۶۶. Transcribed by Muḥammad ibn 'Isá al-Ḥáfiz al-Mawlawí al-Qónawí, and completed, according to the colophon, towards the end of Sha'bán, A. H. 668; but traces of the original date, A. H. 768/A. D. 1367 can still be detected. K is very correctly written, and though slightly interpolated takes high rank among the 14th century MSS.

511 pages, 29 lines to a full page. The curious and elegant script marks the process of transition from *naskhí* to *nasta'liq*. At the end of Book II a former owner has written a note in Turkish, whereof the translation runs as follows: "The owner of this noble book, the dervish 'Uthmán ibn al-Ḥájjí 'Umar, a member of the Mevlevi Order — may his fear of God increase! — purchased it at his

own cost and left it as a bequest, absolutely, for his disciples, and after him for the disciples of whosoever shall become Shaykh of the Zāwiya Iskandar Pasha, of which he (the writer) is the (present) Shaykh. He directs that if there be need to make a copy of this manuscript, it shall be given (for that purpose) to some entirely trustworthy and responsible person, in order that this blessed book may not suffer damage or be given to any one outside of the *Khānaqāh*."

5. P (Cairo, Egyptian Library).

See *Catalogue of the Persian books in the Egyptian Library*, p. 420, where this MS. of Book VI of the *Mathnawī* is entered as ٦٢٦٤ ن خ ٢٢ ج ١ ن س. with the date A.H. 670. The date given in the colophon by the anonymous scribe is 4th Šafar, A.H. 674/30th July, A.D. 1275. As Jalālu'ddīn Rūmī died on 5th Jumādā II, A.H. 672/17th December, A.D. 1273, leaving the poem unfinished, the interval between the composition of its last verses and their transcription in this copy may not much have exceeded eighteen months.

198 pages, 17 lines to a full page. Large archaic *naskhī*, with few orthographical marks. The order of the text is confused, and a great deal is missing; but since I have not yet collated more than a quarter of it, the details cannot be furnished here.

Besides the four MSS. designated as GHNP, there is only one MS. known to me that claims to have been written in the 13th century — British Museum, Or. 7693, which is described as "a fine calligraphic copy of the *Maṣnavī i ma'navī*, with full-page illustrations in the archaic Northern style, and beautiful 'unwāns. Dated A. H. 695/A. D. 1295—6." This date (written in Arabic *figures* at the end of Book V) is certainly false. A cursory examination shows that the text is comparatively modern and resembles that of L, an inferior MS. dated A.H. 843 (see Vol. I, Introduction,

British Museum, Or. 7693, wrongly ascribed to the 13th century.

p. 6). For example, Or. 7693 contains the two interpolated verses about the cat, which occur in L (Book I, after v. ۷۲۹) but are wanting in all the 13th and 14th century MSS. that I have collated; it also has the verses in the same Book which are added in L, and in no other of my MSS., after vv. ۷۷۷, ۷۹۸, and ۷۹۹; and its readings frequently agree with L against all the older MSS. Both the form of the text and the character of the script lead me to suppose that it was transcribed *circa* A.H. 800 or a little later; and like so many MSS. of artistic merit it is worthless from an editorial point of view.

As has been explained, the text comprised in this volume is based on GH, Book III, vv. ۱-۷۸۷۰ representing H, while the remainder represents G. The apparatus criticus gives practically all the variant readings of five MSS., namely, ABGHK in addition to some of those found in L. The MS. designated as T, which has been cited once or twice, is a copy of the *Mathnawī* kindly lent to me by Professor Bevan. It is dated A.H. 880/A.D. 1475-6. The 15th century MSS., though without value for critical purposes, sometimes confirm isolated readings in the older MSS. For example, in Book I L has preserved a number of readings which appear in G but in no other of the MSS. used by me.

What light is thrown by this new material upon the history of the text?

Long study of the early MSS. of the *Mathnawī* has convinced me that they fall into two classes or groups, one of which is technically more "correct" than the other, and that these two classes virtually constitute different recensions of the poem. The "correct" MSS. are BDGK, the "incorrect" are ACHNP. Of course, the two classes overlap to some extent; *e. g.*, isolated readings of CN are sometimes found in G, and so on. With the exception of AH, no pair of MSS. has a common archetype. G and H, which may be reckoned as the standard MSS. of their respective classes, show a moderate diver-

MSS. used for
Books III and
IV.

The textual
problem.

gence, which grows wider when we come down to A and B. Two MSS. of separate Books, namely CP, occupy a position on the extreme left of the "incorrect" class, and are followed at some distance by N. Now, these discrepancies raise a crucial question: I will put it in this way — "Do BDGK represent the original text or a revised and corrected version of it?" In other words, "Is the author in any substantial degree responsible for the "incorrect" readings which characterise the majority of the MSS., or were the bulk of these readings introduced into the original text by early copyists?" As the problem is exhibited in its most acute form in connexion with the First and Sixth Books, let me begin by recapitulating the facts so far as they concern the 14th century MSS. (ABC) which were used in preparing the text of the First Book ¹). Here A, though "incorrect" in comparison with B, is "correct" compared with C. The last-named MS. (of uncertain age, but considerably older than AB) contains a large number of readings peculiar to itself, which often possess — as I still think — a marked originality and are distinguished in many cases by an irregular species of rhyme not unusual in the *Mathnawī* but almost unexampled elsewhere ²). These anomalous readings are accompanied, in the text of AB and in the margins of C, by "correct" variants; and since it seemed to me unlikely that any copyist would have deliberately substituted bad rhymes for good ones, I felt bound to regard the C readings as genuine, especially as on the whole they are more rugged and unpolished, less conventional, and sometimes less easy than the "correct" readings. At any rate, it is now clear that C does not stand

1) See Introduction to Vol. I, pp. 7—13, and *On editing the Mathnawī*, Bulletin of the School of Oriental Studies, Vol. IV, Part ii, pp. 421—26.

2) There are several instances of *شدن* or *بدن* rhyming with *زدن* or *آمدن* in Firdawsī, *Yūnuf ā Zalikhā*, ed. Ethé, *c. g.*, vv. 2062, 2333, 2555, 2639, 2967. Cf. *Shāhnāma*, ed. Macan, Vol. I, p. 5, penult. I have no examples from later poets.

alone. The 13th century MSS. (GHN) exhibit just the same phenomena as ABC, and the parallel is complete, though the three ancient MSS. have a greater common measure of agreement. G corresponds to B, H to A, N to C. While for the most part N, as may be seen from the list of variants in Appendix I, supports AB against C, there remains a very considerable residue of cases, about eighty, in which the readings of C are confirmed by N. Moreover, in G itself we find some important readings of C that are rejected by ABH (cf. for example, I ۱۴۲۷, ۱۴۲۹, ۱۴۴۴, ۱۴۴۴, ۱۴۵۷, ۱۶۹۹). The composition of the First Book was finished in A.H. 660; therefore copies must have been in circulation ten or twelve years before any complete text of the *Mathnawi* existed. If either during this period or after the author's decease the Book was corrected, while copies of the original draft were still being multiplied, the striking diversity between CN (which may themselves be wholly or in part derived from such early copies) and ABGH would receive a natural explanation. C does, indeed, give the two recensions, as I venture to call them, side by side. Their next conspicuous appearance is even more significant. The two oldest texts of Book VI, those of P (674) and G (677), might be expected to agree pretty closely; for the Sixth Book was left uncompleted in 672, when the author died. The truth is, however, that P in relation to G displays on a large scale the same characteristics as C in relation to AB. It has variants in 35 of the first 100 verses, and in several of these cases a hemistich or a whole verse is given in different form, *e. g.*

پیش کش پیش رضالت و کشم . در تمامی مثنوی قسم ششم P ۷۰۴

پیش کش و آرمت ای معنوی . قسم سادس در تمار مثنوی G

ز آنک ما فرعیم و اصل این چار فصل . فرع را باشد همیشه خوی اصل P ۷۰۴

ز آنک ما فرعیم و چار اضداد اصل . خوی خود در فرع کرد ایجاد اصل G

Whether the simpler and ruder variants are likely to have preceded

those which are more artificial and "correct", or *vice versa*, is a question that answers itself, unless we assume the former to be inventions of the copyists. I have stated elsewhere the reasons that obliged me to reject the hypothesis of wholesale corruption. Since then, the evidence of an old but undated MS. has been supplemented by one of great antiquity and another which on the score of age ranks absolutely first. All these are MSS. of single Books, and as the six Books of the *Mathnawí* were composed and dictated to Ḥusámu'ddín at intervals during twelve years, the earliest copies of them formed collectively the oldest text of the poem. This was a text that from the manner and circumstances of its composition gave ample scope for polishing the style and improving the versification. When, how, and by what hands the revision was executed remains a mystery, but in my judgement the MSS. which I have studied leave no doubt as to the fact. G and P differ as corrected and uncorrected versions of the same text; the view that G is authentic and P hopelessly corrupt appears to me altogether improbable, and I predict that if and when other independent 13th century MSS. of separate Books are discovered, they will not belong to the class I have described as "correct".

Although CNP often, I think, give what Jalálu'ddín recited and Ḥusámu'ddín wrote down, while the rest not seldom give what the poet's editors deemed better, the former MSS. have defects which render them unsuitable for founding a critical text, such as illegibility, lack of uniformity, scribal blunders, omissions caused by carelessness, extensive lacunae due to mutilation, etc. I am not sorry to have made C accessible in print, but were my work beginning now, I should decide without hesitation in favour of G. Of all the MSS. which I have seen, G provides the most accurate and best accredited text. There is nothing against the statement of the scribe, a native of Qóniya and a member of the Mevleví Order, that it was copied from a corrected and emended archetype, which

was read to the author — this we may well doubt — and his bosom-friend and successor, Ḥusámu'ddín. Failing the discovery of the archetype, if it still exists, the Qóniya copy must carry unrivalled weight: every page testifies how conscientiously the transcription has been made. Here we are on solid ground; but is the archetype itself authoritative? It was written, presumably, within three or four years after the death of Jalálu'ddín in A. H. 672. By that time there would be many partial or entire copies of the *Mathnawí* in circulation, and numerous corruptions must have found their way into the text. Though Orientals are notoriously indifferent to such matters, we can imagine that when Jalálu'ddín had passed away the task of restoring and emending his masterpiece would be regarded by some of his friends and disciples both as a labour of love and a pious duty. But nothing is heard of Ḥusámu'ddín's original manuscript. Was it preserved at Qóniya and collated by the first editors, whoever they were? The scribe of G makes no reference to it, and his words imply that the editors of the archetype did not, or could not, avail themselves of that palmary authority, since they submitted their work to Ḥusámu'ddín for his approval. What materials they used and what methods they followed is open to conjecture. The text represented by G descends, I believe, from more than one source. It has few isolated readings but a good many which occur only in MSS. of the "incorrect" class; I have already noted that sometimes it agrees with L (a 15th century MS.) against all the rest. In Books I and II it contains nearly the same number of verses as my text ¹).

If the foregoing considerations suggest that in all the complete MSS. (ABGHK), and probably in most of the partial MSS. (CDNP),

1) The verses omitted by G in Book I are 1787, 1900, 2271, 2017; in Book II 72, 178, 027, 829, 1209, 1251—1252, 1750, 1712, 1277, 2222, 2271, 2002, 2227, 2790. Six of these verses are replaced by doublets.

the primitive form of the *Mathnawī* is more or less sophisticated, in every other respect G deserves full confidence: its archetype may quite possibly have been the first revised and critical edition of the poem. In the present circumstances an editor cannot well attempt to go behind this, and a text founded on it is relatively final.

The collation of Book I in four and Books II—IV in three new MSS. has been a heavy burden and entitles me to ask indulgence for any *lapsus oculorum* that are not recorded in the list of corrections; but few, I hope, will be found. The list includes some additional corrections in the text of Books I and II, partly furnished by the admirable scribe of G. I have to thank Mr. R. P. Dewhurst for pointing out a number of misprints in the first volume (*JRAS*, 1927, Part I, p. 127).

ديديت (I ٢٥٢١) and زخم (II ١٥٢٧) are correct¹⁾, and the curious form ذو النون for ذا النون (II, p. ٢٢٢, Heading, and vv. ١٢٨٦, ١٢٩٢) is confirmed by all the MSS. except L and also by the *Luma*^c of al-Sarrāj where in connexion with this name the two MSS. regularly give ذا as an alternative reading for ذو or ذى²⁾. In a very interesting and instructive notice of the first two volumes (*OLZ*, 1928, Nr. 1) Dr. Ritter has observed that the words printed as prose in the Preface to Book I, p. ٢, ll. ١٦—١٧, are really a verse in the *Tawil* metre:

وهذا دعاؤه لا يُردُّ فأنه . دعاؤه لإصناف البرية شاملٌ

His dissent from my view as to the nature and value of the unorthodox readings in C may perhaps be modified by the arguments which I have drawn from materials chiefly supplied by himself. I cannot close without once more expressing the deepest gratitude for his generous help. Sincere thanks are also due to Professor A.

1) For زخم, cf. III ٢٥٩٢.

2) Cf. بايزيد for ابو يزيد, باورد for ابوبورد, etc. It may not be irrelevant to recall that ذَا النون is the only form of the name that occurs in the Qur'ān (XXI, 87).

A. Bevan, Mr. A. G. Ellis, Mr. C. A. Storey, Mr. E. Edwards, and Mr. A. A. Fyzee, who contributed in various ways to make the work less imperfect than it would otherwise have been, and I am especially grateful to M. Peltenburg and the Staff of Messrs. E. J. Brill for the excellent and accurate printing that reduced the editor's labour to the utmost extent possible.

The English translation of Books III and IV, which was first made from a text based on 14th century MSS., will be sent to the press as soon as the necessary revision is completed.

REYNOLD A. NICHOLSON.

Cambridge, December 1928.

LIST OF CORRECTIONS.

BOOK III.

Verse	۱, read	سه بار.
"	۵۰, "	از تجس.
"	۹۴, "	رقص with idāfat.
"	۱۰۲, "	سرگشت.
"	۲۴۶, "	آشنا.
"	۲۸۲, "	قصه with tashdid.
"	۴۲۶, "	درون with idāfat.
"	۴۴۴, "	صبح. Here وقت صبح = صبح.
"	۴۵۴, "	نُعْطِ مَنْ.
"	۴۷۴, "	كُلُّهَا and قُتِلَ.
"	۴۰۸, "	ی گود.
"	۴۱۴, "	قصه with tashdid.
"	۴۴۵, "	زین مگر.
"	۵۰۴, "	تَرْجَحُوا and عَجَلُوا.
"	۵۴۶, "	آفتابی.
"	۵۶۹, "	بو النضوی.
"	۶۲۰, "	جان پدر with idāfat.
"	۶۲۴, "	یار و تبار.
"	۶۴۹, "	تا نباید (BGH Bul.).

- Verse ٦٧٤, read پس برو.
- ” ٦٩٦, ” پر مجاز with *idāfat*.
- ” ٧٢٧, ” شید.
- ” ٧٢٨, ” شید.
- ” ٧٢٧, ” کان.
- ” ٧٧٥, ” کوم یمنی. Cf. IV ٢٦٤٤.
- ” ٨٢٥, ” در آن ی.
- ” ٨٢٩, ” جید with *idāfat*.
- ” ٨٤١, ” معبر with *tashdīd*.
- ” ٨٤٨, ” بی نقاب.
- ” ٨٥٤, ” منع.
- ” ٩٤٩, ” زنان with *idāfat*.
- ” ١٠٤٢, ” از شکفت.
- ” ١٠٤٧, ” زشت with *idāfat*.
- ” ١٢٠٢, ” می گوند.
- ” ١٢٢٨, ” امتحان تو with *idāfat*.
- ” ١٢٥٨, ” حکم تو with *idāfat*.
- ” ١٢٦٧, ” آثار قضا.
- ” ١٤٠٧, ” بیتها در نامه.
- ” ١٤٩٢, ” شام و سحر.
- ” ١٥٢١, ” نمایند.
- ” ١٥٦٠, ” بر سر.
- ” ١٥٧٧, (Heading). Delete از و هم after استاد.
- ” ١٦٠٥, read از زنان with *idāfat*.
- ” ١٦٢١, ” بیار.

Verse ۱۷۲۷, note. *Read* H گُزارشان.

” ۱۸۶۳, *read* بر قِراَمَت.

” ۱۹۶۱, ” بی نهایت.

” ۱۹۸۵, (Heading). *Read* نمودن مثال.

” ۲۰۰۴, *read* چشم.

” ۲۰۲۴, ” گوناگون with *idāfat*.

” ۲۰۶۲, ” گنتم ار سوی, and add the following note: (۲۰۶۲)

BGH از سوی. A Bul. از سوی.

” ۲۰۸۰, ” آفسار او.

” ۲۱۰۹, ” فصّها with *tashdid* and مخلص.

” ۲۱۲۰, ” with G احتیال.

” ۲۱۷۵, ” مرغ with *idāfat*.

” ۲۱۸۴, ” مخلص شدند.

” ۲۲۱۴, ” گناهان with *idāfat*.

” ۲۴۱۱, ” اندر آ.

” ۲۴۴۷, ” خواب with *idāfat*.

” ۲۴۷۱, ” کرده.

” ۲۴۴۹, ” سگشان (G).

” ۲۴۹۲, ” سِر with *idāfat*.

” ۲۵۱۴, ” دست with *idāfat*.

” ۲۷۰۴, ” طیبان with *idāfat*.

” ۲۸۵۵, ” گدزو.

” ۲۸۸۸, ” بیاید.

” ۲۸۹۲, ” استخوان with *idāfat*.

” ۲۹۹۸, Heading. *Read* حقّ تعالی.

Verse ۴. ۶۴, read نَابِی.

- " ۴. ۸۸, " سِرِّ with *tashdid*.
 " ۴۱۷۱, " دَسْتِهَای.
 " ۴۲۶۵, " کَانَ بِلَا.
 " ۴۴۴۶, " گَفْتِ with *idāfat*.
 " ۴۴۷۱, " زَقُومِ with *tashdid*.
 " ۴۴۸۰, " خَشَمِ with *idāfat*.
 " ۴۵۴۴, " جِسْمِ بِنْدِ (compound).
 " ۴۷۱۴, " خَسِرَوَانِ with *idāfat*.
 " ۴۸۵۷, " رَاخْبَارِ.
 " ۴. ۱۱, " اَن جَفَا.
 " ۴. ۴۱, " گُوشِ with *idāfat*.
 " ۴. ۶۷, " لَیْجِ with *tashdid*.
 " ۴. ۹۴, " بَانِگِ with *idāfat*.
 " ۴۲۷۵, " بِی لَبِ.
 " ۴۴. ۱, " جُفَتِ خَوِشِ.
 " ۴۴۴۰, " مُجَبِّوُنْ رَا.
 " ۴۵۱۲, " مَعْرَاجِ یُونُسِ with *idāfat*.
 " ۴۵۱۴, " اَن مَنِ.
 " ۴۵۹۱, " بِی غَرَضِ.
 " ۴۶. ۱, " اَمَدِمِ.
 " ۴۶۶۱, " وَجْهَه.
 " ۴۶۶۸, " بِی خَرَدِ.
 " ۴۶۸۶, " یَفْعَلُ.

BOOK IV.

Verse	۱۸,	read	این فرو
"	۲۴,	"	نقد with <i>idāfat</i> .
"	۴۴,	"	آبِ نیلست
"	۱۸۴,	"	نه تنوری
"	۲۰۸,	"	احوال with <i>idāfat</i> .
"	۲۱۴,	"	زن with <i>idāfat</i> and دام
"	۲۲۹,	"	عاشقان
"	۲۹۶,	"	نجس
"	۴۹۵,	"	از دست with <i>idāfat</i> .
"	۵۵۱,	"	یار with <i>idāfat</i> .
"	۶۴۸,	"	مرغان with <i>idāfat</i> .
"	۸۵۷,	"	بیاموزان
"	۱۱۲۴,	"	آن
"	۱۱۲۵,	"	آن زمان
"	۱۱۵۶	(Heading)	read قصه with <i>tashdid</i> .
"	۱۴۶۴,	read	خیال with <i>idāfat</i> .
"	۱۵۲۴,	"	حسهای with <i>tashdid</i> .
"	۱۵۵۸,	"	گوی شو
"	۱۸۰۴,	note.	Read خارِ فان
"	۱۸۷۸,	read	بسوزن می کند
"	۱۸۸۶,	"	جان زرش
"	۱۹۹۴,	"	قوم
"	۲۴۰۴,	"	گوید بیا

Verse ۲۲۸۶, read *جان* with *idāfat*.

- " ۲۲۹۴, " راست غُر.
 " ۲۵۴۷, " زباغی.
 " ۲۹۰۱, " درنک.
 " ۲۹۰۶, " بابای ما.
 " ۲۹۲۶, " شَر with *idāfat*.
 " ۲۹۶۲, " تَوَلَا with *tashdid*.
 " ۲۹۹۹, " چیست.
 " ۳۰۲۷, " نیک و تباه.
 " ۳۱۴۰, " زُخْ with *tashdid*.
 " ۳۲۰۶, " زُوجَت.
 " ۳۲۶۵, " گر دو صد.
 " ۳۵۲۴, " نیامیزم.
 " ۳۵۴۵, " پرده.

ADDITIONAL CORRECTIONS IN THE TEXT OF THE FIRST AND SECOND BOOKS.

(This list is no more than a supplement to the list printed in Vol. I, pp. 21—28. It includes very few of the considerable crop of emendations which have arisen from comparison of the text of ABCD with that of GHKN. As these frequently require discussion they are reserved for the Commentary).

BOOK I.

Verse	۹۲, read آفتاب.
”	۱۴۴, ” نَسِيَه.
”	۲۴۱, ” شاهِ بس آگاه with <i>idāfat</i> .
”	۴۸۱, ” تَمَّ (G).
”	۵۰۰, (Heading). Read بیان.
”	۵۶۹, read گوي with <i>idāfat</i> .
”	۶۰۸, ” کیت جُست و جو.
”	۷۰۲, ” تیغ.
”	۱۱۱۶, ” واسبِ خود اورا with <i>sukūn</i> .
”	۱۱۶۷, ” اژدرهای.
”	۱۱۸۸, ” یِ کُشد.
”	۱۲۰۲, ” آمدند.

Verse ۱۲۱۵, read گنت کوتاه with *sukún*.

- ” ۱۲۴۴, ” انجام with *idáfat*.
- ” ۱۲۷۱, ” رنگِ رُو.
- ” ۱۲۷۴, ” برد in both hemistichs.
- ” ۱۴۵۲, ” رُخشان.
- ” ۱۵۰۷, ” ضوؤ.
- ” ۱۶۰۵, ” طالبِ جری (اجرا = جِرا for جری).
- ” ۱۹۴۵, ” شاد آن.
- ” ۱۹۴۶, ” طوبی.
- ” ۲۰۷۴, ” بازِ جانِش with *idáfat*.
- ” ۲۱۰۱, ” آنجا.
- ” ۲۴۰۵, ” زینِ قدر.
- ” ۲۴۶۲, ” قَلْب.
- ” ۲۵۵۸, ” کَیف.
- ” ۲۵۹۲, ” رُخشانِی.
- ” ۲۶۱۲, ” درونِ مُخلصِی.
- ” ۲۰۵۰, ” از خود نَبَرْد.
- ” ۲۱۰۴, ” پیشِ امیر.
- ” ۲۲۲۲, ” قالب.
- ” ۲۳۴۸, ” حَبِیْث.
- ” ۲۳۴۹, ” حَمِیْث.
- ” ۲۳۵۰, ” سیه‌کارانِ مُغفَل.
- ” ۲۳۹۵, ” غیبِ گیر.
- ” ۲۳۹۹, ” اَنسَاب.
- ” ۲۵۴۹, ” یکدگرِ را.

Verse ۲۷., read اِطْفَاء.

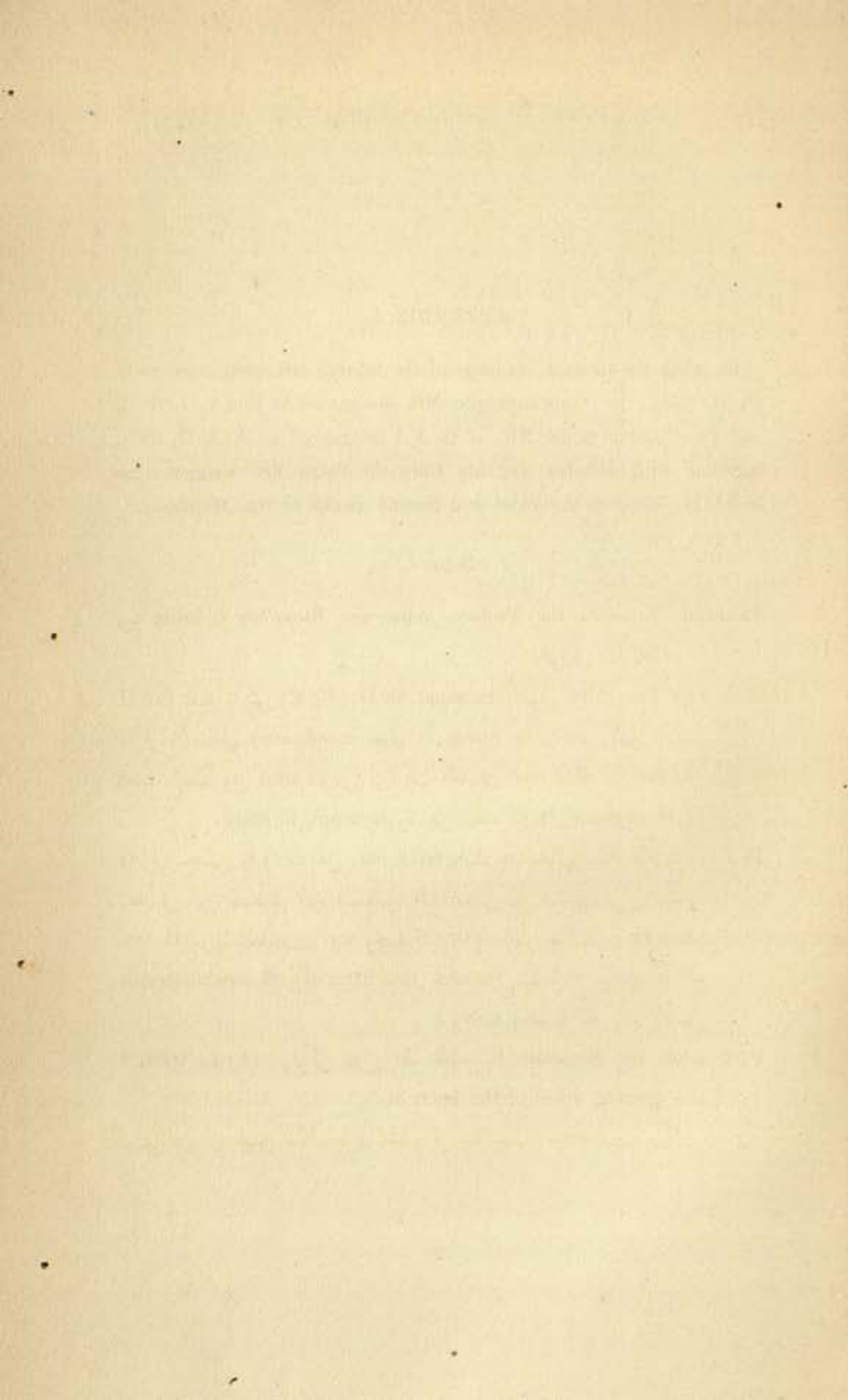
- ” ۲۸۲۵, ” در آ.
 ” ۲۸۵۴, ” آلت.
 ” ۲۸۹۴, ” آمد.
 ” ۲۹۴۴, ” اُقْتُلُونِ.

BOOK II.

- ” ۷۹, ” پیر with *idāfat* (G).
 ” ۱۹۴, (Heading). Read تفریر.
 ” ۲۴۲, read در دوزخ فرار.
 ” ۶۷۴, ” چه می کردم.
 ” ۷۵۵, ” صبح with *idāfat*.
 ” ۱۰۱۴, ” دُمادم.
 ” ۱۰۴۴, ” پشم with *sukún*.
 ” ۱۱۱۴, ” من without *idāfat*.
 ” ۱۱۷۷, ” نُقِلَ.
 ” ۱۴۲۴, ” شَبِخ with *sukún*.
 ” ۱۵۴۵, ” برق را خو (GH).
 ” ۱۸۸۳, ” سیب چندان مرورا.
 ” ۲۴۷۹, ” عصر دزد. Cf. IV ۱.۱۵.
 ” ۲۴۵۷, ” جهالت.
 ” ۲۵۲۵, ” ترك گفتن نفس را (GH).
 ” ۲۶۶۸, ” زقرزین بندهای.
 ” ۲۷۴۴, ” الْكِنْبُ.
 ” ۲۷۴۷, ” رنجور.

Verse ۲۹۹۵, read زاشتر آن یار.

- ” ۲۰۱۰, ” زیردست.
 - ” ۲۰۴۱, ” علیای او.
 - ” ۲۲۵۴, ” مخفی تر پرد (GH).
 - ” ۲۲۵۸, ” غیبست (G).
 - ” ۲۵۱۲, ” زاعتدال.
 - ” ۲۵۲۰, ” پیشین ای غوی (GH).
 - ” ۲۵۲۶, ” فقیر.
 - ” ۲۶۹۹, ” اهل جسد (GH).
 - ” ۲۷۰۸, ” اُمّوِرا.
 - ” ۲۷۷۲, ” خانه گنّه (GH).
-

APPENDIX I.

Showing the variant readings of the Qóniya MS. designated as G (A.H. 677), the Constantinople MS. designated as H (A.H. 687), and the Constantinople MS. of Book I designated as N (A.H. 680), together with selected variants from the Cairo MS. designated as K (A.H. 768), in the First and Second Books of the *Mathnawí*.

BOOK I.

PREFACE. N omits the Preface. After the *Bismilláh* H adds وما
توفيقى ألا بالله.

P. 1 (1) The third أصول is suppl. in G. (٢) K منه يأكلون (٧) H (١٠) G قال تعالى suppl. after قال، كليل المصّر، corr. in marg. G المطهرون، and أن for بأن. GK add رب العالمين after تنزيل من رب العالمين، and so H in marg. In G ولا من خلفه is suppl. in marg.

P. 2 (٢) GH om. و before امام. GHK om. اهل. (٧) G حسن. (٨) G صديق ابن الصديق ابن الصديق. H صديق بن صديق بن صديق. (١٥) H انور الدلائل. (١٧) G وحده for رب العالمين. H om. وصلى الله الخ. G concludes with وآله. After خير خلفه for سيدنا. G وعترته وحسبنا الله ونعم الوكيل.

P. 3 After the *Bismilláh* H adds وتوكل على الله. (1) In GHKN the opening verse of the poem is:

بشنو این فی چون شکایت می کند . از جدایها حکایت می کند

- I may note here that B has بنو این فی (not از فی). All my 14th century and later MSS. except K have حکایت in the first hemistich and شکایت in the second; and this reading is also found in all the editions which I have seen. (۲) GHKN = B.
- P. ۴ (۲۱) H کاسه چنم حربصان K. جسم حربصان. GK = Bul. آینه جانت از آن غماز نیست HK (۲۴) G with *sukūn*. (۲۵) In GHKN this verse follows the Heading.
- P. ۵ Heading: H پادشاهی for پادشاه. N om. عاشق و خریدن الخ. GN (۲۸) شدن پادشاه بر کینک رنجور و تدبیر کردن در صحت او (۵۰). عالیهست G (۴۷). گنج در N (۴۵). جان شاه for پادشاه GHKN = ABL Bul. (۵۴) GHKN = ABL Bul.
- P. ۶ Heading: H = AB Bul. G om. بدرگاه آله G. پادشاه ولی را N. در خواب N. و در خواب دیدن او ولی را (۵۷). فاش گو اندر دعا بر ظاهرهت K (۶۰). مدح و دعا GHKN حکیمی.
- P. ۷ (۷۴) N دید در خواب دید K = BL Bul. (۷۵) N در دوخته. Heading: In GHN the Heading is suppl. in marg. by later hands. (۷۸) GHKN محروم گشت. (۸۰) G in the second hemistich: بی شری و بیع و بی گنت و شنید. GH (۸۲) داس مان GHN. از آسمان G. خوان و نان GHKN داس with *sukūn*.
- P. ۸ (۹۰) HK هر که نامردی کند, and so G in marg. Heading: G has: ملاقات پادشاه با آن ولی که در خوابش نمودند, and so N, which has بوده بودند. (۹۴) GKN = B. (۹۶) GN ای نور حق, and so corr. in H.

- P. ۹ The Heading is suppl. in GN by later hands. (۱.۱) In K this verse precedes the Heading. (۱.۷) GKN = B Bul., and so corr. in H. (۱۱۹) GN = L, and so corr. in marg. H.
- P. ۱. (۱۲۱) G in the first hemistich: لیک شمسی که ازو شد هست اثر: corr. in marg. (۱۲۴) GHK = ABL. N شرح کردن رمز (۱۲۲) GHN جایی and قاطع (۱۲۷) N = Bul. Instead of this verse G has:
گفت مشکوف و برهنه گوی این . آشکارا به که پنهان ذکر دین
A corrector has written گوی این above غلول and has added the second hemistich of the text-verse in marg.
- P. ۱۱ (۱۴۲) GHKN = ABL Bul. (۱۴۴) GHN گوی in both hemistichs. Heading: G om. با کیزک (۱۴۵) N از کیزک (۱۵۴) GHN = A.
- P. ۱۲ (۱۵۹) GHKN = C. (۱۶۱) N تا کی نبض از نام کئی (۱۶۲) GHKN = AL Bul. (۱۶۴) GNK روی و نبض (۱۷۰) GHKN آمن (۱۷۲) G غانفر. N غانفر. G کدامست در گذر
- P. ۱۴ (۱۷۵) خانۀ اسرار تو is given as a variant in marg. G. H gives in marg. the variant of B Bul. for the first hemistich. HN دانه چون اندر زمین (۱۷۷) G این مرادت (۱۸۱) KN سران. سر او. بعد از آن (۱۸۲) GHKN GK گنج for نقد, and so corr. in H. (۱۸۳) GHKN
- P. ۱۴ Heading: GHN فرستادن پادشاه (۱۸۵) In G پس is written above (۱۸۶) GHKN = BCL Bul. In HN the text-verse is given as a variant. (۱۸۷) HK = A Bul. (۱۹۰) N غره شد
- P. ۱۵ (۲۰۹) GHKN = ABL Bul. (۲۱۶) GHKN = ABL Bul.
- P. ۱۶ The Heading is suppl. in marg. GN. (۲۲۲) GHKN آن مرد

- (۲۲۴) H = A, corr. above. (۲۲۹) GN = B, and so corr. in marg. H. (۲۴۷) N و تو بی پر.
- P. ۱۷ (۲۴۴) GN = B Bul. (۲۴۵) GK آنچه در و همت Heading: G om. (۲۵۵) G که for (۲۴۷) H و اورا طوطی. GN سبز و گویا. مرد. چون, and so corr. in H.
- P. ۱۸ (۲۵۸) GN هر گون نهنت with شگفت in marg. GHKN اندر آمد اندر گنت طوطی آن زمان (۲۵۹) H = A. (۲۶۰) G بانگ N آمد آن زمان H آمد ناگهان, with آن زمان above. G چون. N has the same second hemistich as A. (۲۶۱) GN کر چه (۲۶۲) GHKN نویستن شیر شیر (۲۶۳) H = AB Bul. (۲۷۰) GHKN = A Bul. (۲۷۳) GHKN و آن خورد زاید همه نور احد H gives نور as a variant for عشق.
- P. ۱۹ (۲۷۴) G فرشتۀ H. (۲۷۹) N فرست. (۲۸۴) H مقام. (۲۸۹) H مرغزی و رازی اند (۲۸۸) N. (۲۹۰) GN گوی for تیز و. In G گوی is suppl. above. (۲۹۳) GH کردم.
- P. ۲۰ (۲۹۸) N دانکه for وانکه. (۳۰۰) GHKN = BCL. (۳۰۴) GHKN = BL Bul. (۳۰۵) GN = L Bul. and so corr. in H. (۳۰۹) GHKN بعد از آن (۳۱۰) GHKN. بعد از آنش.
- P. ۲۱ (۳۱۱) GHKN این ضرورت. (۳۲۱) G گد کند.
- P. ۲۲ (۳۲۱) In GHK this and the following verse are transposed. (۳۴۸) HK رهزن عشوده corr. in H. (۳۴۱) GN = L Bul., and so corr. in H. (۳۴۴) GHKN = ABL Bul. (۳۴۵) GHKN بعد از آن.

- P. ۲۳ (۴۵۰.) N اینک دین اوست (۴۵۹) KN = ABL Bul. (۴۶۱)
 بعد از آن GHKN (۴۶۲). خلق حیران مانند زان مکر نهنت
 P. ۲۴ (۴۶۷) HN گرچه آمیزد, corr. in marg. (۴۶۸) GHKN بچستندی
 in second hemistich. (۴۶۹) GHKN = ABL Bul. Heading:
 G om. کردن (۴۷۹) H از فنش, but originally وز and so corr.
 in marg.
- P. ۲۵ (۴۸۱) GHN صدر الصدور. G نم (۴۸۶) H = AB Bul. (۴۸۹)
 GHKN زین نفس. G زین محکوم کس. and so HKN.
 K has بی حاکم (۴۹۵) GN غل را for خلق را, and so corr. in H.
- P. ۲۶ (۴۹۷) After this verse N adds the same verse which is
 added in BL Bul. (۴۰۰) H اسب جان را می کند. GH اخو for اخ.
 (۴۰۱) HK = A, corr. in H. GN = BL Bul. (۴۰۲) GN مرغزار.
 (۴۰۵) GHKN = A. (۴۰۶) In G غار and یار are transposed.
 N شد مجنون (۴۰۷). یار و یا او.
- P. ۲۷ (۴۱۵) GHKN = BL Bul. (۴۱۷) GN = B. (۴۲۲) N om.
 (۴۲۴) G مرده زین عالم, with او suppl. after مرده. H gives
 مرده او زین عالم as a correction. (۴۲۱) In N this and the fol-
 lowing verse are transposed.
- P. ۲۸ (۴۴۲) GHKN گوزینه (۴۴۵) G. بر جان N (۴۴۸). از حسد آلوده
 P. ۲۹ (۴۴۷) H. در جلای. Heading: GHKN با وزیر.
 P. ۳۰ (۴۶۰) GHK وزیر آن, and so N originally. (۴۷۱) GHKN
 = ABL Bul.
- P. ۳۱ (۴۷۹) GHK پیش آید. N پیش آید. GN (۴۸۷). دنیا و پیش and پیش آید. N پیش آید. پیش
 پیش for پیش.
- P. ۳۲ (۴۹۸) GHKN = ABL Bul. (۴۹۹) GHKN = ABL Bul. Heading:

- GHKN (٥٠١). اختلافات طومار H. اختلافات GHK. در بیان GHN. تا کی N. خاک is suppl. above آب G (٥٠٨). ضیا for صبا. شد دانه, and so K.
- P. ٢٢ (٥١٩) GH ازو for زو. (٥٢٧) In N this verse follows v. ٥٢٤.
- P. ٢٤ (٥٢٩) In G آن is suppl. above اش. (٥٢٦) GHKN نه میخست.
- P. ٢٥ (٥٤٩) HK om. و.
- P. ٢٦ (٥٦٥) GK = B Bul. (٥٧١) H = AB.
- P. ٢٧ (٥٨٢) In the second hemistich GN = B, and so corr. in H.
- P. ٢٨ Heading: GHK در خلوت. (٥٩٥) H = A, with وزیر suppl. above. (٦٠٢) In N this and the following verse are transposed. (٦٠٤) G پیداست. GH هرگز کم مباد, with از وی suppl. above in H. N هرگز کم مباد. K از وی کم مباد. (٦٠٨) GHKN (misprint). کیت for کیست.
- P. ٢٩ (٦١٢) GHKN نقش in the first hemistich for نش (misprint). (٦١٤) GHKN = ABL Bul. (٦٢٠) G شاگردان و استادان, and so corr. in H. (٦٢١) G از جبر او. GKN در ابرو. (٦٢٥) N زشتیها گنه, corr. in marg. (٦٢٦) KN = L. (٦٢٧) N پس یقین شد این.
- P. ٤٠ (٦٢٦) GK کاری. و اندر آن. G خداست. (٦٤٢) GKN = BL.
- P. ٤١ (٦٦٠) GKN طومارها, and so corr. in marg. H. In the second hemistich GN have: چون حروف آن جمله تا یا از الف. The text-verse is suppl. by a later hand in marg. G. (٦٦١) و از روی G (٦٦٥). آن طومار N.

P. ۴۲ (۶۶۸) GHKN = ABL Bul. (۶۷۰) GN = L. (۶۷۶) GKN
دُست for دوست.

P. ۴۳ (۶۸۱) N افراد. G افراد as in text.

P. ۴۴ (۷۰۵) N کو گشته بود (۷۰۸) GHKN آن for آن (۷۰۹) GHKN
آن for آن.

P. ۴۵ Heading: GH مصطفی صلی الله علیه وسلم (۷۴۰) GHN بر آن وصف.

P. ۴۶ (۷۴۸) N روح امین. Heading: GHN سعی نمود (۶۴۹) HN
اندر افتاد. In H که is suppl. before اندر. In GHKN this verse
precedes the Heading. (۷۴۲) GHKN = B. (۷۴۶) G ننج.

P. ۴۷ (۷۵۵) GN آمان معتبر, with مشنر as variant in marg. K =
B Bul. (۷۵۷) GKN = A Bul., and s corr. in H. (۷۵۸)
بلبلان را G (۷۶۴) با یافته K (۷۶۱) GHK منقلب as in text.
صبغة الله GN (۷۶۶) و عشق با روی گلست
GHKN بوی این رنگ. Heading: GKN بترا سجود کند.

P. ۴۸ (۷۷۵) GHKN = ABL Bul. (۷۷۶) GHKN سیاه. GHKN
طاب G (۷۷۷) آب. H gives شاه as a variant for آب. بر آب راه
with *idāfat*.

P. ۴۹ Heading: HKN طفل کوچک (۷۸۴) K = B, and so in marg.
H. (۷۸۵) GHKN = ABL Bul. (۷۹۲) GH = AB.

P. ۵۰ (۷۹۸) GHKN = AL Bul. (۸۰۱) GHKN = ABL Bul. (۸۰۹)
H = AL.

P. ۵۱ Heading: G محمدا صلی الله علیه وسلم (۸۱۲) GHKN = ABL Bul.
(۸۱۴) G = B, and so corr. in H. (۸۱۶) GHKN = ABL Bul.
(۸۱۸) G = Bul. (۸۲۰) GHKN = B Bul. (۸۲۴) H ای جهان سوز,
corr. above. N ای.

- P. ۵۲ (۸۲۷) GHKN = ABL Bul. (۸۲۹) GKN = AB Bul., and so corr. in H. (۸۲۹) GKN پیچان as in text. (۸۲۱) HK = AB Bul.
G gives هوا as a variant in marg.
- P. ۵۳ (۸۴۴) GK = AB Bul., and so corr. in H. (۸۵۱) G باد آتش
هوڊ پیغمبر, corr. in marg. Heading: GN om. HK هی خورد.
(۸۵۵) GHN = ABL. (۸۵۶) GHKN = ABL Bul.
- P. ۵۴ (۸۶۲) GHKN = ABL Bul. (۸۶۶) KN = ABL Bul. Heading:
جهد suppl. in G. KN ناصحان و خاصان. In N the Heading
follows v. ۸۷۲. (۸۷۴) GHKN آتش زابتدا. (۸۷۵) GHKN =
ABL Bul.
- P. ۵۵ (۸۷۹) GHKN = ABL Bul. (۸۸۲) H نصعد. (۸۸۴) GH
منتحنًا. (۸۸۹) N = B.
- P. ۵۶ (۸۹۷) GKN = B. (۹۰۰) GHKN = ABL. (۹۰۱) GHKN =
ABL. (۹۰۲) G کردم. (۹۰۵) بعد ازین اندر پی صیدی میا.
P. ۵۷ (۹۱۶) H کسی.
- P. ۵۸ Heading: GHKN om. باز. (۹۳۴) G دست with *idāfat*. (۹۴۵)
GH جبری for کاهل. (۹۴۱) GHKN جبری, which G
gives as a variant.
- P. ۵۹ (۹۴۲) N خنثیات. (۹۴۴) GHKN = AB. (۹۴۵) GHN = L.
(۹۵۵) G کسپ. (۹۵۶) HK راد مردی.
- P. ۶۰ (۹۶۰) G بوک. (۹۷۰) GHN از کی bis.
- P. ۶۱ (۹۷۲) H = AB, corr. above. (۹۷۸) GN يك دو روزك. H
روزه corr. to روزك.
- P. ۶۲ (۹۹۰) G باد مہر من لدن, and so N. H باد مہر من لدن, with
علم من لدن as variant. (۹۹۱) GHKN = ABL Bul. (۹۹۴) N

- ۱۹۶) GHKN = ABL. بر هر که فتادی G (۱۹۶) خرگوش و شغال
 • (۱۹۸) N عهد وفا. Heading (3): GHKN = AB Bul. (۱۰۰۲)
 GHKN = ABL Bul. (۱۰۰۴) N از فلک.
 P. ۶۳ Heading (2): H باز جواب (۱۰۱۴) GHKN = ABL Bul.
 (۱۰۱۵) GHKN = B Bul.
 P. ۶۴ (۱۰۲۵) G معنیست بس. Heading: GH دانستن (۱۰۲۷)
 GHKN = AB Bul., corr. in K. (۱۰۲۸) N و. (۱۰۲۹)
 GHKN = ABL. (۱۰۳۲) GHN = ABL. (۱۰۴۵) G = L.
 P. ۶۵ Heading (2): GHN = AB.
 P. ۶۶ (۱۰۵۹) H داند for بیند, corr. above. (۱۰۶۰) G om. و. G
 میان نامها. (۱۰۶۵) GKN = L, and so corr. in H.
 P. ۶۷ (۱۰۷۲) GHN = AC.
 P. ۶۹ (۱۱۰۷) GHKN مکررا. (۱۱۱۲) GHKN = ABL Bul. (۱۱۱۶)
 G واسب, with *sukūn*. (۱۱۱۷) N جستجو and جویان
 و پریان.
 P. ۷۰ (۱۱۱۹) GHKN = AB. (۱۱۲۸) GHKN = AB Bul. (۱۱۴۵)
 GHN ابصار ما.
 P. ۷۱ Heading: GHKN = ABL Bul. (۱۱۵۲) N ریت (۱۱۵۴)
 GH = L Bul. in the first hemistich. GHKN = ABL Bul. in
 the second hemistich. (۱۱۵۵) G کو for که. GHKN او بر زمین.
 (۱۱۵۶) G om. و.
 P. ۷۲ (۱۱۶۰) GN جُرمش. GHKN زهر هر دانش. (۱۱۶۱) KN =
 ABL Bul. (۱۱۶۳) GHKN خاص. (۱۱۶۹) GHK خرگوشی.
 (۱۱۷۳) GH کی باشد H. معآر.
 P. ۷۴ (۱۱۷۷) G = L, and so corr. in H. (۱۱۷۸) In the second

- hemistich GN=B. H=AL Bul. K حال ما این بود بر تو
(۱۱۸۶) GHKN=ABL Bul. (۱۱۸۸) GH می‌کند.
- P. ۷۴ (۱۲۰۰) N چوب کثر H (۱۲۰۱) سنگ و گوهر پشم و پشم
Heading: H تاریک for بسته. (۱۲۰۲) GHK=A.
- P. ۷۵ (۱۲۱۴) GHKN=AB Bul. (۱۲۱۵) G گفت کوه (۱۲۱۸)
GHKN و چه عفت و چه رنگ N کجاست
- P. ۷۶ (۱۲۲۵) N از اول (۱۲۲۶) N=B. (۱۲۲۷) GHKN and گدای
(۱۲۴۱) GHK=AB Bul. in the first hemistich. خدای
KN=C.
- P. ۷۷ (۱۲۴۲) G=L Bul., and so corr. in marg. H. N نقش این
(۱۲۴۴) with بُد پیش حق تو با منی written above the line.
Suppl. in marg. N. (۱۲۴۸) GK=AB Bul. H=AB Bul.
in the first hemistich. In the second hemistich H has the
same reading as in the text, but gives the reading of AB
Bul. in marg. (۱۲۵۲) GKN=ABL Bul. (۱۲۵۵) GHN=
A Bul., corr. in G.
- P. ۷۸ (۱۲۶۰) N پای بر کشیدن, corr. below. Heading: N
(۱۲۷۱) GHKN رنگ رُو [و in the text is a misprint]. H
دارد صبر GK (۱۲۷۲) از حال دارد صد نشان, corr. in marg.
(۱۲۷۴) GHN and پا بُرد و نکر. This is also the reading
of ABC Bul.
- P. ۷۹ (۱۲۷۹) G اختران (۱۲۸۰) GK=L, and so corr. in H.
(۱۲۸۲) HN لرز و تب KN (۱۲۸۱) دق او همچون خلال
GHKN=ABL. (۱۲۸۴) N گر روح را with کو as variant.
(۱۲۸۸) GHKN=ABL Bul. (۱۲۸۹) H فهمی کن جزوهای

H (۱۲۹۴) دل بر گرگ N (۱۲۹۳) corr. in marg. مبسط
کندر میانش GH زاشتی.

P. ۸. (۱۲۹۴) GH کاینستم (۱۲۹۷) GH پای. Heading (1): GH
Heading (2): G عکس خرگوش را N آن خرگوش را GHKN om.
در آب.

P. ۸۱ (۱۴۱۰) KN = AL Bul. (۱۴۱۱) KN = C. G in the first
hemistich has ای که تواز جاه ظلی می کنی and so corr. in H;
the words جاه ظلی appear to have been altered in G; in the
second hemistich G has دانك بهر خویش چای می کنی and so
corr. in H. H has:

ای که تواز ظلم چای می کنی . از برای خویش دای می کنی

In marg. H دانك اندر قعر چاه بی بینی is given as a variant of
the second hemistich. (۱۴۱۹) GHN = ABL Bul. (۱۴۲۱) G
in the second hemistich ویر خود آن دم تار لعنت می تنی and so
corr. in H. (۱۴۲۴) N بُد for بود. (۱۴۲۵) N او نفس.

P. ۸۲ (۱۴۲۷) In the first hemistich HK = AB Bul. N در روی عم
In the second hemistich HK = A Bul. (۱۴۲۹) Instead of this
verse H has the same verse as AB. The verse given in the
text is suppl. in marg. H with ساختی for داشتی. (۱۴۳۲) In
the second hemistich G has در بدی از نیکوی غافل شدی with
the reading of the text suppl. in marg. (۱۴۳۴) HK = AB Bul.
(۱۴۳۴) HK = AB Bul. (۱۴۳۸) In the second hemistich
GKN = B Bul., and so corr. in H.

P. ۸۳ (۱۴۴۰) HN مرغزار (۱۴۴۸) GHKN در رقص GHN گریه جان.

- (۱۲۵۰.) N چنين تنگي. (۱۲۵۱) G چاه and نفس with *sukūn*; H adds the *idāfat* to both. N om. يا قوم. (۱۲۵۲) G.
- P. ۸۴ Heading: N گرد for بر. N گنتن نخچيران خرگوش را. (۱۲۵۸) GHN = AB Bul., and so K, which om. و. (۱۲۶۲) N وش (گوش). (۱۲۶۸) Kى باشد GH. بود for بُد. (۱۲۶۵) G. اورا چون باليدى HN om. و. before نوبت. After this verse GHK have the same Heading as ABL Bul. In N the Heading follows v. ۱۲۶۷.
- P. ۸۵ Heading: GHK المجهاد bis. (۱۲۸۲) GHK = ABL Bul. N دارند دایم جزوها, and so corr. in H.
- P. ۸۶ Heading: N بامير المومنين. GH کرامات عمر را. HN قصر (۱۲۹۲) with *idāfat* as in the text. (۱۲۹۵) GN = CL.
- P. ۸۷ (۱۲۰۲) N ور نييني. (۱۲۰۵) N ایت for اید bis. (۱۲۱۴) In N this verse follows the Heading. The hemistichs are transposed, but the error is indicated. Heading: N om. روم. GN زير درخت. H بزير درخت. (۱۲۱۶) GHKN = ABL Bul.
- P. ۸۸ (۱۲۲۴) GKN = A Bul., and so corr. in H. Heading: G om. HN om. روم. HN بامير المومنين. (۱۲۲۸) GHKN = AB Bul. (۱۲۲۹) This and the following verse are transposed in N. (۱۲۳۷) GHK = AB Bul.
- P. ۸۹ (۱۲۴۶) GHKN = ABL Bul. (۱۲۵۱) N و کانش (۱۲۵۲) G رُخشان. (۱۲۵۴) GHKN دهد for دمد (misprint). (۱۲۵۷) G آن کم او گفت. H آن کم آن گفت. corr. to the reading in the text. KN آن کم کو گفت.
- P. ۹۰. (۱۲۶۲) HK = AB Bul., corr. in H. (۱۲۶۷) GHKN = ABL Bul. (۱۲۶۹) HK = AB Bul., corr. in marg. H. (۱۲۷۴) HN = ABL Bul.

- P. ۹۱ (۱۴۷۷) HK = ABL Bul., corr. in H. (۱۴۷۸) N شق الحجر.
 (۱۴۷۹) GHKN = ABL Bul. Heading: G خود را بخدای تعالی.
 (۱۴۸۰) GHKN = AB Bul. (۱۴۸۴) HK زانك ناطق حرف.
 (۱۴۸۷) GHKN هر دو for جمله.
- P. ۹۲ (۱۴۹۴) G = B Bul. (۱۴۹۵) GHKN کی for که. GHKN یار را.
 (۱۴۹۶) N يك مثل (۱۴۹۶) N بیآزار و بین N. خوش کن
 دستی. In H را is suppl. after دستی. دستى تو بلرزانی G. کو لرزان بود
 (۱۴۹۹) GH زان for زین. In the first hemistich K = B, and
 so corr. in H, while N gives the reading of B as a variant.
 In the second hemistich G has مرعش را گئی پشیمان دیدیش.
 (۱۵۰۰) GHKN = ABL Bul. (۱۵۰۲) H بحث عقل, corr. in
 marg. GN رفوای. (۱۵۰۴) G بحث for حکم, which is given
 as a variant. (۱۵۰۷) N ای for این. H om. و after ملزوم; it
 appears to have been suppl. in G. (۱۵۰۸) GH بینای زانك.
 In H the words عصا پس عصا may be read as عصایش or عصا پس.
 از عصا و از عصاکش فارغست N.
- P. ۹۳ (۱۵۱۰) N ماست for اوست bis. (۱۵۱۲) GHK = L. (۱۵۱۴)
 N = BL. Heading: K رسول روم and so corr. in H. GHK
 کرده تو یاد را G. (۱۵۱۸) N بجشم (sic). اجساد for جسم.
- P. ۹۴ (۱۵۲۵) N بود N. (۱۵۲۶) N om. و.
 Heading: و اندر ضبط N. فلاسنگست GH. (۱۵۲۸) N همچو سرکه N.
 دانه چون آمد بخاک او گشت N. (۱۵۴۱) سر for معنی GHKN.
 گشت N. (۱۵۴۲) GHKN = ABL Bul. H گشت گشت.
 G سنگ with معا above. (۱۵۴۴) زنن و با خیر, corr. below.
- P. ۹۵ (۱۵۴۷) GHKN = AB Bul. (۱۵۴۸) In N this and the fol-

- lowing verse are transposed. (۱۵۴۰) H *فَصَص*. (۱۵۴۲) N = AB Bul. (۱۵۴۴) GHKN *ما بدين*. HN *ننگين فَنَص*. Heading: GHN = AB Bul. (۱۵۴۷) G *محبوس و زيبا* with *sukún*. N *محبوس و زيبا*.
- P. ۹۶ (۱۵۵۲) GHKN *گفتش*. (۱۵۵۸) HN *مُرغزار*. (۱۵۶۱) GH = AL.
- P. ۹۷ (۱۵۷۹) H *ايمانهاي خلق*. (۱۵۸۵) GHK = ABL Bul. (۱۵۸۶) H gives *او* as a variant for *وي*.
- P. ۹۸ (۱۵۸۹) N *لرزيد پس*. N om. *و* after *مرد*. (۱۵۹۱) G *روح* with *sukún*. (۱۵۹۲) N *اين زبان هم سنگ*. GHN *اهن و شست*. (۱۵۹۴) GH = AB Bul. (۱۵۹۸) GHKN = AB Bul. (۱۶۰۲) GHKN = ABL Bul.
- P. ۹۹ Heading: N. om. *فريد الدين*. GHN *عطار*. GH *روح* for *سره*. (۱۶۰۵) GN *اي مرد جري* and so corr. in H. KN have *جري*. (۱۶۰۸) H *سینه* for *بجر*, corr. above. GK = AB Bul. in the first hemistich, and so corr. in H. (۱۶۱۲) N *آن* for *او*. G *در منكر رود*, with *نافص* suppl. above. H gives *منكر* as a variant. Heading: N om. *مر*. G om. *يا ما*.
- P. ۱۰۰ (۱۶۱۷) GHN *گرهي خواهي عصا*. (۱۶۲۴) GHKN *بود او*. (۱۶۲۵) H = AB. (۱۶۲۶) G *نبد آغاز*, and so corr. in H. (۱۶۲۷) H *از ره گوش*, corr. above. (۱۶۲۸) GHK *وادخلوا*.
- P. ۱۰۱ (۱۶۴۶) KN *ي باش و هم*. (۱۶۴۸) In G *قدر* is suppl. above *ذوق*. (۱۶۴۲) GHKN *كو* for *كان*. H *كسپ*. (۱۶۴۴) N *كو* for *چون*. (۱۶۴۹) GHKN = ABL Bul. (۱۶۵۰) N *بيخشود*. (۱۶۵۱) GHKN = AB.
- P. ۱۰۲ (۱۶۵۴) N *چرا*. N *ثراف* for *نشاف*, corr. in marg. (۱۶۵۸) G *آن جست*. (۱۶۶۴) GHK = B. In N vv. ۱۶۶۴-۱۶۶۸

- are placed after v. ۱۶۸۷, and vv. ۱۶۶۵ and ۱۶۶۶ are transposed. (۱۶۶۵) N بی اجل. (۱۶۶۶) GHKN = ABL Bul. (۱۶۶۸) G گشت. (۱۶۷۰.) In N this verse follows v. ۱۶۷۶.
- P. ۱.۴ (۱۶۷۷) Suppl. in marg. N. GK از نبی خوانید, and so corr. in H. (۱۶۸۴) H دلهاشان, corr. in marg. (۱۶۸۴) GHKN با آن *(sic)* می شناسند. G *(sic)* خوی این. GH *(sic)* خانها. (۱۶۸۶) G *(sic)* با آن می شناسند. (۱۶۸۷) N آید چو روز.
- P. ۱.۴ Heading: N پس G بس. HK for هم. (۱۶۹۱) و نوحه کردن. and so corr. in H. (۱۶۹۴) GHK بر جست. N بودست. (۱۶۹۴) G زیانی بر وری, which is also the reading of C. HKN چگونگی مرترا.
- P. ۱.۵ (۱۷۰۷) G نور for صبح in the first hemistich, and so in marg. H. G صبح for نور in the second hemistich. HK صبح افروز من, with روز as variant in H. (۱۷۱۱) N این دریغ من. (۱۷۱۲) HN حکم حق, and so corr. in G. In H او عشق is given as a variant. (۱۷۱۴) H غیبت آن بود کاو غیر همست, corr. in marg. (۱۷۲۵) H gives او as a variant for خود. N چون بود. (۱۷۲۶) HN مرغزار. او چون.
- P. ۱.۶ (۱۷۴۵) In H یافتم and بافتم are transposed. (۱۷۴۶) Suppl. in marg. G. This and the following verse are transposed in H. (۱۷۴۷) This and the following verse are suppl. in marg. N. (۱۷۴۹) GHK = AB Bul. (۱۷۴۱) N آب هم جوید.
- P. ۱.۷ (۱۷۵۵) GHKN = ABL Bul. (۱۷۵۷) N غرقند اندرین. (۱۷۵۸) GHKN نکرده زان بیان. G *(sic)* افهام. GK = B Bul. HN = AL, corr. in H. (۱۷۶۲) Suppl. in N.

P. ۱.۸ Heading: G om. و before در معنی, and it is suppl. in H.

The words from و در معنی to the end are suppl. in marg. N.

(۱۷۶۷) H حیف و غین and شستن GHKN با سلطان بود.

(۱۷۶۸) H رسد. (۱۷۷۲) N om. verses ۱۷۷۲-۱۷۸۲, which are suppl. in marg. with the exception of v. ۱۷۷۸. (۱۷۷۶)

GHK = AB Bul.

P. ۱.۹ (۱۷۸۲) GH کرو for ازو. (۱۷۸۴) GHKN = AB. (۱۷۸۶)

N يك شوند. (۱۷۸۹) G امرکن without *idāfat*. In K ن is

written above the final *alif* of یا. (۱۷۹۴) G درو بش, and

there is also a dot above the penultimate letter, *i.e.*

درونش.

P. ۱۱. (۱۷۹۶) GH کَرِشَم. (۱۸۰۰) KN = L. (۱۸۰۵) GHKN و حشنان.

(۱۸۰۷) GHN عقل و کلّ و پناه, corr. in H. (۱۸۰۸) H

جان. (۱۸۰۹) N = L. (۱۸۱۱) In G a corrector has added

ست after ما in both hemistichs. Heading: Suppl. in N.

(۱۸۱۴) H in marg. تا شود پیدا که چون شد حال او. In H

this and the following verse are transposed, but the error has been corrected.

P. ۱۱۱ (۱۸۱۵) N درد و غین. (۱۸۲۴) GN هر چه می کوشند اگر مرد

و زنت, and so in marg. H. The reading of the text is suppl.

in G by a later hand. Heading: N برون افگدن خواجه طوطی

از شرق in G. (۱۸۲۶) مرده را از فقص

(۱۸۳۰) KN آواز و گشاد and so corr. in GH.

P. ۱۱۲ (۱۸۴۶) GHKN چشمها for حیلها. G writes جشمها, and possibly

the Arabic word is intended. In the second hemistich

H has the same reading as A, and gives the text-reading as a variant. (1848) G کشت. Heading (1): N و بر پریدن. (1845) GN طوطی بی نفاق, and so corr. in H. پر مذاق is given in G as a variant. GH سلام الفراق.

P. 114 (1850.) N منم هباز تو. (1866) KN باید نهان, and so corr. in GH. KN دمل for دمل.

P. 114 (1868) GKN = B Bul., and so corr. in H. (1869) GK وین جمال. (1871) G گور with *sukūn*. (1872) GHK = A. (1876) Suppl. in marg. N. GH om. ای. (1877) GHKN زتو بگریختند K. زتو بگریخت او and آویخت او. GH آنک اندر. Heading: After کان N adds لم یکن.

P. 115 (1884) GK کند bis. GHK نشفش. (1885) GHK = BL Bul. (1886) GHK = B Bul. (1890.) N غرق و کردند در بحر. (1892) GHK = ABL Bul. (1897) GHKN = B Bul.

P. 116 (1907) N نابینا و آرز. In H زرد is given as a variant for درد. (1911) GN تا گل نمایی, with بروی as variant in G. Heading: N om. from در عهد N. روزی زنی نوایی. N در میان.

P. 117 (1917) G یا رسیلی. (1926) N زلای نفس. In the second hemistich GK = B Bul., and so corr. in H. (1930.) KN = BL Bul., and so H in marg. (1931) GKN = B, and so in marg. H. (1932) N این آواها از وی جداست.

P. 118 (1935) GKN = BL Bul., and so in marg. H. (1944) GN = B Bul. (1945) GK خنب. GH شاد آن. (1947) N اورا for آنرا.

- P. ۱۱۹ (۱۹۴۹) GKN = ABL Bul., and so corr. in H. Heading:
 N تفسیر حدیث پیغامبر علیہ السلام اِنَّ اِلٰهَ N
 GH. N جان ناری. Instead of this verse GH have the verse:
 جان ناری یافت از وی انظنا . مرده پوشید از بقای او قبا
 which follows v. ۱۹۵۵ in ABKL Bul. (۱۹۵۶) HKN خلفان for
 گشت, and so suppl. in G. (۱۹۶۰) N = L. (۱۹۶۱) H گشت,
 corr. above. N لقمانیست.
- P. ۱۲۰ (۱۹۶۲) GHN لقمه و این N, corr. in H. N لقمه و این
 in second hemistich خار هی جوید خار, corr. in H. (۱۹۶۲) H تیز
 for گئی. H بیرون گئی. G (۱۹۷۰). اشتی N (۱۹۶۷). نیز
 in text. (۱۹۷۴) G نام with *sukūn*. (۱۹۸۰) N بیساری. GK
 زتائیر, and so H in marg. (۱۹۸۱) GH = ABL in the
 second hemistich.
- P. ۱۲۱ (۱۹۸۷) GH رسلت. N خواندم (۱۹۹۲).
- P. ۱۲۲ (۲۰۰۴) G وین نك. (۲۰۰۷) This and the two following
 verses are suppl. in marg. N. (۲۰۰۸) GHK = B Bul. (۲۰۱۰) N
 مرد. (۲۰۱۲) HN Heading: مصطفی صلی الله علیه وسلم. تو همینی.
- P. ۱۲۳ (۲۰۲۲) G اسرار گل. H (۲۰۲۴) از بوی گل. GNK
 = L Bul. (۲۰۲۶) N om. (۲۰۲۹) In N روی and موی are
 transposed. N تن و بازوی او.
- P. ۱۲۴ (۲۰۴۱) G ریح و غین as in text. H ریح. KN ریح.
- P. ۱۲۵ (۲۰۰۰) Suppl. in marg. N. In the first hemistich H = AL,
 corr. in marg. (۲۰۰۵) GHKN از حدیث اولیا. (۲۰۰۶) GHKN
 = AB Bul. (۲۰۰۹) GHKN = ABL. Heading: پرسیدن صدیقه
 از پیغامبر که.

- P. ۱۲۶ (۲.۶۳) N پُر آفات for ناخوش ذات (۲.۶۴). پُر نژاد N (۲.۷۰).
 مختص G. قصه مطرب و بیان کردن N. Heading: N ور ترشح.
 (۲.۷۸) GH = ABL Bul. (۲.۷۹) GK = AC.
- P. ۱۲۷ (۲.۸۲) H زبی کسپی (۲.۸۵) H کسپ. GHK for کان.
 (۲.۸۸) G چونک زد بسیار (۲.۹۲) N and so corr. in H.
 (۲.۹۴) GHKN = L. (۲.۹۴) H = A Bul. مست بر صحرا و غنّی
 (۲.۹۸) The hemistichs are transposed in N. N حجم for طول.
- P. ۱۲۸ (۲۱.۰) N تاژیکست (۲۱۱.۰) H gives مست as a variant for
 آنج گفتم. (۲۱۱۲) GHK = AB Bul. N هست.
- P. ۱۲۹ Heading: N استن حنانه. GHKN پیغامبر صلی الله علیه وسلم G.
 مصطفی صلی الله علیه G. مبارک ترا GHK. گفتند. N om. انبوه شد
 (۲۱۱۷) GK = BL. (۲۱۱۶) با آن استن صریح و روشن N. وسلم
 روز دین N (۲۱۱۹). تا ابد GHKN. حفت سروی GHK.
- P. ۱۳۰ (۲۱۲۵) GHKN زاهل تغلید. In the second hemistich GKN
 = BL Bul., and so corr. in H. (۲۱۴۱) GHKN = AB Bul.
 (۲۱۴۲) GH خلّی with *idāfat*. (۲۱۴۸) This and the following
 verse are transposed in N. (۲۱۴۲) GHKN = A Bul.
- P. ۱۴۱ (۲۱۴۶) GNK = B Bul. Heading: G صلی الله علیه وسلم bis.
 (۲۱۵۶) GHKN = ABL Bul. (۲۱۵۹) GHK = ABL.
- P. ۱۴۲ Heading: G باو for او (۲۱۶۹) GHKN پیر او ندید.
 (۲۱۷۰) GH آمد او.
- P. ۱۴۳ (۲۱۷۶) GKN om. ماند before و. (۲۱۸۴) GKN = B Bul.,
 and so corr. in H. N has یطید for یتنید, which is given
 in marg. as a variant. (۲۱۸۹) N با عطا و با وفا N. بر جنا.
 (۲۱۹۰) GHK = AB Bul. (۲۱۹۴) GH دِلن.

P. ۱۴۴ Heading: GHN om. که نیستیست, which is suppl. in marg.

N. K که مستیست (۲۲.۲) N آتش در زن (۲۲.۷) GHKN = ABL Bul.

P. ۱۴۵ (۲۲۱۲) GHKN = ABL Bul. (۲۲۲۲) N می‌رسند.

P. ۱۴۶ Heading: N بهر بازاری N om. که before اللهم (۲۲۲۴) G

(۲۲۲۷) The کای خدایا N (۲۲۲۵) ای خدایا N (۲۲۲۴) فرشته
order of the following verses in K is: ۲۲۲۹, ۲۲۴۱, ۲۲۴۴,
۲۲۲۸, ۲۲۴۰, ۲۲۴۲, ۲۲۴۴. (۲۲۲۸) N = CL. (۲۲۴۰) GHKN
یاغبان او (۲۲۴۴) G = Bul.

P. ۱۴۷ (۲۲۴۹) GHN = ABL Bul. (۲۲۴۰) G اُشپس H om. و after

GKN و موش و حوادث پاک خورد موش. and so corr. in H.
نی تانی K. ورنی دانی GHN (۲۲۴۴) و در اثبات N (۲۲۴۱)
Heading: N امیر المومنین. گوش کن باری زمن N. گوش کن GHK
بحر و درّ از بخشش GHKN (۲۲۴۶) نداشت در عالم N. خلیفه
KN = AB Bul. (۲۲۴۸) صاف آمد

P. ۱۴۸ Heading: N ماجرا کردن GHN om. و after زن HN om. و

after قلت (۲۲۵۷) HKN = CL. (۲۲۶۱) GHK = AB Bul.

P. ۱۴۹ (۲۲۶۴) H چون for شب GK = B Bul., and so corr. in H.

Heading: N محتاج نسبت بدعیان N و بر در بستره (۲۲۶۴) N
میهان for میزبان GHKN = ABL Bul. (۲۲۶۵) (۲۲۶۸)
GHN = Bul.

P. ۱۴۰ (۲۲۷۰) In N this verse follows v. ۲۲۶۷. (۲۲۷۴) GH om.

و before بیش (۲۲۷۴) N که خود هست او (۲۲۷۵) GHKN =
ABL Bul. (۲۲۷۷) N ام for ام bis. N و حق و (۲۲۸۰)
دیوار تنش N (۲۲۸۱) و کم GHK H = A Bul.

= AB Bul. (۲۴۷۲) KN آن طمع را. N او for و. (۲۴۷۴) GHK = ABL Bul.

P. ۱۴۷ (۲۴۷۸) N کشت. (۲۴۸۴) GHKN جنگ for الحن. (۲۴۸۵) N چون for او. (۲۴۹۰) N او for و.

P. ۱۴۸ Heading: GHKN استغفار کردن. (۲۴۹۶) N = Bul. GH سستی as in text. (۲۴۰۰) GHKN and جان تو کر بهر. (۲۴۰۲) GK فدا. (۲۴۰۴) N برسم. (۲۴۰۵) GHKN زین قدر. (۲۴۰۹) GHKN یا بشیرین. N سپاناخ.

P. ۱۴۹ (۲۴۱۱) GHKN = AB Bul. (۲۴۱۴) H من هم, corr. above. (۲۴۱۴) N مکن. (۲۴۱۶) GH دلم. (۲۴۱۹) GHKN = AB Bul. (۲۴۲۴) N جنابش.

P. ۱۵۰. (۲۴۲۷) N وز حمزه پیش. (۲۴۲۸) GK = B, and so corr. in H. (۲۴۲۹) N زانش. GK او زانش, and so corr. in H. (۲۴۳۰) GKN = B, and so in marg. H. (۲۴۳۴) GHK = ABL Bul. In the second hemistich N has حیوانند و بس حیوانند. (۲۴۳۵) Suppl. in marg. N. (۲۴۴۷) HN گویی, altered to گویا in H. Heading (2): GHKN آن اعتراض. N om. اشارت.

P. ۱۵۱ (۲۴۴۹) GHK جان چون آمدم. In the second hemistich GHKN = ABL Bul. (۲۴۴۲) N ای زن گنه کار تو. Suppl. in marg. N. Heading: GHKN زهر و پازهر. N ظلمت. (۲۴۴۸) G = B. HK = AL Bul. (۲۴۴۹) N در گردنم. (۲۴۵۰) N هم زان.

P. ۱۵۲ (۲۴۵۵) K = B, and so corr. in GH. (۲۴۵۶) GHKN = BL Bul. (۲۴۵۷) GHKN موصول, without hamza. (۲۴۶۱) N = C. (۲۴۶۴) This and the following verse are transposed in N.

(۲۴۶۸) GK دارند. The reading of H is uncertain. (۲۴۶۹) GHKN برین نکه. (۲۴۷۰) After this verse GK insert the verse which is added in BL Bul. It is suppl. in marg. H.

P. ۱۵۴ (۲۴۷۱) G om. The verse has been suppl. in marg. by a corrector. (۲۴۸۱) GHK بازگونیست. GNK نفرت فرعون, and so H in marg. Heading: N از هر دو.

P. ۱۵۴ (۲۴۹۲) H رشیدا. (۲۴۹۴) GH سغبه. (۲۵۰۱) GK = L in the first hemistich. GN = B in the second hemistich, and so corr. in H. (۲۵۰۲) N خورشید. (۲۵۰۴) GH دریای. GHK (۲۵۰۴) GH = AB, corr. in G. (۲۵۰۵) GK = B, and so H in marg. (۲۵۰۶) Suppl. in marg. HN.

P. ۱۵۵ Heading: N حسن صاحب را. N چشمشان را اندک نماید. (۲۵۱۰) GHKN = ABL Bul. (۲۵۱۷) GHKN om. (۲۵۱۹) In the first hemistich GHN = A. GN تاش آزارند, and so corr. in H.

P. ۱۵۶ (۲۵۴۱) G معلن with مبرم as variant. (۲۵۴۴) HN نومیدید. GN ساعدرا, and so corr. in H. H has بر و ساعد گزان. (۲۵۴۵) N روز سیم. (۲۵۴۷) GK روی for رنگ.

P. ۱۵۷ (۲۵۴۸) GHKN = AB Bul. (۲۵۴۱) GHKN = ABL Bul. (۲۵۴۲) H خانه for خلوت, corr. above. GHN دود و نفت. (۲۵۴۴) G اشک ریز از جاننان, and so corr. in H. N اشک ریزان جاننان. (۲۵۴۹) GH کردید. (۲۵۵۷) Suppl. in marg. N.

P. ۱۵۸ (۲۵۵۸) GHK = ABL Bul., with مین. H خوانند. In the first hemistich N = ABL Bul., but has مین for بین. (۲۵۶۱) N این گریه. (۲۵۶۲) In the second hemistich GH = A.

- (۲۵۶۴) H دُم for دَم. The word is not vocalised in G. (۲۵۶۷)
 GH = A. The reading وز رایات نقل is given by a corrector
 in marg. H. Heading: H om. لا یبغیان.
- P. ۱۵۹ (۲۵۷۵) H = A. G مظلم همچو فار, and so H in marg. (۲۵۸۸)
 In the second hemistich GKN = BL Bul., and so H in marg.
 (۲۵۹۱) N نیات و گوهری را.
- P. ۱۶. (۲۵۹۸) H = A, with م suppl. below چون. (۲۶۰۰) K می رسد.
 GHKN درمان بود. Heading: K ولی کامل, and so in marg. H.
 G اما بیمار را. N بیمار را رنجور را. N om. و before سرما. GHK
 om. سیه گوشتی. GHN om. نشد است. (۲۶۰۴) N.
- P. ۱۶۱ (۲۶۰۴) HN ملك دست. (۲۶۱۲) GHK = AB Bul. (۲۶۱۶)
 In the second hemistich GKN have مخلصى. (۲۶۱۸) N
 G نفسی with (۲۶۲۱). جایگاه. K. خانگاه. GHN (۲۶۲۰). بایستند
 idāfat.
- P. ۱۶۲ (۲۶۲۴) GHKN = ABL Bul. (۲۶۲۷) H در جفا. (۲۶۲۹) N
 هوی. GHN و. H om. (۲۶۳۰). مست گاه از وی بود گاهی زدوغ.
 (۲۶۳۲) K در آنج. (۲۶۳۴) HK این نمیز. (۲۶۳۶) GHK = A.
 In the first hemistich N = A, but in the second hemistich it
 has: (۲۶۳۷) GHKN = C. (۲۶۳۸) مر سببر یا اثر را او غلام.
 N حاجش ناید. GN اعلام.
- P. ۱۶۳ (۲۶۴۰) GHK = AB Bul. (۲۶۴۲) K آن دو رزق جو, and so
 in marg. G. (۲۶۴۶) GHK = AB Bul. (۲۶۴۸) In N الواح
 and ارواح are transposed. (۲۶۵۴) GHK = AB Bul.
- P. ۱۶۴ (۲۶۵۹) GHKN = ABL Bul. (۲۶۶۰) HKN در زمین. GHKN
 آن for آن (misprint). (۲۶۶۱) GHKN = ABL Bul. (۲۶۶۲)

- GHN اَلْف. N واین for با in the first hemistich. (۲۶۶۴) GHN مقام. (۲۶۶۷) H اَلْف.
- P. ۱۶۵ (۲۶۷۷) N گفتم. (۲۶۷۸) GH کامنحانی. (۲۶۸۶) KN = BL Bul. (۲۶۸۷) G همشینی با شهبان and so in marg. H. G gives مقلان as a variant. (۲۶۸۸) GHK = ABL Bul. (۲۶۹۱) GHKN = ABL.
- P. ۱۶۶ (۲۶۹۴) G om. the *tanwin* in the rhyme-words. (۲۶۹۹) In the second hemistich GH = AL. K = Bul., and so N in marg. N در مغلی. H in marg. تا شهم رحم کند یا مونی. (۲۷.۲) G has گنت و گو and حال او and حال او as alternative readings, and گنت و گو as a variant for قال او. Heading: N باران را. N خلیفه after المومنین. GHKN پنداشت آنک. (۲۷.۴) GHKN = AB Bul. (۲۷.۴) GHN ملکت. (۲۷.۵) N دار رو. (۲۷.۷) GK پرمناغ آبش نباشد and so corr. in H. GHKN فاخرست.
- P. ۱۶۷ (۲۷۱۰) N لوله و پنج. (۲۷۱۱) G منفذ. (۲۷۱۴) GH هوا. (۲۷۱۶) GHK = AB Bul. N جوی for جسر. (۲۷۱۷) HN شصت. (۲۷۱۹) GKN = B, and so corr. in H. H = AL Bul. Heading: GH om. در before دوختن. (۲۷۲۲) GHKN = ABL Bul.
- P. ۱۶۸ (۲۷۲۷) G اب. (۲۷۲۸) H = A. (۲۷۲۹) GHKN = ABL Bul. (۲۷۳۹) GK نی for بل, but the word seems to have been altered in G. N و مطهر چون بهشت. (۲۷۴۱) N نفع. (۲۷۴۴) N بر نعمت زده. H gives بُك in the second hemistich as a variant for شك.
- P. ۱۶۹ Heading: H om. و عاشق کرم. N om. اما. N نقصان کرمست. (۲۷۴۸) N در روی. (۲۷۵۰) GHN آینه for آیت.

P. ۱۷. (۲۷۵۴) G شکل with *sukūn*. (۲۷۵۸) GHKN = AB Bul.

(۲۷۶.) GHK = AB Bul. (۲۷۶۴) N مرغ. (۲۷۶۸) G حظیست.

After this verse K has the verse which is added in Bul. It

has been suppl. in marg. G by a corrector. (۲۷۶۹) H

صورت غمگین.

P. ۱۷۱ (۲۷۷۰) G هدیه او کاندین حماماست. Heading: HKN

(۲۷۷۴) Suppl. in marg. N. (۲۷۷۴) GK = B. (۲۷۷۹) GHKN

= AB. (۲۷۸۰) GHK = AB. (۲۷۸۵) GHKN = ABL Bul.

P. ۱۷۲ (۲۷۹۲) H کسپ. (۲۷۹۶) H بدین در. (۲۷۹۹) N درین در.

P. ۱۷۳ Heading (1): KN که برو تاب آفتاب تافت. In H ابتدا is suppl.

غیر آمد او GHKN. ریش گاوی H (۲۸۰۴). نی for نه این N (۲۸۰۱)

and غرقه. Heading (2): Suppl. in marg. N, but the whole Heading,

except مثل العرب, is given as a verse in the text of N after

verse ۲۸۰۵. (۲۸۰۶) GHKN ماند خار. (۲۸۱۰) GHN که کی for که.

P. ۱۷۴ (۲۸۱۱) GHK = AB Bul. (۲۸۱۲) GHKN = ABL Bul.

(۲۸۱۴) N حتم چون لولا. (۲۸۲۱) GHKN کن for گو. In the

second hemistich GHK = AB Bul. N چون دولا for در کولا.

(۲۸۲۵) KN اندر for بین در. (۲۸۲۶) N خوش سبب.

P. ۱۷۵ (۲۸۲۷) GHK سنگ ریزه. (۲۸۴۲) GHKN = ABL Bul.

(۲۸۴۹) Suppl. in marg. H. (۲۸۴۰) GHKN کل عمرت.

P. ۱۷۶ (۲۸۴۹) N ما سبهارا بدجله. In the second hemistich GHN

= ABL Bul. (۲۸۵۰) GHKN = ABL Bul. (۲۸۵۲) GK =

B Bul. N هدیه را و خلعت و عطا. Heading: N بر یکی سنگی.

(۲۸۵۴) GHKN = ABL Bul. (۲۸۵۶) GHKN = A Bul.

(۲۸۵۸) GHKN = AB Bul. (۲۸۵۹) GHKN = ABL Bul.

- P. ۱۷۷ (۲۸۶.) N کَانَ for کو. (۲۸۶۶) GK = B, and so H in marg.
 N وین سبو. (۲۸۶۸) K در رفصاست و حال. H gives او as
 variant for این. (۲۸۷۱) H = A. In marg. H گِل شد چو جان.
 (۲۸۷۷) N = L. (۲۸۷۸) GHKN = ABL Bul.
- P. ۱۷۸ (۲۸۸۲) HK = ABL Bul. (۲۸۸۴) GHN = AB Bul. (۲۸۸۵)
 N آن for این. (۲۸۸۶) N ور یگوید. In N this verse follows
 v. ۲۸۸۲. (۲۸۸۸) GHK have the same verse as ABL Bul.
 N گر for ور. (۲۸۸۹) This and the next verse are suppl. in
 marg. N. (۲۸۹۰) HK = AB Bul. (۲۸۹۱) GK داد for ذات.
 (۲۸۹۷) GHK = ABL Bul.
- P. ۱۷۹ (۲۸۹۸) N تا ابد. (۲۸۹۹) HN = Bul. (۲۹۰۴) GK و این زن.
 GHKN نفس و طع. (۲۹۰۹) GK = B Bul. In N verses ۲۹۰۹—
 ۲۹۰۸ have been supplied by a later hand. As they are in-
 correctly written and represent a different text, I have not
 recorded the variant readings which they contain. (۲۹۱۰)
 GHK = AB Bul. (۲۹۱۱) Suppl. in marg. H. GK = B Bul.
 (۲۹۱۴) GH = A. K = B.
- P. ۱۸۰ (۲۹۱۷) GHK = ABL Bul. (۲۹۲۴) GHK و زنگ این. (۲۹۲۶)
 GHK = AB Bul. (۲۹۲۸) GH = A.
- P. ۱۸۱ (۲۹۴۷) GHK درهای عند. (۲۹۴۱) GHK چنان bis. (۲۹۴۲)
 GHK = AB Bul. (۲۹۴۷) H از راه. (۲۹۴۹) GH = A Bul.
- P. ۱۸۲ (۲۹۵۶) GHK = ABL Bul. Heading: رسول صلی الله علیه
 تر. و سلم مر علی را. HK تا ازیشان هم. and so corr. in G. H om.
 after پیش قدم.
- P. ۱۸۳ (۲۹۶۵) GHK = ABL Bul. (۲۹۷۰) H خضر ای بی نفاق. (۲۹۷۴)

- GHK = AB Bul. (۲۹۷۷) GHK = AB Bul. (۲۹۷۸) G پیش شه
for پیششان, and so corr. in H.
- P. ۱۸۴ (۲۹۸۶) GHK = AB. (۲۹۸۹) GHK = ABL Bul. (۲۹۹۲)
G شیر with *idāfat*. (۲۹۹۳) GH = AB Bul., and so K, which
has مواساتی. (۲۹۹۸) GHK = AB Bul.
- P. ۱۸۵ (۲۹۹۹) G پس for بس. (۳۰۰۰) G = B Bul., and so corr.
in H. (۳۰۰۱) G شیر with *idāfat*. GH کی دید. (۳۰۱۰) H
همچو. Heading: HK روبه. (۳۰۱۴) GH = A. K = BL Bul.
- P. ۱۸۶ (۳۰۲۴) GH حراب.
- P. ۱۸۷ (۳۰۴۴) GKH = ABL Bul. (۳۰۴۵) GHK = ABL Bul.
(۳۰۴۷) G السؤرا. In the second hemistich GHK = AB Bul.
(۳۰۴۹) This and the two following verses are suppl. in marg.
N. (۳۰۴۴) N زفت چست. (۳۰۴۸) GHKN کو خود خرید.
(۳۰۴۹) GHKN = AB Bul. H gives پوستین as a variant for
پوشش. (۳۰۵۰) GHKN نبرد for ببرد (misprint).
- P. ۱۸۸ (۳۰۵۵) GHKN = AB. Heading: GHKN کی قصه آنکس. N
کی او من. HK کیست آن. کیست این. G بکوفت for بزد
(۳۰۵۸) G باشد برو. GHK غنی شناسم. N برو. باشد
GHKN پنجه گشت. (۳۰۶۰) GHKN with معا above. (۳۰۶۰) GHKN
خانه عیار.
- P. ۱۸۹ (۳۰۶۵) GKN = B. (۳۰۷۰) GHK = AB Bul. (۳۰۷۲) GK
= AB, and so in marg. H. N کارش بهر روز. Heading: GHK
om. N has: باز آمدن بر در یار سال دوم. (۳۰۷۷) H = AB.
KN خار و چمن.
- P. ۱۹۰ (۳۰۸۱) GHK = AB Bul. N يك ره برآرد in the first hemistich.

- (۴.۸۲) GHKN = ABL. (۴.۸۴) GK = B, and so H in marg.
 N = Bul. H = AL. (۴.۸۶) GHKN = AB Bul. After this
 verse N has the Heading: رو در کشیدن سخن بسبب ملالت
 (۴.۹۲) K = کدرو. N کاندرو بی حرف G. (۴.۹۲) مستمعان.
 L Bul., and so corr. in G. (۴.۹۶) GHKN = AB Bul.
- P. ۱۹۱ Heading: HN کرد. K کردی. (۴۱.۴) GHKN = ABL Bul.
 (۴۱.۵) GK = B Bul. (۴۱.۶) GHKN = ABL Bul. (۴۱۱.)
 N بستان و برگیر.
- P. ۱۹۲ (۴۱۱۴) GH عبرت گیرد از. (۴۱۱۵) GHKN = AB Bul., but
 G has پی for پس. (۴۱۱۶) N جان بردی ازو. (۴۱۱۹) H gives
 خوش as variant for بیش. (۴۱۲۰) HN om. و, which is suppl.
 in G. Heading: G روپوشم. N om. from در میان to the end.
 (۴۱۲۴) GHKN = ABL Bul. (۴۱۲۷) N نباید شد.
- P. ۱۹۳ (۴۱۲۹) GHKN = A Bul. (۴۱۴۱) GHN = ABL Bul. (۴۱۴۵)
 GK for تن. GHN کایمان. (۴۱۴۶) GHK = AB Bul. (۴۱۴۹)
 N ففیرانید. (۴۱۴۴) GHN پس. (۴۱۴۵) H = AL.
- P. ۱۹۴ (۴۱۴۸) GHKN = ABL Bul. (۴۱۵۰) GKN = ABL Bul.
 (۴۱۵۲) GHKN این for آن. (۴۱۵۴) H در ذکر و فکر.
 Heading (2) GHN add علیه السلام after کردن یوسف.
- P. ۱۹۵ (۴۱۷۱) G = B, and so corr. in marg. H. HKN هست for
 همجو. (۴۱۷۴) N ارمغان.
- P. ۱۹۶ (۴۱۷۶) HN = AL. (۴۱۷۷) HN = A. (۴۱۸۰) GHKN =
 AB Bul. (۴۱۸۱) GHKN بیرون روی. (۴۱۸۲) GK عرصه دان
 انبیارا بس بلند, which H gives as a variant. HN = ABL Bul.

- در HN (۴۱۸۸). تر H gives تن as a correction of (۴۱۸۴).
 فعال. (۴۱۹۰.) GHN = AB Bul.
- P. ۱۹۷ Heading: G یوسف علیه السّلم که. In H ارمغان is supplied.
 H کی for تا. GH هر باری. GHKN خوش را for خود را. HN
 عبّان G (۴۱۹۴). مرا as variant for سزا H (۴۱۹۴). و مرا
 چون بینی H (۴۱۹۹). هست نخی N (۴۱۹۶).
- P. ۱۹۸ (۴۲۱۱) GHK = ABL Bul. (۴۲۱۲) GHKN = ABL Bul.
 (۴۲۱۵) GHK = AB Bul. (۴۲۱۷) G آب (۴۲۲۰.) GHK =
 AB Bul. N has کل را (sic) و نسی. (۴۲۲۱) GHKN = AB Bul.
- P. ۱۹۹ (۴۲۲۶) GHKN = ABL Bul. Heading: GH پیغامبر صلی الله
 GHKN in the first هم. (۴۲۲۹). و گنت N. علیه وسلم
 GHKN (۴۲۴۸). بر نوشتی در ورق N. hemistich = ABL Bul. N
 = AB Bul.
- P. ۲۰۰ (۴۲۴۰.) GHKN = ABL Bul. (۴۲۴۲) GHKN = AB Bul.
 (۴۲۴۶) GHKN = ABL Bul. کبر آن G. بندشان GHKN (۴۲۴۷).
 اگر GKN. In the second hemistich GHK = ABL Bul. (۴۲۴۹)
 و خود را GHK (۴۲۵۲). طبع درد نیش را دفعی کند N
 مزور G (۴۲۵۶). H = A. (۴۲۵۵). تا بر نیاید N
- P. ۲۰۱ (۴۲۵۹) GHKN = ABL Bul. او در هر رباط (۴۲۶۵)
 GHKN = AB Bul. (۴۲۶۶) GH = AB. (۴۲۶۸) GH = ABL.
 (۴۲۷۵) GHN = ABL Bul.
- P. ۲۰۲ (۴۲۷۸) GHKN = AB Bul. (۴۲۸۴) GHKN = ABL Bul.
 آن ایمان GN (۴۲۸۹). (۴۲۹۰.) GHKN = ABL Bul. (۴۲۹۱)
 GHKN = ABL Bul.
- P. ۲۰۳ (۴۲۹۵) G مزور. N مزور. G روز with *sukūn*. N روز with

idāfat. (۴۲۹۶) GH = B Bul., and so corr. in N. Heading:
GHKN = ABL Bul. (۴۲۹۸) G سَغْبِه. (۴۴.۲) GHK باشد.
(۴۴.۴) GHK از دار (۴۴.۸) N بیان for نشان (۴۴۱۱) H
اُنْسِ.

P. ۲.۴ (۴۴۱۲) GHKN = ABL Bul. After this verse HN insert
the same verse as L, with ایشانرا for انسانرا (۴۴۱۴) GHK =
AB Bul. N کامر انسانرا (۴۴۱۹) GHK = AB Bul., and so
in marg. N. Heading: خواستن از حق تعالی is suppl. in G. N
(۴۴۲۲) H با شیر, corr. below. (۴۴۲۵) GK = B Bul., and so
H in marg. H = AL. N has با گیاه تر محابا می کند.

P. ۲.۵ (۴۴۲۹) GK از خیل غم, and so H in marg. (۴۴۳۴) GKN =
B Bul., and so corr. in H. (۴۴۴۵) N خِی و دال. After this
verse K has the same verse which is added in Bul., and so
in marg. GH with گلستانش کند. (۴۴۴۶) KN = ABL Bul.

P. ۲.۶ (۴۴۴۲) GHN = ABL. Heading: N باقی. حکایت (۴۴۴۴)
GHKN = ABL Bul. (۴۴۴۸) G حَمِیت (which is the correct
reading). GHK نفس گبر را. N گبر ما (۴۴۵۰) GHN مغفل.
(۴۴۵۴) H = A. (۴۴۵۴) N om. و.

P. ۲.۷ (۴۴۵۶) GK = BL, and so corr. in H. N صغیر. (۴۴۵۹)
GHKN = ABL Bul. (۴۴۶۶) GHK صَحَّه. N صَحَّ.

P. ۲.۸ (۴۴۷۱) GK = B Bul. H = A. (۴۴۷۲) GKN = B Bul.,
and so corr. in H. (۴۴۷۴) KN = AB Bul. (۴۴۷۵) In the first
hemistich H = A; in the second, GHKN = ABL Bul. (۴۴۷۷)
G صد for شد, and so corr. in H. (۴۴۷۸) N = AB. (۴۴۸۴)
GK = B. GKN دهند for نهند. (۴۴۸۵) GHKN = AB Bul.

- P. ۲۰۹ (۲۲۸۹) GHK = ABL Bul. (۲۲۹۰) GHKN = AB Bul. In N the hemistichs are transposed. (۲۲۹۵) GHKN غیب گیر for عیب گیر (misprint). (۲۲۹۹) N انسب (the correct reading). (۲۴۰۲) GHKN = ABL Bul.
- P. ۲۱۰ (۲۴۱۲) GHKN = L. (۲۴۱۶) GK = B Bul., and so H in marg. (۲۴۱۹) GH این for آن. HK هم for هی, corr. in H.
- P. ۲۱۱ (۲۴۲۴) N = L. Heading: N از جاهلان پنهان باید داشتن. (۲۴۲۷) H = A. GKN = B Bul., and so in marg. H. (۲۴۲۸) GHKN = A. (۲۴۴۲) G باشد ذکی.
- P. ۲۱۲ (۲۴۴۸) GHKN = ABL Bul. N وره. (۲۴۴۴) GHKN = ABL. (۲۴۵۱) GH آن بار علم. In the second hemistich GK = B Bul., and so in marg. H. (۲۴۵۲) Suppl. in marg. HN. (۲۴۵۷) H گر زحرف و نام. (۲۴۵۸) N میدان در آب جو.
- P. ۲۱۳ (۲۴۵۹) KN همچو آتش. GHKN زنگ for زنگ. (۲۴۶۳) GHKN = ABL Bul. (۲۴۶۶) In N this verse follows the Heading. Heading: N om. و صورتگری. (۲۴۶۸) In N this verse follows v. ۲۴۷. (۲۴۶۹) GK = B, and so corr. in H. H = A. This verse is suppl. in marg. N in the form given by B. (۲۴۷۰) GHKN = BL Bul. (۲۴۷۲) GHKN = AB Bul.
- P. ۲۱۴ (۲۴۷۴) GKN نقش for لون. (۲۴۷۹) GHKN = ABL Bul. (۲۴۸۰) GHKN = ABL Bul. (۲۴۸۵) GHKN = AB. (۲۴۸۶) GHKN = AB Bul. (۲۴۸۷) GHKN = ABL Bul. (۲۴۸۹) G appears to have یا before اوست (۲۴۹۰) N بتابد.
- P. ۲۱۵ (۲۴۹۱) GHKN = ABL Bul. (۲۴۹۲) G بوی و رنگ. (۲۴۹۷) پیغامبر صلی الله G = C. (۲۴۹۹) GHKN = AB Bul. Heading: G

- از ز for (۲۵.۲) GHKN = AB. (۲۵.۳) علیہ و سلم.
- P. ۲۱۶ (۲۵.۴) GHK = ABL Bul. (۲۵.۵) GHK و ابدرا. (۲۵.۶) GHKN = ABL Bul., but H om. و after فهم. (۲۵.۷) N چون نیستند. In the second hemistich H = AL. (۲۵.۱۱) GKN = BL Bul., and so H in marg. (۲۵.۱۲) GHKN = ABL Bul. H gives the reading of the text in marg. (۲۵.۱۶) GHKN = ABL Bul. (۲۵.۱۸) GHK = ABL Bul.
- P. ۲۱۷ (۲۵.۲۴) GHKN = ABL. (۲۵.۲۶) GHN for عیان از. (۲۵.۲۷) GK = B Bul., and so H in marg. In the first hemistich N has نشنه برگردش. (۲۵.۴۲) N الشمال. (۲۵.۴۴) H = A. (۲۵.۴۷) In the second hemistich H has يك. و آن کسان که می‌دوند. In the second hemistich H has يك را و نام تا کیند.
- P. ۲۱۸ (۲۵.۴۰) GHK = AB Bul. (۲۵.۴۱) GHK = ABL Bul. (۲۵.۴۷) GHKN = ABL Bul. (۲۵.۴۹) GHKN ریو و پند. (۲۵.۵۲) N نمد for بغل. (۲۵.۵۴) GHKN = ABL Bul. (۲۵.۵۵) GHKN = AB. (۲۵.۵۶) G = B Bul., with الله as variant in marg. N وین پی ستاری الله شد.
- P. ۲۱۹ (۲۵.۵۷) GHKN = AL Bul. (۲۵.۶۵) GHKN سوی for حبس. (۲۵.۶۸) GHKN = ABL Bul. (۲۵.۷۰) H نوید.
- P. ۲۲۰ (۲۵.۷۷) N = A. (۲۵.۸۲) KN مختوم. (۲۵.۸۴) GHK = ABL Bul. Heading: HK ترونک را, and so corr. in G. (۲۵.۹۲) N بصحرای.
- P. ۲۲۱ (۲۵.۹۵) GHKN = ABL Bul. The text-reading is given in marg. H. In N the hemistichs are transposed. (۲۵.۹۶) N بر (۲۵.۹۹) GHN = ABCL. (۲۶.۰) GHK انقضت, and so for در.

- N. (۲۶.۲) GK = Bul. (۲۶.۴) GHKN = ABCL Bul. (۲۶.۵)
 GHK = AB Bul. Heading: رسول صلی الله علیه وسلم.
- P. ۲۲۲ (۲۶۱۲) GH = AB. K = Bul. (۲۶۱۴) N در همه (۲۶۱۷)
 GHKN = B Bul. (۲۶۲.) N = Bul. (۲۶۲۱) In H the hemistichs are transposed. (۲۶۲۴) GHK = ABL Bul., and so N, which has گانش for نخری (۲۶۲۵) GHKN = ABL Bul.
- P. ۲۲۳ (۲۶۲۶) GHK حاضر شد (۲۶۲۹) GHKN = BL Bul. (۲۶۳.)
 GHK = ABL Bul. (۲۶۳۴) GHK آید bis. (۲۶۳۸) GHK = ABL Bul. (۲۶۴۱) G لبان for دهان. GHKN لب for ما.
- P. ۲۲۴ (۲۶۴۵) GHN اِنَّه (۲۶۴۷) GHKN = ABL Bul. (۲۶۵۱)
 GHK = BL Bul. N in the first hemistich = AB, and in the second = BL Bul. (۲۶۵۲) N نوری (۲۶۵۴) GHKN = ABL Bul. (۲۶۵۵) GHK = AB Bul., and so N, which has چشم
 اعمش نور خور چون بر نتافت.
- P. ۲۲۵ Heading (1): G پیغامبر صلی الله علیه وسلم. N مگوی متابعت را.
 G نگهدار, and so K. (۲۶۵۸) GKN om. In H this verse has been lightly stroked through and is followed by the same verse which follows it in A. GKN have the second verse only, beginning کی ستاره (۲۶۵۹) ذلیل for خلیل. GHKN = AB Bul. (۲۶۶۱) N النفوس (۲۶۶۴) GK = B Bul., and so in marg. H. N تا که من اندر جگر (۲۶۶۵) GN = Bul. Heading (2): GHKN = ABL Bul.
- P. ۲۲۶ (۲۶۷۱) H ما (sic) ناطفه بایان. N نطقی درافشان ما. K = AB Bul. GHKN محو نور دانش (۲۶۷۲) و لدینا N (۲۶۷۴)

GKN = B, and so in marg. H. H در for بر, corr. below.

(۲۶۷۵) H کویان. (۲۶۸۱) G انواع with *sukún*.

P. ۲۲۷ (۲۶۹۴) G خواب with *sukún*. (۲۷.۲) N کن پیشوا for سازاوستا.

P. ۲۲۸ Heading: H امیر المومنین عمر. (۲۷.۷) N آن حجر. (۲۷۱۴)

GHKN شعله آن آتش از بخل ثناست H ظلم for بخل.

= Bul., and so H in marg. K = B.

P. ۲۲۹ (۲۷۱۵) N بس بستوده ام. Heading: G انداختن امیر المومنین

در روی GHKN. خدو GH (۲۷۲۴). شمشیر را after HN om. علی

(۲۷۲۶) N در عمل. (۲۷۲۸) GHKN = ABL Bul. (۲۷۴۰) GN

عکس with *idáfat*.

P. ۲۳۰ (۲۷۴۶) GHK = AB Bul. (۲۷۴۹) In G the penultimate

letter of هستید is pointed both as ی and ن. (۲۷۴۰) GH

یستی. K یستی. (۲۷۴۴) GHKN = ABL Bul.

P. ۲۳۱ (۲۷۵۴) N نعم for بغم. (۲۷۵۶) GH هزارست. In the

second hemistich GKN = B, and so H in marg. (۲۷۵۷) N

بسی for حسن النضا GHN. (۲۷۵۹) GHKN = ABL Bul.

(۲۷۶۶) GHKN بی گان. (۲۷۶۷) N کانجا. (۲۷۶۸) GHKN

= AB.

P. ۲۳۲ (۲۷۷۲) GHKN = AB Bul. Heading: N امیر المومنین علی.

GHKN om. شمشیر را after HKN om. که after چون.

After the Heading GHKN have the same verse which is added in

AB. (۲۷۷۴) GHKN = AB Bul. (۲۷۷۴) GHKN = ABL Bul.

(۲۷۷۵) GKN = BL Bul. (۲۷۸۱) GN وآن for وآن.

P. ۲۳۴ (۲۷۸۲) GHKN = ABL Bul. Heading: After المومنین N adds

در آن حالت. N om. چه بوده است. GHKN علی کرّم الله وجهه

- P. ۲۴۴ (۲۷۹۷) GHKN = ABC. (۲۷۹۸) H جز یاد او. (۲۸۰۰)
 H = AL, corr. in marg. (۲۸۰۲) GHKN = ABL Bul. (۲۸۱۴)
 GHKN = AB Bul. (۲۸۱۴) GHKN = ABL Bul.
- P. ۲۴۵ (۲۸۱۶) GHN = AB Bul. K = L. (۲۸۲۱) GHKN = AB Bul.
 (۲۸۲۴) G = C. (۲۸۲۷) GHKN = ABL Bul. (۲۸۲۸) N
 بشکف بکارستان او.
- P. ۲۴۶ (۲۸۲۶) GKN = B Bul., and so H in marg. (۲۸۴۸) N
 الرجیم. (۲۸۴۴) In N this verse follows v. ۲۸۴۴. Heading:
 G المومنین علی after پیغمبر صلی الله علیه وسلم. GHK add
 N بشد در قهر بیش. In N this and the next verse are
 transposed.
- P. ۲۴۷ (۲۸۶۰) GHKN = AB Bul. (۲۸۶۵) GN آمد. In the second
 hemistich GKN = B Bul., and so H in marg. H = AL.
 (۲۸۶۸) H شاخی. (۲۸۶۹) K میوه.
- P. ۲۴۸ (۲۸۷۱) G پس. (۲۸۷۴) HK افزونید فضل. N افزوید. In G
 the third last letter is unpointed. (۲۸۷۶) G حلقی with *idāfat*.
 (۲۸۸۹) GHKN = ABL Bul.
- P. ۲۴۹ (۲۸۹۱) GKN = B Bul., and so H in marg. Heading:
 GHKN = ABL Bul. (۲۸۹۴) GHKN = AB Bul. (۲۸۹۹) G
 المستغیثین إهدنا. (۲۹۰۱) GHKN = AB Bul. (۲۹۰۴) H = AL.
- P. ۲۴۰ (۲۹۰۸) G جفا. (۲۹۰۹) GHK = BL Bul. (۲۹۱۰) GHKN =
 ABL Bul. (۲۹۱۲) GHKN = ABL Bul. (۲۹۱۴) GHN باطل
 and هاطل.
- P. ۲۴۱ Heading: GHK om. امیر المومنین. N کردن علی بخونی. (۲۹۲۵)
 GHKN = ABL Bul. (۲۹۲۶) GHKN = ABL Bul. (۲۹۳۲)

GHKN = ABL Bul. (۴۹۴۷) GKN = B Bul., and so corr. in H.

P. ۲۴۲ Heading (1): KN = AB, and so G, which has پیش امیر علی پیغامبر صلی (۴۹۴۴) GHKN = BL. Heading (2): G فرموده است کی after N. GHN om. مکه را و غیره. N. الله عليه وسلم. N بامر حق بود.

P. ۲۴۳ (۴۹۵۷) GHKN = AB Bul. (۴۹۶۰) N مرد سر افراشته.

P. ۲۴۴ (۴۹۷۲) GK رانید. In H the penultimate letter is unpointed. Heading: KN با قرن خود. The words مانع الخ are suppl. in N. (۴۹۸۳) N = AL.

P. ۲۴۵ (۴۹۸۸) GHN = L. (۴۹۹۶) G مرئی.

BOOK II.

Preface. After the *Bismillāh* H adds وما توفیقی الا بالله.

P. ۲۴۶ (۴) شبه is suppl. in G. (۶) HK مصلحت کم H برو for بر چیز را GH (۱۰). بسیار بود HK (۹). وی.

P. ۲۴۷ (۱۱) In GHK the hemistichs are transposed.

P. ۲۴۸ (۲۲) H جو for تو. K گر زتنهایی چو ناهیدی شوی. GK (۲۴). گشت و ره GH (۲۷). در خلوت GHK = A Bul. (۴۷) G in marg. باشد خواب کیف as a variant for آن محبوس لطف.

P. ۲۴۹ (۴۵) GHK گر for اگر. GK (۴۹). و این حسها GK = Bul., and so in marg. H. (۵۴) G گاه خورشیدی و گه دریا. H می کند. مشیه را موحد GHK (۵۸). GH نقش with *idāfat*. (۵۷). H می کند. از آن GH (۶۰).

- P. ۲۰. (۶۴) Suppl. in marg. G by a later hand. (۶۸) G زِصورت
رفت, corr. below. (۷۷) H = A, corr. in marg.
- P. ۲۰۱ (۷۸) H ورنه خندد او, corr. below. (۷۹) G پیر with *idāfat*.
(۸۰) G طیبات و طیبین. H الطیبین. (۸۴) G = L Bul., and so
H in marg. with چاره for صبر. The verse given in the text
is suppl. in marg. G. (۹۴) G من جستم.
- P. ۲۰۲ (۱۱۶) GH و بر ابرو. (۱۱۹) GHK = ABL Bul.
- P. ۲۰۴ Heading (1): GHK مارگیری دیگر. (۱۴۹) GHK om. و. (۱۴۲)
GHK = ABL Bul.
- P. ۲۰۵ (۱۴۹) H پیکار. Heading: G om. گفتن. (۱۵۸) GH یار پیش.
(۱۵۹) GHK om. و. (۱۶۱) GHK و بر.
- P. ۲۰۶ (۱۶۵) G فُتَحَتْ, and so H. (۱۶۶) GHK و با ایشان
H = A. G از گشت بر برداشتند. (۱۷۸) GK om.
- P. ۲۰۷ (۱۸۶) GH ابدان ما. G gives ابدانها as variant in marg.
- P. ۲۰۸ (۱۹۶) GH جای دگر. Heading: In G the Heading has been
stroked through by a later hand, which has substituted the
Heading of L Bul. in marg. (۲۰۴) GHK در وجد. (۲۱۲) GH
از نوم.
- P. ۲۰۹ (۲۱۸) GH و از for وز. (۲۲۲) G چه مالِ بخولیاست, and so
corr. in H.
- P. ۲۶. (۲۴۰) G کردم را. (۲۴۶) GH گشته as in text. (۲۴۷) G مشت
with *idāfat*. (۲۴۰) GH بس پهلو. (۲۴۱) GK جُست for جُست.
H و بر پشش. (۲۴۴) After this verse K has the same Heading
as Bul., and so G in marg.
- P. ۲۶۱ (۲۵۱) GH سلام علیکشان. (۲۵۲) H دیو مردم.

- P. ۲۷۳ (۴۶۶) GHK *بر ما در جهان*. G *بیگار*. H *پیکار*. (۴۸۲) K
غافل از عمر بقای جانی اند. In GH *جانی* is given as a variant.
- P. ۲۷۴ (۴۸۶) K *سرش را*. H *سرش را*. No vowel-mark in G. (۴۹۰)
بیگار.
- P. ۲۷۵ Heading: GHK *در تاریکی*. (۵۰۴) GH = ABL Bul. (۵۱۰)
واقف شدی. In the second hemistich G = BD Bul., and
 so corr. in marg. H. K *پاره پاره از جبل*. (۵۱۲) GK
نه چنان. HK *بی نشان بی جای*. K *واقف شوی*
نی چنان.
- P. ۲۷۶ (۵۱۸) G = D, and so corr. in H. (۵۲۲) GH *کامشبان*.
 (۵۲۴) GHK *وین و این*. In GHK the hemistichs are
 transposed. (۵۲۴) GHK = ABL Bul. (۵۲۸) G *میلانش*. (۵۳۰)
و جد with *idāfat*. (۵۴۶) GHK *حراره*. (۵۴۷) GK = B Bul.
- P. ۲۷۷ (۵۴۴) GHK = ABL Bul. (۵۴۶) G om. The verse is suppl.
 in marg. G after verse ۵۴۷. HK *آنچ من سپردمت*. In K
 verses ۵۴۶ and ۵۴۷ are transposed. (۵۴۷) H = A. (۵۵۵)
مهب. G (۵۵۸) *از هر که برد*.
- P. ۲۷۸ (۵۶۱) H *خود او*. GH *مردی*. (۵۶۴) H *بدان تغلید*. (۵۶۵) G
بمحر معنی. (۵۶۶) H *بمحر معنی*, corr. in marg. (۵۷۰)
 H = AB Bul. (۵۷۲) GH point the first letter of *خاستی* both
 as *خ* and *ج*. (۵۷۶) H *صد هزار*, corr. in marg.
- P. ۲۷۹ (۵۸۴) H *نیابد*. (۵۸۷) G *گاوش* as in text. H *کاوش*. (۵۸۸)
 H = AB, corr. in marg. (۵۹۵) H *یگذار*.
- P. ۲۸۰ (۵۹۶) GH *کردم*, and so in the following verse. (۶۰۶) GHK
سپیدی. K *سپیدت*, corr. to *سپید*. H (۶۰۷) *یزدانت*.

P. ۲۸۱ (۶۱۶) G کدرین (۶۲۰) GHK گُلوا (۶۲۷) H از for ازین.
 GH مردریگ.

P. ۲۸۲ (۶۲۲) After this verse K has the same Heading as Bul.,
 and so GH in marg. (۶۲۵) GHK وز تو (۶۲۶) GHK = AB Bul.
 (۶۲۹) G مناداها.

P. ۲۸۳ (۶۵۴) GK = BDL Bul., and so corr. in H. (۶۵۵) GHK =
 ABL Bul. (۶۵۹) GHK = ABL Bul. (۶۶۳) G کرده, and so
 corr. in H. (۶۶۴) H کرد و ترک, corr. below. (۶۶۴) GHK =
 AB Bul.

P. ۲۸۴ (۶۷۴) GH می کردم (correctly). (۶۸۱) In H this and the
 following verse are transposed, but corr. below. (۶۸۲) H
 om. و. (۶۸۴) K هستی تو, and so corr. in H. (۶۸۶) GHK
 گشته as in text.

P. ۲۸۵ (۶۹۰) GK = BD Bul., and so corr. in H. (۶۹۹) K بردایش.
 (۷۰۰) GHK مَسَد. (۷۰۲) GH هستی as in text.

P. ۲۸۶ (۷۱۴) GH می ستانند (۷۱۶) GHK دولتش از آب (۷۱۷) GH
 در جان سرمایه H (۷۲۶) معنّانند K (۷۲۴) خود هم او.

P. ۲۸۷ (۷۴۹) H يك غریبی, corr. in marg. (۷۴۲) G has خوشست
 suppl. over بهست.

P. ۲۸۹ (۷۷۴) In G the first hemistich, as originally written, appears
 to have been in agreement with the text of BL Bul.

P. ۲۹۰ (۷۸۶) GHK = ABL Bul. (۷۸۸) GHK = BL Bul. (۷۹۹)
 GK ور برد (۸۰۴) GHK رهن جان خودند, and so corr. in H.

P. ۲۹۱ (۸۰۴) H در حسودی, corr. above. (۸۰۶) GH = ABL Bul.
 همنصد HK (۸۲۱) وَاَنْكَ زین GHK (۸۲۰) وَاَنْ وَلِي GHK (۸۱۹)

- P. ۲۹۲ (۸۲۴) H نور پیش as in text. K نور پیش. G شش. (۸۲۴) GH بیشتر as in text. K بیشتر. (۸۲۶) HK هفتصد. (۸۳۲) G بی حجاب. (۸۳۹) Suppl. in marg. GH by later hands.
- P. ۲۹۳ Heading: K امتحان کردن. HK آن دو غلام را. GH (۸۴۷) گو. In the second hemistich G = D. GHK = AB Bul. (۸۵۶) GHK = AB Bul. (۸۴۸) K. کردمست.
- P. ۲۹۴ (۸۶۵) GH گنتش for گنتش (misprint). K, however, has گنتش. (۸۶۸) GH زان سوتر. K و این گند دهان. (۸۷۴) K آن یکی را.
- P. ۲۹۵ (۸۷۵) GHK = AB Bul. (۸۷۶) GK چنین و چنین. (۸۹۰) H gives صنا as a variant for ذکا. (۸۹۱) G writes جوامردی in this and the following verse. (۸۹۲) GHK کان را.
- P. ۲۹۶ (۸۹۶) GH = ABL Bul. (۸۹۸) GH خواص را. (۹۰۴) K. (۹۰۵) G om. و before بالله, and it is suppl. in K. (۹۱۱) GHK = AB Bul.
- P. ۲۹۷ (۹۱۴) GH انوار زفت. (۹۲۰) H = A, corr. in marg. (۹۲۱) GHK = AB Bul.
- P. ۲۹۸ (۹۳۵) GHK = AB Bul. (۹۴۱) G هست آنچه.
- P. ۲۹۹ (۹۵۴) G رکشت جوهر رکشت. H رکشت جوهر رکشت. K افوال فشر. (۹۶۰) K رکشت بستان as in text. (۹۶۷) GHK از پیشها.
- P. ۳۰۰ (۹۷۴) GH سری as in text. K سری. (۹۷۷) GHK این عرضها. (۹۸۷) K پس for بس. (۹۹۱) K در همه عالم کجا کافر بدی.
- P. ۳۰۱ (۹۹۶) H یا نیکویی. (۱۰۰۰) GHK = ABL Bul. (۱۰۰۱) K =

L Bul. (۱.۰۴) GHK = BL Bul. (۱.۰۵) K om. و. (۱.۰۷)

In the second hemistich HK = A, corr. in marg. H.

P. ۴.۲ (۱.۱۴) GHK دُمَاثُم. (۱.۱۵) GK واز یارت.

P. ۴.۴ (۱.۴۶) GH = AB. (۱.۴۹) H چرخ و رعد, corr. below.

(۱.۴۰) HK سنگی. (۱.۴۲) H می دانی زجهل, corr. above. GHK

نزد تو. (۱.۴۴) G پشم with *sukún*.

P. ۴.۴ (۱.۴۸) GHK = A. (۱.۵۰) GHK بوده. (۱.۵۴) GHK

این and GHK transpose دام و دای (۱.۵۶) GHK کاشتندش

(misprint). کشت for نغم (۱.۵۹) GHK گر بریزد H. (۱.۵۷) آن.

P. ۴.۵ (۱.۶۹) GHK = AB Bul. (۱.۸۴) H بشر for آدمی, corr.

above.

P. ۴.۷ (۱۱.۹) G آفتاب. H آفتابی می کیم, corr. above. (۱۱۱۶) K

adds here the verse which occurs in L Bul. It is suppl. in

marg. GH. (۱۱۲۱) H گه و گاهی دوتو (۱۱۲۲) GHK =

ABL Bul.

P. ۴.۸ (۱۱۲۷) HK اگرچه کان منم (۱۱۴۴) H نور ضیا, corr. in

marg. (۱۱۴۵) H می زدند (۱۱۴۷) GK مهبیب (۱۱۴۱) GK

ن. In H the initial letter is pointed both as ب and ن. نازجاست

P. ۴.۹ (۱۱۴۸) In GH گوزینه, not لوزینه, seems to have been the

original reading, but the upper stroke of the گ has been

erased. (۱۱۵۸) G رَوش. GH پرتوش. (۱۱۶۲) H برای ما

P. ۴۱. (۱۱۶۴) G نیکبختی with *idāfat*. (۱۱۷۲) GHK قوام.

P. ۴۱۱ (۱۱۸۷) G جهانی. (۱۱۹۵) GHK هست for مست (misprint).

(۱۱۹۶) GK از انجا.

P. ۴۱۲ (۱۲.۶) G ماء. H باغی. (۱۲۱۷) H باغی.

- P. ۴۱۴ (۱۲۲۰) GHK کایام (۱۲۲۴) K طعم دندانه‌ها. Heading: GH om. آن مردرا, which is suppl. in marg. GK این خارین (۱۲۲۸) H این را نکند GHK بس for پس H.
- P. ۴۱۴ (۱۲۴۸) H = AL.
- P. ۴۱۵ (۱۲۵۴) G بس گریزان, with زان suppl. above. HK زان with بس suppl. above in H. (۱۲۵۹) Suppl. in marg. GH. (۱۲۶۳) GH نی for نه in both hemistichs (۱۲۶۶) GHK = AD Bul.
- P. ۴۱۶ (۱۲۷۱) GHK = ABL Bul. (۱۲۸۱) GH = AB Bul.
- P. ۴۱۷ (۱۲۹۷) K سیاهی دیدگان (۱۴۰۰) GHK پیش for پشه. (۱۴۰۵) GHK این for آن.
- P. ۴۱۸ (۱۴۰۸) H از خون جگر corr. above. (۱۴۰۹) H چنین for چنان. (۱۴۲۱) K صلاح الدین. This and the next two verses are suppl. in marg. G under the heading ولدی, and also in marg. H.
- P. ۴۱۹ (۱۴۴۸) HK = AL, corr. in marg. H. The reading of HK is suppl. in marg. G.
- P. ۴۲۰ (۱۴۴۵) G صِبْغَةُ (۱۴۵۱) GHK بر من بزن GH (۱۴۵۲) لیک (۱۴۵۷) GHK = ABL Bul. (۱۴۵۶) بر تو گر شد (۱۴۵۸) H in the first hemistich و جان, corr. below. K خونهای جان و عقل.
- P. ۴۲۱ (۱۴۷۵) K ای سلامت جو رها کن تو مرا and so in marg. GH.
- P. ۴۲۲ Heading: K جهت پرشش ذا التون, and so corr. in marg. GH. (۱۴۹۵) G جنونی GK (۱۴۸۶) ذا التون رحمة الله عليه G in marg. gives درج as a variant for مخفی (۱۴۰۰) GH قوی. (۱۴۰۱) H گشت for شد, corr. in marg. This and the next

verse are transposed in G, but the error is indicated by means of a line drawn obliquely between the two verses.

P. ۴۲۴ (۱۴۱۰) GH *رحم* for *زخم*. GH *اَنَا* *كه* (۱۴۱۷) GH *خَشَوَك*.
(۱۴۱۹) G *بر وجودت*.

P. ۴۲۴ (۱۴۲۰) GHK *وَنُود* (۱۴۲۷) G om. *هر*, which is suppl. above. G *شیر* with *idāfat*. Heading: GK *ديوانه نشد* (۱۴۴۲) G *دور دور* with *idāfat*. (۱۴۴۶) H gives the variant of BDL in marg.

P. ۴۲۵ (۱۴۴۸) GH = B. (۱۴۴۹) H = A, corr. above. Heading: *ذا التون رحمة الله عليه* G.

P. ۴۲۶ (۱۴۶۴) HK = A, corr. in H. (۱۴۶۴) After this verse HK have the same Heading as A Bul. (۱۴۶۸) GK *زَلْتَسْتَ*.

P. ۴۲۷ (۱۴۷۱) GK *بَنَتْ* with *sukūn*. H *بنه*. (۱۴۸۰) GK = B Bul., and so corr. in H. (۱۴۸۸) H *ای بنه برو در صدر شین*.

P. ۴۲۸ (۱۴۹۴) GHK *وین غلامان* (۱۴۹۷) GHK *و خوش*. GH *ان* (۱۵۰۶) *یرون کنند*. H (۱۵۰۴) GH = ABL. (۱۵۰۰) *راه بر* GK = D Bul. In G this and the following verse are transposed, and in H their transposition is indicated by *م* and *خ*.

P. ۴۲۹ (۱۵۱۱) GHK *پس خوردش* (۱۵۱۲) GHK *کو نخوردی* (۱۵۱۴) *گرچها* G with *sukūn*; H with *idāfat*. (۱۵۱۶) *گرچها* K. The MSS. show the same variations in the following verse.

P. ۴۳۰ (۱۵۲۵) H *آید*. In the second hemistich K = Bul.

P. ۴۳۱ (۱۵۴۲) GH *گرانه* (۱۵۴۴) G *می خندد*. (۱۵۴۵) *چون* for *خو* GHK.

- P. ۴۴۲ (۱۵۵۴) GK *یُرُجی*. (۱۵۵۴) GHK *عاجز آید*. (۱۵۵۶) H = A.
 Heading: G om. *سلطان*. (۱۵۶۱) K *خاص سلطان*. (۱۵۶۴)
 HK *هتئصد*.
- P. ۴۴۴ (۱۵۸۳) GH *اشکافی بران*. (۱۵۸۴) H = A. (۱۵۸۷) G =
 BDL Bul., and so in marg. H. (۱۵۸۸) GHK *زین ذکر تو*.
 (۱۵۹۰) H = A.
- P. ۴۴۴ (۱۵۹۸) K *سپید*. HK *میزانهاست*, corr. in marg. H. (۱۶۰۴)
 GHK *جسم هدهد*.
- P. ۴۴۵ (۱۶۱۰) GHK = ABL Bul. (۱۶۱۴) G *سر نهند*. K (۱۶۱۹)
کو زعین. GH *حاکمست او*. (۱۶۲۰) Suppl. in marg. G.
- P. ۴۴۷ (۱۶۴۴) In G and in marg. H the order of the following
 verses is the same as in BDL. (۱۶۵۴) H = A, corr. in marg.
- P. ۴۴۸ (۱۶۶۴) G *بی* for *چون*. (۱۶۶۴) H = A, corr. in marg.
 (۱۶۶۷) G om. *و* before *مست*. (۱۶۶۸) GHK = ABL Bul.
 (۱۶۷۰) H om. *و*. (۱۶۷۱) GK *و اینک*. H *وینک*. (۱۶۷۵) G
زآن نشان هم زکریارا بگفت with the text-reading suppl. in marg.
 (۱۶۸۲) H = A, corr. below.
- P. ۴۴۹ (۱۶۸۴) H *و رنگ*. (۱۶۸۶) H = A. (۱۶۹۲) H *ولیکن*.
 (۱۶۹۴) GH write the first letter of *نک* both as *ن* and *ی*.
 (۱۶۹۴) GHK = BL Bul. (۱۶۹۸) H = A.
- P. ۴۴۰ (۱۷۰۶) K in the first hemistich = Bul. In the second hemistich
 GHK = AB Bul. (۱۷۱۴) GH om. this verse. Heading: GHK
شبان. (۱۷۲۰) K = B, and so corr. in G and in marg. H.
- P. ۴۴۱ (۱۷۲۷) K *های خبره سر شدی*, which is given in marg. G as
 a variant. (۱۷۴۵) GH *با کی*. (۱۷۴۷) GHK = AB Bul.

- P. ۴۴۲ (۱۷۴۵) This and the next verse are transposed in H, but
 کرد تنف G and م have been added by a corrector. (۱۷۴۹) GHK یابانی و رفت. Heading: H با موسی. K آن شبان, and so
 corr. in G. (۱۷۵۱) GK = BL Bul. H = A, with فصل
 in marg.
- P. ۴۴۳ (۱۷۵۹) GHK = AB Bul. (۱۷۶۶) GHK گر بود. GK شهید
 اورا مشو, and so corr. in H.
- P. ۴۴۴ (۱۷۷۲) GHK = AB. (۱۷۷۷) GH چوپان. (۱۷۸۰) G وریب.
 H وریب. (۱۷۸۸) K بشگفتهام, and so corr. in H.
- P. ۴۴۵ (۱۷۹۹) H = A, corr. in marg.
- P. ۴۴۶ (۱۸۱۵) GHK نگوساری. Heading: G om. علیه السلام. (۱۸۱۶)
 GH = ABL Bul., and so corr. in K.
- P. ۴۴۷ (۱۸۲۶) HK = A, with آخر suppl. above in H. (۱۸۴۱) GH
 ماء. K ماء.
- P. ۴۴۸ (۱۸۵۴) Suppl. in marg. H by the original hand. H گذار.
 (۱۸۵۷) GK = L Bul., and so corr. in H. (۱۸۶۴) GHK =
 AB Bul.
- P. ۴۴۹ (۱۸۶۵) GHK = AB Bul. (۱۸۶۶) GH = ABL Bul. (۱۸۶۹)
 GHK = ABL Bul. (۱۸۷۲) HK = Bul., corr. in H. In G
 بر کنند is given as a variant. (۱۸۷۴) H = A. Heading: H = A.
- P. ۴۵۰ (۱۸۸۴) GHK مر ورا for مردرا (misprint). (۱۸۸۴) G = BDL,
 and H gives this reading as a variant. K کردم مر ترا. (۱۸۸۵)
 K بر جانم. (۱۸۹۶) H = A.
- P. ۴۵۱ (۱۹۰۰) GK = B Bul. (۱۹۰۴) GH = A. (۱۹۰۸) GHK =
 ABL. (۱۹۱۱) G اگر گویم. (۱۹۱۴) K = Bul.

- P. ۴۵۲ (۱۹۲۷) GH ای مرا. Heading: K = Bul., and so in marg. H.
- P. ۴۵۴ (۱۹۴۱) GHK = ABL Bul. (۱۹۴۵) GHK = AB Bul. (۱۹۴۸)
 GH بگرد with ت suppl. above. (۱۹۵۰) GH = A. (۱۹۵۴) G
 طفل with *sukūn*. (۱۹۵۶) GH = A.
- P. ۴۵۴ (۱۹۵۹) K آن for او. (۱۹۶۵) G پیش و پیش. (۱۹۶۷) GH
 om. this verse. K کآن شرر. (۱۹۶۹) GH = B. In K this verse
 precedes v. ۱۹۶۸. (۱۹۷۰) GH از جنگس جدا. H gives رها as
 a variant. (۱۹۷۱) HK حبله.
- P. ۴۵۵ (۱۹۷۵) G علی and یلی, and so K. (۱۹۷۷) GH کور as in
 text. (۱۹۹۲) GK = L Bul., and so corr. in H.
- P. ۴۵۶ Heading: G ناینای. (۱۹۹۴) H = A, corr. in marg.
- P. ۴۵۷ (۲.۱۹) K = L Bul., and so in marg. GH. (۲.۲۷) GK
 عدوی.
- P. ۴۵۸ (۲.۲۸) GK = BL Bul. (۲.۴۹) K از خیال و وسوسه عاجز بُدی.
- P. ۴۵۹. (۲.۴۸) K در خدایی گاو چون یکدل شدی. (۲.۴۹) G =
 BD Bul., and so corr. in marg. H. (۲.۵۲) H = A, corr. below.
- P. ۴۶. Heading: G ترك کردن. (۲.۶۵) GHK = AB Bul. (۲.۷۲)
 H کدربن فرصت و بُسره, corr. in marg. (۲.۷۴) GH کدربن فرصت,
 and so K.
- P. ۴۶۱ (۲.۸۷) K نفص و شک. (۲.۸۹) GH = AB. K = L Bul.
 (۲.۹۰) GH سبوس. (۲.۹۴) H رفت corr. to روفت.
- P. ۴۶۲ (۲۱.۴) GK = BDL Bul., and so corr. in H. (۲۱.۹) GH =
 B. K also has سرگین در.
- P. ۴۶۴ (۲۱۱۴) H = A. (۲۱۱۶) Suppl. in marg. H. (۲۱۲۱) GHK
 = ABL Bul. (۲۱۲۴) H کفر آن سگک. (۲۱۲۴) GK = BL Bul.

- P. ۴۶۴ (۲۱۲۷) K جای و ساز, and so corr. in G. (۲۱۴۵) H = A, corr. below. (۲۱۴.) GHK = AB. Heading: GK om. رنجور, which is suppl. in H.
- P. ۴۶۵ (۲۱۴۵) In GK this verse is followed by vv. ۲۱۵۲-۲۱۵۵. In H the same transposition has been indicated by a corrector. (۲۱۵۷) G مشرف.
- P. ۴۶۶ (۲۱۶۱) H = A. (۲۱۶۴) HK بگلی. G جزوی, and so corr. in H. (۲۱۶۶) G يك پندست, with وزه suppl. below. K يك وزه. In the second hemistich GHK = AD Bul. (۲۱۶۹) K جماعت رحمنست, and so in marg. H. (۲۱۷۱) G in the first hemistich = ABL Bul., and so corr. in H. GHK سیش.
- P. ۴۶۷ (۲۱۷۴) GHK = AB Bul. (۲۱۷۷) H آن for این. (۲۱۷۸) K هفتۀ مہمان باغ من شوید. (۲۱۸۷) H = A.
- P. ۴۶۸ (۲۱۹۴) G = L Bul. H چه کرد. K داند تا چه کرد. (۲۱۹۵) GK = Bul. H وندر زمانہ. (۲۲.۵) GHK = AB Bul. (۲۲.۶) G در شکم. (۲۲.۷) H = Bul.
- P. ۴۶۹ Heading (1): G پیغامبر علیہ السلام. (۲۲۱۴) H = A, corr. in marg. Heading (2): G ابو یزید را.
- P. ۴۷. (۲۲۴۶) GHK = ABL. (۲۲۴۷) GHK ووی پرسید.
- P. ۴۷۱ (۲۲۴۸) GH = ABL Bul. (۲۲۴۹) H = A, with کعبہ in marg. as variant. Heading: G پیغامبر علیہ السلام. H گستاخی بود.
- P. ۴۷۲ (۲۲۶۵) GH = B Bul. (۲۲۶۶) HK کانجا. In the second hemistich H = A, corr. in marg. (۲۲۶۹) H با کنند. (۲۲۷۰) GHK = ABL Bul.

- P. ۴۷۴ (۲۲۷۲) H = A. (۲۲۷۹) GH = AB Bul. (۲۲۸۰) G عمر اگر.
(۲۲۸۹) GHK = ABL Bul.
- P. ۴۷۴ (۲۲۹۶) GHK = AB. (۲۴.۲) G فلیوان. (۲۴.۵) GHK ابن.
H عُنُق.
- P. ۴۷۵ (۲۴۲۱) GHK = ABL Bul.
- P. ۴۷۶ Heading (1): HK سید اجل, and so corr. in G. (۲۴۴۷)
H = A in the first hemistich. H معری.
- P. ۴۷۷ (۲۴۴۶) After this verse H adds the same verse which is
added in A. (۲۴۵۷) GHK = ABL Bul. (۲۴۵۸) GH =
AB Bul. (۲۴۵۹) GHK = ABL. (۲۴۶۰) K یارانت بکوه and
در کوچه بگشت. G in marg. has در کوی ای سنوه.
- P. ۴۷۸ (۲۴۶۸) H om. و after دید. GHK و فارون را. (۲۴۶۹) GHK
(۲۴۷۰) H = AL. (۲۴۷۱) GHK = ABL Bul.
(۲۴۷۲) H گنت. (۲۴۷۳) GHK گردد او بنیم. (۲۴۷۴) G عَیَا.
GH عصر دزد. (۲۴۷۵) GHK دزد ای کور آن منم. (۲۴۷۶) K
او for که.
- P. ۴۷۹ (۲۴۸۴) GH او نزد. (۲۴۸۷) GHK = ABL Bul. (۲۴۹۴)
HK هوی هوی مستیان. K از غم دم زنی. (۲۴۹۵) H = A.
(۲۴۹۶) H = A.
- P. ۴۸۰ Heading: H = A. (۲۴.۷) GHK = AL. (۲۴.۹) GHK =
ABL Bul.
- P. ۴۸۱ (۲۴۱۴) GHK آن سو رود. (۲۴۱۵) GK = BL Bul. and so
corr. in H.
- P. ۴۸۲ (۲۴۵۲) K ی.دود.

- P. ۴۸۴ Heading: G رسول عليه السلام. (۲۴۶۱) GK om. this verse,
which is suppl. in marg. K. (۲۴۶۴) K has:
چون گرفتار گناهان می شدم . غرق گشته دست و پایی می زدیم
- P. ۴۸۴ (۲۴۷۸) GHK = ABL Bul. (۲۴۸۶) In the second hemistich
K has: آخرین ره هم پایان آمدی.
- P. ۴۸۵ (۲۴۹۱) G = BDL, and so corr. in marg. H. (۲۵۰۴) Suppl.
in marg. GH. (۲۵۰۵) HK = L.
- P. ۴۸۶ (۲۵۱۱) G بران for بران. H پران. K کشان. (۲۵۱۶) GH =
AL Bul. (۲۵۲۵) GHK گفتن نفس را correctly.
- P. ۴۸۷ (۲۵۴۱) H او مید, and so corr. in GK. (۲۵۴۴) GHK =
AB Bul. (۲۵۴۶) GHK = AB Bul. (۲۵۴۲) G و هر دو.
- P. ۴۸۸ (۲۵۴۷) G مُلک. Heading: G پیغامبر عليه السلام. GH و آموزانیدنش
but originally آموزیدنش. (۲۵۵۵) HK = A.
- P. ۴۸۹ (۲۵۷۷) GK زان میان.
- P. ۴۹۰ (۲۵۸۲) GHK = ADL Bul. (۲۵۸۴) GHK چون زن. (۲۵۸۷)
GK = ABL Bul. (۲۵۹۲) HK کسپ, and often so in the
following verses.
- P. ۴۹۱ (۲۶۰۴) HK = A Bul., and so corr. in G. H gives the
text-verse in marg. (۲۶۰۸) GHK یگرد for کرد (misprint).
(۲۶۰۹) H در پس در. K in the second hemistich در پس در,
and so corr. in H. Heading (2): GHK افگندن. G om. رضی
الله عنه. In GH و بهانه is suppl. by later hands.
- P. ۴۹۲ (۲۶۱۴) H ره نمایی مر مرا, corr. in marg. Before this verse
H has the same Heading as A. (۲۶۱۷) H = A, corr. below.
(۲۶۲۷) H گاهوارم.

- P. ۴۹۴ (۲۶۴۷) HK = A, corr. in H. (۲۶۴۴) HK = A, corr. in H.
(۲۶۴۴) H = A, and so G in marg. K = L Bul.
- P. ۴۹۴ (۲۶۵۴) GH = AB, corr. in marg. H. (۲۶۶۹) HK = A, corr. in H.
- P. ۴۹۵ (۲۶۷۲) GH این عقدها, with را written above in G. (۲۶۷۸)
K in the second hemistich: تا ازین هر دو بجه او کرد خیز.
- P. ۴۹۶ (۲۶۹۲) GH = AB Bul. (۲۶۹۹) K = D.
- P. ۴۹۷ (۲۷۰۸) H آدی کو. (۲۷۰۹) HK شست. GH از ساجك. (۲۷۱۹)
GK دنبال.
- P. ۴۹۸ (۲۷۲۱) G میروی. (۲۷۲۲) GH دنبها, with را written above
in G. (۲۷۲۵) G کز کز with مژ written above. (۲۷۲۹) G
نتانند. H نتانند.
- P. ۴۹۹ (۲۷۴۵) GHK = ABL Bul. (۲۷۴۸) H = A. (۲۷۴۱) GH کردم.
- P. ۴۰۰ Heading (1): GH om. رضی الله عنه. (۲۷۶۴) G = B. Heading
(2) GH om. رضی الله عنه. (۲۷۶۴) In GH this verse precedes
the Heading.
- P. ۴۰۱ (۲۷۷۰) HK = A, corr. in marg. H. (۲۷۷۶) G has, and so
H in marg.
آن یکی گفتا بد آن آهرا . وین نماز من ترا بادا عطا
- P. ۴۰۲ (۲۷۸۹) GHK = A.
- P. ۴۰۳ (۲۷۹۴) H = A. (۲۷۹۹) H = AL. (۲۸۰۰) GK = B Bul.
H has نذم (sic).
- P. ۴۰۴ (۲۸۰۹) H = A. (۲۸۲۰) HK = AL, corr. in H. (۲۸۲۵)
H مثالی.
- P. ۴۰۵ (۲۸۴۲) HK = Bul. (۲۸۴۶) GHK = B Bul. (۲۸۴۸) GHK =

ABL Bul. (۲۸۴۱) H = AB. (۲۸۴۲) GHK = ABL Bul.
(۲۸۴۵) H = BL.

P. ۴.۶ (۲۸۴۶) GK = Bul. Heading: *پیغامبر را علیه السلام*. (۲۸۵۳)
K = Bul., and so corr. in GH. (۲۸۵۴) H = A, corr. in marg.

P. ۴.۷ (۲۸۶۵) GK *دفعشان گنت*, and so corr. in H. (۲۸۶۶) G =
BDL Bul. (۲۸۶۷) GK *عذرا*. H *عذرا* (*sic*). (۲۸۶۸) G = DL,
and so in marg. H. (۲۸۷۲) G in the second hemistich
دغارا, but *آن* has apparently been supplied. HK *دغارا*
for *کژان را*, corr. in H. (۲۸۷۴) This and the next two verses
are suppl. in marg. H. (۲۸۷۷) H *خورد قوم*. K = Bul., and
so H in marg. with *سوگندی* for *سوگند*. (۲۸۷۸) H = A, corr.
above. (۲۸۷۹) GHK *حبله و مکر*.

P. ۴.۸ (۲۸۸۱) GK = BL Bul. Heading: GH om. *رضی الله عنهم* and
صلی الله الخ. (۲۸۹۴) GH = A.

P. ۴.۹ (۲۹.۷) HK = A, corr. in H. In G *تا* is given as a variant.
(۲۹.۸) *و* is suppl. in H. (۲۹۱۴) G = BD, and so in marg.
H. (۲۹۱۴) H om. *و* after *دور*.

P. ۴۱. (۲۹۱۵) GHK = B Bul.

P. ۴۱۱ (۲۹۴۵) H = A. (۲۹۴۵) After this verse GHK have:

اندر این گردون مکرر کن نظر . زآنک حق فرمود ثم ارجع بصر
(۲۹۴۶) GHK om.

P. ۴۱۲ (۲۹۵۴) GH *دژم*. (۲۹۵۹) GHK transpose *تهدید* and *تخويف*.
(۲۹۶۶) *حرمداں* in G is without vowel-marks.

P. ۴۱۴ (۲۹۷۱) G *مولعی*. (۲۹۷۵) H = A, corr. in marg. (۲۹۷۸)

GHK هرچرا گویی خطا بود. In GK this verse follows v. ۲۹۷۹, and so corr. in H.

P. ۴۱۴ (۲۹۸۶) H = A, corr. above. (۲۹۹۵) GH زاشتر آن یار.

P. ۴۱۵ (۳۰۰۹) GK کسی. (۳۰۱۰) G زیردست with *sukún*. (۳۰۱۷) GHK کانرا. H کند *bis*.

P. ۴۱۶ (۳۰۲۶) G پس در آن. Heading: HK ییار که. (۳۰۲۹) G آمد از یکی. (۳۰۳۷) GK = Bul.

P. ۴۱۷ (۳۰۴۱) GK علیای correctly. (۳۰۴۴) GK = BDL Bul., and so corr. in marg. H. (۳۰۴۶) GK = BDL Bul., and so corr. in marg. H. (۳۰۴۹) GK = BDL Bul., and so corr. in marg. H.

P. ۴۱۸ (۳۰۵۷) GK عارض رحمت, and so corr. in H. (۳۰۵۸) H = A, corr. below. (۳۰۶۰) HK = A. (۳۰۶۳) HK فرار for نور, which H gives as a variant. (۳۰۶۵) K چیز with *idáfat*. (۳۰۶۹) H = AB Bul.

P. ۴۱۹ (۳۰۷۱) HK = A, corr. in H. GHK کسب. (۳۰۷۵) G از الله. (۳۰۸۱) GH او مید. GH آب و خور. H يك لقمه, corr. in marg. GK آلا for غیر.

P. ۴۲۱ (۳۱۰۴) H عین البقین. (۳۱۰۴) GK = BDL Bul., and so corr. in H. (۳۱۰۹) G = BDL Bul., and so corr. in H. (۳۱۱۷) G = BDL Bul., and so corr. in H.

P. ۴۲۲ (۳۱۱۹) H طعای فی نشان. (۳۱۲۰) K فی درش معور, and so corr. in GH. (۳۱۲۱) GHK تو چشم. K چون شود, and so corr. in H. (۳۱۴۱) GK = BD Bul., and so corr. in H. (۳۱۴۴) This and the next verse are transposed in H.

P. ۴۲۴ (۳۱۴۰) GH صبح as in text. (۳۱۴۲) GK = BD Bul., and

so corr. in marg. H. (۴۱۴۴) This and the next verse are transposed in H, but corr. (۴۱۵۰) K=L Bul., and so corr. in G. (۴۱۵۱) H ذکر او (۴۱۵۲) GHK رَسَل (۴۱۵۳) HK رَسَل.

P. ۴۲۴ (۴۱۶۴) K سَلِج. G مَهِيب. GHK اَسِی.

P. ۴۲۵ (۴۱۷۲) GH دَوَل (۴۱۷۹) GK=Bul. (۴۱۸۴) H حَکِیم و اهل.

P. ۴۲۶ (۴۱۹۲) H=A, corr. in marg. (۴۱۹۴) GH مُلُک (۴۲۰۱) GHK=Bul.

P. ۴۲۷ (۴۲۰۴) GHK بَرَد for بَرَد. (۴۲۰۸) G=B, corr. below. Heading: GH om. فَدَسَ اللّٰهُ رُوحَ الْعَزِيز. (۴۲۱۱) GK=BDL Bul. (۴۲۱۴) GK مُلُک (۴۲۱۵) GK=BDL Bul., and so corr. in marg. H.

P. ۴۲۸ (۴۲۲۴) HK جَلَى, corr. in marg. H. (۴۲۲۶) K بَرَلب. (۴۲۴۱) GHK=ABL Bul. (۴۲۴۴) H=A, corr. below.

P. ۴۲۹ (۴۲۴۶) G رُسْتِه این هر پَنج از اصلی بلند and so in marg. H. (۴۲۴۸) GK=BDL Bul., and so corr. in H. (۴۲۴۴) GK (۴۲۴۵) G=BD Bul., and so in marg. H. (۴۲۴۶) G=BL Bul. (۴۲۴۸) GK=BDL Bul., and so in marg. H. (۴۲۴۹) G=BDL Bul. (۴۲۵۰) G مُلُک.

P. ۴۳۰ (۴۲۵۴) GH=BD. (۴۲۵۸) G غَیْبِست.

P. ۴۳۱ (۴۲۷۹) GK=BDL Bul. (۴۲۸۷) GK=BD Bul., and so corr. in marg. H. (۴۲۸۹) H=A.

P. ۴۳۲ (۴۲۹۴) GHK=Bul. (۴۲۹۶) GHK=BD Bul. (۴۲۹۹) GK نَکَجِد. In H و has been supplied. (۴۳۰۲) GH آن. (۴۳۰۶) HK om.

- P. ۴۴۴ (۴۴۱۵) H = A. (۴۴۱۹) G وقت with *sukūn*. The four verses which are added here in BL Bul. occur in K and are suppl. in marg. GH. (۴۴۲۲) GHK و این for وین. (۴۴۲۴) H پیش آن سر.
- P. ۴۴۴ (۴۴۲۵) G = Bul. Heading: GH om. قدس الله روحه.
- P. ۴۴۵ (۴۴۴۶) GHK = AL Bul. (۴۴۵۱) G از رشك ایشان. In H ایشان is suppl. as a variant for پیران in both hemistichs. (۴۴۵۸) GH = DL.
- P. ۴۴۶ (۴۴۶۴) GH = AB Bul. Heading: G شعيب عليه السلام مرورا.
- P. ۴۴۷ (۴۴۸۵) GK و سیم K. GH جان پر شرش بس سیه. (۴۴۸۸) HK = AB Bul.
- P. ۴۴۸ (۴۴۹۸) G غفل with *idāfat*. (۴۴۹۹) HK عاریه ست. (۴۵۰۵) H میبزد دیو در وی ناشتاب corr. in marg.
- P. ۴۴۹ (۴۵۱۷) GK از هر خنی او میچشید and the same correction has been made in H. Heading: GK میکنی چونست. (۴۵۲۶) G = BD, and so K (which has طفلی) and H in marg. In the first hemistich H has: مستحاضه و طفل آلوده و پلید.
- P. ۴۵۰ (۴۵۴۹) H جویی. In the second hemistich GK = BDL Bul., and so H in marg. (۴۵۵۱) H چیست و حیرانی.
- P. ۴۵۱ (۴۵۶۱) G = BDL Bul., and so corr. in H. (۴۵۶۲) GK دید آدمرا حقیر او از خری and so in marg. H. The original reading in G seems to have been that of BDL.
- P. ۴۵۲ (۴۵۶۵) HK = AB Bul. (۴۵۶۸) G = BDL, and so corr. in H. (۴۵۶۹) G = BDL, and so H in marg. Both G and H have آن خلاف for از خلاف. (۴۵۷۲) GH = Bul.

- P. ۴۴۴ (۴۴۸۱) G حرمدان. The initial letter is written with a small ح underneath. (۴۴۸۴) GK = BDL Bul. (۴۴۹۴) GHK = ABL. (۴۴۹۵) GH = AB Bul.
- P. ۴۴۴ (۴۵۰۲) G ور حقیقت بود. In the second hemistich G = BDL Bul., and so corr. in H. (۴۵۱۱) H = A.
- P. ۴۴۵ (۴۵۰۲.) GHK پیشین ای غوی. (۴۵۲۵) GH = A. Heading: H با شیخ. (۴۵۲۷) H = A, corr. below. (۴۵۴۰.) H = A, corr. above.
- P. ۴۴۶ (۴۵۴۲) Suppl. in marg. H. (۴۵۴۴) GK = BDL Bul., and so corr. in H. (۴۵۴۸) GH = AB. (۴۵۴۹) G وین یکی جان. (۴۵۴۵) G = B. H = A, corr. in marg.
- P. ۴۴۷ (۴۵۴۹) GHK قلبی. (۴۵۶۵) GK = BL Bul., and so in marg. H.
- P. ۴۴۸ Heading: GH دعوی. (۴۵۷۷) G om. the *idāfat* of نزدیک.
- P. ۴۴۹ (۴۵۹۲) G کند اورا غلط. (۴۵۹۵) G ما. H. مآ. (۴۵۹۸) H om. و. (۴۵۹۹) H از درون in the second hemistich. Heading: H مادر عیسی. (۴۶۰۴) G کو for که in the second hemistich. H کاو. (۴۶۰۴) G = BDL Bul.
- P. ۴۵۰. (۴۶۰۸) GHK = BDL Bul. In HK the verse of A, which is given in the text, follows v. ۴۶۰۹. (۴۶۱۵) G = A. H زدمنه and کلبه. (۴۶۱۷) G ندیدش از برون فی از درون without *idāfat*.
- P. ۴۵۱ (۴۶۲۱) H افتربست. K مراست. (۴۶۲۵) G = BDL. H نیز for هم, and بشنوی معنی گزین کن ای عزیز, and so K, which has خانه از کجا. (۴۶۲۷) GK = ABL Bul. H بشنو و معنی. (۴۶۲۸) GHK عَمَرَا. H. سر معنی. (۴۶۴۰.) G که for کو. H. (۴۶۴۸) GHK

- GHK (۲۶۲۵). وارو GK (۲۶۲۴). و ساز GHK (۲۶۲۲). گناه.
 حدش یسزد HK. چونك از حد برد.
- P. ۴۵۲ (۲۶۲۷) H om. و after دوست (۲۶۲۹) GK الخیثین.
 H الخیثین. Heading: H جستن پادشاهی (۲۶۵۱) G = BD, and
 so corr. in marg. H. K = Bul.
- P. ۴۵۳ (۲۶۵۴) H نوع (۲۶۵۴) GHK = DL Bul. Heading: HK
 درخت را. (۲۶۶۴) H = A originally, corr. by a later hand.
- P. ۴۵۴ (۲۶۷۰) G = BDL Bul., and so corr. in marg. H. (۲۶۷۱)
 G = BL Bul., and so corr. in marg. H. (۲۶۷۲) H عمر و بفاست.
 هرکه اندر نام پیچد کین (۲۶۷۷) K (۲۶۷۶) GHK = BD Bul.
 نتهست.
- P. ۴۵۵ (۲۶۸۵) K میزدند مشت برم میزدند (۲۶۸۶) GK.
 (۲۶۹۲) GK = BDL Bul., and so corr. in marg. H. H
 اثر for هنر, corr. above. (۲۶۹۸) G مؤتفاست.
 اهل جسد GHK (۲۶۹۹). از عیاست and ز اخلاص ماست.
- P. ۴۵۶ (۲۷۰۰) GHK = AB Bul. (۲۷۰۱) H = A, corr. in marg.
 (۲۷۰۴) K هین سلیمانی بجوگر میجوی (۲۷۱۱) GH with
 idāfat. (۲۷۱۲) GHK = B Bul.
- P. ۴۵۷ (۲۷۲۵) GHK = ABL. (۲۷۲۶) GHK = BDL Bul.
- P. ۴۵۸ (۲۷۴۸) Suppl. in marg. H.
- P. ۴۵۹ (۲۷۶۶) GK = BDL Bul., and so corr. in marg. H. (۲۷۶۹)
 GHK = ABL Bul. (۲۷۷۰) GHK = ABL Bul.
- P. ۴۶۰ (۲۷۷۲) GHK خانه گنه (۲۷۷۴) G = B Bul. (۲۷۷۸) GK =
 BDL Bul. (۲۷۸۵) The order of this and the following verses

in H is ۴۷۷۶, ۴۷۷۷, ۴۷۷۵, but corr. below. (۴۷۸۶) GHK
= AB Bul. (۴۷۸۸) H عبادیه.

P. ۴۶۱ (۴۷۹۵) Instead of this verse GK have the same verse which
in D Bul. follows v. ۴۷۹۴, and so H in marg. (۴۷۹۶) H =
A, but corr. (۴۷۹۷) GH از آثار. (۴۷۹۸) H = A, corr. in
marg. (۴۸.۱) HK = A, corr. in H. (۴۸.۲) G = BDL.

P. ۴۶۲ (۴۸.۸) H قوم دیگر, corr. in marg. K = Bul.

APPENDIX II.

CONTAINING THE VARIANT READINGS OF THE QÓNIYA Ms. (G),
DATED A.H. 677, IN THE THIRD BOOK, vv. ۱-۲۸۴۰.

PREFACE. P. ۱ (۱۴) G ينقطعه المعاش بالاشتغال.

P. ۲ (۲) G مهتم لمعيشة (۴) G om. الثمينة.

(۸) G سبحانه ونعالى as in text. (۹) G بعثف.

(۱۲) G على رغم حزب. (۱۴) G om. الموفق والمنفصل.

(۱۴) G والحمد لله الخ. (۱۶) G om. انوار for نور.

(۲) G آذاررا as in text. (۱۷) G = BK Bul. (۱۹) G = BK. (۲۰)

G = HK. (۵۴) G = K. (۹۴) G رفص with idāfat. (۱۲۹) G = Bul.

(۱۶۹) G پس دعاها. (۱۷۲ Heading) G بر محبوب. (۱۷۴) G بناست as

in text. (۱۷۵) G لفظ حتى عل فلاح. (۱۸. Heading) G om. تعالى and

خرجين. (۲۲۸) G = BK Bul. (۲۱۹) G = Bul. (۲۱۴) G عليه السّم

(۲۴۶ Heading) G شهرى را, which is also the reading of H. (۲۴۹)

G = ABK Bul. (۲۹۵) G = B Bul. (۴۶۶) G چه رنج مى شوى.

G گنجور فقير, with اى suppl. by a later hand after گنجور.

(۴۴۴) G = Bul. (۴۴۵) G = AB. (۴۴۱) G = BH Bul. (۴۷۹) G

فى. (۴۸۰) G گفت بَعَثَل. (۴۹۴) G = BK. (۴۹۶) G = BKL Bul.

(۴۹۷ Heading) G = BHK Bul. (۵۰۸) G = H. (۵۱۰) G گنجيست.

(۵۴۲ Heading) G = BK Bul. (۵۷۰) G منعد. (۵۷۴) G هفتين بين.

corr. below. (۵۸۱) G = K. (۵۹۲) G = K Bul. (۵۹۸ Heading) G
 قوش بد. (۶۰۲) G = AH, as in text. (۶۰۵) G = BL. (۶۴۲) G = BK.
 (۶۴۴) G = BK Bul. (۶۴۹) G تا نباید گرگ. (۶۶۷) G = BKL Bul. (۶۷۵)
 G کی for که bis. (۶۸۲) G = Bul. (۶۸۸) G = LT Bul. (۶۹۸) G =
 BK Bul. (۷۱۲) G = ABL Bul. (۷۲۵) G = BKL. (۷۳۴) G نوید.
 (۷۳۷) G = BK Bul. (۷۴۷ Heading) G = AH. (۷۵۴) G = BK.
 (۷۶۶ Heading) G افتاده بود. (۷۶۶) G = BK. (۷۷۵) G = K. (۷۹۵) G
 فعل with idāfat. (۷۹۷ Heading) G = BK. (۸۲۷) G گفته اند in the
 second hemistich. (۸۴۸) G کی for که bis. (۸۴۹) G جهد with idāfat.
 (۸۵۵ Heading) G برای حبله ولادت. (۸۶۱) G = BK Bul. (۸۷۸
 Heading) G = H. (۸۸۸ Heading) G جنت خود را. (۹۰۲ Heading)
 G استاره. (۹۴۵) G = BKL Bul. The text-reading is written in marg.,
 apparently by the original hand. (۹۴۱) G تا بیاید هر یکی
 G = B Bul. (۹۷۱) G = BK Bul. (۹۸۶) G سوی آن سر. (۹۸۷) G
 عیسی. (۹۹۵) G = HK. (۱۰۱۷) Suppl. in marg. G by a later hand.
 (۱۰۴۴) After گفته G has in marg. چون او از خریش. (۱۰۴۸) G
 حرافه as in text. (۱۰۴۷) G زشت and بندها بسکست with idāfat.
 (۱۰۴۸) G = B. (۱۰۵۹) G صَلَات with معا written above. (۱۰۶۱)
 G يُجْزِيكَ (۱۰۶۲) G = BKL. (۱۰۶۵) G کند with معا written above.
 (۱۰۸۷ Heading) G om. عليه السّلم. (۱۰۹۴) G پیش with idāfat.
 (۱۰۹۶) G om. آرند after و. (۱۰۹۸) G صد حیل. (۱۱۰۸) G آفتاب.
 (۱۱۲۴) G = BK Bul. (۱۱۴۲) G گم نه. (۱۱۴۱) G = BK Bul.
 (۱۱۴۲) G الله گو with جو written above by a later hand. (۱۱۵۲)
 G = BK. (۱۱۵۴) G = B. (۱۱۸۴) Instead of this verse G has:

گفتشان در خواب کای اولاد من * نیست ممکن ظاهر این را دم مزین

with *زدن* written above *مزن*. (1197 Heading) G = H. (1199) G om. The verse is suppl. in marg. G as follows:

من ترا اندر دو عالم حافظم . طاعتان را از حدیث رافضم

(1211) G *بر عصایش* as in text, with *یت* written above the last two letters. (1216) G *گورشر* و *تنت*. (1220) G = B. (1222) G *گشت*. (1276) G = AB Bul. (1292) G = BL. (1295) G *روى با*. (1346) G *ای ریتی*. (1322) G *موج* with *sukún*. (1311) G *اطلال*. (1362 Heading) G *سوانی*. (1371) G = BK. (1378) G = BK Bul. (1406 Heading) G *کى طلب الدلیل*. (1425) G *باشد در مثال*. (1426) G = BKL Bul. (1444) G = BKL Bul. (1450. Heading) G om. *عليه السلام*. (1456) G = BK. (1484) G = BKL Bul. (1464) G *بیگار او*. (1470) G = K. (1484) *النبی صلی الله علیه وسلم*. (1485 Heading) G *خلم طبعی* with *idáfat*. (1487) G *گاو* with *idáfat*. (1499) G = BK Bul. (1501) In G this and the following verse are transposed. (1501. Heading) G om. before *مثال*. (1512) G = BL. (1526) G = BK Bul. (1529) *اوستاد را*. (1546 Heading) G *غم نمایند*. (1541) G = BK Bul. (1607) G *اوستاد* with *sukún*. (1605) G *دست یا پایش*. (1611) G = A. (1615) G *شبول*. (1625) G *خرد مُرد*. (1630) G = BK Bul. (1648) G *خرد مُردی*. (1644) G *حبلی*. (1664) G = BK. (1670) G = BHK Bul. (1706) *در عریشم آمد*. (1706) *شیخست از ابدال*. (1784) *جذب و قضا*. (1725) In G the order of the following verses is the same as in B. (1727) G *گلزارشان* as in text. (1730) G = H. (1744) G = B Bul. (1746) G *حکایت استر*. (1751) G = *بر در*. (1747) G *استر*. (1746 Heading) G

(۲۴۷۵) G=BK Bul. (۲۴۹۲) G=AB Bul. (۲۴۹۳) G=BK Bul.
 (۲۴۰۱) G این for آن. (۲۴۰۷) G نور with *sukin*. (۲۴۱۲) G داود
 (۲۴۴۹) G=BK Bul. (۲۴۴۶) G در یکی اش شکی. (۲۴۱۴) G ی گفت
 (۲۴۷۴) G در زمین. (۲۴۵۰) G حنّهارا هم. (۲۴۴۲ Heading) G=BK Bul.
 (۲۴۷۸) G مُلک اوست. مُلک وارث باشد آنها سر بسر. (۲۴۷۷) G جدّ اورا.
 (۲۵۲۶) G کارافزا شود. گشته for گشت. (۲۵۱۰) G=BK. (۲۴۸۸)
 (۲۵۶۱) G=BK Bul. (۲۵۶۱) G مهیب. (۲۵۵۸) G وز for و. (۲۵۴۳) G
 (۲۶۲۰) G=K Bul. In G و after دورین is supplied. (۲۶۰۹) G نیم تن
 (۲۶۴۵) G=BK Bul. (۲۶۴۱) G برهنه چون درند. (۲۶۲۵) G=BK Bul.
 (۲۶۴۸) G=B. (۲۶۴۹) G=H. (۲۶۴۸) G=ABK Bul.
 (۲۶۷۴) G و از نعمت. (۲۶۷۲) G وین خود. (۲۶۵۴) G=BK Bul.
 (۲۶۸۰) G=BK Bul. (۲۷۰۸) G=H. (۲۶۹۹) G بروی کف زدی. (۲۶۸۰) G
 (۲۷۹۹) G=B. (۲۷۹۶) G=BK Bul. (۲۷۷۱) G غُرّه هلال. (۲۷۴۱) G
 (۲۸۱۵) G in فرو آویخت. (۲۸۰۱) G دزد که پرسیدند. (Heading) G
 the second hemistich: آفتابی از کسوفش در شغاف.

ADDITIONAL CORRECTION IN BOOK III.

Verse ٤٦١٧, read از فَرْق without *idāfat*.

ADDITIONAL CORRECTION IN BOOK IV.

Verse ٩٦٧, for آن عجب read زآن عجب.

کتاب

مثنوی معنوی

تألیف

جلال الدین محمد بن محمد بن الحسین البلخی ثم الرومی
جلد سوّم

بعد از مقابله با پنج نسخه از نسخ قدیمه سعی و اهتمام و تصحیح

رینولد آلین نیکلسون

در مطبعه بریل در لیدن از بلاد هلاند بطبع رسید

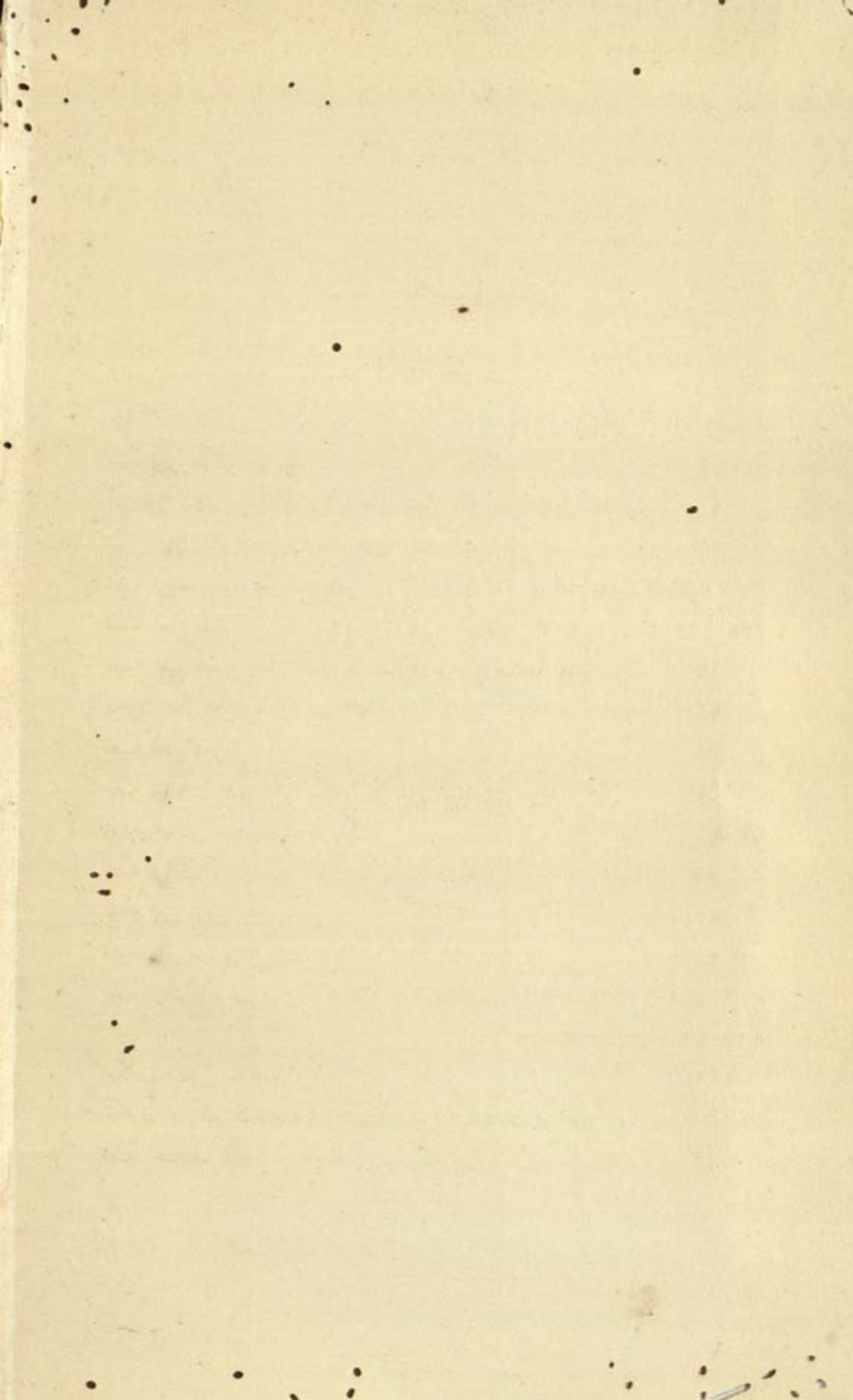
سنه ۱۹۲۹ مسیحی

فهرست حکایات و قصص،

دفتر سوم،

صفحه

- ۱۱-۶ قصه خورندگان پیل بچه
 ۱۳ امر حق تعالی بموسی کی مرا بدھانی خوان که بدان دھان گناه نکرده
 ۱۴ بیان آنک الله گفتن نیازمند عین لایک گفتن حق است
 ۲۵، ۴۱، ۴۶، ۴۶، ۴۵، ۱۵ قصه فریفتن روستایی شهری را
 ۱۷۵، ۱۶۹-۱۶۴، ۱۵۸-۱۵۶، ۱۵۵-۱۴۷، ۴۲، ۱۸ قصه اهل سبا
 ۱۹ قصه جمع آمدن اهل آفت هر صباچی بر در صومعه عیسی
 ۲۶ دعوت باز بطان را از آب بهصرا
 ۲۸ قصه اهل ضروان
 ۴۴ قصه نواختن مجنون آن سگ را کی مقیم کوی لیلی بود
 ۴۴، ۴۱ قصه افتادن شغال در خم رنگ
 ۴۱ قصه چرب کردن مرد لافی لب و سبیل خود را
 ۴۲ قصه این بودن بلعم باغور
 ۴۵ قصه هاروت و ماروت
 ۴۲، ۴۲۸-۴۲۵، ۴۱۴، ۹۹، ۸۸، ۷۱-۶۰، ۵۶-۴۷ قصه فرعون و موسی
 ۴۹۴-۴۹۰، ۴۴۲-۴۴۹
 ۴۹ حکایت مغول حیلہ دان
 ۵۶ حکایت مارگیر که ازدهای فسرده را مرده پنداشت
 ۷۲ قصه اختلاف کردن در چگونگی و شکل پیل

تصحیفه

- ۱۷۷ حکایت مندی در تنور پر آتش انداختن آنس و ناسوختن
 ۱۸۲-۱۷۸ قصه فریاد رسیدن رسول علیه السلام کاروان عرب را
 قصه آمدن آن زن کافر با طفل شیرخواره بتزدیک مصطفی علیه
 ۱۸۳ السلام و ناطق شدن عیسی وار بمعجزات رسول
 ۱۸۴ ربودن عقاب موزه مصطفی علیه السلام
 ۱۹۴-۱۸۶ قصه استدعای آن مرد از موسی زبان بهام با طیور
 ۱۹۴ حکایت آن زنی که فرزندش غی زیست
 ۱۹۵ قصه در آمدن حمزه در جنگ بی زره
 ۲۰۰ قصه وفات یافتن بلال با شادی
 قصه وکیل صدر جهان که منته شد و از بخارا گریخت از
 ۲۷۱-۲۶۷، ۲۵۰، ۲۲۴-۲۱۷، ۲۱۵، ۲۱۰، بیم جان،
 ۲۱۵-۲۱۱ قصه پیدا شدن روح القدس بصورت آدمی بر مریم بوقت برهنگی
 قصه پرسیدن معشوقی از عاشق غریب خود کی از شهرها کدام
 ۲۱۶ شهر را خوشتر یافتی
 ۲۴۸، ۲۴۷، ۲۴۰، ۲۴۲، ۲۲۸-۲۲۴ حکایت آن مسجد که عاشق گش بود
 ۲۲۶ قصه عشق جالینوس برین حیوة دنیا
 ۲۴۰ قصه گفتن شیطان فریش را کی بچنگ احمد آید
 ۲۴۹ حکایت عذر گفتن کدبانو با نخود
 ۲۶۰، ۲۵۶ قصه نظر کردن پیغامبر علیه السلام با سیران و تبسم کردن
 ۲۶۷-۲۶۵ قصه داد خواستن پشه از باد بحضرت سلیمان
 ۲۷۲ حکایت عاشقی درازمهرانی و بسیار امتحانی،

صفحه

داستان مشغول شدن عاشق بعشق نامه خواندن در حضور

۷۹

معشوق خویش

حکایت آن شخص که در عهد داود شب و روز دعا می کرد کی

۱۴۲-۱۴۱، ۸۴، ۸۲

مرا روزی حلال ده بی رنج

۹۱-۸۶

حکایت معلم و کودکان

۹۹-۹۶، ۹۴، ۹۲

حکایت آن درویش کی در کوه خلوت کرده بود

قصه دیدن زرگر عاقبت کار را و سخن بر وفق عاقبت گفتن با

۹۳

مستغیر ترازو

۱۰۰

قصه شکایت استر پیش شتر

۱۰۱

قصه اجتماع اجرای خر عزیر بعد از پوشیدن

۱۰۰-۱۰۲

حکایت جزع ناکردن شیخی بر مرگ فرزندان خود

۱۰۶، ۱۰۵

قصه خواندن شیخ ضریح مصحف را

قصه صبر کردن لقمان چون دید که داود حلقه ها ساخت از

۱۰۵

سؤال کردن

۱۰۸

قصه سؤال کردن بهلول آن درویش را

۱۴۱-۱۱۰

قصه دقوی و کرامانش

۱۴۶

قصه گریختن عیسی فراز کوه از احمقان

۱۵۹، ۱۵۵

حکایت خرگوشان که خرگوشی را برسالت پیش پیل فرستادند

حکایت آن دزد که می پرسیدندش که چه می کنی نیم شب در بن

۱۵۹

این دیوار

۱۶۳

حکایت آن مرغ که ترك حزم کرد از حرص و هوا

۱۶۴

حکایت نذر کردن سگان هر زمستان

۱۷۱

قصه عشق صوفی بر سفره نهی

۱۷۴

حکایت امیر و غلامش کی نماز باره بود

صحنه

- ۲۵۵ قصه آموختن پیشه گورکنی قایل از زاغ
- ۲۵۸ قصه صوفی کی در میان گلستان سر بر زانو مراقب بود
- ۲۷۰، ۲۶۵ حکایت آن غلام که شکایت نقصان اجرای سوی پادشاه نوشت
- ۲۶۲، ۲۸۹، ۲۷۹
- ۲۷۱ حکایت آن فقیه با دستار بزرگ
- ۲۸۱ حکایت آن مداح کی از جهت ناموس شکر مدوح می کرد
- حکایت مزده دادن ابو یزید از زادن ابو الحسن خرقانی پیش از سالها
- ۲۹۱، ۲۸۴
- ۲۹۰ قصه کثر وزیدن باد بر سلیمان
- ۲۹۴ قصه آنک کسی بکسی مشورت می کرد گفتش مشورت با دیگری کن
- ۴۰۱-۲۹۵ قصه امیر کردن رسول علیه السّلم جوان هذیلی را بر سر پیه
- ۴۰۴-۴۰۷
- ۴۰۱ قصه سُبْحانی ما اعظم شائی گفتن ابو یزید
- ۴۰۷، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۲ قصه آن آبگیر و صیادان و آن سه ماهی
- ۴۰۹ حکایت شخصی که بوقت استنجا می گفت اللهم ارحنی راجحة الجنه
- ۴۱۰ قصه آن مرغ گرفته کی وصیت کرد کی بر گذشته پشیمانی بخور
- ۴۱۴-۴۲۵، ۴۲۸ قصه مجاوبات موسی با فرعون
- ۴۲۲ قصه مشورت کردن فرعون با ایسه
- ۴۲۴ قصه باز پادشاه و کپی رزن
- ۴۳۵ قصه آن زن کی طفل او بر سر ناودان غیژید
- ۴۳۹-۴۴۲ قصه مشورت کردن فرعون با وزیرش هامان
- ۴۴۲ قصه منازعت امیران عرب با مصطفی علیه السّلم
- ۴۴۶ قصه بحث کردن سنی و دهری
- ۴۵۰ قصه وحی کردن حق بموسی

دفتر چهارم،

صحنه

۲۹۸-۲۹۶، ۲۸۵، ۲۸۰.

نمائ حکایت آن عاشق

حکایت آن واعظ کی هر آغاز تذکیر دعای ظالمان و سخت دلا

۲۸۲

و بی اعتقادان کردی

۲۸۴

سؤال کردن از عیسی که در وجود الخ

۲۹۰-۲۸۷

قصه آن صوفی کی زن خود را با بیگانه بگرفت

قصه آن دباغ کی در بازار عطاران از بوی عطر و مشک

۲۹۵-۲۹۳

بیهوش و رنجور شد

حکایت گفتن آن جهود علی را که اگر اعتماد داری بر حافظی

۲۹۹

حق الخ

۴۵۹، ۴۵۴، ۴۴۴، ۴۰۵، ۴۰۱

قصه مسجد اقصی

۴۰۷

قصه آغاز خلافت عثمان

قصه هدیه فرستادن بلقیس از شهر سبا سوی سلیمان ۴۲۱، ۴۱۷، ۴۱۴، ۴۱۱

۴۴۰، ۴۳۲-۴۲۸، ۴۲۷-۴۲۴

۴۱۴

کرامات و نور شیخ عبد الله مغربی

۴۱۵

قصه عطاری که سنگ ترازوی او گل سرشوی بود

۴۲۰-۴۱۸

حکایت دیدن درویشی جماعت مشایخ را در خواب الخ

۴۲۷، ۴۲۱

سبب هجرت ابرهیم ادم و ترك ملك خراسان

۴۲۲

حکایت آن مرد نشئه کی از سر جوزین جوز و رنجت

۴۲۹-۴۲۴

قصه یاری خواستن حلیه از بنان

قصه شاعر و صله دادن شاه و مضاعف کردن آن وزیر بو

۴۵۱-۴۴۶

الحسن نام

۴۵۴

قصه نشستن دیو بر مقام سلیمان

بسم الله الرحمن الرحيم،

الحَكَمُ جُنُودُ اللَّهِ (a) يَفُوقُ بِهَا أَرْوَاحَ الْمُرِيدِينَ بِتَرَةٍ (b) عَلَيْهِمْ عَنْ شَايِبَةِ
الْجَهْلِ وَعَدْلِهِمْ عَنْ شَايِبَةِ الظُّلَمِ (c) وَجُودِهِمْ عَنْ شَايِبَةِ الرِّيَاءِ وَحِلْمِهِمْ عَنْ شَايِبَةِ
السُّفْهِ وَيَقْرُبُ إِلَيْهِمْ مَا بَعْدَ عَنْهُمْ مِنْ قَهَمِ الْآخِرَةِ وَيُسِّرُ لَهُمْ مَا عَسَرَ عَلَيْهِمْ مِنْ
الطَّاعَةِ وَالْاجْتِهَادِ وَهِيَ مِنْ بَيِّنَاتِ الْأَنْبِيَاءِ وَدَلَالِهِمْ تُخَفِّرُ عَنْ أَسْرَارِ اللَّهِ وَسُلْطَانِهِ
الْمَخْصُوصِ بِالْعَارِفِينَ وَإِدَارَتِهِ الْفَلَكَ التُّورَانِي الرَّحْمَانِي الدُّرِّي الْحَاكِمَ (d) عَلَى
الْفَلَكَ الدُّخَانِي الْكَرِّي كَمَا أَنَّ الْعَقْلَ حَاكِمًا عَلَى الصُّورِ التَّرَايِيَةِ (e) وَحَوَاسِهَا الظَّاهِرَةِ
وَالْبَاطِنَةِ فَتُورَانُ ذَلِكَ الْفَلَكَ الرُّوحَانِي حَاكِمًا عَلَى الْفَلَكَ الدُّخَانِي وَالشَّهْبِ الزَّاهِرَةِ
وَالشَّرْجِ الْمُنِيرَةِ وَالرِّيَّاحِ الْمُنْشِئَةِ وَالْأَرْضِ الْمَدْحِيَةِ (f) وَالْمِيَاءِ الْمَطْرَدَةِ نَفَعَ اللَّهُ
بِهَا عِبَادَهُ وَزَادَهُمْ فِيهَا وَإِنَّمَا يَفْهَمُ كُلُّ فَارِيٍّ عَلَى قَدَرِ نَهْيَتِهِ وَيَنْسَكُ النَّاسِكُ
أَعْلَى قَدَرِ قُوَّةِ اجْتِهَادِهِ (g) وَيُقْتَى الْمُقْتَى مَبْلَغَ رَأْيِهِ وَيَنْصَدِّقُ الْمُتَنْصَدِّقُ بِقَدَرِ
قُدْرَتِهِ (h) وَيَجُودُ الْبَاذِلُ بِقَدَرِ مَوْجُودِهِ (i) وَيَقْتَنِي الْمَجُودُ عَلَيْهِ مَا عَرَفَ مِنْ فَضْلِهِ
وَلَكِنْ يَفْتَنِدُ الْمَاءَ فِي الْمَفَازَةِ لَا يَقْصُرُ بِهِ عَنْ طَلْبِهِ مَعْرِفَتُهُ مَا فِي الْبَحَارِ وَيَجِدُ
تَحْتَهُ طَلِبَ مَاءٍ هَذِهِ الْحَيَوَةُ قَبْلَ أَنْ (j) يَقْطَعَهُ الْإِشْتَغَالُ بِالْمَعَاشِ عَنْهُ (j) وَتُعَوِّقَهُ
الْعَلَّةُ وَالْحَاجَةُ وَتَحُولَ الْأَغْرَاضُ (k) بَيْنَهُ وَيَبِينُ مَا يَنْتَسِرِعُ إِلَيْهِ وَلَنْ يُدْرِكَ (l) الْعِلْمَ (m)

Heading: AH add: وما توفيقى إلا بالله.

- (a) Bul. جنود الله في الارض. (b) Bul. ويترة بها. (c) A om. from الظلم.
to عن شايبة السفه. (d) A والحاكم. (e) AH صور الترايه. (f) H الاراضى المدحية.
A الدحية. (g) A اجتهد. (h) B بقدر قوته. (i) AB موجوده for مجوده. H جوده.
(j-f) H Bul. يقطع المعاش بالاشتغال عنه. In H الاشتغال is suppl. in marg. after
يقطعه. A الاشتغال بالمعاش بالاشتغال عنه. (k) AB Bul. الاعراض.
(l) A وان يدرك. (m) Bul. هذا العلم.

صفحہ

- ۴۵۱ حکایت خشم کردن پادشاہ بر ندیم و شفاعت کردن شفیع
- ۴۵۴ قصۂ گفتن خلیل مر جبرئیل را الخ
- ۴۵۵ قصۂ مطالبہ کردن موسیٰ حضرت را کی خلقت خلقتا و اہلکم
- ۴۶۷-۴۶۰ حکایت آن پادشاہ زادہ کی پادشائی حقیقی بوی روی نمود
- ۴۷۰ حکایت آن زاہد کی در سال قحط شاد و خندان بود
- ۴۷۲ قصۂ فرزندان عزیز
- ۴۸۱-۴۷۸ قصۂ شکایت استر با شتر
- ۴۸۸-۴۸۲ قصۂ لابۂ کردن قبطی سبطی را
- حکایت آن زن پلیدکار کی شوہر را گفت کی آن خیالات از
- ۴۹۰-۴۸۸ سر امرود بن یمناید
- ۴۹۰ باقی قصۂ موسیٰ
- ۴۹۸ قصۂ رفتن ذو القرنین بکوه قاف
- ۴۹۹ قصۂ موری کی بر کاغذی و رفت نبشتن قلم دید
- ۵۰۱ قصۂ نمودن جبرئیل خود را بصطفی

بسم الله الرحمن الرحيم

ای ضیاء الحق حُسام الدین بیار . این رسوم دفتر که سنت شد سه بر
 بر گشا گنجینه اسرار را . در رسوم دفتر پهل آغذارا
 قوت از قوت حق می زهد . نه از عروقی کز حرارت می جهد
 این چراغ شمس کو روشن بود . نه از فیل و پنبه و روغن بود
 سقف گردون کو چین دایم بود . نه از طناب و اُستنی قائم بود
 قوت جبریل امر مطبخ نمود . بود از دیدار خلاق وجود
 همچنان این قوت آبدال حق . هم زحق دان نه از طعام و از طبق
 جیشان را هم ز نور سرشته اند . نا زروح و از ملک بگذشته اند
 چونک موصوفی باوصاف جلیل . ز آتش امراض بگذر چون خلیل
 گردد آتش بر نو هم برد و سلام . ای عناصر مر مزاجت را غلام
 هر مزاجی را عناصر مایه است . وین مزاجت برتر از هر پایه است
 این مزاجت از جهان منبسط . وصف وحدت را کنون شد ملقبط
 ای دروغا عرصه افهام خلق . سخت تنگ آمد ندارد خلق خلق
 ای ضیاء الحق بمذق رای تو . خلق بخشد سنگ را حلوائے نو
 کو طور اندر نجلی خلق یافت . نا که می نوشید و می را بر نتافت
 صر دگا منه و انتق الجبل . هل رآینم من جبل رقص الجبل

Heading: After الرحمن H adds الله علی

(۲) می زهد for می زهد A (۷) L خلق و دود

(۷) Bul. او زحق دان L Bul.

In H نه is suppl. below the line. و نه از طبق

(۸) A ملک

(۱۵) A تا کی

(۱) This complexion of mine is
 of simple (uncompounded) words
 it has two faults of (unmixed)
 admixtures of unity.

مُوْتَرُ هَوَى وَلَا رَاكِنٌ إِلَى دَعَا وَلَا مُنْصَرِفٌ عَنْ طَلِبِهِ وَلَا خَائِفٌ عَلَى نَفْسِهِ (a) وَلَا
 مَهْمٌ لِمَعِيشَتِهِ (b) إِلَّا أَنْ يَعُوْذَ بِاللّٰهِ (c) وَيُوْتِرَ دِيْنَهُ عَلَى (d) دِيْنَاهُ وَيَأْخُذَ مِنْ كَثْرِ
 الْحِكْمَةِ الْأَمْوَالِ (e) الْعَظِيْمَةِ الَّتِي (f) لَا تَكْسُدُ وَلَا تُورَثُ (g) مِيرَاثَ الْأَمْوَالِ (g)
 وَالْأَنْوَارِ الْجَلِيْلَةِ (g) وَالْجَوَاهِرِ الْكَرِيْمَةِ وَالضَّبَاعِ الثَّمِيْنَةِ شَاكِرًا لِّفَضْلِهِ مُعْطًى لِقَدْرِهِ (h)
 ° مَجَلًّا لِّخَطَرِهِ وَيَسْتَعِيْذُ بِاللّٰهِ مِنْ خَسَاسَةِ الْحَظْوْظِ وَمِنْ جَهْلِ يَسْتَكْثِرُ الْقَلِيْلَ مِمَّا
 يَرَى فِي نَفْسِهِ وَيَسْتَنْتِلُ الْكَثِيْرَ الْعَظِيْمَ مِنْ غَيْرِهِ وَيُعْجِبُ بِنَفْسِهِ بِمَا لَمْ يَأْذَنْ لَهُ (i)
 الْحَقُّ، وَعَلَى الْعَالَمِ الطَّالِبِ أَنْ يَنْعَلِمَ مَا لَمْ يَعْلمَ وَأَنْ يُعَلِّمَ مَا قَدْ عَلِمَ وَيَرْفُقَ بِذَوَى
 الضَّعْفِ فِي الذَّهْنِ وَلَا يُعْجَبَ (j) مِنْ (k) بِلَادَةِ أَهْلِ الْبِلَادَةِ (k) وَلَا يُعْنِفَ (l) عَلَى
 كَلِيْلٍ (m) الْفَهْمِ، كَذَلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِ فَمَنْ أَلَلَّهُ عَلَيْكُمْ، (n) سُبْحَانَ اللَّهِ (n)
 ١٠ وَنَعَالَى (o) عَنْ أَقَاوِيلِ الْمُحْدِنِ وَشُرْكَ الْمُشْرِكِيْنَ وَتَنْقِصِ النَّاقِصِيْنَ وَتَشْيِيشِ
 الْمُشْبِهِينَ وَسُوءِ أَوْهَامِ الْمُتَفَكِّرِيْنَ وَكَيْفِيَّاتِ الْمُتَوَهِّمِيْنَ، وَلَهُ الْحَمْدُ وَالْمَجْدُ عَلَى
 تَلْفِيْقِ (p) الْكِتَابِ الْمُتَوَسَّطِ الْأَلْهِيِّ الرَّبَّانِيِّ وَهُوَ الْمَوْقُوقُ وَالْمُنْتَضِلُ (q) وَلَهُ الطَّوْلُ
 وَالْعَمَقُ لَا سِبْهًا عَلَى عِبَادِهِ الْعَارِفِيْنَ (r) عَلَى رَغْمِ حَزْبِ (r) بَرِيدُونَ أَنْ يَطْنِئُوا
 أَنْوَارَ (s) اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ، إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ
 ١٠ وَإِنَّا لَهُ لَنَحَافِظُونَ، فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ فَأَنَّهُ إِنَّمَا عَلَى الَّذِينَ يَبْدِلُونَهُ إِنَّ
 أَلَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (d)

على. (d) B om. (c) Bul. يتعوذ بالله. (b) K لمعيشته. (a) عن نفسه ea.

والأنوار الحليه A (g-g). يورث A (f). العظيمة والقود التي B (e-e).

بلاعة أهل البلاد Bul. (k-k). يعجب K (j). له A om. (i). لقدره K (h).

سبحانه K (n-n). عن كليل B Bul. (m). يعنف (l): so pointed in K.

نعالى و Bul. om. (o). After تلنيق the remainder of the preface (p).

نور H (s). والمنضل H (q). suppl. in marg. H. (r-r) is suppl. in marg A.

وصلى الله على سيدنا محمد وآله وصحبه الطيبين الطاهرين K adds: رب العالمين (t).

Bul. has a similar invocation. اجمعين برحمتك يا ارحم الراحمين.

آكل و مأكول را حلق است و ناسه. ^{haghake} غالب و مغلوب را عقلست و راسه
 حلق بخشيد او عصای عدل را. خورد آن چندان عصا و حل را
 و اندرو افزون نشد زان جمله اكل. زانك حيواني نبودش اكل و شكل
 مر يقين را چون عصا هم حلق داد. نا بخورد او هر خيالي را كه زاد
 ٤٠ پس معاني را چو آعيان حلقهاست. رازق حلق معاني هم خداست
 پس زمه نا ماهي هيچ از خلق نيست. كه بچذب مائه اورا حلق نيست
 حلق جان از فكر تن خالي شود. انگهان روزيش اجالي شود
 شرط تبديل مزاج آمد بدان. كز مزاج بد بود مرگ بدان
 چون مزاج آدي گل خوار شد. زرد و بدرنگ و سفيم و خوار شد
 ٤٥ چون مزاج زشت او تبديل يافت. رفت زشتي از رخس چون شمع ناقت
 دايه كو طبل شيرآموز را. نا بنعمت خوش كند بدآموز را
 گر ببندد راه آن پستان برو. بر گشايد راه صد پستان برو
 زانك پستان شد حجاب آن ضعيف. از هزاران نعمت و خوان و رغيف
 پس حيات ماست موقوف فطام. اندك اندك جهد كن تم الكلام
 ٥٠ چون جين بود آدي بد خون غذا. از نجس پاكي برد مؤمن گدي
 از فطام خون غذا اش شير شد. وز فطام شير لقمه گير شد
 وز فطام لقمه لقماني شود. طالب اشكار پنهاني شود
 گر جين را كس بگفتي در رحم. هست يرون عالمي بس منظم
 يك زمين خرمي با عرض و طول. اندرو صد نعمت و چدين اكول
 ٥٥ كوهها و بحر ها و دشنها. بوسناها باغها و كشنها
 آسماني بس بلند و پُر ضيا. آفتاب و ماهتاب و صد سها

(٢٨) A اندر افزون. (٢٩) L Bul. خورد او. K عصای و حل را.

(٤٢) Bul. بود for bis. (٤١) B اچ for اچ. (٤٠) A معاني و حلق.

از نجس H. خون بد غذا. (٥٠) B Bul. پس خيال ماست A (٤١). بدآموز B (٤٦).

آسمان Bul. (٥٦). بس نعمت Bul. زميني K (٥٤). غذايش Bul. غذایش A (٥١).

لقمه بخشی آید از هر مُرْتَبَس . خلق بخشی کارِ یزدانست و بس
 خلق بخشد جسم را و روح را . خلق بخشد بهر هر عُصْوَت جُدا
 این گهی بخشد کی اِجَلالی شوی . وز فضولی وز دَغَل خالی شوی
 ۲۰ نا نگویی سِرِّ سلطانرا بکس . نا نریزی قندرا پیش مگس
 گوش آنکس نوشد اسرارِ جلال . کو چو سوسن صد زبان افتاد و لال
 خلق بخشد خالک را لطفِ خدا . نا خورد آب و برُوید صد گِیا
 باز خاکی را ببخشد خلق و لب . نا گیاهش را خورد اندر طلب
 چون گیاهش خورد حیوان گشت زفت . گشت حیوان لقمه انسان و رفت
 ۲۵ باز خالک آمد شد آکالِ بَشَر . چون جُدا شد از بشر رُوح و بصر
 ذرها دیدم دهانشان جمله باز . گر بگویم خوردشان گردد دراز
 برگهارا برگ از انعام او . دایگانرا دایه لطفِ عالم او
 رزقهارا رزقها او می دهد . زانک گندم بی غذایی چون زهد
 نیست شرح این سخن را مَتَمَّا . پاره گفتم بدانی پارها
 ۳۰ جمله عالم آکل و مأکول دان . باقیانرا مُقِل و مقبول دان
 این جهان و ساکنانش منشر . و آن جهان و ساکنانش مستمِر
 این جهان و عاشقانش منقطع . اهلِ آن عالم مَخْلُود مجتمع
 پس کرم آنست کو خودرا دهد . آب حیوانی که ماند تا ابد
 باقیاتُ الصّالِحَات آمد کریم . رسته از صد آفت و آخطار و بیم
 ۳۵ گر هزاران اند يك کس بیش نیست . چون خیالاتِ عَدَدانَدیش نیست

20

fat take

having a life

stricken

The whole the essence good words endure.

وز فضول (۱۹) H . از هر کس بکس (۱۷) BK Bul. and so H in marg.

وز دغا و ازدغل BK . فضول . with دغا as variant for دغل . وز دغل

(۲۱) A . صدزبان . L . افتاد لال . In H و is written below the line, apparently

by the original hand. (۲۴) Bul. ببخشد . (۲۶) A . دهانش .

و ساکنانش منشر (۳۱) A . آکل مأکول (۳۰) A . چون دمد (۲۸) A .

خیالاتی HK (۳۵) . and so corr. in H.

از پی، فرزند صد فرستگ راه. او بگردد در حین و آه آه
 آتش و دود آید از خرطوم او. الحذر زان کودک، مرحوم او
 اولیا اطفال حقد اے پسر. غایبی و حاضری بس با خبر
 ۸۰ غایبی مندیش از نقصانشان. کو کشد کین از برائے جانشان
 گفت اطفال، متد این اولیا. در غربی فرد از کار و کبا
 از برای امتحان خوار و تبسم. لیک اندر ^{secretly} سرمه بار و ندیم
 پشتدار، جمله عصمه اے من. گویا هستند خود اجزای من
 هان و هان این دلق پوشان، متد. صد هزار اندر هزار و یک تن اند
 ۱۰ ورنه گی کردی یک چوبی هنر. موسی فرعون را زیر و زیر
 ورنه گی کردی یک نفرین بد. نوح شرق و غرب را غرق آب خود
 بر ننگدی یک دعای لوط راد. جمله شهرتانشان را بی مراد
 گشت شهرستان چون فردوشان. دجله آب سیه رو بین نشان
 سوی شامست این نشان و این خبر. در رم قفسش ببینی در گذر
 ۲۰ صد هزاران زانیای حق پرست. خود بهر قرنی سیاستها بست
 گر بگویم وین بیان افزون شود. خود جگر چه بود که گهها خون شود
 خون شود گهها و باز آن بفسرد. نو نبینی خون شدن کوری و رد
 طرفه کوری دوزین نیز چشم. لیک از اشتر نبیند غیر پشم
 نو: بو بیند ز صرغه حرص انس. ^{man} رقص بی مقصود دارد همچو خرس
 ۱۰ رقص آنجا کن که خود را بشکلی. پنبه را از ریش شهوت برگتی
 رقص و جولان بر سر میدان کنند. رقص اندر خون خود مردان کنند

(۸۷) Bul. پشت داری. (۷۶) L Bul. در حضور و غیبت ایشان با خبر.

لوط زاد A (۸۷). ورنی AH (۸۶). ورنی AH (۸۵). هان هان A (۸۴).

زمین بیان Bul. (۹۱). صد هزاران انبیای A Bul. (۹۰). به بینی در نظر B (۸۹).

و نیز چشم A. دور بینی L Bul. (۹۲). In L Bul. the two A om. (۹۱).

از جنوب و از شمال و از دُور . باغها دارد عروسیها و سُر
 در صفت نآید عجایبهای آن . تو درین ظلمت چپی در امتحان
 خون خوری در چارمبَخ تنگنا . در میان حبس و آنجاس و عنا
 او بحکم حال خود مُکِر بُدے . زین رسالت مُعْرِض و کافر شدی
 کین مُعَالَست و فریست و غُرور . زآنک تصویر ندارد و هم کور
 جنس چپزی چون ندید اِدراک او . نشنود اِدراک مُکِر نالک او
 همچنان کی خلقِ عام اندر جهان . زان جهان آبدال و گویندشان
 کین جهان چاهِست بس ناریک و تنگ . هست بیرون عالم بی بو و رنگ
 هیچ در گوش کسی زایشان نرفت . کین طمع آمد حجاب ژرف و زفت
 گوش را بندد طمع امر استماع . چشم را بندد غرض از اطلاع
 همچنانک آن جبین را طمع خون . کان غذای اوست در اوطانِ دون
 از حدیث این جهان محبوب کرد . غیر خون او میداند چاشت خورد

قصه خورندگان پیل پچه از حرص و ترک نصیحت ناصح،

آن شنیدی تو که در هندوستان . دید دانایی گروهی دوستان
 گرسنه مانده شد بی برگ و غور . می رسیدند از سفر از راه دور
 مهر دانایش جوشید و بگفت . خوش سلامیشان و چون گلبن شکفت
 گفت دانم کز نجووع وز خلا . جمع آمد رنجبان زین گزینلا
 لیک الله الله ای قوم جلیل . تا نباشد خورندگان فرزندی پیل
 پیل هست این سو که اکنون می روید . پیل زاده مشکبید و بشنوید
 پیل پچگان اند اندر راهتان . صید ایشان هست بس دخواه نافع
 بس ضعیفند و لطیف و بس سیمین . لیک مادر هست طالب در کمین

(۵۷) A وز دُور .

(۵۸) B Bul. چه for چپی .

(۵۹) A آنجاس عنا .

(۶۰) A این رسالت .

(۶۲) Bul. میگوید نشان .

(۶۴) A بی بود و رنگ .

(۶۶) A عرض .

(۷۵) A بس for این .

۱۱۰ گوید آن رنجور ای یاران من . چیست این شمشیر بر ساران من
 ما نمی بینیم باشد این خیال . چه خیالست این کی این هست ارنحال
 چه خیالست این که این چرخ نگون . از هیچ این خیالی شد کنون
 گرزها و تیغها محسوس شد . پیش بیمار و سرش منکوس شد
 او هم بیند که آن از بهر اوست . چشم دشمن بسته زان و چشم دوست
 ۱۲۰ حرص دنیا رفت و چشمش تیز شد . چشم او روشن گه خون ریز شد
 مرغ بی هنگام شد آن چشم او . از نتیجه کبر او و خشم او
 سر بریدن واجب آید مرغ را . کو بغیر وقت جنانند در
 هر زمان نزعیت جزو جانترا . بشگر اندر نزع جان ایمانترا
 عمر تو مانند همیان زرت . روز و شب مانند دینار شمرست
 ۱۳۰ می شمارد می دهد زر بی وقوف . تا که خالی گردد و آید خوف
 گر زگه یستانی و نتهی بجای . اندر آید کوه زان دادن زبای
 پس بینه بر جای هر دم را عوض . تا زو آنجند و اقتریب بای غرض
 در نمای کارها چندین مکوش . جز بکاری که بود در دین مکوش
 عاقبت تو رفت خواهی ناتمام . کارهایت آتیر و نان تو خلم
 ۱۴۰ و آب عمارت کردن گور و لحد . فی بسنگست و پیچوب و فی لبد
 بلك خود را در صفا گورے گئی . در منی او گئی دفن منی
 خاك او گردد و مدفون غمش . تا دمت بابد مددها از دمش
 گورخانه و قبها و كنگره . نبود از اصحاب معنی آن سره
 پنگر اکنون زنده اطلس پوش را . هیچ اطلس دست گیرد هوش را

(۱۱۰) A رنجوری.

(۱۱۶) BK Bul. کی آن هست.

(۱۲۰) K om. و.

(۱۲۱) Bul. شد آن آمد.

(۱۲۴) Bul. کارها.

(۱۴۰) BH as in text. و گور و لحد.

(۱۴۱) B دفن for دفع.

(۱۴۴) L Bul. om. و after گورخانه.

چون رهند از دستِ خود دستی زنند . چون جهند از نصِ خود رقصی کنند
 مطربانشان از درونِ دف می زنند . بجرها در شورشان کف می زنند
 نو نینی لبکِ بهر گوششان . برگها بر شاخها هم کف زنان
 ۱۰۰ نو نینی برگها را کف زدن . گوش دل باید نه این گوش بدن
 گوش سر بر بند از هزل و دروغ . نا بینی شهر جان با فروغ
 سر کشد گوش محمد در سخن . کش بگوید در بُنی حق هو اذن
 سر بر گوش است و چشم است این نبی . نازه زو ما مُرضعت او ما صبی
 این سخن پایان ندارد باز ران . سوی اهل پیل و بر آغاز ران

بقیه قصه متعربان پیل پچگان،

۱۰۰ هر دهانرا پیل بوی می کند . گردِ معده هر بشر بر می تند
 نا کجا باید کیابِ پورِ خویش . نا نماید انتقام و زورِ خویش
 گوشتهای بندگان حق خورے . غیبت ایشان کنی کیفرِ بری
 هان که بویای دهاتان خالق است . گئی برد جان غیر آن کو صادق است
 وای آن افسوسی کش بوی گیر . باشد اندر گورِ منگر یا نکیر
 ۱۱۰ فی دهان دزدیدن امکان زان مهان . فی دهان خوش کردن از دار و دهان
 آب و روغن نیست مر و پوش را . راه حیلست غفل و هوش را
 چند کوبد زخمهای گزیشان . بر سر هر ژاژخا و مرزشان
 گرزِ عزرائیل را بنگر اثر . گر نینی چوب و آهن در صور
 هم بصورت می نماید که گهی . زان هان رنجور باشد آگهی

(۱۰۱) A Bul. جانرا با فروغ.

(۱۰۲) In A the hemistichs are transposed,

but corr. in marg. (۱۰۳) B Bul. آن نبی.

Heading: A Bul. متعربان. B has: در بیان حال غیبت کشندگان و انذار. B has: از صعوبت آن و جزاء افعال ناپسندیده و باز نمودن وخامت آن.

(۱۰۸) B Bul. که برد جان. (۱۰۹) B Bul. با نکیر. In A the first letter is unpointed.

از کباب پیل زاده خورده بود . بر درانید و بگشش پیل زود
 در زمان او يك يك را زان گروه . و درانید و نبودش زان شکوه
 ۱۰۰ بر هوا انداخت هر يك را گزاف . تا همی زد بر زمین میشد شکاف
 ۹۰ ای خورنده خون خلق از راه بُرد . تا نه آرد خون ایشانت نبرد
 مال ایشان خون ایشان دان یقین . زانك مال از زور آید در بین
 مادر آن پیل بچگان کین گشت . پیل بچه خواره را کینر گشت
 پیل بچه می خورے اے پاره خوار . هم بر آرد خصم پیل از نو دمار
 ۱۶۰ بوی رُسا کرد مکر اندیش را . پیل داند بوی طفل خویش را
 آنك یابد بوی حق را از بین . چون نیابد بوی باطل را زمین
 مُصْطَفَى چون بُرد بوی از راه دُور . چون نیابد از دهان ما بخور
 هم یابد لیک پوشاند زما . بوی نیک و بد بر آید بر سما
 نو همی خسبی و بوی آن حرام . میزند بر آسمان سبز فام
 ۱۶۵ همی انفاس زشت می شود . تا بیوگران گردون می رود
 بوی کبر و بوی حرص و بوی آز . در سخن گفتن بیاید چون پیاز
 گر خوری سوگند من گئی خورده ام . از پیاز و سیر تقوے کرده ام
 آن دم سوگند غمازه کند . بر دماغ هم نشینان برزند
 بس دعاها رد شود از بوی آن . آن دل کث می نماید در زبان
 ۱۷۰ اَخْشُوا آید جواب آن دعا . چوب رد باشد جزای هر دعا
 گر حدیث کثر بود معتبت راست . آن کژی لفظ مقبول خداست

(۱۵۴) L Bul. کز کباب .

(۱۵۴) Bul. می درانیدش نبودش .

(۱۶۰) A مرگ اندیش را .

(۱۶۱) Bul. بوی رحمان از بین .

(۱۶۷) H Bul. چون بوی برد . بوی for بو .

salty of
brinesfragrance
odour

cress

lyed to
gone

۱۳۰ در عذاب مُتَکَرِّست آن جانِ او . کژدم غم در دل غمندانِ او
از برون بر ظاهرش نقش و نگار . وز درون زانندیشها او زار زار
وآن یکی بینی در آن دلقِ کهن . چون نبات اندیشه و شکر سخن

باز گشتن بحکایت پیل

گفت ناصح بشنوید این پندِ من . تا دل و جانان نگردد ممن
با گیاه و برگها قانع شوید . در شکار پیل بچگان کم روید
۱۴۰ من برون کردم زگردن وایم نُصَح . جز سعادت گئی بود انجام نُصَح
من بتبلیخ رسالت آمدم . تا رهانم مر شمارا از ندَم
هین مبادا که طمع رهتان زند . طمع برگ از بیخه‌نان برگد
این بگفت و خیر بادی کرد و رفت . گشت قحط و جوعشان در راه زفت
ناگهان دیدند سوی جاده . پسر پیلی فریبی نو زاده
۱۴۵ اندر افتادند چون گرگانِ مست . پاک خوردندش فرو شستند دست
آن یکی همره نخورد و پند داد . کی حدیثِ آن فقیرش بود یاد
از کبابش مانع آمد آن سخن . بختِ نو بخشد ترا عقلِ کهن
پس بیفتادند و خفتند آن همه . وآن گرسنه چون شبانِ اندر رمه
دید پیلی سهمناکی می‌رسید . اولاً آمد سوی حارسِ دومد
۱۵۰ بوی می‌کرد آن دهانش را سه بار . هیچ بویی زو نیامد ناگوار
چند باری گرد او گشت و برفت . مر ورا نآزرد آن شه پیل زفت
مر لب هر خفته را بوی کرد . بوی می‌آمد ورا زان خفته مرد

زان یکی B (۱۴۷) . وز درون اندیشه Bul. (۱۴۶) . غلان او L (۱۴۵) .

پیل بچگان Bul. (۱۴۹) . بحکایت پیل بچگان و نصیحت ناصح .

اندر جاده L Bul. (۱۴۴) . من شمارا AB (۱۴۱) . کی for کم A (۱۴۰) .

اول آمد In H the second hemistich has been corrected, so as to read آمد (۱۴۹) .

سوی حارس بر دوید .

از دهانی که نکرستی گناه. (و آن دهان غیر باشد) عذر خواه
 ۱۸۵ یا دهان خویش را پاک کن. روح خود را چابک و چالاک کن
 ذکر حق پاکست چون پاکی رسید. رخت بر بندد برون آید پلید
 و گریزد ضدها اثر ضدها. شب گریزد چون بر افروزد ضیا
 چون در آید نام پاک اندر دهان. فی پلیدی ماند و فی اندهان

بیان آنک الله گفتن نیازمند عین لیبک گفتن حق است،

آن یکی الله می گفتی شی. تا که شیرین می شد از ذکرش لبی
 ۱۹۰ گفت شیطان آخر ای بسیارگو. این همه الله را لیبک کو
 می نیاید یک جواب از پیش تخت. چند الله می زنی با روی تخت
 او شکسته دل شد و بنهاد سر. دید در خواب او خضر را در خضر
 گفت همین از ذکر چون و مانده. چون پشمانی از آنکش خوانده
 گفت لیبکم می آید جواب. زان می نرم که باشم رد باب
 ۱۹۵ گفت آن الله تو لیبک ماست. و آن نیاز و درد و سوزت پیک ماست
 حیلها و چاره جویهای نو. جذب ما بود و گشاد این پای تو
 ترس و عشق تو کند لطف ماست. زیر هر یا رب تو لیبک هست
 جان جاهل زین دعا جز دور نیست. زانک یا رب گفتنش دستور نیست
 بر دهان و بر دلش قفلست و بند. تا نتالد با خدا وقت گزند
 ۲۰۰ داد مر فرعون را صد ملک و مال. تا بکرد او دعوی عز و جلال

(۱۸۱) A تا کی. Bul. شیرین باشد.

(۱۹۰) Bul. has:

گفت شیطانش خش ای بختر و چند گویی آخر ای بسیارگو

(۱۹۲) Bul. از ذکر حق و مانده.

(۱۹۴) Bul. adds:

گفت خضرش آن خدا گفت این بن که برو یا او بگو ای منتحن

فی ترا در کار من آورده ام. فی منت مشغول ذکر کرده ام

(۱۹۶) In A the order of the verses is ۱۹۸, ۱۹۷, ۱۹۶.

(۱۹۷) A om. و.

(۱۹۹) A وقتی.

بیان آنک خطای محبان بهتر از صواب بیگانگان است نزد محبوب،

آن بلال صدق در بانگ نماز . حی را قی می خوانند از نیاز ^{on the fishing}
تا بگفتند ای پیامبر راست نیست . این خطا اکنون که آغاز یناست
ای نبی و اے رسول کردگار . یک مؤذن کو بود افصح یسار
عیب باشد اول دین و صلاح . سخن خواندن لفظ حی علی الفلاح ¹⁷⁰
خشم پیغمبر بجوشید و بگفت . یک دو رمزی از عنایات نهنت ^{search}
کای خسان نزد خدا قی بلال . بهتر از صد حی و خی و قیل و قال
و مشورانید تا من رازنان . و نگویم آخر و آغازنان
گر ندارے تو در خوش در دعا . رو دعا میخواه ز اخوان صفا

امر حق تعالی بموسی علیه السلام کی مرا بدهانی خوان که بدان
دهان گناه نکرده،

گفت اے موسی زمن می جو پناه . با دهانی که نکردی تو گناه ¹⁸⁰
گفت موسی من ندارم آن دهان . گفت مارا از دهان غیر خوان
از دهان غیر گی کرده گناه . از دهان غیر بر خوان کای اله
آن چنان کن که دهانها مرترا . در شب و در روزها آرد دعا .

Heading: Suppl. in marg. H. In A it follows v. ۱۷۲. A نزد محب.

(۱۷۲) B Bul. نیست راست . and so corr. in H. HT آغاز یناست as in text. In ABK Bul. the last word of the verse might be read نیاست.

پیغامبر BHK (۱۷۶) . علی فلاح BK . حی علی الفلاح H (۱۷۵) .

حی Bul. حا و خا . L . حی و حی AB as in text. HK (۱۷۷) .

Heading: Bul. om. بدان دهان . B om. دهان . Bul. نکرده باشد . After the Heading Bul. adds:

هر این فرمود با موسی خدا * وقت حاجت خواستن اندر دعا
ای اله Bul. (۱۸۲)

سُخِّ = sick (ill)
 ۲) = channel house
 شست = wash
 دَل = 10 minidars

عشق = love
 بلع = agitated, scattered
 دفتر سوم،

Charnel-houses

hook

minidars

Rattling robes

bag

frames

Love, affection, beloved

extraneous, impertinent

حزم آن باشد که گویی تُخْهَم . با سفیم خسته این دَخْهَم
 یا سَرَم دَرْدست درد سر بَیَر . یا مرا خواندست آن خالو پسر
 ز آنک یَک نُوشْت دهد با نیشها . که بکار در تو نوش ریشها
 ۲۲۵ زر اگر پنجاه اگر شصت دهد . ماهیا او گوشت در شست دهد
 گر دهد خود گی دهد آن پُر حِل . جَوَزِ پوسیدست گفتار دَغَل
 زَغَزَغ آن عقل و مغز را بَرَد . صد هزاران عقل را یَک نشمرد
 یارِ نو خورجینِ نُست و کبسات . گر تو رامینی مجو جز و یسات
 و یسه و معشوقِ نو هم ذاتِ نُست . وین برونیا همه آفاتِ نُست
 ۲۲۰ حزم آن باشد که چون دعوت کند . تو نگویی مست و خواهانِ مستند
 دعوتِ ایشان صغیر مرغ دان . کی کند صیاد در مَکَنِ نهان
 مرغِ مرده پیش بَنهاد که این . می کند این بانگ و آواز و حنین
 مرغ پندارد که جنسِ اوست او . جمع آید بر دَرْدشان پوست او
 جز مگر مرغی که حرمش داد حق . نا نگردد گنجِ آن دانه و مَلَق
 ۲۲۵ هست بی حزی پشیمانی بقیه . بشنو این افسانه را در شرح این

فریفتن روستایی شهریی را و بدعوت خواندن بلایه
 و الحاح بسیار

اے برادر بود اندر ما مَفَق . شهریی با روستایی آشنا
 روستایی چون سوی شهر آمدے . خرگه اندر کویِ آن شهری زدی

و گفتار (۲۲۶) Bul. اگر شخصی دهد A (۲۲۵) B. شست in both hemistichs.
 خورجین (۲۲۸) BL. خورجین Bul. آن جوز مغز را برد Bul. زعزع A (۲۲۷)
 آواز حین (۲۲۲) BL Bul. و یسه معشوق A (۲۲۹)
 و. A om. گنج for کنج A (۲۲۴)
 Heading: Bul. الحاح بسیار کردن A. بسیار خواندن او B om.

در همه عمرش ندید او درد سر . تا نالد سوی حق آن بدگهر
 داد او را جمله ملک این جهان . حق ندادش درد و رنج و اندهان
 درد آمد بهتر از ملک جهان . تا بخوانی مر خدا را در نهان
 خواندن بی درد از افسردگیست . خواندن با دزد از دل بردگیست
 ٢٠ آن کشیدن زیر لب آواز را . یاد کردن مبدأ و آغاز را
 آن شد آواز صاف و حزین . ای خدا وای مستغاث و ای معین
 ناله سگ در رهش بی جذبه نیست . زانک هر راغب اسیر ره نیست
 چون سگ کفنی که از مردار رست . بر سر خوان شهنشاهان نشست
 تا قیامت میخورد او پیش غار . آب رحمت عارفانه بی تغار
 ٢١ ای بسا سگ پوست کورا نام نیست . لیک اندر پرده بی آن جام نیست
 جان بی از بهر این جام ای پسر . بی جهاد و صبر کی باشد ظفر
 صبر کردن بهر این نبود حرج . صبر کن کالصبّر مفتاح الفرج
 ٢٢ زین کین بی صبر و حزی کس نجست . حزم را خود صبر آمد پا و دست
 حزم کن از (خورد) کین زهرین گیاست . حزم کردن زور و نور انبیاست
 ٢٣ گاه باشد کو بهر بادی جهد . کوه گی مر باد را وزنی نهد
 هر طرف غولی میخواند ترا . کاه برادر راه خواهی هین بیا
 ره نمایم همرفت باشم رفیق . من فلاوزمت درین راه دقیق
 فی فلاوزمت و فی ره داند او . یوسف کم رو سوی آن گرگ خو
 حزم آن باشد که نریزد ترا . چرب و نوش و دامهای این سرا
 که نه چربش دارد و فی نوش او . بخور خواند می دمد در گوش او
 که بیا مهبان ما اے روشنی . خانه آن ناست و تو آن منی

یاد کردم A (٢٠٥) . دل مردگیست A (٢٠٤) . و *bis* A (٢٠٢) .
 در خورد Bul. (٢١٤) . کس نرست Bul. (٢١٢) . corr. above.
 حزم این باشد BK Bul. (٢١٦) . فلاوزمت after و H. om. (٢١٨)
 و K om. (٢٢١) .

بعد ده سال و بهر سالی چنین . لایها و وعده‌های شکرین
 کودکان، خواجه گفتند ای پدر . ماه و ابرو سایه هم دارد سفر
 ۲۶۰ حقها بر وی تو ثابت کرده . رنجها در کار او بس برده
 او می‌خواهد که بعضی حق آن . وا گذارد چون شوی نو می‌بمان
 بس وصیت کرد مارا و او نهان . که کشیدش سوی دِه لایه کنان
 گفت خست این ولی ای سببویه . اَتَقِ مِنْ شَرِّ مَنْ اَحْسَنَتْ اِلَیْهِ
 دوستی تخم تم . آخر بود . ترسم از وحشت کی آن فاسد شود
 ۲۶۵ صحبتی باشد چو شمشیر قطوع . همچو کی در بوستان و در زروع
 صحبتی باشد چو فصل نو بهار . زو عمارتها و دخل بی‌شمار
 حزم آن باشد که ظن بد بری . نا گریزی و شوی از بد بری
 حزم سوه الظن گفتست آن رسول . هر قدم را دام می‌دان ای فضول
 روی صحرا هست هموار و فراخ . هر قدم دامیست کم ران اوستاخ
 ۲۷۰ آن بز کوهی دود کی دام کو . چون بنارد دامن افتد در گلو
 آنک می‌گفتی که گویانک بین . دشت می‌دید می‌دید می‌بین
 بی کین و دام و صیاد ای عیار . دُنبه گی باشد میان رگشت زار
 آنک گستاخ آمدند اندر زمین . استخوان و کلاهانش را بین
 چون بگورستان روی اے مرنقی . استخوانشان را پیرس از ما مَضی
 ۲۷۵ نیا بظاهر بیخی آن مستان گور . چون فرو رفتند در چاه غرور
 چشم اگر داری نو کورانه می‌آ . ورنه داری چشم دست آور عصا
 آن عصای حزم و استدلال را . چون نداری دید می‌کن پیشوا

• • • • • وا گذارد A . که حق بعض آن Bul. (۲۶۱) . عذرهای شکرین B (۲۵۸)

صحبتی for همچنین A (۲۶۵) . فاسد بود A (۲۶۴) . سوی دِه A (۲۶۲)

آن بز کوهی که گوید Bul. (۲۷۰) . گوستاخ B Bul. for ران . AB Bul. (۲۶۴)

و دست A (۲۷۶) . استخوانهایشان Bul. (۲۷۴) . گان دام کو B . دام کو

و . A om. (۲۷۷)

دو مَه و سه ماه مهانش بُدی . بر دکان او و بر خوانش بُدی
 هر حواجه را که بودیش آن زمان . راست کردی مرد شهری رایگان
 ۲۴۰ رو بشهری کرد و گفت ای خواجه نو . هیچ می نآیی سوه دِه فَرَجِه جو
 الله الله جمله فرزندان بیار . کین زمان گلشنست و نوبهار
 یا بنابستان بیا وقت ثمر . تا بیندم خدمت را من کمر
 خیل و فرزندان و قوم را بیار . در ده ما باش سه ماه و چهار
 که بهاران خطّه ده خوش بود . رشت زار و لاله دلگش بود
 ۲۴۵ وعده دادی شهری اورا دفع حال . تا بر آمد بعد وعده هشت سال
 او بهر سالی می گفتی که کی . عزم خواهی کرد کامد ماه دِه
 او بهانه ساختی کامسال مان . از فلان خطّه بیامد میهمان
 سال دیگر گر توانم وا رهید . از مُهمّات آن طرف خواهم دوید
 گفت هستند آن عیالم منتظر . بهر فرزندان تو ای اهل بر
 ۲۵۰ باز هر سالی چو لگ لگ آمدی . تا مقیم قُبّه شهری شدی
 خواجه هر سالی ز زر و مال خویش . خرج او کردی گشادی بال خویش
 آخرین کُرت سه ماه آن پهلوان . خوان نهادش بامدادان و شبان
 از خجالت باز گفت او خواجه را . چند وعده چند بفریبی مرا
 گفت خواجه جسم و جانم وصل جوست . لیک هر تحویل اندر حکم هوست
 ۲۵۵ آدمی چون گشتی است و بادبان . تا کی آرد باد را آن باذران
 باز سوگندان بدادش کای کریم . گیر فرزندان بیا بنگر نعیم
 دست او بگرفت سه کُرت بعهد . کالّه الله زو بیا بنمای جهد

- * (۲۴۸) Bul. بُدی for بُدی bis. (۲۴۹) ABK Bul. که بودش .
 (۲۴۰) A om. و. A سوه دِه . (۲۴۱) A زمانی .
 (۲۴۲) Bul. قوم و فرزندان و خیل را . (۲۴۳) Bul. این عیالم .
 (۲۵۴) Bul. حکم اوست . (۲۵۶) Bul. باز سوگند آن بدادش ای کریم .
 (۲۵۷) Bul. و سه کُرت .

بس غذای سُکر و وَجَد و بی‌خودی • از درِ اهلِ دلان بر جانِ زدی
 باز این در را کردی زِ حرص • رِگِردِ هر دکانِ می‌گردی چو خرس
 بر درِ آن مُنعمان چرب‌دیگ • می‌دوی بهر شربیدِ مُردِریگ
 چریش اینجا دان که جان فربه شود • کارِ ناامید اینجا به شود

جمع آمدن اهل آفت هر صباحی بر در صومعه عیسی علیه
 السَّلم جهت طلب شفا بدعای او،

صومعه عیسیست خوانِ اهلِ دل • هان و هان ای مبتلا این در مهل
 جمع گشتندی زهر اطراف خلق • از ضریر و لنگ و شل و اهلِ دلق
 بر درِ آن صومعه عیسی صباح • تا بدم اوشان رهاند از جُناح
 او چو فارغ گشتی از اورادِ خویش • چاشنگه بیرون شدی آن خوب‌کیش
 جَوِّقِ جَوِّقِ مبتلا دیدی نزار • شسته بر در در امید و انتظار
 گفتی ای اصحابِ آفت از خدا • حاجتِ این جملگانان شد روا
 هین روان گردید بی رنج و عنا • سوی غفاری و اکرامِ خدا
 جملگان چون اشتران بسته‌پای • که گشایی زانوی ایشان برای
 خوش دیوان و شادمانه سوی خان • از دعای او شدند پا دیوان
 اومبودی نو بسی آفاتِ خویش • یافتی صحت ازین شاهانِ کیش
 چند آن لنگی نو رهوار شد • چند جانت بی غم و آزار شد
 ای مغفل رشته بر پای بند • تا زخود هم گم نگردي ای لَوَند

(۲۹۴) L Bul. پس غذای. AL Bul. شکر.

(۲۹۵) A Bul. آن در را. B Bul. زحرص.

چو خرس. K چو خرس for

(۲۹۷) A Bul. ناامید.

Heading: A هر صباح.

(۲۰۲) A Bul. بر امید. L بر امید.

(۲۰۴) A Bul. گفت.

(۲۰۴) A Bul. هین دیوان.

(۲۰۶) In the first hemistich Bul. has: بی توقف جمله شادان و امان.

ور عصای حزم و استدلال نیست . بی عصا گش بر سر هر ره مه ایست
گام زان سان نه که نایبنا نهد . ناکه پا از چاه و از سگ و از رهد
لرز لرزان و بترس و احتیاط . می نهد پا نا نیفتد در خُباط ^{۲۸۰}
ای ز دودی جسته در نارے شد . لقمه جسته / لقمه ماری شد

قصه اهل سبا و طاعنی کردن نعمت ایشانرا، forward

نو نخواندی قصه اهل سبا . یا بخواندی و ندیدی جز صدا
از صدا آن کوه خود آگاه نیست . سوی معنی هوش گهرا راه نیست
او هی بانگی کند بی گوش و هوش . چون خمش کردی تو او هم شد خموش
داد حق اهل سبا را بس فراغ . صد هزاران قصر و ایوانها و باغ ^{۲۸۵}
شکر آن نگزارند آن بدرگان . در وفا بودند کمتر از سگان
مر سگی را لقمه نانی زدر . چون رسد بر در هی بندد کهر
پاسبان و حارس تم می شود . گرچه بروی جور و سختی می رود
هم بر آن در باشدش باش و قرار . کُفر دارد گردد غیری اختیار
ور سگی آید غریبی روز و شب . آن سگانش می کنند آن دم ادب ^{۲۹۰}
کی برو آنجا که اول منزلست . حق آن نعمت گروگان دلست
می گزندش که برو بر جای خویش . حق آن نعمت فرو مگذار بیش
از در، دل و اهل دل آب حیات . چند نوشیدی و و شد چشمهات

و. (۲۷۸) A om.

لرز و لرزان. (۲۸۰) A Bul.

و در رسیدن شوم طغیان و Heading: After ایشانرا B Bul. and H in marg. add:

و وفا. So K, which omits وفا. کفران در ایشان و بیان فضیلت شکر و وفا

(۲۸۲) In A vv. ۲۸۲, ۲۸۴ are transposed, but corr. in marg.

و. (۲۸۴) A om.

غریب و روز و شب. A. گر سگی. (۲۹۰) Bul.

obligation for the
known to the
knowledge (must it
must return)

Workshop, Sole

خداوندی قدیم A (۲۲۱)

آب و آتش چون L. آب و آتش A (۲۲۵)

میروی Bul. بر آن سو A (۲۲۸)

but corr. in marg. AB بدا انجا.

(۴۱) L Bul. گرنی. A for ک bis.

مكان و لامكان (۴۴۶) L. Bnl.

۲۱. ناسپاسی و فراموشی نو . یاد نآورد آن عمل‌نوشتی نو
 لاجرم آن راه بر تو بسته شد . چون دل اهل دل از تو خسته شد
 زودشان در باب و استغفار کن . همچو ابری گریهای زار کن
 تا گلستانشان سوی تو بشکند . میوه‌های پخته بر خود وا کند
 هم بر آن در گزند کم از سگ مباش . با سگ کُف ار شدستی خواجه‌ناش *Cave*
 چون سگان هم مر سگان را ناصند . کی دل اندر خانه اول بیند *"saying" -*
 آن در اول که خوردی استخوان . سخت گیر و حق گزار آنرا مان *old fast.*
 و گزندش تا زآذب آنجا رود . وز مقام اولین مفلح شود
 و گزندش کای سگ طاعی بر تو . با ول نعمت باغی مشو
 بر همان در همچو حلقه بسته باش . پاسبان و چابک و بر جسته باش *door ring.*
 ۲۲. صورت نقض وفای ما مباش . بی‌وفایی را مکن بیهوده فاش
 مر سگانرا چون وفا آمد شعار . رو سگانرا ننگ و بدنامی میار
 بی‌وفایی چون سگانرا عار بود . بی‌وفایی چون روا داره نمود
 حق تعالی فخر آورد از وفا . گفت "مَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ غَيْرُنَا"
 بی‌وفایی دان وفا با رد حق . بر حقوق حق ندارد کس سبق
 حق مادر بعد از آن شد کان کریم . کرد او را از جنین تو غریب *220*
 صورتی کردت درون جسم او . داد در حملش و آرام و خو *acrobatic*
 همچو جزو متصل دید او ترا . متصل را کرد تدبیرش چُندا *delator*
 حق هزاران صنعت و فن ساختست . تا که مادر بر تو مهر انداختست
 پس حق حق سابق از مادر بود . هر که آن حق را نداند خر بود *artifice +*
ambiguities

آن کی در اول A (۲۱۶) . همچو ابری در بهار و زار کن A (۲۱۲)

جسته for بسته A . بر در آن همچو A (۲۱۶) . باغی مشو Bul. (۲۱۸)

بی‌وفایی چون وفا داری نمود Bul. in the second hemistich (۲۲۲)

آرام خو A . گردد Bul. کردت for کردن A (۲۲۶)

تا کی A . صد هزاران Bul. (۲۲۸)

پس سبا گفتند بَاعِدْ بَيْنَنَا . شَيْنُنَا خَيْرٌ لَنَا خُذْ زَيْنَنَا
 ما نمی خواهیم این ایوان و باغ . فی زنانِ خوب و فی امن و فراغ
 ۲۷۰ شهرها نزدیکِ همدیگر بدست . آن بیابانست خوش کآنجا دَدست
 يَطْلُبُ الْإِنْسَانُ فِي الصَّيْفِ الشِّتَا . فَإِذَا جَاءَ الشِّتَا أَنْكَرَ ذَا
 قَهْوٍ لَا يَرْضَى بِحَالٍ أَبَدًا . لَا يَضِيقُ لَا بَعِثْ رَعْدًا
 قَتَلَ الْإِنْسَانُ مَا أَكْفَرَهُ . كُلُّهَا نَالٌ هُدًى أَنْكَرَهُ
 نفس زین سانست زان شد کشتنی . أَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ گشت آن سنی
 ۲۷۵ خَارٍ سَهْوِست هرجون کش نهی . در خَلَدِ وَز زخمِ او تو گی جهی
 آنش ترکِ هوا در خار زن . دست اندر یارِ نیکوکار زن
 چون زحد بردند اصحابِ سبا . کی پیشِ ما ویا به از صبا
 ناصحانشان در نصیحت آمدند . از فُسُوقِ و کفر مانع می شدند
 قصدِ خونِ ناصحان می داشتند . نَحْمَرُ فُسُوقَ و کافره می کاشتند
 ۲۸۰ چون قضا آید شود تنگ این جهان . از قضا حُلُومِ شود رنجِ دهان
 گفت إِذَا جَاءَ الْقُضَاءُ ضَاقَ الْقُضَا . تُحْجَبُ الْأَبْصَارُ إِذَا جَاءَ الْقُضَا
 چشم بسته می شود وقتِ قضا . نا بینند چشمِ کُلِّ چشم را
 مگر آن فارس جو انگیزید گردد . آن غِبَارَتِ زانغنائت دور کرد
 سوی فہارسِ رَوِ مَرَوِ سوی غبار . ورنه بر تو کوبد آن مکر سوار
 ۲۸۵ گفت حق آنرا که این گرگش بخورد . دید گردِ گرگ چون زاری نکرد
 او نمی دانست گردِ گرگ را . با چنین دانش چرا کرد او چرا
 گوسفندان بویِ گرگ با گزند . می بدانند و بهر سوی خزند
 مغزِ حیوانات بویِ شیر را . می بدانند نَرکِ می گوید چرا

و آن امن فراغ A (۲۶۲)

هرجا کش نهی Bul. (۲۷۵)

جان ناصحان A (۲۷۹)

می چرند A (۲۸۷)

این بیابانست کآنجا خود دَدست A (۲۷۰)

یار In H is suppl. over کار (۲۷۶)

زانغنائت A (۲۸۲)

میگرد چرا Bul. (۲۸۸)

کوبد H (۲۸۴)

چون جفا آری فرستد گوش مال . تا ز نقصان ما روی سوی کمال
 چون نو و زدی ترك كردی در روش . بر تو قبضی آید از رنج و تبش *Orisons*
 آن ادب کردن بود یعنی مکن . هیچ تحویلی از آن عهد کهن *Contraction*
 پیش از آن کین قبض زنجیری شود . این که دل گیر بست پاگیری شود
 رنج معنولت شود محسوس و فاش . تا نگیری این اشارت را بلاش *mental*
 در معاصی قبضها دل گیر شد . قبضها بعد از اجل زنجیر شد
 نُعْطِ مَنْ أَعْرَضَ فَمَا عَنْ ذِكْرِنَا . عَيْشَةً ضَنْكًا وَنَجْزِي بِالْعَمَى
 دزد چون مال کسانرا می برد . قبض و دل تنگی دلشرا می خلد *۲۵۰*
 او می گوید عجب این قبض چیست . قبض آن مظلوم کز شرت گریست
 چون بدین قبض التفاتی کم کند . بادِ اصرار آتشرا دم کند
 قبض دل قبض عوان شد لاجرم . گشت محسوس آن معانی زد عالم *police man*
 غصه زندان شدست و چارمبغ . غصه بیخست و بروید شاخ ییخ
 ییخ پنهان بود هم شد آشکار . قبض و بسط اندرون ییخی شمار *۲۶۰*
 چونک ییخ بد بود زودش بزن . تا نروید زشت خاری در چمن
 قبض دیدی چاره آن قبض کن . ز آنک سرها جمله میروید زبن
 بسط دیدی بسط خودرا آب ده . چون بر آید مینو با اصحاب ده *Expansion*

باقی قصه اهل سبا،

آن سبا ز اهل سبا بودند و خام . کارشان کفرانِ نعمت با کرام
 باشد آن کفرانِ نعمت در مثال . که کنی با مُحْسِنِ خود تو جدال *۲۶۵*
 کی غی باید مرا این نیکوے . من برنجم زین چه رنج می شوی
 لطف کن این نیکوے را دور کن . من نخواهر چشم زودمر کور کن

و. Bul. om. (۲۴۹)

دل گیرست. ABK Bul. (۲۵۱)

و. A om. (۲۵۲)

و. A om. (۲۵۵)

اِصرار. A (۲۵۷)

بودند خام. AK Bul. (۲۶۱)

حال او اینست که خود زان سو است . چون بود بی تو کسی کان نو است
 ۴۱۰ حق می گوید کی آری ای نزه . لیک بشنو صبر آر و صبر به
 صبح نزدیکست خاش کم خروش . من می گویم پی تو نو مکوش

بقیه داستان رفتن خواجه بدعوت روستایی سوی دیه،

شد ز حد مین باز گرد ای بار گرد . روستایی خواجه را بین خانه بُرد
 قصه اهل سیاه یک گوشه نه . آن بگو کان خواجه چون آمد به
 روستایی در تنق شبوه کرد . تا که حزم خواجه را کالیوه کرد
 ۴۱۵ از پیام اندر پیام او خیره شد . تا زلال حزم خواجه تیره شد
 هر از اینجا کودکانش در پستند . نرتع و نلعب بشادی می زدند
 همچو یوسف کش ز نقد بر عجب . نرتع و نلعب ببرد از ظل آب
 آن نه بازی بلک جان بازیست آن . حیل و مکر و دغا بازیست آن
 هرچ از یارت جدا اندازد آن . مشو آنرا کان زبان دارد زبان
 ۴۲۰ گر بود آن سود صد در صد بگیر . بهر زر مشک ز گنجور ای فقیر
 این شنو کی چند یزدان زجر کرد . گفت اصحاب نبی را گرم و سرد
 زانک بر بانگ دهل در سال تنگ . جمعه را کردند باطل بی درنگ
 تا نباید دیگران ارزان خرند . زان جلب صرفه زما ایشان برند
 مانند پیغمبر بخلوت در نماز . با دوه درویش ثابت پرنیاز
 ۴۲۵ گفت طبل و لُهو و بازرگانی . چو نشان بپسید از ربانی
 قد فضضتم نحو قمح هابما . ثم خلیتم نیا قابما

Heading: BHK Bul. دیه for ده.

در رسد A. م از آنجا AB (۴۱۶). corr. in A. حزم خواجه را AL. تا کی A (۴۱۴).

کس کی B (۴۱۷). میزند Bul.

ای. BL om. BL Bul. مشکل for مشکل A (۴۲۰).

پیغامبر ABHK (۴۲۴).

بوی شیر خشم دیدی باز گرد . با مناجات و حذر انباز گرد
 ۲۹ و نگشتند آن گروه از گردِ گرگ . گرگِ محنت بعدِ گرد آمد سُرگ
 بر درید آن گوسفندانرا بخشم . کی زچوپانِ خرد بستند چشم
 چند چوپانشان بخواند و نامدند . خالِ غم در چشمِ چوپان میزدند
 کی برو ما از تو خود چوپان نرم . چون تبّح گردیم هر یک سروریم
 طعمه گرگیم و آن یارنی . همیزم ناریم و آن عارنی
 ۳۰ حیّتی بُد جاهلیّت در دماغ . بانگِ شومی بر زمینشان کرد زاع
 بهرِ مظلومان می کردند چاه . در چه افتادند و می گفتند آه
 پوستینِ یوسنان بشکافتند . آنچه می کردند یک یک یافتند
 کبست آن یوسف دل حق جوی نو . چون اسیری بسته اندر کوی نو
 جبرئیل را بر آستان بستند . پیر و بالشر را بصد جا خستند
 ۴۰ پیش او گوساله بر زبان آوری . که کشی او را بگهزان آوری
 کی بخور اینست مارا لوت و پوت . نیست او را جز لقاء الله فوت
 زین شکنجه و امتحان آن مبتلا . می کند از تو شکایت با خدا
 کای خدا افغان ازین گرگ کهن . گویدش نک وقت آمد صبر کن
 داد تو و خواهم از هر بی خبر . داد کی تقد جز خدای دادگر
 او می گوید که صبرم شد فنا . در فراق روی تو یا ربّنا
 ۴۰ احکم در ماند در دستِ یهود . صالحم افتاده در حبسِ تسمود
 ای سعادت بخش جانِ انبیا . یا بکش یا باز خوانم یا یا
 با فراق کافرانرا نیست تاب . می گوید یا لبتنی کنتُ نراب

(۲۸۹) L Bul. بوی خشم شیر. In Bul. vv. ۲۸۸, ۲۸۹ are transposed.

(۲۹۰) A بعد گرگ. (۲۹۱) A زخشم. (۲۹۰) A حیت. Bul. بر زمینشان.

(۲۹۱) A Bul. om. و. (۲۹۱) AL دل. K اسیر. (۲۹۱) K استون.

(۴۰۱) A om. و. (۴۰۲) A om. آن. (۴۰۲) Bul. افغان for فریاد.

(۴۰۶) A ماند. A افتاد. (۴۰۸) A می گوید.

زمین نَمَط او صد بهانه باز گفت . جلیها با حکم حق نَشَاد جُفت
 گر شود ذَرَاتِ عالم حیلہ پیچ . با قضای آسمان هیچند هیچ
 چون گریزد این زمین از آسمان . چون کند او خویش را از وی نهان
 هرچ آید ز آسمان سوی زمین . فی مَفر دارد نه چاره فی کین
 ۴۵۰ آتش از خورشید و بارد بَرُو . او بپیش آتشش بنهاده رُو
 و در هی طوفان کند باران بَرُو . شهرها را و کند ویران بَرُو
 او شد تسلیم او ایوب وار . کی اسیرم هرچ میخواهی بیار
 ای که جزو این زمینی سر مکش . چونک بینی حکم بزدان در مکش
 چون خَلَقْنَاکُمْ شتودی مِن تُراب . خاک باشی جُست از تو رُو مناب
 ۴۵۵ بین که اندر خاک تخی کاشتم . گردِ خاکی و منش افراشتم
 حمله دیگر تو خاکی پیشه گیر . تا کنم بر جمله میرانت امیر
 آب انر بالا پستی در رود . آنگه انر پستی بیلا بر رود
 گندم از بالا بر زیر خاک شد . بعد از آن او خوشه و جالاک شد
 دانه هر میوه آمد در زمین . بعد از آن سراها بر آورد از دفین
 ۴۶۰ اصل نعمتها زگردون تا بخاک . زیر آمد شد غذای جان پاک
 از نواضع چون زگردون شد زیر . گشت جزو آدمی حی دلیر
 پس صفات آدمی شد آن جماد . بر فراز عرش پُران گشت شاد
 مکر جهان زنہ زاول آمدیم . باز از پستی سوی بالا شدیم
 جمله اجزا در تحرّک در سکون . ناطقان کائنا اِلَیْهِ راجعون
 ۴۶۵ ذکر و نسیحات اجزای نهان . غُلُغُل افگند اندر آسمان
 چون قضا آهنگ نارنجات کرد . روستایی شهریی را مات کرد
 با هزاران حزم خواجه مات شد . زان سفر در معرض آفات شد

. شنیدی L Bul. (۴۵۴) فی چاره H (۴۴۹) . حیلہ پیچ A (۴۴۷)

و. A om. (۴۶۵) . حی و دلیر Bul. (۴۶۱) . بین کاندر A (۴۵۵)

(۴۶۷) In AH vv. ۴۶۷, ۴۶۸ are transposed.

بهر گندم نغم باطل کاشتید . و آن رسول حق را بگذاشتید
 صحبت او خیر من هوست و مال . بین کرا بگذاشتی چشمی مال
 خود نشد حرص شمارا این بقیه . کی منم رزاق و خیر الزار قین
 آنک گندم را زخود روزی دهد . کی تو گلهات را ضایع نهد
 از پی گندم جدا گشتی از آن . کی فرستادست گندم ز آسمان

دعوت باز بظانرا از آب بصحرا،

باز گوید بطرا کز آب خیز . تا ببینی دشتهارا قنذرین
 بط غافل گویدش کای باز دور . آب مارا حصن و امنست و سرور
 دیو چون باز آمد ای بظان شتاب . هین بیرون کم روید از حصن آب
 بازارا گویدد رو رو باز گرد . از سر ما دست دارای پای مژد
 ما ببری از دعوت دعوت ترا . ما ننویشم این دم تو کافرا
 حصن مارا قند و قندستان ترا . من نخواهم هدیهات بستان ترا
 چونک جان باشد نیاید لوت کم . چونک لشکر هست کم ناید علم
 خواجه حازم بی عذر آورید . بس بهانه کرد با دیو مرید
 گنت این در کارها دارم مهم . گر بیایم آن نگرده منتظم
 شاه کاری نازکم فرموده است . زانتظارم شاه شب نغوده است
 من نیارم ترک امیر شاه کرد . من نتانم شد بر شه روی زرد
 هر صیاح و هر مسا سرهنگ خاص . می رسد از من می جوید مناص
 تو روا دارے که آم سوے ده . نا در ابرو افکند سلطان گره
 بعد از آن درمان خشمش چون کم . زنگ خود را زین مگر مدفون کم

خیر رازقین A. و. A om. (۴۲۹) . بگذاشتند AK . کاشتند AK (۴۲۷)

بازرا گویدد AB (۴۲۵) . ای باز Bul. (۴۲۴) . ضایع کد Bul. (۴۲۰)

گر بیاید A (۴۴۰) . In BK Bul. this verse follows v. ۴۳۷. (۴۳۶)

مدفون for افزون A (۴۴۵) . کار BH Bul. (۴۴۱)

گوش نو اورا چو رام دَم شود . دود تلخ از خانه او کم شود
 غمگساری کن نو با ما اے رَوِی . گر بسوی ربِّ اَعْلٰی می روه
 این نَرَدَد حبس و زندانی بود . کی بنگذارد که جان سویی رود
 این بدین سو آن بدان سوی کشد . هر یکی گویا منم رام رَشَد
 ۴۹۰ این نَرَدَد عَقِبَه رام حسرت . ای خُتک آنرا که پایش مُطْلَقست
 بی نَرَدَد می رود در راه راست . ره نمی دانی بجو گامش کجاست
 گام آهورا بگیر و رَوِ مُعاف . تا رسی از گام آهوتا بناف
 زین رَوِش بر اوج آنور می روی . ای برادر گر بر آذر می روه
 فی زدریا ترس و فی از موج و کف . چون شنیدی نو خطاب لا تَخَف
 ۴۹۵ لا تَخَفْ دان چونک خوف داد حق . نان فرستد چون فرستادت طبق
 خوف آنکس راست کورا خَوْف نیست . غصه آنکس راست کین جا طَوْف نیست

روان شدن خواجه بسوی دیه،

خواجه در کار آمد و نجویز ساخت . مرغِ عزمش سوی دِه اِشتاب ناخت
 اهل و فرزندان سفر را ساختند . رخت را بر گاوِ عزم انداختند
 شادمانان و شتابان سوه ده . کی بَرِی خوردیم از دِه مژده دِه
 ۵۰۰ مَقْصِدِ ما را چرا گام خوشست . یارِ ما آنجا کریم و دِلگش است
 با هزاران آرزومان خوانده است . بهرِ ما غَرَسِ کرم بَنَشانه است
 ما ذخیره دِه زَرَمستانِ دراز . از بَرِ او سوی شهر آریسم باز
 بِلک باغ ایشارِ رام ما کند . در میانِ جانِ خودمان جا کند

آن for و آن (۴۸۹) A om. و. (۴۸۸) A om. چون بسوی Bul. (۴۸۷)

ترس فی BK (۴۹۰) . آذر Bul. (۴۹۲) . هر یکی گوید L Bul.

آنکس را کش اینجا Bul. BKL (۴۹۱)

و. A om. (۵۰۰) . از دیه A (۴۹۹) . بسوی ده Bul. BHK Heading:

The words خان و مان are written above. A om. (۵۰۲) . آرزو ما A (۵۰۱)

اعتمادش بر ثبات خویش بود. گرچه که بُد نیز سببش در ربود
چون قضا بیرون کند از چرخ سر. عاقلان گردند جمله کُور و کُر
۴۷. ماهیان افتند از دریا برون. دام گیرد مرغ پَران را زبون
نا پری و دیو در شیشه شود. بلك هارونی بسابل در رود
جز کسی کاندَر قضا اندر گریخت. خونِ او را هیچ تریبی نریخت
غیر آنک در گریزی در قضا. هیچ حیلۀ نهدت از وی رها

قصه اهل ضروان و حیلت کردن ایشان تا بی زحمت
درویشان باسهارا قطاف کنند؛

قصه اصحابِ ضروان خوانند. پس چرا در حیلۀ جوئی مانده
۴۷۰ حیلۀ می کردند کژدم بیش چند. کی بُرند از روزی درویش چند
شب همه شب می سگالیدند مکر. روی در رو کرده چندین عمرو و بکر
خفته می گفتند سرها آن بدان. تا نباید کی خدا در یابد آن
با گل اندانند سگالید گل. دست کاری می کند پنهان زدل
گفت ألا یَعْلَمُ هَؤُلَاءِ مَنْ خَلَقَ. أَنَّنْ فِي نَجْوَاكَ صِدْقًا أَمْ مَلَقَ
۴۸. کَیْفَ یَغْفُلُ عَنْ ظَعْبِنِ قَدْ غَدَا. مَنْ یُعَیْنُ ابْنَ مَقْوَاهُ غَدَا
اَیْنَمَا قَدْ مَبْطَأَ أَوْ صَعِدَا. قَدْ تَوَلَّاهُ وَأَخْصَى عَدَدَهُ.
گوش را اکنون ز غفلت پاک کن. استماعِ هجرِ آن غمناک کن
آن زکاتی دان که غمگین را دهی. گوش را چون پیش دستانش نهی
بشنوی غمهای رنجورانِ دل. فاقه جان شریف از آب و رگل
۴۸۰ خانه پُر دود دارد پُرفتنی. مر و را بگشا ز اصغار روزنی

از وی رضا A (۴۷۲). چون کسی A (۴۷۳). گرچه که بود A (۴۷۸).

Heading: B درویشان for ایشان. عمرو و بکر AHL (۴۷۶).

زاضعی K (۴۸۰). و. A om. (۴۸۴).

۵۲۵ گر بدر ره نیست هین بریستان . گر بدان ره نیست این سو بران
 ظاهرش گیر ارچه ظاهر کز پرد . عاقبت ظاهر سوس باطن برسد
 اول هر آدی خود صورتست . بعد از آن جان کو جمال سیرتست
 اول هر میوه جز صورت گئی است . بعد از آن لذت که معنی و بست
 اول خرگاه سازند و خرنند . ترک را زان پس بهمان آورند
 ۵۳۰ صورت خرگاه دان معنی ترک . معنی ملاح دان صورت چو فلک
 بهر حق اینرا رها کن بک نفس . تا خبر خواجه بچنانند جرس

رفتن خواجه و قومش بسوی دیه،

خواجه و بچگان جهازی ساختند . بر ستوران جانب دیه ناخند
 شادمانه سوس صحرا راندند . ساغر و گئی تغموا بر خواندند
 کز سفرها ماه گنجسرو شود . بی سفرها ماه گنج خسرو شود
 ۵۳۵ از سفر بیدق شود فرزین راد . وز سفر یابد یوسف صد مراد
 روز روه از آفتابی سوختند . شب ز اختر راه می آموختند
 خوب گشته پیش ایشان راه زشت . از نشاط دیه شد ره چون بهشت
 تلخ از شیرین لبان خوش می شود . خار از گلزار دلکش می شود
 حنظل از معشوق خرما می شود . خانه از هم خانه صحرا می شود
 ۵۴۰ ای بسا از نازنینان خارکش . بر امید گل عذار ماهوش
 ای بسا حال گشته پشت ریش . از برای دلبر مهر و خویشت
 کرده آهنگر جمال خود سیاه . تا که شب آید ببود روی ماه

کر بود AHL (۵۲۶) Bul. می بران . بدان ره نیست A Bul. (۵۲۵)

اینها رها کن Bul. (۵۴۱) صورت خرگاه A (۵۴۰)

Heading: BK Bul. بسوی دیه.

روی for رخ Bul. (۵۴۶) . جهیزی B (۵۴۲)

از برای دلبر مهر و خویشت: the second hemistich A has in (۵۴۰)

تا کی A (۵۴۲) om. A (۵۴۱)

عَجَلُوا أَضْحَانَا كَي نَرْبَعُوا . عقل می گفت از درون لا تَفْرَحُوا
 ۵۰۰ مِّن رَّسَاحِ اللَّهِ كُونُوا رَاحِينَ . إِنَّ رَبِّي لَا يُحِبُّ الْفَرَحِينَ
 اِفْرَحُوا هَوْنًا بِمَا آتَاكُمْ . كُلُّ آتٍ مُّثْقَلٍ أَلْهَاكُمْ
 شاد از وی شو مشوا از غیر وی . او بهارست و دگرها ما و دی
 هرج غیر اوست استدراج نُسْت . گرچه نخت و ملک نُسْت و ناج نُسْت
 شاد از غم شو که غم دام لِفَاسْت . اندرین ره سوی پستی ارتقا ست
 ۵۱۰ غم یکی گنجست و رنج نو چو کان . لیک گی در گیرد این در کودکان
 کودکان چون نام بازی بشنوند . جمله با خرگور هم ننگ می دوند
 ای خزان کور این سو دامهاست . در کین این سوی خون آشامهاست
 تیرها پزان کمان پنهان ز غیب . بر جوانی می رسد صد تیر شیب
 گام در صحرای دل باید نهاد . ز آنک در صحرای گل نبود گشاد
 ۵۲۰ اِهْنِ أَبَادِستِ دِلِ ای دُوسْتان . چشما و گلستان در گلستان
 عَجْ إِلَى الْقَلْبِ وَبِزِيَا سَارِيَه . فِيهِ أَشْجَارٌ وَعَيْنٌ جَارِيَه
 دِه مَرَو دِه مرد را احق کند . عقل را بی نور و بی رونق کند
 قَوْلِ بِيغْمِيرِ شِنُو ای مُجْتَبَى . گور عقل آمد وطن در روستا
 هَرَك در رُستا بود روزی و شام . تا بهای عقل او نبود نمار
 ۵۳۰ تا بهای احق با او بود . از حشیش دِه جز اینها چه پُرود
 وَأَنْكَ ما ی باشد اندر روستا . روزگاری باشدش چهل و عملاً
 دِه چه باشد شَبِخِ واصل نائده . دست در تقلید و حُجَّت در زده
 پیش شهر عقل کَلِّ این حَواس . چون خزان چشم بسته در خراس
 این رها کن صورت افسانه گیر . هل تو دزدانه نو گندم دانه گیر

(۵۰۶) A om. آت.

دیگرها A (۵۰۷)

(۵۰۸) H ملک نُسْت.

سوی سختی A (۵۰۹)

(۵۱۰) K با کودکان . BL . گنجست رنج

(۵۱۱) A خرگزه

Bul. ساریه (۵۱۶)

چون می‌دیدند مرغی می‌پرید . جانب ده صبر جامه می‌درید
 ۵۶۵ هرک می‌آمد زبده از سوی او . بوسه می‌دادند خوش بر روی او
 که نو روی یارِ مارا دیده . پس نو جان را جان و مارا دیده

نواختن مجنون آن سگ را کی مقیم کوی لیلی بود،

همچو مجنون کو سگی را می‌نواخت . بوسه اش می‌داد و پیش می‌گذاخت
 گریه او می‌گشت خاضع در طواف . هم جلابِ شکرش می‌داد صاف
 بوالتضولی گفت اے مجنونِ خام . این چه شیدست این که می‌آری مُدام
 ۵۷۰ پوزِ سگ دایم پلیدی می‌خورد . مقعدِ خود را بلب می‌آسترد
 عیبهای سگِ یسی او بر شمرد . عیب‌دان از غیب‌دان بویی نبرد
 گفت مجنون تو هم نقشی و تن . اندر آ و بنگرش از چشم من
 کینِ ظلم بسته مؤلیست این . پاسبانِ کوچه آلیست این
 همش بین و دل و جان و شناخت . کوکجا بگریزد و مسکن‌گاه ساخت
 ۵۷۵ او سگِ فَرخِ رُخ کُهِفِ منست . بلک او هم درد و هم لَهفِ منست
 آن سگی کی باشد اندر کوی او . من شیران کی دمِ بک موی او
 ای که شیران مر سگانش را غلام . گفت امکان نیست خامش و السلام
 بگرِ ز صورت بگریزد ای دوستان . جَنست و گلستان در گلستان
 صورتِ خود چون شکستی سوختی . صورتِ کل را شکست آموختی

(۵۶۶) After this verse Bul. adds:

کلبرا مجنونش خاطر نواز * می‌کند در پیش او سوز و گداز

(۵۶۸) Bul. جلاب و شکرش.

(۵۶۹) A om. این after شیدست. Bul. می‌آری که می‌آری.

(۵۷۱) Bul. بگریزد و K om. after بگریزد.

(۵۷۵) A بلک او هم در تم کُهِفِ منست.

(۵۷۶) Bul. کو باشد.

خواجه نا شب بردکافی چارمبخ . ز آنک سرُوی در دلش کردست بیخ
 تاجری دریا و خشکی ورود . آن بمهر خانه‌شینی و دود
 هرکرا با مُرده سودایی بود . بر امید زند سیمایی بود^{۵۴۵}
 آن دُرُوگر رُوی آورده بچوب . بر امید خدمت مه‌روی خوب
 بر امید زند کن اجتهاد . کو نگرُود بعدِ روزی دو جماد
 مؤنسی مگزین خسی را از خسی . عاریت باشد درو آن مؤنسی
 اُنس تو با مادر و بابا کجاست . گر بجز حق مؤنسانترا وفاست
 اُنس تو با دابه و لالا چه شد . گر کی شاید بغیر حق عَضَد^{۵۵۰}
 اُنس تو با شیر و با پستان نماند . نفرت تو از دیرستان نماند
 آن شعاعی بود بر دیوارشان . جانب خورشید و رفت آن نشان
 بر هر آن چیزی که افتد آن شعاع . تو بر آن م عاشق آبی ای شجاع
 عشق تو بر هرچ آن موجود بود . آن زوَصَف حق زَراندود بود
 چون زری با اصل رفت و مِس بماند . طبع سیر آمد طلاق او براند^{۵۵۵}
 از زَراندود صفانش پا بکش . از جهالت قلب را کم گوی خوش
 کآن خوشی در قلبها عاریتست . زیر زینت مایه بی زینتست
 زر زرویی قلب در کان ورود . سوی آن کان رو تو م کآن ورود
 نور از دیوار نا خور ورود . تو بدان خور رو که در خور ورود
 زین پس پستان تو آب از آسمان . چون ندیدی تو وفا در نأودایت^{۵۶۰}
 معین دُنبه نباشد دام گرگ . کی شناسد معدن آن گرگ سُرگ
 زر گمان بردند بسته در گره . می‌شتایند مغروران بدیه
 هچنین خندان و رفضان می‌شدند . سوی آن دولاب چرخ می‌زدند

(۵۴۸) A درو for درون . (۵۵۲) B آمد آن شعاع .

(۵۵۴) L Bul. حق چو زَراندود . In B چو has been supplied.

(۵۵۶) A آن جمال قلب را . (۵۵۷) AB Bul. بی زینتست and عاریتست .

(۵۶۱) B کی for که .

رسیدن خواجه و قومش بدیه و نادیده و ناشناخته آوردن روستایی ایشانرا،

بعد ماهی چون رسیدند آن طرف . بی‌نوا ایشان ستوران بی علف
روستایی بین که از بدنبستی . می‌کند بَعْدَ اللَّتَيَا وَالَّتِي
۶۰۰ رُوی پنهان می‌کند زیشان بروز . نا سوی باغش بنگشایند پوز
آنچنان رُو که همه زَرَق و شَرست . از مُسلمانان نهان اولی‌ترست
رُویها باشد که دیوان چون مگس . بر سرش بنشسته باشند چون حَرَس
چون بیینی روی او در نو فُتند . یا مبین آن رُو چو دیدی خوش مخند
در چنان رُوی خبیث عاصیه . گفت یزدان نَسْنَعَنُ بِالْأَنصَابِ
۶۰۵ چون پرسیدند خانه‌ش یافتند . همچو خویشان سوے در بشتافتند
در فرو بستند اهل خانه‌اش . خواجه شد زین کژروی دیوانه‌وش
لیک هتگام درشتی هم نبود . چون در افتادی بچه تیزی چه سود
بر دَرش ماندند ایشان پنج روز . شب بِسَرما روز خود خورشیدسوز
فی زغفلت بود ماندن فی خری . بلك بود از اضطرار و بی‌خری
۶۱۰ با لثیان بسته نیکان ز اضطرار . شیر مُرداری خورد از جُوع زار
لو . بی‌دیشد می‌کردش سلام . که فلامن من مرا اینست نام
گفت باشد من چه دامن توکی . با پلیدی یا قرین پاکبی
گفت این دم با قیامت شد شیه . نا برادر شد بِفِرِّ من آخیه

Heading: A om. آوردن.

(۶۰۲) BKL Bul. بنشسته باشد. The reading of AH, though *contra metrum*, has many parallels in the ancient MSS. of the *Mathnawi*.

و. و خانش Bul. و خانه‌ش BL. خانش A (۶۰۵). نَسْنَعَنُ BL Bul. (۶۰۴).

بی‌خوری A. و. A om. (۶۰۶). دیوانه‌اش A (۶۰۷).

مر مرا L. که مرا B (۶۱۱).

بعد از آن هر صورتی را بشکنی . همچو حیدر باب خیر بر کنی
 سُبَّة صورت شد آن خواجه سلیم . کی بدی می شد بگفتار سقیم
 سوی دام آن تملق شادمان . همچو مرغی سوی دانه امتحان
 از کرم دانست مرغ آن دانه را . غایت حرص است فی جود آن عطا
 مرغکان در طمع دانه شادمان . سوی آن ترویر پزان و دوان
 گر زشادی خواجه آگاهت کنم . نرم اے رهرو که بیگانهت کنم
 مختصر کردم چو آمد ده پدید . خود نبود آن ده رم دیگر گزید
 قُرب مای ده بدیه می ناختند . زانک راه ده نیکو نشناختند
 هر که در ره بی قلاوزی رود . هر دوروزه راه صدساله شود
 هر که نازد سوی کعبه بی دلیل . همچو این سرگشتگان گردد ذلیل
 هر که گیرد پیشه بی اوستا . ریش خندی شد بشهر و روستا
 جز که نادر باشد اندر خافقین . آدمی سر بر زند بی والدین
 مال او یابد که کسی می کند . نادری باشد که گنجی بر زند
 مصطفای گو که جیش جان بود . تا که رَحْمَن عِلْمُ الْقُرْآن بود
 اهلِ نین را جمله عِلْمُ بِالْقَلَم . واسطه افراشت در بذلِ کرم
 هر حریصی هست محروم ای پسر . چون حریصان تگ مرو آهسته تر
 اندر آن ره رنجها دیدند و ناب . چون عذاب مرغِ خاکی در عذاب
 سیرگشته از ده و از روستا . وز شکر ریز چنان ناویشا

بگفتاری K. شعبه صورت A (۵۸۱)

(۵۸۲) In A the second hemistichs of vv. ۵۸۲ and ۵۸۳ are inadvertently transposed.

طبع دانه AH (۵۸۴) نیکو A (۵۸۷)

Bul. این for آن (۵۸۶) Bul. می رود (۵۸۸)

بر گنجی زند K Bul. کسی H (۵۹۲)

تا کند جان علم القرآن A (۵۹۳) مصطفی A

بذل و کرم K (۵۹۴)

۶۳۵ چون ملخ بر همدگر گشته سوار . از نهیب سیل اندر گنج غار
 شب همه شب جمله گویان ای خدا . این سزای ما سزای ما سزا
 این سزای آن که شد یارِ خصان . یا گمی کرد از برای ناگهان
 این سزای آنک اندر طبعِ خلم . ترک گوید خدمتِ خلكِ كرام
 خلكِ پاكان لیبی و دیوارشان . بهتر از علم و رز و گلزارشان
 ۶۴۰ بنه يك مرد روشن دل شوی . به که بر فرقِ سر شاهان روی
 از ملوک خلك جز بانگِ دُهل . تو نخواهی یافت ای پيكِ سیل
 شهریان خود ره زنانِ نسبتِ بروج . روستایی کیست گنجِ بی فتوح
 این سزای آنک بی تدبیرِ عقل . بانگِ غولی آمدش بگزید نقل
 چون پشیمانی زید شد تا شغاف . زین سپس سوده ندارد اعتراف
 ۶۴۵ آن کان و تیر اندر دست او . گرگرا جویان همه شب سو بسو
 گرگ بر وی خود مسلط چون شرر . گرگ جویان و زگرگ او بی خبر
 هر پشه هر كيك چون گرگی شد . اندر آن ویرانه‌شان زخمی زده
 فرصتِ آن پشه راندن هم نبود . از نهیب حمله گرگ عسود
 تا نیاید گرگ آسیبی زند . روستایی ریش خواجه برگرد
 ۶۵۰ این چنین دندان کان تا نیم شب . جانسان از ناف می آمد بلب
 ناگهان تنالِ گرگ هشته . سر بر آورد از فراز پشته
 نیزه را بگشاد آن خواجه زشت . زد بر آن حیوان که تا افتاد پست
 اندر افتادن ز حیوان باد جست . روستایی های کرد و کوفت دست
 ناجوانمردا که خرگزه منست . گفت فی این گرگ چون آفرمنست
 ۶۵۵ اندرو آشکالِ گرگی ظاهرست . شکل او از گرگی او مخبرست
 گفت فی بادی که جست از قرحِ وی . می شناسم همچنانک آبی زوی

ای تنگ سیل B (۶۴۱) . همدیگر A با همدگر Bul. (۶۴۵)

زان سپس BK Bul. (۶۴۴) . و عقل BL (۶۴۴) . و بی فتوح BK . گنج A (۶۴۴)

همچنان آبی A (۶۵۶) . گرگی BK Bul. (۶۵۱) . ویرانشان A (۶۴۷)

شرح می‌کردش که من آنم که تو . لونها خوردی زخوان من . دوتو
 ۷۱۵ آن فلان روزت خریدم آن متاع . کلّ سِرّ جاوَزَ الْإِثْنَيْنِ شاع
 سِرّ مهر ما شنیدستند خلق . شرم دارد رُو چونعت خورد خلق
 او می‌گفتش چه گوی ترهات . فی ترا دامن نه نام نو نه جات
 پنجمین شب ابر و بارانی گرفت . کاسان از بارش دارد شگفت
 چون رسید آن کازد اندر استخوان . حلقه زد خواجه که مهترا بخوان
 ۷۲۰ چون بصد الحاح آمد سوی در . گفت آخر چیست ای جان پدر
 گفت من آن حرفها بگذاشتم . ترک کردم آنچه می‌پنداشتم
 پنج‌ساله رنج دیدم پنج روز . جان مسکینم درین گرما و سوز
 يك جنا از خویش و از یار و تبار . در گرانی هست چون سیصد هزار
 زآنك دل نهاده بر جور و جنّاش . جانش خوگر بود با لطف و وفاش
 ۷۲۵ هرچه بر مردم بلا و شدتست . این یقین دان کز خلاف عادتست
 گفت ای خورشید مهتر در زوال . گر تو خونم ریختی کردم حلال
 امشب باران بهاده گوشه . تا بیایی در قیامت توشه
 گفت يك گوشه‌ست آن باغبان . هست اینجا گرگرا او پاسبان
 در کفش تیر و کمان از بهر گرگ . تا زند گر آید آن گرگ سترگ
 ۷۳۰ گر تو آن خدمت کنی جا آن تست . ورنه جای دیگری فرمای جست
 گفت صد خدمت کنم تو جای ده . آن کمان و تیر در کفم نه
 من نخپیم حارسی رز کنم . گر بر آرد گرگ سر تیرش زخم
 بهر حق مگذارم امشب ای دودیل . آب باران بر سر و در زیر گل
 گوشه خالی شد و او با عیال . رفت آنجا جای تنگ و بی‌مجال

ششد. Bul. (۷۲۴) . چون رسید کارد. Bul. (۷۱۴) . و. A om. (۷۱۸)

از باران. Bul. (۷۲۷) . لطف و فاش. AB (۷۲۴)

هست آنجا. Bul. (۷۲۸)

فرمای جست. Bul. . جان آن تست A (۷۴۰)

که زمین را من ندانم ز آسمان . امتحانت کرد غیرت امتحان
 ۸۰ بادِ خرکُره چنین رُسوات کرد . هستی نَفی ترا اثبات کرد
 این چنین رسوا کند حق شایدا . این چنین گیرد رمبده صید را
 صد هزاران امتحانست ای پدر . هر که گوید من شدم سرهنگ در
 گرداند عامه او را ز امتحان . پختگان راه جویندش نشان
 چون کند دعوی خیاطی خسی . افگند در پیش او شه اطلی
 ۸۵ که بیژ این را بغلطانی فراخ . ز امتحان پیدا شود او را دو شاخ
 گر نبودی امتحان هر بدی . هر مغث در وغا رستم بدی
 خود مخترا زره پوشیده گیر . چون ببیند زخم گردد چون اسیر
 مست حق هُشیار چون شد از دُبور . مست حق ناید بخود از نفعِ صُور
 باده حق راست باشد فی دروغ . دوغ خوردی دوغ خوردی دوغ
 ۹۰ ساختی خود را جُنید و بایزید . رو که نشناسم تیر را از کلید
 بذرگی و منگی و حرص و آز . چون کنی پنهان بشید ای مکر ساز
 خویش را منصورِ حلاجی کنی . آتشی در پنبه یاران زنی
 کی بشناسم عُسر از بولهب . بادِ کُره خود شناسم نیم شب
 ای خری کین از تو خر باور کند . خویش را بهر تو کُور و گر کند
 ۹۵ خویش را از ره روان کمتر شمر . تو حریفِ رهیانی گه مخور
 باز پیر از شید سوی عقل ناز . گی پرد بر آسمان پَر مجاز
 خویشتن را عاشق حق ساختی . عشق با دیو سیاهی باختی
 عاشق و معشوق را در رستخیز . دو بدو بستند پیش آرند تیز

هستی نَفی چنین اثبات کرد A . خرکُرت A (۸۰)

خسی for کُی L Bul. (۸۴) . ای پسر Bul. (۸۳)

نفع A . تا نفعِ صُور LT Bul. (۸۸)

پنبه و یاران A (۹۲) . بذرگی و منگی Bul. (۹۱)

حریفِ رهیانی AL Bul. (۹۵) . کُره خر Bul. (۹۴)

بستند و پیش BK Bul. (۹۸)

گشته خرگه‌ام را در ریاض . کی میادت بسط هرگز ز انقباض
گفت نیکوتر تفحص کن شبست . شخصا در شب زناظر مُحجَّبست
شب غلط بنماید و مُبْتَل بسی . دید صایب شب ندازد هر کسی
۶۶۰ هم شب و هم ابر و هم بارانِ ژرف . این سه تاریکی غلط آرد شگرف
گفت آن بر من چو روز روشنست . می‌شناسم بادِ خرگه‌ منست
در میانِ بیست باد آن باد را . می‌شناسم چون مسافر زاد را
خواجه بر جست و بیامد نایشکفت . روستای را گریبانش گرفت
کابلَه طرار شید آورده . بَنگ و آقیون هر دو بام خورده
۶۶۵ در سه تاریکی شنای بادِ خر . چون ندانی مر مرا ای خبره‌ سر
آنک داند نیم‌شب گوساله‌ را . چون نداند همرم ده‌ساله‌ را
خوبش را واله و عارف می‌کنی . خاک در چشم مُروّت می‌زنی
که مرا از خویش هم آگاه نیست . در دلم گنجای جز الله نیست
آنچ دی خوردم از آتم یاد نیست . این دل از غیرِ تحیر شاد نیست
۶۷۰ عاقل و مجنونِ حَقم یاد آر . در چنین بی‌خویشم معذور دار
آنک مردداری خورد یعنی نبید . شرع اورا سوی معذوران کشید
مست و بنگی را طلاق و بیع نیست . همچو طفلیست او مُعاف و مُعْتَقِست
مستی کاید زبویِ شاهِ فرد . صد خُم می در سر و مغز آن نکرد
پس بَرُو تکلیف چون باشد روا . اسب سافط گشت و شد بی دست و پا
۶۷۵ بار که نهد در جهانِ خرگه‌ را . درس که دهد پاری بو مُره‌ را
بار بر گیرند چون آمد عَرَج . گفت حق لیسَ عَلی الْأَعْمی حَرَج
سوی خود اعمی شدم از حقِ بصیر . پس مُعافم از قلیل و از کثیر
لافِ درویشی زنی و بی‌خودی . های هویِ مستیان ایزده

یاد دار Bul. (۶۷۰) . خویش را عارف و واله کی BKL Bul. (۶۶۷)

مستی که آید A (۶۷۲) . معنیست B . معاف و مُعْتَقِست A (۶۷۲)

های و هوی Bul. (۶۷۸) . وز کثیر A . واز حق K (۶۷۷)

افتادن شغال در خم رنگ و رنگین شدن و دعوی طوسی کردن میان شغالان؛

آن شغالی رفت اندر مخم رنگ . اندر آن خم کرد يك ساعت درنگ
پس بر آمد پوستش رنگین شد . کی من طوسی علیین شد
پشم رنگین رونق خوش یافته . آفتاب آن رنگها بر تافته
دید خود را سبز و سرخ و فور و زرد . خویشتر را بر شغالان عرضه کرد
۷۲۰ جمله گفتند ای شغالک حال چیست . کی ترا در سر نشاط ملّو بست
از نشاط از ما کرانه کرده . این تکبر از کجا آورده
يك شغالی پیش او شد کای فلان . شید کردی یا شدی از خوش دلان
شید کرده تا بهتر بر جهی . تا زلاف این خلق را حسرت دهی
بس بکشیدی ندیدی گرمی . پس زشید آورده بی شرمی
۷۲۰ گرمی آن اولیا و انبیاست . باز بی شرمی پشام هر کفایت
کی التفات خلق سوی خود گشند . که خوشیم و از درون بس ناخوشند

چرب کردن مرد لافی لب و سبیل خود را هر بامداد پیوست
دنبه و بیرون آمدن میان حریفان کی من چنین خورده ام و چنان،

پوست دنبه یافت شخصی مُسْتَهان . هر صبا چرب کردی سَبْتان
در میان مُنْعِمان رفتی که من . لَوْتِ چربی خورده ام در انجمن
دست در سَبَلت نهادی در نوید . رَمَز یعنی سوی سبیل بشگرید

و در درون Bul. کالفتات BKL (۷۲۱) . تا شدی BL (۷۲۷) . نشاطی BKL (۷۲۰)

یا چنان B . و چنان A om. چنین و چنین خورده ام A . میان حریفان Heading:

بر سبیل K (۷۲۴) . مردی مُسْتَهان A Bul. (۷۲۲)

تو چه خود را گنج و بی خود کرده . خونِ رزگو خونِ مارا خورده
 ۷۰۰ رو که نشناسم ترا از من بجه . عارف بی خویشم و بهلول دِه
 سو توّم و کئی از قُرب حق . که طَبَقِ گرگُور نبود از طَبَقِ
 این نئی بینی که قُربِ اولیا . صد کرامت دارد و کار و کیا
 آهن از داود موی می شود . موم در دست چو آهن می بود
 قُربِ خلق و رزق بر جمله ست عام . قُربِ وَحی عشق دارند این کرام
 ۷۰۵ قُرب بر انواع باشد ای پدر . می زند خورشید بر کُھسار و زر
 لیک قُرب هست با زر شیدرا . که از آن آگه نباشد بیدرا
 شاخِ خشک و سر قُربِ آفتاب . آفتاب از هر دو گی دارد حجاب
 لیک گو آن قُربِ شاخِ طری . که شمار پُخته از وی میخوری
 شاخِ خشک از قُربِ آن آفتاب . غیر زو تر خشک گشتن گو بیاب
 ۷۱۰ آن چنان مستی مباش ای بی خرد . کی بعقل آید پشیمانی خورد
 بلک از آن مستان که چون می می خورند . عقلهای پخته حسرت می برند
 اے گرفته همچو گُربه موشِ پیر . گر از آن می شیرگیری شیر گیر
 ای بخورده از خیالِ جامِ هیچ . همچو مستانِ حقایق بر میج
 میفتی این سو و آن سو مست وار . ای تو این سو نیست زان سو گذار
 ۷۱۵ گر بدان سو راه یابی بعد از آن . که بدین سو که بدان سو سَر فشان
 جمله این سویی از آن سو گپِ مزین . چون نداری مرگ هرزه جان مکن
 آن خَصْر جان کز اجل بهراسد او . شاید از مخلوق را نشناسد او
 کام از ذوقِ توّم خوش کنی . در دوی در خیکِ خود پُرش کنی
 پس بیک سوزن بھی گردی زیاد . این چنین فربه تن عاقل مباد
 ۷۲۰ کوزها سازه زبَر اندر شنا . گی کند چون آب بیند آن وفا

گنج و ابله . Bul. گنج بی خود . A. گنج . H. چه for چو . A (۷۱۱)

از خیالی . ABL Bul. (۷۱۲) و . B om. . A (۷۰۵) کُھسار بر

آن سو گذار . Bul. (۷۱۴)

راستی پیش آر یا خاموش کن . و آنکهان رحمت بین و نوش کن
 آن شکم خصم سیلیم او شده . دست پنهان در دعا اندر زده
 کای خدا رسوا کن این لاف لثام . تا یخبد سوی ما رحم کرام
 ۷۵۵ مستجاب آمد دعای آن شکم . سوزش حاجت بزد بیرون علم
 گفت حق گر فاسفی و اهل صنم . چون مرا خوانی اجابتها کنم
 تو دعا را سخت گیر و می شخول . عاقبت برهانست از دست غول
 چون شکم خود را بحضرت در سپرد . گربه آمد پوست آن دنبه ببرد
 از پس گربه دویدند او گر بخت . کودک از ترس عتابش رنگ ریخت
 ۷۶۰ آمد اندر انجمن آن طفل خرد . آب روی مرد لانی را ببرد
 گفت آن دنبه که هر صبحی بدان . چرب می کرد لبان و سبیلان
 گربه آمد ناگهانش در ربود . بس دویدم و نکرد آن جهد سود
 خنده آمد حاضران را از شیگفت . رحمهاشان باز جنبیدن گرفت
 دعوتش کردند و سیرش داشتند . تخم رحمت در زمینش کاشتند
 ۷۶۵ او چو ذوق راستی دید از کرام . بی تکبر راستی را شد غلام

دعوی طاوسی کردن آن شغال کی در خم صباغ افتاد،

آن شغال رنگ رنگ آمد نهفت . بر بناگوش ملامت گر بگفت
 بنگر آخر در من و در رنگ من . يك صنم چون من ندارد خود شن
 چون گلستان گشته ام صدرنگ و خوش . مرا بجه کن از من سر مکش
 کز و قر و آب و تاب و رنگ بین . فخر دنیا خوان مرا و زکن دین

- Bul. خصم سبالش آمد . Bul. سیال او BK (۷۵۲) . و یا خاموش K (۷۵۲)
 دویدم K (۷۶۲) . آن لاف Bul. (۷۵۴) . در دعای او زده
 (۷۶۴) L Bul. باز for زود . (۷۶۴) In AH vv. ۷۶۴ and ۷۶۵ are transposed.
 و آن شغال BK (۷۶۶) . خوش شن A (۷۶۷) . و AL om. (۷۶۸)
 قر آب Bul. (۷۶۹)

۷۳۵ کین گواہ صدقِ گفتارِ منست • وین نشانِ چرب و شیرین خوردنست
 اشکِش گفתי جوابِ بی‌طین • که اَبَادَ اَللّٰهُ کَیْدَ اَلْکَاذِبِین
 لافِ تو مارا بر آتشِ بر نهاد • کان سیلِ چربِ تو بر کنه باد
 گر نبودِ لافِ زشتِ ای گدا • یلکِ کریمی رحمِ افگدی بها
 ورنمودی عیب و کثرِ کمرِ باختی • یلکِ طبعیِ داروی او ساختی
 ۷۴۰ گفت حق کی کثرِ مجنونانِ گوش و دُم • یَنْفَعَنَّ الصّٰدِقِیْنَ صِدْقُهُمْ
 کھفِ اندر کثرِ محسبِ ای مُجْتَلِم • آنچِ داری وَا نِمْا وَا فَاسْتَنْفِمْ
 ورنگویی عیبِ خود باری خمش • امرِ نمایش وز دَغَلِ خودرا مکش
 گر تو نقدی یافتی مگشا دهان • هست در ره سنگهای امتحان
 سنگهای امتحان را نیز پیش • امتحانها هست در احوالِ خویش
 ۷۵۰ گفت یزدان از ولادت تا بچین • یُفْتَنُّوْنَ کُلَّ عَامٍ مَّرَّتَیْنِ
 امتحان بر امتحانست ای پدر • هین بگمتر امتحان خودرا مخر

امین بودن بلعم باغور کی امتحانها کرد حضرت و از آنها
 روی سپید آمده بود،

بلعم باغور و ابلیس لعین • ز امتحانِ آخرین گشته مہین
 او بدعوے مَلِکِ دولت می‌کند • مَعْدَاشِ نَفَرِیْنَ سَلَّتِ می‌کند
 کآنچِ پنهان می‌کند پیداش کن • سوخت مارا اے خدا رسواش کن
 ۷۵۰ جمله اجزای تنش خصم ویند • کز بهاری لافد ایشان در دیند
 لاف وَا دادِ کرمها می‌کند • شاخِ رحمت را زُیْنِ بر می‌گند

(۷۴۷) BK Bul. کَانَ سِالَ.

(۷۴۶) Bul. om. و. A کم کثر.

(۷۴۲) Bul. خودرا بکش.

(۷۴۴) Bul. در تو نقدی.

Heading: K Bul. حضرت اورا. In AH has been suppl. by a later hand.

چون یحک دیدی سیه گشتی چو قلب . نقش شیرى رفت و پیدا گشت کلب
ای سگ گرگین زشت از حرص و جوش . پوستین شیررا بر خود مپوش
غرّه شیرت بخواهد امتحان . نقش شیر و آنکه اخلاق سگان

تفسیر وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ

۷۱۰ گفت یزدان مر نبی را در مساق . يك نشانی سهلتر زاهل نفاق
گر منافق زفت باشد نفز و هؤل . وا شناسی مر ورا در لحن و قول
چون سیفالین کوزه‌ها را می‌خری . امتحانی میکنی اے مشتری
می‌زنی دستی بر آن کوزه چرا . تا شناسی از طین اشکنه‌را
بانگ اشکنه دگرگون می‌بود . بانگ چاوشست پیشش می‌رود
۷۱۵ بانگ می‌آید که تعریفش کند . همچو مصدر فعل نصریفش کند
چون حدیث امتحان رُوی نمود . یادم آمد قصه هاروت زود

قصه هاروت و ماروت و دلیری ایشان بر امتحان حق تعالی،

پیش ازین زان گفته بودم اندکی . خود چه گویم از هزارانش یکی
خواستم گفتن در آن تحفینها . تا کنون وا ماند از تعوینها
جمله دیگر زبشارش قلیل . گفته آید شرح يك عضوی زبیل
۸۰۰ گوش کن هاروت را ماروت را . ای غلام و چاکران ما رُوت را
مست بودند امر تماشای اله . وز عجایبهای استدراج شاه
این چنین مستیست زاستدراج حق . تا چه مستیها کند معراج حق

بر for در K (۷۱۲) . لحن قول AK (۷۱۱)

(۷۱۱) In AB Bul. this verse follows the Heading.

Heading: BK امتحانات الہی . Bul. امتحانات الہی .

درین تحفینها Bul. (۷۱۸) . چه گویم A Bul. (۷۱۷) . گنه بودم A (۷۱۷)

عجایبهاست A (۸۰۱) . جمله دیگر Bul. (۷۱۱)

۷۷. مظهر لطفِ خدای گشته‌ام . لوح شرح کبریا بی گشته‌ام
 ای شغالان هین بخوانیدم شغال . کی شغالی را بود چندین جمال
 آن شغالان آمدند آنجا بجمع . همچو پروانه بگرداگرد شمع
 پس چه خوانیمت بگو ای جوهری . گفت طاوس نه چون مُشرقی
 پس بگفتندش که طاوسان جان . جلوها دارند اندر گلستان
 ۷۸. تو چنان جلوه کنی گشتا که فی . بادیه نارفته چون گویم مینی
 بانگِ طاوسان کنی گشتا که لا . پس نه طاوس خواجه بو آلاء
 خلعتِ طاوس آید ز آسمان . کی ری از رنگ و دعویها بدان

تشبیه فرعون و دعوی الوهیت او بدان شغال کی دعوی
 طاوسی می‌کرد،

همچو فرعونی مرصع کرده ریش . برتر از عیسی پریده از خربش
 او هم از نسلِ شغالِ ماده زاد . در خُمِ مالی و جاهی در فساد
 ۷۸. هرکه دید آن جاه و مالش بجه کرد . بجه افسوسیانرا او بخورد
 گشت مَسْتَك آن گدای زنده دلق . از جمود و از تحیرهای خلق
 مال مار آمد که در وی زهرهاست . و آن قبول و بجه خلق ازدهاست
 هائے اے فرعون ناموسی مکن . تو شغالی هیچ طاوسی مکن
 سوی طاوسان اگر پیدا شوی . عاجزی از جلوه و رسوا شوی
 ۷۹. موسی و هارون چو طاوسان بُدند . پَر جلوه بر سر و رویت زدند
 زشتیت پیدا شد و رسوایت . سرنگون افتاده از بالایت

گویم for گویم K (۷۷۰) . نری Bul. (۷۷۲) . کی for که B (۷۷۱)

عیسی In B موسی is written above (۷۷۸) . و AL om. (۷۷۷)

او for خوش Bul. مال و جاهش Bul. K . خلق دید Bul. (۷۸۰)

سر رویت A (۷۸۵) . قبول بجه A (۷۸۲) . وز تحیرهای A (۷۸۱)

افتاد Bul. (۷۸۶)

۸۲۵ که بویی دل در آن می بسته‌اند. خُم باده این جهان بشکسته‌اند
 جز مگر آنها که نومیدند و دُور. همچو کفاری نهفته در قبور
 ناامید از هر دو عالم گشته‌اند. خارهای بی‌نهایت رفته‌اند
 پس زمَن‌ها بگفتند ای درِیخ. بر زمین باران بدادیدی چو میخ
 گستریدیدی درین یُداد جا. عدل و انصاف و عبادات و وفا
 ۸۲۶ این بگفتند و قضا می‌گفت بیست. پیش پاتان دام ناپیدا بیست
 هین مدو گستاخ در دشت بلا. هین مران کورانه اندر کَرَبلا
 که زُموی و استخوانِ هالکان. می‌نیابد راه پای سالکان
 جمله راه استخوان و موی و پی. بس که تیغِ قهر لاشی کرد شی
 گفت حق که بندگان جُفتِ عَوْن. بر زمین آهسته می‌رانند و هَوْن
 ۸۲۷ پا برهنه چون رود در خارزار. جز بوقفه و فکر و پرهیزگار
 این قضا می‌گفت لیکن گوششان. بسته بود اندر حجابِ جوششان
 چشم‌ها و گوش‌ها را بسته‌اند. جز مر آنها را که از خود رسته‌اند
 جز عنایتِ یکی گشاید چشم‌را. جز محبتِ یکی نشاند خشم‌را
 جهد بی توفیق خود کس را مباد. در جهان وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالْمَدَاد

قصه خواب دیدن فرعون آمدن موسی را علیه السلام

و تدارك اندیشیدن،

۸۲۸ جهدِ فرعون چو بی توفیق بود. هرچه او می‌دوخت آن تفتیق بود
 امر منجم بود در حکمش هزار. وز معبر نیز و ساحر بی شمار

L. نومیدند و کور. Bul. و. A om. (۸۲۶) . بوی. Bul. گر بویی AL (۸۲۵)
 عدل انصاف A (۸۲۹) . نا امیدان هر Bul. (۸۲۷) . همچو کفاری.
 بسته بُد A (۸۲۶) . کرده شی L Bul. (۸۲۳) . مران for مرو Bul. (۸۲۱)
 حجاب هوششان A (۸۲۹) In Bul. this verse follows the Heading.

دانه دامن چنین مستی نمود . خوانِ انعامش چها داند گشود
 مست بودند و رهید از کمند . های هوای عاشقانه می زدند
 ۸۰۰ يك کین و امتحان در راه بود . صرصرش چون کاه گهرا می بود
 امتحان می کردشان زیر و زبر . گی بود سرمست را زینها خبر
 خندق و میدان به پیش او یکیست . چاه و خندق پیش او خوش مسلکست
 آن بز کوهی بر آن کوه بلند . بر دود از بهر خوردی بی گزند
 تا علف چسند ببینند ناگهان . بازاری دیگر ز حکم آسان
 ۸۱۰ بر کوهی دیگر بر اندازد نظر . ماده بز بیند بر آن کوه دگر
 چشم او تاریک گردد در زمان . بر جهد سرمست زین گاه تا بدان
 آنچنان نزدیک بنماید ورا . که دویدن گردد بالوعه سرا
 آن هزاران گز دو گز بنمایدش . تا زمستی میل جستن آیدش
 چونک بجهد در فند اندر میان . در میان هر دو کوه بی امان
 ۸۱۵ او ز صیادان بگه بگریخته . خود پناهش خونِ اورا ریخته
 شسته صیادان میان آن دو کوه . انتظار این قضاے با شکوه
 باشد اغلب صید این بز همچنین . ورنه چالاکت و چست و خصمین
 رستم ارچه با سر و سیلت بود . دام پاگیرش یقین شهوت بود
 همچو من از مستی شهوت بسر . مستی شهوت بین اندر شتر
 ۸۲۰ باز این مستی شهوت در جهان . پیش مستی ملک دان مُسْتَهان
 مستی آن مستی این بشکند . او بشهوت التفانی گی کند
 آب شیرین تا نخوردی آب شور . خوش بود خوش چون درون دیک نور
 قطره امر بادهای آسمان . برگد جانرا ز می وز ساقیان
 تا چه مستیها بود آملاکرا . وز جلالت رُوحهای پاکرا

(۸۰۸) AK کوهی بلند . (۸۰۴) B Bul. های و هوای .

چست . (۸۱۷) A om. و before . (۸۱۵) A بکوه . (۸۱۰) Bul. که for کوهی .

مستی . (۸۲۰) K مَلِک . (۸۱۶) A in the first hemistich و شهوت .

حکایت،

همچنان کاینجا مغول حمله داد. گفت می‌جویم کسی از مصریان
مصریان را جمع آرید این طرف. تا در آید آنک می‌باید بکف
۸۶۰ هرکه می‌آمد بگفتا نیست این. هین در آخواجه در آن گوشه نشین
تا بدین شیوه همه جمع آمدند. گردن ایشان بدین حمله زدند
شوی آنک سوی بانگ نماز. داعی الله را نبردندی نیامز
دعوت مکارشان اندر کشید. الحذر از مکر شیطان ای رشید
بانگ درویشان و محتاجان بنوش. تا نگیرد بانگ محالیت گوش
۸۶۵ گر گدایان طامعند و زشت خو. در شکم خواران تو صاحب دل بجو
در تگ دریا گهر با سنگهاست. فخرها اندر میان ننگهاست
پس بجوشیدند اسرایلیان. از پگه تا جانب میدان دوان
چون بحملشان بیدان بُرد او. روی خود بنمودشان بس تازه رو
کرد دلدارے و بخششها بداد. هم عطا هم وعدها کرد آن قباد
۸۷۰ بعد از آن گفت از برای جانتان. جمله در میدان بنسپید امشبان
پاخش دادند که خدمت کنیم. گر تو خواهی یک مه اینجا ساکنیم

باز گشتن فرعون از میدان شهر شاد بتفریق بنی اسراییل از

زنانشان در شب حمل،

شه شبانگه باز آمد شادمان. کامشبان حملست و ثورند از زنان

Heading: B om. (۸۶۹) B آرند. A آید می‌باید.

(۸۶۱) BK Bul. حلت. (۸۶۴) AB Bul. محتاجان بنوش. A محالیت.

(۸۶۷) BK Bul. پس as in text. (۸۶۶) Bul. داد آن قباد.

(۸۷۱) Bul. دادند خدمتها کنیم.

(۸۷۲) Bul. بکن شب حملست. B حملست. Bul. om. و.

مَفْدَمَ موسی نبودندش بخواب . که کند فرعون و مُلکش را خراب
 با معبرگفت و با اهل نجوم . چون بود دفع خیال و خوابِ شوم
 جمله گفتندش که تدبیرے کنیم . راه زادن را چو ره زن می‌زنیم
 تا رسید آن شب که مؤید بود آن . رأی این دیدند آن فرعونیان ^{۸۴۵}
 که برون آرند آن روز از پگاه . سوی میدان بزم و تخت پادشاه
 الصلا اے جمله اسرائیلیان . شاه میخواند شمارا زان مکان
 تا شمارا رو نماید نقاب . بر شما احسان کند بهر ثواب
 گان اسیران را بجز دُوری نبود . دیدن فرعون دستوری نبود
 گر فتاندی بره در پیش او . بهر آن یاسه بختندی برو ^{۸۵۰}
 یاسه این بُد که نیند هیچ اسیر . در گه و بیگه یقای آن امیر
 بانگِ جاوشان چو در ره بشنود . تا نبند رو بدیوارے کند
 ور ببیند روی او مجرّم بود . آنچه بترس سر او آن رود
 بودشان حرص لقای ممتنع . چون حریص است آدی فیما منع

بمیدان خواندن بنی اسرائیل را برای حیلت منع ولادت
 موسی علیه السّلم،

ای اسیران سوی میدانگه روید . کز شهنشه دیدن و جودست امید ^{۸۵۵}
 چون شنیدند مژده اسرائیلیان . نشنگان بودند و بس مشتاقِ آن
 حیلّه را خوردند و آن سو تاختند . خویشتن را بهر جلوه ساختند

(۸۴۴) L Bul. خیال خواب . (۸۴۶) A om. After this verse Bul. adds:

پس بفرمودند در شهر آشکار . که منادها کنند از شهریار

(۸۵۰) L یاساق خفتندی . (۸۵۱) L یاسق .

(۸۵۴) AB Bul. مجرم شود . L Bul. آنچه بدتر .

(۸۴۵) A دیدن جودست . Bul. دیدن خودست .

(۸۰۶) *contra metr.* Cf. note on v. ۶۰۲.

وصیت کردن عمران جفت را بعد از مجامعت که مرا ندیده باشی،
 و مگردان هیچ ازینها تم مزین . تا نیاید بر من و تو صد حزن
 عاقبت پیدا شود آئین این . چون علامتها رسید ای نازنین
 ۸۹۰ در زمان از سوی میدان نعرها . می رسید از خلق و پُر میشد هوا
 شاه از آن هیبت برون جست آن زمان . پابره نه کین چه غلغلهاست هان
 از سوی میدان چه بانگست و غریو . کنز نه پیش می رمد جنی و دیو
 گفت عمران شاه ما را عمر باد . قوم اسرائیلیان اند از تو شاد
 از عطای شاه شاده می کنند . رقص می آرند و کنها می زنند
 ۸۹۵ گفت باشد کین بود اما ولیک . وم و اندیشه مرا پُر کرد نیک

ترسیدن فرعون از آن بانگ،

این صدا جان مرا تغییر کرد . از غم و اندوه تلخ پیر کرد
 پیش می آمد سپس می رفت شه . جمله شب او همچو حامل وقت زه
 هر زمان می گفت ای عمران مرا . سخت از جا برده است این نعرها
 زهره بی عمران مسکین را که تا . باز گوید اختلاط جفت را
 ۹۰۰ کی زن عمران بهمان در خزید . تا که شد استاره موسی پدید
 هر پیمر که در آید در رجم . نجم او بر چرخ گردد منجم

Heading: AB om. بعد از مجامعت.

(۸۹۰) A om. و.

(۸۹۲) A می زند جنی.

(۸۹۵) B Bul. اما ولیک. وم و اندیشه.

(۸۹۶) A om. و.

(۸۹۷) A زه for ره. AB همچو for وقت.

خازنش عمران هم اندر خدمتش . هم بشهر آمد فرین صحبتش
گفت ای عمران برین در خسب تو . هین مرو سوی زن و صحبت مجو
۸۷۰ گفت خسیم هم برین درگاه تو . هیچ نندیشم بجز دلخواه تو
بود عمران هم ز اسرائیلیان . لیک مر فرعون را دل بود و جان
گئی گمان بردی که او عصیان کند . آنک خوف جان فرعون آن کند

جمع آمدن عمران با مادر موسی و حامله شدن مادر موسی
علیه السلام،

شه برفت و او بر آن درگاه خفت . نیم شب آمد پی دیدنش جفت
زن برو افتاد و بوسید آن لبش . بر جهانیش ز خواب اندر شبش
۸۸۰ گشت بیدار او و زنی دید خوش . بوسه باران کرده از لب بر لبش
گفت عمران این زمان چون آمدی . گفت از شوق و قضای ایزدی
در کشیدش در کنار از مهر مرد . بر نیامد با خود آن دم در نبرد
جفت شد با او امانت را سپرد . پس بگفت ای زن نه این کاریست خرد
آهنی بر سنگ زد زاد آتشی . آتشی از شاه و ملکش کین گشتی
۸۹۰ من چو ابرم تو زمین موسی نبات . حق شه شطرنج و ما مایم مات
مات و بُرد از شاه یزدان ای عروس . آن مدان از ما مکن بر ما فسوس
آنچ این فرعون می ترسد ازو . هست شد این دم که گشتم جفت تو

Heading: A om. آمدن . H عمران با مادر . Bul. حامله شدن موسی .

(۸۷۸) Bul. بر for در .

(۸۷۹) Bul. از لبش . In A the second hemistich is بوسه باران کرد از لب بر لبش .

B . بر جهانیش ز خواب اندر شبش . گشت بیدار او و زنی دید خوش A (۸۸۰)

این for آن A (۸۸۴) . باران کرد .

(۸۸۵) A و مات .

(۸۸۷) K Bul. چو گشتم . می ترسد K (۸۸۷)

سوی میدان شاهرا انگیزید. آب روی شاه مارا ریختید
 دست بر سینه زدیت اندر ضامن. شاهرا ما فارغ آرم از نمان
 ۱۲۰ شاه هم بشنید و گفت ای خایان. من بر آویزم شمارا بی امان
 خویش را در مضحکه انیداختم. مالها با دشمنان دریاختم
 تا که امشب جمله اسرایلیان. دور ماندند از ملاقات زنان
 مال رفت و آب رو و کار خام. این بود یاری و افعال کرام
 سالها اذرام و خلعت می برید. ملکتهارا مسلم و خورید
 ۱۲۵ رأیان این بود و فرهنگ و نجوم. طبل خوارانید و مکارید و شوم
 من شمارا بر درم و آتش زخم. بینی و گوش و لبانتان برکنم
 من شمارا همزم آتش کنم. عیش رفته بر شما ناخوش کنم
 سجن کردند و بگفتند اے خدیو. گر یکی کزن زما چربید دیو
 سالها دفع بلاها کرده ایم. وهم حبران زانچ ماها کردایم
 ۱۳۰ قوت شد از ما و حملش شد بدید. نطفه اش جست و رجم اندر خرید
 لیک استغفار این روز و ولد. مانگه دارم ای شاه و قباد
 روز میلادش رصد بستم ما. تا نگرده فوت و نجهد این قضا
 گر ندارم این نگه مارا بکش. اے غلام رأی تو آفکار و هش
 تا بنه مه می شرد او روز روز. تا نبرد تبر حکم خصم دوز
 ۱۳۵ بر قضا هر کو شیخون آورد. سرنگون آید زخون خود خورد
 چون زمین با آسمان خصی کند. شوره گردد سر زمهرگی بر زند
 نقش با نقاش پنجه می زند. سیلتان و ریش خود بری کند

(۱۱۸) ABL ریختید. ABL انگیزید.

(۱۱۹) A Bul. زدیت. Bul. شاه مارا فارغ. (۱۲۵) مکاران.

(۱۲۶) Bul. om. و before آتش.

(۱۲۷) Bul. و هم و حبران.

(۱۳۰) Bul. شد بدید. حکمش شد بدید.

(۱۳۱) Bul. om. و.

(۱۳۵) BKL Bul. in the first hemistich: چون مکان بر لامکان جمله برد.

پیدا شدن ستارهٔ موسی علیه السلام بر آسمان و غریب منجهان در میدان،

بر فلک پیدا شد آن ستاره‌اش . کوری فرعون و مکر و چاره‌اش
روز شد گفتش که ای عمران برو . واقف آن غلغل و آن بانگ شو
راند عمران جانب میدان و گفت . این چه غلغل بود شاهنشۀ تخت
۱۰۵ هر منجم سزهرنه جامه‌چاک . همچو اصحاب عزا بوسید خاک
همچو اصحاب عزا آوازشان . بد گرفته از فغان و سازشان
ریش و مو بر کند رو بدریدگان . خاک بر سر کرده خون پر دیدگان
گفت خیرست این چه آشوبست و حال . بد نشانی و دهد مغوس سال
عذر آوردند و گفتند ای امیر . کرد مارا دست تقدیرش اسیر
۱۱۰ این همه کردم و دولت تیره شد . دشمن شه هست گشت و چیره شد
شب ستارهٔ آن پسر آمد عیان . کوری ما بر جین آسمان
زد ستارهٔ آن پیمبر بر سما . ما ستاره‌بار گشتیم از بکا
با دل خوش شاد عمران و ز نفاق . دست بر سر می‌بزد کاه الفراق
کرد عمران خویش پر خشم و ترش . رفت چون دیوانگان بی عقل و هش
۱۱۵ خویش را اعجمی کرد و برانند . گفت‌های بس خشن بر جمع خواند
خویش را ترش و غمگین ساخت او . نرده‌های بازگونی باخت او
گفتشان شام مرا بفریفتید . از خیانت وز طمع نشکفتید

Heading: A om. بر آسمان.

پوشید. Bul. غرا A (۱۰۵). کای عمران B (۱۰۴).

بر کند و رو A (۱۰۷). بر گرفته. A Bul. (۱۰۶).

و خیره شد. Bul. (۱۱۰). و. A om. (۱۰۸).

و. A om. (۱۱۶). ستاره باز گشتیم. AL (۱۱۲).

نشکفتند. AL. بفریفتند. AL (۱۱۷).

وَحَىٰ آمَدَ سَوَىٰ زَن زَان بَا خَبَر. کِ زَاصلِ اَن خلیست این پسر
عصمتِ یَا نَارِ کُوفِ بَارِقَا. لَا تَكُونُ النَّارُ حَرًّا شَارِدَا
زن بوخی انداخت اورا در شرر. بر تنِ موسی نکرده آتش اثر
پس عوانان بی مراد آن سو شدند. باز غمازان کز آن واقف بُدند
با عوانان ماجرا بر داشتند. پیشِ فرعون از برائے دانگ چند
کای عوانان باز گردید آن طرف. نیک نیکو بنگرید اندر عُرف

وحی آمدن بمادر موسی که موسی را در آب افکن،

باز وَحَى آمَدَ که در آبش فگن. رُوءِ در او میدار و مو مکن
۶۶۰ در فگن در نیلش و گن اعتماد. من سرا با وی رسانم رُوسپید
این سخن پایان ندارد مکرهاش. جمله می پیچد هم در ساق و پاش
صد هزاران طفل می کشت او برون. موسی اندر صدرِ خانه در درون
از جنون می کشت هر جا بُد جنین. از جیکِ آن کورچشمِ دُوربین
اژدها بُد مکرِ فرعون، عَنود. مکرِ شاهان جهانرا خورده بود
۶۶۵ لیک ازو فرعون تر آمد پدید. هر ورا هر مکرِ اورا در کشید
اژدها بود و عصا شد اژدها. این بخورد آنرا بتوفیقِ خدا
دست شد بالای دست این تا کجا. تا یزدان که إِلَهِ الْمُنْتَهَى
کان یکی دریاست بی غور و کران. جمله دریاها چو سیلِ پیشِ آن
حیلها و چارها گر اژدهاست. پیشِ إِلَّا اللَّهُ آنها جمله لاست
۶۷۰ چون رسید اینجا بیام سر نهاد. محو شد وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالرَّشَادِ
آنچ در فرعون بود آن در تو هست. لیک اژدهات محبوس، چه هست
ای دریغ این جمله احوال، تو است. تو بر آن فرعون بر خواهی بست

و. A om. (۶۶۱). اعتدیل Bul. (۶۶۰). آمد Bul. AB (۶۵۶).

احوال تست Bul. (۶۷۲). اندر تو هست BK Bul. (۶۷۱).

خواندن فرعون زنان نوزاده را سوی میدان هم جهت مکر

بعد نه مه شه برون آورد تخت . سوی میدان و مناده کرد سخت
کای زنان با طفلکان میدان روید . جمله امرا یلیان بیرون شوید
آن چنان که بار مردان را رسید . خلعت و هر کس از ایشان زر کشید
هین زنان امسال اقبال شاست . تا بیابد هر کسی چیزی که خواست
مر زنان را خلعت و صلّت دهد . کودکان را هر کلاه زر نهد
هر که او این ماه زایدست هین . گنجها گیرد انرا شاه میکن
آن زنان با طفلکان بیرون شدند . شادمان تا خیمه شه آمدند
هر زنی نوزاده بیرون شد ز شهر . سوی میدان غافل از کستان و قهر
چون زنان جمله بدو گردد آمدند . هر چه بود آن نر ز مادر بستند
سر بریدندش که اینست احتیاط . تا نروید خصم و نزیاید خیاط

بوجود آمدن موسی و آمدن عوانان بخانه عمران و وحی آمدن بمادر موسی که موسی را در آتش انداز

خود زن عمران که موسی برده بود . دامن اندر چید از آن آشوب و دود
آن زنان قایله در خانها . بهر جاسوسی فرستاد آن دغا
غمز کردندش که اینجا کودکیست . نامد او میدان که در و هم و شکست
اندرین کوچه یکی زیبا زنیست . کودکی دارد ولیکن پرفتنیست
پس عوانان آمدند او طفل را . در تنور انداخت از امر خدا

میدان for بیرون . Bul. ای زنان A (۱۲۱) . شد بیرون AL (۱۲۸)

کلاه و زر دهد A . و بخشش دهد Bul. (۱۲۲) . بار for باز B (۱۲۰)

هر زن B Bul. (۱۲۵) . خیمه شاه Bul. A (۱۲۴)

با امر خدا Bul. (۱۲۲) . کاینجا A (۱۲۰)

این همه خوشها ز تریایست ژرف . جزورا بگذار و بر گل دار طَرْف
 جنگهای خلق بهر خوبست . برگه بی برگی نشان طوبیست
 ۹۹۰ خشمهای خلق بهر آشتیست . دامن راحت دایما بی راحتست
 هر زدن بهر نوازش را بود . هر گله از شکر آگه می کند
 بوی بر از جزو تا کل ای کرم . بوی بر از ضد تا ضد ای حکیم
 جنگها می آشتی آرد دُرست . مارگیر از بهر یاری مار جُست
 بهر یارے مار جوید آدمی . غم خورد بهر حریف بی غمی
 ۹۹۵ او می جُستی یکی ماری شگرف . گردد کوهستان در ایام برف
 ازدهایی مرده دید آنجا عظیم . کی دلش از شکل او شد پُر زیم
 مارگیر اندر زمستان شدید . مار می جُست ازدهایی مرده دید
 مارگیر از بهر حیرانی خلق . مار گیرد اینست نادانی خلق
 آدمی کوهیست چون مفتون شود . کوه اندر مار حیران چون شود
 ۱۰۰۰ خویشتن نشناخت مسکین آدمی . از قُزونی آمد و شد در کمی
 خویشتن را آدمی ارزان فروخت . بود اطلس خویش بر دلقی بدوخت
 صد هزاران مار و گه حیران اوست . او چرا حیران شدست و مازدوست
 مارگیر آن ازدهارا بر گرفت . سوی بغداد آمد از بهر شگفت
 ازدهایی چون سُتون خانه . می کشیدش امر پی دانگانه
 ۱۰۰۵ کازدهایی مرده آورده ام . در شکارش من جگرها خورده ام
 او همی مرده گمان بُردش ولیک . زنده بود و او ندیدش نیک نیک
 او ز سَرماها و برف افسرده بود . زنده بود و شکل مرده می نمود
 عالم افسردست و نامر او جماد . جامد افسرده بود اے اوستاد
 باش تا خورشید حشر آید عیان . تا ببینی جنبش جسم جهان

هر نوازش بهر نوازش را بود: A in the second hemistich: (۹۹۱)

و در ایام HK. Bul. (۹۹۵) AB. مار تا for با A (۹۹۲)

هنگامه Bul. دنگی و حیرانی with the gloss K (۱۰۰۴)

گر ز تو گویند وَحْشَت زایدت . و زدیگر آسان بُنایدت
چه خرابت یکنند نفس لعین . دُور یاندازد سخت این قرین
آتش را هیزم فرعون نیست . ورنه چون فرعون او شعله زینست ۲۷۵

حکایت مارگیر که ازدهای فسرده را مرده پنداشت و در
رسمانهاش پیچید و آورد ببغداد،

يك حکایت بشنو از تاریخ گوی . تا بری زین راز سرپوشیده بوی
مارگیری رفت سوی کوهسار . تا بگیرد او باقسونهاش مار
گر گران و گر شایسته بود . آنک جوینده است یابنده بود
در طلب زن دایما تو هر دو دست . کی طلب در راه نیکو رهبر است
۲۸. لنگ و لُوك و خفته شکل و بی ادب . سوے او می غیث و او را می طلب
که بگفت و گه بخاموشی و گه . بوی کردن گیر هر سو بوی شه
گفت آن یعنوب با اولاد خویش . جستن یوسف گنبد از حد پیش
هر حسن خود را درین جستن بجد . هر طرف رانید شکل مستعد
گفت از رُوح خدا لا تَأْسُوا . همچو گم کرده پسر رو سو بسو
۲۹. از ره حسن دهان پُرسان شوید . گوش را بر چار راه آن نهید
هرکجا بوی خوش آید بوبرید . سوی آن سرکشای آن سزید
هرکجا لطفی ببینی از کسی . سوی اصل لطف ره یابی عَمی

. بنایدت A. آن فسان L. و زدیگر چون فسان بنایدت (۲۷۲) Bul.

Heading: Bul. مارگیری A. om. مرده پنداشت که . Bul. ببغداد برای هنگامه .

(۲۷۸) Bul. عاقبت جوینده یابنده بود .

(۲۸۱) A. هر سوی . بی ادب and before لُوك after و . (۲۸۰) A. om.

(۲۸۵) Bul. آن for او . Instead of the second hemistich H has the second hemistich of v. ۲۸۶, corr. in marg.

(۲۸۶) The first hemistich is suppl. in marg. H.

این سخن پایان ندارد مارگیر. می‌کشد آن مار را با صد زحیر
 ۱۰۴۰ تا بیفداد آمد آن هنگامه جو. تا نهد هنگامه بر چارسو
 بر لب شط مرد هنگامه نهاد. غلغله در شهر بغداد اوفساد
 مارگیر ازدها آورده است. بوالعجب نادر شکاری کرده است
 جمع آمد صد هزاران خامربش. صید او گشته چو او از ابله‌بش
 منتظر ایشان و هر او منتظر. تا که جمع آیند خلق منتشر
 ۱۰۴۵ مردم هنگامه افزون تر شود. کذب و توزیع نیکوتر رود
 جمع آمد صد هزاران ژازخا. حلقه کرده پشت پا بر پشت پا
 مرد را از زن خبرنی زازدحام. رفته دَرَم چون قیامت خاص و عام
 چون می خرقه جنبانید او. می‌کشیدند اهل هنگامه گلو
 واژدها کز زمهریر افسرده بود. زیر صد گونه پلاس و پرده بود
 ۱۰۵۰ بسته بودش با رسته‌های غلیظ. احتیاطی کرده بودش آن حفیظ
 در درنگ انتظار و اتفاق. تافت بر آن مار خورشید عراق
 آفتاب گرم سیرش گرم کرد. رفت از اعضا او اخلاط سرد
 مرده بود و زن گشت او از شکفت. ازدها بر خویش جنیدن گرفت
 خلق را از جنبش آن مرده مار. گشتن آن يك تخیر صد هزار
 ۱۰۵۵ با تخیر نعرها انگیختند. جملگان از جنبشش بگریختند
 می‌سُکت او بند و زان بانگ بلند. هر طرف می‌رفت چاقاچاق بند
 بندها بگست و بیرون شد ز زیر. ازدهایی زشت غُران همچو شیر
 در هزیمت بس خلاق کُشته شد. از فزاده کُشتگان صد پُشته شد

حلقه گشته. A om. Bul. (۱۰۴۶). نیکوتر شود B (۱۰۴۵). خلقی B (۱۰۴۴).

so vocalised in BLT. خرقه (۱۰۴۸). A om. (۱۰۴۷).

درنگ و انتظار A Bul. (۱۰۴۱). کر for در Bul. (۱۰۴۶).

Zan before و. K om. می‌سُکت او. Bul. می‌شکست او ABL (۱۰۴۶).

بندها بگست بیرون شد A. بسُکت K. بکُست H. بندها بشکست B Bul. (۱۰۴۷).

and so corr. in H. فزاده و کُشتگان B (۱۰۴۸). و غُران A.

۱۰۱۰ چون عصای موسی اینجا مار شد . غل را از ساکنان اخبار شد
 پاره خاك ترا چون مَرَد ساخت . خاکهارا جلگی شاید شناخت
 مرده زین سو اند و زان سو زنده اند . خامش اینجا و آن طرف گویند اند
 چون از آن سُوشان فرستد سوی ما . آن عصا گردد سوسه ما ازدها
 کوهها هر لَحَن داودے کند . جوهر آهن بکف موسی بود
 ۱۰۱۵ باد حمال سلیمان شود . بحر با موسی سخن دانی شود
 ماه با احمد اشارت یمن شود . نار ابرهیم را نسرین شود
 خاك فارون را چو ماری در گشت . اُسْتَن حنانه آید در رشت
 سنگ بر احمد سلا می کند . کوه یحیی را پیای می کند
 ما سمیعیم و بصیریم و خوشیم . با شما نامحرمان ما خامشیم
 ۱۰۲۰ چون شما سوی جهادی می روید . محرم جان جمادان چون شوید
 از جمادے عالم جانها روید . غُلغل اجزای عالم بشوید
 فاش نسیح جمادات آیدت . وسوسه تأویلها نزیایدت
 چون ندارد جان تو قندیلها . بهر بینش کرده تأویلها
 که غرض نسیح ظاهرگی بود . دعوی دیدن خیال غی بود
 ۱۰۲۵ بلک مر بیننده را دیدار آن . وقت عبرت می کند نسیح خوان
 پس چو از نسیح یادت می دهد . آن دلالت همچو گفتن می بود
 این بود تأویل اهل اعتزال . و آن آنکس کو ندارد نور حال
 چون زرحس بیرون نیامد آدی . باشد از تصویر غیبی اعجمی

باید شناخت . Bul. پاره خاكی . (۱۰۱۱) Bul. از ساکنان H. اینجا مار شد . Bul. (۱۰۱۰)

written شود with موسی کند A (۱۰۱۴) . زان طرف Bul. زین سوی K (۱۰۱۲)

استن حنانه آید در رشت B in the second hemistich (۱۰۱۶) . شود Bul. above.

بر نایدت A in the second hemistich (۱۰۲۲) . B om. (۱۰۱۷)

وقت عبرت می شود B (۱۰۲۵) . خیال و غی Bul. (۱۰۲۴)

وای آنکس Bul. (۱۰۲۷)

در هزیمت از تو افتادند خلق . در هزیمت گشته شد مَرْمَر زَزَلَق
 لاجرم مردم ترا دشمن گرفت . کین تو در سینه مرد و زن گرفت
 ۱۰۷۰ خلق را میخواندی بر عکس شد . از خلافت مردمان را نیست بد
 من هم از شَرَت اگر پس یَخَزَم . در مکافات تو دیگی می پَزَم
 دل ازین بر کن که بفریبی مرا . یا بجزای پس روی گردد ترا
 تو بدان غره مشو کش ساختی . در دل خلفان هراس انداختی
 صد چنین آری و هر رسوا شوی . خوار گردی ضحکه غوغا شوی
 ۱۰۷۵ همچو تو سالوس سیاران بُدند . عاقبت در مضر ما رسوا شدند

جواب موسی فرعون را در تهدیدی کی می کردش،

گفت با امرِ حق اِشْرَاک نیست . گر بریزد خوغم امرش بالک نیست
 راضیم من شاکرم من ای حریف . این طرف رسوا و پیش حق شریف
 پیش خلفان خوار و زار و ریش خند . پیش حق محبوب و مطلوب و پسند
 از سخن می گویم این وَرَنی خدا . از سیه رویان کد فردا ترا
 ۱۰۸۰ عَزّت آن اوست و آن بندگاناش . زآدم و ابلیس بر میخوان نشاناش
 شرح حق پایان ندارد همچو حق . هین دهان بر بند و بر گردان وَرَق

پاسخ فرعون موسی را علیه السلام،

گفت فرعونش ورق در حکم ماست . دفتر و دیوان حکم این دم مراست
 مرا بخبر ده اند اهل جهان . از همه عاقلنری تو ای فلان
 موسیا خود را خریدی هین برو . خوبشتن کم بین بخود غره مشو

(۱۰۷۸) Bul. مطلوب و محبوب.

(۱۰۷۰) Bul. در عکس.

(۱۰۸۲) AB Bul. دفتر دیوان.

(۱۰۸۳) B غافل نری.

مارگیر از ترس بر جا خشك گشت . کی چه آوردم من از کُھسار و دشت
 ۱۰۵۰ گرگرا بیدار کرد آن کُور میش . رفت نادان سوی عزرائیل خویش
 ازدها يك لقمه کرد آن گیجرا . سهل باشد خون خورے حجاجرا
 خویشرا بر اُسْتنی پیچید و بست . استخوان خورده را درم شکست
 نفست ازدرهاست او کی مرده است . انر غم و بی آلتی افسرده است
 گر بیابد آلت فرعون او . که بآمر او می رفت آب جو
 ۱۰۵۵ آنگه او بنیاد فرعونی کند . راو صد موسی و صد هارون زند
 کرمکست آن ازدها از دست فقر . پشه گردد زجاء و مال صفر
 ازدهارا دار در برف فراق . هین مگش اورا بخورشید عراق
 تا فسرده می بود آن ازدهات . لقمه اوی چو او یابد نجات
 مات کن اورا و این شو زمات . رحم گم کن نیست او زاهل صلات
 ۱۰۶۰ کان تفم خورشید شهوت بر زند . آن خفاش مُردریگت پر زند
 می کشانش در جهاد و در قتال . مَرْدوار الله یَجْزیک الْوصال
 چونک آن مرد ازدهارا آورید . در هوای گرم و خوش شد آن مرید
 لاجرم آن فتنها کرد ای عزیز . بیست همچندانک ما گفتیم نیز
 تو طمع داری که اورا بی جنا . بنه دارے در وقار و در وفا
 ۱۰۶۵ هر خورا این نمنا کی رسد . موسی باید کی ازدرها کُشد
 صد هزاران خلق زازدرهاے او . در هزیمت کُشته شد از رای او

تهدید کردن فرعون موسی را علیه السلام،

گفت فرعونش چرا تو اے کلیم . خلقرا کُشتی و افگندی تو بیم

و. Bul. om. L. نفس. (۱۰۵۴) حجاجرا BL (۱۰۵۱)

و. BKL om. (۱۰۶۲) کرم گشت آن ازدها A (۱۰۵۶)

در وفا و آقا (۱۰۶۴) بلکه صد چندان که T Bul. (۱۰۶۲)

Bul. چرا ای تو کلیم A (۱۰۶۸) ازدرهای ز before A om. (۱۰۶۶)

مهلّت دادن موسی علیه السّلم فرعون را تا ساحران را جمع
کند از مداین،

گفت امر آمد برو مهلت ترا . من بجای خود شدم رستی زما
۱۱۰۰ او می شد وازدها اندر عقیب . چون سگ صیاد دانا و مُجِب
چون سگ صیاد جُنبان کرده دُم . سنگ را می کرد ریگ او زیر سُم
سنگ و آهن را بدم در می کشید . خُرد می خایید آهن را پدید
در هوا می کرد خود بالای بُرج . کی هزیمت می شد از وی رُوم و گُرج
کُفک می انداخت چون اُشتر زکام . فطره بر هر که زد می شد جُدام
۱۱۰۵ رُغ رُغ دندان او دل می شکست . جان شیران سبه می شد زدست
چون بنوم خود رسید آن مُجَنَّبی . شُذُق او بگرفت باز او شد عصا
تکه بر وی کرد و می گفت ای عجب . پیش ما خورشید و پیش خصم شب
ای عجب چون می نیند این سپاه . عالی پُر آفتابی چاشنگاه
چشم باز و گوش باز و این دُکا . خیره ام در چشم بندی خدا
۱۱۱۰ من از ایشان خیره ایشان هم زمن . از بهاری خار ایشان من سمن
پیششان بر دم بسی جام رَحیق . سنگ شد آتش بپیش این فریق
دسته گل بستم و بر دم پیش . هر گلی چون خار گشت و نوش نبش
آن نصیب جان بی خویشان بود . چونک با خویشان پیدا گی شود
خفته بیدار باید پیش ما . تا بیدار می ببیند خوابها
۱۱۱۵ دشمن این خواب خوش شد فکر خلق . تا نخسید فکرش بستهست خلق
حیرتی باید که روید فکر را . خورده حیرت فکر را و ذکر را

Heading: A om. از مداین. (۱۰۶) B بجای خود سوم.

(۱۱۰۷) A om. و in the first. (۱۱۰۵) A رُغ رُغ. و آهن را بدید A (۱۱۰۶)

hemistisch. (۱۱۰۸) A چون می بندید K. آفتاب BK Bul. نیند K.

کی روید A (۱۱۱۶)

۱۰۸۵ جمع آر مرا سحران دهر را . تا که چهل تو نمایم شهر را
این نخواهد شد بروزی و دو روز . مهلت ده تا چهل روز . تموز

جواب موسی علیه السّلم فرعون را،

گفت موسی این مرا دستور نیست . بنده امهال تو مأمور نیست
گر تو چیری و مرا خود یار نیست . بنده فرمانم بدآنم کار نیست
می زنم با تو یجد تا زنم . من چه کاره نصرت من بنده ام
۱۰۹۰ می زنم تا در رسد حکم خدا . او کند هر خصم از خصی جدا

جواب فرعون موسی را و وحی آمدن موسی را علیه السّلم،

گفت فی فی مهلتی باید نهاد . عشوها کم ده تو کم پیمای باد
حق تعالی وخی کردش در زمان . مهلتش ده متع مهراس از آن
این چهل روزش به مهلت بطوع . تا سگالد مکرها او نوع نوع
تا بکشد او یکی من خفته ام . تیز رو گو پیش ره بگرفته ام
۱۰۹۵ حیلهاشانرا همه برهم زنم . وآنچه افزایند من برکم زنم
آب را آرند و من آتش کنم . نوش و خوش گیرند و من ناخوش کنم
مهر پیوندند و من ویران کنم . آنک اندر وغم نآرند آن کنم
تو مترس و مهلتش ده نم دراز . گو سپه بگرد آر و صد حیل بساز

ره for رو A . یکی که فی BL Bul. (۱۰۹۱)

گیرند و after A . نوش خوش Bul. om. و B Bul. om. (۱۰۹۲)

نآرند for نآید Bul. om. و Bul. om. (۱۰۹۳)

گوشه بی گوشه دل شهر هست . تاب لا شرقی ولا غرب از مهیست
 تو ازین سو و از آن سو چون گدا . ای که معنی چه ی جویی صدا
 ۱۱۴۰ هم از آن سو جو که وقت درد تو . می شوی در ذکر یا ربی دوستو
 وقت درد و مرگ از آن سو می نهی . چونک دردت رفت چونی اعجمی
 وقت محنت گشته الله گو . چونک محنت رفت گویی راه کو
 این از آن آمد که حق را بی گمان . هر که بشناسد بود دایم بر آن
 و آنک در عقل و گمان همنش حجاب . گاه پوشیده است و گاه بدرید حجاب
 ۱۱۴۵ عقل جزوی گاه چیره که نگون . عقل کلی این از رب المون
 عقل بفروش و هنر حیرت بخیر . رو بخواری فی بخارا ای پسر
 ما چه خود را در سخن آغشته ایم . کز حکایت ما حکایت گشته ایم
 من عدم و افسانه گردم در حین . تا تغلب یام اندر ساجدین
 این حکایت نیست پیش مرد کار . وصفی حالت و حضور یار غار
 ۱۱۵۰ آن اساطیر اولین که گفت عاق . حرف قرآن را بد آثار، نفاق
 لامکانی که درو نور خداست . ماضی و مستقبل و حال از کجاست
 ماضی و مستقبل نسبت بنوست . هر دو یک چیزند پنداری که دوست
 یک تنی او را پدر مارا پسر . بام زیر زید و بر عمرو آن زیر
 نسبت زیر و زیر شد زان دو کس . سقف سوی خویش یک چیزست و بس
 ۱۱۵۵ نیست مثل آن مثالست این سخن . قاصر از معنی نو حرف کهن
 چون لب جو نیست مشکا لب ببند . بی لب و ساحل بدست این بحر قند

صدا for هلا A (۱۱۴۴)

مرگ آن سو BK Bul. (۱۱۴۱)

حجیب Bul. (۱۱۴۴)

ما چو خود را A (۱۱۴۷)

و پنداری A . نسبت بنوست BK (۱۱۵۲)

چیزست بس B (۱۱۵۴)

معنی نو Bul. (۱۱۵۵)

ذکر و یا ربی K (۱۱۴۰)

کی حق را A (۱۱۴۲)

عقل جزوی Bul. (۱۱۴۵)

من عدم افسانه A (۱۱۴۸)

هرک کاملتر بود او در هنر . او بمعنی پس بصورت پیشتر
 راجعون گفت و رُخوع این سان بود . که گله وا گردد و خانه رود
 چونک وا گردید گله از ورود . پس فتد آن بز که پیش آهنگ بود
 ۱۱۲۰ پیش افتد آن بز، لنگ پسین . أَضْحَكَ الرَّجْعِي وَجُوهَ الْعَابِسِينَ
 از گرافه گی شدند این قوم لنگ . فخر را دادند و بخردند ننگ
 پا شکنه می روند این قوم حج . از حَرَج راهیست پنهان تا قَرَج
 دل ز دانشها بشتند این فریق . زَانَك این دانش نداند این طریق
 دانشی باید که اصلش زان سرست . زَانَك هر فرعی باصلش رهبرست
 ۱۱۲۵ هر پری بر غرضِ دریا گی پَرَد . تا لَدُنْ علم لَدُنْ می بَرَد
 پس چرا علمی بیآموزی بَمَرَد . کش بیاید سینه را زان پاك كرد
 پس مجو پیشی ازین سر لنگ باش . وقتِ وا گشتن تو پیش آهنگ باش
 آخِرُونَ الْآخِرُونَ باش ای ظریف . بر شجر سابق بود میوه طریف
 گرچه میوه آخر آید در وجود . اولست او زَانَك او مقصود بود
 ۱۱۳۰ چون ملایك گوی لَا عِلْمَ لَنَا . تا بگیرد دستِ تو عَلَمُنَا
 گر درین مکتب ندانی تو هجا . همچو احمد بُرّی از نورِ حجّی
 گر نباشی نامدار اندر بلاد . کم نه الله اَعْلَمَ بِالْعِبَاد
 اندر آن ویران که آن معروف نیست . امر برای حفظ گنجینه زریست
 موضع معروف گی بنهند گنج . زین قَبِلْ آمد قَرَج در زیرِ رنج
 ۱۱۳۵ خاطر آرد بس اِشْكَالِ وَلِيك . بسْكَلد اِشْكَال را اُسْتَوِرْ نِيك
 هست عشقش آنشی اِشْكَال سوز . هر خیالی را بر وید نورِ روز
 هم از آن سو جو جواب ای مرتضی . کین سَوَال آمد از آن سو مر ترا

آن طریق BK Bul. (۱۱۲۲) . چونک گله باز گردید K (۱۱۱۹) . corr. in marg..

فرح A (۱۱۲۴) . واهه L Bul. (۱۱۲۲) . که بیاید Bul. (۱۱۲۶)

بگلد اشکالرا L Bul. . پس سكال A (۱۱۲۵)

آنش A (۱۱۲۶)

خواندن آن دو ساحر پدر را از گور و پرسیدن از روان
پدر حقیقت موسی علیه السلام،

بعد از آن گفتند ای مادر بیا . گورِ بابا کو تو مارا ره نما
١١٧٥ بُردشان بر گورِ او بنمود راه . پس سه روزه داشتند از بهرِ شاه
بعد از آن گفتند ای بابا بما . شاه پیغمبی فرستاد از و جا
که دو مرد اورا بنگ آورده اند . آبِ رُوش پیشِ لشکر بُرده اند
نیست با ایشان سلاح و لشکری . جز عصا و در عصا شور و شرّے
تو جهان را ستان در رفته . گرچه در صورت بخاکی خفته
١١٨٠ آن اگر محسوست مارا ده خبر . و در خدای باشد ای جان پدر
هر خبر ده تا که ما بحد کیم . خویشتن بر کیمیای بر ز نیم
نا امیدانیم و اومیدی رسید . راندگانیم و کمر مارا کشید

جواب گفتن ساحر مرده با فرزندان خود،

بانگ زد کای جان و فرزندان من . هست پیدا گفتن این را مرتهن
فاش و مطلق گفتن دستور نیست . لیک راز از پیش چشم دور نیست
١١٨٥ لیک بنمایم نشانی با شما . تا شود پیدا شمارا این خفا
نورِ چشمانم چو آنجا که روید . از مقام خفتنش آگه شوید
آن زمان که خفته باشد آن حکیم . آن عصارا قصد کن بگذاریم

امیدی L Bul. (١١٨٢) . جان و پدر B (١١٨٠) . بنموده H (١١٧٥)

(١١٨٢) After the Heading A has the verse:

گفتشان در خواب کای اولاد من . * نیست ممکن ظاهر این را دم زدن

So B (which reads دم وزن), K Bul. and H in marg. Verse ١١٨٢ occurs in AH only; in A it follows the verse cited above.

نشانی بر شما Bul. (١١٨٥) . و Bul. om. (١١٨٤)

فرستادن فرعون بمداین در طلب ساحران،

چونک موسی باز گشت و او بماند . اهل رأی و مشورت را پیش خواند
 آن چنان دیدند کز اطراف مصر . جمع آردشان شه و صراف مصر
 او بسی مردم فرستاد آن زمان . هر نواحی بهر جمع جادوان
 ۱۱۶۰ هر طرف که ساحری بُد نامدار . کرد پُران سوی او ده پیک کار
 دو جوان بودند ساحر مُشْتَهَر . بحر ایشان در دل مه مُشْتَهَر
 شیر دوشیده ز مه فاش آشکار . در سفرها رفته بر ختی سوار
 شکل کرباسی نموده ماهتاب . آن پیسوده فروشیده شتاب
 سیم بُرده مشتری آگه شه . دست از حسرت بر خُها بر زده
 ۱۱۷۰ صد هزاران همچین در جادوی . بوده مُنشی و نبوده چون رَوے
 چون بدیشان آمد آن پیغام شاه . کز شما شاهست اکنون چاره خواه
 از پی آنک دو درویش آمدند . بر شه و بر قصر او مَوکب زدند
 نیست با ایشان بغیر یک عصا . که می گردد بآمرش ازدها
 شاه و لشکر جمله بیچاره شدند . زین دو کس جمله بافغان آمدند
 ۱۱۷۰ چاره می باید اندر ساحرے . تا بود که زین دو ساحر جان بری
 آن دو ساحرا چو این پیغام داد . ترس و مهتری در دل هر دو فناد
 عرقِ جنسیت چو جنیدن گرفت . سر بزانو بر نهادند از شگفت
 چون دیرستانِ صوف زانو ست . حل مشکل را دو زانو جادوست

Heading: A فرستادن فرعون بطلب ساحران.

(۱۱۵۷) After this verse K adds:

گفته بام ساحران داریم ما * هر یکی در بحر فرد و پیشوا

(۱۱۶۴) AB Bul. دست از حسرت

(۱۱۶۶) Bul. این پیغام

(۱۱۶۷) L Bul. بر قصر شه

(۱۱۷۱) A این دو ساحرا

(۱۱۷۲) Bul. در نهادند

نام تو از ترس پنهان می‌گویند. چون نماز آرند پنهان می‌شوند
از هراس و ترس کُتار لعین. دینت پنهان می‌شود زیر زمین
۱۲۰۰ من مناره پُر کنم آفاق را. کور گردانم دو چشم عاق را
چاکرانت شهرها گیرند و جاه. دین تو گیرد زمای تا بماه
تا قیامت باقیش داریم ما. تو مدرس از نسخ دین ای مصطفی
اے رسول ما تو جادو نیستی. صادقی هر خرقه موسیستی
هست قرآن مر ترا همچون عصا. کترها را در کشد چون ازدها
۱۲۱۰ تو اگر در زیر خاکی خفته. چون عصایش دان تو آنچه گفته
فاصدانرا بر عصایش دست نی. تو بخسپ ای شه مبارک خفتی
تن بجفته نور تو بر آسمان. بهر پیکار تو زه کرده کان
قلسی و آنچه پوزش می‌کند. فوس نورت تبرد و زش می‌کند
آن چنان کرد و از آن افزون که گفت. او بجفت و بخت و اقبالش نخت
۱۲۱۵ جان بابا چونک ساحر خواب شد. کار او بی رونق و بی تاب شد
هر دو بوسیدند گورش را و رفت. تا بمصر از بهر این پیکار زفت
چون بمصر از بهر آن کار آمدند. طالب موسی و خانه او شدند
اتفاق افتاد گان روز ورود. موسی اندر زیر نخلی خفته بود
پس نشان دادندشان مردم بدو. کی برو آن سوے نخلستان بچو
۱۲۲۰ چون بیامد دید در خرما بنان. خفته کو بود بیدار جهان
بهر نازش بسته او دو چشم سر. عرش و فرش جمله در زیر نظر
اے بسا بیدار چشم خفته دل. خود چه بیند دید اهل آب و گل

(۱۲۱۰) B آلك گفته. (۱۲۱۱) K Bul. عصایت, and so corr. in H.

(۱۲۱۴) A بخت اقبالش. و زان افزون.

(۱۲۱۶) BK Bul. آن پیکار and so corr. in H.

(۱۲۱۶) Bul. دادند مردمشان. (۱۲۲۰) B که بود.

(۱۲۲۱) A in the second hemistich: بصر. Bul. گر بخشد بر گشاید صد بصر.

(۱۲۲۲) Bul. دید چشم.

گر بدزدی و توانی ساحرست . چارهٔ ساحر بر تو حاضرست
 ورتانی هان و هان آن ایزدست . او رسول ذوالجلال و مہندبست
 ۱۱۹۰ گر جهان فرعون گیرد شرق و غرب . سرنگون آید خدا آنگاہ حرب
 این نشانِ راست دادم جانِ باب . بر نویسی اللہ اعلم بالصواب
 جانِ بابا چون بخشد ساحری . بحر و مکرش را نباشد رہبری
 چونک چوین خفت گرگ این شود . چونک خفت آن جہد او ساکن شود
 لیک حیوانی کہ چوینش خداست . گرگرا آنجا امید و رہ کجاست
 ۱۱۹۵ جادوی کی حق کند حقست و راست . جادوی خواندن مرآن حق را خطاست
 جانِ بابا این نشانِ فاطعت . گر ببرد نیز حقش رافعت

تشبیه کردن قرآن مجید را بعضای موسی و وفات مصطفی را
 علیہ السلام نمودن بخواب موسی و قاصدان تغیر قرآن را بآن دو
 ساحر بچہ کی قصد بردن عصا کردند چون موسی را خفته یافتند،

مصطفی را وعدہ کرد اَلطَّافِ حَقِّ . گر میرے تو نبرد این سَقِّ
 من کتاب و مُعْجَزَتِ رَافِعَم . بیش و کم گن را زقرآن مانعم
 من ترا اندر دو عالم رافعم . طاعنان را از حدیث دافعم
 ۱۲۰۰ کس نتابد بیش و کم کردن دُرُو . تو بہ از من حافظی دیگر مجو
 رونقت را روز افزون کنم . نام تو بر زر و بر نقرہ زخم
 منبر و محراب سازم بہر تو . در محبت قہر من شد قہر تو

(۱۱۸۸) Bul. بر تو ظاہرست . Bul. گر بدزدیدن توانی .

(۱۱۸۹) Bul. ہان ہان . A om. و before مہندبست .

Heading: H تغیر قرآن را با آن دو . (۱۱۹۸) AK Bul. معجزت را .

(۱۱۹۹) B om. A رافعم in both hemistichs. K Bul. حافظم in the first hemistich

and رافعم in the second. (۱۲۰۰) A کس نداند . L کس نیارد .

پس زمین را بوسه دادند و شدند . انتظار وقت و فرصت می بُدند

جمع آمدن ساحران از مداین پیش فرعون و تشریفها یافتن و دست بر سینه زدن در قهر خصم او که این بر ما نویس؛

۱۲۴۵ تا فرعون آمدند آن ساحران . دادشان تشریفهای بس گران وعدهاشان کرد و پیشین هم بداد . بندگان واسبان و نقد و جنس و زاد بعد از آن می گفت هین ای سابقان . گر فزون آید اندر امتحان بر فشانم بر شما چندان عطا . که بدزد پرده جود و سخا پس بگفتندش باقبال تو شاه . غالب آیسم و شود کارش تباه ۱۲۵۰ ما درین فن صندرم و پهلوان . کس ندارد پای ما اندر جهان ذکر موسی بند خاطرها شدست . کین حکایتهاست که پیشین بُدست ذکر موسی بهر روپوش است لیک . نور موسی نقد نُست ای مرد نیک موسی و فرعون در هستی نُست . باید این دو خصم را در خویش جُست تا قیامت هست از موسی نتاج . نور دیگر نیست دیگر شد سراج ۱۲۵۵ این سفال و ابن پلینه دیگرست . لیک نورش نیست دیگر زان سرست گر نظر در شبیه داری گم شوی . زانک از شبیه است اعداد دوی ور نظر بر نور داری واهی . از دوی و اعداد جسم متبهی از نظرگاهست ای مغیر وجود . اختلاف مؤمن و کبر و جهود

(۱۲۴۴) A. Bul. وقت فرصت.

Heading: A. بر سینه نهادن . A. om. او.

(۱۲۴۵) BL. تشریفهای بی کران . (۱۲۴۶) A. بندگان اسبان نقد و جنس زاد.

(۱۲۴۷) Bul. هین ای ساحران . (۱۲۴۸) A. او بدزد .

(۱۲۵۱) A. ذکر پیشین . (۱۲۵۲) L. Bul. ای یار نیک .

(۱۲۵۵) ABK. نیست آن دیگر سرست . HT. پلینه . L. Bul. فلیه .

(۱۲۵۷) A. از دوی اعداد .

آنک دل بیدار دارد چشم سر . گر بخسید بر گشاید صد بصر
 گر تو اهل دل نه بیدار باش . طالب دل باش و در پیکار باش
 ۱۲۲۵ و دل بیدار شد و خسب خوش . نیست غایب ناظرت از هفت و شش
 گفت پیغمبر که خسب چشم من . لیلک گئی خسب دلم اندر و سن
 شاه بیدارست حارس خفته گیر . جان فدای خفتگان دل بصیر
 وصف بیداری دل اے معنوی . در ننگجد در هزاران مثنوی
 چون بدیدندش که خفتهست او دراز . بهر دزدی عصا کردند ساز
 ۱۲۳۰ ساحران قصد عصا کردند زود . کر پش باید شدن و آنکه رهود
 اندکی چون بیشتر کردند ساز . اندر آمد آن عصا در اهتزاز
 آن چنان بر خود بلرزید آن عصا . هر دو بر جا خشک گشتند از و جا
 بعد از آن شد ازدها و حمله کرد . هر دو آن بگنجند و روی زرد
 رو در افتادن گرفتند از نهیب . غلط غلطان متهم در هر نشیب
 ۱۲۳۵ پس یقینشان شد که هست از آسمان . ز آنک می دیدند حد ساحران
 بعد از آن اطلاق و تبشان شد بدید . کارشان تا نزع و جان کندن رسید
 پس فرستادند مردی در زمان . سوی موسی از برای عذر آن
 کامتعان کردم و مارا گئی رسد . امتحان تو اگر نبود حد
 مجرم شایم مارا عنو خواه . ای تو خاص الخاص درگاه اله
 ۱۲۴۰ عنو کرد و در زمان نیکو شدند . پیش موسی بر زمین سر می زدند
 گفت موسی عنو کردم ای کرام . گشت بر دوزخ تن و جانتان حرام
 من شمارا خود ندیدم ای دویار . اعجمی سازید خودرا زاعتذار
 همچنان بیگانه شکل و آشنا . در نبرد آید بهر پادشا

عرش و فرش جمله در زیر نظر: A (۱۲۲۴)

و حارس A (۱۲۲۷) . پیغمبر ABHK (۱۲۲۶) . از پنج و شش Bul. (۱۲۲۵)

کآن دو بر جا BL (۱۲۲۲) . آنکه Bul. om. و before (۱۲۴۰)

عذر خواه B Bul. و مارا K Bul. محم شایم A (۱۲۲۹) . هر دو آن Bul. (۱۲۴۲)

ور بگوید در مثال صورتی . بر همان صورت پیمانی ای فتی
 ۱۲۸۰ بسته پایی چون گیا اندر زمین . سر بختیانی بیادے بی یفین
 لیک پایت نیست تا نقلی کنی . یا مگر پارا ازین گل بر کنی
 چون کنی پارا حیانت زین گلست . این حیانت را روش بس مشکست
 چون حیانت از حق بگیری ای روی . پس شوی مستغنی از گل می روی
 شیرخواره چون زدایه بسککد . لوت خواره شد مر اورا می هلد
 ۱۲۸۵ بسته شیر زمینی چون حبوب . جو فطام خویش از قوت القلوب
 حرف حکمت خور که شد نور ستیر . اے تو نور بی حجب را نپذیر
 تا پذیرا گردی ای جان نوررا . تا ببینی بی حجب مستوررا
 چون ستاره سیر بر گردون کنی . بلک بی گردون سیر بی چون کنی
 آن چنان کر نیست در هست آمدی . هین بگو چون آمدی مست آمدی
 ۱۲۹۰ راههای آمدن یادت نماند . لیک رمزی بر تو بر خواهیم خواند
 هوش را بگذار و آنکه هوش دار . گوش را بر بند و آنکه گوش دار
 فی نگویم زانک خامی تو هنوز . در بهاری تو ندیدیستی تموز
 این جهان همچون درختست ای کرام . ما برو چون ميوه های نیم خام
 سخت گیرد خامها مر شاخرا . زانک در خامی نشاید کاخرا
 ۱۲۹۵ چون بخت و گشت شیرین لب گزان . سست گیرد شاخهارا بعد از آن
 چون از آن اقبال شیرین شد دهان . سرد شد بر آدی ملک جهان
 سخت گیری و نعصب خامیست . تا جینی کار خون آشامیست
 چیز دیگر مانند اما گفتنش . با تو روح القدس گوید بی منش
 فی تو گویی هم بگوش خوشتن . فی من و فی غیر من ای هم تو من

زدایه بککد. L Bul. (۱۲۸۱) . پیمانی A . بر مثال Bul. (۱۲۷۹)

هین نگر چون آمدی A (۱۲۸۹)

A om. بر before خواهیم . A later hand has written ما above. (۱۲۹۰)

بی من و بی غیر من Bul. (۱۲۹۱) . فی منش A (۱۲۹۸) . درختیست A (۱۲۹۴)

اختلاف کردن در چگونگی و شکل پیل

پیل اندر خانه تاریک بود . عَرَض را آورده بودندش هُئود
 ۱۲۶۰ از برای دیدنش مردم بسی . اندر آن ظلمت می شد هر کی
 دیدنش با چشم چون ممکن نبود . اندر آن تاریکیش کف می بُسود
 آن یکی را کف بخُرطوم افشاد . گفت همچون ناودانست این نهاد
 آن یکی را دست بر گوشش رسید . آن بُرو چون بادبزن شد پدید
 آن یکی را کف چو بر پایش بُسود . گفت شکل پیل دیدم چون عُمود
 ۱۲۶۵ آن یکی بر پشت او بنهاد دست . گفت خود این پیل چون تختی بُست
 همچنین هر يك بخُروی که رسید . فهم آن می کرد هر جای شنید
 از نظرگه گفتشان شد مختلف . آن یکی دالش لقب داد این الف
 در کف هر کس اگر شمع بُدی . اختلاف از گفتشان بیرون شدی
 چشمِ حس همچون کف دست و بس . نیست کف را بر همه او دست رَس
 ۱۲۷۰ چشم دریا دیگرست و کف دگر . کف پهل وز دیده دریا نگر
 جنبش کُها ز دریا روز و شب . کف می بینف و دریا نی عجب
 ما چو کشتیها هم بر می زنیم . تیره چشمیم و در آب روشنیم
 ای تو در کشتی تن رفته بخواب . آب را دیده نگر در آب آب
 آب را آبست کُوی راندش . رُوح را رُوحبست کُوی میخواندش
 ۱۲۷۵ موسی و عیسی کجا بُد کآفتاب . کشت موجودات را داد آب
 آدم و حوا کجا بود آن زمان . کی خدا افگند این زه در کان
 این سخن هم ناقص است و آبرست . آن سخن کی نیست ناقص آن سرست
 گر بگوید زان بلغزد پای تو . ور نگوید هیچ از آن ای وای تو

در کف هر يك K (۱۲۶۸) . هر جا که شید . Bul . بخُروی Bul . (۱۲۶۶)

ای عجب A . corr. above . دریا زکُها K (۱۲۷۱)

کجا بُد AB Bul . (۱۲۷۶)

۱۲۲۰ نازِ فرزندان کجا خواهد کشید . نازِ بابایان کجا خواهد شنید
 نیستم مولود پیرا کم بناز . نیستم والد جوانا کم گراز
 نیستم شوهر نیم من شهوتی . نازرا بگذار اینجا ای سنی
 جز خضوع و بندگی و اضطراب . اندرین حضرت ندارد اعتبار
 گفت بابا سالها این گفته . باز یگویی بجهل آشفته
 ۱۲۲۵ چند ازینها گفته با هر کسی . تا جواب سرد بشنود بی
 این دم سرد تو در گوشت نرفت . خاصه اکنون که شدم دانا و زفت
 گفت بابا چه زیان دارد اگر . بشنوی یکبار تو پند پدر
 همچنین یگفت او پند لطیف . همچنان یگفت او دفع عین
 فی پدر از نصیح کنعان سیر شد . فی دمی در گوش آن ادیسر شد
 ۱۲۳۰ اندرین گفت بدند و موج تیز . بر سر کنعان زد و شد ریز ریز
 نوح گفت ای پادشاه بُردبار . مرا خر مُرد و سبک بُرد بار
 وعده کردی مرا تو بارها . که بیابد اهلت از طوفان رها
 دل نهادم بر اُمیدت من سلیم . پس چرا بُرُود سیل از من گِلیم
 گفت او از اهل و خویشان نبود . خود ندیدی تو سپیدی او کبود
 ۱۲۳۵ چونک دندان تو کرمش در فتاد . نیست دندان بر گنش ای اوستاد
 تا که باقی تن نگردد زارازو . گرچه بود آن تو شو بیزارازو
 گفت بیزارم ز غیر ذات تو . غیر نبود آنک او شد مات تو
 تو هی دانی که چونم با تو من . بیست چندانم که با باران چمن
 زنه از تو شاد از تو عالی . مُغنی بی واسطه و بی حایل

کم گراز Bul. (۱۲۲۱) کی خواهد کشید Bul. (۱۲۲۰)

که بیاید B. وعده کردی مرا A. (۱۲۲۲) نازرا اینجا رها کن ای سنی Bul. (۱۲۲۲)

کرمش اوفاد Bul. (۱۲۲۵) و. om. A. گفته A. (۱۲۲۴) از تو گِلیم A. (۱۲۲۴)

که باران با چمن Bul. (۱۲۲۸) غیر نشود A. (۱۲۲۷) تا کی H. (۱۲۲۶)

مغنی A. از تو عافی A. (۱۲۲۹)

۱۲۰۰ همچو آن وقتی که خواب اندر روی . تو زبیش، خود ببیش، خود شوی
 بشنوی از خویش و پنداری فلان . با تو اندر خواب گفتست آن نهان
 تو یکی تو نیستی اے خوش رفیق . بلک گردوف و دریای عمیق
 آن تو زفت که آن نهصد توست . فلز مست و غرقه گاه صد توست
 خود چه جای حد بیدار بست و خواب . کم مزین و الله اعلم بالصواب
 ۱۲۰۵ کم مزین تا بشنوی از کم زبان . آنچه نامد در زبان و در بیان
 کم مزین تا بشنوی زان آفتاب . آنچه نامد در کتاب و در خطاب
 کم مزین تا کم زند بهر تو روح . آشنا بگذار در کشتی نوح
 همچو کنعان کاشنا می کرد او . که نخواهر کشتی نوح عدو
 می بیا در کشتی بابا نشین . تا نگردي غرق طوفان ای مہین
 ۱۲۱۰ گفت نی من آشنا آموختم . من بجز شمع تو شمع افروختم
 مہین مکن کین موج طوفان، بلاست . دست و پا و آشنا امروز لاست
 باد قهرست و بلای شمع کش . جز که شمع حق نی باید خمش
 گفت فی رفتم بر آن کوه بلند . عاصمت آن که مرا از هرگزند
 مہین مکن کی کوه کاهست این زمان . جز حبیب خویش را ندهد امان
 ۱۲۱۵ گفت من گئی پند تو بشنوده ام . که طمع کردی که من زین دودام
 خوش نیامد گفت تو هرگز مرا . من بری ام از تو در هر دو سرا
 مہین مکن بابا که روز ناز نیست . مر خدا را خویشی و انباز نیست
 تا کنون کردی و این کم ناز کیست . اندرین درگاه گیرا ناز کیست
 کم یلد کم یولدست او از قدم . فی پدر دارد نه فرزند و نه عم

آن توی رفت A (۱۲۰۲) . تو یکی دو نیستی B (۱۲۰۲) . نو for تا A (۱۲۰۰)

آن دم زبان Bul. (۱۲۰۵) . بیداری AB Bul. (۱۲۰۴) . که آن صد توست Bul. آن تویی Bul.

HK . مہین بیا A (۱۲۰۶) . کشتی و نوح A (۱۲۰۸) . از آفتاب A (۱۲۰۶)

گه for کوه A . بر آن بد آن Bul. A (۱۲۱۴) . as in the text. مہین

ne for فی AH (۱۲۱۴) . اندرین درگاه کبر و ناز کیست Bul. (۱۲۱۸)

عاشق صنع خدا با فر بود . عاشق مصنوع او کافر بود

توفیق میان این دو حدیث که الرِّضَا بِالْكَفْرِ كُفْرٌ و حدیث دیگر مَنْ لَمْ يَرْوُضَ بِقَضَائِي فَلْيَطْلُبْ رَبًّا سِوَايَ،

دی سؤال کرد سائل مر مرا . ز آنک عاشق بود او بر ماجرا
گفت نکته الرِّضَا بِالْكَفْرِ كُفْرٌ . این پیهر گفت و گفت اوست مهر
باز فرمود او که اندر هر قضا . مر مُسلمانرا رضا باید رضا
۱۳۶۵ فی قضای حق بود کفر و نفاق . گر بدین راضی شوم باشد شفاق
و ر نیم راضی بود آن هر زیان . پس چه چاره باشدم اندر میان
گفتش این کفر مقضی نه قضاست . هست آبار قضا این کفر راست
پس قضا را خواجه از مقضی بدان . تا شکالت دفع گردد در زمان
راضم در کفر زان رو که قضاست . نه ازین رو که نزاع و خُبست ماست
۱۳۷۰ کفر از روی قضا هم کفر نیست . حق را کافر بخوان اینجا مه ایست
کفر جهلست و قضای کفر عالم . هر دو گئی يك باشد آخر حلم و حلم
زشتی خط زشتی نقاش نیست . بلک از وے زشت را بنمود نیست
فست نقاش باشد آنک او . هر تواند زشت کردن هر نیکو
گر گشایم بجای این را من بساز . تا سؤال و تا جواب آید دراز
۱۳۷۵ ذوق نکته عشق از من می رود . نقش خدمت نقش دیگر می شود

و. AK om. (۱۳۶۲) . سوايی . ABHK Bul. این . B om. Heading:

(۱۳۶۶) In A the first hemistich of v. ۱۳۶۴ (omitting قضا) is repeated as the first hemistich of this verse.

اینجا مایست . Bul. م. for خود . BK Bul. (۱۳۷۰)

حلم و حلم . Bul. H. in and so corr. حلم و حلم . BK (۱۳۷۱)

م. نیکو . A . زانکه او . Bul. (۱۳۷۲)

من بر از . T . گر گشایم . K (۱۳۷۴)

۱۲۴۰ مُفَصَّل فی مُفَصَّل فی ای کمال • بلك بی چون و چگونه واعتلال
 ماهیانیم و تو دریای حیات • زنداییم از لطف ای نیکو صفات
 تو ننگنجی در کنار فکرتی • فی معلولی قرین چون علّی
 پیش ازین طوفان و بعد این مرا • تو مخاطب بوده در ماجرا
 با تو می گفتم نه با ایشان سخن • ای سخن بخش نو و آن کهن
 ۱۲۴۵ فی که عاشق روز و شب گوید سخن • گاه با اطلال و گاهی با دمن
 روی در اطلال کرده ظاهر مرا • او کرای گوید آن مدحت کرا
 شکر طوفانرا کون بگماشتی • واسطه اطلال را بر داشتی
 زآنک اطلال لثیم و بد بُدند • فی ندای فی صدای می زدند
 من چنان اطلال خوام در خطاب • کر صدا چون کوه و گوید جواب
 ۱۲۵۰ تا مثنیا بشوم من نام تو • عاشقم بر نام جان آرام تو
 هر نبی زان دوست دارد کوه را • تا مثنیا بشنود نام ترا
 آن که پست مثال سنگلاخ • موش را شاید نه مارا در مناخ
 من بگویم او نگردد یار من • بی صدا ماند دم گفتار من
 با زمین آن به که هموارش کنی • نیست همدم با قدم یارش کنی
 ۱۲۵۵ گفت ای نوح ار تو خواهی جمله را • حشر گردانم بر آرم از ترا
 بهر کفغانی دل تو نشکنم • لیک از احوال آگه می کنم
 گفت فی فی راضیم کی تو مرا • هم کنی غرقه اگر باید ترا
 هر زمانم غرقه می کن من خوشم • حکم تو جانست چون جان می گشتم
 ننگرم کس را و گر هر بنگرم • او بهانه باشد و تو منظرم
 ۱۲۶۰ عاشق صنع توّم در شکر و صبر • عاشق مصنوع کی باشم چو گبر

و بعد از این Bul. (۱۲۴۲)

هر تقی A (۱۲۵۱)

با ندّم یارش A (۱۲۵۴)

و چون جان Bul. (۱۲۵۸)

فکر طوفانرا A (۱۲۴۷)

Bul. فی صدا A (۱۲۵۲)

آگاهت کم Bul. (۱۲۵۶)

و لثیم A (۱۲۴۸)

جمع صورت با چنین معنی ژرف . نیست ممکن جز زسلطانی شگرف
 در چنین مستی مُراعاتِ ادب . خود نباشد و ر بود باشد عجب
 ۱۲۹۵ اندر استغنا مُراعاتِ نیاز . جمع رُشدن است چون رگد و دراز
 خود عصا معشوقِ عُمیان می بود . کور خود صندوقِ قرآن می بود
 گفت کوران خود صادیقت پر . از حروفِ مُصَحَف و ذِکَر و نُذَر
 باز صندوقی پر از قرآن بهست . زآنک صندوقی بود خالی بدست
 باز صندوقی که خالی شد زیار . به زصندوقی که پر موش است و مار
 ۱۴۰۰ حاصل اندر وصل چون افتاد مَرَد . گشت دلاله بپیش مَرَد سَرَد
 چون بمطلوبت رسیدی ای ملیح . شد طلب گاری علم اکنون قبیح
 چون شدی بر بامهای آسمان . سرد باشد جُست و جوی نردبان
 جز برای یاری و تعلیم غیر . سرد باشد راهِ خیر از بُعدِ خیر
 آینه روشن که شد صاف و مکی . جهل باشد بر نهادن صیقلی
 ۱۴۰۵ پیش سلطان خوش نشسته در قبول . زشت باشد جُستن نامه و رسول

داستان مشغول شدن عاشقی بعشق نامه خواندن و مطالعه کردن
 عشق نامه در حضور معشوق خویش و معشوق آنرا ناپسند داشتن،
 طَلَبُ الدَّلِيلِ عِنْدَ حُضُورِ الْمَدْلُولِ قَبِيحٌ وَالِاسْتِغْنَالُ
 بِالْعِلْمِ بَعْدَ الْوُصُولِ إِلَى الْمَعْلُومِ مَذْمُومٌ،

آن یکی را یار پیش خود نشاند . نامه بیرون کرد و پیش یار خواند
 بینه در نامه و مدح و ثناء زاری و مسکنی و بس لایها

گفت L Bul. (۱۲۹۷) قرآن میشود Bul. (۱۲۹۶) زسلطان AB Bul. (۱۲۹۴)

بهست for بدست A (۱۲۹۸) خود for چون AH. خود کوران

و. A om. (۱۴۰۲)

و اشتغال للعلم A. and so Bul. و گشتن الدلیل K. ناپسند داشتن Heading:

مثل در بیان آنک حیرت مانع بحث و فکر است،

آن یکی مرد دُومو آمد شتاب . پیش يك آینه دار، مستطاب
گفت از ریشم سپیدی کن جدا . کی عروسی نو گزیدم ای فتی
ریش او ببرد کُل پبش نهاد . گفت تو بگزین مرا کاری فساد
این سؤال و آن جوابست آن گزین . که سر اینها ندارد درد دین
آن یکی زد سبلی مر زبندرا . حمله کرد او هر برای کیدرا^{۱۴۸۰}
گفت سبلی زن سؤالت می کنم . پس جوابم گوی و آنکه می زنم
بر قفای تو زدم آمد طراق . يك سؤالی دارم اینجا در وفاق
این طراق از دست من بودست یا . از قفاگاه تو اے فخر کیا
گفت از درد این فراغت نیستم . که درین فکر و تفکر بیستم
تو که بی دردی می اندیش این . نیست صاحب دُردرا این فکر هین^{۱۴۸۵}

حکایت،

در صحابه کم بُدی حافظ کسی . گرچه شوقی بود جانانرا بسی
ز آنک چون مغزش در آگند و رسید . پوستها شد بس رقیق و وا گبید
قشرِ جَوَز و نُسْتَق و بادام هر . مغز چون آگندشان شد پوست کم
مغزِ علم افزود کم شد پوستش . ز آنک عاشق را بسوزد دوستش
وصفِ مطلوبی چو ضدِ طالِیست . وَحی و برفِ نور سوزند نَیست^{۱۴۹۰}
چون تجلی کرد اوصافِ قدیم . پس بسوزد وصفِ حادث را گلیم
رُبَعِ قُرْآن هر کرا محفوظ بود . جلّ فینا از صحابه می شنود

آن یکی مردی می آمد A (۱۴۷۶)

Bul. ای فنا (۱۴۷۷)

و کُل BK Bul. (۱۴۷۸)

Bul. کیدرا (۱۴۸۰)

بودست و یا AB Bul. (۱۴۸۴)

Heading: B om.

Bul. و کم شد (۱۴۸۹)

آنک یك دم كم ذی كامل بود . نیست معبود خلیل آفل بود
 ۱۴۲۰ و آنک آفل باشد و گه آن و این . نیست دلبر لا اُحِبُّ الْآفِلین
 آنک او گاهی خوش و گه ناخوش است . یك زمانی آب و یك دم آتش است
 بُرج مَه باشد ولیکن ماه فی . نقش بُت باشد ولی آگاه فی
 هست صوفی صفا جو این وقت . وقت را همچون پدر بگرفته سخت
 هست صافی غرق نور ذوالجلال . این کس فی فارغ از اوقات و حال
 ۱۴۲۵ غرقه نوری که او لم یولدست . لم یلد لم یولد آن ایزدست
 رو چنین عشقی بجوگر زنده . ورنه وقت مختلفرا بنده
 منگر اندر نقش زشت و خوب خویش . بنگر اندر عشق و در مطلوب خویش
 منگر آنک تو حقیری یا ضعیف . بنگر اندر همت خود ای شریف
 تو بهر حالی که باشی طلب . آب می جو دایها اے خشک لب
 ۱۴۴۰ کان لب خشکت گواهی می دهد . کو باخر بر سر متبع رسد
 خشکی لب هست پیغمای ز آب . که بهات آرد یقین این اضطراب
 کین طلب گارے مبارک جنبشست . این طلب در راه حق مانع کثیست
 این طلب مفتاح مطلوبات تست . این سپاه و نصرت رایات تست
 این طلب همچون مبشر در صبح . میزند نعره که می آید صبح
 ۱۴۴۵ گرچه آلت نیستت تو می طلب . نیست آلت حاجت اندر راه رب
 هر کرا بینی طلب گار ای پسر . یار او شو پیش او انداز سر
 کز جوار طالبان طالب شوی . وز ظلال غالبان غالب شوی

يك زمان آب و يكي دم A (۱۴۲۱) . آفل A om. (۱۴۲۰)

صوفی صفا چون AH Bul. (۱۴۲۳)

غرق عشق A. BKL Bul. suppl. in marg. (۱۴۲۴)

عشقی بخر A (۱۴۲۶)

In AH the order of the following verses is ۱۴۴۲, ۱۴۴۰, ۱۴۴۱, ۱۴۴۳. (۱۴۲۹)

در ظلال Bul. (۱۴۴۷) and so corr. in H. همچون خروسی BKL Bul. (۱۴۴۴)

گفت معشوق این اگر بهر منست . گاه وصل این عمر ضایع کردندست
 من بهیشت حاضر و تو نامه خوان . نیست این باری نشان عاشقان
 ۱۴۱۰ گفت اینجا حاضری اما ولیک . من غی یام نصیب خویش نیک
 آنچه دیدم ز تو پارینه سال . نیست این دم گرچه می بینم وصال
 من ازین چشمه زلالی خورده ام . دیده و دل ز آب تازه کرده ام
 چشمه می بینم ولیکن آب فی . راه آبم را مگر زد ره زفی
 گفت پس من نیستم معشوق تو . من به بلغار و مرادت در قُتو
 ۱۴۱۵ عاشقی تو بر من و بر حالتی . حالت اندر دست نبود یا فتی
 پس نیم کُلی مطلوب تو من . جزو مقصودم ترا اندر زمین
 خانه معشوقه ام معشوق فی . عشق بر تقدست بر صندوق فی
 هست معشوق آنک او یک تو بود . مبتدا و مُتهمات او بود
 چون بیایی اش نمائی منظر . هر هویدا او بود هر نیز سر
 ۱۴۲۰ میر احوالست نه موقوف حال . بنه آن ماه باشد ماه و سال
 چون بگوید حال را فرمان کند . چون بخواهد جسمه را جان کند
 منتها نبود که موقوفست او . منتظر بنشسته باشد حال جو
 کیمیای حال باشد دست او . دست جُنباند شود پس مست او
 گر بخواهد مرگ هم شیرین شود . خار و نشتر نرگس و نسرین شود
 ۱۴۲۵ آنک او موقوف حالست آدمیست . که بحال افزون و گاهی در کیست
 صوفی این الوقت باشد در مثال . لیک صافی فارغست از وقت و حال
 حالها موقوف عزم و رای او . زند از نفخ مسیح آسای او
 عاشق حالی نه عاشق بر منی . بر اُمید حال بر من می تنی

(۱۴۰۸) Bul. وقت وصل.

(۱۴۱۱) A. گرچه می دیدم وصال.

(۱۴۱۷) ABK. و بر صندوق.

(۱۴۲۵) A om. او.

(۱۴۱۰) A. گفت اما حاضرت.

(۱۴۱۴) HT قُتو, as in text.

(۱۴۲۰) A. و نه.

(۱۴۲۷) A. نفخ.

خَلْقِ می‌خندید بر گفتارِ او . بر طَبعِ خای و بر پیکارِ او
 که چه می‌گوید عَجَبِ این سُسْتِ ریش . یا کسی دادست بنگِ بی‌هشیش
 ۱۴۶۵ راهِ روزی کسب و رنجست و تعب . هر کسی را پیشه داد و طلب
 أَطْلُبُوا الْأَرْزَاقَ فِي أَسْيَابِهَا . اَدْخُلُوا الْأَوْطَانَ مِنْ أَبْوَابِهَا
 شاه و سلطان و رسولِ حقِ کنون . هست داودِ نبی ذو فُنون
 با چنان عَزَی و نازی کاندروست . که گزیدستش عنایتش دُست
 مُعْجَزَاتِش بی‌شمار و بی‌عدد . موجِ بخشایش مدد اندر مدد
 ۱۴۷۰ هیچ کس را خود ز آدم تا کنون . گِ بُست آوازِ همچون ارغنون
 کِ بهر وعظی بپیراند دویست . آدمی را صوتِ خویش کرد نیست
 شیر و آهو جمع گردد آن زمان . سوی تذکیرش مغفل این از آن
 کوه و مرغان هم رسایل با دَمَش . هر دو اندر وقتِ دعوتِ مَحْرَمَش
 این و صد چندین مرورا معجزات . نورِ رُوش بی جهات و در جهات
 ۱۴۷۵ با همه تمکین خدا روزی او . کرده باشد بسته اندر جُست و جُو
 بی زیره‌باف و رنجی روزیش . می‌نیاید با همه پیروزیش
 این چنین مخدولِ واپس مانده . خانه‌کنده دُون و گردون‌رانده
 این چنین مُذِیرِ می‌خواهد که زود . بی تجارت پُر کند دامن زسود
 این چنین گنجی بی‌آمد در میان . که بر آیم بر فَلَکِ بی نردبان
 ۱۴۸۰ این می‌گشتش بَسَخَرِ رَوِ بَگیر . که رسیدت روزی و آمد بشیر
 و آن می‌خندید مارا هر بد . زانچ یابی هدیه اے سالارِ ده
 او ازین نشبِعِ مردم وین فُسوس . کم نمی‌کرد از دعا و چاپلوس

(۱۴۶۴) Bul. اینست ریش.

(۱۴۶۳) H as in the text. پیکار او

(۱۴۶۵) H رنج است.

(۱۴۷۰) K آواز صد چون ارغنون. BL. In H صد is suppl.

(۱۴۷۷) AK Bul. om. و after دون. (۱۴۷۲) Bul. از دمش. همچون below.

(۱۴۷۶) H گنجی. A گنجی.

(۱۴۸۲) A زین فسوس. H writes چاپلوس as in the text.

گر یکی موری سلیمانی بچست . منگر اندر جستن او سست سست
هرچه داری تو زمال و پیشه . نه طلب بود اول و اندیشه

حکایت آن شخص که در عهد داود علیه السلام شب و روز
دعا می کرد کی مرا روزی حلال ده بی رنج،

۱۴۵۰ آن یکی در عهد داود نبی . نزد هر دانا و پیش هر غنی
این دعا می کرد دایم کای خدا . ثروتی بی رنج روزی کن مرا
چون مرا تو آفریدی کاهلی . زخم خواری سست جتنی مملی
بر خران پشت ریش بی مُراد . بار اسبان و آستان نتوان نهاد
کاهلم چون آفریدی ای مکی . روزیم ده هم ز راه کاهلی
۱۴۵۵ کاهلم من سایه خُسم در وجود . ختم اندر سایه این فضل و جود
کاهلان و سایه خُشان را مگر . روزی بنوشنه لوفی دگر
هرکرا پایست جوید روزی . هرکرا پا نیست کن دل سوزی
رزق را یاران بسوی آن حزین . ابر را می کش بسوی هر زمین
چون زمین را پا نباشد جود تو . ابر را راند بسوی او دوتو
۱۴۶۰ طفل را چون پا نباشد مادرش . آید و ریزد وظیفه بر سرش
روزی خواهر بناگه بی تعب . کی ندارم من زکوشش جز طلب
مدت بسیار می کرد این دعا . روز تا شب شب هم شب تا صبحی

Heading: A حکایت for حکمت A. در روزگار داود.

(۱۴۵۰) A om. این, and آن is suppl. above. (۱۴۵۶) BK نوعی دگر. Bul. نوع دگر.

(۱۴۵۷) Bul. in the first hemistich پایست.

(۱۴۵۸) A ابر باران بسوی هر زمین. BKL Bul. ابر باران کش بسوی هر زمین.

In H باران is written above as a variant.

(۱۴۶۲) The copyist of A, misled by the homoioteleuton (طلب), has inadvertently

omitted vv. ۱۴۶۵—۱۴۶۲. L. Bul. مدتی.

هر یکی تسبیح بر نوعی دگر. گوید و از حال آن این بی خبر
 آدمی مُبْکَر ز تسبیح جماد. و آن جماد اندر عبادت اوستاد
 بلك هفتاد و دو ملت هر یکی. بی خبر از یکدگر و اندر شکی
 چون دو ناطق را ز حال یکدگر. نیست آگه چون بود دیوار و در
 ۱۰۰۰ چون من از تسبیح ناطق غافل. چون بداند سُبْحَة صامت دلم
 سنی از تسبیح جبری بی خبر. جبرے از تسبیح سنی بی اثر
 هست سنی را یکی تسبیح خاص. هست جبری را ضد آن در مناص
 این همی گوید که آن ضالست و گم. بی خبر از حال او وز امر فم
 و آن همی گوید کی این را چه خبر. جنگشان افکند یزدان از قدر
 ۱۰۰۰ گوهر هر يك مُویدا می کند. جنس از نا جنس پیدا می کند
 قهر را از لطف داند هر کسی. خواه دانا خواه نادان یا خسی
 بلك لطفی قهر در پنهان شد. یا که قهری در دل لطف آمد
 کم کسی داند مگر ربّانی. کش بود در دل محک جانی
 باقیان زین دو گمانی می برند. سوی لانه خود يك پری پرند

بیان آنک علم را دو پرست و گمان را يك پرست، ناقص آمد
 ظن پرواز ابترست، و مثال ظن و یقین در علم،

۱۰۱۰ علم را دو پر گمان را يك پرست. ناقص آمد ظن پرواز ابترست
 مرغ يك پر زود افتد سَرنگون. باز بر پرد دو گامی یا فزون

اندر عبادات A (۱۴۶۷). گوید او وز حال آن Bul. (۱۴۶۶).

ز حال هدیگر BK Bul. (۱۴۶۸). بی خبر از هر یکی اندر شکی A (۱۴۶۸).

In AH vv. ۱۰۰۱ and ۱۰۰۲ are transposed. (۱۰۰۱)

جنس را با جنس A (۱۰۰۵). حال و از امر A (۱۰۰۲).

Heading: BK Bul. om. all except مثال الخ.

تا که شد در شهر معروف و شهر . کو ز آئینا نمی جوید پنیر
شد مثل در خام طبعی آن گدا . او ازین خواهش نمی آمد جدا

دویدن گاو در خانه آن دعا کننده بالحاح، قال النبی علیه
السَّلَامُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُلْحِنَ فِي الدُّعَاءِ زیرا عین خواست از
حق تعالی و الحاح خواهند را به است از آنچه میخواهد آنرا ازو،

تا که روزی ناگهان در چاشت گاه . این دعا می کرد با زاری و آه
ناگهان در خانه اش گاوی دوید . شاخ زد بشکست در بند و کلید
گاو گستاخ اندر آن خانه بخت . مرد در جست و قوایمهاش بست
پس گلی گاوی برید آن زمان . بی توقف بی تأمل بی امان
چون سرش برید شد سوی قصاب . تا اهابش برگردد در دم شتاب

عذر گفتن نظم کننده و مدد خواستن،

۱۴۸۵ ای تقاضاگر درون همچون چنین . چون تقاضای کنی اتمام این
سهل گردان ره نما توفیق ده . یا تقاضا را بهل بر ما منه
چون زمفلس زر تقاضای کنی . زر ببخشش در سر ای شام غنی
بی تو نظم و قافیه شام ر سحر . زهره گی دارد کی آید در نظر
نظم و نجیس و قوافی ای علم . بنده امر تواند از ترس و بیم
چون مسبح کرده هر چیز را . ذات بی تمیز و با تمیز را ۱۴۹۰

(۱۴۸۴) Bul. گوید پنیر. (۱۴۸۴) L Bul. خام طبعی.

Heading: A om. ازو. (۱۴۸۶) A om. و.

Heading: Bul. نظم کند for ناظم.

(۱۴۹۰) A ای for این. (۱۴۹۰) In K بی and با are transposed.

چون در آبی از در مکتب بگو. خیر باشد استاد احوال تو
 آن خیالش اندکی افزون شود. کز خیالی عاقلی مجنون شود
 آن سوم و آن چارم و پنجم چنین. در پی ما غم نمایید و چنین
 تا چو می کودک توانم این خبر. متفق گویند یابد مُستَفَر
 هر یکی گفتش که شایش ای ذکی. باد بخت بر عنایت مُتکی
 متفق گشتند در عهد وثیق. کی نگرداند سخن را یک رفیق
 بعد از آن سوگند داد او جمله را. تا که غمازی نگوید ماجرا
 رأی آن کودک بجزید از هم. عقل او در پیش و رفت از رمه
 آن تفاوت هست در عقل بشر. کی میان شاهدان اندر صور
 زین قبل فرمود احمد در مقال. در زبان پنهان بود حسن رجال

عقول خلق متفاوتست در اصل فطرت و نزد معتزله

متساویست، تفاوت عقول از تحصیل علم است،

اختلاف عقلها در اصل بود. بر وفاق ستیان باید شنود
 بر خلاف قول اهل اعتزال. کی عقول از اصل دارند اعتدال
 تجربه و تعلیم بیش و کم کند. تا یکی را از یکی اعلم کند
 باطلست این زانک رأی کودکی. کی ندارد تجربه در مسلکی
 بر دمید اندیشه زان طفل خرد. پیر با صد تجربه بویی بُرد
 خود فزون آن به کی آن از فطرتست. تا زافزونی که جهد و فکرست
 تو بگو داده خدا بهتر بود. یا که لنگی راهوارانه رود

غم نماید. ABK Bul. و چارم A (۱۰۴۱) . اوستا BK Bul. (۱۰۴۱)

تا کی A (۱۰۴۰) . ای ذکی Bul. (۱۰۴۲) . متفق کردند Bul. (۱۰۴۲)

حسن رجال A (۱۰۴۸) . از پیش Bul. (۱۰۴۱)

و تفاوت B. بیان آنکه عقول خلق Heading: Bul.

رود for بود A (۱۰۴۰)

آفت و خیزان می رود مرغ گان . با یکی پَر بر اُمید آشیان
چون زطن و رست عیش رُو نمود . شد دو پَر آن مرغ يك پَر گشود
بعد از آن یبشی سَویا مُستقیم . فی علی وَجْهه مِکبَا اَوْ سَقیم
۱۰۱۰ با دو پَر بر می برد چون جبرئیل . بی گان و بی مگر بی قال و قیل
گر همه عالم بگویندش تُوے . بر ره یزدان و دین مُستوی
او نگردد گرم تر از گنفتان . جان طاق او نگردد جُفتان
وَر همه گویند او را گمراهی . کوه پنداری و تو برگم گهی
او نیفتند در گان از طغشان . او نگردد دردمند از طغشان
۱۰۲۰ بلك گر دریا و کوه آید بگفت . گویدش با گمراهی گشتی تو جُفت
هیچ يك ذره نیفتند در خیال . یا بطعن طاعنان رنجور حال

مثال رنجور شدن آدمی بوجه تعظیم خلق و رغبت مشتریان
بوی و حکایت معلم،

کودکان مکتبی از اوستاد . رنج دیدند از ملال و اجتهاد
مشورت کردند در تعویق کار . تا معلم در فتنه در اضطرار
چون نمی آید و را رنجوری . کی بگیرد چند روز او دوری
۱۰۲۰ تا رهیم از حبس و تنگی و زکار . هست او چون سنگ خارا بر قرار
آن یکی زیرکترین تدبیر کرد . کی بگوید اوستا چونی تو زرد
خیر باشد رنگ تو بر جای نیست . این اثر یا از هوا یا از تیست
اندکی اندر خیال افتد ازین . تو برادر هم مدد کن این چنین

آن مرغ يك پَر بر گشود . BK Bul. (۱۰۱۴) . آفت خیزان . BL (۱۰۱۲)

نه علی وجه . Bul. (۱۰۱۴)

طغشان . Bul. in طغشان and in the second hemistich . A in the first hemistich (۱۰۱۶)
زیرکتر این . BK Bul. (۱۰۲۶) . ضغشان . the second hemistich

رنجور شدن استاد بوم،

گشت اُستاسُست از وهر و زیم . بر جهید و ی کشانید او گلم
 خشمگین با زن که مهر اوست سست . من بدین حالم نپرسید و نجست
 خود مرا آگه نکرد از رنگ من . قصد دارد تا رهد از رنگ من
 ۱۵۶۵ او بحسن و جلوه خود مست گشت . بی خبر کز بام افتادم چو طشت
 آمد و در را بُندید و گشاد . کودکان اندر پی آن اوستاد
 گفت زن خیرست چون زود آمدی . کی مبادا ذات نیکت را بدی
 گفت کوری رنگ و حال من بین . از غمم یگانگان اندر حین
 تو درون خانه از بغض و نفاق . و نبینی حال من در احراق
 ۱۵۷۰ گفت زن ای خواجه عیبی نیست . وهر و ظن لاش بی معیشت
 گفتش ای غر تو هنوزی در لجاج . و نبینی این تغیر و ازتجاج
 گر تو کور و گر شدی مارا چه جرم . ما درین رنجیم و در اندوه و گرم
 گفت اے خواجه بیارم آینه . تا بدانی که ندارم من گنه
 گفت رَو مَه تو رهی مَه آینه . دایما در بغض و کینه و عنت
 ۱۵۷۵ جامه خواب مرا زو گستران . تا بخشم که سر من شد گران
 زن توقف کرد مردش بانگ زد . کای عدو زوتر ترا این و سزد

در جامه خواب افتادن استاد از وهر و نالیدن او از وهر رنجوری،

جامه خواب آورد و گسترد آن عجوز . گفت امکان فی و باطن پُرسوز
 گر بگویم مَتَم دارد مرا . ورنگویم جد شود این ماجرا

مست for جست A (۱۵۶۵) . بر جهید او A (۱۵۶۲)

م و ظن لاشی A (۱۵۷۰) . ذات پاکتر AB (۱۵۶۷)

اندوه کرم AL (۱۵۷۲) . گفت ای غر A Bul. (۱۵۷۱)

و. مردش A (۱۵۷۶) and so Bul. , نه تو رهی نه آینه L (۱۵۷۲)

در وهم افگندن کودکان استادرا،

روز گشت و آمدند آن کودکان . بر همین فکر زخانه تا دکان
 جمله استاند بیرون منتظر . تا در آید اول آن یارِ مُصر
 زآنک منبَع او بُست این رای را . سرِ امام آید همیشه پای را
 اے مقلدِ تو بگو پیشی بر آن . کج بود منبع ز نورِ آسان
 ۱۰۰۰ او در آمد گفت اُستارا سلام . خیر باشد رنگِ رویت ز ردّ فام
 گفت اُستا نیست رنجی بر مرا . تو برو بشین مگو یارِ هلا
 نفی کرد اما غبارِ وهمِ بد . اندکی اندر دلش ناگاه زد
 اندر آمد دیگری گفت این چنین . اندکی آن وهم افزون شد بدین
 همچنین تا وهم او قوت گرفت . ماند اندر حالِ خود بس در شِگفت

بیمار شدن فرعون هم بوهم از تعظیم خلقان،

۱۰۰۰ سجدت خلق از زن و از طفل و مرد . زد دل فرعون را رنجور کرد
 گفتن هر يك خداوند و مَلِك . آن چنان کردش ز وَهْمِي مُنْهَك
 كه بدعوى الهی شد دلیر . ازدها گشت و نغی شد هیچ سیر
 عقل جزوی آفتش و هم است و ظن . زآنك در ظلمات شد اورا و ظن
 بر زمین گر نیم گز راهی بود . آدمی بی وهم این می رود
 ۱۰۶۰ بر سرِ دیوارِ عالی گر روی . گردو گز عَرَضش بود کز می شوی
 بلك می آفتی ز لرزه دل بوفهم . ترسِ وَهْمِي را نگو بنگر بفهم

س. for پس. Bul. (۱۰۰۴) شد برین. AK Bul. (۱۰۰۴) استاد. A (۱۰۰۱)

Heading: AB om. هم.

این for راهی. A (۱۰۰۶) عقل جزئی. Bul. (۱۰۰۸)

نیکو. A. ترس و وهی. Bul. (۱۰۶۱)

عذر آوردند کای مادر تو بیست . این گناه از ما و از تقصیر نیست
 امر قضای آسمان اُستادِ ما . گشت رنجور و سقیم و مبتلا
 ۱۵۹۵ مادران گفتند مکرست و دروغ . صد دروغ آرید بهر طبعِ دوغ
 ما صباح آییم پیشِ اوستا . تا ببینیم اصلِ این مکرثما
 کودکان گفتند بِسْمِ الله روید . بر دروغ و صدقِ ما واقف شوید

رفتن مادران کودکان بعیادت اوستاد،

بامدادان آمدند آن مادران . خسته استا همچو بیمارِ گران
 هم عَرَق کرده زبیرائیِ لحاف . سر بیسته رُو کشیده در بَجاف
 ۱۶۰۰ آه آهی می کند آهسته او . جملگان گشتند هم لا حَوْلَ کُو
 خیر باشد اوستاد این دردِ سر . جانِ تو مارا نبودست زینِ خبر
 گفت من هم بی خبر بودم ازین . آگهم مادر غُران کردند هین
 من بُدمر غافل بِشُغْلِ قال و قیل . بود در باطن چنین رنجی ثقیل
 چون بجد مشغول باشد آدمی . او زدید رنجِ خود باشد عمی
 ۱۶۰۵ امر زنانِ مصرِ یوسف شد سَمَر . که زمشغولی بشد زیشانِ خبر
 پاره پاره کرده ساعدهای خویش . رُوحِ واله کی نه پس بیند نه پیش
 اے بسا مردِ شجاع اندرِ حَراب . کی ببرد دست و پا پایشِ ضراب
 او همان دست آورد در گیر و دار . برگانِ آنک هست او بر قرار
 خود ببیند دست رفته در ضَرَر . خونِ ازو بسیار رفته بی خبر

Heading: ABK Bul. استاد.

(۱۶۰۱) B Bul. اوستا . Bul. نبوده زین خبر . See note on verse ۶۰۲.

(۱۶۰۵) A Bul. نشد زیشان .

(۱۶۰۷) A Bul. و تا پایش . BK Bul. om. و با پایش .

(۱۶۰۹) H ببیند , the initial letter having no point. A و نبیند .

فالِ بد رنجور گرداند هی . آدمی را که نبودنش غمی
 ۱۵۸۰ قولِ پیغمبر قبوله یُفَرِّضُ . اِنْ تَمَارَضْتُمْ لَدَیْنَا تَمْرَضُوا
 گر بگویم او خیالی بر زند . فعل دارد زن که خلوت می کند
 مر مرا از خانه بیرون می کند . بهر فتنی فعل و افسون می کند
 جامه خوابش کرد و اُستاد اوفتاد . آه آه و ناله از وی می بزد
 کودکان آنجا نشستند و نهان . درس میخواندند با صد اندوهان
 ۱۵۸۵ کین همه کردیم و ما زندانیسم . بد بنایی بود ما بد بانسیم

دوم بار در وهم افگدن کودکان استادرا که اورا از قرآن
 خواندن ما درد سر افزاید،

گفت آن زیرک که ای قوم پَسَند . درس خوانید و کنید آقا بلند
 چون می خواندند گفت ای کودکان . بانگ ما اُستادرا دارد زیان
 درد سر افزاید اُستارا زبانگ . ارزد این کو درد یابد بهر دانگ
 گفت اُستاد راست می گوید روید . درد سر افزون شدم بیرون شوید

خلاص یافتن کودکان از مکتب بدین مکر،

۱۵۹۰ سجد کردند و بگفتند اے کریم . دور بادا از تو رنجورے و بیم
 پس برون جَسَند سوی خانها . همچو مرغان در هواے دانها
 مادرانشان خشمگین گشتند و گفت . روزِ کُتاب و شما با لهُو جُفت

کرد و اوستاد K. خاش K (۱۵۸۲) . خیال بد Bul. (۱۵۸۱) . پیغامبر ABKL (۱۲۸۰)

بود و ما AK Bul. کردیم و after Bul. om. (۱۵۸۵) . کرد اوستاد A

کو for گر A. استادرا A (۱۵۸۸) . کای قوم A (۱۵۸۶)

After this verse K Bul. add: . روز کارست و شما Bul. (۱۵۹۲)

وقت تحصیل است اکنون و شما . میگریزید از کتاب و اوستا

ور بینی مَیْلِ خود سوی زمین . نوحه ی کن هیچ منشین از حنین
عاقلان خود نوحها پیشین کنند . جاهلان آخر بسر بری زنند
زبندای کار آخررا بسین . تا نباشی تو پشیمان یومر دین

دیدن زرگر عاقبت کاررا و سخن بر وفق عاقبت گفتن با
مستعیر ترازو،

آن یکی آمد پیش زرگری . که ترازو ده که بر سنج زری
گفت ^{۱۶۲۵} خواجه رو مرا غلبیر نیست . گفت میزان ده بدین تسخرمه ایست
گفت جاروبی ندارم در دکان . گفت بس بس این مضاحک را بمان
من ترازویی که میخواهم بده . خویشتن را کرم کن هر سو مچه
گفت بشنیدم سخن کر نیستم . تا نپندارے که بی معنیستم
این شنیدم لیک پیری مُرغیش . دست لرزان جسم تو نا مُشغیش
و آن زر تو هم قراضه خُرد و مُرد . دست لرزد پس بریزد زر خُرد ^{۱۶۲۰}
پس بگویی خواجه جاروبی بسیار . تا بجوم زر خود را در غبار
چون بروی خاک را جمع آوری . گویم غلبیر خواهم ای جری
من زاوَل دیدم آخررا تمام . جای دیگر رو از اینجا والسلام

* ما یست Bul. . برین تسخر BK . غلبیر for غریال BKL Bul. . گفت رو خواجه B (۱۶۲۵)

. کر مکن A (۱۶۲۷)

. کی بی A (۱۶۲۸)

. چشم تو BL (۱۶۲۹)

. در عیار L Bul. (۱۶۳۱)

. ای خری A . غریال خواهم Bul. (۱۶۳۲)

در بیان آنک تن روح را چون لباسی است و این دست آستین
دست روح است و این پای موزه پای روحست،

۱۶۱۰ تا بدانی که تن آمد چون لباس . رو بجو لباس لباسی را ملیس
روح را توحید الله خوشترست . غیر ظاهر دست و پایی دیگرست
دست و پا در خواب بینی و ایتلاف . آن حقیقت دان مدانش از گراف
آن توی کی بی بدن داری بدن . پس مرس از جسم جان بیرون شدن

حکایت آن درویش کی در کوه خلوت کرده بود و بیان
حلاوت انقطاع و خلوت و داخل شدن درین منقبت که انا
جلیس من ذکر کنی و انیس من استانس بی،
گر با همه چو بی منی بی همه . و بی همه چو با منی با همه

بود درویشی بگهسارے مقیم . خلوت اورا بود هم خواب و ندیم
۱۶۱۰ چون ز خالق می رسید اورا شمول . بود از انفاسِ مرد و زن ملول
همچنانک سهل شد مارا حَضَر . سهل شد هم قوم دیگر را سَنَر
آن چنانک عشقی بر سر ورے . عاشق است آن خواجه بر آهنگرے
هر کسی را بهر کارے ساختند . میل آنرا در دلش انداختند
دست و پای بی میل جنبان گئی شود . خار و خس بی آب و بادی گئی رود
۱۶۲۰ گر بینی میل خود سوے سما . پَر دولت برگشا همچون هما

لباسی را بلیس A . چون لیس Bul. (۱۶۱۰)

پای A (۱۶۱۱)

بینی ایتلاف A . در خاب K (۱۶۱۲)

از جسم و جان AK (۱۶۱۳)

Heading: A حکایت درویشی . A om. و before خلوت . In H خلوت is suppl. above.

هم یار و ندیم Bul. (۱۶۱۴)

سهل باشد هم A (۱۶۱۶)

تشبیه بند و دام قضا بصورت پنهان با اثر پیدا،

۱۶۵۰ بیسی اندر دلق مهترزاده . سر برهنه در بلا افتاده
 در هواے نابکارے سوخته . ایشه و املاک خود بفروخته
 خان و مان رفته شد بدنام و خوار . کار دشمن می رود ادباروار
 زاهدے ببند بگوید اے کیا . همتی می دمار اثر بهر خدا
 کاندیرین ادبار زشت افتاده ام . مال و زر و نعمت از کف داده ام
 ۱۶۵۵ همتی تا بولک من زین و ارم . زین رگل تیره بود که بر جهنم
 این دعا میخواهد او از عام و خاص . کاخلاص و اخلص و اخلص
 دست باز و پای باز و بند فی . فی موگل بر سرش فی آهفی
 از کداین بند میجویی خلاص . واز کداین حبس میجویی مناص
 بند تقدیر و قضای مخفی . که نبیند آن بجز جان صفی
 ۱۶۶۰ گرچه پیدا نیست آن در ممکن است . بتر از زندان و بند آهن است
 زانک آهنگر مر آن را بشکند . حفره گرم خشت زندان بر کند
 ای عجب این بند پنهان گران . عاجز از تکسیر آن آهنگران
 دیدن آن بند احمد را رسد . بر گلی بسته حبل من مسد
 دید بر پشت عیال بولهب . تنگ هیزم گفت حماله حطب
 ۱۶۶۵ حبل و هیزم را جز او چشمی ندید . که پدید آید برو هر ناپدید
 باقیانش جمله تاویلی کنند . کین زبی هوشیست و ایشان هوشمند
 لیک از تاثیر آن پشتش دوتو . گشته و نالان شد او پیش تو

Heading: A و اثر پیدا .

ادبیر و ار BK . خانمان Bul. (۱۶۵۲)

گلی . A . تا بولک (۱۶۵۵) L Bul.

کاخلاص و اخلص K (۱۶۵۶)

بند و تقدیر A (۱۶۵۹)

بدر از A Bul. (۱۶۶۰)

لیک هیزم A (۱۶۶۴) BHK as in text.

آید بدو B (۱۶۶۵)

و Bul. om. (۱۶۶۶)

تأثیر او A (۱۶۶۷)

بقیة قصه آن زاهد کوهی که نذر کرده بود کی میوه کوهی از
درخت باز نکم و درخت نفشانم و کسی را نگویم صریح و کنایت
کی بیفشان آن خورم کی باد افکنده باشد از درخت،

اندر آن که بود اشجار و ثمار . بس مُرود کوهی آنجا بی شمار
۱۶۳۵ گفت آن درویش یا رب با تو من . عهد کردم زین نچینم در زمن
جز از آن میوه که باد انداختش . من نچینم از درخت مُنتَعَش
مدتی بر نذر خود بودش وفا . تا درآمد امتحانات قضا
زین سبب فرمود استننا کنبد . گر خدا خواهد بیپایان بر زبید
هر زمان دلرا دگر میلی دهم . هر نفس بر دل دگر داغی نهم
۱۶۴۰ کُلّ إصباح لَنَا شَأْنٌ جَدِيدٌ . کُلّ شَيْءٍ عَنْ مُرَادِي لَا يَجِيدُ
در حدیث آمد که دل همچون پریست . در بیابانی اسیر صرصر پست
باد پُرا هر طرف راند گراف . که چپ و گه راست با صد اختلاف
در حدیث دیگر این دل دان چنان . کَلْبِ جَوَاشِ زَانِشِ اندر قازغان
هر زمان دلرا دگر رای بود . آن نه از وی لیک از جایی بود
۱۶۴۵ پس چرا این شوی بر رای دل . عهد بندی تا شوی آخر خجل
این هم از تأثیر حکمت و قَدَر . چاه بی بینی و نتوانی حَذَر
نیست خود از مرغ پُران این عجب . که نیند دام و افتد در عَطَب
این عجب که دام بیند هم وَتَد . گر نخواهد ور بخواید یفنند
چشم باز و گوش باز و دام پیش . سوه دای یپرد با پَرِ خویش

که استننا A (۱۶۳۸) . تا بر آمد Bul (۱۶۳۷) . پس مرود Bul. و. A om. (۱۶۳۴)

اندر غارغان A . اندر قازغان K . این دل را چنان B (۱۶۴۳)

و. A om. . کو نیند A (۱۶۴۷) . آن هم Bul. این همه از تأثیر و حکمت A (۱۶۴۶)

گر بخواید ور نخواهد BK Bul. گر بخواید گر نخواهد A . گر دام بیند A (۱۶۴۸)

دست زاهد هر بریده شد غَلَط . پاش را میخواست هم کردن سَقَط
 در زمان آمد سوارے بس گزین . بانگ بر زد بر عوان کای سگ بین
 این فلان شیخ است و اَبْدالِ خدا . دستِ او را تو چرا کردے جُدا
 آن عوان بذرید جامہ تیز رفت . پیشِ شخه داد آگاهیش نَفْت
 ۱۶۸۵ شخه آمد پا برهنه عذرخواه . که ندانستم خدا بر من گواه
 هین بجل کن مر مرا زین کارِ زشت . اے کرم و سَرورِ اهلِ بهشت
 گفت می دانم سبب این نبش را . می شناسم من گناهِ خویش را
 من شکستم حُرمتِ آیینِ او . پس بینم بُرد دادستانِ او
 من شکستم عهد و دانستم بدست . تا رسید آن شومِ جُرأت بدست
 ۱۶۹۰ دستِ ما و پایِ ما و مغز و پوست . باد اے والی فدای حکمِ دوست
 قسم من بود این ترا کردم حلال . تو ندانستی ترا نبود وبال
 و آنک او دانست او فرمانِ رواست . با خدا سامانِ پیچیدن کجاست
 ای بسا مرغی پریده دانه جو . که بریده حلقِ او هر حلقِ او
 ای بسا مرغی زرمغِ وز مَغَص . بر کنارِ بامِ محبوسِ قَفَص
 ۱۶۹۵ ای بسا ماهی در آبِ دُور کُشت . گشته از حرصِ گلو مأخوذ شُنت
 ای بسا مستور در پرده بُد . شومِ فرج و گلو رُسا شد
 ای بسا قاضی حَبَر نیک خو . امرِ گلو و رِشونی او زردزو
 بلك در هاروت و ماروت آن شراب . از غروجِ چرخشان شد سَدِ باب
 بایزید از بهر این کرد احتراز . دید در خود کاهلی اندر نیاز
 ۱۷۰۰ از سبب اندیشه کرد آن ذولباب . دید علت خوردنِ بسیار از آب

سر برهنه Bul. (۱۶۸۵) ای سگ Bul. (۱۶۸۲) سَقَط for غلط A (۱۶۸۱)

قسم ما ABK Bul. (۱۶۹۱) Written in marg. H. (۱۶۸۸)

در کار بام Bul. (۱۶۹۴) سامان for بان A (۱۶۹۲)

وز رشونی Bul. (۱۶۹۷) حرص گلو A (۱۶۹۵)

(۱۶۹۸) A آن سراب. In A the second hemistich of this verse and the second hemistich of v. ۱۷۰۰ are inadvertently transposed.

که دعایی همتی تا و ره . تا ازین بند نهان بیرون جهم
آنک بیند این علامتها پدید . چون نداند او شقی را از سعید
داند و پوشد بآمر ذو الجلال . که نباشد کشف راز حق حلال
۱۷۷- این سخن پایان ندارد آن فقیر . از مجاعت شد زبون و تن اسیر

مضطرب شدن فقیر نذر کرده بکندن امرود از درخت و گوشال
حق رسیدن بی مهلت،

پنج روز آن باد امرودی نریخت . ز آتش جوعش صبری میگریخت
بر سر شاخی مرودی چند دید . باز صبری کرد و خود را وا کشید
باد آمد شاخ را سر زیر کرد . طبع را بر خوردن آن چیر کرد
۱۷۷۵ جوع و ضعف و قوت جذب قضا . کرد زاهد را ز نذرش بی وفا
چونک از امرودین میوه شکست . گشت اندر نذر و عهد خویش سست
هم در آن دم گوشال حق رسید . چشم او بگشاد و گوش او کشید

متمم کردن آن شیخ را با دزدان و بریدن دستش را،

ببست از دزدان بُدند آنجا و بیش . بخش می کردند مسروقات خویش
شعرا غبار آگه کرده بود . مردم شهنه بر افتادند زود
۱۷۸- هم بد آنجا پای چپ و دست راست . جمله را ببرید و غوغایی بخواست

Heading: BHK Bul. مضطرب .

(۱۷۷۴) Bul. چیر for جبر . جود و ضعف A (۱۷۷۵)

(۱۷۷۶) Bul. میوه شکست . A om. و .

Heading; A om. آن .

(۱۷۷۸) A مرزوقات خویش . (۱۷۷۹) Bul. adds:

با غضب ما مور شد آدم عوان . قطع کردن دستشان و پایشان
(۱۷۸۰) K هم بر آنجا

تو از آن بگذشته کز مرگ تن . ترسی وز تفریق اجزای بدن
۱۷۲۰ و هم تفریق سر و پا از تو رفت . دفع و هم اسیر رسیدت نیک زفت

سبب جرأت ساحران فرعون بر قطع دست و پا،

ساحران را فی که فرعون لعین . کرد تهدید سیاست بر زمین
که بیزم دست و پانان از خلاف . پس در آویزم ندارشان مُعاف
او همی پنداشت کایشان در همان . و هم و تخویفند و وسواس و گان
که بودشان لرزه و تخویف و ترس . از توهّمها و تهدیداتِ نفس
۱۷۲۵ او نمی دانست کایشان رسته اند . بر دریچه نور دل بنشسته اند
سایه خود را زخود دانسته اند . چابک و چست و گش و بر جسته اند
هاون گردون اگر صد بارشان . خُرد کوید اندرین گلزارشان
اصل این ترکیب را چون دیده اند . از قُروع و هم کم ترسیده اند
این جهان خوابست اندر ظن مه ایست . گر رُود در خواب دستی باک نیست
۱۷۳۰ گر بخواب اندر سرت بیزد گاز . هم سرت بر جاست هم عُمَرت دراز
گر بینی خواب در خود را دو نیم . تن دُرستی چون بخیزی فی سفیم
حاصل اندر خواب نقصانِ بدن . نیست باک و فی دو صد پاره شدن
این جهان را که بصورت قایمست . گفت پیغمبر که حُلم نایمست
از ره تقلید تو کرده قبول . سالکان این دیک پیدا بی رسول
۱۷۳۵ روز در خوابی مگو کین خواب نیست . سایه قرعست اصل جز مهتاب نیست
خواب و بیداریت آن دان ای عَضُد . که ببیند خفته کو در خواب شد

(۱۷۱۹) Bul. از تفریق. For ترسی (- ص) cf. I ۲۹۰, II ۱۵۸۷, etc.

(۱۷۲۴) A om. و before تخویف and before گان. (۱۷۲۵) The order of the following verses in B is ۱۷۲۷—۱۷۲۹, ۱۷۲۷, ۱۷۲۸, ۱۷۲۶, ۱۷۲۸.

(۱۷۲۶) A مایه خود را. (۱۷۲۷) H گلزارشان. (۱۷۲۹) B Bul. مایست.

(۱۷۳۰) H و هم عزت. (۱۷۳۴) ABHK پیغامبر. (۱۷۳۶) AK خواب بیداریت.

گفت تا سالی نخواست خورده آب . آنچنان کرد و خدایش داد تاب
این کمینه جهد او بد بهر دین . گشت او سلطان و قُطْبُ الْعَارِفِین
چون بُریده شد برای حَلْقِ دست . مرد زاهدرا در شکوی بیست
شیخ اَفْطَحَ گشت نامش پیش خلق . کرد معروفش بدین آفاتِ خلق

کرامات شیخ اقطع و زنبیل بافتن او بدو دست،

۱۷۰۵ در عَرِیشِ اُورا یکی زایر یافت . کو بهر دو دست می زنبیل بافت
گفت اُورا ای عَدُوّ جانِ خویش . در عَرِیشم آمدی سر کرده پیش
این چرا کردی شتاب اندر سیاق . گفت از اِفْراطِ مَهر و اشتیاق
پس تبسم کرد و گفت اکنون یَا . لَیْکَ مَخْفِی دار این را ای کِیا
تا نبریم من مگو این با کسی . فی قَرِیبِی فی حَیْبِی فی خَمِی
۱۷۱۰ بعد از آن قوی دگر از روزنش . مَطْلَعِ گشتند بر بافیدنش
گفت حَکَمَتِ را تو دانی کردگار . من کم پنهان تو کردی آشکار
آمد اِلْهَامِش که یکجندی بُند . که درین غم بر تو مُنْکِر شدند
کی مگر سالوس بود او در طریق . که خدا رُسُوَاش کرد اندر فریق
من نخواست کَانَ رَمَه کافر شوند . در ضلالت در گانِ بد روند
۱۷۱۵ این کرامت را بکردیم آشکار . که دهیمت دست اندر وقت کار
تا که آن بیچارگانِ بدگمان . رد نگردند از جنابِ اَمّان
من ترا بی این کرامتها ز پیش . خود نسلی دادی از ذاتِ خویش
این کرامت بهر ایشان دادمت . وین چراغ از بهرِ آن بُنْهَادمت

کرد تاب AB Bul. (۱۷۰۱)

بدان آفات B (۱۷۰۴)

کو for که Bul. (۱۷۰۵)

ای عدوی A (۱۷۰۶)

اندر سیاق ABK Bul. (۱۷۰۷)

مطلع کردند Bul. (۱۷۱۰)

بکردم B (۱۷۱۵)

تا که این A Bul. (۱۷۱۶)

تو نبینی پیش خود يك دوسه گام . دانه بینی و نبینی رنج دامن
 ۱۷۵۰ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ لَدَيْكُمْ وَالْأَبْصِرُ . فِي الْأَفْئَامِ وَالْأَشْرُولِ وَالْمَسِيرِ
 چون جنین را در شکم حق جان دهد . جذب اجزا در مزاج او نهد
 از خورش او جذب اجزا می‌کند . تار و پود جسم خود را می‌تند
 تا چهل سالش بچسب جزو ها . حق حریش کرده باشد در نما
 جذب اجزا روح را تعلیم کرد . چون نداند جذب اجزا شاء فرد
 ۱۷۶۰ جامع این ذرها خورشید بود . بی غذا اجزات را داند رُبود
 آن زمانی که در آبی تو ز خواب . هوش و حش رفترا خواند شتاب
 تا بدانی کآن ازو غایب نشد . باز آید چون بفرماید که عُد

اجتماع اجزای خر عَزَبَر بعد از پوسیدن باذن الله و درهم

مرگب شدن پیش چشم عزیز،

هین عَزَبَر در نگر اندر خَرَت . که پیوسیدست و ریزید بَرَت
 پیش تو گرد آورم اجزاش را . آن سر و دم و دو گوش و پاش را
 ۱۷۶۰ دست نی و جزو برم می‌نهد . پاره‌ها را اجتماعی می‌دهد
 در نگر در صنعت پاره زنی . کوهی دوزد کهن بی سوزنی
 ریمان و سوزنی نی وقت خَرَز . آنچنان دوزد که پیدا نیست دَرَز
 چشم بگشا حشر را پیدا ببین . تا نماند شبهات در یوم دین
 تا ببینی جامع را تمام . تا نلرزی وقت مردن زاهتمام
 ۱۷۷۰ همچنانک وقت خفتن ایمنی . از فوات جمله جسمهای تنی
 بر حواس خود نلرزی وقت خواب . گرچه می‌گردد پریشان و خراب

باز آمد A (۱۷۶۲)

Heading: A پوسیدن و باذن الله درهم .

پاره‌ها A (۱۷۶۵)

(۱۷۶۷) Bul. ریسانی سوزنی A om. نی.

جامعی امرا BK Bul. (۱۷۶۹)

(۱۷۷۱) A بلرزی AH. گرچه می‌گردد B. گرچه می‌لرزد and so H in marg.

او گمان برده که این دم خفته‌ام . بی‌خبر ز آن کوست در خواب دُوم
 کوزه‌گر گر کوزه‌را بشکند . چون بخواهد باز خود قام کند
 گوررا هر گام باشد ترس چاه . با هزاران ترس می‌آید براه
 ۱۷۴۰ مرد بینا دید عَرَضِ راه‌را . پس بداند او مغالک و چاه‌را
 پا و زانویش نلرزد هر دمی . رُو تَرُش گِی دارد او از هر غمی
 خیز فرعونا که ما آن نیستیم . کی بهر بانگی و غولی بیستیم
 خرقه‌مارا بِدَر دوزند هست . ورنه خود مارا برهنه‌تر بهست
 بی لباس این خوب‌را اندر کنار . خوش در آریم ای عَدُو نایکار
 ۱۷۴۵ خوشتر از تجرید از تن و ز مزاج . نیست ای فرعون بی‌الهام گبج

شکایت استر پیش شتر کی من بسیار در رو می‌افتم
 و تو غنی افتی الا بنادر،

گفت آسَتر با شُتر کای خوش رفیق . در فراز و شیب و در رام دقیق
 تو نه آبی بر سر و خوش می‌روی . من همی‌آم بِسَر در چون غوی
 من همی‌افتم بِرُو در هر دمی . خواه در خشکی و خواه اندر نی
 این سبیرا باز گو با من که چیست . تا بدانم من که چون باید بزیست
 ۱۷۵۰ گفت چشم من ز تو روشن‌ترست . بعد از آن هر از بلندی ناظرست
 چون بر آم بر سر کوهی بلند . آخر عَقَبه ببینم هوشمند
 پس همه پستی و بالایی راه . دیدم مرا و نماید هم اله
 هر قدم‌را انر سَر بینش نم . از عِشار و اوفتادن و رهم

ورنه مارا خود. B Bul. (۱۷۴۲) as in text. K. خواب دُوم. A (۱۷۳۷)

مزج. Bul. and has مارا written above. A om. (۱۷۴۵) ای عدوی. A (۱۷۴۴)

شکایت کردن. K Bul. Heading:

بر for در. BK Bul. نیایی. Bul. (۱۷۴۷) ای خوش. A (۱۷۴۶)

و. A om. (۱۷۴۲) کوه. BKL Bul. (۱۷۵۱)

۱۷۹- شیخ کی بُود پیر یعنی مُو سپید . معنی این مُو بدان ای بی امید
 هست آن موی سیه هستی او . تا زهستیاش نماند تَای مو
 چون که هستیاش نماند پیر اوست . گر سیه مُو باشد او یا خود دُوموست
 هست آن موی سیه وَصِفِ بَشَر . نیست آن مو موی ریش و موی سر
 عیمی اندر مهد بر دارد نفیر . که جوان ناگشته ما شیخیم و پیر
 ۱۷۹۵- گر رهید از بعض اوصافِ بشر . شیخ نبود کَهَل باشد ای پسر
 چون یکی موی سیه کَان وَصِفِ مَاسْت . نیست بر وی شیخ و مقبولِ خداست
 چون بود مویش سپید ار با خودست . او نه پیرست و نه خاص ایزدست
 و رَسَر مویی ز وَصَفِش باقیست . او نه از عرش است او آفاقِست

عذر گفتن شیخ بهر ناگریستن بر مرگ فرزندان خود،

شیخ گفت اورا مپندار ای رفیق . که ندانم رحم و مهر و دل شفیق
 ۱۸۰۰- بر همه کُفتار مارا رحمنست . گرچه جانِ جمله کافر نعمتست
 بر سگانم رحمت و بخشایش است . که چرا از سنگهاشان مالش است
 آن سگی که می‌گزد گویم دعا . کی ازین خُو و رهانش ای خدا
 این سگانرا هم در آن اندیشه دار . که نباشند از خلاقِ سنگسار
 زان بیاورد اولسارا بر زمین . تا کُندشان رَحْمَةً لِلْعَالِیْن
 ۱۸۰۵- خلق را خواند سوی درگاهِ خاص . حق را خواند که وافر کن خلاص
 جهد بنماید ازین سو بهر پند . چون نشد گوید خدایا در میند
 رحمت جزوی بود مر عامرا . رحمت کلی بود هُماَمرا

تار مو Bul. (۱۷۹۱) BKL Bul. زهستیاش. L Bul. مو سفید. (۱۷۹۰) Bul.

سفید Bul. (۱۷۹۷) و. A om. (۱۷۹۶) و. B (۱۷۹۲) دو خود دو پوست (۱۷۹۲) Bul.

دل. before و. AH om. (۱۷۹۹)

Heading: BK Bul. om. مرگ. BK om. خود.

که کندشان Bul. (۱۸۰۴)

جزع ناکردن شیخی بر مرگ فرزندان خود،

بود شیخی رهنمایی پیش ازین . آسمانی شمع بر روی زمین
 چون پیغمبر در میان امتان . دَرُگشای روضه دار انجمنان
 گفت پیغمبر که شیخ رفته پیش . چون نبی باشد میان قوم خویش
 ۱۷۷۵ يك صباحي گفتش اهل بیت او . سخت دل چونی بگو ای نيك خو
 ما زمرگ و هجر فرزندان تو . نوحه می داریم با پشت دوستو
 تو نمی گری نمی زاری چرا . یا که رحمت نیست اندر دل ترا
 چون ترا رحمی نباشد در درون . پس چه او میدستان از تو کون
 ما باو مید تویم ای پیشوا . که بنگذاری تو مارا در فنا
 ۱۷۸۰ چون بیارایند روز حشر نخت . خود شفیع ما توی آن روز سخت
 در چنان روز و شب بی زینهار . ما باگرام تویم او میدوار
 دست ما و دامن تست آن زمان . کی نماند هیچ مجرم را امان
 گفت پیغمبر که روز رستخیز . کی گذارم مجرمانرا اشک ریز
 من شفیع عاصیان باشم بجان . تا رهانشان ز اشکنجه گران
 ۱۷۸۵ عاصیان و اهل کبایر را بجهد . با رهانم از عذاب نفیض عهد
 صالحان ائمت خود فارغند . از شفاعتهای من روز گزند
 بلك ایشانرا شفاعتها بود . گفتشان چون حکم نافذ می رود
 هیچ وازر وزیر غیری بر نداشت . من نیم وازر خدام بر فراشت
 آنک بی وزرست شیخست ای جوان . در قبول حق چو اندر کف کان

Heading: B Bul. شیخ.

نیت در دل ای کیا . BK Bul. (۱۷۷۷) . پیغامبر BH (۱۷۷۴)

بر فنا A . بنگذاری Bul. (۱۷۷۶) . امیدست مان Bul. (۱۷۷۸)

در دامن Bul. دست و ما A (۱۷۸۲) . امیدوار Bul. و A Bul. om. (۱۷۸۱)

چون فارغند Bul. (۱۷۸۶) . از عذاب B (۱۷۸۵) . پیغامبر ABK (۱۷۸۳)

چونک دست عقل نکشاید خدا . خس فزاید از هوا بر آب ما
 ۱۸۳۰ آبرا هر دم کند پوشیده او . آن هوا خندان و گریان عقل تو
 چونک تقوای بست دو دست هوا . حق گشاید هر دو دست عقل را
 پس حواس چیره محکوم تو شد . چون خرد سالار و مخدوم تو شد
 حق را بی خواب خواب اندر کند . تا که غیبها زجان سر برزند
 هم ببیدارے ببیند خوابها . هم زگردون بر گشاید باها

قصه خواندن شیخ ضریر مصحف را در رؤ و بینا شدن
 وقت قراءت،

۱۸۳۵ دید در ایام آن شیخ فقیر . مصحفی در خانه پیری ضریر
 پیش او مهمان شد او وقت نماز . هر دو زاهد جمع گشته چند روز
 گفت اینجا ای عجب مصحف چراست . چونک نایبناست این درویش راست
 اندرین اندیشه تشویش فزود . که جز او را نیست اینجا باش و بود
 اوست تنها مصحفی آویخته . من نیم گستاخ یا آمیخته
 ۱۸۴۰ تا پرسم فی خمس صبری کنم . تا بصبری بر مرادی بر زخم
 صبر کرد و بود چندی در حرج . کشف شد کالصبر مفتاح الفرج

صبر کردن لقمان چون دید که داود علیه السلام حلقها
 می ساخت از سوال کردن با این نیت کی صبر
 از سوال موجب فرج باشد،

رفت لقمان سوی داود صفا . دید کوی کرد ز آهن حلقها

از هوا A (۱۸۴۰)

و. Bul. om. (۱۸۴۲)

پیر ضریر A (۱۸۳۵) بیخی has been altered into بیند In H (۱۸۴۴)

رحمت جزوش قرین گشته بکُل . رحمت دریا بود هادی سُبُل
 رحمت جزوی بکُل پیوسته شو . رحمت کُل را تو هادی بین و رَو
 تا که جزوست او نداند راه بحر . هر غدیری را کند زآشابه بحر ۱۸۱
 چون نداند راه یم کی ره بَرَد . سوی دریا خلق را چون آورد
 متصل گردد ببحر آنگاه او . ره بَرَد تا بحر همچون سیل و جَو
 ور کند دعوت بتقلیدی بود . نه از عیان و وَحی و تأییدی بود
 گفت پس چون رَحْم داری بر همه . همچو چوپانی بگرد این رَمه
 چون نداری نوحه بر فرزند خویش . چونک فِصَادِ آجَلشان زد بنیش ۱۸۱۵
 چون گناه رَحْم اشک دیده‌هاست . دیده تو بی نَم و گریه چراست
 رُو بزن کرد و بگفتش ای عجز . خود نباشد فصلِ دَی همچون تَموز
 جمله گر مُردند ایشان گر حَی اند . غایب و پنهان ز چشم دل گیند
 من چو بینشان معین پیش خویش . از چه رُو رُورا کم همچون تو ریش
 گرچه بیرونند از دَوَرِ زمان . با من اند و گرد من بازی کُنان ۱۸۲۰
 گریه از هجران بود یا از فراق . با عزیزانم و صالست و عناق
 خلق اندر خواب می‌بینندشان . من بسیداری می‌بینم عیان
 زین جهان خود را دَی پنهان کم . برگِ حَس را از درخت افشان کم
 حَس اسیرِ عقل باشد ای فلان . عقل اسیرِ روح باشد هم بدان
 دست بسته عقل را جان باز کرد . کارهای بسته را هم ساز کرد ۱۸۲۵
 حَسها و اندیشه بر آب صفا . همچو حَس بگرفته روی آب را
 دست عقل آن حَس یکسوی بَرَد . آب پیدا می‌شود پیش رخسَرَد
 حَس بس آنه بود بر جَو چون حَباب . حَس چو یکسو رفت پیدا گشت آب

رحمت کل بین تو هادی A . جزئی Bul. (۱۸۰۶)

فرزند و خویش H (۱۸۱۵) . عیان و حق تأییدی A (۱۸۱۴)

و ایشان K (۱۸۱۸) . اشک از دیده‌هاست Bul. (۱۸۱۶)

همچو تو A . من به بینمشان Bul. (۱۸۱۶)

گفت ای گشته زجمله تن جدا . این عجب و داری از صنع خدا
 من زحق در خواستم کای مستعان . بر فرآت من حریصم همچو جان
 نیستم حافظ مرا نوره بد . در دو دیده وقت خواندن بدرگه
 باز ده دو دیده مرا آن زمان . که بگیرم مصحف و خوانم عیان
 آمد از حضرت ندا کای مرد کار . ای بهر رنجی بها او میدوار ^{۱۸۶۵}
 حسن ظنت و امیدی خوش ترا . که ترا گوید بهر دم بر ترا
 هر زمان که قصد خواندن باشدت . یا زمُصَحَنها قِراآت بایدت
 من در آن دم و دم چشم ترا . تا فرو خوانی معظم جوهر
 همچنان کرد و هر آنگاهی که من . و گشایم مصحف اندر خواندن
 آن خیرے که نشد غافل زکار . آن کرامی پادشاه و کردگار ^{۱۸۷۰}
 باز بخشد بینم آن شاه فرد . در زمان همچون چراغ شب نور
 زین سبب نبود ولی را اعتراض . هرچ بستاند فرسند اعتیاض
 گر بسوزد باغت انگورت دهد . در میان مایمی سورت دهد
 آن شک بی دست را دستی دهد . کان غمهارا دل مستی دهد
 لا تُسَلِّم و اعتراض از ما برفت . چون عوض یاید از مفقود رفت ^{۱۸۷۵}
 چونک بی آتش مرا گرم رسد . راضیم گر آتش ما را کشد
 بی چراغی چون دهد او روشنی . گر چراغت شد چه افغان و کنی

صفت بعضی اولیا که راضی اند باحکام و دعا و لایه نکنند

کی این حکم را بگردان،

بشنو اکنون قصه آن رهروان . که ندارند اعتراضی در جهان

۱۸۶۵) A. امیدوار. L. Bul. ای هم رنجی (۱۸۶۵)

۱۸۷۵) Bul. مفقود رفت. H. مفقود از before. A. om. از من برفت (۱۸۷۵)

و دعا. B. Bul. om. بعضی. In K از has been added after. Heading: Bul.

جمله را با هم دگر در می‌فکند. ز آهن پولاد آن شاه بلند
 صنعت زراد او کمر دیده بود. در عجب می‌ماند و سواش فزود
 کین چه شاید بود و پرسم ازو. که چه می‌سازی ز حلقه تو بنو ۱۸۴۵
 باز با خود گفت صبر اولی‌ترست. صبر تا مقصود زو تر ره‌برست
 چون نهری زودتر کشت شود. مرغ صبر از جمله پُران‌تر بود
 و پرسی دیرتر حاصل شود. سهل از بی‌صبریّت مشکل شود
 چونک لقمان تن یزد هم در زمان. شد تمام از صنعت داود آن
 پس ز ره سازید و در پوشید او. پیش لقمان کرم صبر خو ۱۸۵۰
 گفت این نیکو لباس است ای فتی. در مصاف و جنگ دفع زخم را
 گفت لقمان صبر هم نیکو دمیست. که پناه و دافع هر جا غم‌یست
 صبرا با حق قرین کرد ای فلان. آخر و العَصْر آگه بخوان
 صد هزاران کیمیا حق آفرید. کیمیا بی‌همچو صبر آدم ندید

بقیه حکایت نابینا و مصحف،

مرد مهمان صبر کرد و ناگهان. کشف گشتش حال مشکل در زمان ۱۸۵۵
 نیم‌شب آواز قرآنرا شنید. جست از خواب آن عجایب را بدید
 که زمصحف کور میخواندی دُرُست. گشت بی‌صبر و ازو آن حال جست
 گفت آیا ای عجب با چشم کور. چون می‌خوانی می‌بینی سطور
 آنچه می‌خوانی بر آن افتاده. دست را بر حرف آن بنهاد
 اصبع در سیر پیدا می‌کند. که نظر بر حرف داری مستند ۱۸۶

(۱۸۴۲) A مدیگر.

(۱۸۴۴) ABK Bul. صنعت داود. HL have زراد as in

text. ABK om. و. before سواش.

(۱۸۵۰) A om. و.

(۱۸۵۲) AK Bul. غمست and نیکو دمیست.

Heading: A مصحف خواندن. Bul. خواندن او.

(۱۸۵۷) L Bul. میخواند. Bul. ازو احوال. A ازو آن جای.

که نماید هیچ مهبان بی نوا . هر کسی یابد غذای خود جدا
 همچو قرآن که بمعنی هفت توست . خاص را و عام را مَطْعَم دُرُوست
 گفت این باری یقین شد پیش علم . که جهان در امرِ یزدانست رام
 هیچ برگِی در نیفتد از درخت . بی قضا و حکم آن سلطان بخت
 ۱۶۰۰ از دهان لقمه نشد سوی گلو . تا نگوید لقمه را حق که اَدْخُلُوا
 میل و رغبت کان زمام آدمیست . جنبش آن رامِ امر آن غنیست
 در زمینها و آسمانها ذره . پَر نخبانند نگردهد پَره
 جز بفرمانِ قدیم نافذش . شرح نتوان کرد و جلدی نیست خوش
 که شمرَد برگِ درختانرا تمار . بی نهایت گِشود در نطقِ رام
 ۱۶۰۵ این قدر بشنو که چون کُلی کار . می نگردهد جز بامرِ کردگار
 چون قضای حق رضای بنده شد . حکمِ او را بنده خواهنده شد
 فی تکلف فی پیِ مزد و ثواب . بلك طبع او چنین شد مُستطاب
 زندگی خود نخواهد بهر خود . فی پیِ ذوقِ حیاتِ مُسْتَلَذ
 هر کجا امرِ قدم را مُسَلِّکِست . زندگی و مُردگی پیش یکست
 ۱۶۱۰ بهر یزدان می زید فی بهر گنج . بهر یزدان می مُرد نه از خوف و رنج
 هست ایمانش برای خواستِ او . فی برائے جنت و اِثْمار و جَو
 ترکِ کفرش هر برائے حق بود . فی زبیمِ آنک در آتش رود
 این چنین آمد زاصل آن خویِ او . فی ریاضتِ فی بَجُست و جویِ او
 آن گهان خندد کی او بیند رضا . همچو حلای شکر او را قضا
 ۱۶۱۵ بنده کش خوی و خِلقت این بود . فی جهان بر امر و فرمانش رود
 پس چرا لابه کند او یا دعا . که بگردان ای خداوند این قضا

(۱۸۹۹) K بر نبتد .

کادخلوا BL Bul. (۱۶۰۰)

(۱۶۰۲) AB Bul. om. و .

گی for که A (۱۶۰۴)

(۱۶۰۷) AB Bul. تکلف بی .

(۱۶۱۰) BHK om. AL . می مُرد (۱۶۱۰)

زاولیا اهل دعا خود دیگرند . گه می دوزند و گاهی می درند
 ۱۸۸۰ قوم دیگر می شناسم زاولیا . که دهانشان بسته باشد از دعا
 از رضا که هست رام آن کرام . جُستن دفع قضاشان شد حرام
 در قضا ذوقی می ببینند خاص . کُفرشان آید طلب کردن خلاص
 حُسن ظنی بر دل ایشان گشود . که نپوشند از غی جامه کبود

سؤال کردن بَهلول آن درویش را،

گفت بَهلول آن یکی درویش را . چونی ای درویش واقف کن مرا
 ۱۸۸۱ گفت چون باشد کسی که جاودان . بر مراد او رود کار جهان
 سبَل و جُوها بر مراد او روند . اختران زان سان که خواهد آن شوند
 زندگی و مرگ سرهنگان او . بر مراد او روانه کو بکو
 هرکجا خواهد فرستند تَعَزِیت . هرکجا خواهد بیخشد تَهْنِیت
 سالکان راه هم بر کام او . ماندگان از راه هم در دام او
 ۱۸۸۲ هیچ دندانی نخندد در جهان . بی رضا و امر آن فرمان روا
 گفت ای شه راست گفתי همچنین . در فر و سبای تو پیداست این
 این و صد چندینی ای صادق ولیک . شرح کن این را بیان کن نیک نیک
 آنچنانک فاضل و مرد فُضول . چون بگوش او رسد آرد قبول
 آن چنانش شرح کن اندر کلام . که از آن بهره ییابد عقل عام
 ۱۸۸۳ ناطق کامل چو خوان پاشی بود . خوانش پُر هر گونه آشی بود

(۱۸۷۹) Bul. می دوزند . که گهی دوزند . After this verse Bul. adds:

یک گروهی بس نهان کرده سلوک * می نهندشان امیران و ملوک

(۱۸۸۲) A seems to have آمد for آید .

(۱۸۸۳) A om. جامه and has مرگز in marg.

(۱۸۸۵) A کو جاودان . Bul.

(۱۸۹۲) H مرد فُضول as in the text . شود کار جهان

(۱۸۹۴) B Bul. که از آن م بهره یابد .

(۱۸۹۵) B Bul. بر هر گونه .

جُزُو از کُل قطع شد بی کار شد. عَضُو از تَن قطع شد مُردار شد تا نپسوندد بکُل بارِ دگر. مرده باشد نپُودش از جانِ خیر و ز بچند نیست آنرا خود سَنَد. عَضُو نو بپَرید هر جَنبش کد جُزُو ازین کُل گر بُردم یکسو رود. این نه آن کُلست کو ناقص شود ۱۹۴۰ قطع و وصل او نیاید در مِقال. چیزِ ناقص گفته شد بهر مثال

باز گشتن بقصّه دقّوقی،

مر علی را در مثالی شیر خواند. شیر مثل او نباشد گرچه راند از مثال و مثل و فرق آن یران. جانبِ قصّه دقّوقی ای جوان آنک در فتّوی امام، خلق بود. گویِ تقوی از فرشته یرسود آنک اندر سیر مهرا مات کرد. هم ز دین داری او دین رشک خورد ۱۹۴۵ با چنین تقوی و اوراد و قیام. طالبِ خاصانِ حق بودی مدام در سفر مُعظّم مرادش آن بُدی. که کمی بر بندِ خاصی زدی این همی گنتی چو می رفتی براه. کن قرینِ خاصگانم ای اله یا رب آنها را که بشناسد دلم. بند و بسته میان و مجلّم و آنک نشناسم تو ای یزدانِ جان. بر من، محجوبشان کن مهربان ۱۹۵۰ حضرتش گنتی که ای صدرِ مهین. این چه عشقت و چه استغاست این مهر من داری چه می جویی دگر. چون خدا با نیت چون جویی بَشَر او بگفتی یا رب ای دانای راز. تو گشودی در دلم راه نیاز در میانِ بحر اگر بنشسته ام. طمع در آبِ سیو هم بسته ام همچو داوود نود نَعجه مراست. طمع در نَعجه حَرینم هم بجاست

در مثال Bul. (۱۹۴۱) A. بر مثال.

Bul. (۱۹۴۲) فرق او.

بودش مدام A. (۱۹۴۵)

Bul. (۱۹۴۶) این بدی.

مجلّم و A. Bul. om. (۱۹۴۸)

صدری A. که ای for کای AB (۱۹۵۰)

Bul. (۱۹۵۲) بر آب.

مرگه او و مرگه فرزندان او . بهر حق پیش جو حلقه در گلو
 نزع فرزندان بر آن با وفا . چون قطایف پیش شیخ بی نوا
 پس چرا گوید دعا الا مگر . در دعا ببند رضای دادگر
 ۱۹۲۰ آن شفاعت و آن دعا نه از رحم خود . می کند آن بنده صاحب رشد
 رحم خود را او همان دم سوخت . که چراغ عشق حق افروخت
 دوزخ اوصاف او عشقت و او . سوخت مر اوصاف خود را مو بهو
 هر طروفی این قروفی کی شناخت . جز دقوفی تا درین دولت بتاخت

قصه دقوفی و کراماتش،

آن دقوفی داشت خوش دیباجه . عاشق و صاحب کرامت خواجه
 ۱۹۲۰ بر زمین می شد چو مه بر آسمان . شب روان را گشته زو روشن روان
 در مفای مسکنی کم ساختی . کم دو روز اندر دهی انداختی
 گفت در یک خانه گر باشم دو روز . عشق آن مسکن کند در من فروز
 غَرَّةَ الْمَسْكَنِ أَحَاذِرُهُ أَنَا . أَنْقَلِي يَا نَفْسُ سَائِرَ الْغِنَا
 لَا أَعُوذُ خَلْقَ قَلْبِي بِالْمَكَانِ . كَيْ يَكُونَ خَالِصًا فِي الْأَمْتِحَانِ
 ۱۹۲۰ روز اندر سیر بد شب در نماز . چشم اندر شاه باز او همچو باز
 منقطع از خلق فی از بد خوی . منفرد از مرد و زن فی از دوی
 مُشْفَقِي بِرِ خَلْقٍ وَ نَافِعِ هَمِّهِ آب . خوش شبنمی و دعاش مستجاب
 نیک و بد را مهربان و مُسْتَفَر . بهر از مادر شهب تر از پدر
 گفت پیغمبر شمارا ای مهربان . چون پدر هستم شفیق و مهربان
 ۱۹۲۰ زان سبب کی جمله اجزای منید . جزورا از کل چرا بر می گید

(۱۹۲۱) A عشق خود.

(۱۹۲۲) Bul. om. و.

(۱۹۲۴) A خوش for خود.

(۱۹۲۵) BK Bul. در زمین.

(۱۹۲۷) A که باشم.

(۱۹۲۸) A احاذرها L. احاذرها.

(۱۹۲۴) AH پیغامبر AHK گای مهربان.

باز گشتن بقصه دقوتی،

آن دقوتی رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ . گفت سافَرْتُ مَدَى فِي خَافَتِهِ
 سال و مه رفتم سفر لغو عشق ماه . بی خبر از راه حیران در اله
 ۱۲۷۵ پا برهنه می روی بر خار و سنگ . گفت من حیرانم و بی خویش و دنگ
 تو مین این پاهارا بر زمین . زآنک بر دل می رود عاشق یقین
 از ره و منزل زکوتاه و دراز . دل چه داند کوست مست دِلنواز
 آن دراز و کوتاه اوصاف تنست . رفتن ارواح دیگر رفتنست
 تو سفر کردی زُطْفَه تا بعقل . فی بگامی بود فی منزل نه نقل
 ۱۲۸۰ سیر جان بی چون بود در دُور و دیر . جسم ما از جان بیاموزد سیر
 سیر جمانه رها کرد او کون . می رود بی چون نهان در شکل چون
 گفت روزی می شدم مشتاق وار . تا ببینم در بشر انوار یار
 تا ببینم قُلْزُمی در قطره . آفتاب دَرَج اندر ذره
 چون رسیدم سوی يك ساحل بگام . بود بیگه گشته روز و وقت شام

نمودن بمثال هفت شمع سوی ساحل،

۱۲۸۵ هفت شمع از دُور دیدم ناگهان . اندر آن ساحل شنایدم بدان
 نور شعله هریکی شمع از آن . بر شک خوش تا عنان آسمان
 خیره گشتم خیرگی هم خیره گشت . موج حیرت عقل را از سر گذشت

۱۲۷۵) Bul. میروم . Bul. من حیرانم . در عشق ماه . Bul. (۱۲۷۴)

۱۲۷۹) Bul. و فی منزل . AH . فی نقل . Bul. (۱۲۷۹)

از جا . Bul. و . A om. در دُور و دیر . H (۱۲۸۰)

روزی میروم . A (۱۲۸۲) . جسانی . Bul. (۱۲۸۱)

Heading: A . مثال . BK Bul. (۱۲۸۵)

حیرگی . A . bis . حیره . A (۱۲۸۷) . شنایدم بجان . Bul. (۱۲۸۵)

۱۶۵۵ حرص اندر عشق تو فخرست و جاه . حرص اندر غیر تو ننگ و تباہ
 شہوت و حرص نران پیشی بود . و آن حیزان ننگ و بدکشی بود
 حرص مردان از ره پیشی بود . در محنت حرص سوی پس رود
 آن یکی حرص از کمال مردیست . و آن دگر حرص افتضاح و سردیست
 آہ سزای هست اینجا بس نہان . کہ سوی خضری شود موسی دوان
 ۱۶۶۰ همچو مستقی کز آبش سیر نیست . بر ہر آنچ یافتی باللہ مہ ایست
 بی نہایت حضرست این بارگاہ . صدر را بگذار صدر نُست راہ

سرّ طلب کردن موسی خضر را با کمال نبوّت و قربت،

از گلیم حق بیاموز ای کریم . بین چہ می گوید زمُشتافی کَلیم
 با چنین جاه و چنین پیغمبری . طالب خضرم زخودبینی ببری
 موسی تو قوم خود را ہشتہ . در پی نیکویی سرگشتہ
 ۱۶۶۵ کُتُبادی رستہ از خوف و رجا . چند گردی چند جوی تا کجا
 آن تو با نُست و تو واقف برین . آسمان چہد پیمایی زمین
 گفت موسی این ملامت کم کنبد . آفتاب و ماہ را کم رہ زبند
 میروم تا جَمَعُ الْبَحْرَینِ من . تا شوم مصحوب سلطانِ زَمَن
 أَجْعَلُ الْخَضِرَ لِأَمْرِی سَبَا . ذَاکَ أَوْ أَمْضِی وَأَسْرِی حُبَا
 ۱۶۷۰ سالہا پَرَم بَہَر و بالہا . سالہا چہ بُود ہزاران سالہا
 میروم یعنی نمی ارزد بدان . عشق جانان کم مَدان از عشقِ نان
 این سخن پایان ندارد ای عمو . داستانِ آن دقونی را بگو

از. Bul. om. این یکی حرص A (۱۶۵۸)

موسی روان BK Bul. (۱۶۵۹)

و صدر نُست BK Bul. حضرت این بارگاہ A (۱۶۶۱)

چند گویی تا کجا Bul. (۱۶۶۵)

باز شدن آن شمعها هفت درخت،

باز هر يك مرد شد شكل درخت . چشم انر سبژئی ایشان نيكبخت
 زانپهی برگ پيدا بگست شاخ . برگ هم گم گشته از میوه فراخ
 ۲۰۰۵ هر درختی شاخ بر سدره زده . سدره چه بود از خلا بیرون شد
 بیخ هر يك رفته در قعر زمین . زیرتر از گاو و ماهی بد یقین
 بیخشان از شاخ خندان روی تر . غفل از آن آشكالشان زیر و زیر
 میوه که بر شکافیده ز زور . همچو آب از میوه جستی برقی نور

مخفی بودن آن درختان از چشم خلق،

این عجبتر که بر ایشان میگذشت . صد هزاران خلق از صحرا و دشت
 ۲۰۱۰ زارزوی سایه جان میباختند . از گلیبی سایه بان می ساختند
 سایه آن را نمی دیدند هیچ . صد توفیر دیده های پیچ پیچ
 ختم کرده قهر حق بر دیده ها . که نبیند ماه را بیند سها
 ذره را بیند و خورشید نی . لیک از لطف و کرم نومید نی
 کاروانها بی نوا و این میوها . پخته می ریزد چه بحرست ای خدا
 ۲۰۱۵ سیب پوسیده می چیدند خلق . درهم افتاده ببغما خشك خلق
 گشته هر برگ و شکوفه آن غصون . کمر بدمر یا لیت قومی بعلمون
 بانگ می آمد زسوی هر درخت . سوی ما آید خلق شور بخت
 بانگ می آمد زغیرت بر شجر . چشمشان بستیم کلا لا وزمر

Heading: B شمعه for آن هفت مرد .

(۲۰۰۴) BH گم گشته as in text.

(۲۰۰۶) Bul. تا قعر .

(۲۰۱۴) A لطف کرم .

(۲۰۱۶) Bul. گفت . Bul. از غصون .

(۲۰۱۷) B آید .

این چگونہ شمعه افروخته است . کین دو دیده خلق ازینها دوخته است
خلق جویان چراغی گشته بود . پیش آن شمع که بر مه و فرود
۱۱۶۰ چشم بندی بُد عجب بر دیدها . بندشان می کرد بهدی من یشا

شدن آن هفت شمع بر مثال يك شمع،

باز می دیدم که می شد هفت يك . می شکافد نور او جیب فلك
باز آن يك بار دیگر هفت شد . مستی و حیرانی من زفت شد
اتصالی میان شمعهها . که نیاید بر زبان و گنت ما
آنك يك دیدن کند ادراك آن . سالها نتوان نمودن از زبان
۱۱۶۵ آنك يك دم بیندش ادراك هوش . سالها نتوان شنودن آن بگوش
چونك پایانی ندارد رَو إِلَيْكَ . زَانِكَ لَا أُحْصِي ثَنَاءَ مَا عَلَيْكَ
پیشتر رفتم دوان کآن شمعهها . تا چه چیزست از نشان کبریا
می شدم بی هوش و مدهوش و خراب . تا یفتادم زنجیل و شتاب
ساعتی بی هوش و بی عقل اندرین . اوفتادم بر سر خاک زمین
۲۰۰۰ باز با هوش آمدم بر خاستم . در روش گویی نه سر نی پاستم

نمودن آن شمعهها در نظر هفت مرد،

هفت شمع اندر نظر شد هفت مرد . نورشان می شد بسقف لاژورد
پیش آن انوار نور روز دُرد . از صلابت نورهارا می سُنُرد

بُد for يك A (۱۱۶۰)

Heading: A om. and بر.

شنیدن Bul. L. ادراك و هوش Bul. (۱۱۶۵)

می شدم بی هوش و مدهوش و خراب K (۱۱۶۸) A om.

بی عقل و before A om. (۱۱۶۹)

دُرد for دوزد A (۲۰۰۲)

مدهوش و before

Bul. لاجورد (۲۰۰۱)

۲۰۴۰ چشم می‌مالیم اینجا باغ نیست . یا بیابانیست یا مشکل ره‌بست
ای عجب چندین دراز این گنت و گو . چون بود بیهوده ور خود هست کو
من همی گویم چو ایشان ای عجب . این چنین مهری چرا زد صنّع رب
زین تنازعها محمّده در عجب . در تعجب نیز مانده بو لَهَب
زین عجب تا آن عجب فرقیست ژرف . تا چه خواهد کرد سلطان شگرف
۲۰۴۵ ای دقوی تیزتر ران هین خموش . چند گوی چند چون فحطست گوش

يك درخت شدن آن هفت درخت،

گفت راندم پیشتر من نیکبخت . باز شد آن هفت جمله يك درخت
هفت می‌شد فرد می‌شد هر دوی . من چه سان می‌گشتم از حیرت همی
بعد از آن دیدم درختان در نماز . صف کشیده چون جماعت کرده ساز
يك درخت از پیش مانند امام . دیگران اندر پی او در قیام
۲۰۵۰ آن قیام و آن رکوع و آن سجود . از درختان بس شیگفتیم و نبود
یاد کردم قول حقرا آن زمان . گفت التَّجْمُ وَ تَجَرُّا یَسْجُدَانِ
این درختانرا نه زانو نه میان . این چه ترتیب نمازست آن چنان
آمد إلهام خدا کای با فروز . می عجب داری زکار ما هنوز

هفت مرد شدن آن هفت درخت،

بعد دیری گشت آنها هفت مرد . جمله در قعده پی یزدان فرد
۲۰۵۵ چشم می‌مالم که آن هفت ارسلان . تا کیانند و چه دارند از جهان

گفتگو Bul. (۲۰۴۱) می‌الم که اینجا Bul. (۲۰۴۰)

سلطان In A آن is suppl. before (۲۰۴۴)

Heading: A آن هفت مرد, corr. above.

BK Bul. (۲۰۴۱) اندر پس او, and so corr. in H.

نی زانو AH آن درختانرا A (۲۰۵۲) و. K om. (۲۰۵۱)

گر کسی می‌گفتشان کین سو روید . تا ازین اشجار مُسْتَعِد شوید
 ۲۰۲۰ جمله می‌گفتند کین مسکین مست . امر قضاء الله دیوانه شدست
 مغز این مسکین زسودای دراز . وز ریاضت گشت فاسد چون پیاز
 او عَجَب می‌ماند یا رَبّ حال چیست . خلق را این برده و اِضلال چیست
 خلقی گوناگون با صد رأی و عقل . يك قَدَر آن سوئی آرند نَقْل
 عاقلان و زیرکانشان زاتفاق . گشته مُتَكِر زین چنین باغی و عاق
 ۲۰۲۵ یا منم دیوانه و خیره شد . دیو چیزی مر مرا بر سر رزده
 چشم می‌مالم بهر لحظه که من . خواب می‌بینم خیال اندر زَمَن
 خواب چه بُود بر درختان می‌روم . میوهاشان می‌خورم چون نگرور
 باز چون من بنگرم در مُنکران . که می‌گیرند زین بُستان کران
 با کمال احتیاج و افتقار . زآرزوی نسیم غوره جان سپار
 ۲۰۳۰ زاشتیاق و حرصِ يك برگ درخت . می‌زنند این بی‌نویان آو سخت
 در هزیمت زین درخت و زین ثمار . این خلاق صد هزار اندر هزار
 بان می‌گویم عَجَب من بی‌خودم . دست در شاخ خیالی در زدم
 حَتّی إِذَا مَا اسْتَبَاسَ الرُّسُلُ بگو . تا بظُنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ كَذِبُوا
 این قرأت خوان که تخفیف کَذِب . این بود که خویش ببند مُحْتَجِب
 ۲۰۳۵ در گمان افتاد جان انبیا . زاتفاق مُنْكَرِ اِشْفَا
 جَاءَهُمْ بَعْدَ التَّشْكُّكِ نَصْرُنَا . تَرَكُّشَان گوی بر درخت جان برآ
 می‌خور و می‌ده بدان کش روزیست . هر دم و هر لحظه سَحْرآموزیست
 خلق گویان ای عجب این بانگ چیست . چونك صحرا از درخت و بر نهیست
 گنج گشتم از تم سَوْدایِسان . که بتزديك شما باغست و خوان

چون می‌بنگرم Bul. (۲۰۲۸) . زیرکانش Bul. (۲۰۲۴) . برده اِضلال A (۲۰۲۲)

و این ثمار B (۲۰۴۱) . برگي Bul. (۲۰۴۰)

In K هین is written . هین بخوان استیاس الرسل ای عو Bul. حَتّی اِذَا مَا B (۲۰۴۴)

گویا Bul. (۲۰۴۸) . حَتّی below

۲۰۷۵ چون ز ساعت ساعتی بیرون شوی . چون نماند محرم بیچون شوی
ساعت از بی ساعتی آگاه نیست . زانکش آن سو جز تخیّر راه نیست
هر نفر را بر طویله خاص او . بسته اندر جهان جُست و جو
مُنَیَّب بر هر طویله را بخی . جز بدستوری نیاید رافقی
از هوس گر از طویله بسککد . در طویله دیگران سر در کند
۲۰۸۰ در زمان آخر جیان جُست خوش . گوشه آفسار او گیرند و کش
حافظان را گر نبینی اے عیار . اختیارت را ببین بی اختیار
اختیارے می کنی و دست و پا . برگشادست چرا حبی چرا
رُوی در انکارِ حافظ بُرده . نام تهدیداتِ نفس کرده

پیش رفتن دقوی بامامت،

این سخن پایان ندارد تیز دو . هین نماز آمد دقوی پیش رو
۲۰۸۵ اے یگانه هین دوگانه بر گزار . تا مزین گردد از تو روزگار
اے امام چشم روشن در صلا . چشم روشن باید اندر پیشوا
در شریعت هست مکروه ای کیا . در امامت پیش کردن کور را
گرچه حافظ باشد و جُست و فقیه . چشم روشن به و گر باشد سفیه
کور را پرهیز نمود امر قذر . چشم باشد اصل پرهیز و حذر
۲۰۹۰ او پلیدی را نبیند در عبور . هیچ مؤمن را مبادا چشم کور
کور ظاهر در نجاست ظاهرست . کور باطن در نجاست سرست
این نجاست ظاهر از آب رود . آن نجاست باطن افزون میشود
جز باب چشم نتوان شستن آن . چون نجاست باطن شد عیان
چون نجس خواندست کافر را خدا . آن نجاست نیست بر ظاهر و را

جست جو A (۲۰۷۷)

Bul. از طویله بسکند A (۲۰۷۶)

تهدید آن نفس A (۲۰۸۲)

بر گزار Bul. A (۲۰۸۵)

چون بتزدیکی رسیدم من ز راه • کردم ایشانرا سلام از اقباله
 قوم گفتندم جواب آن سلام • ای دقوف مَفْعَر و تاج کرام
 گفتم آخر چون مرا بشناختند • پیش ازین بر من نظر نداشتند
 از ضمیر من بدانستند زود • یکدگر را جنگریدند از فرود
 ۲۰۶۰ پانجم دادند خندان کای عزیز • این پوشیده است اکنون بر تو نیز
 بر دلی کو در تخیل با خداست • گی شود پوشیده راز چپ و راست
 گفتم از سوی حقایق بشگفتند • چون زاسم حرف رسمی یافتند
 گفت اگر ایسی شود غیب از ولی • آن زاستغراق دان فی از جاهلی
 بعد از آن گفتند ما را آرزوست • اقتدا کردن بتو ای پاک دوست
 ۲۰۶۵ گفتم آری لیک یک ساعت که من • مشکلاتی دارم امر دور زَمَن
 تا شود آن حل بصحبت های پاک • که بصحبت زوید انگوری زخاک
 دانه پُر مغز با خاک دُزَم • خلوقی و صحبتی کرد از کرم
 خویشتن در خاک کُلی محو کرد • تا نماندش رنگ و بو و سرخ و زرد
 از پس آن محو قبض او نماند • پَر گشاد و بسط شد مرکب براند
 ۲۰۷۰ پیش اصل خویش چون بی خویش شد • رفت صورت جلوه معیش شد
 سر چنین کردند هین فرمان تراست • تَفّ دل از سر چنین کردن بخاست
 ساعتی با آن گروه مُجْتَبی • چون مُراقب گشتم و از خود جدا
 هم در آن ساعت ز ساعت رست جان • زآنک ساعت پیر گرداند جوان
 جمله تلوینها ز ساعت خاست • رست از تلوین که از ساعت پرست

پوشیدست B (۲۰۶۰) • تاج و کرام H (۲۰۵۷)

نه از جاهلی Bul. جاهلی از before BK om. دان. A om. عیب A (۲۰۶۲)

(۲۰۶۴) After this verse Bul. adds:

مر مرا شد چونکه این گونه خطاب • اینچنین م دادم ایشانرا جواب

از پس آن قبض محو Bul. (۲۰۶۶) • دُزَم ABH (۲۰۶۷)

وز خود A (۲۰۷۲) • چون for خود A (۲۰۷۰)

بهر کتمان مدح از نا محمل . حق نهادست این حکایات و مثل
 ۲۱۱۰ گر چنان مدح از تو آمد هم نخل . لیک پذیرد خدا جهد الیقل
 حق پذیرد کسره دارد معاف . کر دو دیک کور دو قطره کناف
 مرغ و ماهی داند آن ابهام را . که ستودم مجمل این خوش نام را
 تا برو آه حسودان کم وزد . تا خیالش را بدنجان کم گزد
 خود خیالش را کجا یابد حسود . در وثاق موش طوطی گی غنود
 ۲۱۲۰ آن خیال او بود از اختیال . موی ابروی ویست آن فی هلال
 مدح تو گویم برون از پنج و هفت . بر نویس اکنون دقوی پیش رفت

پیش رفتن دقوی بامامت آن قوم،

در نجات و سلام الصالحین . مدح جمله انبیا آمد عجین
 مدحها شد جلگی آمیخته . کوزها در يك لکن در ریخته
 زانک خود مدوح جز يك بیش نیست . کیشها زین روی جز يك کیش نیست
 ۲۱۴۰ دانک هر مدحی بنور حق رود . بر صور و آئین عاریت بود
 مدحها جز مستحق را گی کند . لیک بر پنداشت گمراه می شوند
 همچو نوری تافته بر حایطی . حایط آن انوار را چون رابطی
 لاجرم چون سایه سوی اصل راند . ضال مه گم کرد و ز راستایش بماند
 یا زجای عکس ماهی و نمود . سر بجه در کرد و آن را می ستود
 ۲۱۴۰ در حقیقت مادح ماه است او . گرچه جهل او بعکس کرد رو
 مدح او مهراست فی آن عکس را . کفر شد آن چون غلط شد ماجرا

این کنایات و مثل B (۲۱۱۴)

گرچه آن مدح B Bul. (۲۱۱۵)

خود for چون A (۲۱۱۶)

از اختیال B Bul. این خیال AK (۲۱۲۰)

زانکه هر مدحی Bul. (۲۱۲۵)

رابطی K رابطی A (۲۱۲۷)

سر بجه در کرد و ضال آنرا ستود B Bul. سر بجه کرد و ه آنرا می ستود A (۲۱۲۹)

and so K, which omits .و

۲۰۹۵ ظاهر کافر ملوث نیست زین . آن نجاست هست در اخلاق و دین
 این نجاست بُویش آید بیست گام . و آن نجاست بُویش از ری تا بشام
 بلاک بُویش آسمانها بر رود . بر دماغ خور و رضوان بر شود
 اینچ می گویم بقدر فهم نُست . مردم اندر حسرت فهم دُرست
 فهم آست و وجود تن سبو . چون سبو بشکست ریزد آب ازو
 ۲۱۰۰ این سورا پنج سوراخست ژرف . اندرونی آب ماند خود نه برف
 امر غُضُوا غُضَّةَ أَبْصَارِکُمْ . هر شنیدی راست ننهادی تو سُم
 اثر دهانت نطقِ فهمت را برد . گوش چون ریگست فهمت را خورد
 همچنین سوراخهای دیگرست . می کشاند آب فهم مُضْمَرست
 گر ز دریا آب را بیرون کنی . بی عوض آن بحر را هامون کنی
 ۲۱۰۵ بیگه است ارنی بگویم حال را . مَذْخَلِ اغْوَاضِ را و اَبْدَالِ را
 کآن عوضها و بدلها بحر را . از کجا آید زبَعْدِ خرجها
 صد هزاران جانور زو می چرند . ابرها هم از برونش می برند
 باز دریا آن عوضها می کشد . از کجا دانند اصحاب رُشد
 قصها آغاز کردیم از شباب . ماند بی مُخْلِصِ درون این کتاب
 ۲۱۱۰ اے ضیاء اَتحق حُسام الدینِ راد . که فَلَکِ و آرکانِ چو توشاهی نژاد
 تو بنادیر آمدی در جان و دل . ای دل و جان از قدومِ تو خَجَل
 چند کردم مدح قومِ ما مَضَى . قصیدِ من زانها تو بودی ز اقنضا
 خانه خود را شناسد خود دعا . تو بنام هر که خواهی کن ثنا

آن نجاست A in the second hemistich (۲۰۹۶).

آنجه میگویم Bul. (۲۰۹۸) و. A om. آسمانها بر دود K (۲۰۹۷).

می کشاید Bul. (۲۱۰۴) A. این شنیدی Bul. (۲۱۰۱).

و آن بدلها Bul. ABK (۲۱۰۶).

اصحاب رصد A (۲۱۰۸). از برونش می برند A. زو می خورند Bul. ABK (۲۱۰۷).

مدح , در حق حُسام الدین with After this verse A has the Heading (۲۱۰۹).

ایستاده پیش یزدان اشک ریز . بر مثال راست خیز رَسَنخیز
 حق می گوید چه آورده مرا . اندرین مهلت که دادر من ترا
 ۲۱۵۰ عمر خود را در چه پایان برده . قوت و قوت در چه فانی کرده
 گوهر دیده کجا فرسوده . پنج حس را در کجا پالوده
 چشم و گوش و هوش و گوهرهای عرش . خرج کردی چه خریدی تو زقرش
 دست و پا دادمت چون بیل و کلند . من ببخشیدم زخود آن گی شدند
 همچنین پیغامهای دزدگین . صد هزاران آید از حضرت چنین
 ۲۱۵۵ در قیام این گفتهها دارد رجوع . وز خجالت شد دوتا او در رکوع
 قوت استادن امر خجالت نماند . در رکوع از شرم نسیحی بخواند
 باز فرمان می رسد بر دار سر . از رکوع و پاسخ حق بر شمر
 سر بر آرد از رکوع آن شرمسار . باز اندر رو فتد آن خام کار
 باز فرمان آیدش بر دار سر . از سجود و وا ده از کرده خبر
 ۲۱۶۰ سر بر آرد او دگر ره شرمسار . اندر افتد باز در رو همچو مار
 باز گوید سر بر آرد و باز گو . که بخواهم جُست امر تو مو ببو
 قوت پا ایستادن نبودش . که خطاب هیتی بر جان زدش
 پس نشیند قعد زان بار گران . حضرتش گوید سخن گو با بیان
 نعمت دادم بگو شکرت چه بود . دادمت سرمایه هین بنهای سود
 ۲۱۶۵ رو بدست راست آرد در سلام . سوی جان انبیا و آن کرام
 یعنی ای شاهان شفاعت کین لثم . سخت در گل ماندش پاه و گلیم

و. A om. (۲۱۵۰) . دادم مر ترا H (۲۱۴۹) . راست خیزی A (۲۱۴۸)

درد و کین Bul. (۲۱۵۴) . هوش after و AH om. (۲۱۵۲)

اندر افتد باز در رو همچو مار. B in the second hemistich: (۲۱۵۸)

B om. (۲۱۵۹) . B om. (۲۱۶۰)

یا بیان Bul. (۲۱۶۲)

پا و گلیم Bul. (۲۱۶۶)

کز شفاوت گشت گم‌ره آن دلبر . مه ببالا بود و او پنداشت زیر
 زین بُتان خلفان پریشان می‌شوند . شهوت رانده پشیمان می‌شوند
 زآنک شهوت با خیالی راندهست . وز حقیقت دورتر و ماندست
 با خیالی مَبَلِ تو چون پَر بود . تا بدان پَر بر حقیقت بر شود^{۲۱۳۵}
 چون براندی شهوتی پَرِت بر بخت . لنگ گشتی و آن خیال از تو گر بخت
 پر نگه دار و چنین شهوت مران . تا پَر میلت بَرَد سوی جنان
 خلق پندارند عشرت می‌کنند . بر خیالی پَر خود بر می‌کنند
 وام‌دار شرح این نکته شدم . مهلتم ده معسرَم زان تن زدم

اقتدا کردن قوم از پس دقوی،

پیش در شد آن دقوی در نماز . قوم همچون اطلس آمد او طراز^{۲۱۴۰}
 اقتدا کردند آن شاهان قطار . در پی آن مقتدای نامدار
 چونک با تکبیرها مفرون شدند . همچو قربان از جهان بیرون شدند
 معنی تکبیر اینست اے امام . کاه خدا پیش تو ما قربان شدم
 وقت ذبح الله اکبر می‌کنی . همچنین در ذبح نفس کشتی
 تن چو اسماعیل و جان همچو خلیل . کرد جان تکبیر بر جسم نبیل^{۲۱۴۵}
 گشت کشته تن ز شهوتها و آرز . شد بیسم الله بِسْمِل در نماز
 چون قیامت پیش حق صنها زده . در حساب و در مناجات آمد

تا پر حیل A (۲۱۴۷) . شهوتی Bul. (۲۱۴۲) . و. K om. (۲۱۴۲)

معسرَم for معترم A (۲۱۴۹)

Heading: A om. قوم . Bul. آن قوم . B از نماز . و مقصود از نماز . دقوی رضی الله عنه

آن مقتدا آن نامدار A . در پس آن AB Bul. (۲۱۴۱)

شدم instead of تمام A appears to read ای امیر Bul. (۲۱۴۳)

و. A om. (۲۱۴۵) . After this verse Bul. adds:

تبغ نیز الله اکبر نفس را * سر بریش تا که یابد جان رها

ناگهان چشمش سوی دریا افتاد . چون شنید از سوی دریا داد داد
 در میان موج دید او کشتی . در قضا و در بلا و زشتی
 هم شب و هم ابر و هم موج عظیم . این سه تاریکی و از غرقاب بیم ^{۲۱۸۰}
 تند بادے همچو عزرا پیل خاست . موجها آشوفت اندر چپ و راست
 اهل کشتی از مهابت کاسته . نعره وایلهها بر خاسته
 دستها در نوحه بر سر می زدند . کافر و ملحد همه مخلف شدند
 با خدا با صد نضرع آن زمان . عهدها و نذرها کرده بجان
 سر برهنه در سجود آنها که هیچ . رُویشان قبله ندید از پیچ پیچ ^{۲۱۸۵}
 گفته که بی فایده است این بندگی . آن زمان دید در آن صد زندگی
 از همه اومید بریده تمام . دوستان و خال و عم بابا و مام
 زاهد و فاسق شد آن دم متقی . همچو در هنگام جان کندن شفی
 فی زچیشان چاره بود و فی زراست . جیلهها چون مرد هنگام دعاست
 در دعا ایشان و در زاری و آه . بر فلک زایشان شد دود سیاه ^{۲۱۹۰}
 دیو آن دم از عداوت بین بین . بانگ زد ای سگ پرستان رعیتین
 مرگ و جَسک ای اهل انکار و نفاق . عاقبت خواهد بُدن این اتفاق
 چشمتان تر باشد از بَعْد خلاص . که شوید از بهر شهوت دیو خاص
 یادتان نآید که روزی در خطر . دستتان بگرفت یزدان از قدر
 این همی آمد ندا از دیو لیک . این سخن را نشنود جز گوش نیک ^{۲۱۹۵}
 راست فرمودست با ما مصطفی . قُطب و شاهنشاه و دریای صفا
 کآنچ جاہل دید خواهد عاقبت . عاقلان ببینند زاول مرتبت
 کارها ز آغاز اگر غیبت و سر . عاقل اول دید و آخر آن مُصر
 اولش پوشیده باشد و آخر آن . عاقل و جاہل ببیند در عیان

شنید از سوی کشتی B (۲۱۷۸)

ای for کای BK Bul. (۲۱۹۱)

که در روز خطر A (۲۱۹۴)

شاهنشاه after و AB Bul. om. قطب after و A om. (۲۱۹۶)

بیان اشارت سلام سوی دست راست در قیامت از هیبت
محاسبه حق و از انبیا استعانت و شفاعت خواستن،

انبیا گویند روز چاره رفت . چاره آنجا بود و دستافزار زفت
مرغ بی هنگامی اے بدبخت رو . ترکه ما گو خون ما اندر مشو
رو بگرداند بسوی دست چپ . در تبار و خویش گویندش که خب
۲۱۷۰ هین جواب خویش گو با کردگار . ما کیم ای خواجه دست از ما بدار
فی ازین سو فی از آن سو چاره شد . جان آن بیچاره دل صد پاره شد
از همه نومید شد مسکین کیا . پس بر آرد هر دو دست اندر دعا
کز همه نومید گشتم اے خدا . اول و آخر سوی و منها
در نماز این خوش اشارتها بین . تا بدانی کین بخواد شد یقین
۲۱۷۵ یچه بیرون آر از بیضه نماز . سر مزین چون مرغ بی تعظیم و ساز

شنیدن دقوی در میان نماز افغان آن کشتی کی غرق
خواست شدن،

آن دقوی در امامت کرد ساز . اندر آن ساحل در آمد در نماز
و آن جماعت در پی او در قیام . اینت زیبا قوم و بگزیده امام

Heading: Bul. در بیان . A om. در قیامت . A om. و after حق .

(۲۱۶۷) A Bul. دستافزار رفت .

(۲۱۶۸) A بی هنگام .

(۲۱۶۹) HK write چپ and خب . A om. و . H تبار و خویش with ر written above.

(۲۱۷۱) A این بیچاره دل .

(۲۱۷۴) A تا بدان کین خود بخواد .

(۲۱۷۵) Bul. om. و .

Heading: A خواست شد B آن کشتی غرق شدن .

(۲۱۷۶) Bul. کرده ساز .

(۲۱۷۷) K om. و after قوم .

۲۲۱۵ ما زاز و حرص خود را سوختیم. وین دعا را هم زنو آموختیم
 حرمت آن که دعا آموختی. در چنین ظلمت چراغ افروختی
 همچنین می رفت بر لفظش دعا. آن زمان چون مادران با وفا
 اشک می رفت از دو چشمش و آن دعا. بی خود از وی می بر آمد بر ما
 آن دعای بی خود آن خود دیگرست. آن دعا زو نیست گفت داورست
 ۲۲۲۰ آن دعا حق می کند چون او فناست. آن دعا و آن اجابت از خداست
 واسطه مخلوق نمی اندر میان. بی خبر زان لایه کردن جسم و جان
 بندگان حق رحیم و بردبار. خوی حق دارند در اصلاح کار
 مهربان بی رشوتان یاری گران. در مقام سخت و در روز گران
 هین بخوان قوم را ای مبتلا. هین غنیمت دارشان پیش از بلا
 ۲۲۲۵ رست کشتی از کم آن پهلوان. واهل کشتی را بجهت خود گمان
 که مگر بازوی ایشان در حذر. بر هدف انداخت تیری از هنر
 پا رهند روپهان را در شکار. و آن زخم داند روپاهان غرار
 عشقها با دم خود بازند کین. می رهند جان ما را در کین
 روپها پارا نگه دار از کلوخ. پا چو نبود تم چه سود ای چشم شوخ
 ۲۲۳۰ ما چو روپاهیم و پای ما کرام. می رهندمان ز صد گون انتقام
 حیلۀ باریک ما چون دم ماست. عشقها بازیم با دم چپ و راست
 دم بجنابیم ز استدلال و مکر. تا که حیران ماند از ما زید و بکر
 طالب حیرانی خلقان شدیم. دست طمع اندر الوهیت زدیم
 تا بافسون مالک دلها شویم. این غی بینیم ما کاندرا گویم
 ۲۲۳۵ در گوی و در چهی ای قتلبان. دست و دار از سبال دیگران

روپهان بر غرار A (۲۲۲۷). چراغ for چرا (۲۲۱۶). این دعا را Bul. (۲۲۱۵).

Bul. (۲۲۲۸) H. با دم خود سازند. with از suppl. above. در کین.

چون دمهات A (۲۲۴۱). ما چو روپاهان BK Bul. (۲۲۴۰).

از میل دیگران AB (۲۲۴۵). دلها شدیم Bul. (۲۲۴۴).

۲۲۰۰ گر نبینی واقعه غیب ای عنود . حزم را سیلاب گی اندر ربود
حزم چه بُود بدگمانی در جهان . کمر بدمر بیند بلائے ناگهان

تصوّرات مرد حازم،

آن چنانک ناگهان شیری رسید . مرد را بر بُود و در بیشه کشید
او چه اندیشد در آن بردن بین . تو همان اندیش اے اُستادِ دین
می کشد شیر فضا در بیشه ها . جان ما مشغول کار و بیشه ها
۲۲۰۰ آن چنان کز فقر می ترسند خلق . زیر آب شور رفته تا بخلق
گر بترسندی اثر آن فقر آفرین . گنجهاشان کشف گشتی در زمین
جمله شان از خوفِ غم در عینِ غم . در پی هستی فتاده در عدم

دعا و شفاعت دقوی در خلاص گشتی،

چون دقوی آن قیامت را بدید . رحم او جوشید و اشک او دوید
گفت یا رب منگر اندر فعلشان . دستشان گیر ای شه نیکو نشان
۲۲۱۰ خوش سلامشان بساحل باز بر . ای رسید دست تو در بحر و بر
ای کریم و اے رحیم سَرمدے . در گذار از بدسگالان این بدی
ای بداده رایگان صد چشم و گوش . بی زرشوت بخش کرده عقل و هوش
پیش از استحقاق بخشیده عطا . دید از ما جمله کفران و خطا
ای عظیم از ما گناهان عظیم . تو توانی عفو کردن در حرم

جرم را A. عیب K (۲۲۰۰)

In Bul. this verse is placed after the Heading. بر جهان K. جرم A (۲۲۰۱)

مردم حازم: A

بترسیدی B (۲۲۰۶) . کو چه A (۲۲۰۴) . و om. A (۲۲۰۲)

بخشید A (۲۲۱۴) . ای شهبی A (۲۲۰۴)

همچنین هر شهوتی اندر جهان . خواه مال و خواه جاه و خواه نان
 هر یکی زینها ترا مستی کند . چون نیایی آن خُمارت می زند
 این خُمار غم دلیل آن شدست . که بدان منظور مستی ات بُست
 ۲۲۶۰ جز باندازه ضرورت مزین مگیر . تا نگردد غالب و بر تو امیر
 سر کشیدی تو که من صاحب دلم . حاجت غیرے ندارم و اِصلم
 آن چنانک آب در رگل سر کشد . که منم آب و چرا جویم مدد
 دل تو این آلوده را پنداشتی . لاجرم دل زاهل دل برداشتی
 خود روا داری که آن دل باشد این . کو بود در عشق شیر و انگین
 ۲۲۶۵ لطف شیر و انگین عکس دلست . هر خوشی را آن خوش از دل حاصلست
 پس بود دل جوهر و عالم عَرَض . سایه دل چون بود دل را غرض
 آن دلی کو عاشق مالست و جاه . یا زبون این رگل و آب سیاه
 یا خیالاتی که در ظلمات او . می پرستدشان برای گفت و گو
 دل نباشد غیر آن دریای نور . دل نظرگاه خدا و آنگاه کُور
 ۲۲۷۰ فی دل اندر صد هزاران خاص و عام . در یکی باشد کدامست آن کدام
 ریزه دل را بِل دِل را بَجو . تا شود آن ریزه چون کوهی ازو
 دل محبُطست اندرین خطه وجود . زر می افشاند از احسان و جود
 امر سلام حق سلامتھا نثار . می کند بر اهل عالم اختیار
 هر کرا دامن دُرُستست و مُعد . آن نثار دل بدآنکس می رسد
 ۲۲۷۵ دامن تو آن نیازست و حضور . هین منه در دامن آن سنگ فُجور
 تا ندرد دامت زان سنگها . تا بدانی نفدرا از رنگها
 سنگ پُر کردی تو دامن از جهان . هم زسنگ سیم و زر چون کودکان

آلوده B (۲۲۶۲) . بدان مقصود A (۲۲۵۹) . خود نیایی A (۲۲۵۸) .

زاخبتار. K Bul. سلامتھا and so corr. in H. Bul. (۲۲۷۲) . کو for که A (۲۲۶۴) .

آن سنگها A (۲۲۷۶) . بر آنکس B Bul. (۲۲۷۴) .

و. A om. هم سنگ سیم و زر Bul. در جهان Bul. (۲۲۷۷) .

چون بیستانی رسی زیبا و خوش • بعد از آن دامانِ خُلفانِ گبر و گش
ای مُقیمِ حبسِ چار و پنج و شش • نغز جایی دیگرانرا هم بگش
ای چو خُربندِ حریفِ کُونِ خر • بوسه‌گامی یافتی مارا بَبَر
چون ندادت بندگیِ دوستِ دست • مَبَلِ شامی از کجالتِ خاستست
۲۲۴۰ در همای آنک گویندت زهی • بسته در گردنِ جانت زهی
روپها این دُمِ حیل‌را بَهل • وقف کن دل بر خداوندانِ دل
در پناهِ شیرِ کم ناید کباب • روپها تو سوی جیفه کم شتاب
ای دلا منظورِ حقِ آنکه شوی • که چو جزوی سوی کُلِ خود روی
حقِ می‌گوید نظرمان بر دلست • نیست بر صورت که آن آب و رگست
۲۲۵۰ تو می‌گویی مرا دل نیز هست • دل فرازِ عرش باشد فی پست
در گلِ تیره یقین هم آب هست • لیلِ زان آبت نشاید آب‌دست
زانک گر آبست مغلوبِ رگست • پس دلِ خودرا مگو کین مِ دلست
آن دلی کز آسمانها برترست • آن دلِ آبدال یا پیغمبرست
پاک گشته آن زرگل صافی شد • درمِ فزونی آمد وافی شد
۲۲۶۰ ترکِ رگل کرده سوی بحر آمد • رسته از زندانِ رگلِ بحری شد
آبِ ما محبوسِ رگل ماندست هین • بحرِ رحمت جذب کن مارا ز طین
بحر گوید من ترا در خود کشم • لیلِ می‌لافی که من آبِ خوشم
لافِ تو محروم می‌دارد ترا • ترکِ آن پنداشت کن در من درآ
آبِ رگل خواهد که در دریا رود • رگل گرفته پایِ آب و می‌کشد
۲۲۷۰ گر رهاند پایِ خود از دستِ رگل • رگل بماند خشک و او شد مُستقل
آن کشیدن چیست از رگلِ آبرا • جذبِ تو ثقل و شرابِ نابرا

مارا بَبَر B (۲۲۴۸) . گیر کن K (۲۲۴۶)

چو جزوی BK Bul. and so corr. in H. Bul. (۲۲۴۴)

پیغامبرست AHK (۲۲۴۸) . در دلست Bul. (۲۲۴۴)

و نابرا A (۲۲۵۶) . پاک گشته از گل A (۲۲۴۹)

آن چنان پنهان شدند از چشم او . مثل غَوَظَة ماهیان در آبِ جو
 ۲۲۹۰ سالها در حسرت ایشان بماند . عمرها در شوقِ ایشان اشک راند
 تو بگوئی مرد حق اندر نظر . گوی در آرد با خدا ذکرِ بشر
 خرازین و خسپد اینجا ای فلان . که بشر دیدی تو ایشانرا نه جان
 کار ازین ویران شدست ای مردِ خام . که بشر دیدی مرا اینهارا چو عالم
 تو همان دیدی که ابلیس لعین . گفت من از آتش آدم ز طبن
 ۲۲۰۰ چشم ابلیسانرا یکدم ببند . چند بینی صورت آخر چند چند
 ای دقوف با دو چشم همچو جو . هین میرومید ایشانرا بجو
 هین بچو که رکنِ دولت جستن است . هر گشادی در دل اندر بستن است
 از همه کار جهان پرداخته . گو و گو میگو بجان چون فاخته
 نیک بنگر اندرین ای محتجب . که دعا را بست حق بر استجب
 ۲۲۰۵ هر کرا دل پاک شد از اعتلال . آن دعاش ورود تا ذو آجلال

باز شرح کردن حکایت آن طالب روزی حلال بی کسب و
 رنج در عهد داود علیه السّلم و مستجاب شدن دعای او

یاد مر آمد آن حکایت کآن فقیر . روز و شب و کرد افغان و نفیر
 وز خدا میخواست روزی حلال . بی شکار و رنج و کسب و انتقال
 پیش ازین گفتیم بعضی حال او . لیک تعویق آمد و شد پنج تو
 هم بگویش کجا خواهد گرینخت . چون زائر فضل حق حکمت برینخت

دیدی تو ایشانرا B (۲۲۹۷) . که در آرد B (۲۲۹۶)

امید Bul. B (۲۴۰۱) . دیدی تو ایشانرا Bul. (۲۲۹۸)

دعایش A (۲۴۰۵) . کور گویی تو بجان B apparently (۲۴۰۲)

و بی رنج A Heading:

Bul. بعض (۲۴۰۸)

از خیال سیم و زر چون زر نبود . دامن صدقت درید و غم فزود
گی نماید کودکانرا سنگ سنگ . تا نگیرد عقل دامنشان بچنگ
۲۲۸۰ پیر عقل آمدنه آن موی سپید . مویی گنجد درین بخت و امید

انکار کردن آن جماعت بر دعا و شفاعت دقوی و پریدن
ایشان و ناپیدا شدن در پرده غیب و حیران شدن
دقوی که بر هوا رفتند یا بر زمین،

چون رهید آن کشتی و آمد بکام . شد نماز آن جماعت هم تمام
فُجُجی افتادشان با همدگر . کین فُضولی کبست از ما ای پدر
هر یکی با آن دگر گفتند سر . از پس پشت دقوی مستنیر
گفت هر یک من نکردم کنون . این دعا فی از برون فی از درون
۲۲۸۵ گفت مانا کین امام ما زدزد . بو النُضولانه مناجاتی بکرد
گفت آن دیگر که ای یار یقین . مرا هم می‌نماید این چنین
او فُضولی بوده‌است از انقباض . کرد بر مختار مُطلق اعتراض
چون نگه کردم رِسّس تا بنگرم . که چه می‌گویند آن اهل کرم
یک از ایشانرا ندیدم در مقام . رفته بودند از مقام خود تمام
۲۲۹۰ فی بچپ فی راست فی بالا نه زیر . چشم تیرم من نشد بر قوم چپر
دُرّها بودند گویی آب گشت . فی نشان پا و فی گُردی بدشت
در قیاب حق شدند آن دم همه . در کدامین روضه رفتند آن رمه
در تخیر ماندم کین قوم را . چون بیوشانید حق بر چشم ما

آن خیال. A Bul. (۲۲۷۸)

Heading: A om. آن. A om. که.

فی اندرون. A (۲۲۸۴)

بودند کوی آب و کشت B (۲۲۹۱)

کردم زپس A (۲۲۸۸)

در کرامی روضه Bul. (۲۲۹۲)

این دعا گئی باشد از اسبابِ مَلَك . گئی کشید این را شریعت خود بِسَلَك
 بَیْع و بَخِشش یا وصیت یا عطا . یا زجنس این شود مِلکی ترا
 ۲۲۲۰ در کدامین دفترست این شرع نو . گاورا تو باز ده یا حبس رو
 او بسوی آسمان می کرد رو . واقعه ما را نداند غیر تو
 در دل من آن دعا انداختی . صد امید اندر دلم افراختی
 من نمی کردم گزافه آن دعا . همچو یوسف دیده بودم خوابها
 دید یوسف آفتاب و اختران . پیش او بجه کنان چون چاکران
 ۲۲۲۵ اعتمادش بود بر خواب دُرُست . در چه و زندان جز آنرا می بُخُست
 زاعتماد آن نبودش هیچ غم . از غلام وز مَلام بیش و کم
 اعتمادی داشت او بر خواب خویش . که چو شمع می فروزیدش زپیش
 چون در افکندند یوسف را بچاه . بانگ آمد سمعِ او را از اله
 که تو روزی شه شوی ای پهلوان . تا بمالی این جفا در رُویشان
 ۲۲۳۰ قایل این بانگ نآید در نظر . لیک دل بشناخت قایل را زائر
 قوت و راحتی و مُسندے . در میان جان فتادش زان یندا
 چاه شد بر روی بدان بانگ جلیل . گلشن و بزی چو آتش بر خلیل
 هر جفا که بعد از آتش می رسید . او بدان قوت بشادے می کشید
 همچنانک ذوق آن بانگ اَلَسْتُ . در دل هر مؤمنی تا حشر هست
 ۲۲۳۵ تا نباشد بر بلاشان اعتراض . فی زانرو نهی حَقشان انقباض
 لقمه حکمی که تلخی می نهد . گلشگر آنرا گوارش می دهد
 گلشگر آنرا که نبود مُسْتَنَد . لقمه را زانکار او قی می کند
 هر که خوابی دید از روز اَلَسْتُ . مست باشد در ره طاعات مست

مُلکی ترا H . یا زجنس B (۲۲۲۹) . کشد A (۲۲۲۸)

مَلام و بیش BK Bul. (۲۲۲۶) . written above می with ، ما نداند B (۲۲۲۱)

زآن ندی Bul. (۲۲۴۱) . بر رویشان Bul. (۲۲۴۲)

در بلاشان BK Bul. (۲۲۴۵)

۲۴۱۰ صاحبِ گاوش بدید و گفت هین . ای بظلمتِ گاوِ من گشته رهین
هین چرا کشتی بگو گاو مرا . ابله طرار انصاف اندرا
گفت من روزی زحق میخواسم . قبله را از لابه و آراستم
آن دعاے کهنه ام شد مستجاب . روزی من بود کُشتم نك جواب
او زخشم آمد گریبانش گرفت . چند مُشی زد برُویش نایشکفت

رفتن هر دو خصم نزد داود پیغامبر علیه السلام،

۲۴۱۰ می کشیدش تا بدادِ نبی . که بیا اے ظالم گنج غمی
حُجَّتِ بارد رها کن اے دعا . عقل در تن آور و با خویش آ
این چه می گویی دعا چه بود بخند . بر سر وریش من و خویش ای لَوْنَد
گفت من با حق دعاها کرده ام . اندرین لابه بسی خون خورده ام
من یقین دارم دعا شد مستجاب . سر بزن بر سنگ ای مُنکر خطاب
۲۴۲۰ گفت گِرد آید هین یا مُسلمین . ژاژ بینید و فشار این مهین
اے مسلمانان دعا مال مرا . چون از آن او کند بهر خدا
گر چنین بودی همه عالم بدین . يك دعا املاك بردندی بکین
گر چنین بودی گدایانِ ضریر . محشم گشته بُدندے و امیر
روز و شب اندر دعا اند و ثنا . لابه گویان که تومان ده ای خدا
۲۴۳۰ تا تو ندھی هیچکس ندهد یقین . اے گشاینک تو بگشا بندر این
مکسب کوران بود لابه و دعا . جز لب نانی نیابند از عطا
خلق گفتند این مُسلمان راست گوست . وین فروشنده دعاها ظلم جُوست

و انصاف A (۲۴۱۱) . ای for که B (۲۴۱۰)

Heading: A داود .

بردندی یقین B (۲۴۲۲) . ای مسلمین A (۲۴۲۰) . یقین دارم Bul. (۲۴۱۹)

مکسب کوران B (۲۴۲۴) . اندر ثنا B . تومان K . تو ده مان B . Bul. (۲۴۲۴)

و . A om. (۲۴۲۶)

غُلُغُلَى در شهر افتاده ازین . آن مُسْلِمَان می‌نهد رو بر زمین
کای خدا این بنده را رسوا مکن . گر بتم هر سَرِ من پیدا مکن
تو همی دانی و شبهای دراز . که همی خواندم ترا با صد نیاز
۲۲۷۵ پیشِ خلق این را اگر چه . قدر نیست . پیشِ تو همچون چراغِ روشنیست

شنیدن داود علیه السّلم سخن هر دو خصم و سؤال کردن
از مدّعی علیه،

چونک داود نبی آمد برون . گفت هین چونست این احوال چون
مدّعی گفت ای نبی! الله داد . گاو من در خانه او در فتاد
کُشت گاو مرا پُریش که چرا . گاو من کُشت او بیان کن ماجرا
گفت داودش بگو ای بو اَلْکَرَم . چون تلف کردی تو مِلْکِ محترم
۲۲۸۰ هین پراگنده مگو حجتِ بیار . تا یکسو گردد این دعوی و کار
گفت ای داود بودم هفت سال . روز و شب اندر دعا و در سؤال
این همی جُستم زیزدان کای خدا . روزی خواهر حلال و بی عنا
مرد و زن بر ناله من واقفند . کودکان این ماجرا را و اصفاند
تو پرس از هر که خواهی این خبر . تا بگویدی شکنجه بی ضرر
۲۲۸۵ هر هویدا پرس و هم پنهان ز خلق . که چه می‌گفت این گدای ژنده دلق
بعد این جمله دعا و این فغان . گاوی اندر خانه دیدم ناگهان
چشم من تاریک شد فی بهر لُوت . شادی آنک قبول آمد قُوت
کُشتم آنرا تا دهر در شکر آن . که دعای من شود آن غیب‌دان

(۲۲۷۲) A افتاده چنین . (۲۲۷۵) BK Bul. اگر خود قدر نیست . and so corr. in H.

Heading: Bul. خصم را . B om. از . Bul. om. علیه .

(۲۲۸۱) A روز شب .

(۲۲۸۲) A om. و .

(۲۲۸۴) K Bul. بی ضرر .

(۲۲۸۵) A om. و .

(۲۲۸۶) Bul. بعد زین .

می‌کشد چون اشتر مست این جوال . بی فتور و بی گمان و بی ملال
 ۲۴۵۰ کَلْکِ تصدیقش بی‌گردد پوز او . شد گواه مستی و دلسوز او
 اشتر از قوت چو شیر نرسد . زیر ثقل بار اندک خور شد
 ز آرزوی نافه صد فافه بر او . و نماید صوف پیشش تار مو
 در آلت آنکو چنین خوابی ندید . اندرین دنیا نشد بند و مرید
 و ر بشد اندر تردد صدیله . یک زمان شکرش و سالی رگله
 ۲۴۵۵ پای پیش و پای پس در راه دین . و نهد با صد تردد بی یقین
 وام دار شرح اینم نک رگرو . و ر شتابست ز آلم نشرخ شنو
 چون ندارد شرح این معنی کران . خر بسوی مدعی گاوران
 گفت کورم خواند زین جرم آن دغا . بس بلیسانه قیاس است اے خدا
 من دعا کورانه گئی می‌کرده‌ام . جز بخالق کدیه کی آورده‌ام
 ۲۴۶۰ کور از خلفان طمع دارد ز جهل . من ز تو کر تُست هر دشوار سهل
 آن یکی کورم ز کوران بشیرید . او نیاز جان و اخلاصم ندید
 کورئ عشقت این کورئ من . حُبّ بُعَی و بُصَیست ای حَسَن
 کورم از غیر خدا بینا بدو . مقتضای عشق این باشد بگو
 تو که بینایی ز کورانم مدار . دایرم بر گرد لطف ای مدار
 ۲۴۶۵ آنچنانک یوسف صدیق را . خواب بنموده و گشتش متکا
 مرا لطف تو هر خوابی نمود . آن دعای بی‌خدم باز نمود
 و نداند خلق اسرار مرا . ژاژ می‌دانند گفتار مرا
 حُشانت و که داند راز غیب . غیرِ علامِ سر و ستارِ عیب
 خصم گفتش زو بمن کن حق بگو . زو چه سوی آسمان کردی عمو
 ۲۴۷۰ شید می‌آری غلط می‌افگنی . لافِ عشق و لافِ قربت می‌زنی
 با کدامین روی چون دل‌مرده . روی سوی آسمانها کرد

و. A om. (۲۴۵۰)

اندک خوار Bul. (۲۴۵۱)

یک گرو A (۲۴۵۶)

مرا هم لطف تو A (۲۴۶۶)

۲۴۰۰ تیشه هر بیشه کم زن بیا . تیشه زن در کندن روزن هلا
یا نمی دانی که نور آفتاب . عکس خورشید برونست از حجاب
نور این دانی که حیوان دیدم . پس چه گرنا بود بر آدمم
من چو خورشیدم درو رف نور غرق . می ندانم کرد خویش از نور فرق
رفتنم سوی نماز و آن خلا . بهر تعلیمست ره مر خلق را
۲۴۱۰ کژنم تا راست گردد این جهان . حرب خدعه این بود ای پهلوان
نیست دستوری و گرنی ریختی . گزد از دریای رانر انگبختی
همچنین می گفت داود این نسق . خواست گشتن غلِ خلفان مُعْتَرَق
پس گریانش کشید از پس یکی . که ندارم در یکی اش من شکی
با خود آمد گفت را کوتاه کرد . لب بیست و عزم خلوتگاه کرد

در خلوت رفتن داود تا آنچه حَقِّست پیدا شود،

۲۴۱۰ در فرو بست و برفت آنکه شتاب . سوی محراب و دعای مستجاب
حق نبودش آنچه بشودش تمام . گشت واقف بر سزای انتقام
روز دیگر جمله خصمان آمدند . پیش داود پیمبر صف زدند
همچنان آن ماجراها باز رفت . زود زد آن مدعی تشنیع زفت

حکم کردن داود بر صاحب گاو کی از سر گاو بر خیز و
تشنیع صاحب گاو بر داود علیه السلام،

۲۴۲۰ گفت داودش خمش کن رو پهل . این مسلمانرا زگاوت کن بیل
چون خدا پوشید بر تو ای جوان . رو خمش کن حق ستاری بدان

ار آدم A (۲۴۰۷) . هر بیشه K . تیشه در هر بیشه Bul. (۲۴۰۵)

آنچه for آنکه Bul. (۲۴۱۶) . حرب و خدعه Bul. (۲۴۱۰)

Heading: Bul. بر خیزد .

حکم کردن داود علیه السلام بر کشنده گاو،

گفت داود این سخنهارا بشُو . حُجَّت شرعی درین دعوی بگو
 ۲۴۶۰ تو روا داری که من بی حُجَّتی . بنهم اندر شهر باطل سُتی
 این که بخشیدت خریدی وارثی . رَنع را چون وستانی حارثی
 کسب را همچون زراعت دان عمو . تا نکاری دخل نبود زانِ تو
 کآنچ کاری بذروی آن آن نُست . ورنه این بیداد بر تو شد دُرُست
 رو به مالِ مُسلمان کثر مگو . رو بجوِ طام و به باطل مجو
 ۲۴۶۵ گفت ای شه تو همین و گوئیم . که می گویند اصحابِ یَسَم

تضرع آن شخص از داوری داود علیه السلام،

سجده کرد و گفت کای دانای سوز . در دل داود انداز آن قُروز
 در دلش نه آنچ تو اندر دلم . اندر افگندی براز ای مُفْضَلَم
 این بگفت و گزیه در شد های های . تا دل داود بیرون شد زجای
 گفت همین امروز ای خواهانِ گاو . مُهَلِّم ده وین دعاوی را مَکاو
 ۲۴۰۰ تا روم من سوی خلوت در نماز . پرسم این احوال از دانای راز
 خوی دارم در نماز آن النفات . معنی قُرة عَینی فی الصَّلَات
 روزنِ جانم گشادست از صفا . می رسد بی واسطه نامه خدا
 نامه و باران و نور از روزنم . میفتد در خانهم از معدنم
 دوزخست آن خانه کآن بی روزنست . اصل دین ای بند روزن کردنست

بگوی and بشوی A (۲۴۸۹)

بنهم اندر شرع H (۲۴۶۰)

این کی بخشیدت K (۲۴۹۱)

نبود آن تو AB Bul. کسب را K (۲۴۶۲)

آنچ کاری BK Bul. (۲۴۹۲)

ای دانای ABK Bul. (۲۴۶۶)

ای. A om. (۲۴۹۷)

من امروز A (۲۴۹۴)

for آن این H (۲۴۰۱)

the word has been altered.

گشاده Bul. (۲۴۰۲)

۲۴۴۰ رُوی در داود کردند آن فریق . کاهِ نبی . مُحْتَبی بر ما شفیق
این نشاید از تو کین ظلمت فاش . قهر کردی بی گناهی را بلاش

عزم کردن داود علیه السّلم بخواندن خلق بدان صحرا کی
راز آشکارا کند و حجتها همه قطع کند،

گفت ای یاران زمان آن رسید . گانِ سپر مکتوم او گردد پدید
جمله بر خیزید تا بیرون رویم . تا بر آن ستر نهان واقف شویم
در فلان صحرا درختی هست زفت . شاخه‌هاش انبه و بسیار و چفت
۲۴۴۵ سخت راحِ خیمه‌گاه و میخِ او . بویِ خون می‌آیدم انرا ییخِ او
خون شدست اندرین آن خوش درخت . خواجه را گشتست این منحوس بخت
تا کنون حلم خدا پوشید آن . آخر از ناشکری آن فلتبان
که عیالِ خواجه را روزی ندید . فی بنوروز و نه موسمه‌ای عید
بی‌نویسان را بیک لقمه نُجست . یاد نآورد او زحقّه‌های نُخست
۲۴۵۰ تا کنون از بهر يك گاو این لعین . می‌زند فرزندِ او را بر زمین
او بخود بر داشت پرده از گناه . ورنه می‌پوشید جُرمش را اله
کافر و فاسق درین دور گزند . پرده خود را بخود بر می‌درند
ظلم مستورست در اسرارِ جان . می‌نهد ظالم بپیشِ مردمان
که ببینیدم که دارم شاخها . گاو دوزخ را ببینید از ملا

و حجت‌های همه را Bul. و حجت‌ها همه BK. و حجت‌ها همه A. راز را BK. Heading:

بسیار و چفت B. بسیار چفت A (۲۴۴۴) بر آن بدان Bul. (۲۴۴۲)

(۲۴۴۶) After this verse Bul. adds:

مال او را غصب کرده این عتود . آنکه عید منمرا اش کرده بود

این جوان آن خواجه را گردد پسر . طفل بوده نیست او را زین خبر

و. A om. (۲۴۵۲) و موسمه‌ای عید A (۲۴۴۸) حکم خدا A (۲۴۴۷)

کیدی (؟) written above the final letter of مر with, گاو دوزخ را کیدی از بلا A (۲۴۵۴)

گفت وایلی چه حکمت این چه داد . از پی من شرع نو خواهی نهاد
رفته است آوازه عدلت چنان . که معطر شد زمین و آسمان
بر سگان کور این استم نرفت . زین تعدی سنگ و که بشکافت تفت
همچنین تشبیع یزد بر ملا . کالضلا همگام ظلمت الضلا

حکم کردن داود بر صاحب گاو که جمله مال خود را بوی ده،

۲۴۲۵ بعد از آن داود گفتش کای عنود . جمله مال خویش اورا بخش زود
ورنه کارت سخت گردد گفتمت . تا نگردد ظاهر از وی استم
خاک بر سر کرد و جامه بر درید . که بهر دم می کنی ظلی مزید
یکدی دیگر برین تشبیع راند . باز داودش پیش خویش خواند
گفت چون بخت نبود ای بخت کور . ظلمت آمد اندک اندک در ظهور
۲۴۳۰ رید آنگاه صدر و پیشگاه . ای دریغ از چون تو خر خاشاک و کاه
رو که فرزندان تو با جفت تو . بندگان او شدند افزون مگو
سنگ بر سینه میزد با دو دست . می دوید از جهل خود بالا و پست
خلق هم اندر ملامت آمدند . کز ضمیر کار او غافل بدند
ظالم از مظلوم کی داند کسی . کو بود مخره هوا همچون خسی
۲۴۳۵ ظالم از مظلوم آنکس پی برد . کو سر نفس ظلم خود بُرد
ورنه آن ظالم که نفس است از درون . خصم مظلومان بود او از جنون
سگ هاره حمله بر مسکین کند . تا تواند زخم بر مسکین زند
شرم شیرانراست فی سگ را بدان . که نگیرد صید از همایگان
عامه مظلوم گش ظالم پرست . از کین سگان سوس داود جست

این و A. وایلا. Bul. (۲۴۲۱) ای عنود B. Bul. (۲۴۲۵)

مزید for بدید A. apparently (۲۴۲۷)

from the preceding verse. کی داند کسی A. repeats (۲۴۳۵) Instead of برد

سگان. BK. Bul. (۲۴۳۹) خصم هر مظلوم باشد از جنون. BK. Bul. (۲۴۳۶)

برون رفتن خلق بسوی آن درخت،

چون برون رفتند سوی آن درخت . گفت دستش را سپس بندید سخت
تا گناه و جرم او پندارم . تا لوی عدل بر صحرا زخم
گفت ای سگ جدّ این را کشته . تو غلای خواجه زین رو گشته
خواجه را کشتی و بُرد مال او . کرد یزدان آشکارا حال او ^{۲۴۷۵}
آن زنت اورا کینزک بوده است . با همین خواجه جفا بنموده است
هرچه زو زاید ماده یا که نر . ملک وارث باشد آن گل سر بسر
تو غلای کسب و کارت ملک اوست . شرع جُستی شرع یُستان رو نکوست
خواجه را کشتی باستم زار زار . هر برینجا خواجه گویان زینهار
کارد از اشتاب کردی زیر خاک . از خیالی که بدیدی سَهَناک ^{۲۴۸۰}
نک سرش با کارد در زیر زمین . باز کاوید این زمین را همچنین
نام این سگ هم نبشته کارد بر . کرد با خواجه چنین مکر و ضرر
همچنان کردند چون بشکافتند . در زمین آن کارد و سررا یافتند
وَلُوله در خلق افتاد آن زمان . هر یکی زَنار ببرید از میان
بعد از آن گفتش بیا ای داخِخواه . دادِ خود یُستان بدان روی سیاه ^{۲۴۸۵}

قصاص فرمودن داود علیه السّلم خونی را بعد از الزام حجت برو،

هم بدان تیغش بنمود او قصاص . گئی کند مکرش زِعْلَم حق خلاص
حلم حق گرچه مَواها کند . لیک چون از حد بشد پیدا کند
خون نخسپد در فتد در هر دلی . مَبَلِ جُست و جُوی کشف مُشکل

باشد BK Bul. هرچه ازو Bul. (۲۴۷۷) غلام B Bul. حدّ اورا Bul. (۲۴۷۴)

از آن روی سیاه A (۲۴۸۵) نوشته B Bul. (۲۴۸۲) کسب K (۲۴۷۸) آنها سر بسر

Heading: B Bul. om. برو.

جست و جوی و کشف BK (۲۴۸۸) پیدا for رسوا Bul. (۲۴۸۷)

گواهی دادن دست و پا و زیان بر سر ظالم هم در دنیا،

۲۴۵۰ پس هم اینجا دست و پایت در گزند . بر ضمیر تو گواهی می‌دهند
چون موکل می‌شود بر تو ضمیر . که بگو تو اعتقادت را بگیر
خاصه در هنگام خشم و گفت و گو . می‌کند ظاهر سرت را مو به مو
چون موکل می‌شود ظلم و جنا . که هویدا کن مرا اے دست و پا
چون می‌گیرد گواه بر لگام . خاصه وقت جوش و خشم و انتقام
۲۴۶۰ پس همانکس کین موکل می‌کند . تا لوائے راز بر صحرا زند
پس موکلهای دیگر روز خُشتر . هر تواند آفرید از بهر نشر
ای بده دست آمد در ظلم و کین . گوهرت پیداست حاجت نیست این
نیست حاجت شهره گشتن در گزند . بر ضمیر آتشینست واقفند
نفس تو هر دم بر آرد صد شرار . که ببینیدم منم ز اصحاب نار
۲۴۶۵ جزوِ نارم سوی کُلّ خود رور . من نه نورم که سوی حضرت شوم
همچنان کین ظالم حق نا شناس . بهر گاوی کرد چندین التباس
او ازو صد گاو بُرد و صد شُتر . نفس اینست ای پدراز وی بُسر
نیز روزی با خدا زاری نکرد . یا رَئی نامدازو روزی بدرد
کای خدا خصم مرا خشنود کن . گر منش کردم زیان تو سود کن
۲۴۷۰ گر خطا کُشتم دیت بر عاقله است . عاقله جانم تو بودی از آلت
سنگ می‌نهدد باستغفار دُر . این بود انصافِ نفس ای جانِ حُر

Heading: Bul. در این دنیا.

(۲۴۶۰) B for که .

(۲۴۶۵) B پیش تو هر دم .

(۲۴۷۰) H کز خطا . Bul. بر عاقلست .

(۲۴۷۱) AH om. ای , which is suppl. in marg. H.

۲۰۰ مدعی گاو نفس، نُسْت هین . خویشتن را خواجه کردست و مِهین
 آن کُشته گاو عقل، نُسْت رَو . بر کُشته گاو تن مُنْکر مشو
 عقل اسیرست و همی خواهد زحَق . روزی بی رنج و نعمت بر طبق
 روزی بی رنج او موقوف چیست . آنک بکشد گاورا کاصل، بدیست
 نفس گوید چون کُشی تو گاو من . ز آنک گاو، نفس باشد نقش تن
 ۲۰۱ خواجه زاده عقل ماند بی نوا . نفس خونی خواجه گشته و پیشوا
 روزی بی رنج و دانی که چیست . قوت ارواحست و ارزاق نیست
 لیلک موقوفست بر قربانِ گاو . گنج اندر گاو دان ای گنج کاو
 دوش چیزه خورده ام و زنی تمام . دادی در دست فهم تو زمار
 دوش چیزه خورده ام افسانه است . هرچه می آید ز پنهان خانه است
 ۲۰۱۰ چشم بر اسباب از چه دوخیم . گر زخوش چشمان گریشم آموخیم
 هست بر اسباب اسبابی دیگر . در سبب مُنْکر در آن افکن نظر
 انبیا در قطع اسباب آمدند . معجزات خویش بر کیوان زدند
 بی سبب مر بجزرا بشکافتند . بی زراعت چاش گندم یافتند
 ریگها هم آرد شد از سَعیشان . پشم بُز ابریشم آمد گش کُشان
 ۲۰۲ جمله قرآن هست در قطع سبب . عزّ درویش و هلاک بولهب
 مرغ بایلی دو سه سنگ افکند . لشکر زفت حبش را بشکند
 پیل را سوراخ سوراخ افکند . سنگ مرغی کو بیلا پَر زند
 دُمِ گاو، کُشته بر مقتول زن . تا شود زند همان تم در کفن
 حلق بریده چَهد از جای خویش . خون خود جوید ز خون پالای خویش
 ۲۰۲۰ همچنین ز آغاز قرآن تا تمام . رفض اسبابست و علّت و العلام

(۲۰۰۷) Bul. همی جوید زحَق.

(۲۰۰۸) A اصل بدیست.

(۲۰۰۹) A باشد نفس تن.

(۲۰۱۰) A om. و.

(۲۰۱۲) BHK گنج کاو as in text.

(۲۰۱۵) H گریشم as in text.

(۲۰۱۸) Bul. بر زراعت.

افنضائے داورئ ربِّ دین . سر بر آرد از ضمیر آن و این
 ۲۴۹ کان فلان چون شد چه شد حالش چه گشت . همچنانک جوشد از رگزار گشت
 جوشش خون باشد آن و جُسْنها . خارش دلها و بحث و ماجرا
 چونک پیدا گشت یسر کار او . مُعْجزه داود شد فاش و دوتو
 خلق جمله سر برهنه آمدند . سر بسجده بر زمینها میزدند
 ما همه کورانِ اصلی بوده ایم . از تو ما صد گون عجایب دیده ایم
 ۲۴۹۰ سنگ با تو در سخن آمد شهر . کز برای غزو طالوت بگیر
 تو بسه سنگ و فلاخن آمدی . صد هزاران مرد را برهم زدی
 سنگهای صد هزاران پاره شد . هر یکی هر خصم را خون خواره شد
 آهن اندر دست تو چون موم شد . چون زیر سازی ترا معلوم شد
 کوهها با تو رسائل شد شکور . با تو میخوانند چون مُقری زُبور
 ۲۵۰۰ صد هزاران چشم دل بگشاده شد . انتر تم تو غیبرا آماده شد
 و آن قوی تر زان همه کین دایمست . زندگی بخشی که سَرْمَد قایمست
 جانِ جمله مُعْجزات اینست خود . کو بیخشد مرده را جان ابد
 کشته شد ظالم جهانی زند شد . هر یکی از نو خدا را بنده شد

بیان آنک نفس آدمی بجای آن خونبست کی مدعی گاو گشته
 بود و آن گاو کشته عقلست و داود حقست یا شیخ کی
 نایب حقست که بقوت و یاری او تواند ظالم را کشتن
 و توانگر شدن بروزی بی کسب و بی حساب،

نفس خود را کُش جهان را زند کن . خواجه را کُشتنست او را بنده کن

مر خصم را Bul. (۲۴۹۷) و. A om. معجزه A (۲۴۹۲) . بحث ماجرا Bul. (۲۴۹۱)

Heading: بروزی حلال Bul. بقوت که before A om. بجای آن .

نفس از درهاست با صد زور و فن . رُوی شیخ اورا ز مُرد دین‌گن
 گر تو صاحب گاورا خواهی زبون . چون خران سخن کن آن سواى حرون
 چون بتزدیک ولیّ الله شود . آن زبان صد گرش کوته شود ^{۲۵۵۰}
 صد زبان و هر زبانش صد لغت . زرق و کستانش نیاید در صفت
 مدعی گاوِ نفس آمد فصیح . صد هزاران حجت آرد ناصحیح
 شهر را بشیرید الا شاه را . ره نماند زد شه آگاه را
 نفس را تسبیح و مُصحف در بین . خنجر و شمشیر اندر آستین
 مصحف و سالوس او باور مکن . خویش با او همسر و همسر مکن ^{۲۵۵۵}
 سوسه حوضت آورد بهر وضو . و اندر اندازد ترا در قعر او
 عقل نورانی و نیکو طالبست . نفس ظلمانی بشو چون غالبست
 زآنک او در خانه عقل تو غریب . بر در خود سگ بود شیر مهیب
 باش تا شیران سوی بیشه روند . وین سگان کور آنجا بگروند
 مگر نفس و تن نداند عالم شهر . او نگردد جز بوخی آلفه فهر ^{۲۵۶۰}
 هر که جنس اوست یار او شود . جز مگر داود کوه شخت بود
 کو مبدل گشت و جنس تن نماند . هر که حق در مقام دل نشاند
 خلق جمله علتی اند از کین . یار علت می شود علت یقین
 هر خسی دعوی داود کند . هر که بی تمیز کف در وی زند
 از صیادی بشنود آواز طیر . مرغ ابله می کند آن سوسه سیر ^{۲۵۶۵}
 تقدرا از نقل نشناسد غویست . هین ازو بگریز اگر چه معنویست
 رسته و بر بسته پیش او یکبست . گر یقین دعوی کند او در شکبست
 این چنین کس گر ذکی مطلق است . چونش این تمیز نبود احمق است
 هین ازو بگریز چون آهو ز شیر . سوی او مشتاب ای دانا دلیر

نقش ظلمانی K (۲۵۵۷)

کآن شخت BK Bul. که شخت A (۲۵۶۱)

و Bul om. (۲۵۶۲)

کشف این نه از عقل کارافزا بود . بندگی کن تا ترا پیدا شود
 بند معقولات آمد فلسفی . شهسوار عقل آمد صفی
 عقل عقلت مغز و عقل نُست پوست . معد حیوان همیشه پوست جوست
 مغزجوی از پوست دارد صد ملال . مغز نغزاهرا حلال آمد حلال
 ۲۵۲۰ چونك قشر عقل صد برهان دهد . عقل گل گی گام بی ایقان نهد
 عقل دفترها کند یکسر سیاه . عقل عقل آفاق دارد پُر زماه
 از سیاهی وز سپیدے فارغست . نور ماهش بر دل و جان بازغست
 این سیاه و این سپید ار قدر یافت . زان شب قدرست کاختروار تافت
 قیمت همیان و کبسه از زرست . بی ززر همیان و کبسه آبترست
 ۲۵۲۵ همچنانك قدر تن از جان بود . قدر جان از پرتو جانان بود
 گر بدی جان زند بی پرتو کون . هیچ گنتی کافرانرا میتون
 هین بگو که ناطقه جو می کند . تا بقرنی بعد ما آبی رسد
 گرچه هر قرنی سخن آری بود . لیک گنت سالقان یاری بود
 فی که هم تورات و انجیل و زبور . شد گواه صدق قرآن ای شکور
 ۲۵۳۰ روزی بی راج جو و بی حساب . کز بهشت آورد جبریل سبب
 بلک رزقی از خداوند بهشت . بی ضاع باغبان بی رنج رگشت
 زانك نفع نان در آن نان داد اوست . بدهدت آن نفع بی توسیط پوست
 ذوق پنهان نقشی نان چون سفره ایست . نان بی سفره ولی را بهره ایست
 رزق جانی گی بری با سعی و جست . جز بعدل شیخ کو داود نُست
 ۲۵۳۵ نفس چون با شیخ بیند گام تو . از بُن دندان شود او رام تو
 صاحب آن گاو رام آنگاه شد . کز دم داود او آگاه شد
 عقل گاهی غالب آید در شکار . بر سگ نفست که باشد شیخ یار

مغز نغز آن را H . مغز جو . Bul. (۲۵۲۹)

بیزر آن همیان . Bul. (۲۵۲۴)

بی حسیب . Bul. (۲۵۴۰)

گفت حکمت چیست کآنجا اسم حق . سود کرد اینجا نبود آنرا سبق
 آن همان رنجست و این رنجی چرا . او نشد این را و آنرا شد دوا
 گفت رنج احمق قهر خداست . رنج و کوری نیست قهر آن ابتلاست
 ابتلا رنجست کآن وحتم آورد . احمق رنجست کآن زخم آورد
 آنچ داغ اوست مهر او کرده است . چاره بر وی نیارد بُرد دست
 ز احمقان بگیریز چون عیبی گریخت . صحت احمق بسی خونها که ریخت
 اندک اندک آبرا دزدد هوا . دین چنین دزدد هر احمق از شما
 گرمیت را دزدد و سرده دهد . همچو آن کو زیر کون سنگی نهد
 آن گریز عیبی فی از بیم بود . ایمنست او آن پی تعلیم بود
 ز مهریر امر پُر کند آفاق را . چه غم آن خورشید با اشراق را

قصه اهل سبا و حماقت ایشان و اثر ناکردن نصیحت انبیا در احمقان

یاد آمد قصه اهل سبا . کز تم احمق صباشان شد و با
 آن سبا ماند بشهر بس کلان . در فسانه بشنوه از کودکان
 کودکان افسانهها می آورند . دُرُج در افسانهشان بس سر و پند
 هزارها گویند در افسانهها . گنج می جو در همه ویرانهها
 بود شهری بس عظیم و مه ولی . قدر او قدر سگِره بیش فی
 بس عظیم و بس فراخ و بس دراز . سخت زفت زفت اندازه پیاز
 مردم ده شهر مجموع اندرو . لیک جمله سه تن ناشسته رو

رنج کوری Bul. (۲۵۹۲) . چرا for حذا A (۲۵۹۱)

مهر اشراق را Bul. (۲۵۹۱) . خونها بر ریخت Bul. (۲۵۹۵)

بر احمقان Bul. نصیحت ایشان A . رجوع بقصه Heading: B قصه corr. to

زفت و زفت Bul. (۲۶۰۵) . از همه Bul. (۲۶۰۴) . بشهری Bul. (۲۶۰۱)

گر بختن عیسی علیه السّلم فراز کوه از احقان،

۲۰۷۰ عیسیٰ مَریم بکوهی می‌گریخت . شیر گویی خونِ او می‌خواست رنجت
 آن یکی در پی دوید و گفت خیر . در پیت کس نیست چه گریزی چو طبر
 با شتاب او آنچنان می‌ناخت جُفت . کز شتاب خود جواب او نگفت
 یک دو میدان در پی عیسی براند . پس بجِدِّ جَدِّ عیسی را بخواند
 کز پی مَرْضَاتِ حق یک لحظه بیست . که مرا اندر گریزت مشکلیست
 ۲۰۷۵ از کی این سو می‌گریزی ای کریم . فی پیت شیر و نه خصم و خوف و بیم
 گفت از احمق گریزانم برو . و رهانم خویش را بندم مشو
 گفت آخر آن مسیحا فی توی . که شود کور و کر از تو مسنوی
 گفت آری گفت آن شه نیستی . که فسون غیب را مأویستی
 چون بخوانی آن فسون بر مرده . بر جهد چون شیر صید آورده
 ۲۰۸۰ گفت آری آن منم گفتا که تو . فی زرگل مرغان کنی ای خوب‌رو
 گفت آری گفت پس ای روح پاک . هر چه خواهی می‌کنی از کیست پاک
 با چنین برهان که باشد در جهان . که نباشد مر ترا از بندگان
 گفت عیسی که بذات پاک حق . مُبدِعِ تن خالق جان در سبق
 حُرْمَتِ ذات و صفات پاک او . که بود گردون گریبان چاک او
 ۲۰۸۵ کان فسون و اسم اعظم را که من . بر کر و بر کور خواندم شد حسن
 بر که سنگین بخواندم شد شفاف . خرقه را بدرید بر خود تا بناف
 بر تن مرده بخواندم گشت حی . بر سر لاشی بخواندم گشت شی
 خواندم آنرا بر دل احمق بود . صد هزاران بار و درمانی نشد
 سنگِ خارا گشت و زان خو بر نگشت . ریگ شد کر وی نرُود هیچ گشت

(۲۰۷۷) B ای مسیحا .

(۲۰۸۸) A seems to have read دل احمق بود originally, but a corrector has altered بود to سَود (شتود). A درمانی نبود .

نك پياپی کاروانها مُفنی . زین شکافِ در که هست آن مُختفی
بر درِ ار جویی نیابی آن شکاف . سخت ناپیدا وزو چندین زفاف

شرح آن کور دوربین و آن کرّ تیزشنو و آن برهنه درازدامن؛

کرّ امل را دان که مرگ ما شنید . مرگِ خود نشید و نقلِ خود ندید
حرص نایبناست بیند مو بمو . عیبِ خلفان و بگوید کو بکو
عیبِ خود يك ذره چشمِ کورِ او . می بیند گرچه هست او عیبِ جو^{۲۶۲۰}
عور می ترسد که دامانش بُرند . دامنِ مردِ برهنه کی درند
مردِ دنیا مفلس است و ترس ناك . هیچ او را نیست از دزدانش باك
او برهنه آمد و عریان رود . وز غمِ دزدش جگر خون میشود
وقتِ مرگش که بود صد نوحه پیش . خند آید جانش را زین ترسِ خویش
آن زمان داند غنی کس نیست زر . هم ذکی داند که بُد او بی هنر^{۲۶۲۵}
چون کنارِ کودکی پُر از سفال . کو بر آن لرزان بود چون ربّ مال
گر ستانی پاره گریبان شود . پاره گر بازش دهی خندان شود
چون نباشد طفل را دانش دثار . گریه و خندش ندارد اعتبار
مختم چون عاریت را ملک دید . پس بر آن مالِ دُرُوغین می طپید
خواب می بیند که او را هست مال . ترسد از دزدی که بُر باید جوال^{۲۶۳۰}
چون زخواستش بر جهانند گوش کس . پس ز ترسِ خویش تسخّر آیدش
همچنان لرزانی این عالمان . که بُودشان عقل و علم این جهان

Heading: Suppl. in marg. H.

وز دزدانش B (۲۶۲۲) . ببیند کو بکو A . عیبِ خلفان را بگوید (۲۶۲۹)

and so corr. in H. که او بد بی هنر BK Bul. (۲۶۲۵) . زین خله خویش A (۲۶۲۴)

در آن مال A . مُلک دید H (۲۶۲۴) . خندش B (۲۶۲۸) and so corr. in H.

ترسانی این عالمان B (۲۶۲۲) . پس بر ترسِ خویش Bul. (۲۶۲۱)

اندرو خلق و خلایق بی شمار . لیک آن جمله سه خام پخته خوار
 جان ناکرده بچنانان تاختن . گر هزارانست باشد نیم تن
 آن یکی بس دوزین و دیده کور . از سلیمان کور و دیده پای مور
 ۲۶۱۰ و آن دگر بس تیز گوش و سخت کر . گنج در وی هست یک جو سنگ زر
 و آن دگر عور و برهنه لاشه باز . لیک دامنه جامه او دراز
 گفت کور اینک سپاهی می رسند . من می بینم که چه فومند و چند
 گفت کز آری شنودم بانگشان . که چه می گویند پیدا و نهان
 آن برهنه گفت ترسان زین منم . که بپرند امر دراز دامنم
 ۲۶۱۵ کور گفت اینک بتزدیک آمدند . خیز بگریزم پیش از زخم و بند
 کرمی گوید که آری مشغله . می شود نزدیکتر یاران هله
 آن برهنه گفت آه دامنم . از طمع بپرند و من نالینم
 شهر را هشتند و بیرون آمدند . در هزیمت در دهی اندر شدند
 اندر آن ده مرغ فربه یافتند . لیک ذره گوشت بر وی نه نژند
 ۲۶۲۰ مرغ مرده خشک و ز زخم کلاغ . استخوانها زار گشته چون بناغ
 زان می خوردند چون از صید شیر . هر یکی از خوردنش چون پیل سیر
 هر سه زان خوردند و بس فربه شدند . چون سه پیل بس بزرگ و مه شدند
 آنچنان کر فربهی هر یک جوان . در ننگبیدی ز زفتی در جهان
 با چین گیزی و هفت اندام زفت . از شکاف کر برون جستند و رفت
 ۲۶۲۵ راه مرگ خلق ناپیدا رهست . در نظر ناید عجایب مخرب چیست

و در وی B دیگر A (۲۶۱۰) هزارانست Bul. (۲۶۰۸) و A om. (۲۶۰۷)

بپرد Bul. (۲۶۱۴) شنیدم Bul. (۲۶۱۴) و لاشه باز Bul. دیگر A (۲۶۱۱)

In AH vv. ۲۶۱۵. در هزیمت در دهی اندر شدند A in second hemistich: (۲۶۱۵)

and ۲۶۱۶ are transposed.

در وی K Bul. (۲۶۱۶) A om. (۲۶۱۸) A om. (۲۶۱۷)

با چین کبری A (۲۶۲۴) آنچنان از A (۲۶۲۴) پناغ K Bul. (۲۶۲۰)

در نظر ناید که آن بیجا رهست BK Bul. (۲۶۲۵)

بس که یافتاد از پُری نثار . تنگ می‌شد معبر ره برگذار
 آن نثار میوه ره را می‌گرفت . از پُری میوه ره‌رو در شگفت^{۲۶۶۰}
 سله بر سر در درختانشان . پُر شده ناخواست از میوه‌فشان
 باد آن میوه فشاند^{۲۶۶۱} فی کسی . پُر شدی ز آن میوه دامنها بسی
 خوشهای زفت تا زیر آمد . بر سر و روی رونده می‌زده
 مرد گلخن تاب از پُری زر . بسنه بودی در میان زرین کمر
 سگ کلیچه کوفتی در زیر پا . نخمه بودی گرگ صحرا از نوا^{۲۶۶۵}
 گشته این شهر و ده از دزد و گرگ . بُز ترسیده ام از گرگ سترگ
 گر بگویم شرح نعمتهای قوم . که زیادت می‌شد آن یوما پیور
 مانع آید از سخنهای مهِم . انبیا بردند امر فاستقم

آمدن پیغامبران از حق بنصیحت اهل سبا،

سبزه پیغمبر آنجا آمدند . گمراهانرا جمله رهبر می‌شدند
 که هله نعمت فزون شد شکر کو . مرکب شکر از بخشد حر کو^{۲۶۷۰}
 شکر منعم واجب آید در خرد . ورنه بگشاید در خشم ابد
 هین کرم بیند و این خود کس کند . کر چنین نعمت بشکری بس کند
 سر بیخشد شکر خواهد سجد . پا بیخشد شکر خواهد قعد
 قوم گفته شکر مارا بُرد غول . ما شدیم از شکر وز نعمت ملول
 ما چنان پُر مرده گشتیم از عطا . که نه طاعتان خوش آید نه خطا^{۲۶۷۵}
 ما نمی‌خواهیم نعمتها و باغ . ما نمی‌خواهیم اسباب و فراغ
 انبیا گفتند در دل علیست . که از آن در حق شناسی آفتست

و. A om. (۲۶۶۴)

Bul. یوما فیوم. (۲۶۶۷)

از. K om. Heading:

پیغامبر ABHK (۲۶۶۹)

Bul. اسباب فراغ. (۲۶۷۶)

از پی این عاقلانِ ذو فنون . گفت ایزد در بُنی لا یَعْلَمُونَ
 هر یکی ترسانِ زُدُودِ کسی . خوبشتر را علم پندارد بی
 گوید او که روزگار می‌برند . خود ندارد روزگار سودمند ^{۲۶۹۵}
 گوید از کارم بر آوردند خلق . غرقِ بیکاریست جانِ تا بخلق
 عور ترسان که من دامن کشان . چون رهانم دامن از چنگالشان
 صد هزاران فصل داند از علوم . جانِ خود را می‌نداند آن ظَلُوم
 داند او خاصیتِ هر جوهری . در بیانِ جوهرِ خود چون خرّی
 که می‌دانم بَجُوز و لا بَجُوز . خود ندانی تو بَجُوزی یا عَجُوز ^{۲۶۹۰}
 این روا و آن ناروا دانی ولیک . تو روا یا ناروا بی تو نیک
 قیمتِ هر کاله می‌دانی که چیست . قیمتِ خود را ندانی احمقیست
 سعادها و نحسها دانسته . ننگری تو سعدی یا ناشسته
 جانِ جمله علمها اینست این . که بدانی من یکم در یومِ دین
 آن اُصولِ دین بدانستی تو لیک . بنگر اندر اصلِ خود گر هست نیک ^{۲۶۹۵}
 از اُصولیتِ اُصولِ خویش به . که بدانی اصلِ خود ای مردِ مه

صفت خرمی شهر اهل سبا و ناشکری ایشان،

اصلشان بد بود آن اهل سبا . می‌رمیدند ز آسبابِ لفا
 دادشان چندان ضیاع و باغ و راغ . از چپ و از راست از بهر فراغ

خاصیتی A (۲۶۹۹) . فضل ABK Bul. (۲۶۹۸)

ای عجوز Bul. بحوری یا عجوز A (۲۶۹۰)

نگری سعدی تو BK Bul. (۲۶۹۴) . For the metre cf. note on v. ۱۷۱۹. After this verse AH add (cf. v. ۲۵۰۲):

جان جمله علمها اینست خود * کو ببخشد جمله را جان ابد

از اُصول AB (۲۶۹۵)

Heading: A om. شهر.

تا که آن کهنه بر آرد برگ نو . بشگفاند کهنه صد خوشه زگو
 ۲۷۰۰ ما طیبانیم شاگردان حق . بحر قلزم دید مارا فانتلق
 آن طیبان طبعت دیگرند . که بیل از راه نبضی بنگرند
 ما بیل بی واسطه خموش بنگریم . کز فراست ما بعالی منظریم
 آن طیبان غذا اند و شمار . جان حیوانی بدیشان استوار
 ما طیبان فعالیم و مفال . ملهم ما پرتو نور جلال
 ۲۷۰۵ کین چنین فعلی ترا نافع بود . و آنچنان فعلی زره قاطع بود
 این چنین قولی ترا پیش آورد . و آنچنان قولی ترا نیش آورد
 آن طیبانرا بود بولی دلیل . وین دلیل ما بود و خج جلیل
 دستمزدی می نخواستیم از کسی . دستمزد ما رسد از مقدسی
 هین صلا بیهارئ ناسوررا . داروے ما یک یک رنجوررا

معجزه خواستن قوم از پیغامبران،

۲۷۱۰ قوم گفتند اے گروه مدعی . گو گواه علم طب و نافی
 چون شما بسته همین خواب و خورید . همچو ما باشید درید و چرید
 چون شما در دام این آب و گلید . گئی شما صیاد سیرغ دلید
 حبّ جاه و سزوری دارد بر آن . که شمارد خویش از پیغامبران
 ما نخواهیم این چنین لاف و دروغ . کردن اندر گوش و افتادن بدوغ

(۲۶۹۹) H از کهنه نو . A . with بروید suppl. above. AB Bul.
 و شاگردان . (۲۷۰۰) Bul. بشگفاند آن کهنه .

(۲۷۰۷) B om. . نافع شود . (۲۷۰۵) Bul.

و . (۲۷۱۰) Bul. om. . رسد از حق بی . (۲۷۰۸) BK Bul.

(۲۷۱۱) In A و is written before درده , above the line.

(۲۷۱۲) A حبّ و جاه . ABHK پیغامبران .

(۲۷۱۴) A گفت و دروغ . A om. و before افتادن .

نعمت از وے جلگی علت شود . طعمه در بیمار گی قوت شود
 چند خوش پیش تو آمد ای مُصر . جمله ناخوش گشت و صاف او کُیر
 ۲۸۰ تو عذر این خوشبها آمده . گشت ناخوش هرچه در وی کف زدی
 هرکه او شد آشنا و یار تو . شد خیر او خوار در دیدار تو
 هرکه او بیگانه باشد با تو هم . پیش تو او بس مه است و محترم
 این هم از تأثیر آن بیمارست . زهر او در جمله جُفتان سارست
 دفع آن علت باید کرد زود . که شکر با آن حدّث خواهد نمود
 ۲۸۵ هر خوشی کاید بنو ناخوش شود . آب حیوان گر رسد آتش شود
 کیمیای مرگ و جسکت آن صفت . مرگ گردد زان حیات عاقبت
 بس غذایی که زوی دل زنده شد . چون بیامد در تن تو گنگد شد
 بس عزیزی که باز اشکار شد . چون شکار شد بر تو خوار شد
 آشنایی عقل با عقل از صفا . چون شود هر دم فزون باشد ولا
 ۲۹۰ آشنایی نفس با هر نفس پست . تو یقین و دان که دم کم کمرست
 زانک نفس گریز علت می تند . معرفت را زود فاسد می کند
 گر نخواهی دوست را فردا نفیر . دوستی با عاقل و با عقل گیر
 از سموم نفس چون با علتی . هرچ گیری تو مرض را آلتی
 گر بگیری گوهری سنگی شود . ور بگیری مهر دل جنگی شود
 ۲۹۵ ور بگیری نکنه بکری لطیف . بعدِ ذرکت گشت بی ذوق و کثیف
 که من این را بس شنیدم گفته شد . چیز دیگر گو بجز آن ای عَضُد
 چیز دیگر تازه و نو گفته گیر . باز فردا زان شوی سیر و نفیر
 دفع علت کن جو علت خو شود . هر حدیثی گفته پشت تو شود

(۲۶۷۹) Bul. پیش تو آید .

(۲۸۰) A Bul. کف در وی .

(۲۸۲) B Bul. بس پست .

(۲۸۹) K Bul. ولا .

(۲۹۰) Bul. هر دم کمرست .

(۲۹۵) K Bul. بکر . Bul. و لطیف . A om. و before .

(۲۶۹۸) B Bul. حدیث .

هر رسول شاه باید جنسی او . آب و گِل کو خالق افلاك كو
 مغز^{۲۷۳۵} خر خوردم تا ما چون شما . پشه را داریم همراز هما
 كو هما كو پشه كو گِل كو خدا . زافساب چرخ چه بود ذره را
 این چه نسبت این چه پیوندی بود . تا که در عقل و دماغی در رود

حکایت خرگوشان که خرگوشی را برسالت پیش پیل فرستادند
 که بگو که من رسول ماه آسمان پیش تو که ازین چشمه آب
 حذر کن چنانک در کتاب کلیله تمام گفته است،

این بلدان ماند که خرگوشی بگفت . من رسول ماهر و با ماه جفت
 کز رمة پیلان بر آن چشمه زلال . جمله نخچیران بدند اندر وبال
 جمله محروم و زخوف از چشمه دور . حبله کردند چون کم بود زور^{۲۷۴۰}
 از سر که بانگ زد خرگوش زال . سوی پیلان در شب غمره هلال
 که بیا رابع عشر ای شاه پیل . تا درون چشمه یابی این دلیل
 شاه پیلان من رسول پیش بیست . بر رسولان بند و زجر و خشم نیست
 ماه می گوید که اے پیلان روید . چشمه آن ماست زین یکسو شوید
 ورنه من تان کور گردانم ستم . گفتم از گردن برون انداختم^{۲۷۴۵}
 ترك این چشمه بگوید و روید . تا ز زخم تیغ مه ایمن شوید
 نك نشان آنست کاندل چشمه ماه . مضطرب گردد ز پیل آب خواه
 آن فلان شب حاضر آ ای شاه پیل . تا درون چشمه یابی زین دلیل

تا کی A (۲۷۳۷)

Heading: A خرگوش را . In H برسالت is suppl. in marg. A رسول که بگو من که .

شاه پیلان AK (۲۷۴۳)

تا ز زخم تیغ مه ایمن شوید A in second hemistich (۲۷۴۴)

A om. (۲۷۴۵) تیغ من . K Bul. om. (۲۷۴۶)

۲۷۱۵ انبیا گفتند کین زان علتست . مایه کورے حجاب رؤیتست
 دعوی ما را شنیدیت و شما . می بینید این گهر در دست ما
 امتحانست این گهر مر خلق را . ماش گردانیم رگزد چشمها
 هرکه گوید کوا گفتش گواست . کونی بیند گهر حبس عاست
 آفتابی در سخن آمد که خیز . که بر آمد روز بر چه کم ستیز
 ۲۷۲۰ تو بگویی آفتابا کوا گواه . گویدت ای کور از حق دید خواه
 روز روشن هرکه او جوید چراغ . عین جستن کوریش دارد بلاغ
 و نه نمی گمانی برده . که صباحست و تو اندر پرده
 کوری خود را مکن زین گفت فاش . خامش و در انتظار فضل باش
 در میان روز گفتن روز کوا . خویش رسوا کردنست ای روزجو
 ۲۷۲۵ صبر و خاموشی جذوب رحمتست . وین نشان جستن نشان علتست
 انصتوا پذیر تا بر جان تو . آید از جانان جزای انصتوا
 گر نخواهی نکس پیش این طیب . بر زمین زن زر و سرا ای لیب
 گفت افزون را تو بفروش و بخر . بذل جان و بذل جاه و بذل زر
 تا ثناء تو بگوید فضل هو . که حسد آرد فلک بر جاه تو
 ۲۷۳۰ چون طیبانرا نگه دارید دل . خود ببینید و شوید از خود خجل
 دفع این کوری بدست خلق نیست . لیک اکرام طیبان امر هدایت
 این طیبانرا بجان بند شوید . تا بمشک و عنبر آنگه شوید

متمم داشتن قوم انبیارا،

قوم گفتند این همه زرقست و مکر . گی خدا نایب کند از زید و بکر

فاش گردانیم Bul. (۲۷۱۷) شنیدیت Bul. (۲۷۱۶)

چشمش عاست . and so H, in which the middle letter has a point both above and below. B (۲۷۱۸) عاست

که خدا AB (۲۷۲۲) . نشان عافیتست A (۲۷۲۵) . ورنی دانی B (۲۷۲۲)

یا مگر مرده تراشیده شاست . پشه زنه تراشیده خداست
 عاشق خویشید و صنعت کرد خویش . دُم ماران را سَر مارست کبش
 فی در آن دُم دولتی و نعمتی . فی در آن سَر راحتی و لذتی
 ۲۷۷۰ رگر سرگردان بود آن دُم مار . لایقند و در خورند آن هر دو یار
 آن چنان گوید حکیم غزنوی . در الهی نامه خوش گر بشنوی
 کمر فضولی کن تو در حکم قدر . در خور آمد شخص خر با گوش خر
 شد مناسب عضوها و اندامها . شد مناسب وصفها با جانها
 وصف هر جانی تناسب باشدش . بی گمان با جان که حق بتراشدش
 ۲۷۷۵ چون صفت با جان قرین کردست او . پس مناسب دانش همچون چشم و رُو
 شد مناسب وصفها در خوب و زشت . شد مناسب حرفها که حق نبشت
 دیک و دل هست یین اصبعین . چون قلم در دست کاتب ای حسین
 اصبع لطفست و قهر و در میان . کلک دل با قبض و بسطی زین بنان
 اے قلم بنگر گر اجلالستی . که میان اصبعین کبستی
 ۲۷۸۰ جمله قصد و جنبش زین اصبع است . فرقی تو بر چار راه مجمع است
 این حروف حالها از نسخ اوست . عزم و قسخت هم زعزم و فسخر اوست
 جز نیاز و جز نضرع راه نیست . زین تقلب هر قلم آگاه نیست
 این قلم داند ولی بر قدر خود . قدر خود پیدا کند در نیک و بد
 آنچه در خرگوش و پیل آویختند . تا از را با جگر آمیختند

بیان آنک هر کس را نرسد مثل آوردن خاصه در کار الهی،

۲۷۸۵ گئی رسدتان این مثلها ساختن . سوی آن درگاه پاك انداختن

(۲۷۶۸) A عاشق خویشند . (۲۷۷۱) BK Bul. and so corr. in H. رگر خوش بشنوی .

(۲۷۷۲) Bul. نوشت . (۲۷۷۶) B نوش . (۲۷۷۷) A apparently گوش خر با شخص خر .

آن نسخ اوست . B حالها . (۲۷۸۱) Bul. اصبعین لطفست . (۲۷۷۸) Bul. دیکه دل .

(۲۷۸۵) In Bul. this verse precedes the Heading.

چونک هفت و هشت از مه بگذرید . شاه پیل آمد ز چشمه ی چرید
 ۲۷۰۰ چونک زد خرطوم پیل آن شب در آب . مضطرب شد آب و مه کرد اضطراب
 پیل باور کرد از وے آن خطاب . چون درون چشمه مه کرد اضطراب
 ما نه زان پیلان گولیم ای گروه . که اضطراب ماه آردمان شکوه
 انبیا گفتند آو بند جان . سخت تر کرد ای سفیهان بندتان

جواب گفتن انبیا طعن ایشانرا و مثل زدن ایشانرا،

ای دروغا که دوا در ریختن . گشت زهر قهر جان آهنگتان
 ۲۷۰۰ ظلمت افزود این چراغ آن چشمرا . چون خدا بگماشت پرده ختمرا
 چه ربی جست خواهیم از شما . که ریاستان فروست امر شما
 چه شرف یابد ز کشتی بحر دُر . خاصه کشتی زرگین گشته پُر
 ای دریغ آن دیده کور و کبود . آفتابی اندرو زره نمود
 زادی که بود بی مثل و ندید . دیده ابلیس جز طیفی ندید
 ۲۷۱۰ چشم دیوانه بهارش دے نمود . زان طرف جنید کورا خانه بود
 ای بسا دولت که آید گاه گاه . پیش بی دولت بگردد او ز راه
 ای بسا معشوق کاید ناشناخت . پیش بدبختی نداند عشق باخت
 این غلطیه دیده را حرمان ماست . وین مقلب قلب را سو القضاست
 چون بت سنگین شمارا قبله شد . لعنت و کورے شمارا ظلمه شد
 ۲۷۲۰ چون بشاید سنگنان انبار حق . چون نشاید عقل و جان هراز حق
 پشه مرده همارا شد شریک . چون نشاید زنه هراز ملک

کاضطراب AB Bul. (۲۷۰۲) هفت و هشت AB Bul. (۲۷۴۹)

In Bul. this verse comes after the Heading. (۲۷۰۲)

Heading: H om. طعن.

After this verse Bul. adds: (۲۷۱۲)

احقارنا اینچنین حرمان چراست . می نازد گهر هار را راه راست

حکایت آن دزد که می‌پرسیدندش که چه می‌کنی نیم‌شب در
بن این دیوار گفت دهل می‌زنم،

این مثل بشنو که شب دزدی عنید . در بن دیوار حفره می‌سُرید
۲۸۰۰ نیم‌بیدارے که او رنجور بود . طَفْطَقَ آهسته‌اش را می‌شنود
رفت بر بام و فرود آویخت سر . گفت او را در چه کاری ای پدر
خبر باشد نیم‌شب چه می‌کنی . تو کی گفنا دُهل زن ای سنی
در چه کاری گفت می‌گویم دُهل . گفت کُو بانگ دهل ای بُوسِل
گفت فردا بشنوی این بانگ را . نَعْرَة یا حَسْرَتَا وَا وِلَنَّا
۲۸۰۵ آن دروغست و کژ و بر ساخته . سِرِّ آن کژ را تو هر نشناخته

جواب آن مثل که منکران گفتند از رسالت خرگوش
پیغام پیل از ماه آسمان،

سِرِّ آن خرگوش دات دیو، فضول . کی بپیش نفس تو آمد رسول
تا که نفس گول را محروم کرد . ز آب حیوانی که از وی خضر خورد
بازگونه کرده معنیش را . کفر گفنی مسنعد شو نیش را
اضطراب ماه گفنی در زلال . که بترسانید پیلانرا شغال
۲۸۱۰ قصه خرگوش و پیل آری و آب . خشیت پیلان زمه در اضطراب
این چه ماند آخر ای کورانِ خام . با مپی که شد زبوش خاص و عام
چه مه و چه آفتاب و چه فلك . چه عُقُول و چه نُفوس و چه مَلَك

Heading: H om. این . در بن آن . Bul. در بن . B om. این .
که آن دزدی (۲۷۹۱) A

Heading: A om. گفتند از مثل and . Bul. به پیغام .

عُقُول و چه نفوس . Bul. (۲۸۱۲) . بترساند . Bul. (۲۸۰۹)

آن مثل آوردن آن حضرتست . که بعلم سر و جهر او آینست
 تو چه دانی سر چیزی تا تو گل . یا بزلفی یا برخ آری مثل
 موسی آن را عصا دید و نبود . ازدها بد سر او لب می گشود
 چون چنان شاهی نداند سر خوب . تو چه دانی سر این دام و خوب
 ۲۷۹۰ چون غلط شد چشم موسی در مثل . چون کند موئی فضولی مدخل
 آن مثال را چو ازدها کند . تا پاسخ جزو جزوت برگردد
 این مثال آورد ابلیس لعین . تا که شد ملعون حق تا بوم دین
 این مثال آورد فارون از ایاج . تا فرو شد در زمین با تخت و تاج
 این مثال را چو زاغ و بوم دان . که ازیشان پست شد صد خاندان

مثلا زدن قوم نوح باستهزا در زمان کشتی ساختن،

۲۷۹۵ نوح اندر بادیه کشتی بساخت . صد مثل گو از پی تسخر بناخت
 در بیابانی که جام آب نیست . می کند کشتی چه نادان ابلیست
 آن یکی می گفت ای کشتی بناز . و آن یکی می گفت پرش هم بساز
 او می گفت این فرمان خداست . این بچرخها نخواهد گشت کاست

این مثال را A (۲۷۹۱)

بر زمین A (۲۷۹۲)

(۲۷۹۶) Bul. آب چاه . B و ابلیست . After this verse Bul. adds:

آن یکی گفتا دمش کز بد و را . و آن دگر گفت پای او معوج چرا
 و آن دگر گفت ای بود مشک نهی . غر آخر دید آنرا خرگی

(۲۷۹۷) A in second hemistich دگر for یکی.

صَدَّقُوهُمْ هُمْ بُدُورَ زَاهِرِهِ . قَبْلَ أَنْ يَلْقَوْكُمْ بِالسَّاهِرِهِ
 صَدَّقُوهُمْ هُمْ مَصَائِجُ الدَّجَى . أَكْرَمُوهُمْ هُمْ مَفَائِجُ الرَّجَا
 صَدِّقُوا مَنْ لَيْسَ يَرْجُو خَيْرَكُمْ . لَا تَضِلُّوا لَا تُضِلُّوا غَيْرَكُمْ
 پارسی گویم هین نگازی بپهل . هندوی آن ترک باش ای آب و گل
 هین گواههای شاهان بشنوید . بگرویدند آسمانها بگروید

معنی حزم و مثال مرد حازم،

یا بحال اولیان بشگرید . یا سوی آخر بحزی در پَرید
 حزم چه بود در دو تدبیر احتیاط . از دو آن گیری که دُورست از خُباط
 آن یکی گوید درین ره هفت روز . نیست آب و هست ریگ پای سوز
 آن دگر گوید دروغست این بران . که بهر شب چشمه بینی روان
 حزم آن باشد که بر گیری تو آب . تا زهی از ترس و بائی بر صواب
 گر بود در راه آب این را بریز . ورنه نباشد وای بر مرد ستیز
 ای خلیفه زادگان دادی کنید . حزم بهر روز مبعادی کنید
 آن عدوی کر پدرتان کین کشید . سوی زندانش زعلین کشید
 آن شه شطرنج دل را مات کرد . از بهنش خُخره آفات کرد
 چند جا بندش گرفت اندر نبرد . تا بکشتی در فگندش روی زرد
 این چنین کردست با آن پهلوان . سست سستش منگرید ای دیگران
 مادر و بابای مارا آن حُسود . تاج و پیرایه بچالاکي رسود
 کردشان آنجا برهنه و زار و خوار . سالها بگریست آدم زار زار

آب گل A (۲۸۲۹) . پرجوا AB (۲۸۲۸) . يَلْقَوْكُمْ H (۲۸۳۶)

Heading: AH مردم حازم.

و پای سوز A (۲۸۴۲) . اولیان A (۲۸۴۱)

در صواب Bul. (۲۸۴۵) . این بدان AH (۲۸۴۴)

زار خوار A (۲۸۵۲) . دیگران for پهلوان A (۲۸۵۱)

آفتاب آفتاب آفتاب . این چه می گویم مگر هستم بخواب
 صد هزاران شهر را خشم شهبان . سزگون کردست ای بد گم رهبان
 کوه بر خود می شکافد صد شکاف . آفتابی چون خراسی در طواف ۲۸۱۵
 خشم مردان خشک گرداند محاب . خشم دلهای کرد عالمها خراب
 بنگرید ای مردگان بی حنوط . در سیاست گاه شهرستان لوط
 پیل خود چه بود که سه مرغ پُران . کوفتند آن پیلکانرا استخوان
 اضعف مرغان ابایلیست و او . پیل را بدرید و نپذیرد رفو
 کیست کو نشنید آن طوفان نوح . یا مضاف لشکر فرعون و روح ۲۸۲۰
 روحشان بشکست و اندر آب ریخت . ذره ذره ایشان بر می گسیخت
 کیست کو نشنید احوال نبود . و آنک صرصر عادیانرا می بود
 چشم باری در چنان پیلان گشا . که بُندی پیل کش اندر وغا
 آنچنان پیلان و شاهان ظلوم . زیر خشم دل همیشه در رجوم
 تا ابد امر ظلمتی در ظلمتی . می روند و نیست غوثی رحمتی ۲۸۲۵
 نام نیک و بد مگر نشیده اید . جمله دیدند و شما نادیده اید
 دیده را نادیده می آرید لبک . چشمتانرا با گشاید مرگ نیک
 گیر عالم پُر بود خورشید و نور . چون روی در ظلمتی مانند گور
 بی نصیب آبی از آن نور عظیم . بسته روزن باشی از ماه کریم
 تو درون چاه رفتستی ز کاخ . چه گنه دارد جهانهای فراخ ۲۸۳۰
 جان که اندر وصف گرگی ماند او . چون ببیند روی یوسف را بگو
 لحن داودی بسنگ و که رسید . گوش آن سنگین دلانش کم شنید
 آفرین بر عقل و بر انصاف باد . هر زمان و الله اعلم بالرشاد
 صدقوا رسلا کراما یا سبا . صدقوا روحا سباها من سبا
 صدقوهم هم شمس طالعه . یؤمنوکم من مخازی الفراعنه ۲۸۳۵

آن سالکانرا A (۲۸۱۸)

و آنچنان A (۲۸۲۵)

پذیرد و before K om. (۲۸۱۹)

که شنید A (۲۸۳۲)

چونك جفتی را بر خود آورم . آید آن جفتش دوانه لاجرم
 جفت کردیم این عمل را با اثر . چون رسد جفتی رسد جفتی دگر
 ۲۸۷۵ چون رُبايد غارقى از جفت شوى . جفت می آید پس او شوى جوى
 بار دیگر سوى این دایم آمدیت . خاك اندر دیده توبه زدیت
 بازت آن تَوَاب بگشاد آن رِگِره . گفت هین بگریز روى این سومنه
 باز چون پروانه نسیان رسید . جانتانرا جانب آتش کشید
 کم کن ای پروانه نسیان و شكى . در پرسوزید بنگر تو یکی
 ۲۸۸۰ چون رهیدی شکر آن باشد که هیچ . سوى آن دانه نداری پیچ پیچ
 تا ترا چون شکر گویى بخشد او . روزی بی دام و بی خوفِ عدو
 شکر آن نعمت که تان آزاد کرد . نعمت حق را بیاید یاد کرد
 چند اندر رنجها و در بلا . گفتی از دام رها ده ای خدا
 تا چنین خدمت کم احسان کنم . خاك اندر دیده شیطان زخم

حکایت نذر کردن سگان هر زمستان که این تابستان چون
 بیاید خانه سازیم از بهر زمستان را،

۲۸۸۵ سگ زمستان جمع گردد استخوانش . زخم سرما خُرد گرداند چنانش
 کو بگوید کین قدر تن که منم . خانه از سنگ باید کردندم
 چونك تابستان بیاید من بچنگ . بهر سرما خانه سازم زسنگ
 چونك تابستان بیاید از گشاد . استخوانها پهن گردد پوست شاد
 گوید او چون زفت بیند خویش را . در کدامین خانه گنجم ای کبا

از گره . GHK . باز تان تَوَاب ABGHK (۲۸۷۷) . روانه B (۲۸۷۴)

گفت A (۲۸۸۴) . B Bul. (۲۸۸۴) . شیطان کم . After this verse Bul. adds:

چون دعد حق زامغاناش رها * حال اول باز آید مر نرا

گشاد for شتاب B (۲۸۸۸) . زمستان را . after ABHK Bul. om. Heading:

که زآنک چشم او رویند نیت . که چرا اندر جریده لاست نیت
 ۲۸۵۰ تو قیاسی گیر طراریش را . که چنان سرور کند زو ریش را
 الحذر ای گل پرستان از شرش . تبخ لا حولی زیند اندر سرش
 کو می بیند شمارا از کمین . که شما اورا نمی بیند همین
 دایما صباد ریزد دانهها . دانه پیدا باشد و پنهان دغا
 هرکجا دانه بدیدی الحذر . تا نیندد دام بر تو بال و پر
 ۲۸۶۰ زآنک مرغی کو بترک دانه کرد . دانه از صحرای بی تزویر خورد
 هم بدان قانع شد و از دام جست . هیچ دای پَر و بال را نبست

وخامت کار آن مرغ که ترك حزم کرد از حرص و هوا،

باز مرغی فوق دیواری نشست . دیده سوی دانه دای بیست
 يك نظر او سوی صحرا می کند . يك نظر حرص بدانه می کشد
 این نظر با آن نظر چالیش کرد . ناگهانی از یخرد خالیش کرد
 ۲۸۶۰ باز مرغی کآن تردد را گذاشت . زآن نظر بر کند و بر صحرا گماشت
 شاد پَر و بال او بخاله . تا امام جمله آزادان شد او
 هر که اورا مفتدا سازد برست . در مقام امن و آزادی نشست
 زآنک شاه حازمان آمد دلش . تا گلستان و چمن شد منزلش
 حزم ازو راضی و او راضی زحزم . این چنین کن گر کنی تدبیر و عزم
 ۲۸۷۰ بارها در دام حرص افتاده . خلق خود را در بُریدن داده
 بازت آن توای لطف آزاد کرد . توبه پذیرفت و شمارا شاد کرد
 گفت إن عدتكم کذا عدنا کذا . نحن زوجنا الفِعال بالجمرا

اورا می بیند A (۲۸۵۷)

Heading: ABH Bul. om. کار.

(۲۸۷۲) GK الفِعال as in text.

گی تواند آمان دُردی گُرید . گی تواند آب و رِگل صفت خرید
قسمتی کردست هر يك را رهی . گی کُهی گردد بجهدی چون کُهی

جواب انبیا علیهم السلام مر جبریانرا،

انبیا گفتند کارے آفرید . وصفهایی که تَنان زان سَر کشید
۲۹۱۰ و آفرید او وصفهای عارضی . که کسی مَبغوض می گردد رضی
سنگرا گویی که زر شو بیهدست . مَن را گویی که زر شورا هست
ریگرا گویی که رِگل شو عاجزست . خالکرا گویی که رِگل شو جایزست
رنجها دادست کائرا چاره نیست . آن بئلل لنگی و فطس و عَیست
رنجها دادست کائرا چاره هست . آن بئلل لَنوه و درد سَرست
۲۹۱۵ این دواها ساخت بهر ائتلاف . نیست این درد و دواها از گراف
بلك اغلب رنجهارا چاره هست . چون بجد جویی بیاید آن بدست

مکرر کردن کافران حجتهای جبریانرا،

قوم گفتند ای گروه این رنج ما . نیست زان رنجی که پذیرد دوا
سالمها گفتید زین افسون و پند . سخت تر می گشت زان هر لحظه بند
گر دوا را این مرض قابل بُدی . آخر از وی ذره زایل شدے
۲۹۲۰ سده چون شد آب ناید در جگر . گر خورد دریا رود جایی دگر
لاجرم آماس گیرد دست و پا . نشنگی را نشکند آن استفا

(۲۹۰۸) After this verse Bul. adds:

صافی خود نیست تبدلرا مدار * آب نبود انگین ای هوشیار

که آری H . گفتند که کاری A (۲۹۰۹)

زفت گردد پا کشد در سایه . کاهلی سیری غری خودرایه^{۲۸۹۰}
 گویدش دل خانه ساز ای عمو . گوید او در خانه گی گنجم بگو
 استخوان حرص تو در وقت درد . درهم آید خرد گردد در نوزد
 گوئی از توبه بسازم خانه . در زمستان باشدم استانه
 چون بشد درد و شدت آن حرص زفت . همچو سگ سودای خانه از تو رفت
 شکر نعمت خوشتر از نعمت بود . شکر باره گی سوی نعمت رود^{۲۸۹۵}
 شکر جان نعمت و نعمت چو پوست . ز آنک شکر آرد ترا تا کوی دوست
 نعمت آرد غفلت و شکر انبیا . صید نعمت کن بدام شکر شاه
 نعمت شکر کند پرچشم و میر . تا کنی صد نعمت ایشان فقیر
 سیر نوشی از طعام و نقل حق . تا رود از تو شکم خواری و دق

منع کردن منکران انبیا را عليهم السلام از نصیحت کردن و
 حجت آوردن جبرئانه،

قوم گفتند ای نصحان بس بود . اینچ گفتید ار درین ده کس بود^{۲۹۰۰}
 قتل بر دلمای ما بنهاد حق . کس نداند بُرد بر خالق سبق
 نقش ما این کرد آن تصویر گر . این نخواهد شد بگفت و گو دگر
 سنگ را صد سال گویی لعل شو . کهنه را صد سال گویی باش نو
 خاک را گویی صفات آب گیر . آب را گویی عمل شو یا که شیر
 خالق افلاک او و افلاکیان . خالق آب و تراب و خاکیان^{۲۹۰۵}
 آسمان را داد دَوران و صفا . آب و گل را تیره روی و نها

چون بشد آندرد و شدت حرص زفت. Bul. (۲۸۹۴) G. غری as in text. (۲۸۹۰)

(۲۸۹۶) In A the hemistichs of this verse are transposed.

(۲۸۹۸) AB Bul. میر for میر.

Heading: AG om. منکران. G om. عليهم السلام.

(۲۹۰۰) ABH آج. Bul. (۲۹۰۱) نداند برد.

چون نباشد روز و شب باماه و سال . گئی بود سیری و پیری و ملال
 در گلستان، عذر چون بی خودیست . مستی از سَفَرِاقِ لطفِ ایزدیست
 لَمْ يَذُقْ لَمْ يَذَرْ هر کس کو نخورد . گئی بوفهم آرد جَعَلَ انْفاسِ وَرَد
 نیست موهوم از بُدِی موهوم آن . همچو موهومان شدی معدوم آن
 ۲۹۴۵ دوزخ اندر و فَم چون آرد بهشت . هیچ تابد رُویِ خوب از خولِ زشت
 هین گلی خود مَبْرَهان ای مَهان . این چنین لقمه رسیده تا دهان
 راههای صعب پایان بُرده ایم . ره بر اهلِ خویش آسان کرده ایم

مکرر کردن قوم اعتراض تَرْجِیْه بر انبیا علیهم السّلم،

قوم گفتند از شما سعدِ خودیت . نحسِ مایید و زُدیّت و مُرْتَدِیت
 جانِ ما فارغ بُد از اندیشه‌ها . در غم افگندید مارا و عِنا
 ۲۹۵۰ ذوقِ جمعیت که بود و اتفاق . شد زفالِ زشتان صد افتراق
 طوطی نَقَلَ شَکَر بودیم ما . مرغِ مرگِ اندیش گشتیم از شما
 هر کجا افسانه غم گسَترِیست . هر کجا آوازه مسنَن گَریست
 هر کجا اندر جهان فالِ بَدِیست . هر کجا مَسْخِی نکالی مأْخَزیست
 در مثالِ قصه و فالِ شماس . در غم انگیزی شمارا مُشْهاس

باز جواب انبیا علیهم السّلم،

۲۹۵۵ انبیا گفتند فالِ زشت و بد . از میانِ جانان دارد مدد

شدی for بدی . Bul. نیست موم از بدی A (۲۹۴۴)

میرید ای مَهان . Bul. (۲۹۴۶) . از روی زشت . Bul. (۲۹۴۵)

Heading: A اعتراض توجیه .

مُرتَدِیت and زُدیّت . Bul. ماییت . AHK . خودید . Bul. (۲۹۴۸)

نکال . Bul. مأْخَزیست and بَدِیست G (۲۹۵۲) . افگندیت . ABHK (۲۹۴۹)

Heading: Bul. جواب گفتن .

باز جواب انبیا علیهم السلام ایشانرا،

انبیا گفتند نومیدی بدست . فضل و رحمتهای باری بی حدست
از چنین محسن نشاید نا امید . دست در فتراک این رحمت زنید
اے بسا کارا که اول صعب گشت . بعد از آن بگشاده شد سختی گذشت
^{۲۹۲۵} بعد نومیدی بسی اومیده‌است . از پس ظلمت بسی خورشیده‌است
خود گرفتم که شا سنگین شدیت . قفلها بر گوش و بر دل بر زدیت
هیچ مارا با قبولی کار نیست . کار ما تسلیم و فرمان کرد نیست
او بفرمودستان این بندگی . نیست مارا از خود این گویندگی
جان برای امر او داریم ما . گر بریگی گوید او کارم ما
^{۲۹۳۰} غیر حق جان نبی را یار نیست . با قبول و رد خلقتش کار نیست
مزد تبلیغ رسالتش ازوست . زشت و دشمن رو شدم از بهر دوست
ما برین درگه ملولان نیستیم . تا ز بعد راه هر جا یستیم
دل فرو بسته و ملول آنکس بود . کز فراق یار در محبس بود
دلبر و مطلوب با ما حاضرست . در نثار رحمتش جان شاکرست
^{۲۹۳۵} در دل ما لاله زار و گلشنیست . پیری و پرمردگی را راه نیست
دایما تر و جوانیم و لطیف . تازه و شیرین و خندان و ظریف
پیش ما صد سال و یکساعت یکبست . که دراز و کوتاه از ما منفکبست
آن دراز و کوتاهی در جسمهاست . آن دراز و کوتاه اندر جان کجاست
سبب و نه سال آن اصحاب کهف . پیششان يك روز بی اندوه و لهف
^{۲۹۴۰} و آنکھی بنمودشان يك روز هم . که بتن باز آمد ارواح از عدم

اُمیده‌است. A Bul. (۲۹۲۵) . در فتراک حق باید زید. Bul. (۲۹۲۲)

و. A om. (۲۹۲۱) . یا قبول K (۲۹۲۰) . زدید and شدید. Bul. (۲۹۲۳)

و. A om. (۲۹۲۲) . درین درگه. AB Bul. (۲۹۲۲) .

این دراز A in first hemistich (۲۹۲۸) . طریف A (۲۹۲۶)

نی اندوه. Bul. as in text. يك روز G (۲۹۲۹)

گفت من کردم جوانمردی پند . تا رهانم من ترا زین خشک بند
از لثیمی حق آن نشناختی . مایه ایذا و طُغیان ساختی
این بود خوی لثیان دنی . بد کند با تو چو نیکویی کنی
نفس را زین صبر می کن مُنَحَبِش . که لثیمست و نسازد نیکویش
۲۸۰ با کریمی گر کنی احسان سزد . مریکی را او عوض همتد دهد
با لثیمی چون کنی قهر و جفا . بنده گردد ترا بس با وفا
کافران کارند در نعمت جفا . باز در دوزخ ندانان رُبا

حکمت آفریدن دوزخ آن جهان و زندان این جهان تا معبد
متکبران باشد که اِثِمَا طَوْعًا اَوْ كَرْهًا،

که لثیان در جفا صاف شوند . چون وفا بینند خود جاف شوند
مسجد طاعتشان پس دوزخ است . پای بند مرغ بیگانه فخاست
۲۸۵ هست زندان صومعه دزد و لثیم . کاندرو ذاکر شود حق را مُقیم
چون عبادت بود مقصود از بشر . شد عبادتگاه گردن کش سَفر
آدمی را هست در هر کار دست . لیک ازو مقصود این خدمت بُدست
ما خَلَقْتُ الْإِنْسَ وَالْإِنْسَ این بخوان . جز عبادت نیست مقصود از جهان
گرچه مقصود از کتاب آن فن بود . گر توش بالش کنی هر می شود
۲۹۰ لیک ازو مقصود این بالش نبود . علم بود و دانش و ارشاد و سود
گر تو میخی ساختی شمیر را . برگزیدی بر ظفر اِدبار را

۲۸۷ (Bul. میخیش (۲۸۷). لثیانی A (۲۸۸). رهانم من ترا K. جوامردی G (۲۸۷).

جور و جفا ABH Bul. (۲۸۸). همتد A Bul. مریکی را Bul. (۲۸۸).

Heading: A طوعًا و کرها. (۲۸۹) K Bul. دزد لثیم AH. ذاکر بود.

۲۸۸ (In K این is written above).

۲۹۰ (G om. و before سود. (۲۹۱) K Bul. اِدبار را.

گر تو جایی خفته باشی با خطر. ازدها در قصد تو از سوی سر
 مهربانی مرا ترا آگاه کرد. که بچه زود از نه از درهات خورد
 تو بگویی فال بد چون می زنی. فال چه بر چه بین در روشنی
 از میان فال بد من خود ترا. می رهانم می بزم سوی سرا
 ۲۶۶۰ چون نبی آگه کند است از نهان. کو بدید آنچه ندید اهل جهان
 گر طیبی گوید غوره مخور. که چنین رنجی بر آرد شور و شر
 تو بگویی فال بد چون می زنی. پس تو ناصح را مؤتم می کنی
 و ر منجم گوید کامروز هیچ. آنچه کار می کنی اندر پس هیچ
 صد ره امر بینی دروغ اختری. یک دو باره راست آید می خری
 ۲۶۶۵ این نجوم ما نشد هرگز خلاف. صفتش چون ماند از تو در غلاف
 آن طیب و آن منجم از گان. می کنند آگاه و ما خود از عیان
 دود می بینم و آتش از کران. حمله می آرد بسوی منکران
 تو می گویی خمش کن زین مقال. که زبان ماست فال شوم فال
 ای که نصیحت ناصحان را نشنوی. فال بد با نیت هرجا می روی
 ۲۶۷۰ افعی بر پشت تو بر می رود. او زبانی ببیندش آگه کند
 گویش خاموش غمگینم مکن. گوید او خوش باش خود رفت آن سخن
 چون زند افعی دهان بر گردنت. تلخ گردد جمله شادی جُستنت
 پس بدو گویی همین بود ای فلان. چون بندیدی گریبان در فغان
 یا زبلاسم تو سنگی می زدی. تا مرا آن جعد نمودی و بدی
 ۲۶۷۵ او بگوید زانک می آزرده. تو بگویی نیک شادم کرده

A (۲۶۵۹). بین تو روشنی. Bul. فال چی AH (۲۶۵۸). بچه وری که از درهات Bul. (۲۶۵۷)

من for بین. A. آنچه کار می کنی. که امروز AH (۲۶۶۲). After this verse Bul. adds:

تو نشو زان خاسر و نادم امان. مرا ترا خوش نیست امروز بیگان

و خود رفت K. گویش خاموش AH (۲۶۷۱). زبان ماست Bul. از مقال Bul. (۲۶۶۸)

In G جُستنت is written below گردنت (۲۶۷۲)

بر زدی Bul. (۲۶۷۴). گویی چه بدی ای فلان Bul. (۲۶۷۲)

خوفِ ایشان از کلاب حق بود. خوفشان گي ز آفتاب حق بود
 ۲۰۰۵ رَبِّ الْأَعْلَاسِ وَزِدْ أَنْ مِهَان. رَبِّ آذَنْ در خور این ابلهان
 موش کی ترسد ز شیران مضاف. بَلْكَ آن آهوتگان مشک نافع
 رَو بپیش کاسه لیس ای دیگ لیس. توش خداوند و ولی نعمت نویس
 بس کن ار شرحی بگویم دُور دست. خشم گیرد میر و هر داند که هست
 حاصل این آمد که بد کن ای کریم. با لثیان تا نهد گردن لثیم
 ۲۰۱۰ با لثیم نفس چون احسان کند. چون لثیان نفس بد کنان کند
 زین سبب بُد که اهل محنت شاکرند. اهل نعمت طاعیند و ماکرند
 هست طاعی بگلر زین قبا. هست شاکر خسته صاحب عبا
 شکر کی روید زاملاک و نَعَم. شکر می روید ز بلوی و سَم

قصه عشق صوفی بر سفره تهی،

صوفی بر میخ روزی سفره دید. چرخ میزد جامه هارا می درید
 ۲۰۱۵ بانگ می زد نك نوای بی نوا. قحطها و دردها را نك دوا
 چونك دود و شور او بسیار شد. هر که صوفی بود با او یار شد
 رِکخ رِکخی و های و هوئی می زدند. نای چندی مست و بی خود می شدند
 بو النضولی گفت صوفی را که چیست. سفره آویخته وز نان تهیست
 گفت رَو رَو نفسی بی معیستی. تو بچو هستی که عاشق نیستی
 ۲۰۲۰ عشقِ نان بی نان غذای عاشق است. بندِ هستی نیست هر کو صادق است
 عاشقانرا کار نبود با وجود. عاشقانرا هست بی سرمایه سود

۲۰۰۵) AH ربی الاعلی است. ۲۰۰۶) A بَلْكَ for.

۲۰۰۷) AHK for توش. A om. و. ۲۰۱۱) BK Bul. کامل محنت.

۲۰۱۲) ABH شکر کی گوید. ۲۰۱۵) A نوای بی نوا.

۲۰۱۶) Bul. دود و شور. AH om. و. BGHK write.

۲۰۱۷) G و. A om. نا که چندی. Bul. های هوئی. ABHK. گنج کخی. H. رِکخ کخی.

گرچه مقصود از بشر علم و هدایت . لیک هر يك آدمی را مَعْبَدِیست
 معبدِ مردمِ کریم اَكْرَمَتُهُ . معبدِ مردمِ لئیم اَسْفَمَتُهُ
 مر لئیان را بزن تا سرنهند . مر کریمان را بده تا بَردهند
 ۲۱۱۰ لاجرم حق هر دو مسجد آفرید . دوزخ آنها را و اینهارا مَزید
 ساخت موسی قُدس در بابِ صغیر . تا فرود آرند سر قومِ زحیر
 زآنک جباران بُدند و سَرَفراز . دوزخ آن بابِ صغیرست و نیاز

بیان آنک حق تعالی صورت ملوک را سبب مستخر کردن جباران
 که مستخر حق نباشند ساخته است چنانک موسی علیه السّلم
 باب صغیر ساخت بر رِضِ قدس جهت رکوع جباران بنی
 اسراییل وقت در آمدن که اَدْخُلُوا اِلَیَّابَ سَجْدًا
 وَقُولُوا حِطَّةٌ

آنچنانک حق زگوشت و استخوان . از شهان بابِ صغیری ساخت هان
 اهلِ دنیا سجد ایشان کند . چونک سجد کبریارا دشمنند
 ۲۰۰۰ ساخت سرگین دانکی محرابشان . نامِ آن محراب میر و پهلوان
 لایق این حضرتِ پاکی نه اید . فی شکرِ پاکان شما خالی نیاید
 آن سگان را این خسان خاضع شوند . شیررا عارست کورا بگروند
 گربه باشد شخته هر موش خُو . موش که بُود تا زشیران ترسد او

استفته و اکرمتُهُ H (۲۱۱۲) . علم هدایت A (۲۱۱۲)

(۲۱۱۰) In Bul. the order of this and the two following verses is: ۲۱۱۷, ۲۱۱۵, ۲۱۱۶.

(۲۱۱۶) Bul. فرو آرند.

Heading: A om. K. در آمدن after که . حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَکُم

پاکی نبید AH (۲۰۰۱) . Bul. عارست. (۲۰۰۲)

۲۰۳۵ جوع یوسف بود آن یعقوب را . بوی نانش می رسید از دور جا
 آنک بستند پیرهن را می شنافت . بوی پیراهان یوسف می نیافت
 و آنک صد فرسنگ زان سو بود او . چونک بُد یعقوب می بویید بُو
 ای بسا عالم ز دانش بی نصیب . حافظ علمست آنکس نی حیب
 مستمع از وی می یابد مشام . گرچه باشد مستمع از جنسِ عام
 ۲۰۴۰ ز آنک پیراهان بدستش عاریه است . چون بدست آن نخای جاریه است
 جاریه پیش نخای سرسریست . در کف او از برای مشتریست
 قسمت حقست روزی دادنی . هر یکی را سوی دیگر راه نی
 یک خیال نیک باغ آن شد . یک خیال زشت راه این زده
 آن خدایی کز خیالی باغ ساخت . وز خیالی دوزخ و جای گداخت
 ۲۰۴۵ پس که داند راه گلشنهای او . پس که داند جای گلشنهای او
 دیدبان دل نبیند در مجال . کر کدامین رکن جان آید خیال
 گر بدیده مطلعش را ز احتیال . بند کردی راه هر ناخوش خیال
 کی رسد جاسوس را آنجا قدم . که بود مرصاد و ترسند عدم
 دامن فضلش بکف کن گوروار . قبض اعی این بود ای شهریار
 ۲۰۵۰ دامن او امر و فرمان و یست . نیکبختی که توفی جان و یست
 آن یکی در مرغزار و جوی آب . و آن یکی پهلوی او اندر عذاب
 او عجب مانده که ذوق این ز چیست . و آن عجب مانده که این در حبس کیست
 هین چرا خشکی که اینجا چشمهاست . هین چرا زردی که اینجا صد دواست
 همنشینا هین در آ اندر چمن . گوید ای جان من نیارم آمدن

مر یعقوب را AH (۲۰۳۵)

یوسف را نیافت Bul (۲۰۳۶)

می بویید او Bul (۲۰۳۷)

پیراهن AK Bul (۲۰۴۰)

bis خیال A (۲۰۴۴)

Bul. راه for جای (۲۰۴۵)

دیدبانی A (۲۰۴۶)

A om. (۲۰۴۸)

ای شهره یار apparently G. قبض اعی A (۲۰۴۹)

بال فی و گزید عالم می‌پرند . دست فی و گو زمینان می‌برند
 آن فقیری کو زمینی بوی یافت . دست بپرسد می زنبیل بافت
 عاشقان اندر عدم خیمه زدند . چون عدم یک رنگ و نفس واحدند
 شیرخواره گی شناسد ذوق لوت . مر پری را بوی باشد لوت و پوت
 آدمی گی بو برد از بوی او . چونک خوی اوست ضد خوی او
 یابد از بوان پری بوی گش . تو نیای آن ز صد من لوت خوش
 پیش قبضی خون بود آن آب نیل . آب باشد پیش سبطی جمیل
 جاده باشد بحر زاسرایلیان . غرقه‌گه باشد زفرعون عوان

مخصوص بودن یعقوب علیه السلام می‌کشیدن جام حق از روی
 یوسف و کشیدن بوی حق از بوی یوسف و حرمان
 برادران و غیرهم ازین هر دو،

آنچ یعقوب از رخ یوسف بدید . خاص او بد آن باخوان گی رسید
 این زعشش خویش در چه می‌کند . و آن بکین از بهر او چه می‌کند
 سفره او پیش این از نان تهیست . پیش یعقوبست پُر کو مُشْتَهَبِست
 روی نداشتنه نبیند روی حور . لا صَلَوةَ گفت إِلَّا بِالطَّهُّور
 عشق باشد لوت و پوت جانها . جوع ازین رویت قوت جانها

سبطی و جمیل Bul. (۲۰۲۸) . عاشقان کاندرا A (۲۰۲۴)

After this verse Bul. adds: (۲۰۲۹)

بود ابراهیم را گلزار بار . لیک نمرود عنود را زمر مار
 سازد آتش را سمندر خاندان . لیک مرغان را بود ضر و زیان
 عاشقان را درد و غم حلوا شود . ناکان را لیک آن بلوا شود

After this verse Bul. adds: (۲۰۳۰)

آنکه شد از شمه او نفع باب . یک زدیرگ یافت عکس آب و تاب

قفل زفتست و گشایند خدا . دست در تسلیم زن و اندر رضا
 ذره ذره گر شود مفتاحها . این گشایش نیست جز از کبریا
 ۲۰۷۵ چون فراموش شود تدبیر خویش . یابی آن بخت جوان از پیر خویش
 چون فراموش خودی یادت کنند . بنده گشتی آنگه آزادت کنند

نومید شدن انبیا از قبول و پذیرایی منکران قوله حتی
 إِذَا أَسْتَيَّاسَ الرُّسُلُ،

انبیا گفتند با خاطر که چند . می دهم این را و آنرا وعظ و پند
 چند گویم آهن سردی زغی . در میدان در قفس هین تا بگی
 جنبش خلق از قضا و وعداست . تیزی دندان زسوز معداست
 ۲۰۸۰ نفس اول راند بر نفس دُور . ماهی امر سر گند باشد فی زمر
 لیک هم می دان و خریان جو تیر . چونك بَلِّغْ گفت حق شد ناگزیر
 تو نمی دانی کزین دو کیستی . جهد کن چندانک بینی چینیستی
 چون نهی بر پشت کشتی بار را . بر توکل می کنی آن کار را
 سو نمی دانی که از هر دو کی . غرقه اندر سفر یا ناجی
 ۲۰۸۵ گر بگویی تا ندانم من کی . بر نخواهم تاخت در کشتی و بیم
 من درین ره ناجیم یا غرقه ام . کشف گردان کز کدامین فرقه ام
 من نخواهم رفت این ره با گمان . بر امید خشک همچون دیگران
 هیچ بازرگانی نآید ز تو . زآنک در غیبت سر این دور و

(۲۰۷۴) A زن اندر رضا . H و اندر ، but appears to have been inserted by a later hand.
 (۲۰۷۶) A کد bis.

Heading: G پذیرای . Bul. ناپذیرایی . BK Bul. تعالی . قوله .

(۲۰۸۰) Bul. گند گردد . (۲۰۸۱) A اندر سفر .

(۲۰۸۵) AB بر کشتی . K Bul. گر نگوئی یا ندانی من کی .

(۲۰۸۸) In AH the order of this and the two following verses is ۲۰۸۹, ۲۰۹۰, ۲۰۸۸.

حکایت امیر و غلامش کی نماز باره بود و انس عظیم داشت در نماز و مناجات با حق،

۲۰۵۵ میر شد محتاج گرمابه سحر . بانگ زد سُنْفَر هلا بر دار سَر
طاس و مندیل و رِگل از التُّون بگیر . تا بگرمابه روم ای ناگزیر
سُنْفَر آن در طاس و مندیلی نکو . بر گرفت و رفت با او دو بدو
مسجدی بر ره بُد و بانگ صَلا . آمد اندر گوشِ سُنْفَر در مَلا
بود سُنْفَر سخت مَوْلَع در نماز . گفت ای میر من ای بنده سَواز
۲۰۶۰ تو برین دَکَّان زمانی صبر کن . تا گزارم فرض و خواهم لَمْ یَکُنْ
چون امام و قوم بیرون آمدند . از نساز و وِرْد ها فارغ شدند
سُنْفَر آنجا ماند تا نزدیکِ چاشت . میر سُنْفَر را زمانی چشم داشت
گفت ای سُنْفَر چرا نایی برون . گفت می نگذارم این ذو فنون
صبر کن نَک آمدن ای روشنی . نیستم غافل که در گوش منی
۲۰۶۵ هفت نوبت صبر کرد و بانگ کرد . تا که عاجز گشت از تپاش مرد
پاسخش این بود می نگذارم . تا برون آمم هنوز ای محترم
گفت آخر مسجد اندر کس نماند . کیت وای دارد آنجا رَکعت نشاند
گفت آنک بسته است از برون . بسته است او هم مرا در اندرون
آنک نگذارد ترا کای درون . می بنگذارد مرا کایم برون
۲۰۷۰ آنک نگذارد کرین سو پا نهی . او بدین سو بست پای این ره
ماهیانرا بحر نگذارد برون . خاکیان را بحر نگذارد درون
اصل ماهی آب و حیوان از رگست . حیل و تدبیر اینجا باطلست

با حق. ABHK Bul. om. انس داشت در نماز و مناجات عظیم. Heading:
تا گزارم Bul. (۲۰۶۰). در ره Bul. (۲۰۵۸). یا او رو برو Bul. (۲۰۵۷).
کیت نشاند A (۲۰۶۷). بانگ زد Bul. (۲۰۶۵). ای ذو فنون ABHK Bul. (۲۰۶۲).
آب حیوان A (۲۰۷۲). او ازین سو AHK (۲۰۷۰). از اندرون A (۲۰۶۸).

هم کرامتشان هم ایشان در حریم . نامشان را نشنوند آبدال هم
یا غی دانی کرمهای خدا . کو تری خواند آن سو که بیا
ش جهت عالم همه اکرام اوست . هر طرف که بنگری اعلام اوست
چون کرمی گوید آتش در آ . اندر آ زود و مگو سوزد مرا

حکایت منبیل در تنور پر آتش انداختن انس رضی الله عنه و ناسوختن،

۲۱۱- از انس فرزند مالک آمدست . که بهمانی او شخصی شدست
او حکایت کرد که بعد طعام . دید انس دستارخوان را زردفام
چرخ کن و آلوده گفت ای خادمه . اندر افکن در تنورش بکنمه
در تنور پر ز آتش در فگند . آن زمان دستارخوان را هوشمند
جمله مهمانان در آن حیران شدند . انتظار دود کدوره بُدند
بعد يك ساعت بر آورد از تنور . پاک و اسپید و از آن اوساخ دور ۲۱۱
قوم گفتند اے صحابی عزیز . چون نسوزید و منفی گشت نیز
گفت زانک مصطفی دست و دهان . بس بالمید اندرین دستارخوان
اے دل ترسند از نار و عذاب . با چنان دست و لبی کن اقتراب
چون جهادی را چنین شریف داد . جان عاشق را چها خواهد گشاد
مر کلوخ کعبه را چون قبله کرد . خالک مردان باش ای جان در نبرد ۲۱۲
بعد از آن گفتند با آن خادمه . تو نگوی حال خود با این همه
چون فگدی زود آن از گفت وی . گیر او بردست در اسرار پی

این سو A (۲۱۰۷) . نشنود Bul. (۲۱۰۶)

H اعلام as in text. (۲۱۰۸)

H زود مگو , corr. to زود مگو (۲۱۰۹)

منفی گشت نیز Bul. (۲۱۱۶) . را A om. (۲۱۱۱)

تاجر ترسند طبع شیشه جان . در طلب نه سود دارد نه زیان
 ۲۰۹۰ بل زیان دارد که محرومست و خوار . نور او یابد که باشد شعله خوار
 چونک بر بوگشت جمله کارها . کار دین آوکی کرین یابی رها
 نیست دستورے بدینجا فرع باب . جز امید الله اعلم بالصواب

بیان آنک ایمان مقلد خوفست و رجا،

داعی هر پیشه اومیدست و بؤک . گرچه گردنشان زگوشش شد چو دؤک
 بامدادان چون سوی دکان رود . بر امید و بؤک روزے و دود
 ۲۰۹۵ بؤک روزی نبودت چون و روی . خوف حرمان هست تو چونی قوے
 خوف حرمان ازل در کسب لوت . چون نکردت سست اندر جست و جوت
 گوئی گرچه خوف حرمان هست پیش . هست اندر کاهلی این خوف پیش
 هست در گوشش امیدم بیشتر . دارم اندر کاهلی افزون خطر
 پس چرا در کار دین ای بدگمان . دامت می گیرد این خوف زیان
 ۲۱۰۰ یا ندیده کاهلی این بازار ما . در چه سودند انبیا و اولیا
 زین دکان رفتن چه کانشان رُو نمود . اندرین بازار چون بستند سود
 آتش آنرا رام چون خلخال شد . بجر آن را رام شد حمال شد
 آهن آنرا رام شد چون موم شد . باد آنرا بند و محکوم شد

بیان آنک رسول علیه السلام فرمود إِنَّ لِلَّهِ تَعَالَى أَوْلِيَاءَ أَخَفِيَاءَ،

قوم دیگر سخت پنهان می روند . شهره خلفان ظاهر کی شوند
 ۲۱۰۵ این همه دارند و چشم هیچکس . بر نیفتد بر کیشان یکفنس

و. A Bul. om. (۲۰۹۴) . امیدست A Bul. (۲۰۹۴) . و شیشه جان A (۲۰۸۹)

رام چون حمال شد Bul. (۲۱۰۲) . نگردد سست Bul. (۲۰۹۶)

آن شتریان سیه را با شتره . سوی من آرید با فرمان مُر
 سوی کُشان آمدند آن طالبان . بعد يك ساعت بدیدند آنچنان
 بنده می شد سیه با شتره . راویه پُر آب چون هدیه برے
 ۲۱۴۰ پس بدو گفتند می خواند ترا . این طرف فخر البشر خیر آلوری
 گفت من نشناسم او را کیست او . گفت او آن ماهروی قندخو
 نوعها تعریف کردندش که هست . گفت مانا او مگر آن شاعرست
 که گروهی را زبون کرد او یسخر . من نیایم جانب او نیمه شبر
 گش گشانش آوردند آن طرف . او فغان بر داشت در تشیع و تف
 ۲۱۴۵ چون کشیدندش پیش آن عزیز . گفت نوشید آب و بر دارید نیز
 جمله را زان مشک او سیراب کرد . اشتران و هر کسی زان آب خورد
 راویه پُر کرد و مشک از مشک او . ابر گردون خیره ماند از رشک او
 این کی دیدست کز يك راویه . سرد گردد سوز چندان هاویه
 این کی دیدست کز يك مشک آب . گشت چندین مشک پُری اضطراب
 ۲۱۵۰ مشک خود روپوش بود و موج فضل . می رسید از امر او از بحر اصل
 آب از جوشش می گردد هوا . و آن هوا گردد زسردی آهها
 بلك بی علت و بیرون زین حکم . آب رویانید تکوین از عدم
 تو زطلی چون سیها دیده . در سبب از جهل بر چسبیده
 با سببها از مسبب غافل . سوی این روپوشها زان مایل
 ۲۱۵۵ چون سیها رفت بر سر می زنی . ربنا و ربناها می کنی
 رب می گوید برو سوس سبب . چون زضم یاد کردی اے عجب
 گفت زین پس من ترا بینم همه . نشگرم سوی سبب و آن دمدمه
 گویدش رُثو لعادو کار ناست . ای تو اندر توبه و میثاق سُست

(۲۱۴۰) A خیر البشر .

(۲۱۴۱) A قندخوی .

(۲۱۴۲) B آن ساحرست .

(۲۱۴۳) A من تمام .

(۲۱۴۴) K تشیع و تف .

(۲۱۴۵) G مشک as in text .

(۲۱۴۸) A Bul. چندین .

(۲۱۴۶) B om .

(۲۱۵۲) Bul. بی اسباب بیرون .

این چنین دستارخوان قبستی . چون فگندی اندر آتش ای سستی
گفت دارم بر کریمان اعتماد . نیستم زاکرامر ایشان ناامید
۲۱۲۵ ریزری چه بود اگر او گویدم . در رواندر عین آتش بی ندم
اندر انتم از کمال اعتماد . از عباد الله دارم بس امید
سر در اندازم نه این دستارخوان . ز اعتماد هر کریم رازدان
ای برادر خود برین اکبر زن . کم نباید صدق مرد از صدق زن
آن دل مردی که از زن کم بود . آن دلی باشد که کم زاشکم بود

قصه فریاد رسیدن رسول علیه السلام کاروان عرب را کی از
تشنگی و بی آبی در مانده بودند و دل بر مرگ نهاده
شتران و خلق زبان بیرون انداخته،

۲۱۲ اندر آن وادی گروهی از عرب . خشک شد از قحط بارانشان قَرَب
در میان آن بیابان مانده . کاروانی مرگِ خود بر خوانده
ناگهانی آن مُغِیْث هر دو کُتُون . مصطفی پیدا شد از ره بهر عَوْن
دید آنجا کاروانی بس بزرگ . بر تَفِ رینگ و ره صعب و سُرُگ
اشترانشان را زبان آویخته . خلق اندر رینگ هر سو ریخته
۲۱۲۵ رحمت آمد گفت هین زوتر روید . چند یاری سوی آن کُتَبان دوید
که سیاهی بر شتر مَشْک آورد . سوسه میبرد خود بزود می برد

از عباد الله دارم بس امید A. اعتماد Bul. (۲۱۲۴) . رستی G. دستارخوانی B (۲۱۲۳)

اعتماد Bul. (۲۱۲۶) A om. (۲۱۲۵) A om.

کم نباید A (۲۱۲۸) . کریمی A (۲۱۲۷)

Headings: AH Bul. در ره مانده . Bul. زبانها از دهان بیرون .

مرگ خود را خوانده AH (۲۱۲۱) , corr. in H.

صعب سُرُگ AH (۲۱۲۲)

پس بیامد با دو مثک پُر روان . سوی خواجه از نواحی کاروان

دیدن خواجه غلام خود را سپید و ناشناختن که اوست و

گفتن که غلام مرا تو کشته خونت گرفت و خدا ترا

بدست من انداخت

خواجه از دُورش بدید و خیره ماند . از تَحیر اهل آن دهرا بخواند
 راویۀ ما اشتر ما هست این . پس کجا شد بنده زنگی جین
 این یکی بَدْرِست می آید ز دُور . میزند بر نور روز از رُوش نور
 ۲۱۸۰ کو غلام ما مگر سرگشته شد . یا بدو گرگی رسید و کشته شد
 چون بیامد پیش گفتش کیستی . از یمن زادی و یا تُرکیستی
 گو غلام را چه کردی راست گو . گر بگفتی وَا نَمَا حِلَّتْ مَجُو
 گنت اگر گشتم بنو چون آمدم . چون پای خود درین خون آمدم
 کو غلام من بگفت اینک منم . کرد دست فضل یزدان روشنم
 ۲۱۸۵ هَمی چه می گویی غلام من کجاست . هین نخواستی رست از من جز براست
 گفت اسرار ترا با آن غلام . جمله وَا گویم یکایک من تمام
 زان زمانی که خریدی تو مرا . تا باکنون باز گویم ماجرا
 تا بدانی که همانم در وجود . گرچه از شَبَدیزِ من صُبحی گشود
 رنگ دیگر شد ولیکن جانِ پاک . فارغ از رنگست و از ارکان و خاك
 ۲۱۹۰ تن شناسان زود مارا گم کنند . آب نوشان تركِ مثک و خُم کنند
 جان شناسان از عددها فارغند . غرقه دریای بی چونند و چند

Heading: In Bul. the Heading immediately follows v. ۲۱۸۰. Bul. سپیدرو.

گفتا B (۲۱۸۱). آن یکی A (۲۱۷۹). جین for چنین AH (۲۱۷۸).

ارکان خاك A (۲۱۸۹). فضل دست یزدان Bul. (۲۱۸۴).

لیک من آن ننگرم رحمت کنم . رحمتم بُرست بر رحمت تنم
 ۲۱۶۰ ننگرم عهد بدت بدهم عطا . از کرم این دم چو یخوانی مرا
 فافله حیران شد اندر کارِ او . یا محمد چیست این ای بحرِ خو
 کرده رُپوش مشک خردرا . غرقه کردی هر عرب هر گردرا

مشک آن غلام از غیب پر آب کردن بمعجزه و آن غلام
 سیاه را سپیدرو کردن باذن الله تعالی،

ای غلام اکنون تو پُربین مشکِ خود . تا نگویی در شکایت نیک و بد
 آن رَسبه حیران شد از برهانِ او . و دیدم از لامکان ایمانِ او
 ۲۱۶۵ چشمه دید از هوا ریزان شده . مشکِ او رُپوشِ فیضِ آن شه
 زان نظر روپوشها هم بردرید . تا معین چشمه غیبی بدید
 چشمها پر آب کرد آن دم غلام . شد فراموش زخواجه وز مُقار
 دست و پایش ماند از رفتن براه . زلزله افگند در جانش اله
 باز بهر مصلحت بازش کشید . که بخوش آ باز رو ای مستفید
 ۲۱۷۰ وقتِ حیرت نیست حیرت پیشِ نُست . این زمان در ره در آ چالاک و جُست
 دستهای مصطفی بر رو نهاد . بوسهای عاشقانه بس بداد
 مصطفی دستِ مبارک بر رُخش . آن زمان مالید و کرد او فرُخش
 شد سپید آن زنگی و زاده حبش . همچو بدر و روزِ روشن شد شبش
 یوسفی شد در جمال و در دلال . گفتش اکنون رو بده و گوی حال
 ۲۱۷۵ او همی شد بی سرو بی پای مست . پای می نشناخت در رفتن ز دست

ای بحرِ جو A (۲۱۶۱) . و بر رحمت Bul. (۲۱۵۹)

سپید رو after Bul. om. پر آب کردن از غیب Bul. Heading:

written above. دستها خوبستن A (۲۱۷۱) . پیش هست A (۲۱۷۰)

زنگی زاده ABH Bul. (۲۱۷۲) . برد او دست مبارک A (۲۱۷۲)

دلال for کمال Bul. (۲۱۷۴)

ور نبائی مستحق شرح و گفت . ناطفه ناطق ترا دید و بخت
هرچ روید از پی محتاج رُست . تا ییابد طالبی چیزی که جُست
حق تعالی گرسنوات آفرید . از برای دفع حاجات آفرید
هرکجا دردی دوا آنجا رود . هرکجا فقره نوا آنجا رود
هرکجا مشکل جواب آنجا رود . هرکجا کشتیست آب آنجا رود
آب کم جوشنگی آور بدست . تا بجوشد آب از بالا و پست
تا نژاید طفلک نازک گلو . گی روان گردد ز پستان شیر او
رو بدین بالا و پستیها بدو . تا شوی نشنه و حرارت را گرو
بعد از آن از بانگ زنبور هوا . بانگ آب جو بنوشی ای کبا
حاجت تو کم نباشد از حبشش . آبر را گیری سوے او می کشیش
گوش گیری آبر را تو می کشی . سوی زرع خشک تا یابد خوشی
زرع جان را کش جواهر مضمرست . ابر رحمت پُر ز آب کوثرست
تا سفاهم ربههم آید خطاب . نشنه باش الله اعلم بالصواب

آمدن آن زن کافر با طفل شیرخواره بنزدیک مصطفی علیه السلام
و ناطق شدن عیسی وار بمعجزات رسول صلی الله علیه وسلم،

هم از آن ده يك زنی از کافران . سوی پیغمبر دوان شد ز امتحان
پیش پیغمبر در آمد با خمار . کودک دو ماهه زن را بر کنار
گفت کودک سلم الله عليك . یا رسول الله قد جئنا إليك
مادرش از خشم گفتش فی خموش . یکیت افگند این شهادت را بگوش

و الله A (۲۲۱۶) . نشنه و . A om. (۲۲۱۷)

Heading: A om. after عیسی . از معجزات A . ABK Bul. add سلم الله after رسول and after عیسی وار .

در کار A Bul. پیغامبر ABGHK (۲۲۲۱) . پیغامبر ABGHK (۲۲۲۰)

جان شو و از راه جان جان را شناس . یارِ بینش شو نه فرزندِ قیاس
 چون مَلَك با عقل يك سرشته‌اند . بهر حکمت را دو صورت گشته‌اند
 آن مَلَك چون مرغ بال و پر گرفت . وین خرد گناشت پر و فر گرفت
 ۲۱۶۵ لاجرم هر دو مُناصر آمدند . هر دو خوش‌رو پشتِ هدیگر شدند
 هم مَلَك هم عقل حق را واجدی . هر دو آدم را مُعین و ساجدی
 نفس و شیطانات بوده زاول واحدی . بوده آدم را عدو و حاسدی
 آنک آدم را بَن دید او رمید . و آنک نورِ مَوْتَن دید او خمید
 آن دو دیده‌روشان بودند ازین . وین دورا دیک ندیک غیرِ طین
 ۲۲۰۰ این بیان اکنون چو خر بر یخ بماند . چون نشاید بر جهود انجیل خواند
 گی توان با شیعه گفتن از عُمَر . گی توان بر یط زدن در پیشِ گر
 لیک گر دریه بگوته يك کس است . های هویی که بر آوردم بس است
 مستحق شرح را سنگ و کلوخ . ناطقی گردد مشرح با رُسوخ

بیان آنک حق تعالی هرچ داد و آفرید از سموات و ارضین
 و اعیان و اعراض همه با استدعای حاجت آفرید، خود را
 محتاج چیزی باید کردن تا بدهد کی اَمَّنْ یُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا
 دَعَا، اضطرار گواه استحقاق است؛

آن نیاز، مَرَمی بودست و درد . که چنان طفلی سخن آغاز کرد
 ۲۲۰۵ جُزُو اوی او برای او بگفت . جُزُو جُزُو گفت دارد در نهفت
 دست و پا شاهد شوندت ای رمی . مَنکَره را چند دست و پا نهی

۲۱۶۶) Bul. وان دورا .

۲۲۰۰) Bul. خر در گل بماند .

۲۲۰۱) H بر یط .

۲۲۰۲) B لیک اگر . K Bul. های و هویی .

Heading: AH داد و آفرید . ABHK Bul. ارضین for ارض . B Bul. چیزی باید .

دست سوی موزه بُرد آن خوش خطاب . موزه را بُر بود از دشنش عُناب
 موزه را اندر هوا بُرد او چو باد . پس نگون کرد و از آن ماری فتاد
 در فتاد از موزه يك مار سیاه . زان عنایت شد عُنابش نیسخواه
 پس عُناب آن موزه را آورد باز . گفت هین بستان و رَوی نماز
 ۲۲۴۵ از ضرورت کردم این گستاخی . من زآتب دارم شکسته شاخی
 وای کو گستاخ پای می نهد . بی ضرورت کش هوا فتوی دهد
 پس رسولش شکر کرد و گفت ما . این جفا دیدیم و بود این خود وفا
 موزه بُر بودی و من درهر شدم . تو غم بُردی و من در غم شدم
 گرچه هر غیبی خدا مارا نبود . دل در آن لحظه بخود مشغول بود
 ۲۲۵۰ گفت دُور از تو که غفلت در تو رُست . دیدم آن غیبرا هر عکس نُست
 مار در موزه ببینم بر هوا . نیست از من عکس نُست ای مصطفی
 عکس نورانی همه روشن بود . عکس ظلماتی همه گلخن بود
 عکس عبد الله همه نوری بود . عکس یگانه همه کورے بود
 عکس هر کس را بدان ای جان بین . پهلوی جنسی که خواهی می نشین

وجه عبرت گرفتن ازین حکایت و یقین دانستن که إِنَّ
 مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا،

۲۲۵۵ عبرتست آن قصه ای جان مر ترا . تا که راضی باشی در حکم خدا
 تا که زیرك باشی و نیکوگمان . چون بینی واقعه بد ناگهان

و. خود این بود. (۲۲۴۷) ABH شکر گفت. (۲۲۴۱) B om.

در هوا. A Bul. نیبم. (۲۲۵۱) A. و من در غم بدم. (۲۲۴۸) Bul.

که می خواهی نشین. (۲۲۵۴) A.

Heading: A این حکایت.

contra metrum. Cf. ABGHK Bul. تا کی. A. این قصه. (۲۲۵۵) AB Bul.

note on v. ۱۷۱۹.

این رِکیت آموخت ای طفلِ صغیر . کی زبانت گشت در طفلی جریر
 ۲۲۲۵ گفت حق آموخت آنکه جبرئیل . در بیان با جبرئیل من رسیل
 گفت کو گشتا که بالای سرت . ی نبینی کن بیلا منظر ت
 ایستاده بر سر تو جبرئیل . مرا گشته بصد گونه دلیل
 گفت ی بینی تو گشتا که یلی . بر سرت تابان چو بدری کاملی
 ی یاموزد مرا وصفِ رسول . ز آن علوم ی رهاند زین سنول
 ۲۲۲۰ پس رسولش گفت ای طفلِ رضیع . چیست نامت باز گو و شو مطیع
 گفت نام پیش حق عبد العزیز . عبد عزیزی پیش این يك مُشتِ حیز
 من زعززی پاك و یسزار و بری . حق آنك دادت این پیغمبری
 كودك دو ماهه همچون ماه بدر . درس بالغ گفته چون اصحاب صدر
 پس حنوط آن دم زحمت در رسید . تا دماغ طفل و مادر بُو کشید
 ۲۲۲۵ هر دو ی گفتند کر خوفِ سُقوط . جان سپردن به برین بُو حنوط
 آنکی را کش معرف حق بود . جامد و نامیش صد صدق زند
 آنکی را کش خدا حافظ بود . مرغ و ماهی مرورا حارس شود

ربودن عقاب موزه مصطفی علیه السّلم و بردن بر هوا و نگون
 کردن و از موزه مار سیاه فرو افتادن،

اندرین بودند کاوازا صلا . مصطفی بشنید امر سوی عَلا
 خواست آبی و وضو را تازه کرد . دست و رُورا شست اوزان آب سرد
 ۲۲۴۰ هر دو پا شست و بهوزه کرد رای . موزه را بر بُود يك موزه رُرای

بدر کاملی. ABK Bul. (۲۲۲۸) . که زبانت. BK Bul. (۲۲۲۴)

پیغامبری. ABGHK. پاك بزار A (۲۲۲۲) . يك مُشت چیز. Bul. (۲۲۴۱)

صدق بود. Bul. (۲۲۴۶) . از خوف. ABH Bul. (۲۲۴۵) . گفت. Bul. (۲۲۴۴)

مار سیاه B. در هوا. ABHK. رسول. BK Bul. مصطفی for رسول را AH. Heading:

۲۲۷۰ این زمان قائم مقام حق توی . یأس باشد گر مرا مانع شوی
گفت موسی یا رَبِّ این مرد سلیم . سُخره کردنش مگر دیوِ رجیم
گر بیاموزم زبانِ گارش بود . ورنه بیاموزم دلش بدی شود
گفت ای موسی بیاموزش که ما . رد نکردم از کرم هرگز دعا
گفت یا رَبِّ او پشیمانی خورد . دست خاید جامه‌ها بر دَرَد
۲۲۸۰ نیست قُدْرَت هر کس را سازوار . عجز بهتر مایه پرهیزگار
فقر ازین رُو فخر آمد جاودان . که بتقوی ماند دست نارسان
ز آن غنا و زان غنی مردود شد . که ز قُدْرَت صبرها پندُود شد
آدورا عجز و فقر آمد امان . از بلای نفس پُر حرص و غمان
آن غم آمد زارزوه‌ای فُصول . که بدان خو کرده‌است آن صیدِ غول
۲۲۸۰ آرزوی گِل بود گِلِ خواره‌ها . گلشنگر نگوارد آن بیچاره‌ها

وحی آمدن از حقّ تعالی موسی کی بیاموزش چیزی کی استدعا
می‌کند یا بعضی از آن،

گفت یزدان توبه بایست او . برگشا در اختیار آن دستِ او
اختیار آمد عبادت را نهك . ورنه می‌گردد بناخواه این فلك
گردش او را نه اجر و نه عِقاب . که اختیار آمد هنر وقتِ حساب
جمله عالم خود مسیح آمدند . نیست آن تسبیح جبری مُزمنند
۲۲۹۰ تیغ در دستش نه از عجزش بگن . تا که غازی گردد او یا راهزن

می‌درد Bul. (۲۲۷۶) بود for شود Bul. (۲۲۷۷)

H مبعود for مردود, corr. above. مبعود is used in the same sense in Book IV, ۱۶۱۸.

In Bul. the two hemistichs of this verse are transposed. (۲۲۸۴)

Heading: A om. از حقّ تعالی. G om. می before کند.

Bul. (۲۲۸۱) از تسبیح. ABK Bul. مزدمند.

دیگران کردند زرد از بیم آن . تو چو گل خندان گم سود و زیان
 زآنک گل گر برگ برگش می گئی . خنده نگذارد نگرده مثنوی
 گوید از خارے چرا افتم بغم . خنده را من خود زخار آورده ام
 ۲۲۶۰ هرچ از تو یاره گردد از قضا . تو یقین دان که خریدت از بلا
 ما التَّصَوُّفَ قَالَ وَجَدَانُ الْفَرَحِ . فِي الْفَوَادِ عِنْدَ إِيْتَانِ الْفَرَحِ
 آن عفتابش را عفتابی دان که او . در بود آن موزه را زان نیک خو
 تا رهند پاشرا از زخم مار . ای خنک عقلی که باشد بی غبار
 گنت لا تَأْسُوا عَلٰی مَا فَاتَكُمْ . إِنَّ آتِ السَّرْحَانِ وَأَرْدَى شَاتِكُمْ
 ۲۲۶۵ کان بلا دفع بلاءهای بزرگ . و آن زیان منع زیانهای سترگ

استدعای آن مرد از موسی زیان بهایم با طیور،

گفت موسی را یکی مرد جوان . که بیاموزم زبان جانوران
 تا بود کز بانگ حیوانات و دد . عبرتی حاصل کنم در دین خود
 چون زبانهای بی آدر همه . در پی آبست و نان و دمدمه
 بولر حیوانات را دردی دگر . باشد از تدبیر هنگام گذر
 ۲۲۷۰ گفت موسی رو گذر کن زین هوس . کین خطر دارد بسی در پیش و پس
 عبرت و بیداری از یزدان طلب . نه از کتاب و از مقال و حرف و لب
 گرم تر شد مرد زان منعش که کرد . گرم تر گردد می از منع مرد
 گفت ای موسی چو نور تو بتافت . هرچ چیزی بود چیزے از تو یافت
 مرا محروم کردن زین مراد . لایق لطفت نباشد ای جواد

بی عنار Bul. (۲۲۶۲) . می گئی H . می گئی G (۲۲۰۸)

شانکم . A Bul. واری Bul. (۲۲۶۴)

Headings: ABHK Bul. موسی علیه السّلم . AB Bul. و طیور . AH Bul. in the second hemistich دفع for منع , corr. in H.

مقال . In H م is written below the final letter of حرف A (۲۲۷۱)

در ربود آنرا خروسی چون رگرو . گفت سگ کردی تو بر ما ظلم رو
دانه گندم توانی خورد و من . عاجزم در دانه خوردن در وطن
گندم و جورا و باقی خوب . می توانی خورد و من نه ای طروب
۲۲۱۰ این لب نانی که قسم ماست نان . می ربابی این قدر را از سگان

جواب خروس سگرا،

پس خروش گفت تن زن غم مخور . که خدا بدهد عوض زینت دگر
اسب این خواجه سفت خواهد شدن . روز فردا سیر خور کم کن حزن
مر سگانرا عید باشد مرگ اسب . روزی وافر بود بی جهد و کسب
اسب را بفروخت چون بشنید مرد . پیش سگ شد آن خروش روی زرد
۲۲۱۵ روز دیگر همچنان نانرا ربود . آن خروس و سگ بر لب برگشود
کای خروس، عشوده چند این دروغ . ظالمی و کاذب و بی فروغ
اسب کش گفتی سفت گردد کجاست . کور اخترگوی و محرومی ز راست
گفت اورا آن خروس با خبر . که سفت شد اسب او جای دگر
اسب را بفروخت و جست او از زیان . آن زیان انداخت او بر دیگران
۲۲۲۰ لیک فردا آسترش گردد سفت . مر سگان را باشد آن نعمت ففت
زود استرا فروشد آن حریص . یافت از غم وز زیان آن دم محیص
روز ثالث گفت سگ با آن خروس . اے امیر کاذبان با طبل و کوس
گفت او بفروخت استرا شتاب . گفت فردایش غلام آید مصاب
چون غلام او ببرد نانها . بر سگ و خواهنده ریزند اقربا

ماست آن Bul. A (۲۲۱۰) . یا ما ظلم B (۲۲۰۷)

Heading: Bul. جواب دادن خروس . اسب G (۲۲۱۲) , and so *passim* .

را . In H می is written above H (۲۲۱۵) . لبرا گشود AH (۲۲۱۵)

و . K Bul. om. (۲۲۱۶) . چندان دروغ . Bul. چند ای دروغ A (۲۲۱۶)

لیک فردایش K (۲۲۲۲)

ز آنک گزمنّا شد آدم ز اختیار . نیم زنبور عمل شد نیم مار
 مؤمنان کان عمل زنبور وار . کافران خود کان زهری همچو مار
 ز آنک مؤمن خورد بگزیده نبات . تا چو نحلی گشت ربق او حیات
 باز کافر خورد شربت از صدید . هر زقوتش زهر شد در وی پدید
 ۲۲۹۵ اهلِ اِلهام خدا عینُ اَحْیَات . اهلِ نَسْوِلِ هُوَ سَمُ اَلْمَمَات
 در جهان این مدح و شاباش و زهی . ز اختیارست و حِفاظِ آگهی
 جمله رندان چونک در زندان بوند . متقی و زاهد و حق‌خوان شوند
 چونک قدرت رفت کاسد شد عمل . هین که تا سرمایه نستاند اجل
 قدرت سرمایه سودست هین . وقتِ قدرت را نگه دار و ببین
 ۲۳۰۰ آدمی بر خنکِ گزمنّا سوار . در کفِ دَرکش عانِ اختیار
 باز موسی داد پند اورا بیهر . که مُرادت زرد خواهد کرد چهر
 ترکِ این سودا بگو وز حق بنرس . دیو دادست برائے مکر دَرَس

قانع شدن آن طالب بتعلیم زبان مرغ خانگی و سگ و
 اجابت موسی علیه السّلم،

گفت باری نطقی سگ کو بر دَرست . نطقی مرغِ خانگی کاهلِ پَرست
 گفت موسی هین تو دانی رَو رسید . نطقی این هر دو شود بر تو پدید
 ۲۳۰۵ بامدادان از برای امتحان . ایستاد او منتظر بر آستان
 خادمه سهره بیفشاند و فنّاد . پاره نانِ بیات آثارِ زاد

بر وی بدید B om. Bul. (۲۲۹۴) . چو نحلی B (۲۲۹۳)

ایستاد اجل H (۲۲۹۸) . حِفاظ و آگهی A (۲۲۹۶)

پند داد Bul. (۲۳۰۱) . وقت In A is written above (۲۲۹۹)

Heading: Bul. آن مرد طالب .

نان نبات A (۲۳۰۶) . بامداد آن شخص بهر امتحان AH (۲۳۰۵)

پیش شاهان در سیاست گستری . می دهی تو مال و سررا می خری
 انجمنی چون گشته اندر قضا . می گریزانی ز داو و مال را

خبر کردن خروس از مرگ خواجه ،

لیک فردا خواهد او مردن یقین . گاو خواهد گشت وارث در چنین
 صاحب خانه بخواند مُرد رفت . روز فردا نك رسیدت لُوت زفت
 ۲۲۴۰ پارهای نان و لالنگ و طعام . در میان کوی یابد خاص و عام
 گاو قربانی و نانهای تنك . برسگان و سایلان ریزد سبك
 مرگ اسب و استر و مرگ غلام . بد قضا گردان این مغرور خام
 از زبان مال و درد آن گریخت . مال افزون کرد و خون خویش ریخت
 این ریاضتهای درویشان چراست . گان بلا بر تن بقای جانهاست
 ۲۲۵۰ تا بقاء خود نیابد سالکی . چون کند تن را سقیم و هالکی
 دست کی جنبد بایشار و عمل . تا نبیند داده را جانش بدل
 آنک بدهد بی امید سودها . آن خداست آن خداست آن خدا
 یا ولی حق که خوی حق گرفت . نور گشت و تابش مطلق گرفت
 کو غنی است و جز او جمله فقیر . کی فقیری بی عوض گوید که گیر
 ۲۲۶۰ تا نبیند کودکی که سبب هست . او پیاز گنده را ندهد ز دست
 این همه بازار بهر این غرض . بردگانها رسته بر بوی عوض
 صد متاع خوب عرضه می کنند . و اندرون دل عوضها می تنند
 يك سلاهی نشنوی ای مرد دین . که نگردد آخر آن آستین
 بی طمع نشسته ام از خاص و عام . من سلامی ای برادر و السلام

لالنگ طعام Bul. لالیک A (۲۲۴۵) . مرد و رفت . ABK Bul. (۲۲۴۴)

بهر این عرض A (۲۲۵۶) . امیدی AK (۲۲۵۲) . دادرا A (۲۲۵۱)

غرضها می تید A . می کید A (۲۲۵۷) . آخرت آن AHK Bul. (۲۲۵۸) . and so corr. in G.

۲۲۲۵ این شنید و آن غلامش را فروخت . رست از خُسران و رخ را بر فروخت
شکرهای کرد و شادبها که من . رستم از سه وافع اندر زمن
تا زبان مرغ و سگ آموختم . دیدن سه و الفضا را دوختم
روزی دیگر آن سگ محروم گفت . کای خروس را ز خاک و طاق و جُنت

خجل گشتن خروس پیش سگ بسبب دروغ شدن
در آن سه وعده؛

چند چند آخر دروغ و مکر تو . خود نبرد جز دروغ از و کَر تو
۲۲۲۶ گفت حاشا از من و از جنس من . که بگردیم از دروغی منجن
ما خروسان چون مؤذن راست گوی . هم رقیب آفتاب و وقت جوے
پاسبان آفتابیم از درون . گر کنی بالای ما طشتی نگون
پاسبان آفتابند اولیا . در بشر واقف ز اسرار خدا
اصل ما را حق پی بانگ نماز . داد هدیه آدمی را در جهاز
۲۲۲۷ گر بناهنگام سهوی مان رود . در اذان آن مَقْتَل ما می شود
گفت ناهنگام حَتّ علی فلاح . خون ما را می کند خوار و مباح
آنک معصوم آمد و پاک از غلط . آن خروس جان وخی آمد فقط
آن غلامش مُرد پیش مشتری . شد زبان مشتری آن یکسره
او گریزانید مالش را و لبک . خون خود را ریخت اندر یاب نیک
۲۲۲۸ يك زبان دفع زبانهایی شدی . جسم و مال ماست جانهارا فدا

Heading: In Bul. the Heading follows v. ۲۲۲۷, and in AB v. ۲۲۲۹.

چند و چند A (۲۲۲۹)

علی الفلاح K Bul. (۲۲۲۶)

اندر باب B Bul. (۲۲۲۹)

Bul. om. و. AK Bul. فدی. (۲۲۴۰)

چونك ايمان برده باشي زنده . چونك با ايمان روي پاينده
 هم در آن دم حال بر خواجه بگشت . تا دلش شوريد و آوردند طشت
 شورش مرگست نه هيضه طعام . قی چه سودت دارد ای بدبخت خام
 ۲۲۸۰ چار كس بردند تا سوي وثاق . ساق می مالید او بر پشت ساق
 پند موسی نشنوی شوخی کنی . خوبشتن بر تبخیر پولادی زنی
 شرم نآید تبخیرا امر جان تو . آن نُسْت این ای برادر آن تو

دعا کردن موسی آن شخص را تا باایمان رود از دنیا،

موسی آمد در مناجات آن سحر . کای خدا ايمان ازو مستان میر
 پادشاهی کن برو بخشا که او . سهو کرد و خیره روی و غلو
 ۲۲۸۵ گفتمش این علم نه در خورد نُسْت . دفع پندارید گفتمرا و نُسْت
 دسترا بر اژدها آنکس زند . که عصارا دستش اژدها گند
 ستر غیب آنرا سزد آموختن . که زگفتن لب تواند دوختن
 در خور دریا نشد جز مرغ آب . فهم کن وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالْصَّوَابِ
 او بدریا رفت و مرغ آب نبود . گشت غرقه دست گیرش ای ودود

اجابت کردن حق تعالی دعای موسی را علیه السّلم،

گفت بخشیدم بدو ايمان نَعَمْ . و تو خواهی این زمان زندش کنم
 بلك جمله مردگان خاك را . این زمان زنده کنم بهر ترا
 گفتم موسی این جهان مردنست . آن جهان انگیز کائنجا روشنست

Heading: ABHK Bul. موسی علیه السّلم.

(۲۲۸۴) Bul. بدو بخشا.

(۲۲۸۹) A om. و.

Heading: AK Bul. om. را.

(۲۲۹۰) K Bul. زندش.

۲۴۶۰ جز سلام حق هین آنرا بچو . خانه خانه جا بجا و کو بکو
از دهان آدمی خوش مشام . هر پیام حق شود هر سلام
وین سلام باقیان بر بوی آن . من همی نوشم بدیل خوشتر ز جان
ز آن سلام او سلام حق شدست . کانش اندر دودمان خود زدست
مرده است از خود شد زنده بر لب . ز آن بود اسرار حقش در دولب
۲۴۶۵ مردن تن در ریاضت زندگست . رنج این تن روح را پایندگست
گوش بنهاده بد آن مرد خبیث . می شنود او امر خروش آن حدیث

دویدن آن شخص بسوی موسی بزنبهار چون از خروس خبر
مرگ خود شنید،

چون شنید اینها دوان شد تیز و تفت . بر در موسی کلیم الله رفت
رو همی مالید در خاک او زبیم . که مرا فریاد رس زین ای کلیم
گفت رو بفروش خود را و بره . چونک اُستا گشته بر چه زچه
۲۴۷۰ بر مُسلمانان زیان انداز تو . کیسه و هیمانها را کن دوتو
من درون خشت دیدم این قضا . که در آینه عیان شد مر ترا
عافل اول بیند آخر را بدیل . اندر آخر بیند از دانش مُقل
باز زاری کرد کای نیکو خصال . مر مرا در سر مزین در رُومال
از من آن آمد که بودم ناسزا . ناسزایم را توده حُسن آنجزا
۲۴۷۵ گفت تیری جَست از شُست ای پسر . نیست سُنّت کاید آن واپس بَسر
لیک در خواهم زینکو داورے . تا که ایمان آن زمان با خود بری

بر دولب A (۲۴۶۴) . هین آنرا A (۲۴۶۰)

Heading: ABHK Bul. بزنبهار. In Bul. the Heading follows v. ۲۴۶۵.

در رومال H. ای نیکو A (۲۴۷۲) . و. A om. (۲۴۶۷)

از شصت K (۲۴۷۵)

دید در قصری نبشته نام خویش . آن خود دانستش آن محبوب کیش
 بعد از آن گفتند کین نعمت و راست . کو بجان بازی بجز صادق نخواست ۲۴۱۰
 خدمت بسیار می بایست کرد . مر ترا تا بر خوری زین چاشت خورد
 چون تو کاهل بودی اندر التجا . آن مصیبتها عوض داد خدا
 گفت یا رب تا بصد سال و فزون . این چنینم ده بریز از من تو خون
 اندر آن باغ او چو آمد پیش پیش . دید در وی جمله فرزندان خویش
 گفت از من گم شد از تو گم نشد . بی دو چشم غیب کس مرگم نشد ۲۴۱۵
 تو نکردی فصد و از بینی دويد . خون افزون تا زتب چانت رهید
 مغز هر میوه بهست از پوستش . پوست دان تن را و مغز آن دوستش
 مغز نغزی دارد آخر آدمی . یکدی آنرا طلب گر زان دمی

در آمدن حمزه رضی الله عنه در جنگ بی زره،

اندر آخر حمزه چون در صف شدی . بی زره سرمست در غزو آمدی
 سینه باز و تن برهنه پیش پیش . در فگندی در صف شمشیر خویش ۲۴۲۰
 خلق پرسیدند کای عم رسول . ای هزبر صف شکن شاه فحول
 نه تو لا تلقوا بآیدیگم الی . تهلکه خواندی ز پیغام خدا
 پس چرا تو خویش را در تهلکه . می در اندازی چنین در معرکه
 چون جوان بودی و زفت و سخت زره . تو نمی رفتی سوی صف بی زره
 چون شدی پیر و ضعیف و منحفی . پردهای لا ابالی می زنی ۲۴۲۵
 لا ابالی وار با تیغ و سنان . می نمایی دار و گیر و امتحان
 تیغ حرمت می ندارد پیر را . گئی بود تمیز تیغ و تیر را

(۲۴۱۰) B نوشته . After this verse AH add:

دید در قصری نبشته نام خود . شد یقینش کان او بد نامزد

تو نکردی فضل A (۲۴۱۶) . گفت از من گم شد G (۲۴۱۵) . نخواست Bul. (۲۴۱۰)

در صف زدی Bul. (۲۴۱۶) . جنگ for حرب Bul. ABHK Heading: و Bul. om.

این فناجا چون جهان بود نیست . بازگشت عاریت بس سود نیست
 رحمتی افشان بر ایشان هر کبوت . در نهان خانه لَدِنا مُحَضَّرُون
 تا بدانی که زیان جسم و مال . سود جان باشد رهاوند از وبال ۲۴۱۰
 پس ریاضت را بجان شو مشتری . چون سپردی تن بخدمت جان بری
 ور ریاضت آیدت بی اختیار . سرینه شکرانه ده ای کامیار
 چون حَقّ داد آن ریاضت شکر کن . تو نکردی او کشیدت ز آمرِ کن

حکایت آن زنی کی فرزندش غمی زیست بنالید جواب آمد کی
 آن عوض ریاضت نُست و بجای جهاد مجاهدانست ترا،

آن زنی هر سال زاییدی پسر . بیش از شش مه نبوده عُمُرُور
 یا سه مه یا چهارمه گشتی تباه . ناله کرد آن زن که افغان ای اله ۲۴۰۰
 نه مَمّ بارس و سه ماهم قَرَح . نعمتم زویررو از قوس قُزَح
 پیش مردان خدا کرده نفیر . زین شکایت آن زن از دردِ نذیر
 بیست فرزند این چنین در گور رفت . آتشی در جانسان افتاد تفت
 تا شی بنمود اورا جتنی . باقی سبزی خوشی بی ضتی
 باغ گفتیم نعمت بی کفرا . کاصلِ نعمهاست و مجمعِ باغها ۲۴۰۵
 ورنه لا عین زات چه جای باغ . گفت نور غیب را یزدان چراغ
 مثل نبود آن مثال آن بود . تا برد بوی آنک او حبران بود
 حاصل آن زن دید آنرا مست شد . زان تجلی آن ضعیف از دست شد

(۲۴۱۴) K Bul. پس. In H the word is unpointed.

Heading: ABHK Bul. این عوض. A om. ترا.

افتاد و تفت ABH. آتشی در جان او. K Bul. (۲۴۰۴). قوس و قرح ABKH (۲۴۰۱).

و. A om. (۲۴۰۵). بی ظننی AK. باغی Bul. باقی for یافتی A (۲۴۰۴).

حاصل آنرا دید آن زن AH (۲۴۰۸).

گر ترا آید زجایِ نهی . کرد مظلومت دعا در محنتی
 تو همی گویی که من آزاده‌ام . بر کی من نهی نهاده‌ام
 ۲۴۵۰ تو گشای کرده شکلِ دگر . دانه رشتی دانه گی ماند بَر
 او زنا کرد و جزا صد چوب بود . گوید او من گی زدم کس را بعود
 نه جزای آن زنا بود این بلا . چوب گی ماند زنارا در خلا
 مار گی ماند عصارا ای کلیم . درد گی ماند دوارا ای حکیم
 تو بجای آن عصا آب منی . چون یفگندی شد آن شخص سنی
 ۴۲۵۰ یار شد یا مار شد آن آب تو . زان عصا چونست این اعجاب تو
 هیچ ماند آب آن فرزندرا . هیچ ماند نیشگر مرفندرا
 چون سجودی یا رکوعی مرد رشت . شد در آن عالم سجود او بهشت
 چونک پرید از دهانش حمد حق . مرغ جنت ساختش رب الفلق
 حمد و نسیحت نماند مرغ را . گرچه نطفه مرغ بادست و هوا
 ۲۴۶۰ چون زدست رُست ایشار و زکات . گشت این دست آن طرف نخل و نبات
 آب صبرت جوی آب خلد شد . جوی شیر خلد مهر نُست و ود
 ذوق طاعت گشت جوی انگین . مستی و شوق تو جوی خمرین
 این سیها آن اثرهارا نماند . کس نداند چوئش جای آن نشاند
 این سیها چون فرمان تو بود . چار جو هم مر ترا فرمان نمود
 ۲۴۶۵ هر طرف خواهی روانش میکنی . آن صفت چون بد چنانش میکنی
 چون منی تو که در فرمان نُست . نعل آن در امر تو آیند چُست
 و دود بر امر تو فرزند تو . که منم جزوت که کردی اش گرو
 آن صفت در امر تو بود این جهان . هم در امر نُست آن جوها روان
 آن درختان مر ترا فرمان برند . کان درختان از صفات با برند

این فرزندرا A (۲۴۵۶) شکلی ABK Bul. (۲۴۵۰)

زکوة G (۲۴۶۰) شد سجود او در آن عالم Bul. (۲۴۵۷)

پا برید Bul. (۲۴۶۶) کی کردی A. فرزند تو B Bul. میرود در امر Bul. (۲۴۶۷)

زین نسق غمخوارگان بی خبر . پسند می دادند او را از غیبر

جواب حمزه مر خلقرا،

گفت حمزه چونک بودم من جوان . مرگ می دیدم وداع این جهان
 ۲۴۲۰ سوی مردن کس بر رغبت کی رود . پیش از درها برهنه گی شود
 لیک از نور محمد من کون . نیستم این شهر فانی را زبون
 از برون حسن لشکرگاه شاه . پُر هی بینم ز نور حق سپاه
 خیمه در خیمه طناب اندر طناب . شکر آنک کرد بیدارم ز خواب
 آنک مردن پیش چشمش تهلکست . امر لا تلقوا بگیرد او بدست
 ۲۴۳۰ و آنک مردن پیش او شد فتح باب . سارغوا آید مرا در خطاب
 الحذر ای مرگ بینان بارغوا . العجل ای حشر بینان سارغوا
 الصلا ای لطف بینان افرحوا . البلا ای قهر بینان انرحوا
 هرکه یوسف دید جان کردش فدای . هرکه گرگش دید بر گشت از هدای
 مرگ هر یک ای پسر هرنگ اوست . پیش دشمن دشمن و بر دوست دوست
 ۲۴۴۰ پیش تراک آینه را خوش رنگیست . پیش زنگی آینه هم زنگیست
 آنک می ترسی ز مرگ اندر فرار . آن زخود ترسانی ای جان هوش دار
 روی زشت نیست نه رخسار مرگ . جان تو همچون درخت و مرگ برگ
 از تو رسته است از نکوبست از بدست . ناخوش و خوش هر ضمیرت از خودست
 گر بخاری خسته خود رکنه . ور حریر و قز دری خود رشنه
 ۲۴۵۰ دانک نبود فعل هرنگ جزا . هیچ خدمت نیست هرنگ عطا
 مزد مزدوران نمی ماند بکار . کان عرض وین جوهرست و پایدار
 آن همه سختی و زورست و عرق . وین همه سیمست و زرت و طبق

اندر قرار A (۲۴۴۱) من لا تلقوا Bul. (۲۴۴۴) شکر G (۲۴۴۳)

زرت و سیمست Bul. (۲۴۴۷) دانک for لیک ABHK Bul. (۲۴۴۵)

۲۴۹. هېچنانك وسوسه و وځې اَلَسْتُ . هر دو معقولند لیکن فرق هست
هر دو دَلالانِ بازارِ ضمیر . رخنهارا می‌سنایند ای امیر
گر تو صرافِ دلی فکرت شناس . فرق کن سِرِّ دو فکرِ چون نخاس
ور ندانی این دو فکرت از گمان . لا خلابه گوی و مشتاب و مران

حیله دفع مغبون شدن در بیع و شرا،

آن یکی یارے پیمبر را بگفت . که منم در بیعها با غبن جُفت
۲۴۹۵ مکرِ هر کس کو فروشد یا خرد . هېچو سخرست و زرام می‌برد
گفت در بیعی که تری از غرار . شرط کن سه روز خود را اختیار
که تا آنی هست از رحمان یقین . هست تعجیل ز شیطان لعین
پیش سگ چون لقمه نان افگنی . بُو کند آنگه خورد ای مُعْتَنی
او بیعتی بُو کند ما با خرد . هم بیویش بعقل مُشْتَقَد
۲۵۰۰ با تا آنی گشت موجود از خدا . تا بش روز این زمین و چرخها
ورنه قادر بود کو کُنْ فیکون . صد زمین و چرخ آوردی برون
آدی را اندک اندک آن هُمام . تا چهل سالش کند مردِ تمام
گرچه قادر بود کاندَر یك نَفَس . از عدم بَران کند پناه کس
عیسی قادر بود کو از یك دعا . بی توقف بر جهانِ مُرده را
۲۵۰۵ خالق عیسی بستواند که او . بی توقف مردم آرد سو بنو
این تا آنی از بی تعلیم نُست . که طلب آهسته باید بی سُبُکْت
جو یکی کوچک که دایم می‌رود . نه نَجَس گردد نه گد می‌شود
زین تا آنی زاید اقبال و سرور . این تا آنی بیضه دولت چون طُیور

دَلالِی B (۲۴۹۱).

AK (۲۴۹۲) and so Bul., which

has نخاس. (۲۴۹۸) BH ای مغتنی. (۲۵۰۲) A مردم تمام.

Bul. (۲۵۰۶) آن تا آنی. Bul. بی شکست. (۲۵۰۷) K جویک.

چون بامرِ نُسْت اینجا این صفات . پس در امرِ نُسْت آنجا آن جزات ^{۲۴۷۰}
 چون زدست زخم بر مظلوم رُست . آن درختی گشت ازو زقوم رُست
 چون زخمش آتش تو در دلهای زدی . مایه ناپاک جهنم آمده
 آتشت اینجا چو آدم سوز بود . آنچه از وی زاد مردافروز بود
 آتش تو فصدِ مردم می کند . نارِ کز وی زاد بر مردم زند ^{۲۴۷۰}
 آن سخنه‌ای چو مار و گزُومت . مار و کزدم گشت و می گیرد دُمت
 اولیارا داشتی در انتظار . انتظارِ رَسَخیزت گشت یار
 وعده فردا و پس فردای تو . انتظارِ حُثرت آمد وای تو
 منتظر مانی در آن روزِ دراز . در حساب و آفتاب جان‌گداز
 کآمانرا منتظر می داشتی . تخمِ فردا ره روم می کاشتی
 خشم تو تخمِ سبیرِ دوزخست . هین بکش این دوزخت را کین قُحاست ^{۲۴۸۰}
 کشتن این نار نشود جز بنور . نُورِک اطفاء نارِنا نَعْنُ الشُّکُور
 گر تویی نوری کئی حلی بَدست . آتشت زنده است و در خاکسترست
 آن تکلف باشد و رُپوش هین . ناررا نکشد بغیرِ نورِ دین
 تا نبینی نورِ دین این میاش . کآتش پنهان شود یک روز فاش ^{۲۴۸۰}
 نور آبی دان و هم بر آب چُش . چونک داری آب از آتش مَتَس
 آب آتش را کُشد کآتش بَخُوش . می بسوزد نسل و فرزندان او
 سوی آن مرغایان رو روزِ چند . تا ترا در آب حیوانی کشند
 مرغِ خاکی مرغِ آبی هم تنند . لیلِ خداند آب و روغنند
 هر یکی مواصلِ خود را بنده اند . احتیاطی کن بهم مانده اند

(۲۴۷۱) A نُسْت، with ر written under the initial letter of نُسْت.

(۲۴۷۲) AB Bul. in the first hemistich مردم سوز.

(۲۴۷۳) AH رست for زاد، corr. in H. (۲۴۷۴) G کزدمت and کزدم.

(۲۴۷۵) Bul. om. و. (۲۴۸۱) K اطفاء. (۲۴۸۲) A و خاکستر شدست.

(۲۴۸۳) Bul. این تکلف کن. (۲۴۸۴) Bul. نسل فرزندان. (۲۴۸۵) Bul. و آب.

گفت جُنت امشب غربی می‌روی . از تبار و خویش غایب می‌شوی
گفت نه نه بلك امشب جان من . می‌رسد خود از غربی در وطن
گفت رویت را کجا بینیم ما . گفت اندر حلقه خاص خدا^{۲۵۲۰}
حلقه خاص بنو پیوسته‌است . گر نظر بالا کنی نه سوی پست
اندر آن حلقه ز رَبِّ الْعَالَمِينَ . نور می‌تابد چو در حلقه نگین
گفت ویران گشت این خانه دریغ . گفت اندر مه نگر مگر بیخ
کرد ویران تا کند معورتر . قوم انبه بود و خانه مختصر

حکمت ویران شدن تن بمرگ،

من چو آدم بودم اوّل حبسِ کُرب . پُرسد اکنون نسلِ جانم شرق و غُرب^{۲۵۲۵}
من گدا بودم درین خانه چو چاه . شاه گشتم قصر باید بهر شاه
قصرها خود مرشهان را مأنس است . مرده‌را خانه و مکان گوری بس است
انبیاء تنگ آمد این جهان . چون شهان رفتند اندر لامکان
مردگانرا این جهان بنمود قَر . ظاهرش زفت و بمعنی تنگ بر^{۲۵۳۰}
گر نبودی تنگ این افغان زچپست . چون دوتا شد هرکه دروی بیش زیست
در زمان خواب چون آزاد شد . زان مکان بنگر که جان چون شاد شد
ظالم از ظلم طبیعت باز رست . مرد زندانی ز فکر حبس جست
این زمین و آسمان بس فراخ . سخت تنگ آمد بهنگام مُناخ
جسم بند آمد فراخ و سخت تنگ . خند او گریه فخرش جمله تنگ

و. A om. (۲۵۲۸)

حلقه نگین B (۲۵۲۲)

من چه آدم A (۲۵۲۵)

چه چاه A (۲۵۲۶) , باید شاه را , corr. in marg.

تنگ تر Bul. (۲۵۲۹)

چشم بند آمد ABK Bul. (۲۵۴۴)

مرغ کی ماند بیضه ای عید . گرچه از بیضه می آید پدید
 ۲۰۱۰ باش تا اجزای تو چون بیضها . مرغها زایند اندر انتها
 بیضه مارا چه ماند در شبه . بیضه گنجشک را دورست ره
 دانه آبی بدانه سبب نیز . گرچه ماند فرقهها دان ای عزیز
 برگها هرنگ باشد در نظر . میوها هر یک بود نوعی دگر
 برگهای جسمها مانده اند . لیک هر جانی برئی زنده اند
 ۲۰۱۵ خلق در بازار یکسان میروند . آن یکی در ذوق و دیگر دردمند
 همچنان در مرگ یکسان میروم . نیم در خُسران و نیمی خُروم

وفات یافتن بلال رضی الله عنه با شادی،

چون بلال از ضعف شد همچون هلال . رنگ مرگ افتاد بر روی بلال
 جفت او دیدش بگفتا و حَرَب . پس بلالش گفت نه نه وَا طَرَب
 تا کون اندر حَرَب بودم ززیست . توجه دانی مرگ چون عیش است و چیست
 ۲۰۲۰ این می گفت و رُخش در عین گفت . نرگس و گلبرگ و لاله می شگفت
 تاپ رُو و چشم پُر انوار او . می گواهی داد برگفتار او
 هر سیه دل می سیه دیدی و را . مردم دید سباه آمد چرا
 مردم نادیده باشد رُو سباه . مردم دید بود مرآت ماه
 خود که بیند مردم دید ترا . در جهان جز مردم دید فزا
 ۲۰۲۵ چون بغیر مردم دیدش ندید . پس بغیر او که در رنگش رسید
 پس جز او جمله مقلد آمدند . در صفات مردم دید بلند
 گفت جُفتش الفراق ای خوش خصال . گفت نه نه الوصال الوصال

(۲۰۱۶) Bul. چه عیش است. K om. و.

(۲۰۲۳) B مرآت شاه.

(۲۰۲۴) G خود کی بیند. (۲۰۲۵) G کی در رنگش.

(۲۰۲۷) ABHK الوصال است این وصال, corr. in H.

حامله گریان زَرَه کائِنَ الْهَناص . وَاَن جَنِین خندان که پیش آمد خلاص
هرچ زیر چرخ هستند اُمّهات . از جمّاد و از بهیسه و ز نیات
هر یکی از دریم غیری غافلند . جز کسانی که نبیه و کاملند
آنچ کُوسه داند از خانه کسان . بلکه از خانه خودش گی داند آن
آنچ صاحب دل بداند حالِ تو . تو ز حالِ خود ندانی ای عمو ۲۰۶۵

بیان آنک هرچ غفلت و غم و کاهلی و تاریکیست همه
از تنست که ارضی است و سفلی،

غفلت از تن بود چون تن روح شد . ببند او اسرار را بی هیچ بُد
چون زمین بر خاست از جَوّ فَلَک . نه شب و نه سایه باشد لی و لَک
هر کجا سایهست و شب یا سایگه . از زمین باشد نه از افلاک و مَه
دود پیوسته هر از هیزم بود . نه ز آتشیهای مُسْتَجِم بود
وَم افند در خطا و در غلط . عقل باشد در اصابتها فقط ۲۰۷۰
هر گرانی و گسل خود از تنست . جان ز خفت جمله در پریدنست
رُوی سرخ از غلبه خونها بود . رُوی زرد اثر جنبش صفر بود
رُو سپید از قوّت بَلْغَم بود . باشد از سودا که رُو ادر بود
در حقیقت خالق آثار اوست . لیک جز علت نبیند اهلِ پوست
مغز کو از پوستها آواره نیست . از طیب و علت او را چاره نیست ۲۰۷۵
چون دُوم بار آدمی زاده بزاد . پای خود بر فَرْقِ علّتها نهاد
علّتِ اوّل نباشد دین او . علّتِ جُزّوے ندارد کین او

(۲۰۶۱) A وین جنین . (۲۰۶۵) After this verse Bul. adds:

آنکه در پیشانیت بنموده اش . بو العجب که تو تنای دیدنش

نه و لک . G باشد فی و لک . H بی شب بی سایه باشد فی و لک (۲۰۶۷)

(۲۰۶۸) A om. و . A سایه گه . B با سایگه . (۲۰۶۱) G هیزم as in text.

تشبیه دنیا کی بظاہر فراخست و بمعنی تنگ و تشبیه خواب
کی خلاص است ازین تنگی؛

۲۵۴۵ همچو گرمابه که تنبیه بود . تنگ آبی جانت بخسید شود
گرچه گرمابه عریض است و طویل . زان بیش تنگ آیدت جان و کلیل
تا برون نآبی بنگشاید دلت . پس چه سود آمد فراخی منزلت
یا که کنش تنگ پوشی ای غوی . در ییابان فراخی میروے
آن فراخی ییابان تنگ گشت . بر تو زندان آمد آن صحرا و دشت
۲۵۵۰ هر که دید او مرترا از دور گفت . کو در آن صحرا چو لاله تر شگفت
او نداند که تو همچون ظالمان . از برون در گلشنی جان در فغان
خواب تو آن کنش بیرون کردنست . که زمانی جانت آزاد از تنست
اولیارا خواب ملکست ای فلان . همچو آن اصحاب کھف اندر جهان
خواب می‌بینند و آنجا خواب نه . در عدم در می‌روند و باب نه
۲۵۵۵ خانه تنگ و درون جان چنگ‌لُوک . کرد ویران تا کند قصر ملوک
چنگ‌لُوک چون جین اندر رحم . نه‌مہ گشتم شد این نفلان مہم
گر نباشد درد زہ بر مادر . من درین زندان میان آذر
مادر طبعم ز درد مرگ خویش . می‌کند ره تا رهد بر زہ زبیش
تا چرد آن برہ در صحرای سبز . ہین رحم بگشا کہ گشت این برہ گبز
۲۵۶۰ درد زہ گر رنج آستان بود . بر جین اشکستن زندان بود

۲۵۴۵) H آبی، with آید as variant. A Bul. بخسید بود. H بُخسید. G بخسید.

۲۵۴۷) A Bul. بنگشاید. ۲۵۵۲) A om. از.

۲۵۵۴) Bul. om. و before آنجا. ۲۵۵۵) Bul. و درو جان.

۲۵۵۶) A آذر. ۲۵۵۷) A آذر. Bul. نه مہم گشتم. A ۲۵۵۸) AHK Bul. می‌کند زہ.

۲۵۶۰) A Bul. آستان.

۲۵۹۵ دایم اندر آب کار ماهیست . مار را با او کجا همراهی است
 لیک در که مارهای پُر فتنند . اندرین یم ماهیها می کنند
 مکرشان گر خلق را شیدا کند . هم ز دریا تاسه شان رُسا کند
 و اندرین یم ماهیان پُر فتنند . مار را انرا بحر ماهی می کنند
 ماهیان قعر دریا جلال . بحرشان آموخته بحر حلال
 ۲۶۰۰ پس محال از تاب ایشان حال شد . نحس آنجا رفت و نیکو فال شد
 تا قیامت گر بگویم زین کلام . صد قیامت بگذرد وین ناتمام

آداب المستمعین و المریدین عند فیض الحکمة من لسان الشیخ،

بر ملولان این مکرر کردندست . نزد من عمر مکرر بُردنست
 شمع از برق مکرر بر شود . خاک از تاب مکرر زر شود
 گر هزاران طالبند و یک ملول . از رسالت باز می ماند رسول
 ۲۶۰۵ این رسولان ضمیر رازگو . مستمع خواهند اسرافیل خو
 نغوثی دارند و کبری چون شهبان . چاکری خواهند از اهل جهان
 تا ادبایشان بجاگه ناوره . از رسالتشان چگونه بر خوری
 گئی رسانند آن امانت را بنو . تا نباشی پیششان راکع دوتو
 هر ادبشان گئی همی آید پسند . گامدند ایشان زایوان بلند
 ۲۶۱۰ نه گدایانند کز هر خدمتی . از تو دارند ای مزور متنی
 لیک با بی رغبتیها اے ضمیر . صدقه سلطان بیفتان و امگیر
 اسب خود را اے رسول آسمان . در ملولان متگر و اندر جهان
 فرخ آن ترکی که استیزه نهد . اسبش اندر خندق آتش جهد

کاندین یم A (۲۵۹۸)

ضمیر و رازگو A (۲۶۰۵)

رساند A (۲۶۰۸)

و Bul. om. (۲۶۰۰)

بندگی خواهند Bul. (۲۶۰۶)

و اندر جهان H (۲۶۱۲)

می‌پرد چون آفتاب اندر افق . با عروس صدق و صورت چون تنق
 بلك بیرون از افق وز چرخها . بی مکان باشد چو ارواح و نهی
 بل غفلت ماست سایه‌های او . می‌فتد چون سایه‌ها در پای او ۲۵۸۰
 مجتهد هرگز که باشد نص‌شناس . اندر آن صورت نبیند قیاس
 چون نیابد نص اندر صورتی . از قیاس آنجا نباید عبرتی

تشبیه نص با قیاس،

نص و خیر روح قدسی دان یقین . و آن قیاس عقل جزوی تحت این
 عقل از جان گشت با إدراک و فر . روح او را کی شود زیر نظر
 لیک جان در عقل تأثیری کند . زان اثر آن عقل تدبیری کند ۲۵۸۵
 نوح وار از صدقی زد در سو روح . کویم و کشتی و کو طوفان نوح
 عقل اثر را روح پندارد ولیک . نور خور از قرص خور دورست نیک
 زان بقرصی سالکی خرسند شد . تا ز نورش سوی قرص افگند شد
 زانک این نوری که اندر سافل است . نیست دایم روز و شب او آفل است
 و آنک اندر قرص دارد باش و جا . غرقه آن نور باشد دایما ۲۵۹۰
 نه محابش ره زند خود نه غروب . و رهید او از فراق سینه‌کوب
 این چنین کس اصلش از افلاک بود . یا مبدل گشت گر از خالک بود
 زانک خاکی را نباشد تاب آن . که زند بر وی شعاعش جاودان
 گر زند بر خاک دایم تاب خور . آنچنان سوزد که ناید زو ثمر

بی مکان همچون (۲۵۷۹) Bul. در چرخها. In the second hemistich H has
 . غفلت و نهی.

(۲۵۸۰) ABGHK Bul. سایه‌های او.

Heading: Bul. نص و قیاس.

(۲۵۸۶) A صدقی. G صدقی. Bul. نوح. کویم و کشتی کو طوفان نوح.

(۲۵۹۱) In H a corrector has indicated that خود and نه should be transposed.

۲۶۳۰ تو عِدْوِ او نه خصمِ خودی . چه غم آتش را که تو هیزم شدی
ای عجب از سوزش او کم شود . یا ز دردِ سوزش پُر غم شود
رحمتش نه رحمتِ آدم بود . که مزاجِ رحمِ آدم غم بود
رحمتِ مخلوق باشد غُصّه ناک . رحمتِ حق از غم و غُصّه ست پاک
رحمت بی چون چنین دان ای پدر . نایبِ اندر و هر از وی جز اثر

فرق میان دانستن چیزی بمثال و تقلید و میان دانستن
ماهیت آن چیز،

۲۶۳۵ ظاهرست آثار و میوهٔ رحمتش . لیک گئی داند جز او ماهیتش
هیچ ماهیاتِ اوصافِ کمال . کس نداند جز بآثار و مثال
طفل ماهیت نداند طمرا . جز که گویی هست چون حلوا ترا
گئی بود ماهیت ذوقِ جماع . مثلِ ماهیاتِ حلوا ای مُطاع
لیک نسبت کرد از رویِ خوشی . با تو آن عاقل چو تو کودک و شی
۲۶۴۰ تا بداند کودک آنرا از مثال . گر نداند ماهیت یا عینِ حال
پس اگر گویی بدانم دور نیست . ور ندانم گنتِ کذب و زور نیست
گر کسی گوید که دانی نوح را . آن رسولِ حق و نورِ روح را
گر بگویی چون ندانم کآن قمر . هست از خورشید و مه مشهورتر
کودکانِ خرد در کتابها . و آن امامانِ جمله در محرابها
۲۶۴۵ نام او خوانند در قرآن صریح . قصّه اش گویند از ماضی فصیح
راست گو دانیش تو از رویِ وصف . گرچه ماهیت نشد از نوح کشف

یا ز دردِ سوزش او غم خورد Bul. (۲۶۳۱)

غم خورد Bul. (۲۶۳۲)

و. G گئی as in text. Bul. om. (۲۶۳۵)

که بود B (۲۶۳۸)

با عین حال AB (۲۶۴۰)

ور بگویی که ندانم زور نیست BK Bul. in the second hemistich have (۲۶۴۱)

گرم گرداند فرس را آنچنان . کی کند آهنگِ اوجِ آسمان
 ۲۶۱۵ چشم را امر غیر و غیرت دوخته . همچو آتش خشک و تر را سوخته
 گر پشیمانی بَرُو عیبی کند . آتشِ اوّل در پشیمانی زند
 خود پشیمانی نرُوید از عدم . چون بیند گری صاحبِ قدم

شناختن هر حیوانی بوی عدوّ خود را و حذر کردن و بطالت
 و خسارت آنکس کی عدوّ کسی بود کی از و حذر ممکن
 نیست و فرار ممکن نی و مقابله ممکن نی،

اسب داند بانگ و بوی شیر را . گرچه حیوانست الا نادرا
 بل عدوّ خویش را هر جانور . خود بداند از نشان و از اثر
 ۲۶۲۰ رومِ خُفّاشک نیارد بر پرید . شب برون آمد چو دزدان و چرید
 از همه محروم تر خُفّاش بود . که عدوّ آفتاب فاش بود
 نه تواند در مُصافش زخم خورد . نه بنفرین تاندش مهجور کرد
 آفتابی که بگرداند فُتاش . امر برای غصّه و قهر خُفّاش
 غایت لطف و کمال او بود . گرنه خُفّاش کجا مانع شود
 ۲۶۲۵ دشمنی گیری بحدّ خویش گیر . تا بود ممکن که گردانی اسیر
 قطره با قُلْزُم چواستیزه کند . ابله است او ریش خود بر می کند
 حیل او امر سیالش نگذرد . چنبره حُجَره قمر چون بر دَرَد
 با عدوّ آفتاب این بُد عتاب . اے عدوّ آفتاب آفتاب
 ای عدوّ آفتابی کز قَرش . می بلرزد آفتاب و اخترش

۲۶۱۵ A Bul. برون آید. (۲۶۲۴) B for کی. AH. که.

(۲۶۲۴) Written in marg. H, apparently by the original hand.

(۲۶۲۶) ABHK چه استیزه corr. in H.

(۲۶۲۷) Bul. چنبر.

يَعْرِفُونَ الْأَنْبِيَا أَضْدَادُهُمْ . مِثْلَ مَا لَا يَشْتَبِهَ أَوْلَادُهُمْ
 همچو فرزندانِ خود داندشان . میکران با صد دلیل و صد نشان
 ۲۶۶۵ لیک از رشک و حسد پنهان کنند . خویشان را بر ندانم و زنند
 پس چو بَعْرِفَ گشت چون جای دگر . گشت لَا بَعْرِفُهُمْ غَيْرِے فَذَرِ
 اِنَّهُمْ تَحْتَ قَبَابِی کایمون . جز که یزدانشان نداند زآزمون
 هر بنسبت گیر این مفتوح را . که بدانی و ندانی نوح را

مسئله فنا و بقای درویش،

گفت فایل در جهان درویش نیست . و بود درویش آن درویش نیست
 ۲۶۷۰ هست امر رُوی بقای ذات او . نیست گشته وصف او در وصفِ هو
 چون زبانه شمع پیش آفتاب . نیست باشد هست باشد در حساب
 هست باشد ذات او تا تو اگر . بر نمی پنبه بسوزد زان شر
 نیست باشد روشنی ندهد ترا . کرده باشد آفتاب او را فنا
 در دو صد مَنْ شَهِدَ يَكِ اَوْقِيَهْ خَل . چون در افگندی و در وی گشت حل
 ۲۶۷۵ نیست باشد طعمِ خل چون می چشی . هست اَوْقِيَهْ فزون چون بر کشی
 پیش شیری آهوی بی هوش شد . هستی اش در هست او رُوبوش شد
 این قیاس ناقصان بر کارِ رَب . جوشش عشقست نه از ترکِ ادب
 نبضِ عاشق بی ادب بر می جهد . خویش را در کفّه شه می نهد
 بی ادب تر نیست کس زو در جهان . با ادب تر نیست کس زو در پنهان
 ۲۶۸۰ هر بنسبت دان وفاق ای مُتَجَبِّ . این دو ضد با ادب یا بی ادب
 بی ادب باشد چو ظاهر بشگری . که بود دعوی عشقش هم سَری

در جای دگر . Bul. چو يَعْرِفَ H (۲۶۶۶) . مِثْلَ G. اولادهم and اضدادهم H (۲۶۶۲)

آهوی . BHK Bul. (۲۶۷۶) . بر کفّه . AH Bul. (۲۶۷۸) . corr. in H.

ای منتخب . ABK Bul. (۲۶۸۰)

ور بگوئی من چه دانم نوح را • همچو اوی داند اورا اے فتی
 مور لنگم من چه دانم قبل را • پشه گی داند اسرافیل را
 این سخن هم راستست از روی آن • که بهاهیت پندایش ای فلان
 ۲۶۵۰ عجز از ادراک ماهیت عمو • حالت عامه بود مطلق مگو
 زآنک ماهیات و سیر سیر آن • پیش چشم کاملان باشد عیان
 در وجود از سیر حق و ذات او • دورتر ابر فم و استبصار کو
 چونک آن مخفی نماند از بحرمان • ذات و وصفی چیست کان ماند نهان
 غفل بجئی گوید این دورست و گو • بی زتاویلی محالی کم شنو
 ۲۶۵۵ قطب گوید مر ترا ای سست حال • آنچه فوق حال نیت آید محال
 واقعانی که کونست برگشود • نه که اول هر محالت و نبود
 چون رهنایت زده زندان کرم • تبهرا بر خود مکن حبس ستم

جمع و توفیق میان نفی و اثبات يك چیز از روی نسبت
 و اختلاف جهت،

نفی آن يك چیز و اثباتش رواست • چون جهت شد مختلف نسبت دوتاست
 ما رَمِيتْ إِذْ رَمِيتْ از نسبت است • نفی و اثباتست و هر دو مُثَبِّتْ
 ۲۶۶۰ آن تو افگندی چو بر دست تو بود • تو نه افگندی که قوت حق نمود
 زورِ آدم مرادما حدّے بود • مُثَبِّتْ خاكِ اِشْكِسْتِ لشکر گی شود
 مُثَبِّتْ مُثَبِّتْ نیت و افگندن زماست • زین دو نسبت نفی و اثباتش رواست

(۲۶۴۷) Bul. همچو اوی داند.

(۲۶۴۹) Written in marg. H, apparently by the original hand.

(۲۶۵۲) H کَانَ for آن. Bul. ذات وصفی.

Heading: A يك چیزی. Bul. جمع و تفریق.

(۲۶۵۹) A Bul. om. و before در دو. G in marg. gives راستست as a variant

of مُثَبِّتْ. (۲۶۶۰) Bul. در دست تو. (۲۶۶۱) Bul. آدم زاده را.

ز آنج گشتی شاد بس کس شاد شد . آخر از وی جست و همچون باد شد
از تو هم بجهد تو دل بر وی منه . پیش از آن کو بجهد از وی تو بجه

پیدا شدن روح القدس بصورت آدمی بر مریم بوقت برهنگی
و غسل کردن و پناه گرفتن بحق تعالی،

۲۷۰۰ همچو مَرَم گوی پیش از قَوْتِ مَلِك . نقش را کَالْعَوْدُ بِالرَّحْنِ مِنْكَ
دید مریم صورتی بس جان فزا . جان فزایی دل رُبایی در خلا
پیش او بر رُست از رُوی زمین . چون مه و خورشید آن رُوحِ الْأَمین
از زمین بر رُست خوبی بی نقاب . آن چنان کز شرق رُوید آفتاب
لرزه بر اعضای مریم افتاد . کو برهنه بود و ترسید از فساد
۲۷۰۵ صورتی که یوسف ار دیدی عیان . دست از حیرت بُریدی چون زنان
همچو گل پیشش برُوید آن زرگل . چون خیالی که بر آرد سر زریل
گشت بی خود مریم و در بی خودی . گشت بجهم در پناه ایزده
ز آنک عادت کرده بود آن پاك جیب . در هزیمت رخت بردن سوی غیب
چون جهانرا دید ملکی بی قرار . حازمانه ساخت زان حضرت حصار
۲۷۱۰ تا بگام مرگ حصنی باشدش . که نیابد خصم رام مَقْصَدَس
از پناه حق حصاره به ندید . بُورنگه نزدیکِ آن دیز بر گرید
چون بدید آن غمزه‌های عقل سوز . که ازو می شد جگرها تیزدوز
شاه و لشکر حلقه در گوشش شد . خسروان هوش بی هوش شد
صد هزاران شاه مملوکش برِق . صد هزاران بدر را داده بدیق

پیش کو بجهد تو خود از وی بجه ABHK . دل در وی A (۲۶۱۱) . و A om. (۲۶۱۸)

Heading: AH add مریم after گرفتن . In A Bul. the Heading follows v. ۲۷۰۰ .

گشت مریم پیخود B Bul. (۲۷۰۷) . بروید او Bul. (۲۷۰۶) . و A om. (۲۷۰۴)

ملک Bul. (۲۷۰۶)

چون بیاطن بنگری دعوی کجاست . او و دعوی پیش آن سلطان فناست
 مات زید اگر فاعل بود . لبك فاعل نیست کو عاقل بود
 او ز روی لفظ نحوے فاعلست . ورنه او منقول و موش فاعلست
 ۲۶۸۵ فاعل چه کو چنان مفہور شد . فاعلیها جمله از وے دور شد

قصه وکیل صدر جهان که متمم شد و از بخارا گریخت
 از بیم جان، باز عشقش کشید رویشان،
 که کار جان سهل باشد عاشقانرا،

در بخارا بند صدر جهان . متمم شد گشت از صدرش نهان
 مدت ده سال سرگردان بگشت . گه خراسان گه کھستان گاه دشت
 از پس ده سال او از اشتیاق . گشت بی طاقت زایام فراق
 گفت تاب فرقم زین پس نماند . صبرگی داند خلعت را نشاند
 ۲۶۹۰ از فراق این خاکها شوره بود . آب زرد و گند و تیره شود
 باد جان افزا و رخم گردد ویا . آتشی خاکسترے گردد هیا
 باغ چون جنت شود دائر المرص . زرد و ریزان برگه او اندر حرص
 غلب دَرَاک از فراق دوستان . همچو تیرانداز اشکسته کان
 دوزخ از فرقت چنان سوزان شدست . پیر از فرقت چنان لرزان شدست
 ۲۶۹۵ گر بگویم از فراق چون شرار . تا قیامت یک بود از صد هزار
 پس ز شرح سوز او کم زن نفس . رَبِّ سَلِّمْ رَبِّ سَلِّمْ گوی و بس
 هرج از وی شاد گردی در جهان . از فراق او بیندیش آن زمان

(۲۶۸۵) Bul. چه . (۲۶۸۷) Bul. om. آن .

Heading: B Bul. کار جهان سهل باشد .

(۲۶۹۲) A om. و . (۲۶۹۰) Bul. شوره شود . مدنی (۲۶۸۷) AHK .

(۲۶۹۶) AH گوی بس .

گر هاره فصل تابستان بُدی • سوزش خورشید در بُستان شدی
 مَنبَش را سوختی از بیخ و بُن • که دگر تازه نگشتی آن کهن
 گر تَرش رویت آن دَی مُشَق است • صیف خندانست اما مُحْرِفت
 چونک قبض آید تو در وی بسط بین • تازه باش و چین میفکن در جبین
 ۲۷۴۰ کودکان خندان و دانایان تَرش • غم جگر را باشد و شادی زش
 چشمِ کودک همچو خر در آخرست • چشمِ عاقل در حسابِ آخرست
 او در آخر چرب و بیند علف • وین زَقْصَابِ آخرش بیند تلف
 آن علف تلخست کین قَصَاب داد • بهر لحم ما ترازوی نهاد
 رَو زِحْکَمَت خور علف کآنرا خدا • بی غرض دادست از محض عطا
 ۲۷۴۵ فهمِ نان کردی نه حکمت ای رهی • زانچ حق گفتن کُلُوا مِن رَزْقِهِ
 رزقِ حق حکمت بود در مرتبت • کان گلوگیرت نباشد عاقبت
 این دهان بسنی دهانی باز شد • کو خورنده لقمه‌ای راز شد
 گر ز شیر دیوتن را وَا بُرے • در فطام او بسی نعمت خورے
 تَرْک جُوشش شرح کردم نیم‌خام • از حکیم غزنوی بشنو تمار
 ۲۷۵۰ در اَلْهِنامه گوید شرح این • آن حکیم غیب و فَخْرُ الْعَارِفین
 غم خور و نان غم‌افزایان مخور • زَانْک عاقل غم خورد کودک شکر
 قنَد شادی میوه باغ غمست • این فرح زخمست و آن غم مرهمست
 غم چو بینی در کنارش کش بعشق • از سر رُبُوهُ نظر کن در دِمشق
 عاقل از انگور مَف بیند هی • عاشق از معدوم شی بیند هی
 ۲۷۵۵ جنگ می‌کردند حمالان پَریس • تو مکش تا من کشم حملش چو شیر
 زَانْک زان ریخش می‌دیدند سود • حمل را هر یک زد دیگر می‌ربود

شدی (۲۷۲۶) ABHK Bul. در بستان زدی. In G a corrector has written زدی above.

این علف (۲۷۴۲) A. دیگر (۲۷۲۷) A. BK Bul. بر جبین، and so corr. in H.

جر زشردیو (۲۷۴۸) A. تَرْک جُوشش GH (۲۷۴۹) as in text.

رَبُوهُ G (۲۷۵۲). ریخش G (۲۷۵۶).

۲۷۱۵ زهره فی مر زهره را تا کم زند . غفل گش چون بیند کم زند
 من چه گویم که مرا در دوختست . دنگه مرا دنگه او سوختست
 دود آن نارم دلیلم من برو . دور از آنم شه باطل ما عبرو
 خود نباشد آفتابی را دلیل . جز که نور آفتاب مستطیل
 سایه کی بود تا دلیل او بود . این بسنش که ذلیل او بود
 ۲۷۲۰ این جلالت در دلالت صادقست . جمله ادراکات پس او سابقست
 جمله ادراکات بر خرمای لنگ . او سوار باد پزان چون خدنگ
 گر گریزد کس نیابد گرد شه . ور گریزند او بگیرد پیش ره
 جمله ادراکات را آرام فی . وقت میدانست وقت جام فی
 آن یکی و همی جو بازی می پرد . و آن دگر چون تیر معبری درد
 ۲۷۲۵ و آن دگر چون کشتی با باذبان . و آن دگر اندر تراجیع هر زمان
 چون شکاری می نمایدشان زدور . جمله حمله می فرایند آن طیور
 چونک ناپیدا شود حیران شوند . همچو جفدان سوی هر ویران شوند
 منظر چشمی بهم یک چشم باز . تا که پیدا گردد آن صید بناز
 چون بهاند دیر گویند از ملال . صید بود آن خود عجب یا خود خیال
 ۲۷۳۰ مصلحت آنست تا یک ساعتی . قوتی گیرند و زور اثر راحتی
 گر نبود شب همه خلفان زاز . خویشان را سوختندی زاهنزاز
 از هوس وز حرص سود اندوختن . هر کسی دادی بدن را سوختن
 شب پدید آید جو گنج رحمتی . تا رهند از حرص خود یکساعتی
 چونک قبضی آیدت ای راهرو . آن صلاح نیت آتش دل مشو
 ۲۷۳۵ زانک در خرجی در آن بسط و گشاد . خرج را دخلی ببايد زاعتداد

بگیرند A . ور گریزد او Bul . نیاید گرد شه A (۲۷۲۲) . نور آفتابی A (۲۷۱۸)

biz دیگر A (۲۷۲۵) . دیگر A (۲۷۲۴) . و وقت جام Bul (۲۷۲۳)

گنجی A (۲۷۲۴) . انداختن Bul (۲۷۲۲) . صید نیاز ABHK Bul (۲۷۲۸)

و A om. (۲۷۲۵) . آیس دل K Bul (۲۷۲۴)

مَرَبَّهَا بَنَگَرِ کِه نَفَشِ مُشْکِلِم . هَر هَلَالِم هَر خِیَالِ اَنْدَرِ دِلِم
 چُون خِیَالِی دَر دِلَت اَمَد نَشَسْت . هَر کِجَا کِه یِ گِرِیْزِی بَا تَوَسْت
 ۲۷۷۵ جَزِ خِیَالِی عَارِضَتِی بَاطِلِی . کُو بُود چُون صَبَحِ کَاذِبِ آفِلِی
 مَن چُو صَبَحِ صَادِقِم اَز نَوْرِ رَب . کِه نَگَرْدَد رِگَرِیْزِی رُوزِم هِیچ شَب
 هِیْن مَکَن لَا حَوْلِ عِیْمَرَانِ زَادَهَام . کِه زَلَا حَوْلِ اِیْن طَرَفِ افْتَادَهَام
 مَر مَرَا اَصْل و عِذَا لَا حَوْلِ بُود . نَوْرِ لَا حَوْلِی کِه پِیْشِ اَز قَوْلِ بُود
 تُو هِی گِیْرِی پَنَاهِ اَز مَن بَحَقِ . مَن نَگَارِیْدَه پَنَاهِم دَر سَقِ
 ۲۷۸۰ اَن پَنَاهِ مَن کِه مَخْلَصَهَاتِ بُود . تُو اَعُوذِ آری و مَن خُودِ اَن اَعُوذِ
 آفَتِی نَبُود بَتَرَانِ نَاشِنَاخْت . تُو بَرِ یَارِ و نَدَانِی عَشَقِ بَاخْت
 یَارِ رَا اَغْبَارِ پَنَداری هِی . شَادِیْ رَا نَامِ بَنَهَادِی غَمِ
 اِیْن چِنِیْنِ نَخْلِی کِه لَطَفِ یَارِ مَاسْت . چُونِکِ مَآ دَزْدِمِ نَخْلَشِ دَارِ مَاسْت
 اِیْن چِنِیْنِ مُشْکِیْنِ کِه زَلَفِ مِیْرِ مَاسْت . چُونِکِ بِی عَقْلِمِ اِیْن زَنْجِیْرِ مَاسْت
 ۲۷۸۵ اِیْن چِنِیْنِ لَطَفِی چُو نِیْلِی مِی رُود . چُونِکِ فِرْعَوْنِمِ چُونِ خُونِ مِی شُود
 خُونِ هِی گُویْدِ مَن اَمِ هِیْنِ مَرِیْزِ . یُوسُفِ گِرِگِ اَز تَوَمِ اِی پُرسِیْنِیْزِ
 تُو نَمِی بِنِی کِه یَارِ بَرْدِیَارِ . چُونِکِ بَا اوِ ضِدِ شَدِی گِرْدَدِ چُو مَرِ
 لَحْمِ اوِ و شَحْمِ اوِ دِیْگَرِ نَشَدِ . او چَنَانِ بَدِ جَزِ کِه اَز مَنظَرِ نَشَدِ

عزم کردن آن وکیل از عشق که رجوع کند ببخارا لا اُبالی وار،

شمعِ مَریَمِ را بِهَلِ اَفِرُوخَنه . کِه بُخَارَا مِی رُود اَن سوخَنه
 ۲۷۹۰ سَخْتِ بِی صَبَرِ و دَر اَنشَدَانِ تِیْزِ . رَوِ سَوِی صَدَرِ جِهَانِ مِی کَن گِرِیْزِ

عارضی و باطلی AK . خیال AKH (۲۷۷۵) . آید نشست Bul. (۲۷۷۴)

(۲۷۷۸) Suppl. in marg. A. (۲۷۷۶) Suppl. in marg. A. BG نگاریده with *idāfat*.

تو بر یاری ندانی A (۲۷۸۱) . بود for بود Bul. (۲۷۸۰) . نگاریده Bul.

بُد H . آن چنان بد A (۲۷۸۸)

Heading: AB این وکیل

می کن but originally می کن گریز H (۲۷۹۰)

مُرد حق کو مُرد آن بی‌مایه کو . این دهد گنجیت مُرد و آن نَسو
 گنج زری که چو خسپی زیر ریگ . با تو باشد آن نباشد مُردِ ریگ
 پیش پیش آن جنازه‌ت می‌دود . مونس گورا و غریبی می‌شود
 ۲۷۶۰ بهر روز مرگ این دم مرده باش . تا شوی با عشق سَرمد خواجه‌تاش
 صبر می‌بیند ز پُرده اجتهاد . رُوی چون گلنار و زلفین مُراد
 غم چو آینه‌ست پیش مجتهد . کاندین ضد می‌نماید رُوی ضد
 بعد ضد رنج آن ضد دگر . رُو دهد یعنی گشاد و کَر و فر
 این دو وصف از پنجه دست بین . بعد قبض مُشت بسط آید یقین
 ۲۷۶۵ پنجه را گر قبض باشد دایما . یا همه بسط او بود چون مبتلا
 زین دو وصف کار و مکتب منتظم . چون پر مرغ این دو حال اورا مِم
 چونک مریم مضطرب شد یکرمان . همچنانک بر زمین آن ماهیان

گفتن روح القدس مریم را که من رسول حتم بتو آشفته مشو
 و پنهان مشو از من که فرمان اینست،

بانگ بر وی زد نمودار کرم . که امینِ حضرتم از من مَرَم
 از سَرافرازانِ عزت سَر مکش . از چنین خوش مَحَرمان خود در مکش
 ۲۷۷۰ این می‌گفت و ذُباله نور پاک . از لبش می‌شد پَی‌آپی بر سَماک
 از وجود می‌گریزی در عدم . در عدم من شام و صاحب‌عَلم
 خود بَنه و بَنگاه من در نیستیت . یکسواره نقش من پیش ستیت

و. A om. . جنازه‌ت می‌رود. Bul. (۲۷۵۹) . مرده‌ریگ. Bul. (۲۷۵۸)

قبض مُشت A (۲۷۶۴) . گشاد کَر A (۲۷۶۲) . GH عشق as in text. (۲۷۶۰)

و. A om. (۲۷۶۶) . با همه A . قبض باشد A (۲۷۶۵)

Heading: A om. . و پنهان مشو. A om. رسول before من. A om.

A apparently دم for خود, but the reading is uncertain. (۲۷۶۶)

ستیت G . بن و بَنگاه. Bul. (۲۷۷۲) . زباله. Bul. (۲۷۷۰)

پس کدامین شهر ز آنها خوشترست . گفت آن شهری که در وی دلبرست
 ۲۸۱۰ هرکجا باشد شه مارا بساط . هست صحرا گر بود سم انجباط
 مرکجا که یوسفی باشد چو ماه . جنتست ارچه که باشد قعر چاه

منع کردن دوستان او را از رجوع کردن بخارا و تهدید کردن و لا ابالی گفتن او،

گفت او را ناصحی اے بی خبر . عاقبت اندیش اگر دارے هنر
 در نگر پس را بغفل و پیش را . همچو پروانه مسوزان خویش را
 چون بخارا میروے دیوانه . لایق زنجیر و زندان خانه
 ۲۸۱۵ او ز تو آهن میخاید زخشم . او میجوید ترا با بیست چشم
 میکند او تیز از بهر تو کارد . او سگ فحطست و تو انبان آرد
 چون رهیدی و خدایت راه داد . سوی زندان میروی چون فتاد
 بر تو گر ده گون موکل آمدی . عقل بایستی کریشان کم زدی
 چون موکل نیست بر تو هیچ کس . از چه بسته گشت بر تو پیش و پس
 ۲۸۲۰ عشق پنهان کرده بود او را اسیر . آن موکل را نمی دید آن نذیر
 هر موکل را موکل مختفیبست . ورنه او در بند سگ طبعی زچیبست
 خشم شاه عشق بر جانش نشست . بر عوانی و سیه رویش بست
 میزند او را که هین او را بزن . زان عوانان پنهان افغان من
 هر که بینی در زبانی می رود . گرچه تنها با عوانی می رود
 ۲۸۲۵ گر ازو واقف بدے افغان زدے . پیش آن سلطان سلطان شده

او گرچه into ارچه که (۲۸۱۱) In A a corrector has altered

Heading: Bul. لا ابالی وار.

کُم زدی (۲۸۱۸) G Bul. اگر داری نظر. (۲۸۱۲)

هر موکل را موکل B. هر موکل را موکل A. (۲۸۲۱)

این بخارا مَنَبَعِ دانش بود . پس بخارایست هرک آتش بود
 پیشِ شبخی در بخارا اندری . تا بخواری در بخارا ننگری
 جز بخواری در بخارای دلش . راه ندهد جزر و مدّ مشکش
 اے خنک آنرا که ذلّت نفسُ . وای آنکسرا که یزدی رفسُ
 ۲۷۹۰ فرقتِ صدرِ جهان در جانِ او . پاره پاره کرده بود ارکانِ او
 گفت بر خیزم هم آنجا و روم . کافر ار گشتم دگر ره بگروم
 و روم آنجا بیفتم پیشِ او . پیشِ آن صدرِ نکو اندیشِ او
 گویم افکندم پیشت جانِ خویش . زند کن یا سر بُر مارا چو میش
 کشته و مرده پیشت ای قمر . به که شاه زندگان جای دگر
 ۲۸۰۰ آرمودم من هزاران بار پیش . بی تو شیرین ی نینیم عیشِ خویش
 غَنّ لّی یا مُبْتَنّی لَحْنِ الثُّور . اُبْرُکّی یا نافتی تَمَّ السُّور
 اَبْلَعِ یا اَرْضُ دَمْعِ قَدَکَفّی . اِشْرَبِ یا نَفْسُ وِرْدًا قَدْ صَفَا
 عُدَّتْ یا عِیدی اِلَینَا مَرْحَبَا . نَعَمْ ما رَوَحَتْ یا رِیحَ الصَّبَا
 گفت ای یاران روان گشتم وداع . سوی آن صدری که امیرست و مُطاع
 ۲۸۰۵ در بدم در سوز بریان ی شوم . هرچ بادا باد آنجا ی روم
 گرچه دل چون سنگِ خارا ی کند . جانِ من عزمِ بخارا ی کند
 مَسْکِنِ یارست و شهرِ شاهِ من . پیشِ عاشقِ این بود حُبُّ الْوَطَنِ

پرسیدن معشوقی از عاشق غریب خود کی از شهرها کدام شهر را
 خوشتر یافتی و انبوه‌تر و محن‌ش‌تر و پر نعمت‌تر و دل‌گشا‌تر،
 گفت معشوقی بعاشق کای فتی . تو بغربت دیده بس شهرها

A. کی ذلت A (۲۷۹۴). جرّ و مدّ AH (۲۷۹۲). آتش G. آتش بود AK (۲۷۹۱).

نیکو اندیش A (۲۷۹۷). دیگر ره A. خیزم و آنجا A (۲۷۹۶). بردی رفسه B. بردی رفسه.

که میرست Bul. کامیرست ABHK (۲۸۰۴). دیگر A (۲۷۹۹).

دل‌گشا‌تر و جواب او Bul. Heading:

بس کنم دلبر در آمد در خطاب . گوش شو و الله اعلم بالصواب
 ۲۸۴۵ چونك عاشق توبه کرد اکنون بترس . کو چو عبارات کند بر دار دَرس
 گرچه این عاشق بخارا می رود . نه بدرس و نه باستا می رود
 عاشقان را شد مدرّس حسن دوست . دفتر و درس و سبقشان روی اوست
 خامشند و نعره تکرارشان . می رود تا عرش و تخت یارشان
 دَرشان آشوب و چرخ و زلزله . نه زیادانست و باب سلسله
 ۲۸۵۰ سلسله این قوم جعد مشک بار . مسئله دَورست لیکن دَورِ یار
 مسئله کس ار پُرسد کس ترا . گو نگنجد گنج حق در کیسها
 گر دم خلع و مبارا می رود . بد مین ذکر بخارا می رود
 ذکر هر چیزی دهد خاصیتی . زآنک دارد هر صفت ماهیتی
 در بخارا در هنرها بالقی . چون بخواری زو نهی زان فارغی
 ۲۸۵۵ آن بخاری غصه دانش نداشت . چشم بر خورشید پیش می گاشت
 هر که در خلوت ببینش یافت راه . او ز دانشها نجوید دستگاه
 با جمال جان چو شد همکاسه . باشدش ز اخبار و دانش ناسه
 دید بر دانش بود غالب فرا . زان هم دنیا بچربد عامه را
 زآنک دنیا را می بینند عین . و آن جهانی را می دانند دین

رو نهادن آن بنده عاشق سوی بخارا،

۲۸۶۰ رُو نهاد آن عاشقِ خونابه ریز . دل طپان سوی بخارا گرم و تیز
 ریگِ آمون پیش او همچون حریر . آبِ جیحون پیش او چون آب گیر

(۲۸۴۹) Bul. آشوب چرخ.

(۲۸۵۲) K و مبارا . ضلع.

(۲۸۵۴) BG om. The verse is suppl. in marg. G by a later hand.

(۲۸۵۵) K Bul. در خورشید . (۲۸۵۸) A غالب فرا .

(۲۸۶۱) AB Bul. ریگ هامون .

ریختی بر سر پیش شاه خاك . تا امان دیدی زدیو سہمناک
میر دیدے خویش را اے کم زمور . زان ندیدے آن موکل را سو کور
غزہ گشتی زین دروغین پَر و بال . پَر و بالی کو گشتد سوی وبال
پَر سبک دارد رہ بالا کند . چون رگل آلو شد گرانیہا کند

لا اَبالی گفتن عاشق ناصح و عاذل را از سر عشق،

۲۸۲۰ گفت ای ناصح خَمَش کن چند چند . پند کم ده زانک بس سختست بند
سخت تر شد بند من از پند تو . عشق را نشناخت دانشمند تو
آن طرف که عشق می افزود درد . بو حنیفہ و شافعی درمی نکرد
تو ممکن نہدید از گفتن کہ من . نشنہ زاریر بخون خویشتن
عاشقان را هر زمانی مُرد نیست . مردن عشاق خود يك نوع نیست
۲۸۲۵ او دو صد جان دارد از جان ہدی . وآن دو صدرا می کند هر دم فدای
هر یکی جان را ستاند دہ بہا . امر نہی خوان عشرۃ أمثالہا
گر بریزد خون من آن دوست رو . پای کوبان جان بر افشانم برو
آزمودم مرگ من در زندگیت . چون رم زین زندگی پایندگیت
أَقْتُلُونِي أَقْتُلُونِي يَا رُفَات . إِنَّ فِي قَتْلِي حَيَاتًا فِي حَيَات
۲۸۳۰ يَا مُبِرَّ الْخَدَّ يَا رُوحَ الْبَقَا . اجْتَذِبْ رُوحِي وَجُدْ لِي بِاللِّقَا
لی حَبِيبُ حُبِّهِ بِشَوَى الْخُشَا . لَوْ بَشَا يَمْشِي عَلَى عَيْنِي مَشَى
پاری گو گرچه تازے خوشترست . عشق را خود صد زبانی دیگرست
بُوی آن دلبر چو پَران می شود . آن زبانها جملہ حیران می شود

Heading: Bul. عاشق بخاری . In G عاشق is suppl. above. B سر عشق .

(۲۸۲۰) A پند کم کن .

(۲۸۳۱) A عشرۃ . BGHK عشرۃ . Bul. عشرۃ .

(۲۸۲۱) B Bul. حیات فی حیات . K حیوَنًا . The reading of A is uncertain.

(۲۸۱۱) ABH Bul. مشا . (۲۸۱۲) Bul. فارسی گو . زبان B .

۲۸۸۰ ای که عقلت بر عطار دق کند . عقل و عاقل را قضا احق کند
تَحْسُ خرگوشی که باشد شیرجُو . زیرکی و عقل و چالاکی کو
هست صد چندین فُسونهای قضا . گفت اِذَا جَاءَ الْقَضا ضَاقَ الْقَضا
صد ره و مَخْلَص بود از چپ و راست . از قضا بسته شود کو ازدهاست

جواب گفتن عاشق عاذلانا و تهدید کنندگانرا،

گفت من مستقیم آبم کُشد . گرچه می دانم که هر آبم کُشد
۲۸۸۵ هیچ مستقی بنگر یزد ز آب . گردو صد بارش کند مات و خراب
گر بیاماسد مرا دست و شکم . عشق آب از من نخواهد گشت کم
گویم انگه که پرسند از بطون . کاشکی بحرم روان بودی درون
خِیَلِ اِشْکِ گوید راز موج آب . گر بهیم هست مرگ مستطاب
من بهر جای که بینم آب جو . رشک آید بودی من جای او
۲۸۹۰ دست چون دف و شکم همچون دُهل . طبل عشق آب می کوم چو گل
گر بریزد خونم آب رُوحُ الْأَمین . جرعه جرعه خون خورم همچون زمین
چون زمین و چون جبین خون خوارام . تا که عاشق گشته ام این کارام
شب می جویم در آتش همچو دیگ . روز تا شب خون خورم مانند ریگ
من پشیمانم که مگر انگخشم . از مُراد خشم او بگر بخشم
۲۸۹۵ گو یران بر جان مستم خشم خویش . عید قُربان اوست و عاشق گاو میش
گاو اگر خسپد و گر چیزی خورد . بهر عید و ذبح او می پرورد

(۲۸۸۰) Bul. زند.

(۲۸۸۲) A. صد ره مخلص . B. کان ازدهاست.

(۲۸۸۶) B. for که .

(۲۸۸۹) A. آید . Bul. آب جوی .

(۲۸۹۱) In Bul. this and the following verse are transposed.

(۲۸۹۴) A. چشم او . (۲۸۹۵) Bul. om. و .

آن یابان پیش او چون گلستان . یفتاد از خنک او چون گلستان
 در سرفندست قند اما لبش . از بخارا یافت و آن شد مذهبش
 اے بخارا عقل افزا بوده . لیکن از من عقل و دین بر بوده
 بدری جویم از آنم چون هلال . صدری جویم درین صفتِ فعال^{۲۸۶۵}
 چون سواد آن بخارارا بدید . در سواد غم بیاضی شد پدید
 ساعتی افتاد بیهوش و دراز . عقل او پرید در بستانِ راز
 بر سر و رویش گلابی میزدند . از گلاب عشق او غافل بُدند
 او گلستانی نهانی دید بود . غارت عشقش زخود بیرید بود
 تو فسرده در خور این دم نه . با شکر مقرون نه گرچه نبی^{۲۸۷۰}
 رختِ عقلت با توست و عاقلی . کز جنودا ام تر وها غاقلی

در آمدن آن عاشق لا ابالی در بخارا و تحذیر کردن دوستان
 او را از پیدا شدن،

اندر آمد در بخارا شادمان . پیش معشوق خود و دارالآمان
 همچو آن مستی که پرد بر ائیر . مه کارش گیرد و گوید که گیر
 هرکه دیدش در بخارا گفت خیز . پیش از پیدا شدن منشین گریز^{۲۸۷۵}
 که ترا میجوید آن شه خشمگین . تا کشد از جان تو ده ساله کین
 الله الله در میا در خون خویش . تکیه کم کن بر دم و افسون خویش
 شمع صدر جهان بودی و راد . معتمد بودی مهندس اوستاد
 غدر کردی وز جزا بگریختی . رسته بودی باز چون آویختی
 از بلا بگریختی با صد حیل . ابلهی آوردت اینجا یا اجل

و. A om. (۲۸۶۸)

غایب عشق A. گلستان ABH Bul. (۲۸۶۹)

برده بر ائیر A (۲۸۷۳). بی. B. گرچه نه AK (۲۸۷۴)

رسیدن آن عاشق بمعشوق خویش چون دست از جان
خود بشت،

همچو گویی بجهل کن بر رو و سر . جانب آن صدر شد با چشم تر
جمله خلفان منتظر سر در هوا . کش بسوزد یا بر آویزد و را
این زمان این احمق یک لخت را . آن نهاید که زمان بدبخت را
همچو پروانه شرر را نور دید . احمقانه در فساد از جان بُرید
۲۹۲۰ لبك شمع عشق چون آن شمع نیست . روشن اندر روشن اندر روشنیست
او بعکس شمعهای انبیسست . می نماید آتش و جمله خوشبست

صفت آن مسجد که عاشق کُش بود و آن عاشق مرگجوی
لا ابالی کی درو مهان شد،

يك حكایت گوش کن ای نيك پي . مسجدی بُد بر کنار شهر ری
هیچ کس در وی نختی شب زیم . که نه فرزندش شدی آن شب نیم
بس که اندر وی غریب عور رفت . صبحدم چون اختران در گور رفت
۲۹۲۵ خوبش را نيك ازین آگاه کن . صبح آمد خواب را کوتاه کن
هر کسی گنتی که پریانند تُند . اندرو مهان کُشان با تیغ کُند
آن دگر گنتی که بحرست و ظلم . کین رَصَد باشد عدو جان و خصم
آن دگر گنتی که بر نه نقش فاش . بر دَرش کای میهان اینجا مباح
شب محسب اینجا اگر جان بایدت . ورنه مرگ اینجا کین بگشایدت
۲۹۲۶ و آن یکی گنتی که شب قُلی نهید . غافل کاید شما کم ره دهید

در آویزد. Bul. (۲۹۱۷)

Heading: Bul. که مردم کس بود.

جان و جم Bul. (۲۹۲۷) . که. A om. (۲۹۲۶) غریب و عور Bul. AH (۲۹۲۴)

and so corr. in H. (۲۹۲۸) G نقش, as in text. (۲۹۲۰) ABHK Bul. که دهید.

گاوِ موسی دان مرا جان داده . جزو جزوم حشرِ هر آزاده
 گاوِ موسی بود قربان گشته . کنین جزوش حیات گشته
 بر جهید آن گشته زایش زجا . در خطابِ اِضْرِبُوهُ بَعْضُهَا
 ۲۱۰۰ یا کِرامی اِذْجَعَلُوا هَذَا الْبَقَر . اِنْ اَرَدْتُمْ حَشَرَ اَرْواحِ النَّظَر
 از جماده مُردم و نای شدم . وز نما مُردم بجمان بر زدم
 مُردم از حیوانی و آدم شدم . پس چه ترسم کی زمردن کم شدم
 حمله دیگر بمیرم از بشر . تا بر آم از ملائک پَر و سر
 وز مَلک هم بایدم جستن زجو . کُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ اِلَّا وَجْهَهُ
 ۲۱۰۰ بارِ دیگر از مَلک قربان شوم . آنچه اندر وَّمْ ناید آن شوم
 پس عدم کردم علم چون ارغنون . گویدم که اِنَّا اِلَيْهِ راجِعُونَ
 مرگ دان آنک اتفاق اُمت است . کَلْبِ حیوانی نهان در ظلمت
 همچو نیلوفر بِرُو زین طَرَفِ جُو . همچو مستفی حریص و مرگِ جُو
 مرگِ او آبست و او جویای آب . می خورد وَاللّهُ اَعْلَمُ بِالْصَّوَابِ
 ۲۱۱۰ اے فسرده عاشقِ ننگین نهد . کو زیم جان زجانان می رمد
 سوی تیغِ عشقِ ای ننگِ زنان . صد هزاران جان نگر دستک زنان
 جوی دیدی کوزه اندر جوی ریز . آب را از جوی گی باشد گریز
 آبِ کوزه چون در آبِ جُو شود . محو گردد در وی و جُو او شود
 وصفِ او فانی شد و ذانش بقا . زین سِپَس نه کم شود نه بدلیفا
 ۲۱۱۰ خویش را بر نخلِ او آویختم . عذرِ آن را که ازو بگریختم

(۲۸۹۸) After this verse A adds:

گاو را بکشید و بر کشته زید * بر خیال و بر گمان کمتر تنید

(۲۸۹۹) G بَعْضُهَا . (۲۹۰۲) B Bul. که زمردن .

(۲۹۰۴) Bul. پا و سر . (۲۹۰۴) G جستن , as in text .

(۲۹۰۶) ABH گویدت اِنَّا . In H م is written below the ت in گویدت .

(۲۹۰۸) H بِرُو زین طرف . (۲۹۰۹) Bul. om. و before او .

(۲۹۱۰) AH عاشقی .

این نصیحت راستی در دوستی . در غُلُولِ خابن و سگ‌پوستی
 ۲۹۴۵ بی خیانت این نصیحت از و داد . می‌نماییمت مگر در از عقل و داد

جواب گفتن عاشق عادلانرا،

گفت او ای ناصحان من بی ندم . از جهان زندگی سیر آمدم
 منلی ام زخم‌جو و زخم‌خواه . عافیت کم جوئے از منلی براه
 منلی فی کو بود خود برگ‌جو . منلی امر لا اُبالی مرگ‌جو
 منلی فی کو بکف پول آورد . منلی چُستی کزین پُل بگذرد
 ۲۹۵۰ آن نه کو بر هر دکانی برزند . بل جهد از کُوف و کانی برزند
 مرگ شیرین گشت و نَقَم زین سرا . چون قفص هشتن پریدن مرغ‌را
 آن قفص که هست عین باغ در . مرغ می‌بیند گلستان و شجر
 جَوَقِ مرغان از بیرون رِگَرْدِ قفص . خوش می‌خوانند زآزادی قفص
 مرغ‌را اندر قفص زان سبزه‌زار . نه خورش ماندست و نه صبر و قرار
 ۲۹۵۵ سر زهر سوراخ بیرون می‌کند . تا بود کین بند از پا برکند
 چون دل و جان چنین بیرون بود . آن قفص‌را در گشایی چون بود
 نه چنان مرغ قفص در اندامان . رِگَرْدِ بر رِگَرْدش بجلقه گریگان
 گئی بود او را درین خوف و حزن . آرزوی از قفص بیرون شدن
 او می‌خواهد کزین ناخوش حصص . صد قفص باشد بگِرد این قفص

(۲۹۴۴) A غلول.

(۲۹۴۵) A بی خیانت.

(۲۹۴۷) Bul. زخم‌خوار و زخم‌خواه. Bul. کم جو نو.

(۲۹۴۸) B om.

(۲۹۵۴) K om. و after ماندست.

(۲۹۵۹) حصص: so pointed in GK.

مهمان آمدن در آن مسجد،

تا یکی مهمان در آمد وقت شب . کوشیده بود آن صبت عجب
از برای آزمون و آزمود . زآنک بس مردانه و جان سیر بود
گفت کم گیر سر و اشکبه . رفته گیر از گنج جان يك حبه
صورت تن گو سرو من کیستم . نقش کم ناید چو من باقیستم
چون نَفَخْتُ بودم از لطف خدا . نَفَخَ حق باشم زنای تن جدا
تا نیفتد بانگِ نفخ این طرف . تا رهد آن گوهر از تنگین صدف
چون تَمَنَّا مَوْتَ گفتم ای صادقین . صادقم جانرا بر افشام برین

ملامت کردن اهل مسجد آن مهمان عاشق را از شب خفتن در آنجا و تهدید کردن مرورا،

قوم گفتندش که هین اینجا مُحَسَّب . تا نکوبد جان ستانت همچو کُسب
که غریبی و غنی دانی ز حال . کاندیرینجا هرکه خفت آمد زوال
اتفاقی نیست این ما بارها . دیدام و جمله اصحابِ نبی
هرکه آن مسجد شبی مَسْکَن شدش . نیم شب مرگِ هلاهل آمدش
از یکی ما تا بصد این دیدام . نه بتقلید از کسی بشنیدام
گفت الدینُ نصیحه آن رسول . آن نصیحت در لغت ضد غُلُول

(۲۱۴۲) Bul. بس فرزانه.

(۲۱۴۲) A Bul. اشکبه.

(۲۱۴۷) BK Bul. حق تمنوا.

Heading: G om. آن. ABHK om. مرورا.

(۲۱۴۸) H کُپ and محسب GK. جان ستاند A. نکوبد H.

(۲۱۴۹) Bul. هرکه خست آید زوال. اتفاقی هست A (۲۱۴۰). corr. in marg.

(۲۱۴۱) Bul. زمر هلاهل آیدش.

(۲۱۴۲) Bul. الدین النصیحه.

۴۹۷۵ و ز جالبینوس این گفت افتراست . پس جوابم بهر جالبینوس نیست
 این جواب آنکس آمد کین بگفت . که نبودنش دل پر نور جُفت
 مرغ جانش موش شد سوراخ جُو . چون شنید از گر بگان او عَرَجُوا
 زان سبب جانش وطن دید و فرار . اندرین سوراخ دنیا موش وار
 هر درین سوراخ بنای گرفت . در خور سوراخ دانایی گرفت
 ۴۹۸۰ پیشه‌ای که مراورا در مزید . کاندین سوراخ کار آید گزید
 زانک دل بر کند از بیرون شدن . بسته شد راه رهیدن از بدن
 عنکبوت ار طبع عنفا داشتی . از لعابی خیمه گی افراشتی
 گریه کرده چنگ خود اندر قفص . نام چنگش درد و سرسام و مقص
 گریه مرگست و مرض چنگال او . میزند بر مرغ و پَر و بال او
 ۴۹۸۵ گوشه گوشه می جهد سوی دوا . مرگ چون قاضیست و رنجورے گوا
 چون پیاده قاضی آمد این گواه . که می خواند ترا تا حکم گاه
 مهلتی میخواستی از وی در گریز . گر پذیرد شد و گرنه گفت خیز
 جستن مهلت دوا و چارها . که زنی بر خرقه تن پارها
 عاقبت آید صباخی خشم وار . چند باشد مهلت آخر شرم دار
 ۴۹۹۰ عذر خود از شه بخواه ای پُرحسد . پیش از آنک آنچنان روزی رسد
 و آنک در ظلمت براند بارگی . بر کند زان نور دل یکبارگی
 میگریزد از گوا و مقصدش . کان گوا سوی قضا می خواندش

۴۹۷۵) Bul. افتراست . ۴۹۷۶) Bul. آنکس آید .

۴۹۸۰) Bul. حرفها اندر مزید .

۴۹۸۴) K دام چنگش .

۴۹۸۵) Bul. میزند سوی دوا . Bul. om. و .

۴۹۸۶) A با حکم گاه .

۴۹۸۷) A میخواست و از وی .

۴۹۹۱) AH از نور . زانک در ظلمت A .

۴۹۹۲) A و از مقصدش .

عشق جالینوس برین حیوة دنیا بود کی هنر او همین جا بکار
می آید هنری نورزیده است کی در آن بازار بکار آید آنجا
خود را بعوام یکسان می بیند،

۲۲۶۰ آنچنانک گفت جالینوس راد . از هوای این جهان و امر مُراد
راضیم کز من بهماند نیم جان . که زکون استری بینم جهان
گره می بیند بگرد خود قطار . مرغش آیس گشته بودست از مطار
یا عدم دیدست غیر این جهان . در عدم نادیده او حشری نهان
چون جنین کش می کشد بیرون گرم . می گریزد او سپس سوی شکم
۲۲۶۵ لطف رُوش سوی مَصْدَر می کند . او مَقَر در پشتِ مادر می کند
که اگر بیرون فُتم زین شهر و کام . اے عَجَب بینم بدیده این مُقام
یا دَری بودی در آن شهر و خیم . که نظاره کردی اندر رَحِم
یا چو چشمه سوزنی راهر بُدی . که زیروم رَحِم دیده شدی
آن جنین هر غافلست از عالمی . همچو جالینوس او ناخُش
۲۲۷۰ او نداند کآن رُطوباتی که هست . آن مدد از عالم بیرون نیست
آنچنانک چار عنصر در جهان . صد مدد آرد ز شهر لامکان
آب و دانه در قفص گر یافته است . آن زباغ و عرصه در تافته است
جانهای انبیا ببینند باغ . زین قفص در وقت نُقلان و فراغ
پس ز جالینوس و عالم فارغند . همچو ماه اندر فلکها بازغند

Heading: A همین جایگاه می آید . Bul. لاجرم انجا خود را . After ABK Bul. می بیند

add وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ امبری او نمی ماند

(۲۲۶۷) Bul. درین شهر .

(۲۲۷۱) A Bul. صد مدد دارد .

(۲۲۷۲) B در یافته است . A. باغ . after و . A om. گر تافته است

۴۰۱۰ چون گناهت خواهد این قاضی مرغ . بوسه ده بر مار تا یابی تو گنج
 آن جفا با تو نباشد اے پسر . بلك با وصف بدی اندر تو در
 بر نهد چوئی که آنرا مرد زد . بر نهد آنرا نَزْدِ برگزْد زد
 گر بزد مر اسبرا آن کینه گش . آن نزد بر اسب زد بر سُکُشک
 تا زسُکُک و اُ رهد خوش پی شود . شیره را زندان کنی تا ف شود
 ۴۰۱۵ گفت چندان آن بِنِمک را زدی . چون نترسیدی ز قَهَر ایزدی
 گنت اورا کی زدم ای جان و دوست . من بر آن دیوی زدم کو اندروست
 مادر ار گوید ترا مرگ تو باد . مرگ آن خو خواهد و مرگ فساد
 آن گروهی کز ادب بگر بختند . آب مردی و آب مردان ریختند
 عاذلان شان از و غا و راندند . تا چنین حیز و محنت ماندند
 ۴۰۲۰ لاف و غَرّه زارخارا کم شنو . با چنینها در صف هَبْجا مرو
 زانک زَاذوگُم خَبَلَا گفت حق . کز رفاق سُست بر گردان وَرَق
 که گر ایشان با شما هم ره شوند . غازیان بی مغز همچون که شوند
 خویشتن را با شما هم صف کنند . پس گریزند و دل صف بشکنند
 پس سپاهی اندکی بی این نفر . به که با اهل نفاق آید حَشَر
 ۴۰۲۵ هست بادام کم خوش بیخنه . به زبیری بتلخ آمیخته
 تلخ و شیرین در زَغَارَغ يك شیند . نقص از آن افتاد که هَمَل نیند
 گبر ترسان دل بود کواز گان . می زید در شك زحال آن جهان
 می رود در ره نداند منزلی . گام ترسان می نهد اعی دلی
 چون نداند ره مسافر چون رود . با تردها و دل پُر خون رود

ای جان دوست Bul. (۴۰۱۶) . آن اسبرا AH (۴۰۱۴) . چون جفا A (۴۰۱۱)

In A vv. ۴۰۲۱ and ۴۰۲۲ are transposed. (۴۰۲۱) . لاف غزو زارخارا A (۴۰۲۰)

Written in marg. H, apparently by the original hand. (۴۰۲۲)

گر بصرت يك شی اند. B Bul. زعاج A (۴۰۲۶) . به کی A سپاه B Bul. (۴۰۲۴)

غافل زحال آنجهان Bu. گبر H (۴۰۲۷)

دیگر باره ملامت کردن اهل مسجد مه‌ان را از شب خفتن در آن مسجد،

قوم گفتندش مکن جَلدی برَو . تا نگرده جامه و جانت رِگرو
آن ز دور آسان نماید به نگر . که باخر سخت باشد ره‌گذر
۲۱۱۰ خویشتن آویخت بس مرد و سُکست . وقتِ پیچاپیچ دست‌آویز جُست
پیشتر از واقعه آسان بود . در دل مردم خیالِ نیک و بد
چون در آید اندرونِ کارزار . آن زمان گردد بر آنکس کارزار
چون نه شیری هین منه تو پای پیش . کآن اجل گرگست و جانِ نُست مِش
ور زابُدالی و میشت شیر شد . این آ که مرگِ تو سرزیر شد
۴۰۰۰ کبست اَبَدال آنک او مُبَدل شود . خمرش از تبدیلِ یزدان خَل شود
لیک مستی شیرگیری وز گمان . شیر پنداری تو خود را هین مران
گفت حق ز اهلِ نفاقِ ناسدید . باسُهم ما بینهم باسُ شَدید
در میانِ همدگر مردانه‌اند . در غزا چون عورتانِ خانه‌اند
گفت پیغمبر سَهِدارِ غیوب . لا تُجَاعِه یا فتی قَبْلَ اَلْخُرُوب
۴۰۰۰ وقتِ لافِ غَزوِ مستانِ کف کنند . وقتِ جُوشِ جنگِ چون کف بی‌فَنند
وقتِ ذکرِ غَزوِ شمشیرش دراز . وقتِ کَر و فَر تیغش چون پیاز
وقتِ اندیشه دلِ او زخم‌جو . پس یلک سوزنِ نهی شد خیلِ او
من عجب دارم ز جویای صفا . کو رمدم در وقتِ صَبَل از جفا
عشقِ چون دعوی جفا دیدن گواه . چون گواهت نیست شد دعوی تباه

Heading: ABHK Bul. om. دیگر باره. After the Heading K adds:

زین گذر کن جانب آن شخص ران . کو بمجد آمد آن شب مه‌مان

In Bul. the same verse precedes the Heading. (۲۱۱۰) A سکت for شکست.

Bul. گست. (۴۰۰۴) A همدیگر. (۴۰۰۴) BGHK Bul. پیغامبر.

(۴۰۰۵) Bul. کو گریزد وقت صبل. (۴۰۰۸) Bul. لب پر کف کند. Bul. مردان کف کنند B (۴۰۰۵)

چون گواهی نیست Bul. چون چنین (?) دعوی جفا دیدن B (۴۰۰۹)

می‌نبینی غیر این لیک ای تو ننگ . آن زمان لاف بود این وقت جنگ
 ۴۰۴۵ دی هی گفتمی که پایندان شدم . که بُودتان فتح و نُصرت دم بدم
 دی زَعیمُ اَجَبَش بودی ای لعین . وین زمان نامزد و ناچیز و مهین
 تا بخوردیم آن دم تو و آمدیم . تو بُتون رفتی و ما همزم شدیم
 چونک حارث با سُرَاقه گفت این . از عتابش خشمگین شد آن لعین
 دستِ خود خشمین زدست او کشید . چون زگفت اوش درد دل رسید
 ۴۰۵۰ سینه‌اش را کوفت شیطان و گریخت . خون آن بیچارگان زین مکر ریخت
 چونک ویران کرد چندین عالم او . پس بگفت اَلْفِ بَرِیْ لَا مِنْكُمْ
 کوفت اندر سینه‌اش انداختنش . پس گریزان شد چو هیبت تاخشت
 نفس و شیطان هر دو یک تن بوده‌اند . در دو صورت خویش را بنموده‌اند
 چون فرشته و عقل که ایشان یک بُدند . بهر حکمتش دو صورت شدند
 ۴۰۵۵ دشمنی داری چنین در سِرِّ خویش . مانع عقلست و خصم جان و کیش
 یک نفس حمله کند چون سوار . پس بسوراخی گریزد در فرار
 در دل او سوراخها دارد کنون . سر زهر سوراخ می‌آرد برون
 نام پنهان گشتن دیو از نفوس . و اندر آن سوراخ رفت شد خنوس
 که خنوش چون خنوس قُنْفُذست . چون سر قنفذ ورا آمدش دست
 ۴۰۶۰ که خدا آن دیورا خناس خواند . کو سر آن خارپشتک را بهاند
 می‌نهان گردد سر آن خارپشت . در بدم از بیم صباد دُرشت
 تا چو فرصت یافت سر آرد برون . زین چنین مکر می‌شود مارش زیون
 گرنه نفس از اندرون راحت زدی . ره‌زنان را بر تو دستی گی بُدی
 زان عوان مقتضی که شهونست . دل اسیر حرص و آز و آفتست

این بیچارگان A (۴۰۵۰) . خشمگین A (۴۰۴۸) . لیکن تو ننگ Bul. (۴۰۴۴)

زهبت تاخشت Bul. (۴۰۵۲)

In AH v. ۴۰۵۴ follows . دو صورت بدند A . کابشان BK . که Bul. om. (۴۰۵۴)
 Bul. عوانی . Bul. (۴۰۶۴) . آز و حرص . v. ۴۰۵۵ .

۴۰۲۰ هر که گوید های این سوره نیست . او کند از بیم آنجا وقف و ایست
ور بداند ره دل با هوش او . گئی رود هر های و هو در گوش او
پس مشو همراه این اَشْتَر دِلان . زَانَك وقت ضیق و بپند آفلان
پس گریزند و ترا تنها هَلند . گرچه اندر لافِ سحر بابلند
تو زَرَعْنایان مجو هین کارزار . تو زطاوسان مجو صید و شکار
۴۰۲۵ طبع طاوس است و وسواس گند . دم زند تا از مقامت بر گند

گفتن شیطان قریش را کی بچنگ احمد آید کی من یارها
کم و قبیله خود را بیاری خوانم و وقت ملاقات صفین گریختن،
همچو شیطان در سپه شد صد یکم . خواند افسون که اِنفی جار لکم
چون قریش از گفت او حاضر شدند . هر دو لشکر در ملاقات آمدند
دید شیطان از ملایک اسبهبی . سوی صف مؤمنان اندر رهی
آن جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا صف زده . گشت جان او زبسم آتشکده
۴۰۴۰ پای خود را پس کشیده ی گرفت . که هی بینم سپاهی من شگفت
اے أَخَافُ اللَّهَ مَا لِي مِنْهُ عَوْنٌ . اِذْهَبُوا اِنِّي اَرَى مَا لَا تَرَوْنَ
گفت حارث ای سراقه شکل هین . دی چرا تو ی نگفتی این چنین
گفت این دم من هی بینم حَرَبٌ . گفت ی بینی جَعاشیش عرب

و. AK Bul. om. (۴۰۲۵)

Heading: Bul. احمد در آید. In K او is suppl. after گریختن.

(۴۰۲۶) Bul. om. که. BK کاتنی. After this verse Bul. adds:

چون قریش را با وسواس کرد او . مکر و افسون گفت لازم شد غلو
لشکر اسلام را تشعیت کنیم . بیخ و بنیادش ز عالم بر کنیم
چونکه شد با قول او جمع سپاه . گشت آخر حله اش نقش تپاه

گفته جان او. Bul. (۴۰۲۶)

جغاشیش. Bul. apparently خغاشیش. A (۴۰۴۲)

که بگوید دشمنی از دشمنی . آتشی در ما زند فردا دنی
 که بناسانید اورا ظالمی . بر بهانه مسجد او بُد سالی
 تا بهانه قتل بر مسجد نهد . چونك بدنامست مسجد او جهد
 نهستی بر ما منه ای سخت جان . كه نه ایم این زمكر دشمنان
 ۴۰۸۵ هین برو جلدی مكن سودا مپز . كه تان پمود کیوانرا بگز
 چون تو بسیاران بلافیده زبخت . ریش خود بر كنه يك يك لخت لخت
 هین برو کوتاه كن این قیل و قال . خویش و مارا در میفگن در وبال

جواب گفتن مهبان ایشانرا و مثل آوردن بدفع کردن حارس
 کشت بیانگ دف از کشت شتری را کی کوس محمودی
 بر پشت او زدندی،

گفت ای یاران از آن دیوان نیم . که زلا حولی ضعیف آید پیم
 کودکی کو حارس گشتی بدی . طلبگی در دفع مرغان میزدی
 ۴۰۹۰ تا رمیدی مرغ زان طلبك زگشت . گشت از مرغان بد بی خوف گشت
 چونك سلطان شاه محمود کریم . بر گذر زد آن طرف خیمه عظیم
 با سپاهی همچو استاره اثیر . انبه و پیروز و صفدر ملك گیر
 اُشتری بد کو بُدی حمال کوس . بخنجی بد پیش رو همچون خروس
 بانگ کوس و طبل بروی روز و شب . میزدی اندر رجوع و در طلب
 ۴۰۹۵ اندر آن مزرع در آمد آن شتر . کودك آن طلبك یزد در حفظ بر

کی توان پمود AH . هین مكن جلدی برو . Bul. (۴۰۸۵) . که نگريد Bul. (۴۰۸۱)

Heading: A شتری را for شبری را.

(۴۰۸۹) G گشتی as in text, and also with *fatha* in the following verse.

(۴۰۹۲) Suppl. in marg. A. (۴۰۹۴) Suppl. in marg. A. K . پختی .

(۴۰۹۴) K میزدند اندر . Bul. میزدندی در .

۴۰۶۵ زان عوانِ سر شدی دزد و تباہ . تا عوانانرا بفهرِ نُست راه
در خیر بشنو تو این بندِ نکو . بَینَ جَنِّیکُم لَکُم اَعْدٰی عَدُو
طُطُّراقِ این عدوِ مشو گریز . کو چو ابلیس است در تَیج و سبیز
بر تو او از بهرِ دنیا و نَبَرْد . آن عذابِ سرمدی را سهل کرد
چه عجب گر مرگِ آسان کند . او ز سحرِ خویش صد چندان کند
۴۰۷. سحر کائی را ب صنعت گه کند . باز کوهی را چو کاهی می‌تند
ز شهابا نغز گرداند بَن . نغزهارا زشت گرداند بَطَن
کارِ سحر اینست کودم می‌زند . هر نفس قلبِ حقایق می‌کند
آدمی را خر نماید ساعتی . آدمی سازد خر را وایبی
این چنین ساحر درونِ نُست و سر . اِنَّ فِی الْوَسْوَیِّ سَحْرًا مُسْتَبْر
۴۰۷۵ اندر آن عالم که هست این سحرها . ساحران هستند جادوی گشا
اندر آن صحرا که رُست این زهرِ تر . نیز رو بیدست تریاق ای پسر
گویدت تریاق از من جو سپر . که ز زهرم من بتو نزدیکتر
گفتِ او سحرست و ویرانی تو . گفتِ من سحرست و دفعِ سحرِ او

مکرر کردن عاذلان پندرا بر آن مہمان آن مسجد مہمان کش،

گفت پیغمبر که اِنَّ فِی الْاَیَّانِ . سَحْرًا و حق گفت آن خوش بهلوان
۴۰۸. هین مکن جَلَدی برو ای بُوَالْعَکْرَمِ . مسجد و مارا مکن زین مَنہَم

و. (۴۰۷۴) AHK Bul. om. اعدا عذو. (۴۰۶۶) AH

روین است. (۴۰۷۶) A اندرین عالم. (۴۰۷۵) K

(۴۰۷۸) After this verse Bul. adds:

تا بود تریاقی مرشد در درون * کرده باشی دفع زهر نفس دون
کن ظلم سحر را از دل شکست * گنج پر کامل آری تا بدست

Heading: After the Heading Bul. adds:

باز کن تو وصف مسجد را ادا * قصه مہمان باشد ماجرا

و. (۴۰۸۰) A om. پیغامبر. (۴۰۷۹) ABGHK

۴۱۱۵ مال و تن برزند ریزان فنا . حق خریدارش که الله آشنای
 برهها زان از ثمن اولیست . که هبی در شك یقینی نیست
 وین عجب ظنست در تو ای مهین . که نمی پرد بیستان یقین
 هر گان نشنه یقین است ای پسر . میزند اندر ترازد بال و پر
 چون رسد در علم پس پر پا شود . مر یقین را علم او بویا شود
 ۴۱۲۰ زانک هست اندر طریق مُقَنَن . علم کمتر از یقین و فوقِ ظن
 علم جویای یقین باشد بدان . و آن یقین جویای دیدست و عیان
 اندر اَلْهیکُم بچو این را کنون . از پس گلا پس لَو نَعْلَمُون
 می کشد دانش بینش ای علم . گر یقین گشتی بیننده حجیم
 دید زاید از یقین بی اَمتهال . آنچنانک از ظن می زاید خیال
 ۴۱۲۵ اندر اَلْهیکُم بیان این بین . که شود عِلْمُ الْیَقین عینُ الْیَقین
 از گمان و از یقین بالاتر . وز ملامت بر نمی گردد سر
 چون دهانم خورد از حلای او . چشم روشن گشتم و بینای او
 پا نهم گسناخ چون خانه روم . پا نلرزانم نه کورانم روم
 آنچه گل را گفت حق خندانش کرد . با دل من گفت و صد چندان کرد
 ۴۱۳۰ آنچه زد بر سرو و قدش راست کرد . و آنچه از وی نرگس و نسرین بخورد
 آنچه تی را کرد شیرین جان و دل . و آنچه خاکی یافت ازو نقش چنگل
 آنچه ابرورا چنان طرار ساخت . چه ره را گلگونه و گلزار ساخت
 مر زبانرا داد صد افسون گری . و آنک کان را داد زر جعفری
 چون در زراذخانه باز شد . غمزهای چشم تیرانداز شد

و ریزان فنا . Bul. ریزان و فنا . A . برقد (۴۱۱۵)

که تو در شک . Bul. هبی (sic) for هبی . A (۴۱۱۶)

بویا . HK . بر پا شود . AHK Bul. (۴۱۱۹)

که کورانم . Bul. (۴۱۲۸) . بخوان این را . ABH Bul. (۴۱۲۲)

و . AK Bul. om. آنچه با گل گفت . A (۴۱۲۹)

یافت زو . Bul. یافت از نقش . AB (۴۱۴۱) . قدش و . A om. (۴۱۴۰)

عاقلی گشتش مزن طبلک که او . پخته طبل است با آتش است خو
 پیش او چه بود تبوراک تو طفل . که کشد او طبل سلطان بیست کفل
 عاشقم من کشته قُزبان لا . جان من توتنگه طبل بلا
 خود تبوراکست این تهدیدها . پیش آنچه دیده‌است این دیده‌ها
 ۴۱۰۰ ای حریفان من از آنها نیستم . کز خیالاتی درین ره بیستم
 من چو اسماعیل‌بانم بی‌حذر . بل چو اسماعیل آزادم ز سر
 فارغم از طُطُطراق و از ریا . قُلْ تَعَالَوْا کُنتُ جَانِمِ رَا بِيَا
 گشت پیغمبر که جاد فی السلف . بِالْعِطِيَّةِ مَنْ تَيَقَّنُ بِالْخَلْفِ
 هر که بیند مر عطارا صد عوض . زود در بازو عطارا زین غرض
 ۴۱۰۵ جمله در بازار از آن گشتند بند . تا چو سود افتاد مال خود دهند
 زر در انبیا نشته منظر . تا که سود آید بیدل آید مُصَر
 چون ببیند کاله در ریج بیش . سرد گردد عشقش از کالای خویش
 گرم زان ماندست با آن کو ندید . کالهای خویش را ریج و مزید
 همچنین علم و هنرها و حرف . چون ندید افزون از آنها در شرف
 ۴۱۱۰ تا به از جان نیست جان باشد عزیز . چون به آمد نام جان شد چیز لیز
 لُعْبَتِ مُرْدَه بود جان طفل را . تا نگشت او در بزرگی طفل را
 این تصوّر وین تخیل لعبتست . تا تو طفلی پس بدانت حاجتست
 چون ز طفلی رست جان شد در وصال . فارغ از حسّ است و تصویر و خیال
 نیست مُحَرَّم تا بگویم بی نفاق . تن زدم وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالْاَوْفَاقِ

درین ره نیستم A (۴۱۰۰)

پیغامبر ABGHK (۴۱۰۲)

زین عرض A corr. in marg. B (۴۱۰۴) مر عطارا

چون بدید G (۴۱۰۶) تا چه سود A (۴۱۰۵)

بود جان لطفرا A (۴۱۱۱)

حاجتست AH پس بدانت AB لعبتست AH (۴۱۱۲)

شد جان AH (۴۱۱۴) corr. in H.

تا ازین گردابِ دُورانِ وای . بر سرِ گنجِ وصالِ پانہی
لیک شیرینی و لذاتِ مَقر . هست بر اندازه رنجِ سفر
آنگہ از شہر و زخویشانِ بر خوری . کز غریبی رنج و محتما بَری

تمثیل گریختن مؤمن و بی صبری او در بلا باضطراب و
بی قراری نخود و دیگر حوایج در جوش دیگ
و بر دویدن تا بیرون جہند،

بشگر اندر نَخودی در دیگِ چون . بی جہدِ بالا چو شد ز آتشِ زیون
۴۱۶۰ ہر زمانِ نَخودِ بر آید وقتِ جوش . بر سرِ دیگ و بر آرد صد خروش
کہ چرا آتشِ بہن در می زنی . چون خریدی چون نگویم می کنی
می زند کفلیز کدبانو کہ نی . خوش بجوش و بر مجہ ز آتشِ گنی
ز آنِ نجوشانم کہ مکرورم می . بلک تا گبری تو ذوق و چاشنی
تا غِذی گردی بیامیزی بجان . بہرِ خوارے نیست این امتحان
۴۱۶۵ آبِ میخوردی بیستابِ سبز و سر . بہرِ این آتشِ بُدستِ آن آبِ خور
رحمتش سابقِ بُدستِ از قہرِ زان . تا ز رَحمتِ گردد اہل امتحان
رحمتش بر قہرِ از آن سابقِ شدست . تا کہ سرمایہ وجود آید بدست
ز آنک بی لذتِ نرُویدِ لحم و پوست . چون نرُوید چہ گذارد عشقِ دوست
زانِ تقاضا گر بیاید قہرِها . تا کنی ایشانِ آن سرمایہ را
۴۱۷۰ باز لطف آید برائے عذرِ او . کہ بکردی عُمل و بر جستی زجو

ازین طوفانِ دوران (۴۱۵۶) Bul.

Heading: A با اضطراب . ABK Bul. بیرون جہد .

(۴۱۵۹) G نَخودی as in text, and so vocalised in the following verse.

غذا ABHK (۴۱۶۴) . گبری مذاق و چاشنی Bul. (۴۱۶۳) . ز آتش کہ نی A (۴۱۶۲)

سرمایہ A (۴۱۶۹) . چہ گذارد A (۴۱۶۸) . بودست Bul. (۴۱۶۶) . غذا Bul.

۴۱۳۵ بر دلم زد تیر و سوداییم کرد . عاشق شکر و شکر خاییم کرد
 عاشق آنم که هر آن آن اوست . عقل و جان جاندار يك مرجان اوست
 من نلافم و نلافم همچو آب . نیست در آتش کشیم اضطراب
 چون بدزدم چون حنیف مخزن اوست . چون نباشم سخت رو پشت من اوست
 هر که از خورشید باشد پشت گرم . سخت رو باشد نه بیم او را نه شرم
 ۴۱۴۰ همچو روی آفتاب بی حذر . گشت رویش خصم سوز و پرده در
 هر پیسر سخت رو بد در جهان . یکساره کوفت بر جیش جهان
 رو نگردانید از ترس و غمی . يك تنه تنها بزد بر عالمی
 سنگ باشد سخت رو و چشم شوخ . او نترسد از جهان پُر کلوخ
 کآن کلوخ از خشت زن يك تخت شد . سنگ از صنع خدای سخت شد
 ۴۱۴۵ گوسفندان گریه بر روند از حساب . زانیشان گی بترسد آن قصاب
 کلکم راعی نبی چون راعی است . خلق مانند ربه او ساعی است
 از ربه چوپان نترسد در تبرد . لیکشان حافظ بود از گرم و سرد
 گر زند بانگی ز قهر او سر ربه . دان زمهرست آن که دارد بر ربه
 هر زمان گوید بگویم بخت تو . که ترا غمگین کنم غمگین مشو
 ۴۱۵۰ من ترا غمگین و گریان زان کنم . تا کت از چشم بدان پنهان کنم
 تلخ گردانم ز غمها خوی تو . تا بگردد چشم بد از روی تو
 نه تو صبادی و جویای منی . بنده و افکنده راعی منی
 حبله اندیشی که در من در می . در فراق و جستن من بی کی
 چاره می جوید پی من درد تو . می شنودم دوش ام سرد تو
 ۴۱۵۵ من توانم هر که بی این انتظار . ره دهم بشماست راه گذار

(۴۱۳۵) Bul. شکر.

(۴۱۳۶) Bul. for آرد.

(۴۱۴۵) B. که بترسد.

(۴۱۴۶) AH. راعی.

(۴۱۴۷) A. در گرم و سرد.

(۴۱۵۵) H. می توانم، with suppl. above.

کاروان دایم زگردون می‌رسد . تا تجارت می‌کند و می‌رود
 پس برو شیرین و خوش با اختیار . نه بتلخی و سزاهت دزدوار
 زان حدیث تلخ می‌گویم ترا . تا زتلخیا فرو شویم ترا
 زاب سرد انگور افسرده رهد . سردی و افسردگی بیرون نهد
 ۴۱۶۵ تو زتلخی چونک دل پر خون شوی . پس زتلخیا همه بیرون روی

تمثیل صابر شدن مؤمن چون بر سر و خیر بلا واقف شود،

سگ شکاری نیست اورا طوق نیست . خام و ناجوشیده جز بی‌ذوق نیست
 گنت نخود چون چنین است ای ستی . خوش بجوشم یاریم ده راستی
 تو درین جوشش چو معمار منی . گفتلینم زن که بس خوش می‌زنی
 همچو پیل بر سرم زن زخم و داغ . تا نبینم خواب هندستان و باغ
 ۴۲۰۰ تا که خودرا در دم در جوش من . تا ره یام در آن آغوش من
 زآنک انسان در غنا طاعی شود . همچو پیل خواب‌بین باغی شود
 پیل چون در خواب بیند هندرا . پیلان را نشنود آرد دغا

عذرگفتن کدبانو با نخود و حکمت در جوش داشتن
 کدبانو نخودرا،

آن ستی گوید ورا که پیش ازین . من چو تو بودم زاجزای زمین

بیرون شوی B (۴۱۶۵) . بیرون جهد Bul. افسرده زهد K (۴۱۶۴)

Heading: ABHK Bul. سر و منفعت بلا . سر و منفعت بلا . H seems to have had originally. AB واقف شد .

(۴۱۶۶) In B Bul. this verse precedes the Heading. After this verse Bul. adds:

هرکه صابر بود از دج و بلا * اندر آن درگه نیابد شان را

تا به بینم B (۴۱۶۶) . بجوشم G . ای ستی GH (۴۱۶۷)

باغی شود A Bul. . غنا GH (۴۲۰۱)

گوید اے نخود چریدی در بهار . رنج مهمان تو شد نیکوش دار
تا که مهمان باز گردد شکر ساز . پیش شه گوید زایثار تو باز
تا بجای نعمت منعم رسد . جمله نعمتها برسد بر تو حمد
من خلیلم تو پسر پیش بچک . سربسته ای آرائی اذبحک
۴۱۷۵ سر پیش قهر نه دل بر فرار . تا بسر حلق استعیل وار
سر بستم لیک این سر آن سربست . کز بریده گشتن و مردن بر بست
لیک مقصود ازل تسلیم نیت . اے مسلمان بایدت تسلیم جست
اے نخود می جوش اندر ابتلا . تا نه هستی و نه خود ماند ترا
اندر آن بستان اگر خندیده . تو گل بستان جان و دیده
۴۱۸۰ گر جدا از باغ آب و گل شده . لقمه گشتی اندر آجیا آمده
شو غذی و قوت و اندیشها . شیر بودی شیر شو در پیشها
از صفانش رسته و الله نخست . در صفانش باز رو چالاک و جست
زائر و خورشید و زگردون آمدی . پس شدی اوصاف و گردون بر شدی
آمدی در صورت باران و تاب . می روی اندر صفات مستطاب
۴۱۸۵ جزو شید و ابر و انجمها بدی . نفس و فعل و قول و فکرها شدی
هستی حیوان شد از مرگ نبات . راست آمد اُقتلونی یا ثقات
چون چنین بُرد بست مارا بعد مات . راست آمد این فی قتل حیات
فعل و قول و صدق شد قوت ملک . تا بدین معراج شد سوی فلک
آن چنان کان طعمه شد قوت بشر . از جمادی بر شد و شد جانور
۴۱۹۰ این سخن را ترجمه پهناوری . گفته آید در مقام دیگری

(۴۱۷۴) A بچک . HK بچک . G بچک as in text.

(۴۱۷۹) A بستان و جان دیده . (۴۱۸۱) Bul. غذا . BHK غذا .

(۴۱۸۲) Bul. اندر نخست . (۴۱۸۳) H om. و after اوصاف .

(۴۱۸۴) A و مستطاب . (۴۱۸۵) B قوتها شدی .

(۴۱۸۷) Bul. بردست . (۴۱۸۸) A قول صدق .

عین آتش در ائیر آمد یقین . پرتو و سایه وایت اندر زمین
 لاجرم پرتو نباید زاضطراب . سوی معن باز می گردد شتاب
 قامت تو برقرار آمد بساز . سایهات کوتاه دی یکدم دراز
 زآنک در پرتو نیابد کس ثبات . عکسها و انگشت سوی اُمّهات ۴۲۲۵
 هین دهان بر بند فته لب گشاد . خُشک آر الله اَعْلَم بِالرّشاد

ذکر خیال بد اندیشیدن قاصر فهمان،

پیش از آنک این قصّه تا مَحْض رسد . دُوذگندی آمد از اهلِ حسد
 من نمی رنجم ازین لیک این لَکد . خاطر ساده دلی را پی کند
 خوش بیان کرد آن حکیم غزنوی . بهر محبوبان مثال معنوی
 که زقرآن گر نیند غیر فال . این عجب نبود زاضحاب ضلال ۴۲۲۰
 کز شعاع آفتاب پُر زنور . غیر گرمی می نیابد چشم کور
 خَرَبطی ناگاه از خَرخانۀ . سر برون آورد چون طغانۀ
 کین سخن پَسنت یعنی مثنوی . قصّه پیغمبرست و پی رُوی
 نیست ذکر بحث و اسرار بلند . که دواند اولیا آن سو سَند
 از مقامات تبّتل تا فنا . پایه پایه تا ملاقات خدا ۴۲۲۵
 شرح و حدّ هر مقام و منزلی . که بپر زو بر پرد صاحب دلی
 چون کتابُ الله بیامد هر بر آن . این چنین طعنه زدند آن کافران
 که اساطیرست و افسانۀ نژند . نیست تعینی و تحقیقی بلند
 کودکان خُرد فهمش می کنند . نیست جز امر پسند و ناپسند

Heading: A om. بد.

(۴۲۲۷) Bul. پیش ازین کین BK. دود و گدی

(۴۲۲۴) ABGHK پیغامبرست

چون بنوشیدم جهاد آذری . پس پذیرا گشتم و اندر خوری
 ۴۲۰۵ مدتی جوشیده‌ام اندر زمن . مدتی دیگر درون دیگر تن
 زین دو جوشش قوتِ حِسها شدم . رُوح گشتم پس ترا اُستنا شدم
 در جهادی گشتم زان می‌دوی . تا شوی علم و صفات معنوی
 چون شدم من روح پس بارِ دگر . جوشِ دیگر کن ز حیوانی گذر
 از خدا می‌خواه تا زین نکنها . در نلغزی و رسی در مُتها
 ۴۲۱۰ زانک از قرآن بسی گم‌ره شدند . زان رَسَن قوی درون چه شدند
 مر رسن را نیست جُری ای عَنود . چون ترا سودای سربالا نبود

باقی قصه مهمان آن مسجد مهمان‌کش و ثبات و صدق او،

آن غریب شهر سربالا طلب . گفت می‌خسبم درین مسجد بشب
 مسجداگر گزلائی من شوی . کعبه حاجت‌روای من شوی
 هین مرا بگذار ای بگزیده دار . تا رسن‌بازی کنم منصوروار
 ۴۲۱۵ گر شدیت اندر نصیحت جبرئیل . می‌نخواهد غوث در آتش خلیل
 جبرئیل را که من افروخته . بهتر چون عود و عنبر سوخته
 جبرئیل گرچه یاری می‌کند . چون برادر پاس‌داری می‌کند
 ای برادر من بر آذر چابکر . من نه آن جانم که کردم یش و کم
 جان حیوانی فزاید از علف . آتشی بود و چو هینم شد تلف
 ۴۲۲۰ گر نگشتی هینم او مُشیر بُدی . تا ابد معبور و م عامر بُدی
 باد سوزانست این آتش بدان . پرتو آتش بود نه عین آن

(۴۲۰۴) A بنوشیدم . B بنوشیدم (the second letter unpointed).

(۴۲۰۸) K Bul. چون شدی تو روح .

Heading: Bul. بقیه قصه . A پان مسجد .

(۴۲۱۳) B حاجت‌روایی می‌شوی . B . کربلائی می‌شوی .

(۴۲۱۵) Bul. گر شدید . (۴۲۱۷) K چون برادر .

تو زقرآن ای پسر ظاهر مین . دیو آدم را نبیند جز که طین
ظاهر قرآن چو شخص آدمیست . که نقوش ظاهر و جانش خفست
مرد را صد سال عم و خالی او . يك سر موی نبیند حال او

بیان آنک رفتن انبیا و اولیا علیهم السّلم بکوهها و غارها
جهت پنهان کردن خویش نیست و جهت خوف تشویش
خلق نیست بلك جهت ارشاد خلقت و تحریض
بر انقطاع از دنیا بقدر ممکن،

۴۲۵۰ آنک گویند اولیا در که بوند . تا ز چشم مردمان پنهان شوند
پیش خلق ایشان فراز صد که اند . گام خود بر چرخ هفتم می نهند
پس چرا پنهان شود که جو بود . کو ز صد دریا و که زان سو بود
حاجتش نبود بسوی که گریخت . کر پیش کُرّه فلک صد نعل ریخت
چرخ گردید و ندید او گرد جان . تغزیت جامه بپوشید آسمان
۴۲۵۵ گر بظاهر آن پری پنهان بود . آدمی پنهان تر از پریان بود
نزد عاقل زان پری که مضمرست . آدمی صد بار خود پنهان ترست
آدمی نزدیک عاقل چون خفست . چون بود آدم که در غیب او صفتست

تشبیه صورت اولیا و صورت کلام اولیا بصورت عصای موسی
و صورت افسون عیسی علیهما السّلم،

آدمی همچون عصای موسی است . آدمی همچون افسون عیسی است

Heading: A om. نیست after غوبش . A Bul. خوف و تشویش . Bul. بقدر امکان .

Heading: Bul. موسی و افسون عیسی . B افسون .

۴۲۴۰ ذکر یوسف ذکر زلف پُر خَمَش • ذکر یعقوب و زلیخا و غمش
ظاهرست و هر گوی پی می برد • گو بیان که گم شود در وی خرد
گفت اگر آسان نهاید این بتو • این چنین آسان یکی سوره بگو
جنتان و اُستان و اهل کار • گو یکی آیت ازین آسان بیار

تفسیر این خبر مصطفی علیه السلام کی لِلْقُرْآنِ ظَهْرٌ وَبَطْنٌ
وَلِبَطْنِهِ بَطْنٌ إِلَى سَبْعَةِ أَبْطُنٍ،

حرفِ قرآنرا بدان که ظاهر باطنی بس فاهرست
۴۲۴۰ زیر آن باطن یکی بطنِ یوم • که درو گردد خردما جمله گم
باطن چارم از نبی خود کس ندید • جز خدای بی نظیر بی ندید

(۴۲۴۰) After this verse Bul. adds:

ذکر آدم گندم و ابلیس و مار • ذکر هود و نوح و ابراهیم و نار
ذکر اسمعیل و ذبح و جبرئیل • ذکر قصه کعبه و اصحاب فیل
ذکر بلقیس و سلیمان و سبا • ذکر داود و زبور و اوریا
ذکر طالوت و شعب و صوم • ذکر یونس ذکر لوط و قوم م
ذکر حل مریم و نخل و مخاض • ذکر یحیی زکریا و ریاض
ذکر صالح نافه و تقسیم آب • ذکر ادریس و مناجات و جواب
ذکر الیاس و غریو و مرگ بین • ذکر فارون قصه خف زمین
ذکر خاص صبر ایوب نبیه • ذکر اسرائیلیان و سیر تبه
ذکر موسی و شجر طور و عصا • خلع نعلین و خطابات و عطا
ذکر عیسی رفع و معراج و سما • ذکر ذو القرنین و خضر و ارمیا
ذکر فضل احمد و خلق عظیم • شد قمر از معجزاتش هر دو نیم

سورت . B . سورة (۴۲۴۲) A . هر یکی پی می برد (۴۲۴۱) Bul.

جنتان و انسیان AB (۴۲۴۳)

Heading: After الْقُرْآنِ ظَهْرٌ و بَطْنٌ و بَطْنُهُ و بَطْنٌ K has and so Bul.

(۴۲۴۶) ABHK Bul. و بی ندید . After this verse Bul. adds:

اینچنین تا بطن سابع يك يك • اینعدیک مصطفاست خود نیست شك

همشپندان نشنوند او بشنود . ای خنک جان کو بغیش بگردد
 بشگرد در نفس خود صد گفت و گو . همشپن او نبرده هیچ بو
 صد سوال و صد جواب اندر دلت . می رسد از لامکان تا منزلت
 ۴۲۸۰ بشنوی تو نشنود زان گوشها . گر بزدیك تو آرد گوشت را
 گیرم ای گر خود تو آنرا نشنوی . چون مثالش دیدی چون نگروی

جواب طعنه زننده در مثنوی از قصور فهم خود،

ای سگ طاعن تو عَوَّ عَوَّ یکنی . طعنِ قُرآن را برون شو یکنی
 این نه آن شیرست کر وی جان بری . یا ز پنجه قهر او ایمان بری
 تا قیامت می زند قُرآن ندی . اے گروهی جهل را گشته فدی
 ۴۲۸۵ که مرا افسانه می پنداشتید . نغم طعن و کافری می کاشتید
 خود بدیدیت آنک طعنه می زدیت . که شما فانی و افسانه بدیت
 من کلام حَقِّم و قائم بذات . قوتِ جانِ جان و یاقوتِ زکات
 نور خورشیدم فزاده بر شما . لیک از خورشید ناگشته جدا
 نك منم ینبوع آن آب حیات . تا رهانم عاشقانرا از مات
 ۴۲۹۰ گر چنان گند آزان ننگبختی . جرعه بر گورتان حق ریختی
 نه بگیرم گفت و پند آن حکیم . دل نگردانم بهر طعنی سفیم

مثل زدن در رمیدن کره اسب از آب خوردن بسبب

شغولیدن سایسان،

آنک فرمودست او اندر خطاب . گره و مادر می خوردند آب

ABHK. ای گروه B (۴۲۸۴). زان آن Bul. (۴۲۸۰). گفتگو Bul. (۴۲۷۸).

بدید and می زدید and بدیدید Bul. (۴۲۸۶). فدا and ندا Bul.

Heading: A سایشان for شاهان.

در کف حق بهر داد و بهر زین . قلب مؤمن هست یثِ اصْبَعین
 ۴۲۶۰ ظاهرش چوئی ولیکن پیش او . کون یک لقمه چو بگشاید گلو
 تو مین زافسون عیسی حرف و صوت . آن بین کر وی گریزان گشت موت
 تو مین زافسونش آن لهجاتِ پست . آن نگر که مرده بر جُست و نشست
 تو مین مر آن عصارا سهل یافت . آن بین که بحر خضرارا شکافت
 تو ز دورے دیدن چتر سیاه . یک قدم فا پیش نه بنگر سپاه
 ۴۲۶۵ تو ز دورے بیننی جز که گردد . اندکی پیش آ بین در گردد مُرد
 دیدهارا گردد او روشن کند . کوههارا مردی او بر کند
 چون بر آمد موسی از اقصای دشت . کوه طور از مقدّمش رقص گشت

تفسیر یا رِجَالُ اَوْبی مَعَهُ وَالطَّیْرُ،

رُوی داود از قرش تابان شد . کوهها اندر پیش نالان شد
 کوه با داود گشته همرف . هر دو مُطَرِب مست در عشق شهی
 ۴۲۷۰ یا رِجَالُ اَوْبی امر آمد . هر دو هم آواز و هم پرده شد
 گفت داودا تو هجرت دیدن . بهر من از همدان بفرید
 اے غریب فردی مؤنس شد . آتش شوق از دلت شعله زده
 مُطربان خواهی و قَوال و ندیم . کوههارا پیش آرد آن قدم
 مطرب و قَوال و سُرناپی کند . که به پیش بادبیمایی کند
 ۴۲۷۵ تا بدانی ناله چون که را رواست . لب و دندان ولی را ناله است
 نغمه اجزای آن صافی جسد . هر دمی در گوشِ حش می رسد

تو مین افسون A (۴۲۶۱)

تو مین افسونش A (۴۲۶۲)

بحر اخضررا ABH Bul. (۴۲۶۳)

وا پیش Bul. (۴۲۶۴)

شدی Bul. آمدی Bul. (۴۲۷۰)

مطربی Bul. (۴۲۷۳)

سرناپی و before A om. (۴۲۷۴)

ولی را نغمه است Bul. (۴۲۷۵)

او مددهای یخرد چون در ربود . از خزینه دُر آن دریای جود
 زین چنین آمداد دل پُر فن شود . بجهد از دل چشم هم روشن شود
 ۴۲۱۵ زانك نور از دل برین دیده نشست . تا چو دل شد دیده تو عاطلت
 دل چو بر انوارِ عقلی نیز زد . زان نصیبی هم بدو دیده دهد
 پس بدان کابِ مبارك زآسمان . وحي دلها باشد و صدق بیان
 ما چو آن کُره هم آب جو خورم . سوے آن وسواس طاعن ننگریم
 پیرو پیغمبرانی ره سپر . طعنه خلقتان همه بادے شمر
 ۴۲۲۰ آن خداوندان که ره طی کرده اند . گوش فا بانگ سگان گئی کرده اند

بقیه ذکر آن مہمان مسجد مہمان کش،

باز گوکان پاک باز شیرمرد . اندر آن مسجد چه بنمودش چه کرد
 خفت در مسجد خود اورا خواب کو . مرد غرقه گشته چون خسپد بجو
 خواب مرغ و ماهیان باشد ہی . عاشقانرا زیرِ غرقاب غمی
 نیم شب آواز با هوئی رسید . کایم آم بر سرت ای مستفید
 ۴۲۲۵ پنج گرت این چنین آواز سخت . می رسید و دل ہی شد لحت لحت

تفسیر آیت وَأَجْلِبْ عَلَيْهِمُ بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ،

تو چو عزم دین کنی با اجتهاد . دیو بانگت بر زند اندر نهاد

(۴۲۱۴) GH آمداد as in text. B بجهد.

(۴۲۱۵) AB Bul. نور دل. (۴۲۱۶) B تیر زد.

(۴۲۱۷) A پی روی. ABHK پیغامبرانی. AH ہی بادی.

(۴۲۲۰) A با بانگ.

Heading: Bul. بقیه قصه ذکر.

(۴۲۲۱) A گان for آن. (۴۲۲۵) Bul. پنج نوبت.

Heading: A این آیت. BHK Bul. این آیت که. (۴۲۲۶) Bul. مانگت میزند.

و شخولیدند هر دم آن نفر . بهر اسبان که هلا هین آب خور
 آن شخولیدن بکُره و رسید . سر می بر داشت و از خور و رمید
 ۴۲۰ مادرش پرسید کاه کُره چرا . می رمی هر ساعتی زین استفا
 گفت کُره می شخولند این گروه . ز اتفاق بانگشان دارم شکوه
 پس دلم می لرزد از جا می رود . ز اتفاق نعره خفم می رسد
 گفت مادر تا جهان بودست ازین . کارافزایان بدند اندر زمین
 هین تو کار خویش کن ای ارجمند . زود کایشان ریش خود بر می کنند
 ۴۲۰ وقت تنگ و می رود آب فراخ . پیش از آن که هجر گردی شاخ
 شهره کاریز بست پر آب حیات . آب کش تا بر دمد از تو نبات
 آب خضر از جوی نطق اولیا . می خورم ای نشئه غافل بیا
 گر نیبی آب گورانه بتن . سوی جو آور سیو در جوی زن
 چون شنیدی کاندربن جو آب هست . کوررا تقلید باید کار بست
 ۴۲۰ جو فرو بر مشک آب اندیش را . تا گران بیی تو مشک خویش را
 چون گران دیدی شوی تو مُستدل . رست از تقلید خشک آنگاه دل
 گر نبیند کور آب جو عیان . لیک داند چون سیو بیند گران
 که ز جو اندر سیو آبی برفت . کین سبک بود و گران شد ز آب و زفت
 ز آنک هر بادی مرا در می بود . بادی نر بایدم ثقلم فزود
 ۴۲۰ مر سفیهان را رباید هر هوا . ز آنک نبودشان گراف قوی
 کشتی بی لنگر آمد مرد شر . که زیاده کثر نیابد او حذر
 لنگر عقلست عاقل را امان . لنگری در سوزه کن از عاقلان

و. Bul. om. (۴۲۴)

از نو نبات B. کاریز بست A. شهر A (۴۲۰۱)

مای خضر از آب چشم اولیا A (۴۲۰۲)

بر جوی زن Bul. سوی جوی آور Bul. سوی آب آور B (۴۲۰۳)

چون گران بیی B (۴۲۰۴)

ز آب زفت H Bul. (۴۲۰۸)

گفت چون ترسم چو هست این طبلِ عید . تا دُهلُ ترسد که زخمِ او را رسید
ای دُهل‌های تپشِ بی‌قُلوب . قُسمتان از عیدِ جان شد زخمِ چوب
شد قیامت عید و بی‌دینان دُهل . ما چو اهلِ عید خندان همچو گل
بشنو اکنون این دهل چون بانگ زد . دیگر دُولت‌ها چگونه می‌پزد
^{۴۲۰} چونک بشنود آن دهل آن مرد دید . گفت چون ترسد دلم از طبلِ عید
گفت با خود هین مَلّزان دل‌کَرین . مُرد جانِ بَدَدلانِ بی‌یقین
وقتِ آن آمد که حَیدرُوار من . مُلکِ گِبرم یا بَپردازم بَدَن
بر جهید و بانگ بر زد کای کبا . حاضرَم اینک اگر مَرَدی بیا
در زمانِ بشکست ز آواز آن طِلَم . زر می‌ریزید هر سو قِسمِ قِسم
^{۴۲۰} ریخت چندان زر که ترسید آن پسر . تا نگیرد زر ز پُرسِ راهِ دَم
بعد از آن بر خاست آن شَیرِ عتید . تا سحرگه زر بیرون می‌کشید
دفن می‌کرد و می‌آمد بزر . با جُوال و توبه بارِ دگر
گنجها بنهاد آن جان‌باز از آن . کورئِ ترسانی واپس خزان
این زرِ ظاهر بخاطر آمدست . در دلِ هر کورِ دُور زَر پُرس
^{۴۲۱} کودکانِ اِسفال‌هَارا بشکنند . نامِ زر بنهند و در دامن کنند
اندر آن بازی چو گویی نامِ زر . آن کند در خاطرِ کودک گذر
بل زرِ مَضرِبِ ضَرِبِ ایزدی . کو نگرَد کاسد آمد سرمدی
آن زری کین زراز آن زر تاب یافت . گوهر و تابندگی و آب یافت
آن زری که دل ازو گردد غنی . غالب آید بر فَر در روشنی
^{۴۲۵} شمع بود آن مسجد و پروانه او . خویشتن در باخت آن پروانه‌خو
پَر بسوخت او را ولیکن ساختش . بس مبارک آمد آن انداختش

این دهل B. بشنید. Bul. (۴۲۰) . که هست. ABH Bul. (۴۲۱)

حاضرَم من تو اگر Bul. (۴۲۲) . تا بَپردازم A. (۴۲۳)

پار دیگر A. (۴۲۷) . شَیرِ عتید H. (۴۲۸)

بس مبارک Bul. (۴۲۶) . که دل از آن Bul. (۴۲۷)

که مرو زان سو بیندیش ای غوی . که اسیر رنج و درویشی شوی
 بی‌نوا گرده زیاران و اُبری . خوار گردی و پشیمانی خوری
 تو زبیم بانگِ آن دیو لعین . و اگریزی در ضلالت از یقین
 ۴۲۳۰ که هلا فردا و پس فردا مراست . راه دین بوم که مهلت پیش ماست
 مرگ بینی باز کو از چپ و راست . می‌کشد همایه را تا بانگ خلست
 باز عزم دین کنی از بیم جان . مرد سازی خوشتن را یک زمان
 پس سلاح بر بندی از علم و حکم . که من از خوف نیارم پای کم
 باز بانگی بر زند بر تو زمکر . که بترس و باز گرد از تبخیر فقر
 ۴۲۳۵ باز بگریزی ز راه روشنی . آن سلاح علم و فن را بفکری
 سالها اورا بیانگی بنده . در چنین ظلمت نهد افکنده
 هیبت بانگ شیاطین خلق را . بند کردست و گرفته خلق را
 تا چنان نومید شد جانسان ز نور . که روان کافران ز اهل قبور
 این شکوه بانگِ آن ملعون بود . هیبت بانگِ خدایی چون بود
 ۴۲۴۰ هیبت بازست بر کبک نجیب . مر مگس را نیست زان هیبت نصیب
 زانک نبود باز صیاد مگس . عنکبوتان می مگس گیرند و بس
 عنکبوت دیو بر چون تو ذباب . کر و فر دارد نه بر کبک و عقاب
 بانگ دیوان گله بان اشیاست . بانگ سلطان پاسبان اولیاست
 تا نیامزد بدین دو بانگ دور . قطره از بحر خوش با بحر شور

رسیدن بانگ طلسمی نیم شب مهمان مسجدرا،

۴۲۴۵ بشنو اکنون قصه آن بانگ سخت . که نرفت از جا بدان آن نیکبخت

(۴۲۲۷) A om. و.

(۴۲۲۲) A Bul. پس سلاح.

(۴۲۳۵) H آن سلاح.

(۴۲۴۱) Bul. مر مگس گیرند.

(۴۲۴۲) A بر تو چون ذباب.

(۴۲۴۴) HK تا بحر شور.

Heading: A طلسم. Bul. نیم شب در گوش مهمان. Bul. om. مسجدرا.

۴۲۸۵ پاره دوزیر پاره در موضع نهم . هر کسی را شربت اندر خور دم
 هست سر مرد چون بیخ درخت . زان بروید برگهاش از چوب سخت
 در خور آن بیخ رسته برگها . در درخت و در نفوس و در نهی
 بر فلک پرهاست زاشجار وفا . أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهُ فِي السَّمَاءِ
 چون برست از عشق پر بر آسمان . چون نروید در دل صدر جهان
 ۴۲۹۰ موج یزد در دلش عفو گنه . که زهر دل تا دل آمد روزنه
 که زیل تا دل یقین روزن بود . نه جدا و دور چون دو تن بود
 متصل نبود سنال دو چراغ . نورشان مزوج باشد در مساع
 هیچ عاشق خود نباشد وصل جو . که نه معشوقش بود جویای او
 لیک عشق عاشقان تن زه کند . عشق معشوقان خوش و فریه کند
 ۴۲۹۵ چون درین دل برقی مهر دوست جست . اندر آن دل دوستی می دان که هست
 در دل تو مهر حق چون شد دوتو . هست حق را بی گمانی مهر تو
 هیچ بانگ کف زدن ناید بدر . از یکی دست تو بی دستی دگر
 نشنه می نالد که ای آب گوار . آب هم نالد که گو آن آب خوار
 جذب آبست این عطش در جان ما . ما از آن او و او هم آن ما
 ۴۳۰۰ حکمت حق در قضا و در قدر . خرد مارا عاشقان همدگر
 جمله اجزای جهان زان حکم پیش . جفت جفت و عاشقان جفت خویش
 هست هر جزوی ز عالم جفت خواه . راست همچون گهربا و برگه کاه
 آسمان گوید زمین را مَرَحَبَا . با تویر چون آهن و آهن ربا
 آسمان مرد و زمین زن در بخرد . هرچ آن انداخت این می پرورد
 ۴۳۰۵ چون نهاند گرمیش بفرستد او . چون نماند تری و نم بدهد او

در نها Bul. (۴۲۸۷)

و فرغ فی السما A . پرهاست BK Bul. بر فلک سرهاست A (۴۲۸۸)

از یکی دستی تو Bul. (۴۲۹۷) . بی گان A (۴۲۹۶) . بر بر آسمان ABK Bul. (۴۲۸۹)

همدیگر A (۴۳۰۰) . کای آب گوار AB (۴۲۹۸)

همچو موس بود آن مسعود بخت . کانش دید او بسوی آن درخت
چون عنایتها بر او موفور بود . ناری پنداشت و خود آن نور بود
مرد حق را چون بینی ای پسر . تو گمان داری بر او ناری بشر
۴۲۷۰ تو زخود می آبی و آن در توست . نار و خار ظن باطل این سوست
او درخت موسی است و پُرضیا . نور خوان نارش بخوان باری بیآ
نه فطام این جهان ناری نمود . سالکان رفتند و آن خود نور بود
پس بدان که شمع دین بر می شود . این نه همچون شمع آتشیها بود
این نماید نور و سوزد یار را . و آن بصورت نار و گل زواری
۴۲۷۵ این چو سازند ولی سوزند . و آن گه وصلت دل افروزند
شکل شعله نور پاک سازوار . حاضرانرا نور و دُورانرا چو نار

ملاقات آن عاشق با صدر جهان،

آن بخاری نیز خود بر شمع زد . گشته بود از عشقش آسان آن گبد
آه سوزانش سوی گردون شد . در دل صدر جهان مهر آمد
گفته با خود در سحرگه کای احد . حال آن آواره ما چون بود
۴۲۸۰ او گناهی کرد و ما دیدیم لیک . رحمت مارا نمی دانست نیک
خاطر مجرم زما ترسان شود . لیک صد او مید در ترسش بود
من بترسانم و قبیح یار را . آنک ترسد من چه ترسانم و را
بهر دیگر سرد آذری رود . نه بدان کز جوش از سر می رود
ایمان را من بترسانم بعلم . خایان را ترس بر دارم بعلم

آن خود نور بود ABHK . می پنداشت او خود . و . K om. (۴۲۸)

نار and after . و . Bul. om. (۴۲۷۴) . و ظن باطل A (۴۲۷۰)

Heading: A صدر . و . A om. (۴۲۷۶)

آمید A Bul. (۴۲۸۱) . ای احد A (۴۲۷۴)

تَرئی تن را بچوبند آہا . کای تری باز آ ز غُریت سوی ما
 ۴۴۲۵ گرو تن را می خوانند اثیر . که زناری راه اصل خویش گیر
 هست هفتاد و دو علت در بدن . از کشفهای عناصر ربی رسن
 علت آید تا بدن را بسکند . تا عناصر همدگر را با یلدد
 چار مرغند این عناصر بسته پا . مرگ و رنجورے و علت پاگشا
 پایشان از همدگر چون باز کرد . مرغ هر عنصر یقین پرواز کرد
 ۴۴۳۰ جذبہ این اصلها و فرعها . هر دی رنجی نهد در جسم ما
 تا که این ترکیهارا بر دَرَد . مرغ هر جزوی باصل خود پرد
 حکمت حق مانع آید زین عَجَل . جمعیان دارد بصحت تا اجل
 گوید ای اجزا اجل مشهود نیست . پر زدن پیش از اجلتان سود نیست
 چونک هر جزوی بچوبد ارتفاق . چون بود جان غریب اندر فراق

منجذب شدن جان نیز بعالم ارواح و تقاضای او و میل
 او بمقرّ خود و منقطع شدن از اجزای اجسام کی
 کُندہ پای باز روح اند،

۴۴۳۵ گوید ای اجزای پست قریشیم . غُریت من تلغیر من عَریشیم
 میل تن در سبزه و آب روان . زان بود که اصل او آمد از آن
 میل جان اندر حیات و درحی است . زانک جان لامکان اصل وی است
 میل جان در حکمت و در علوم . میل تن در باغ و راغست و گروور
 میل جان اندر ترقی و شرف . میل تن در کسب و اسباب علف

۴۴۲۹ A همدگر . Bul. بدن را بگلد . (۴۴۲۷)

Bul. باصل خود رود . (۴۴۳۱)

K کسب . Bul. کسب اسباب و علف . (۴۴۳۴)

بُرجِ خاکی خاكِ ارض را مدد . بُرجِ آبی تَریش اندر تَمَد
 بُرجِ بادے ابر سوی او بَرَد . تا بَخاراتِ وَخَم را بر کَمَد
 بُرجِ آتش گرمی خورشید ازو . همچو تابۀ سرخ ز آتش پشت و رُو
 هست سرگردان فلک اندر زمین . همچو مردانِ رِگَرِدِ مَكَسَبِ بَهرِ زین ۴۴۱۰
 وین زمین گدبانویها میکند . بر ولادات و رضاعش می تند
 پس زمین و چرخ را دان هوشمند . چونك كارِ هوشندان می کند
 گرنه از هم این دو دِلَبَر می مزند . پس چرا چون جُنتِ درم می خزند
 بی زمین گی گل برُوید و آرغوان . پس چه زاید ز آب و تابِ آسمان
 بَهرِ آن مَبِلست در ماده بَشر . تا بود تکمیلِ کارِ همدگر
 میل اندر مرد و زن حق زان نهاد . تا بقا یابد جهان زین اتحاد ۴۴۱۵
 میلِ هر جُزوی بجزوی هم نهد . ز اتحادِ هر دو تولیدی زهد
 شب چنین با روز اندر اعتناق . مُخْتَلِف در صورت اما اتفاق
 روز و شب ظاهر دو ضدّ و دشمنند . لیک هر دو يك حقیقت می تند
 هر یکی خواهانِ دگر را همچو خویش . از پی تکمیلِ فعل و کارِ خویش
 زَانك بی شب دَخَل نَبود طبع را . پس چه اندر خَرَجِ آرد روزها ۴۴۲۰

جذب هر عنصری جنس خود را کی در ترکیب آدمی محتبس
 شده است بغیر جنس،

خاك گوید خاكِ تن را باز گرد . تركِ جان کن سوی ما آ همچو گَرَد
 جنسِ مایه پیشِ ما اولینری . به که زان تن و رهی و زان تری
 گوید آرے لیک من پابسته ام . گرچه همچون تو ز هجران خسته ام

۴۴۱۰ Bul. پشت رو. (۴۴۰۸)

۴۴۱۵ Bul. مبلست. (۴۴۱۴)

Heading: Bul. بغیر جنس خود. (۴۴۲۱) ABHK Bul. تركِ جان گو.

۴۴۲۰ Bul. به که جان بگذاری و این سو پری. Bul. سوی ما اولینری (۴۴۲۲)

او دلت را بر دو صد سودا بیست . بی مرادت کرد پس دل را شکست
 ۴۴۶۰ چون شکست او بال آن رای بُغُست . چون نشد هستی بال را شکن دُرست
 چون قضایش حیل تدبیرت سگست . چون نشد بر تو قضای آن دُرست

فَسَخُ عَزَائِمَ وَنَقْضُهَا جَهتِ باخبر کردن آدمی را از آنک مالک
 و قاهر اوست و گاه گاه عزم او را فسخ ناکردن و نافذ
 داشتن تا طمع او را بر عزم کردن دارد تا باز
 عزمش را بشکند تا تنبیه بر تنبیه بود،

عزمها و قصدها در ماجرا . گاه گاهی راست می آید ترا
 تا بطمع آن دلت نیت کند . بار دیگر نیت ترا بشکند
 و بر بکلی بی مرادت داشتی . دل شدی نومید امل گی کاشتی
 ۴۴۶۵ و بر نکاریدی امل از عوَریش . گی شدی پیدا بُرُو منهوریش
 عاشقان از بی مرادبهای خویش . باخبر گشتند از مولای خویش
 بی مُرادی شد قلاوِز بهشت . حَفَّتِ الْجَنَّةُ شِوای خوش سرشت
 که مُرادات همه اِشکسته پاست . پس کی باشد که کام او رواست
 پس شدند اِشکسته اش آن صادقان . لَبِکْ کُو خود آن شکست عاشقان

(۴۴۵۹) G بر دو صد as in text. In K و is suppl. above before پس.

(۴۴۶۰) A بال زان رای . Bul. بال و آن رای .

(۴۴۶۱) A Bul. قضای او . H قضای حق . AB Bul. تدبیرت شکست .

Heading: A نقضا . G نافذ داشتن .

(۴۴۶۵) G و بر نکاریدی .

(۴۴۶۶) ABHK Bul. عاشقان for عاقلان .

(۴۴۶۸) GK کام او رواست as in text. Bul. پس کی .

۴۴۴۰ میل و عشق، آن شرف هم سوی جان • زین یحییٰ را و یحییٰ را بدان
 گر بگویم شرح این بی‌حد شود • مثنوی هشتاد تا کاغذ شود
 حاصل آنک، هرک او طالب بود • جانِ مطلوبش دُرّو راغب بود
 آدمی حیوان نیائی و جماد • هر مُرادِ عاشق، هر بی‌مُراد
 بی‌مُرادان بر مُراد می‌تفند • و آن مُرادان جذبِ ایشان می‌کنند
 ۴۴۴۵ لیلک، میل، عاشقان لاغر کند • میلِ معشوقان خوش و خوش‌فر کند
 عشقِ معشوقان دو رُخ افروخته • عشقِ عاشق جانِ او را سوخته
 گهرِ با عاشق بشکُل، بی‌نیاز • کاه می‌کوشد در آن راه دراز
 این رها کن عشقِ آن نشسته‌دهان • تافت اندر سینه صدرِ جهان
 دودِ آن عشق و غم، آتش‌گده • رفته در مخدومِ او مُشفق شده
 ۴۴۵۰ لیکش از ناموس و بَوش و آبِ رُو • شرم می‌آمد که و جوید ازو
 رحمتش مشتاقِ آن مسکین شده • سلطنتِ زین لطف مانع آمده
 عقلِ حیران کین عجب او را کشید • یا گیش زان سو بدین جانب رسید
 ترکِ جلدی کن کرین ناواقفی • لب ببندد الله اعلم بالحقّی
 این سخن را بعد ازین مدفون کنم • آن گشند و گشد من چون کنم
 ۴۴۵۵ کیست آن کت می‌گشد ای معنی • آنک می‌نگذاردت کین دم زلف
 صد عزیمت می‌کنی بهر سفر • می‌کشاند مر ترا جای دگر
 زان بگرداند بهر سو آن لگام • تا خبر یابد ز فارس اسپِ خام
 اسپِ زیرک‌سار زان نیکویی است • کو هی داند که فارس بر وی است

زین یحییٰ را و یحییٰ را A. میل عشق A (۴۴۴۰)

G کاغذ. In BK Bul. vv. ۴۴۴۱ and ۴۴۴۲ are transposed. (۴۴۴۱)

و هر بی‌مُراد A (۴۴۴۳). برو راغب. AH Bul. (۴۴۴۲)

After this verse A leaves a blank space for a new Heading. (۴۴۴۷)

G مخدوم with *iqdāfat*. (۴۴۴۹)

لیک. Bul. لیکن از ناموس AB (۴۴۵۰)

زیرک ساز Bul. (۴۴۵۸)

تفسیر این آیت که **إِنْ تَسْتَفْتِحُوا فَقَدْ جَاءَكُمْ الْفَتْحُ** الایه ای طاعنان می گفتید کی از ما و محمد علیه السلام آنک حقت فتح و نصرتش ده و این بدان می گفتید تا گان آید کی شما طالب حقت بی غرض اکنون محمد را نصرت دادیم تا صاحب حق را ببینید،

از بُتان و از خدا در خواستیم . که بکن مارا اگر ناراستیم
 آنک حق و راستست از ما و او . نصرتش ده نصرت اورا یجو
 این دعا بسیار کردیم و صَلَات . پیش لات و پیش عَزَّی و مَنَات
 که اگر حقت او پیداش کن . ورنباشد حق زبون ما ش کن
 ۴۴۹۰ چونک ما دیدیم او منصور بود . ما همه ظلمت بُدیم او نور بود
 این جواب ماست کآنچه خواستید . گشت پیدا که شما ناراستید
 باز این اندیشه را از فکر خویش . کوری کردند و دفع از ذکر خویش
 کین تفکر مان هم از اِدبار رُست . که صواب او شود در دل دُرُست
 خود چه شد گر غالب آمد چند بار . هرکی را غالب آرد روزگار
 ۴۴۹۵ ما هم از ایام بخت آور شدیم . بارها بر روی مظفر آمدیم
 باز گفتندی که گرچه او شکست . چون شکست ما نبود آن زشت و پست
 زانک بخت نیک اورا در شکست . داد صد شادی پنهان زیر دست
 کو باشکسته نمی مانست هیچ . که نه غم بودش در آن نه پیچ پیچ
 چون نشان مؤمنان مغلوبست . لیک در اِشکست مؤمن خویست

Heading: In H the Heading ends with **الفتح**. The remainder is suppl. in marg. H. ABK Bul. om. **الایه**. AB add **محمدرا** after **عليه السلام**.

و او نور A. و او منصور A (۴۴۹۰). گر نباشد ABHK Bul. (۴۴۸۹).

غالب آید چند بار Bul. (۴۴۹۴).

چون نشان مردمان B (۴۴۹۶).

۴۴۷۰ عافلان ایشکسته‌اش از اضطرار . عاشقان ایشکسته با صد اختیار
عافلانش بندگان بندی‌اند . عاشقانش شگری و قندی‌اند
اثبیا کرها مهار عافلان . اثبیا طوعا بهار بی‌دلان

نظر کردن پیغامبر علیه السلام با سیران و تبسم کردن و گفتن کی
عَجِبْتُ مِنْ قَوْمٍ يُجْرُونَ إِلَى الْجَنَّةِ بِالسَّلَاسِلِ وَالْأَغْلَالِ،

دید پیغامبر یکی جوئی اسیر . که می‌بردند و ایشان در نفر
دیدشان در بند آن آگاه شیر . م نظر کردند در وی زیر زیر
۴۴۷۵ تا می‌خاید هر یک از غضب . بر رسول صدق دندانها و لب
زهر نه با آن غضب که دم زنند . زآنک در مجیر قهر ده‌مشتند
می‌کشاندشان موکل سوی شهر . می‌برد او کارستانشان بفر
نه فدایی می‌سناند نه زره . نه شفاعت می‌رسد از سرور
رحمت عالم می‌گویند و او . عالمی را می‌برد خلق و گلو
۴۴۸۰ با هزار انکار می‌رفتنند راه . زیر لب طعنه زنان بر کار شاه
چارها کردیم و اینجا چاره نیست . خود دل این مرد کم از خار نیست
ما هزاران مرد شیر آلپ ارسلان . با دو سه غریبان سست نیم‌جان
این چنین در مانندام از کزروست . یا ز اخترهاست یا خود جادو است
بخت ما را بر درید آن بخت او . تخت ما شد سرنگون اثر تخت او
۴۴۸۵ کار او از جادوی گرگشت زفت . جادوی کردیم ما هر چون نرفت

(۴۴۷۲) Bul. اثبیا طوعا بهار عاشقان.

(۴۴۷۳) ABGHK پیغامبر.

(۴۴۸۱) Bul. om. و. In K و is written above the line.

(۴۴۸۲) A سست و نیم‌جان.

تفسیر این خبر که مصطفیٰ علیه السلام فرمود لا تَفْضِلُونِي
عَلَى يُونُسَ بْنِ مَتَى،

گفت پیغمبر که معراج مرا . نیست بر معراج یونس اجبا
ن من بر چرخ و آن او نشیب . زانک قُرب حق برونست از حساب
قُرب نه بالا نه پستی رفتست . قُرب حق از حبس هستی رستنت
۴۵۱۵ نیست را چه جای بالا است و زیر . نیست را نه زود و نه دُورست و دیر
کارگاه و گنج حق در نیستیست . غره هستی چه دانی نیست چیست
حاصل این اشکست ایشان ای کیا . می‌نماید هیچ با اشکست ما
آنجنان شادند در ذل و تلف . همچو ما در وقت اقبال و شرف
برگ بی‌برگی هم اقطاع اوست . فقر و خواریش افتخارست و علُوست
۴۵۲۰ آن یکی گفت ار چنانست آن ندید . چون بخندید او که مارا بسته دید
چونک او مُبدل شدست و شادیش . نیست زین زندان و زین آزادیش
پس بقر دشمنان چون شاد شد . چون ازین فتح و ظفر پُر باد شد
شاد شد جانش که بر شیران نر . یافت آسان نصرت و دست و ظفر
پس بدانستیم کو آزاد نیست . جز بدنیا دلخوش و دلشاد نیست
۴۵۲۵ ورنه چون خندد که اهل آن جهان . بر بد و نیکند مُشفق مهربان
این بهنگیدند در زیر زبان . آن اسیران باهر اندر بحث آن
تا موکل نشنود بر ما جهد . خود سخن در گوش آن سلطان برد

Heading: H یونس این متی .

(۴۵۱۲) ABGHK پیغامبر .

(۴۵۱۴) Bul. و پنی .

(۴۵۱۶) AK Bul. om. و .

(۴۵۲۰) Bul. آن بدید .

(۴۵۲۷) Bul. آن سلطان رسد .

(۴۵۱۲) Bul. از حبیب .

(۴۵۱۵) ABHK Bul. om. و after زود .

(۴۵۱۶) H اقطاع .

(۴۵۲۲) Bul. دست for فتح .

۴۵۰۰ گر تو مُشک و عنبری را بشکنی . عالمی از فَوْح ریحان پُر کنی
ور شکستی ناگهان سرگین خر . خاها پُر گند گردد تا بَسَر
وَقْتِ وَا گشتِ حُدَیْبَه بَذَل . دولتِ اِنَّا فَتَحْنَا زِد دُؤْل

سرّ آنک بی‌مراد باز گشتن رسول علیه السّلم از حُدَیْبَه حق
تعالی لُتِبِ آن فتح کرد که اِنَّا فَتَحْنَا که بصورت غلق بود
و بمعنی فتح چنانک شکستن مُشک بظاهر شکستن است و بمعنی
درست کردن است مشکِ اُورا و تکمیل فواید اوست،

آمدش پیغام از دولت که رَو . تو زَمَنَعِ این ظفر غمگین مشو
کاندرین خواری نَقَدَتِ فَنَحَاسَت . نَکِ فلان قلعه فلان بُقعه تراست
۴۵۰۵ بَنَگَرِ آخِرِ چُونِکِ وَا گردید تَقَت . بر قَرِیْظَه و بر نَضِیرِ از وی چه رفت
قلعه‌ها هم گَرْدِ آن دو بُقعه‌ها . شد مسلّم وز غنایم نَفَعُهَا
ور نباشد آن تو بَنَگَرِ کین فریق . پُر غم و رنجند و منتون و عشیق
زهرِ خواری را چو شَکَرِ می‌خورند . خارِ غم‌ها را چو اُشْتُرِ می‌چرند
بهرِ عَیْنِ غم نه از بهرِ فَرَج . این نَسَافِلِ پیشِ ایشان چون دَرَج
۴۵۱۰ اَنجَنان شادند اندر قَعْرِ چاه . که می‌ترسند اِنرِ نَحْتِ و کُلاَه
هرکجا دلبر بود خود همنشین . فوقِ گردونست نه زیرِ زمین

(۴۵۰۰) Bul. و ریحان .

(۴۵۰۱) Bul. پُر گند .

(۴۵۰۲) In Bul. this verse follows the Heading.

Heading: A om. که after کرد . Bul. فَتَحْنَا لَکِ .

(۴۵۰۵) Bul. om. و . BGH قَرِیْظَه . ABGH نَظَیرِ .

من شمارا سَرنگون می‌دیدم . پیش از آن کز آب و گل بالیدم ٤٥١٥
 نو ندیدم تا کنم شادی بدان . این می‌دیدم در آن اقبال‌تان
 بسته قهر خفی و آنگه چه قهر . قند می‌خوردید و در وی دَرَج زهر
 این چنین قندی پُر از زهر ار عَدُو . خوش بنوشد چمت حسد آید بَرُو
 با نشاط آن زهر می‌کردید نوش . مرگتان خُفیه گرفته هر دو گوش
 من نمی‌کردم غذا از بهرِ آن . تا ظنر یام فرو گیرم جهان ٤٥٥
 کین جهان جیفه‌است و مُردار و رخیص . بر چنین مُردار چون باشم حریص
 سگ نیم تا بَرِچم مرده گنم . عیسی‌ام آم که تا زندش گنم
 زان می‌کردم صُوف جنگ چاک . تا رهانم مر شمارا امر هلاک
 زان نمی‌بُرم گِلوه‌ای بَشَر . تا مرا باشد کُرو فر و حَشَر
 زان می‌بُرم گِلویی چند تا . زان گِلوها عالمی یابد رها ٤٥٥
 که شما پروانه‌وار از جیلِ خویش . پیشِ آتش می‌کنید این حمله کیش
 من می‌رانم شمارا همچو مست . از در افتادن در آتش با دو دست
 آنک خود را فتحها پنداشنید . تخمِ منحوسِ خود می‌کاشتید
 يك دگر را جدِ جد می‌خواندید . سوه از درها فَرَس می‌راندید
 قهر می‌کردید و اندر عینِ قهر . خود شما مقهورِ قهر شیرِ دهر ٤٥٦

بیان آنک طاغی در عین قاهری مقهورست و در عین

منصوری مأسور،

دزد قهر خواجه کرد و زر کشید . او بدان مشغول خود والی رسید
 گر زخواجه آن زمان بگر بختی . گي بَرُو والی حَشَر انگبختی

زند کم Bul. (٤٥٥٢) و. AB Bul. om. می‌خوردند A (٤٥١٧) . آب گل A (٤٥١٥)

این جمله کیش H (٤٥٥٦) . گِلویی چند ABHK Bul. (٤٥٥٥) . کُرو فر حَشَر Bul. (٤٥٥٤)

در بیان AH Heading: with *iqāfat* جدِ جد G (٤٥٥٦)

آگاه شدن پیغامبر علیه السّلم از طعن ایشان بر شهادت او،
 گرچه نشنید آن موکل آن سخن . رفت در گوئی که آن بُد مِنْ لَدُن
 بُوی پِراهِانِ یوسف را ندید . آنک حافظ بود و یعقوبش کشید
 ۴۵۲. آن شیاطین بر عَنانِ آسمان . نشنوند آن سِرِّ لَوْحِ غیبِ دان
 آن محمد خننه و تکیه زده . آمد سرگرد او گردان شد
 او خورد حُلّو که روزیشت باز . آن نه کانگشتان او باشد دراز
 نجم ثاقب گشته حارس دیوران . که پهل دزدی زاحمد سرستان
 ای دو دیده سوی دکان از پگاه . هین بمجد رَوِ پُجو رزقِ اله
 ۴۵۳. پس رسول آن گفتشان را فهم کرد . گفت آن خننه نبودم از بُرد
 مرده اند ایشان و پوسیده فنا . مرده کشتن نیست مردی پیش ما
 خود یکند ایشان که مه گردد شکاف . چونک من پا بفشرم اندر مُصاف
 آنکهی گازاد بودیت و میکن . مر شمارا بسته می دیدم چنین
 اے بنازیده بهلك و خاندان . نزد عاقل اُشتیری بر ناودان
 ۴۵۴. نقش تن را تا فساد از بام طشت . پیش چشم کُلِّ آن آت گشت
 بنگرم در غُوره می بینم عیان . بنگرم در نیست شی بینم عیان
 بنگرم سر عالمی بینم نهان . آدر و حوا نرسته افر جهان
 مر شمارا وقتِ ذَرَاتِ اَلَسْت . دیده ام پابسته و منکوس و پست
 از حُدوثِ آسمان بی عُمَد . آنچه دانسته بدم افزون نشد

و. AH om. (۴۵۲۹) . که بُد آن من لدن AH (۴۵۲۸)

گردد دراز Bul. باز for ناز . A. این خورد حُلّو Bul. (۴۵۲۲)

After this verse K has the Heading AH Bul. رزق از اله . ای دیده K (۴۵۲۴)

Bul. has: فهم کردن . جواب گفتن رسول علیه السّلم آن اسیران را: (which is suppl. in H): رسول صلی الله علیه وسلم ضمیر اسیران را and so AB in marg.

و. Bul. om. (۴۵۲۶) . بنازیدن A (۴۵۲۹)

۴۵۸۵ کودکانرا می‌برے مکتب بزور . زآنک هستند از فواید چشم‌کور
 چون شود واقف بمکتب می‌دود . جانش از رفتن یشگفته می‌شود
 می‌رود کودک بمکتب پیچ پیچ . چون ندید از مُزد کار خویش هیچ
 چون کند در کسبه دانگی دست‌مزد . آنکهان بی‌خواب گردد شب چو دزد
 جهد کن تا مزد طاعت در رسد . بر مطیعان آنکشت آید حد
 ۴۵۹۰ اِئْتِیْبَا کَرَهَا مَقْلِدَ گُشْتِهَا . اِئْتِیْبَا طَوْعًا صَفَا بَسْرِشْتِهَا
 این مُحِبِّ حق زبهر، علی . وَاِنْ دُکْرًا ی غرض خود خلّی
 این محب دایه لیک از بهر شیر . وَاِنْ دُکْرًا دل داده بهر این ستیر
 طفل را امر حسن او آگاه نه . غیر شیراورا ازو دلخواه نه
 وَاِنْ دُکْرًا خود عاشق دایه بود . ی غرض در عشق یک‌رایه بود
 ۴۵۹۵ پس مُحِبِّ حق باو مید و بترس . دفتر تقلید می‌خواند بدرّس
 وَاِنْ مُحِبِّ حق زبهر حق کجاست . که زاعراض و زعلها جداست
 گر چنین و گر چنان چون طالبست . جنب حق اورا سوی حق جاذبت
 گر مُحِبِّ حق بود لِغَیْرِهِ . کِیْ یَنَالُ دَائِمًا مِنْ خَیْرِهِ
 یا مُحِبِّ حق بود لِغَیْبِهِ . لا یَسَوَاءُ خَافِنًا مِنْ بَیْنِهِ
 ۴۶۰۰ هر دورا این جست و جوها زان سربست . این گرفتاری دل زان دلبرست

جذب معشوق عاشق را مِنْ حَيْثُ لَا یَعْلَمُهُ الْعَاشِقُ وَلَا یَرْجُوهُ
 وَلَا یَخْطُرُ بِإِلَهِ وَلَا یَظْهَرُ مِنْ ذَلِكَ أَنْجَذِبَ أَثَرُهُ فِي الْعَاشِقِ
 إِلَّا الْخَوْفُ الْمَمْزُوجُ بِالْيَاسِ مَعَ کَوَامِ الطَّلَبِ،

مدّیم اینجا که در صدر جهان . گر نبوده جذب آن عاشق نهان

(۴۵۸۹) K آنکهان آید .

(۴۵۹۱) A بی عرض .

(۴۵۹۴) A بی عرض .

(۴۵۹۵) A Bnl. بامید .

قاهری دزد مقهوریش بود * زآنک قهر او سرِ او را بود
 غالبی بر خواجه دام او شود * تا رسد والی و بشناسد قود
 ای که تو بر خلق چیره گشته * در نبرد و غالی آغشته ۴۵۶۵
 آن بقاصد منهزم کردستان * تا ترا در حلقه ی آرد گشان
 هین عیان در گش پی این منهزم * در مران تا تو نگریدی منخرم
 چون کشانیدت بدین شیوه بدام * حمله بینی بعد از آن اندر زحام
 عقل ازین غالب شدن گئی گشت شاد * چون درین غالب شدن دید او فساد
 تیزچشم آمد رخسرد بینای پیش * که خدایش سرمه کرد از کجلی خویش ۴۵۷۰
 گفت پیغمبر که هستند از فنون * اهل جنت در خصوصتها زبون
 از کمال حزم و سؤ الظن خویش * نه ز نقص و بددلی و ضعف کیش
 در فیره دادن شیده در کمون * حکمت لولا رجال مؤمنون
 دست کوتاهی ز کفزار لعین * فرض شد بهر خلاص مؤمنین
 قصه عهد حدیبیه بخوان * گفت اَیْدیکُم تهامت زان بدان ۴۵۷۵
 نیز اندر غالبی هر خویش را * دید او مغلوب بر دام کبریا
 زان نمی خندم من از زنجیرتان * که بکردم ناگهان شبگیرتان
 زان می خندم که با زنجیر و غل * می گشتان سوی سروستان و گل
 ای عجب کز آتش بی زینهار * بسته می آریمتان تا سبزه زار
 از سوی دوزخ بزنجیر گران * می گشتان تا بهشت جاودان ۴۵۸۰
 هر مقلد را درین ره نیک و بد * همچنان بسته بحضرت می کشد
 جمله در زنجیر بیم و ایلا * می روند این ره بغیر اولیا
 می کشد این راه را پیکاروار * جز کسانی واقف از اسرار کار
 جهد کن تا نور تو رخشان شود * تا سلوک و خدمت آسان شود

(۴۵۶۷) Bul. H. منخرم.

(۴۵۶۸) Bul. H. پیغامبر ABGHK (۴۵۷۱). حمله بینی.

(۴۵۷۴) B om. (۴۵۸۴)* Bul. آسان کد.

صد چو تو فانیست پیش آن نظر • عاشقی بر نفی خود خواجه مگر
سایه و عاشقی بر آفتاب • شمس آید سایه لا گردد شتاب

داد خواستن پشه از باد بحضرت سلیمان علیه السلام،

پشه آمد از حدیفه وز گیاه • وز سلیمان گشت پشه دادخواه
۴۶۲۵ کای سلیمان معدلت می گستری • بر شیاطین وادی زاد و پری
مرغ و ماهی در پناه عدل نیت • کیست آن گم گشته کش فضلت نجست
داد ده مارا که بس زارم ما • ب نصیب از باغ و گلزارم ما
مشکلات هر ضعیفی از تو حل • پشه باشد در ضعیفی خود مثل
شهره ما در ضعف و اشکسته پری • شهره تو در لطف و مسکین پروری
۴۶۲۶ اے تو در اطباق قدرت منتهی • منتهی ما در کی و بی رهی
داد ده مارا ازین غم کن جدا • دست گیر ای دست تو دست خدا
پس سلیمان گفت ای انصاف جو • داد و انصاف از که میخواستی بگو
کیست آن ظالم که از باد و بروت • ظلم کردست و خراشیدست روت
ای عجب در عهد ما ظالم کجاست • کونه اندر حبس و در زنجیر ماست
۴۶۲۷ چونک ما زادم ظلم آن روز مرد • پس بعهد ما که ظلی پیش برد
چون بر آمد نور ظلمت نیست شد • ظلم را ظلمت بود اصل و عضد
نک شیاطین کسب و خدمت می کنند • دیگران بسته باصفادند و بند

(۴۶۲۲) After this verse Bul. adds:

کی بود در پشه تاب شد باد • کن خیال آنه اعلم بالساد

Heading: AH پشه از حضرت.

(۴۶۲۴) AH و از گیاه.

(۴۶۲۱) A از آن غم. Bul. داد کن مارا.

(۴۶۲۲) AB Bul. باد بروت.

(۴۶۲۵) AG کی ظلی. K کسب. (۴۶۲۷)

ناشکیباگی بُدی او از فراق • گی دوان باز آمدی سوی وثاق
 میلِ معشوقان نهانست و ستیر • میلِ عاشق با دو صد طبل و نغیر
 یک حکایت هست اینجا ز اعتبار • لیک عاجز شد بخاری زارِ انتظار
 ۴۶۰ ترک آن کردم کو در جُست و جُوست • تا که پیش از مرگ بیند روی دوست
 تا رهد از مرگ تا یابد نجات • ز آنک دید دوست آبِ حیات
 هراک دید او نباشد دفعِ مرگ • دوست نبود که نه میوه‌ش نه برگ
 کار آن کارست ای مشتاقِ مست • کاندرا آن کار ار رسد مرگ خوش است
 شد نشان صدقِ ایمان ای جوان • آنک آید خوش ترا مرگ اندر آن
 ۴۷۰ گر نشد ایمان تو ای جانِ چنین • نیست کامل رو بجو اِکمالِ دین
 هراک اندر کار تو شد مرگ دوست • بر دل تو بی کراهت دوست اوست
 چون کراهت رفت آن خود مرگ نیست • صورتِ مرگست و نُقلانِ کرد نیست
 چون کراهت رفت مردن نفع شد • پس دُرُست آید که مُردن دفع شد
 دوست حق است و کسی کش گفت او • که توی آن من و من آن تو
 ۴۸۰ گوش دار اکنون که عاشق می‌رسد • بسته عشقِ او را بِجَمَلِ مَن مَسَد
 چون بدید او چهره صدرِ جهان • گوپا پَریدش از تن مرغِ جان
 همچو چوبِ خشک افتاد آن تنش • سرد شد از فَرَقِ جان تا ناخش
 هرچ کردند از بخور و از گلاب • نه بچسبید و نه آمد در خطاب
 شاه چون دید آن مُزَعَفَرِ روی او • پس فرود آمد زمرگبِ سوی او
 ۴۹۰ گفت عاشق دوست می‌جوید بَتَفَت • چونک معشوق آمد آن عاشق برفت
 عاشقِ حقی و حقِ آنست کَو • چون بیاید نبود از تو تای مُو

(۴۶۰) Bul. یابد او نجات.

(۴۷۰) After this verse K Bul. have the Heading: رسیدن بخاری عاشق در بندی.

In AH there is a blank space, and in marg. B a Heading similar to that of K Bul. (۴۷۷) ABHK Bul. از فرق سر, corr. in H.

(۴۹۱) Bul. تار می. In K تای has been altered to تار by a later hand.

باد چون بشنید آمد نیز نیزه . پشه بگرفت آن زمان رام گریز
 ۴۶۵۵ پس سلیمان گفت ای پشه کجا . باش تا بر هر دو رام من قضا
 گفت ای شه مرگ من از بود اوست . خود سیاه این روز من از دور اوست
 او چو آمد من کجا یام فرار . کو بر آرد از نهاد من دمار
 همچنین جویای درگاه خدا . چون خدا آمد شود جویند لا
 گرچه آن وصلت بقا اندر بقاست . لبك زاول آن بقا اندر فناست
 ۴۶۶۰ سایه‌ای که بود جویای نور . نیست گردد چون کند نورش ظهور
 عقل کی ماند چو باشد سزیده او . کُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ
 هَالِكٌ آيِدِ بَيْتِ وَجْهِهِ هَسْتُ وَنَيْسْتُ . هستی اندر نیستی خود طُرفه ایست
 اندرین محض خرده‌ها شد زدست . چون قلم اینجا رسیده شد شکست

نواختن معشوق عاشق بیهوش را تا بهوش باز آید،

و کشید از بیهوشی‌اش در بیان . اندك اندك از کرم صدر جهان
 ۴۶۶۵ بانگ زد در گوش او شه کای گدا . زر نثار آوردست دامن گشا
 جان تو کاند در فراقم یطپید . چونک زنهارش رسیدم چون رمید
 ای بدیده در فراقم گرم و سرد . با خود آ از بی‌خودی و بانم گرد
 مرغ خانه اُشتی را بی خرد . رسم مهمانش بخانه می‌برد
 چون بخانه مرغ اشتر پا نهاد . خانه ویران گشت و سقف اندر فتاد
 ۴۶۷۰ خانه مرغست هوش و عقل ما . هوش صالح طالب نافع خدا
 نافع چون سر کرد در آب و گلش . نه گل آنجا ماند نه جان و دلش
 کرد فضل عشق انسانرا فضول . زین فزون جویی ظلومت و جهول

چون بشنود AH (۴۶۵۴)

Heading: A om. بیهوش, which has been suppl. by a later hand.

ماند و فی AH Bul. (۴۶۷۱)

اصل ظلم ظالمان از دیو بود . دیو در بندست اِستَم چون نمود
 مُلک زان دادست مارا کُن فکان . تا نالد خلق سوے آسمان
 ۴۶۴۰ تا ببالا بر نیاید دودها . تا نگرده مُضطَرِب چرخ و سها
 تا نلرزد عرش از ناله یتیم . تا نگرده از ستم جانف سقیم
 زان نهادیم از مالک مذهب . تا نیاید بر فلکها یا ربی
 منگر ای مظلوم سوے آسمان . کاسمانی شاه داری در زمان
 گفت پشه داد من از دست باد . کو دو دست ظلم بر ما برگشاد
 ۴۶۴۵ ما ز ظلم او بتنگی اندریم . بالب بسته ازو خون میخوریم

امر کردن سلیمان علیه السلام پشه متظلم را باحضار خصم بدیوان حکم،

پس سلیمان گفت ای زیبادوی . امر حق باید که از جان بشنوی
 حق بمن گفتست هان ای دائور . مشو از خصی تو بی خصی دگر
 تا نیاید هر دو خصم اندر حضور . حق نیاید پیش حاکم در ظهور
 خصم تنها گر بر آرد صد نفیر . هان و هان بی خصم قول او مگیر
 ۴۶۵۰ من نیارم رو ز فرمان تافتن . خصم خود را رو بیاور سوی من
 گفت قول نُست برهان و دُرُست . خصم من بادست و او در حکم تست
 بانگ زد آن شه که ای باد صبا . پشه افغان کرد از ظلمت ببا
 هین مقابل شو تو و خصم و بگو . پاسخ خصم و بکن دفع عَدُو

کاسمان شاه A (۴۶۴۲)

Heading: Bul. خود خود.

پیش من AH (۴۶۵۰) . هان هان H (۴۶۴۹)

بادست و K om. . برهان درست A Bul. . و برهان A (۴۶۵۱)

کای باد AB (۴۶۵۲)

تو و خصمت بگو B . تو با خصم Bul. (۴۶۵۳)

کم زکوه سنگ نهود کز ولاد . نافع کان نافع نافع زاد زاد
 زین همه بگذر نه آن مایه عدم . عالمی زاد و بزیاد در بدر
 بر جهید و بر طپید و شاد شاد . یک دو چرخ زد سجود اندر فناد

با خویش آمدن عاشق بهیوس و روی آوردن بشنا و شکر معشوق،

گفت ای عفتای حق جانرا مطاف . شکر که باز آمده زان کوه قاف
 ۴۶۹۵ ای سرافیل قیامت گاه عشق . ای تو عشق، عشق وای دلخواه عشق
 اولین خلعت که خواهی دادیم . گوش خواهر که نهی بر روزنم
 گرچه ی دانی بصفت حال من . بند پرور گوش کن اقبال من
 صد هزاران بار ای صدر فرید . زار زوے گوش تو هوشم پرید
 آن سببی تو و آن اصغای تو . و آن تبسمهای جان افزای تو
 ۴۷۰۰ آن نبوشیدن کم و بیش مرا . عشوه جان بداندیش مرا
 قلبهای من که آن معلوم نیست . پس پذیرفتی تو چون نقد درست
 بهر گستاخی شوخ غرّه . جلها در پیش جلالت ذره
 اولاً بشنو که چون ماندم زشت . اول و آخر زپیش من بخت
 ثانیاً بشنو تو ای صدر و دود . که بسی جستم ترا ثانی نبود
 ۴۷۰۵ ثالثاً تا از تو بیرون رفته ام . گویا ثالث ثلاثه گفته ام
 رابعاً چون سوخت مارا مزرعه . می ندانم خامسه اثر رابعه
 هر کجا یابی تو خون بر خاکها . پی بری باشد یقین از چشم ما

Heading: BK Bul. رو for روی . AH Bul. آوردن او . Bul. om. و شکر . A om. معشوق .

(۴۶۹۵) A گوش خواهی . (۴۷۰۰) H آن نبوشیدن .

(۴۷۰۱) G پس for پس . Bul. چون کان درست .

(۴۷۰۲) Bul. شوخی .

جاهلست و اندرین مُشکل شکار . می‌کشد خرگوش شبیری در کنار
 گی کنار اندر کشیدی شیرا . گر بدانستی و دیدی شیرا
 ۴۶۷۵ ظالمست او بر خود و بر جانِ خود . ظلم بین کز عدلها گوی برَد
 جهل او مر علمهارا اوسناد . ظلم او مر عدلها را شد رشاد
 دست او برگرفت کین رفته دَمش . آنکهی آید که من دَم بخشش
 چون بمن زند شود این مرده تن . جان من باشد که رُو آرد بمن
 من کم اورا ازین جان مُحْتَم . جان که من بخشم ببیند بخشش
 ۴۶۸۰ جان نامحرم نبیند رُوی دوست . جز همان جان کاصلی او از کُوی اوست
 در دَم قصاص وار این دوست را . تا هلد آن مغز نفزش پوست را
 گفت اے جان رمیده از بلا . وصل مارا دم گشادیم الصلا
 ای خود ما بی خودی و مستیات . اے زهنت ما هاره هستیات
 با توبی لب این زمان من نوبتو . رازهای کهنه گویم می‌شنو
 ۴۶۸۵ زانک آن لبها ازین دَم می‌رمد . بر لب جوی نهان بر می‌دَمَد
 گوش بی‌گوئی درین دم بر گشا . بهر راز یَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ
 چون صلا ی وصل بشنیدن گرفت . اندک اندک مرده جتیدین گرفت
 نه کم از خاکست کز عثوه صبا . سبز پوشد سر بر آرد از فنا
 کم زاب نطفه نبود کز خطاب . یوسفان زاینده رخ چون آفتاب
 ۴۶۹۰ کم زبادی نیست شد از امر کُن . در رَحْم طاموس و مرغ خوش سخن

(۴۶۷۴) K Bul. جاهلست او اندرین .

(۴۶۷۵) Bul. عدلها گوی برد .

(۴۶۷۶) H رشاد for زیاد .

(۴۶۸۱) After this verse A leaves a blank space for a Heading.

(۴۶۸۲) A ای خودی ما . ای زهنتی ما .

(۴۶۸۳) AH کهنه می‌گویم شنو .

(۴۶۹۰) After this verse Bul. adds:

نیست کمتر چون زنار امر سلام . گلستان شد مر خلیل را بانهار .
 نبود از چوب خصمرا کمتر عیان . زامر هوشد چونکه اودرها نشان

من چو با سَوَدایانش محرمم . روز و شب اندر قنص در می دم
 سخت مست و بی خود و آشفته . دوش ای جان بر چه پهلو خفته
 ۴۷۳۰ هان و هان هُش دار بر ناری دمی . اولاً بر چه طلب کن محرمی
 عاشق و مستی و بگشاده زبان . الله الله اشنری بر ناودان
 چون زراز و ناز او گوید زبان . یا جمیل السّتر خواند آسمان
 ستر چه در پشم و پنبه آدرست . تا می پوشیش او پیدانترست
 چون بگویم تا سرش پنهان کنم . سر بر آرد چون علم کاینک منم
 ۴۷۳۵ زغم آنم گیردم او هر دو گوش . کای مدّخ چو نش می پوشی پوش
 گویش رو گرچه بر جوشیده . همچو جان پیدای و پوشیده
 گوید او محبوس خبیثت این تنم . چون می اندر بزم خنبک می زغم
 گویش زان پیش که گردی گرو . تا نیاید آفت مستی پرو
 گوید از جام لطیف آشام من . بار روزم تا نماز شلم من
 ۴۷۴۰ چون بیاید شام و دزد جام من . گویش وایه که نامد شام من
 زان عرب بنهاد نام می مدام . زانک سیری نیست می خور را مدام
 عشق جوشد باده تحفیک را . او بود ساقی نهان صدیق را
 چون بجویی تو بتوفیق حسن . باده آب جان بود ابریق تن
 چون ببغزاید می توفیق را . قوت می بشکند ابریق را
 ۴۷۴۵ آب گردد ساقی و هر مست آب . چون مگو والله اعلم بالصواب
 پرتو ساقیست کاندر شیره رفت . شیره بر جوشید و رقصان گشت و رفت
 اندرین معنی پیرس آن خیره را . که چنین گی دید بودی شیره را
 بی تفکر پیش هر دانند هست . آنک با شورید شورانند هست

عاشق و مستی و بگشاده Bul. (۴۷۴۱) . هان هان Bul. (۴۷۳۰)

ستر H (۴۷۳۲) . السّتر H . چون زراز و ناز او Bul. (۴۷۳۲)

میخواهد Bul. (۴۷۴۱) . و Bul. om. (۴۷۴۰) . خویش می پوشی A (۴۷۳۵)

گشت زفت K Bul. (۴۷۴۶) . چون بجوشی A (۴۷۴۲)

گفت من رعدست و این بانگ و حنین . زائر خواهد تا بیارد بر زمین
 من میان گفت و گریه و تنم . یا بگریم یا بگویم چون کنم
 ۴۷۱۰ گر بگویم فَوْتُ می‌گردد بُکا . و ر بگریم چون کم شکر و ثنا
 می‌فند از دیده خون دل شها . بین چه افتادست از دیده مرا
 این بگفت و گریه در شد آن نجف . که برو بگریست هم دُون هر شریف
 از دلش چندان بر آمد های هوی . حلقه کرد اهل بخارا گِردِ اوی
 خیره گویان خیره گریان خیره‌خند . مرد و زن خُرد و کلان حیران شدند
 ۴۷۱۵ شهر هم هم‌رنگِ او شد اشک‌ریز . مرد و زن درم شد چون رَسخیز
 آسمان می‌گفت آن دم با زمین . گر قیامت را ندیدیستی بین
 عقل حیران که چه عشقت و چه حال . تا فراق او عَجَبِ ریا وصال
 چرخ بر خواند قیامت‌نامه‌را . تا بَجَره بر دریده جامه‌را
 با دو عالم عشق را بیگانگی . اندرو هفتاد و دو دیوانگی
 ۴۷۲۰ سخت پنهانست و پیدا حیرنش . جانِ سلطانانِ جان در حسرتش
 غیر هفتاد و دو مَلّت کیشِ او . تختِ شاهانِ تخته‌بندی پیشِ او
 مطربِ عشق این زند وقتِ سماع . بندگی بند و خداوندی صداع
 پس چه باشد عشق دریای عدم . در شکسته عقل را آنجا قَدَم
 بندگی و سلطنت معلوم شد . زن دو پرده عاشقی مکنون شد
 ۴۷۲۵ کاشکی هستی زبانی داشتی . تا زهستان پردها بر داشتی
 هرج گویی ای دمِ هستی از آن . پرده دیگر برو بستی بدان
 آفتِ اِدراکِ آن فالست و حال . خون بخون شستن مُحالست و مُحال

تا بگریم AK (۴۷۰۹) . بانگ حنین A (۴۷۰۸)

ورنگیم G in the second hemistich (۴۷۱۰)

گرد او Bul. های و هو Bul. از لبش چندان B (۴۷۱۳)

جان عشق این ره زند وقت سماع A (۴۷۲۲) . تخت‌بندی A (۴۷۲۱)

هیچ گویی ای دمِ هستی A (۴۷۲۶)

بشنوی امر فال های و هوی را . گی ببینی حالت صدتو را
 نقش ما یکسان یضدها منصف . خاک هر یکمان روانشان مختلف
 ۴۷۷۰ همچنین یکسان بود آوازه ها . آن یکی پر درد و آن پُر نازها
 بانگر اسبان بشنوی اندر مُصاف . بانگر مرغان بشنوی اندر طواف
 آن یکی از حقد و دیگر زارتباط . آن یکی از رنج و دیگر از نشاط
 هراک دور از حالت ایشان بود . پیش آن آوازه ها یکسان بود
 آن درختی جنبد از زخم تبر . و آن درخت دیگر از باد سحر
 ۴۷۷۵ بس غلط گشتم زدیک مُردریگ . ز آنک سر پوشیده ی جوشید دیگ
 جوش و نوش حرکت گوید بیا . جوش صدق و جوش تزویر و ریا
 گر نداری بوزجان رُیشناس . رو دماغی دست آور بوشناس
 آن دماغی که بر آن گلشن تند . چشم یعقوبان هم او روشن کند
 هین بگو احوال آن خسته جگر . کز بخاری دُور ماندم ای پسر

یافتن عاشق معشوق را و بیان آنک جوینده یابنده بود کی فَمَنْ
 يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ،

۴۷۸۰ کان جوان در جست و جو بُد هفت سال . از خیال وصل گشته چون خیال
 سایه حق بر سر بنده بود . عاقبت جوینده یابنده بود
 گفت پیغمبر که چون کوی دری . عاقبت زان در برون آید سری
 چون نشینی بر سر کوی کسی . عاقبت بینی تو هم روی کسی
 چون زجای می گئی هر روز خاک . عاقبت اندر رمی در آب پاک

این یکی B (۴۷۷۰) . که بینی A (۴۷۷۸)

گر نداری دیدهای روشناس B (۴۷۷۷)

Heading: ABG بمن بعمل

کوبد A . پیغامبر ABG HK (۴۷۸۲) . جستجو Bul. (۴۷۸۰)

حکایت عاشقی درازهجراتی و بسیار امتحانی،

يك جوانی بر زنی مجنون بُدست . می‌ندادش روزگار وصل دست
 ۴۷۰۰ بس شکنجه کرد عشقش بر زمین . خود چرا دارد زاول عشق کین
 عشق از اول چرا خونی بود . تا گریزد آنک بیرونی بود
 چون فرستاده رسولی پیش زن . آن رسول از رشک گشتی راه زن
 و بر سوی زن نیشی کاتیش . نامه را نصیحت خوانده نایش
 و بر صبارا پیک کردی در وفا . از غباری تیره گشتی آن صبا
 ۴۷۰۰ رُقعہ گر بر پر مرغی دوختی . پر مرغ امر تَفْرِ رُقعہ سوختی
 راهمهای چاره را غیرت ببست . لشکر اندیشه را رایت شکست
 بود اول مؤنس غم انتظار . آخرش بشکست کی هر انتظار
 گاه گشتی کین بلای بی‌دواست . گاه گشتی نه حیات جان ماست
 گاه هستی زو بر آوردی سری . گاه او از نیستی خوردی برے
 ۴۷۱۰ چونک بر وی سرد گشتی این نهاد . جوش کردی گرم چشمه اتحاد
 چونک با بی‌برگی غُربت بساخت . برگ بر بی‌برگی بسوے او بناخت
 خوشهای فکرنش بی‌کاه شد . شبروان را رهنما چون ماه شد
 ای بسا طوطی گویای خُمش . ای بسا شیرین روان رو تُرُش
 رو بگورستان دی خامش نشین . آن خموشان سخن گورا ببین
 ۴۷۲۰ يك اگر رنگ بینی خاکشان . نیست یکسان حال چالاکشان
 شمع و لُحم زندگان یکسان بود . آن یکی غمگین دگر شادان بود
 تو چه دانی تا ننوشتی فالشان . زانک پنهانست بر تو حالشان

Heading: ABK Bul. عاشق. ABHK Bul. درازهجراتی. ABK Bul. om. و. A امتحان.

(۴۷۱۲) After this verse Bul. adds:

روز و شب بی‌حواب و بی‌عیشست و زار . بی‌دل و شورید مجنون نزار

(۴۷۰۱) Bul. بیرونی. (۴۷۰۲) B نوشنی.

ناشناسا تو سببها کرده * از دم دوزخ بهشتیم بُرده
 بهر آن کردی سبب این کار را * تا ندارم خوار من يك خار را
 در شکست پای بخشد حق پری * هر زعفران چاه بگشاید در
 تو مین که بر درختی یا بچاه * تو مرا بین که من مفتاح راه
 ۴۸۰ گر تو خواهی باقی این گفت و گو * اے اخی در دفتر چارم بگو

تم المجلد الثالث من المثنوی المعنوی،

(۴۸۰۶) After this verse Bul. adds:

مر ترا مرچه کرامت شود * با حقش کردی نظر رحمت شود

(۴۸۱۰) Bul. از دفتر.

۴۷۸۵ جمله دانند این اگر تو نگروی . هر چه می کاریش روزی بدتری
 سنگ بر آهن زدی آتش نجات . این نباشد و نباشد نادرست
 آنک روزی نیستش بخت و نجات . ننگرد عقلش مگر در نادرات
 کآن فلان کس گشت کرد و بر نداشت . و آن صدف بُرد و صدف گوهر نداشت
 بلغم باغور و ابلیس لعین . سود نامدشان عبادنها و دین
 ۴۷۹۰ صد هزاران انبیا و رهروان . ناید اندر خاطر آن بدگان
 این دورا گیرد که تاریکی دهد . در دلش ادبار جز این گی نهد
 پس کما که نان خورد دلشاد او . مرگش او گردد بگردد در گلو
 پس تو ای ادبار رو هر نان مخور . تا نیفتی همچو او در شور و شر
 صد هزاران خلق نانها می خورند . زور می یابند و جان می پرورند
 ۴۷۹۵ تو بدان نادر کجا افتاده . گرنه محرومی و ابله زاده
 این جهان پُر آفتاب و نور ماه . او بهشته سرفرو برده بچاه
 که اگر حق است پس گوروشی . سر زجه بر دار و بنگرای دنی
 جمله عالم شرق و غرب آن نور یافت . تا تو در چاهی نخواهد بر تو تافت
 چه رها کن رو بایوان و گروم . کم ستیز اینجا بدان کالنج شوم
 ۴۸۰۰ هین مگو کاینک فلانی گشت کرد . در فلان سالی ملخ گشتش بخورد
 پس چرا کارم که اینجا خوف هست . من چرا افشام این گندم زدست
 و آنک او نگذاشت گشت و کار را . پُر کند کورئ تو انبار را
 چون دری می کوفت او از سلوی . عاقبت در یافت روزی خلوی
 جست از بیم عَمَس شب او بیاغ . یار خود را یافت چون شمع و چراغ
 ۴۸۰۵ گفت سازند سببر آن نفس . ای خدا تو رحمتی کن بر عَمَس

AH (۴۷۹۶) . گشت کرد G (۴۷۸۸) . این . A om. . دانند before می A (۴۷۸۵)
 . گشتش and گشت G (۴۸۰۰) . نور و ماه .
 After this verse Bul. adds: (۴۸۰۲)
 ترك تفصیلاترا میکن همان . * حال آن عاشق جوانرا کن بیان
 او شب بیاغ AH (۴۸۰۴)

فَلَوْ قَبْلَ مَبْكَاهَا بَكَيْتُ صَابَةً . لِسُعْدَى ^(a) شَفِيتُ النَّفْسَ قَبْلَ التَّنَسُّمِ
 وَلَكِنْ بَكَتُ قَبْلِي فَبَيَّجَ لِي الْبُكَاءُ . بُكَاهَا فَقُلْتُ الْفَضْلُ لِلْمُتَقَدِّمِ
 رَحِمَ اللَّهُ الْمُتَقَدِّمِينَ وَالْمُتَأَخِّرِينَ ^(b) وَالْمُنْجِزِينَ ^(b) وَالْمُنْتَجِزِينَ ^(b) بِفَضْلِهِ وَكَرَمِهِ،
 وَجَزِيلِ آيَاتِهِ وَرِغَمِهِ، فَهُوَ خَيْرُ مُسْتَوَلٍ، وَأَكْرَمُ مَأْمُولٍ، وَاللَّهُ ^(c) خَيْرُ حَافِظٍ
 وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ^(d) وَخَيْرُ الْمُؤَنِّسِينَ وَخَيْرُ الْوَارِثِينَ ^(d)، وَخَيْرُ مُخْلِفٍ رَازِقٍ
 لِلْعَابِدِينَ الزَّارِعِينَ الْحَارِثِينَ، وَصَلَّى اللَّهُ ^(e) عَلَى مُحَمَّدٍ ^(e) وَعَلَى جَمِيعِ الْأَنْبِيَاءِ
 وَالْمُرْسَلِينَ، ^(f) آمِينَ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ ^(f)،

B. والمنعرجين والمنعرجين H. والمرين والمنعرجين A. (b) — (b) . بسعدى . Bul. (a)
 . وخير الوارثين وخير المؤمنين Bul. (d) — (d) . قاله . Bul. (c) . والمنعرجين والمنعرجين .
 . على سيدنا محمد وآله الأكرمين K Bul. (e) — (e)
 . والحمد لله رب العالمين B (f) — (f)

بسم الله الرحمن الرحيم،

الظُّنَّ الرابع، الى احسن المراتب، واجل المنافع^(a)، تُسرَّ^(b) قلوب العارفين
بمطالعته كسرور الرياض بصوب^(c) الغام، وأنس العيون بطيب المنام، فيه
ارتياح الأرواح، وشناء الأشباح، وهو كما يشبهه المخلصون وبهوونه، وبطلبه
الساكنون ويتمونه، للعيون قُرَّة، وللنفوس مَسْرَّة، أطيب الثمار لمن اجتنى، وأجل
المرادات والمعنى، موصل العليل الى طيبه، وهادى الحبيب الى حبيبه، وهو
بحمد الله من اعظم المواهب، وأنس الرغائب، مجدِّ عهد الألفه، مُسهِّل عُسر
اصحاب الكلفة، يزيد النظر فيه اسقا لمن بعد، وسرورا^(d) وشكرا لمن سعد،
تضمَّن^(e) صدره ما لم يتضمَّن^(f) صدور^(d) الغانيات من الحلال، جزاء لأهل العلم
والعمل، فهو كبدر طلع، وجدَّ رجح، زايد على تأميل الآملين، رايد لروء^(g)
العاملين، يرفع الأمل بعد الخفاضة، ويبسط الرجاء بعد انقباضه، كشمس
أشرقت، من بين غمام^(h) تفرقت⁽ⁱ⁾، نور لأصحابنا، وكثر لأعقابنا، ونسأل الله
التوفيق لشكره فان الشكر قيد للعبيد^(j)، وصيد للزبد، ولا يكون إلا ما يريد،
ومما شجاني أنني كنت نايما . أعلل^(k) من برود بطيب التَّسَمُّ
إلى أن دعوت ورفاه في غصن أيكف . نغرد مبهكاهما يحسن التَّزَمُّ

Heading: After الرِّحِمِ AH add نستعين وبه.

(a) A om. المنافع.

(b) A فرَّ. G تُسرَّ.

(c) ABGHK بصوت.

(d)—(d) A om. H وسكرا.

(e) Bul. صدره.

(f) H تضمَّن.

(g) A زايد لود.

(h) Bul. غامة.

(i) ABHK تفرق.

(j) H للعبيد، corr. by a later hand.

(k) G أعلل.

نور از آن ماه باشد وین ضیا • آن خورشید این فرو خوان از نیا
 شمس را قرآن ضیا خواند ای پدر • و آن قمر را نور خواند این را نگر
 ۲۰ شمس چون عالی تر آمد خود زماه • پس ضیا از نور افزون دان بجاء
 پس کس اندر نور مه منمّج ندید • چون بر آمد آفتاب آن شد پدید
 آفتاب اغواض را کامل نمود • لاجرم بازارها در روز بود
 تا که قلب و نقد نیک آید پدید • تا بود از غنیمت و از حيله بعيد
 تا که نورش کامل آمد در زمین • تاجران را رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ
 ۲۵ لیک بر قلاب مبعوض است و سخت • زآنک ازو شد کاسد اورا نقد و رخت
 پس عدو جان صرافست قلب • دشمن درویش کی بود غیر کلب
 انبیا با دشمنان بر می تند • پس ملایک رَبِّ سَلِّمْ می زنند
 کین چراغی را که هست او نورکار • از پُف و دمهای دزدان دور دار
 دزد و قلابست خصم نور بس • زین دواى فریادرس فریاد رس
 ۳۰ روشنی بر دفتر چارم بریز • کآفتاب از چرخ چارم کرد خیز
 هین ز چارم نور ده خورشیدوار • تا بتابد بر بلاد و بر دیار
 هرکش افسانه بخواند افسانه است • و آنک دیدش نقد خود مردانه است
 اب نیلست و یقبطی خون نمود • قوم موسی را نه خون بُد آب بود
 دشمن این حرف این دم در نظر • شد مثل سرنگون اندر سقر

(۱۹) Bul. اورا نگر.

(۲۰) In B vv. ۲۰ and ۲۱ are transposed.

(۲۱) B پس کسا در نور مه.

(۲۲) ABK Bul. اغراض را.

(۲۳) G نقد نیک with *iqḍfat*.

(۲۴) A بر زمین.

(۲۵) AH om. و before سخت. H کاسد شد. In A شد is suppl. after کاسد. A

نقد رخت.

(۲۶) Bul. عدوی جان.

(۲۷) B بر دشمنان.

(۲۸) G نور کار with *iqḍfat*.

(۲۹) ABHK نور و بس.

(۳۰) A در دفتر.

(۳۱) B در بلاد و در دیار.

(۳۲) AB نه خون بود.

(۳۳) H و این دم. A شد مبع، corr. in marg.

بسم الله الرحمن الرحيم،

ای ضیاء الحق حُسام الدین تویی . که گذشت از مَه بنورت مثنوی
 همّتِ عالی تو اے مُرنجا . می‌گشتد این را خدا داند کجا
 گردن این مثنوی را بسته . می‌کشی آن سوی که دانسته
 مثنوی پویان گشند ناپدید . ناپدید از جاهلی کش نیست دید
 مثنوی را چون تو مبدأ بوده . گر فزون گردد توش افزوده
 چون چنین خواهی خدا خواهد چنین . می‌دهد حق آرزوی متقین
 کانَ لِلَّهِ بوده در ما مَضَى . تا که کانَ الله پیش آمد جزا
 مثنوی از تو هزاران شکر داشت . در دعا و شکر کفها بر فراشت
 در لب و کفش خدا شکر تو دید . فضل کرد و لطف فرمود و مزید
 ۱۰ زَانِكَ شاکر را زیادت وعده است . آنچنانک قُرب مُزِد رِجَت است
 گفت وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ یزدانِ ما . قُربِ جان شد رِجَت ابدانِ ما
 گر زیادت می‌شود زین رُو بود . نه از برای بَوش و های و هو بود
 با تو ما چون رز بتابستان خوشیم . حکم داری هین بکش تا می‌کشیم
 خوش بکش این کاروان را تا بحج . اے امیر صَبْر مَنَاحُ الْفَرَج
 ۱۵ حج زیارت کردن خانه بود . حج رَّبِّ الْبَیت مردانه بود
 زان ضیا گفتم حُسام الدین ترا . که تو خورشیدی و این دو وصفها
 کین حُسام و این ضیا یکبست هین . تبخ خورشید از ضیا باشد یقین

Heading: ABGK om.

(۲) K آن سوش .

(۸) A کفها بر گاشت .

(۶) B لطف افزود .

(۱۴) G صبر with idāfat, Bul. الصبر .

۵۰ ہر کسی را هست اومیدِ بَرے . کہ گشادندش در آن روزی دَری
 باز در بستندش و آن دَر پَست . بر همان اومیدِ آتش پا شدست
 چون درآمد خوش در آن باغ آن جوان . خود فرو شد پا بگنجش ناگهان
 مر عسرا ساخته یزدان سبب . تا زبیم او دَوَد در باغ شب
 بیند آن معشوقہ را او با چراغ . طالبِ انگشتِ در جُویِ باغ
 ۵۵ پس قرین می کرد از ذوق آن نَفَس . با ثنائے حق دعای آن عَس
 کہ زیان کردم عسرا از گریز . بیست چندان سیم و زر بر وی بریز
 امرِ عوانی مر ورا آزاد کن . آنچنانک شادم اورا شاد کن
 سعد دارش این جهان و آن جهان . از عوانی و سگاش و رھان
 گرچہ خُویِ آن عوان هست ای خدا . کہ ہمارہ خلق را خواہد بلا
 ۶۰ گر خبر آید کہ شہ جُرمِ نہاد . بر مُسلمانان شود او زفت و شاد
 و ر خبر آید کہ شہ رحمت نمود . امرِ مُسلمانان فگند آنرا بچود
 مائی در جان او افند از آن . صد چنین ادبارها دارد عوان
 او عوان را در دعا در می کشید . کز عوان اورا چنان راحت رسید
 بر ہمہ زھر و بُرُو تریاق بود . آن عوان پیوندِ آن مشتاق بود
 ۶۵ پس بَدِ مُطلق نباشد در جھان . بَدِ نِسبت باشد این را ہم بدان
 در زمانہ هیچ زھر و قند نیست . کہ یکی را پا دگر را بند نیست
 مریکی را پا دگر را پای بند . مریکی را زھر و بر دیگر چو قند
 زھرِ مارِ آن مار را باشد حیات . نِسبتش با آدمی باشد مہات
 خلقِ آبی را بود دریا چو باغ . خلقِ خاکی را بود آن مرگ و داغ
 ۷۰ ہرچنین بر می شمرد ای مردِ کار . نِسبتِ این از یکی کس تا ہزار

(۵۰) AK Bul. امید .

(۵۱) Bul. باز در در بستش B .

(۵۸) A و سگیش B . و سگی بازش رھان B . و سگیش A (۶۱)

(۶۱) B در خبر K .

(۶۴) B کآن عوان . (۶۶) A پند نیست . (۶۸) G زھر مارِ آن مار را

as زھر مارِ آن مار را (۷۰) B از یکی تا صد ہزار . زھر ماران مار را in text. ABHK Bul.

۲۵ اے ضیاءِ الحق تو دیدی حالِ او . حق نمودت پاسخِ افعالِ او
 دیدت غیبتِ چو غیبتِ اوستاد . کم مبادا زین جهان این دید و داد
 این حکایت را که نقدِ وقتِ ماست . گر نمانش می‌کنی اینجا رواست
 ناگهانرا ترک کن بهر گمان . قصه را پایانِ بر و مخلص رسان
 این حکایت گر نشد آنجا تمام . چارمین جلدست آرش در نظام

تمامی حکایت آن عاشق کی از عس گر بخت در باغی مجهول
 خود معشوق را در باغ یافت و عس را از شادی دعای خیر
 می‌کرد و می‌گفت کی عسی آن تکره‌ها شبیّا و هو خیر لکم،

۴۰ اندر آن بودیم کان شخص از عس . راند اندر باغ از خوفِ فرس
 بود اندر باغ آن صاحب جمال . کر غمش این در عتّا بد هشت سال
 سایه او را نبود امکان دید . همچو عتّا وصفِ او را می‌شنید
 جز یکی لقیه که اوّل از قضا . بر روی افتاد و شد او را دل‌رُبا
 بعد از آن چندان که می‌کوشید او . خود مجالش می‌داد آن تَنَدُخُو
 ۴۱ نه بلایه چاره بودش نه مال . چشم‌پُتر و بی‌طمع بود آن نهال
 عاشق هر پیشه و مطلبی . حق بی‌آلود اوّلِ کارش لبی
 چون بدان آسیب در جست آمدند . پیش پاشان می‌نهد هر روز بند
 چون در افگندش بجهت و جوی کار . بعد از آن در بست که کاین بی‌آر
 هم بر آن بُو می‌تنند و می‌روند . هر دی راجی و آیس می‌شوند

(۲۸) G مخلص as in text.

Heading: A تمام . A om. در باغی . Bul. معشوقه را . Bul. میگفت . ABHK
 Bul. om. عسی before کی.

(۴۱) A بود for بد, corr. in marg.

(۴۴) Bul. بسیار می‌کوشید.

گفت نیکوئی ازینها دیدار . من دعاشان زین سبب بگزیدام
 خُبث و ظلم و جور چندان ساختند . که مرا از شر بخیّر انداختند
 هر گهی که رو بدنیا کردمی . من از ایشان زخم و ضربت خوردی
 کردمی از زخم آن جانب پناه . باز آوردندی گرگان برآه
 ۹۰ چون سبب ساز صلاح من شدند . پس دعاشان بر منست ای هوشمند
 بنده ی نالد بحق از درد و نیش . صد شکایت می کند از رنج خویش
 حق می گوید که آخر رنج و درد . مر ترا لایه کُنان و راست کرد
 این گله زان نعمتی کُن کت زند . از در ما دور و مطرودت کند
 در حقیقت هر عدو داروی نُسْت . کیمیا و نافع و دُجُوی نُسْت
 ۹۵ که ازو اندر گریزی در خلا . استعانت جوئی از لطف خدا
 در حقیقت دوستان دشمنند . که ز حضرت دُور و مشغول کنند
 هست حیوانی که نامش اُسْغُرسْت . او بزخم چوب زفت و لَمُرسْت
 تا که چوبش می زنی به می شود . او ز زخم چوب فربه می شود
 نفس مؤمن اُسْغُری آمد یقین . کو بزخم رنج زفتست و سمین
 ۱۰۰ زین سبب بر انبیا رنج و شکست . از همه خلق جهان افزون ترست
 تا ز جانها جان شان شد زفت تر . که ندیدند آن بلا قوم دگر
 پوست از دارو بلا گش می شود . چون ادیم طایفی خوش می شود
 ورنه تلخ و تیز مالدی درو . گند گشتی ناخوش و ناپاک بو

(۸۷) B حیف و ظلم.

(۸۸) In A زخم is suppl. above. A om. و after زخم.

(۹۰) A چون سبب صلاح . Instead of ساز A has بهر suppl. above.

(۹۱) B om. و.

(۹۲) HK دوستدار و صادق و دلجوی نُسْت . corr. in marg.

(۹۳) A اسعرسْت . و زفت . (۹۴) Bul. بزخم.

(۹۵) ABHK Bul. قوی دگر . (۱۰۱) Bul. بزخم و رنج . K Bul. اسعری A .

(۱۰۲) B گر نه تلخ . K طلخ .

زید اندر حق آن شیطان بود . در حق شخصی دگر سلطان بود
 آن بگوید زید صدیق سنیست . وین بگوید زید گبر کشتنیست
 زید يك دانست بر آن يك جنان . او برین دیگر همه رنج و زیان
 گر تو خواهی کو ترا باشد شکر . پس ورا امر چشم عشاقش نگر
 ۷۵ منگر از چشم خودت آن خوبرا . بین بچشم طالبان مطلوبرا
 چشم خود بر بند زان خوش چشم تو . عاریت کن چشم از عشاق او
 بلك ازو کن عاریت چشم و نظر . پس زچشم او بر روی او نگر
 تا شوی ایمن زسیری و ملال . گفت کان الله له زین ذو النجلا
 چشم او من باشم و دست و دلش . تا رهد از مَدیرها مَقیلش
 ۸۰ هر چه مکروهست چون شد او دلیل . سوے محبوت حبیبست و خلیل

حکایت آن واعظ کی هر آغاز تذکیر دعای ظالمان و سخت دلان و بی اعتقادان کردی،

آن یکی واعظ چو بر تخت آمدی . قاطعان راهرا داعی شده
 دست بر می داشت یا رب رحم ران . بر بدان و مُفسدان و طاغیان
 بر همه تَسَخَرُکَانَ اهلِ خیر . بر همه کافر دِلان و اهلِ دَیَر
 می نکردی او دعا بر اصفیا . می نکردی جز خیشانرا دعا
 ۸۵ مر ورا گفتند کین معهود نیست . دعوت اهلِ ضلالت جود نیست

. گبر و کشتنیست B (۷۲)

. بر آن يك چو جان K Bul. جنان for جهان apparently A (۷۴)
 G جنان as in text.

. پس ورا for زیدرا B (۷۴)

. چون او شد دلیل AH (۸۰)

Heading: B حکایت واعظی . AB در هر آغاز . Bul. om. و after ظالمان .

. او نکردی آن دعا Bul. (۸۴)

قصه خیانت کردن عاشق و بانگ بر زدن معشوق بر وی،

۱۲۰ چونک تنه‌اش بدید آن ساده مرد • زود او قصه کنار و بوسه کرد
بانگ بر وی زد بهیت آن نگار • که مرو گستاخ ادب را هوش دار
گفت آخر خلونست و خلق فی • آب حاضر نشنه همچون منی
کس نمی جنبد درین جا جز که باد • کیست حاضر کیست مانع زین گشاد
گفت اے شیدا تو ابله بوده • ابلهی وز عاقلان نشنوده
۱۲۵ باد را دیدی که می جنبد بدان • باد جنبان نیست اینجا باذران
مروحه نصریف صنع ایزدش • زد برین باد و می جنبانندش
جزو بادی که بحکم ما درست • بادبیزن تا نجنبانی نجست
جنبش این جزو باد ای ساده مرد • بی تو و بی بادبیزن سر نکرد
جنبش باد نفس کاندرا لبت • تابع نصریف جان و فالبت
۱۳۰ گاه دمرا مدح و پیغای کنی • گاه دمرا هجو و دشتای کنی
پس بدان احوال دیگر باده‌ها • که جزوی کل می بیند نهی
باد را حق گاه بهار می کند • در دیش زین لطف عاری می کند
بر گروه عاد صرصر می کند • باز بر هودش معطر می کند
می کند یک باد را زهر سموم • مر صبارا می کند خرم قدوم
۱۳۵ باد دمرا بر تو بنهاد او اساس • تا کنی هر باد را بر وی قیاس

Heading: Bul. قصه کردن بخانت آن عاشق و معشوقه.

(۱۲۰) AK تنه‌ایش.

(۱۲۴) B Bul. چست مانع. Bul. مراد. زین.

(۱۲۴) Bul. ابلهی از عاشقان نشنوده. A. گفت ای ابله تو شیدا بوده.

(۱۲۶) G om.

(۱۴۰) A om. و. هجو.

(۱۴۱) K Bul. کل می بیند.

(۱۴۴) Bul. زهر و سموم. B. یک باد را بزدان سموم.

آدمی را پوستِ نامدبوغ دان . از رطوبتها شده زشت و گران
 ۱۰۵ تلخ و تیز و مالش بسیارده . تا شود پاک و لطیف و با فیه
 ورنه نمی توانی رضا ده ای عیار . گر خدا رنجت دهد بی اختیار
 که بلای دوست نظییر ثامت . علم او بالای تدبیر ثامت
 چون صفا بیند بلا شیرین شود . خوش شود دارو چو صحت بین شود
 بُرد بیند خویش را در عینِ مات . پس بگوید اُفْلُوْیَ یا رُقَات
 ۱۱۰ این عوان در حقِ غیری سود شد . لیک اندر حقِ خود مردود شد
 رحمِ ایمانی ازو بپرسیده شد . کینِ شیطانی برو پیچیده شد
 کارگاهِ خشم گشت و کین وره . کینه دان اصلِ ضلال و کافری

سؤال کردن از عیسی علیه السلام که در وجود از همه

صعبها صعبتر چیست،

گفت عیسی را یکی هشیار سر . چیست در هستی ز جمله صعبتر
 گفتش ای جان صعبتر خشم خدا . که از آن دوزخ همی لرزد چو ما
 ۱۱۵ گفت ازین خشم خدا چه بود امان . گفت ترکِ خشم خویش اندر زمان
 پس عوان که معین این خشم گشت . خشم زشتش از سبع هر در گذشت
 چه امیدش بر رحمت جز مگر . باز گردد زان صفت آن بی هنر
 گرچه عالم را ازیشان چاره نیست . این سخن اندر ضلال افکند نیست
 چاره نبود هر جهانرا از چنین . لیک نبود آن چنین ماء معین

درو پیچیده B (۱۱۱) . غیثانی B Bul. (۱۰۶) . طلیح K (۱۰۵)

کافری و A om. before . آنک بود اصل ضلال و کافری B (۱۱۲)

Heading: ABHK Bul. از عیسی علیه السلام . ABH Bul. om. سؤال کردند

که یا روح الله در وجود

افکنده نیست K (۱۱۸) . گفت ای جان AH (۱۱۴)

آن جهانرا A (۱۱۶)

گفت او گر ابلهم من در ادب • زیرکم اندر وفا و در طلب
گفت ادب این بود خود که دیده شد • آن دگر را خود همی دانی تو لَد

قصه آن صوفی کی زن خود را با بیگانه بگرفت،

صوفی آمد بسوی خانه روز • خانه يك دَر بود و زن با کفش دوز
جفت گشته با رهی خویش زن • اندر آن يك حُجره از وسوس تن
۱۶۰ چون بزد صوفی بچید دَر چاشت گاه • هر دو در ماندند نه حیلَت نه راه
هیچ معهودش نَبَد کو آن زمان • سوی خانه باز گُردد از دکان
قاصدا آن روز بی وقت آن مَرُوع • از خیالی کرد تا خانه رُجوع
اعتماد زن بر آن کو هیچ بار • این زمان فا خانه نآمد او زکار
آن قیاس راست نآمد از قضا • گرچه ستارست هم بدهد سزا
۱۶۵ چونك بد کردی بترس آمن مباش • زآنك تُخمت و برویاند خداهش
چند گاهی او بپوشاند که تا • آیدت زآن بد پشیمان و حیا
عهدِ عُمَر آن امیر مؤمنان • داد دزدی را بجلاد و عمان
بانگ زد آن دزد کاسه میر دیار • اولین بارسست جُرم زینهار
گفت عُمَر حاش لله که خدا • بارِ اوّل قهر بارد در جزا

(۱۵۷) After this verse B adds:

خود ادب این بود و آن دیگر دین • زین بتر باشد که دیدیش یقین
هرچه زین گونه نلابد بعد ازین • يك نخط خواهد بدن جمله چنین

and so Bul., which in the second verse has تراود

Heading: ABHK Bul. om. آن. ABHK Bul. زین را.

(۱۶۰) A فی راه. (۱۶۲) K آن زمان Bul. تا خانه.

(۱۶۵) ABHK Bul. این مباش. B has سزا in marg. B Bul. بدهد جزا.

(۱۶۶) After this verse Bul. has the Heading: حکایت آن دزد که در عهد امیر

المؤمنین عمر رضی الله عنه.

(۱۶۶) B بر جزا.

در نمی‌گردد سخن بی لطف و قهر. بر گروهی شهد و بر قومبست زهر
 مَرُوحَه جنبان پی، انعام کس. وز برای قهر هر پشه و مگس
 مَرُوحَه تفدیر ربانی چرا. پُر نباشد ز امتحان و ابتلا
 چونك جزو باد دَم یا مَرُوحَه. نیست إِلَّا مَفْسَدَه یا مَصْلَحَه
 ۱۴۰ این شمال و این صبا و این دُور. گی بود از لطف و از انعام دُور
 يَك کف گندم ز آبشاره بین. فهم کن کآن جمله باشد همچنین
 کَل باد از بُرج باد آمان. گی جَهَد بی مَرُوحَه آن باذران
 بر سر خرمن بوقت انتقاد. نه که فلاحان ز حق جویند باد
 تا جُدا گردد ز گندم کاهها. تا بآبشاره رَوَد یا چاهها
 ۱۴۵ چون بهاند دیر آن باد وزان. جمله را بینی بحق لابه کُنان
 همچنین در طُلُق آن باد وِلاد. گر نیاید بانگ درد آید که داد
 گرنی دانند کش رانده اوست. باد را پس کردن زاری چه خُوست
 اهل کشتی همچنین جویای باد. جمله خواهانش از آن رَبِّ الْعِبَاد
 همچنین در درد دندانها زیاد. دفع میخواست بسوز و اعنفاد
 ۱۵۰ از خدا لابه کُنان آن جُندیان. که به باد ظفر اے کامران
 رُفَعَه تعویذ میخواستند نیز. در شکنجه طوق زن از هر عزیز
 پس هم دانسته‌اند آنرا یقین. که فرستد باد رَبُّ الْعَالَمِین
 پس یقین در عقل هر دانند هست. اینک با جُنبه جُبانده هست
 گر تو اورا و نبینی در نظر. فهم کن آنرا باظهار اثر
 ۱۵۵ تن بجان جند نمی‌بینی تو جان. لیک از جنبدن تن جان بدان

بر گروهی قهر و بر قومبست مهر K (۱۴۶)

با مَرُوحَه AB (۱۴۴)

Bul. باشد این چنین B. يَك کنی (۱۴۱)

Bul. زاینده اوست B (۱۴۷)

Bul. اینرا یقین (۱۵۲)

زیرِ چادر مرد رُسا و عیان . سخت پیدا چون شُتر بر نردبان
گفت خاتونِیست از اعیانِ شهر . مر ورا از مال و اقبالت بہر
در بیستم تا کی بیگانہ . در نیاید زود نادانانہ
۱۶۰ گفت صوفی چیستش ہین خدمتی . تا بر آر بری سپاس و متی
گفت مہلش خویشی و پیوستگیست . نیک خاتونِیست حق داند کہ کیست
خواست دختر را ببند زیر دست . اتفاقا دختر اندر مکتبِیست
باز گفت ار آرد باشد یا سُوس . یکنم اورا بچان و دل عروس
یک پسر دارد کہ اندر شهر نیست . خوب و زیرک چاہک و مکتبِ کیست
۱۶۵ گفت صوفی ما فقیر و زار و کم . قومِ خاتون مال دار و مُحشَم
کی بود این کُفو ایشان در زواج . یک در از چوب و دری دیگر زجاج
کُفو باید ہر دو جفت اندر نکاح . ورنہ تنگ آید نہاند اریاح

گفتن زن کہ او در بند جہاز نیست مراد او ستر و صلاحست
و جواب گفتن صوفی این را سرپوشیدہ،

گفت گنم من چنین عذری واو . گفت نہ من نیستم اسباب جو
ما زمال و زر ملول و تُغمہ ام . ما بحرص و جمع نہ چون عامہ ام
۲۰۰ قصد ما سترست و پاکی و صلاح . در دو عالم خود بدان باشد فلاح
باز صوفی عذری درویشی بگفت . وآن مکرر کرد تا نبود نہفت

(۱۸۷) B Bul. شتر بر ناودان. After this verse BK Bul. add:

از تعجب گفت صوفی چیست این * ہرگز این را من ندیدم کیست این

(۱۶۲) G Bul. مکتب کیست (۱۶۴) as in text. زیر دست

(۱۶۵) K Bul. منم اند و محشم. corr. in marg. Bul. توانگرند و محشم

(۱۶۶) Bul. در دیگر (۱۶۷) A Bul. گفت باید. After this verse Bul. adds:

کی بود ہر تنگ فقر و احتشام * کی بود ہمجنس یاقوت و رخام
نصف جامہ اطللس و نصفش پلاس * عیب فاحش داندش اہل قیاس

۱۷- بارها پوشد پی، اظهار فضل . باز گیرد از پی، اظهار عدل
تا که این هر دو صفت ظاهر شود . آن میسر گردد این منیر شود
بارها زن نیز این بد کرده بود . سهل بگشت آن و سهلش می نمود
آن نمی دانست عقل پائی سست . که سو دایم ز جوتاید درست
آن چنانش تنگ آورد آن قضا . که منافق را کند مرگ، فجأ
۱۷۵ نه طریق و نه رفیق و نه امان . دست کرده آن فرشته سوی جان
آنچنان کین زن در آن حُجره جفا . خشک شد او و حریفش زابنلا
گفت صوفی با دل خود کای دو گبر . از شما کینه کشم لیکن بصبر
لیک نادانسته آرم این نفس . تا که هر گویی ننوشت این جرس
از شما پنهان کشد کینه محق . اندک اندک همچو بیاری دق
۱۸۰ مرد دق باشد چو بخ هر لحظه کم . لیک پندارد بهر دم بهتر
همچو کفاری که می گیرندش و او . غره آن گفت کین کفنار کو
هیچ پنهان خانه آن زنا نبود . سنج و دهلیز و ره بالا نبود
نه تنوری که در آن پنهان شود . نه جوالی که حجاب آن شود
همچو عرصه بهن روز، رَسَنخیز . نه گو و نه پشته نه جای گریز
۱۸۵ گفت یزدان وصف این جای حرج . بهر محشر لا ترے فیها عوج

معشوق را زیر چادر پنهان کردن جهت تلبیس و بهانه گفتن
زن که **إِنَّ كَيْدُكُنَّ عَظِيمٌ**،

چادر خود را برو افگند زود . مرد را زن ساخت و در را برگشود

تا بهر گویی نیفتد این جرس B (۱۷۸) . این فی دانست Bul. (۱۷۴)

می گیرندش او K Bul. می گیرند و او B (۱۸۱) . پندارد که هر دم AH (۱۸۰)

این for آن ABHK Bul. (۱۸۵) . ره و بالا AH (۱۸۲)

Heading: A در زیر . H Bul. om. زن, which is suppl. in marg. H. A om. زن -

۲۲۰ ورنه نَسَخَر باشد و طَر و دَها . گَرَرَا سامع ضَریرانرا ضَیَا
یا عَلم باشد حَیّ نام، وَصَبَح . یا سیام زشت را نام، صَبیح
طَفْلک، نَوزاده را حاجی لقب . یا لقب غازی نبی بهر، نَسَب
گر بگویند این لقبها در مدح . تا ندارد آن صفت نبود صَبیح
نَسَخَر و طَنزی بود آن یا جُنون . پاک حق عَمّا یَقُول الظَّالِمُونَ
۲۲۵ من همی دانستم پیش از وصال . که نِکُورُوبی ولیکن بَدِخْصال
من همی دانستم پیش از لِفّا . کز ستیزه رانخی اندر شفا
چونک چشم سرخ باشد در عَمش . دانش زان درد گر کم بینش
تو مرا چون برّه دیدی بی شَبان . تو گمان بُردی ندارم پاسبان
عاشقان از درد زان نالیده اند . که نظر ناجایگه مالیده اند
۲۳۰ بی شَبان دانسته اند آن ظَبّی را . رایگان دانسته اند آن سَبّی را
تا زَغَمَزه تیر آمد بر جگر . که منم حارس گُرافه کم نگر
کی کم امر برّه کم امر بُزْغاله ام . که نباشد حارس از دُنْباله ام
حارسی دارم که مُلکش می سزد . داند او بادی که آن بر من وزد
سرد بود آن باد یا گرم آن عَلم . نیست غافل نیست غایب ای سقیم
۲۳۵ نفسِ شَهوانی ز حَقّ کَرست و کُور . من بِلِیل کُوریت می دیدم ز دُور
هشت سالت زان نپرسیدم بهیچ . که پُرت دیدم ز جَهْل بهیچ
خود چه پرسم آنک او باشد بُتون . که تو چونی چون بود او سَرَنگُون

مثال دنیا چون گوئخن و تقوی چون حمام،

شهوَت دنیا مثال گُلخَنست . که ازو حمام تَقَوّی روشنست

طَفْلکي AH (۲۲۲) In A vv. ۲۲۱ and ۲۲۲ are transposed. (۲۲۱)

گر for اگر AB Bul. در غمش A. چنست B (۲۲۷) نیکورویی A (۲۲۵)

که بر من می وزد B Bul. (۲۲۴) در چگر B (۲۴۱)

چون گلخن AH Bul. Heading: زجهل و بیچ بیچ BHK Bul. (۲۴۶)

گفت زن من هر مکرر کرده‌ام . بی‌جهاز را مفرر کرده‌ام
اعتقاد اوست رایختر زکوه . که ز صد فقرش نی‌آید شکوه
او می‌گوید مُرادم عفت‌نست . از شما مقصود صدق و همت‌نست
۲۰۵ گفت صوفی خود جهاز و مالِ ما . دید و می‌بیند هویدا و خفا
خانه تنگی مقام یک تنی . که درو پنهان نماید سوزنی
باز ستر و پاکی و زهد و صلاح . او ز ما به داند اندر انتصاح
به زما می‌داند او احوال ستر . وز پس و پیش و سر و دنبال ستر
ظاهرا او بی‌جهاز و خادمست . وز صلاح و ستر او خود عالمست
۲۱۰ شرح مستوری زیبا شرط نیست . چون بُرو پیدا چو روز روشنست
این حکایت را بدان گفتم که تا . لاف کم بانی چو رُسا شد خطا
مر ترا اے هم بدعوی مُستزاد . این بُدستت اجتهاد و اعتقاد
چون زن صوفی تو خاین بوده . دام مکر اندر دغا بگشوده
که زهر نأشسته روی کپ زنی . شرم داری وز خدای خویش فی

غرض از سمیع و بصیر گفتن خدارا،

۲۱۵ از پی آن گفت حق خود را بصیر . که بود دید ویت هر دم نذیر
از پی آن گفت حق خود را سمیع . تا بیند لب زگفتار شنبیع
از پی آن گفت حق خود را علیم . تا نیندیشی فسادے تو زیم
نیست اینها بر خدا اسمِ عَلم . که سبّه کافور دارد نامِ هم
اسم مشتق است و اوصاف قدیم . نه مثالِ عِلّتِ اُولی سقیم

هویدا بی خفا K. هویدا بی خفا B (۲۰۵)

خود او AH. بی جهیز B (۲۰۹)

(۲۱۱) This and the following verse are transposed in H. (۲۱۲) A om.

Heading: Bul. بصیر و علیم گفتن. and so corr. in K.

(۲۱۶) K بگفتار. corr. below.

قصه آن دباغ کی در بازار عطاران از بوی عطر و مشک
بیهوش و رنجور شد،

آن یکی افتاد بیهوش و خمید . چونک در بازار عطاران رسید
بوی عطارش زد ز عطارانِ راد . تا بگردیدش سر و بر جا افتاد
همچو مُردار اوفتاد او بی خبر . نیم روز اندر میان ره گذر
جمع آمد خلق بر وی آن زمان . جُهَلگان لا حَوْلُ گو درمان کُنان
آن یکی کف بر دل او ی براند . وز گلاب آن دیگری بروی فشانَد
او نمی دانست کاندِر مَرْتَعه . از گلاب آمد ورا آن واقعه
آن یکی دستش می مالید و سر . و آن دگر که گل می آورد سر
آن بَخُور عود و شکر زد بهم . و آن دگر از پُوشش می کرد کم
و آن دگر نبُضش که تا چون می جهد . و آن دگر بوی از دهانش می سَند
تا که می خوردست و یا بنگ و حشیش . خلق در ماندند اندر بیهوشیش
پس خبر بردند خویشانرا شتاب . که فلان افتاده است آنجا خراب
کس نمی داند که چون مصروع گشت . یا چه شد کورا فتاد از بامر طشت
یک برادر داشت آن دباغ زفت . گُرُز و دانا بیامد زود تفت
اندکی سرگین سگ در آستین . خلق را بشکافت و آمد با حنین
گفت من رنجش می دادم ز چیست . چون سبب دانی دوا کردن جلیست

Heading: B om. و مشک . Bul. رنجور شد .

(۲۵۷) K افتاد ، بیهوش ، corr. above. (۲۶۱) A او در دل .

(۲۶۲) Bul. می مالید سر . H بر for . (۲۶۳) K عود و .

(۲۶۵) B آن دگر نبضش . Bul. بو . (۲۶۶) ABK Bul. یا for .

(۲۶۸) A یا چه شد کز بام افتادست طشت . ABH Bul. تا چه شد .

(۲۶۹) Bul. زود و تفت . AHK Bul. داشت او دباغ .

(۲۷۰) Bul. om. و . (۲۷۱) A Bul. جلیست .

لبك فسم متقی زین تون صفاست . زآنك در گرمابه‌است و در نقاست
 ۲۴۰ اغنیا مانده سرگین‌كشان . بهر آتش کردن گرمابه‌بان
 اندر ایشان حرص بنهاده خدا . تا بود گرمابه گرم و با نوا
 ترك این تون گوی و در گرمابه ران . ترك تون را عین آن گرمابه دان
 هرك در تونست او چون خادمست . مر و را که صابرست و حازمست
 هرك در حهام شد سیهای او . هست پیدا بر رخ زیبای او
 ۲۴۵ تونیان را نیز سیما آشكار . از لباس و از دخان و از غبار
 ورنه زویش را بگسیر . بو عصا آمد برای هر ضریر
 ورنه داری بو در آتش در سخن . از حدیث نو بدان راز گهن
 پس بگوید توننی صاحب ذهب . بیست سله چرك بردم تا بشب
 حرص تو چون آتش است اندر جهان . باز کرده هر زبانه صد دهان
 ۲۵۰ پیش عقل این زر جو سرگین ناخوشت . گرچه چون سرگین فروغ آتشت
 آفتاب که دم از آتش زند . چرك ترا لایق آتش کند
 آفتاب آن سنگ را هم كرد زر . تا بتون حرص افتد صد شر
 آنك گوید مال گردد آورده‌ام . چیست یعنی چرك چندین برده‌ام
 این سخن گرچه که رسوایی فراست . در میان تونیان زین فخرهاست
 ۲۵۵ که تو شش سله کشیدی تا بشب . من کشیدم بیست سله بی کرب
 آنك در تون زاد و پاکی را ندید . بوی مشک آرد بر رو رنجی پدید

(۲۴۰) B اغنیا for منعان K. توانگران.

(۲۴۲) AB Bul. om. و.

(۲۴۶) B گر نه یعنی.

(۲۴۷) Bul. داری.

(۲۵۵) G کرب as in text.

(۲۵۶) K om. و. A رسید، corr. in marg.

۲۹۰ سر بگوش بُرد همچون رازگو . پس نهاد آن چیز بر یفی * او
 کو بکف سرگین سگ ساییده بود . داروی مغز پلید آن دیده بود
 ساعتی شد مرد جُنبدن گرفت . خلق گفتند این فسونی بُد شگفت
 کین بخواند افسون بگوش او دمید . مرده بود افسون بفریادش رسید
 جُنیش اهل فساد آن سو بود . که زنا و غمزه و ابرو بود
 ۲۹۵ هر کرا مُشک نصیحت سود نیست . لاجرم با بوی بد خو کرد نیست
 مُشرکانرا زان نجس خواندست حق . کاندرون پُشک زادند از سَق
 رَکرم کو زادست در سرگین ابد . می نگرداند بعنبر خوی خود
 چون نَرَد بر وی نثار رَش نور . او همه جمست بی دل چون قُشور
 ور زرش نور حق قمیش داد . همچو رَم مصر سرگین مرغ زاد
 ۳۰۰ لیک نه مرغ خسیس خانگی . بلك مرغ دانش و فرزانی
 تو بدان مانی کز آن نوری نمی . زآنکه یفی بر پلیدی می نمی
 از فراق زرد شد رُخسار و رُو . برگرد زردی مپوه ناپخته تو
 دیگ زاتش شد سیاه و دودفام . گوشت از سختی چنین ماندست خام
 هشت سالت جُوش دادم در فراق . کم نشد يك ذره خامبت و نفاق
 ۳۰۵ غُوره تو سنگ بسنه کز سفام . غورها اکنون مویزند و تو خام

(۲۹۱) AB Bul. مغز پلیدان. After this verse B adds:

چونك بوی آن حدثرا او کشید * مغز و ینش بوی ناخوش را سزید

and so Bul., which has مغز زشتش. The verse is suppl. in marg. AK; in K apparently by the original hand. K has حدثرا و اکید.

(۲۹۴) AK زناز و غمزه.

(۲۹۶) A زادست.

(۲۹۷) H Bul. بد سرگین.

(۳۰۴) Bul. خای و نفاق B. از فراق.

(۳۰۵) A از مقام. A om. و. After this verse Bul. adds:

پخته نیستی هر تو خای تا ابد * گر بود جوشش ترا بیحد و عد

چون سبب معلوم نبود مُشکلت . داروے رنج و در آن صد محبت
 چون بدانستی سبب را سهل شد . دانش اسباب دفعِ جَهل شد
 گنت با خود هستش اندر مغز و رگ . توی بر تو بُوی آن سرگینِ سگ
 ۲۷۵ تا میان اندر حدث او تا شب . غرقِ دِباغیست او روزی طلب
 پس چنین گفت جالینوسِ یمه . آنچه عادت داشت بیمارِ آتشِ یمه
 کز خلافِ عادتِ آن رنجِ او . پس دوی رنجش از معتادِ جو
 چون جَهلِ گشت از سرگینِ کُشی . از گلاب آید جَهل را بی‌بُشی
 هم از آن سرگینِ سگِ داروی اوست . که بدانِ او را هی معتاد و خوست
 ۲۸۰ الحَبِشَاتُ الحَبِشِینَ را بخوان . رُو و پشتِ این سخن را باز دان
 ناصحانِ او را بعنبر یا گلاب . می دوا سازند بهر فتحِ باب
 مر خبیثان را نسازد طَبِیات . در خور و لایق نباشد ای یثبات
 چون زِعَطَر و حَنی کز گشتند و گُم . بُد فغانشان که تَطِیْرنا بِکُم
 رنج و بیاریست مارا این مقال . نیست نیکو و عَظمتانِ مارا بنال
 ۲۸۵ گر بی‌آغازید نُصی آشکار . ما کیم آن دم شمارا سنگسار
 ما بَلغُو و لَهو فربه گشته‌ایم . در نصیحتِ خویش را نسرشته‌ایم
 هست قُوتِ ما دروغ و لاف و لاغ . شُورشِ معصیتِ مارا زینِ بلاغ
 رنج را صد تو و افزون می‌کشد . عقل را دارو بافیون می‌کنید

معالجه کردن برادر دِباغ دِباغ را بخفیه بیوی سرگین،

خلق را می‌راند از وے آن جوان . تا علاجش را نبینند آن کسان

روی و پشت. Bul. (۲۸۰) . معتاد خوست A. (۲۷۹)

این دم K (۲۸۵) . و. om. A (۲۸۴) . کز گشتند A (۲۸۲) . نسازد A (۲۸۲)

افزون و صد تو H. رنج را افزون ز صد تو می‌کشد A (۲۸۸)

دِباغ را B بخفیه. om. AK H. Heading: A om. دِباغ, which is suppl. in marg. H. خفیه از نظارگان .

رد کردن معشوقه عذر عاشقرا و تلبیس اورا در روی او مالیدن،

۲۲۰ در جوابش بر گشاد آن یار لب . کز سوی ما روز سوے نُست شب
 حیلهاے تیره اندر داورے . پیشِ بینیان چرا می آورے
 هرچ در دل داری از مکر و رُموز . پیشِ ما رُسواست و پیدا همچو روز
 گر پوشیش زبندِ پَرورے . تو چرا بی رُویی از حد می برے
 افس پدر آموز کآدم در گناه . خوش فرود آمد بسوی پایگاه
 ۲۲۵ چون بدید آن عالمِ آسرار را . بردو پا اسناد استغفار را
 بر سر خاکستر انده نشست . از بهانه شاخ تا شاخی نَجست
 رَبَّنَا إِنَّا ظَلَمْنَا کَنت و بس . چونک جانداران بدید از پیش و پس
 دید جانداران پنهان همچو جان . دُورباش هر یکی تا آسمان
 که هلا پیش سلیمان مور باش . تا بشکافد ترا این دورباش
 ۲۳۰ جز مقام راستی یک دم مه ایست . هیچ لالا مردرا چون چشم نیست
 کور اگر از پند پالوده شود . هر دمی او باز آلوده شود
 آدمّا تو نیستی کور از نظر . لیک إذا جاءَ الْقُضَا عَمِي الْبَصَرُ
 عمرها باید بنادر گاه گاه . تا که بینا از قضا افتند بچاه
 کور را خود این قضا همراه اوست . که مراورا اوفتادن طبع و خوست
 ۲۳۵ در حدث افتد نداند بُوی چیست . از من است این بُوی یا زآلودگیست

Heading: Bul. عذرهای عاشقرا . A . معشوق . B . روی .

و سوی ABH (۲۲۰)

و . رسوا و پیدا , corr. above. Bul. پیداست و رسوا . A . ازین مکر A (۲۲۲)

که هلا B . که هلا A (۲۲۱) . گفت بس A (۲۲۷) . پیدا before .

القضا G . القضا AK (۲۲۲) as in text .

یا B for تا (۲۲۵)

عذر خواستن آن عاشق از گناه خویش بتلبیس و روی پوش
و فهم کردن معشوق آنرا نیز،

گفت عاشق امتحان کردم مگیر . تا ببینم تو حریفی یا ستیر
من می دانستم بی امتحان . لیک گئی باشد خبر همچون عیان
آفتابی نامر تو مشهور و فاش . چه زیانست از بکردم ابتلاش
تو مئی من خویشتن را امتحان . می کم هر روز در سود و زیان
۴۱۰ انبیا را امتحان کرده عُدات . تا شده ظاهر از ایشان مُعْجَرات
امتحان چشم خود کردم بنور . ای که چشم بد ز چشمان تو دور
این جهان همچون خرابست و تو گنج . گر تنحص کردم از گنجت مرغ
ز آن چنین بی خردگی کردم گزاف . تا زخم با دشمنان هر بار لاف
تا زبانم چون ترا نامی نهد . چشم ازین دید گواهیها دهد
۴۱۵ گر شدم در راه حُرمت راهزن . آمدم اے مَه بشمیر و کفن
جز بدست خود مُبرّم پا و سر . که ازین دستم نه از دست دگر
از جدایی باز می رانی سخن . هرچ خواهی کن ولیکن این مکن
در سخن آباد این در راه شد . گفت امکان نیست چون بیگانه شد
پوستها گفتیم و مغز آمد دفین . گر بهانیم این نهاند همچنین

Heading: K. این عاشق . Bul. رو پوش . A. for بدل . نیز.

۴۱۰. G. امتحان کردن A.

۴۱۲. با دشمنان هر دم بلاف A.

۴۱۷. Bul. ان مکن .

گفتن آن جهود علی را کرم اللہ وجہہ کی اگر اعتماد داری بر
حافظی حق از سر این کوشک خود را در انداز و
جواب گفتن امیر المؤمنین اورا،

مَرْفَعِي رَا كُنْتَ رُوِي يَكْ عَنُود . كُو زَعْظِيْمِ خُدا آگہ نَبُود
بِر سِرِّ بَای و قَصْرِی بِسِ بَلَسَد . حَفْظِ حَقِّ رَا وَاقْفِ اے هوشمند
۲۵۵ گفت آری او حَفِظُ است و غَنی . هَسْتِ . مَارَا زَطْفِلِی و مَنی
گفت خود را اندر افگن هین زبام . اِعْتِمَادِی كُن بِحَفْظِ حَقِّ تَمَام
تَا یَقِيْنِ گِردِ مَرَا اِیْقَانِ تُو . وَ اِعْتِقَادِ خُوبِ بَا بَرَهَانِ تُو
بِسِ اَمِیْرشِ گفت خَلُوشِ كُنِ بَرُو . تَا نَگِردِ جَانَّتِ زینِ جُرْأَتِ رِگِرو
كی رَسَدِ مَرِ بَنَدِ رَا كی بَا خُدا . آزَمایشِ بِبیشِ آردِ ز اِبْتِلَا
۲۶۰ بَنَدِ رَا كی زَهْرَه بَاشَدِ كَزِ فُضُولِ . اِمْتَحَانِ حَقِّ كِندِ اِی گِیجِ گُولِ
آن خُدارا مِی رَسَدِ كُو اِمْتَحَانِ . بِبیشِ آردِ هَر دِی بَا بَنَدِ گَانِ
تَا بَمَا مَارَا نَهَايَدِ اَشْكَارِ . كِه چِه دَارِمِ اَزِ عَقِبَه دَرِ سِرَارِ
هَبِیچِ آدَمِ گفت حَقِّ رَا كِه تَرَا . اِمْتَحَانِ كُردِمِ دَرِینِ جُرْمِ و خُطَا
تَا بِبِیْنِمِ غَايَتِ حِلْمَتِ شَها . اِه رِكَرا بَاشَدِ بِجَالِ اِیْنِ رِكَرا
۲۶۵ عَقْلِ تُو اَزِ بِسِ كِه اَمَدِ خَیْرَه سَرِ . هَسْتِ عُدْرَتِ اَزِ گِناَمِ تُو بَترِ
آنكَ اُو اَفْرَاشَتِ سَقْفِ آسَمَانِ . تُو چِه دَانِی كُردِنِ اُورَا اِمْتَحَانِ
اے نَدانِستِه تُو شَرِّ و خَیْرَا . اِمْتَحَانِ خُودِ رَا كُنِ آنكِه غَیْرَا

(۲۵۴) B حَفْظِ رَا وَاقْفِ , with كِه written above.

(۲۵۵) A زَطْفِلِی تَا مَنی . B هَسْتِ مَارَا زَطْفِلِی .

(۲۵۸) H اَزِینِ جُرْأَتِ B (۲۵۸) .

(۲۵۹) A مَرِ بَنَدِ رَا كی خُدا .

(۲۶۰) AK Bul. گِیجِ و گُولِ . Bul. (۲۶۴) غَايَتِ حِلْمِ تَرَا .

ور کسی بر وی کند مُشکی نثار . هم زخود داند نه از احسانِ یار
 پس دو چشمِ روشن ای صاحبِ نظر . مرترا صد مادرست و صد پدر
 خاصه چشمِ دل که آن هفتاد و ست . وین دو چشمِ حسنِ خوشه چینِ اوست
 ای دریغاهِ ره زنان بنشسته اند . صد گِره زیرِ زبانم بسته اند
 ۲۴۰ پای بسته چون رود خوش راهوار . بس گران بندبست این معذور دار
 این سخنِ اشکسته می آید دلا . کین سخنِ دُرست غیرت آسیا
 دُرّ اگرچه خُرد و اشکسته شود . تو بیا که دیدنِ خسته شود
 ای دُر از اِشکستِ خود بر سرِ مزن . کز شکستنِ روشنی خواهی شدن
 همچنین اِشکسته بسته گفتنیست . حق کند آخر دُرستش کو غنیست
 ۲۴۵ گندم از بشکست و ازم در سُکست . بر دکان آمد که نک نانِ دُرست
 تو هم ای عاشقِ چو جرمت گشت فاش . آب و روغن ترک کن اِشکسته باش
 آنک فرزندانِ خاصِ آدمند . نفقه اِنّا ظَلَمْنَا می دمنند
 حاجتِ خود عرضه کن حُجّت مگو . همچو ابلیس لعینِ سخت رُو
 سخت رُو بی گَر ورا شد عیب پوش . در ستیز و سخت رُو بی رُو بکوش
 ۲۵۰ آن ابو جهل از پیهرِ مُعْجِزی . خواست همچون کینه ور تُرکی غُزی
 لیک آن صَدِیقِ حقِ مُعْجِزِ نخواست . گفت این رُو خود نگوید جز که راست
 گئی رسد همچون تویی را کز منی . امتحانِ همچو من یارے گئی

(۲۴۱) ABHK Bul. و غیرت .

(۲۴۲) A om. و .

(۲۴۳) B Bul. خواهد شدن .

(۲۴۵) A Bul. در شکست . ازم در شکست . آمد نگر نان درست .

(۲۴۷) B Bul. آنک فرزندان . نفقه . BHK Bul. کآنک فرزندان .

(۲۵۰) Instead of this verse Bul. has the two following verses:

معجزه جست از نبی بو جهل سک * دید و نفزودش از آن الا که شک
 سو جهل را بود انجماز رسول * چون عدو دین بد شد ناقبول
 گفت رو خود این نگوید A . حق for خود A (۲۵۱)

قصه مسجد اقصی و خروپ و عزم کردن داود علیه السلام
پیش از سلیمان علیه السلام بر بنای آن مسجد،

چون در آمد عزم داودی بتنگ . که بسازد مسجد اقصی بسنگ
وخی کردش حق که ترک این بخوان . که زدنت بر نیاید این مکان
۲۹۰ نیست در تقدیر ما آنک تو این . مسجد اقصی بر آری ای گزین
گفت جرمم چیست ای دانای راز . که مرا گویی که مسجد را مساز
گفت بی جرمی تو خونها کرده . خونِ مظلومان بگردن برده
که زآوانم تو خلق بی شمار . جان بدادند و شدند آنرا شکار
خون بسی رفتست بر آوازِ تو . بر صدای خوب جان پردازِ تو
۲۹۵ گفت مغلوبِ تو بودم منستِ تو . دستِ من بر بسته بود از دستِ تو
نه که هر مغلوبِ شه مرحوم بود . نه که المَغْلُوب کَالْمَعْدُوم بود
گفت این مغلوب معدومست کو . جز نیست نیست معدوم اَقِنُوا
این چنین معدوم کو از خویش رفت . بهترین هستها افتاد و رفت
او بنسبت با صفات حق فناست . در حقیقت در فنا او را بفاست
۴۰۰ جمله ارواح در تدبیرِ اوست . جمله اشباح هر در تیرِ اوست
آنک او مغلوب اندر لطفِ ماست . نیست مضطر بلك مختار ولاست
منتهای اختیار آنست خود . که اختیارش گردد اینجا مُنْقَد
اختیاری را نبودی چاشنی . گر نگشتی آخر او بخواز منی
در جهان گر لقمه و گر شربست . لذت او فرعِ محم لذتست
۴۰۵ گرچه از لذات بی تأثیر شد . لذتی بود او و لذت گیر شد

تا مرا گویی B (۲۹۱)

اَقِنُوا B (۲۹۷)

قبله ارواح A (۴۰۰)

و. شدند این آشکار A (۲۹۲)

در بقا او را A (۲۹۹)

کاخیارش ABHK Bul. (۴۰۲)

امتحان خود چو کردی ای فلان . فارغ آیی ز امتحان دیگران
 چون بدانستی که شکر دانه . پس بدان کافلِ شکرخانه
 ۲۷۰ پس بدان بی امتحانی که اله . شکرے نفرستد ناجایگاه
 این بدان بی امتحان از علم شاه . چون سرے نفرستد در پایگاه
 هیچ عاقل افگند دُرّ ثمین . در میان مُستراحِ پُر چین
 زانک گندم را حکیم آگهی . هیچ نفرستد بانبارِ گهی
 شیخ را که پیشوا و ره برست . گر مریدی امتحان کرد او خُست
 ۲۷۵ امتحانش گر کنی در راه دین . هر تو گردی مُتَحَن ای بی یقین
 جرأت و جهلت شود غریبان و فاش . او برهنه گی شود زان افتش
 گر بیاید ذره سنجد کوه را . بر دَرَد زان که ترازویش اے فقی
 کز قیاس خود ترازو می تند . مرد حق را در ترازو می کند
 چون ننگند او بمیزانِ خرد . پس ترازوی خرد را بر درد
 ۲۸۰ امتحان همچون تصرف دان دُرّو . تو تصرف بر چنان شامی مجو
 چه تصرف کرد خواهد نقشها . بر چنان نقاش بهر ابتلا
 امتحانی گر بدانست و بدید . فی که هر نقاش آن بر وی کشید
 چه قدر باشد خود این صورت که بست . پیش صورتهای که در علم و بست
 وسوسه این امتحان چون آمدت . بخت بد دان کآمد و گردن زد
 ۲۸۵ چون چنین وسواس دیدی زود زود . با خدا گرد و در آ اندر سجود
 سجدگه را تر کن از اشک روان . کای خدا تو را رها نم زین گان
 آن زمان کت امتحان مطلوب شد . مسجد دین تو پُر خُروب شد

تا پایگاه A . چون شوی A (۲۷۱) . چه کردی A (۲۶۸)

سوی انبار که Bul . حکیم مثبه Bul . حکیمی AB (۲۷۲)

زآن کوه A (۲۷۷) . جرأت جهلت K (۲۷۶)

در چنان Bul . (۲۸۰) . ننگید A (۲۷۹)

وسواس یفی A (۲۸۵) . خود این صورت کیست Bul . (۲۸۲)

از گان Bul . کای خدا Bul . که خدایا و رها نم B (۲۸۶)

جانِ گرگان و سگان هر يك جُداست . مَنحد جانهای شیرانِ خداست
 ۴۱۰ جمع گنم جانهاشان من بایم . کآن یکی جان صد بود رَسبت بچم
 همچو آن يك نورِ خورشیدِ سما . صد بود رَسبت بصحنِ خانها
 لبك يك باشد همه انوارشان . چونك برگیری تو دیوار از میان
 چون نماند خانها را قاعده . مؤمنان مانند نفسِ واحد
 فرق و اشکالات آید زین مقال . زآنك نبود مثل این باشد مثال
 ۴۲۰ فرقیها بی حد بود از شخصی شیر . تا بشخص آدمی زاد دلیر
 لبك در وقتِ مثال ای خوش نظر . اتحاد امر رُوی جان بازی نگر
 کآن دلیر آخر مثالِ شیر بود . نیست مثلِ شیر در جمله حدود
 مَنحد نقشی ندارد این سرا . تا كه مثلی و انام من ترا
 هم مثالِ ناقصی دست آورم . تا زحیرانی خرد را و خرم
 ۴۳۰ شب بهر خانه چراغی می نهند . تا بنورِ آن زطلعت می رهند
 آن چراغ این تن بود نورش چو جان . هست محتاجِ فنیل و این و آن
 آن چراغِ شش فنیله این حواس . جملگی بر خواب و خور دارد اساس
 بی خور و بی خواب نرَید نیم دم . با خور و با خواب نرَید نیز هر
 بی فنیل و روغنش نبود بفا . با فنیل و روغن او هر بی وفا
 ۴۴۰ زآنك نورِ علتی اش مرگِ جُست . چون زید كه روزِ روشن مرگِ اوست
 جمله جسمهای بشر هر بی بقاست . زآنك پیشِ نورِ روزِ حشرِ لاست
 نورِ حق و جانِ بابایانِ ما . نیست کُلی فانی و لا چون گیا
 لبك مانند ستاره و ماهتاب . جمله مَنحوند از شعاعِ آفتاب

کار يك جان صد بود A (۴۱۵)

جانها را قاعده A (۴۱۸)

این باشد مثال B Bul. (۴۱۹)

از جمله حدود Bul. (۴۲۲)

فنیل این و آن A (۴۲۶)

دارد سبب A . و خورد آرد اساس B . و A om. (۴۲۷) G as in text. (۴۲۸)

شرح إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ وَالْعَلَمَاءُ كَنَفُسٌ وَاحِدَةٌ، خاصه
اتحاد داود و سلیمان و سایر انبیا علیهم السَّلَام کی اگر یکی از
ایشان را منکر شوی ایمان بهیچ نبی درست نباشد،
و این علامت اتحادست که يَك خانه از آن هزاران خانه
ویران کنی آن همه ویران شود و يَك دیوار قائم نماند که لا
تُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ، و العاقل یَکْفِیهِ الاشارة این
خود از اشارت گذشت،

گرچه بر نآید بجهد و زور تو . لیک مسجدا بر آرد پُور تو
کرده او کرده نُست اے حکیم . مؤمنانرا اتصالی دان قدم
مؤمنان معدود لیک ایمان یکی . جسمشان معدود لیکن جان یکی
غیر فهم و جان که در گاو و خرس . آدمی را عقل و جانی دیگرست
۴۱۰ باز غیر جان و عقل آدمی . هست جانی در ولی آن دمی
جان حیوانی ندارد اتحاد . تو مجبو این اتحاد از رُوح باد
گر خورد این نان نگرده سیر آن . ور کشد بار این نگرده او گران
بلک این شادی کند از مرگ او . از حسد میرد چو بیند برگ او

Heading: ABHK سایر الانبیا . AK om. اگر before Bul. یکی را از ایشان . B
Bul. و يَك دیوار for دیگر دیوار B. هزاران آن . G om. که اگر يَك خانه
After the Heading Bul. adds: از اشارات گذشت و الله اعلم K. بین احد من رسله

از خدا داود را آمد خطاب * ای گزین پیغمبر والا جناب

تو مشو زین هیچ دلبنده خیال * تا نباشد در دلت حزن و ملال

غیر عقل و جان آدمی AB Bul. (۴۱۰)

از روی باد A (۴۱۱)

جان حیوانی بود حیّ امر غذا . هر بپرد او پهر نیک و بَدّه
 گر بپرد این چراغ و طّی شود . خانه هسایه مظلّم کی شود
 ۴۵۵ نور آن خانه چو بی این هر بپاست . پس چراغِ حقّ هر خانه جدّاست
 این مثال، جان حیوانی بود . نه مثال، جان ربّانی بود
 باز از هندوی شب چون ماه زاد . در سرّ هر روزی نوری فساد
 نور آن صد خانه را تو یک شهر . که نهاند نور این بی آن دگر
 تا بود خورشید تابان بر افق . هست در هر خانه نور او فُق
 ۴۶۰ باز چون خورشید جان آفل شود . نور جمله خانهها زایل شود
 این مثال، نور آمد مثل فی . مر ترا هادی عدّورا رهزنی
 بر مثال، عنکبوت آن زشت خو . پردهای گند را بر بافد او
 از لعابِ خویش پرده نور کرد . دیده ادراکِ خود را کور کرد
 گردن اسب ار بگیرد بر خورد . ور بگیرد پاش بستاند لحد
 ۴۶۵ کم نشین بر اسبِ توسن بی لگام . عقل و دین را پیشوا کن و السلام
 اندرین آهنگ منگر سُست و پست . کاندین ره صبر و شقّ انفس است

بقیه قصّه بنای مسجد اقصی،

چون سلیمان کرد آغاز بنا . پاک چون کعبه هایون چون مِنی
 در بنایش دیده می شد کَر و فر . فی فُسرده چون بناهای دگر
 در بنا هر سنگ کر که می سُکست . فاش میسروا بی می گفت از سُخت

بر سر هر روزی K Bul. (۴۵۷) . پهر نیک و بدا A . حی از غدی Bul. (۴۵۴)

فقّ A . نور آن فقّ B . افق for فراق A (۴۵۶)

ادراک H (۴۶۳) , altered to دراک .

A om. پاش and has دم suppl. above. (۴۶۴)

A om. و . (۴۶۵) G شقّ , as in text. (۴۶۶)

آغاز بی AH (۴۶۷) . شوکت A Bul. (۴۶۹)

آنچنانك سوز و درد زخمِ كَيْك . محو گردد چون در آید مار إِلَيْكَ
 ۴۲۵ آن چنانك غور اندر آب جَسْت . تا در آب از زخمِ زنبوران برست
 می کند زنبور بر بلا طواف . چون بر آرد سر نداشتش مُعَاف
 آب ذکر حق و زنبور این زمان . هست یاد آن فلانه و آن فلان
 دم بخور در آب ذکر و صبر کن . تا رهی از فکر و وسواسِ کهن
 بعد از آن تو طبعِ آن آب صفا . خود بگیری جملگی سر تا پیا
 ۴۴۰ آنچنانك از آب آن زنبور شر . می گریزد از تو هر گیرد حذر
 بعد از آن خواهی تو دور از آب باش . که بر هم طبعِ آبی خواجه تاش
 پس کسانی کر جهان بگذشته اند . لا نیند و در صفات آغشته اند
 در صفات حق صفات جمله شان . همچو اختر پیش آن خوری نشان
 گر زقرآن نقل خواهی ای حرون . خوان جَبِیعْ هُرْ لَدَیْنا مُخَضَّرُون
 ۴۴۵ مُخَضَّرُون معدوم نبود نیک یین . تا بقای روحها دانی یقین
 روح محبوب از بقا بس در عذاب . رُوحِ واصل در بقا پاك از حجاب
 زین چراغِ حسنِ حیوان المراد . گفتنت هان تا نجومی اتحاد
 روح خود را متصل کن ای فلان . زود با ارواحِ قدس سالکان
 صد چراغ را مژد ار ببستند . پس جدا اند و یگانه نیستند
 ۴۵۰ زان همه جنگد این اصحاب ما . جنگ کس نشنید اندر انبیا
 زانك نور انبیا خورشید بود . نورِ حسنِ ما چراغ و شمع و دود
 يك بمیرد يك بهاند تا بروز . يك بود پُرمردۀ دیگر با فُروز

آن فلانه و این فلان B. این فلانه K. یاد این فلان و آن فلان Bul. (۴۲۷)

(۴۲۸) A دم بخورد آب. ABHK om. و before وسواس. In H و is suppl. above.

(۴۴۰) G جوید حذر with *idāfat*. B جوید حذر.

(۴۴۶) م در عذاب Bul. از بقایش در عذاب K.

(۴۴۶) BGHK مژد as in text. ABH جدا.

(۴۵۰) A وین اصحاب.

(۴۵۲) A و دیگر.

قصه آغاز خلافت عثمان رضی الله عنه و خطبه وی در بیان آنک ناصح فعال بفعل به از ناصح قوال بقول،

قصه عثمان که بر منبر برفت . چون خلافت یافت بشتاید تفت
منبر، منبر که سه پایه بدست . رفت بو بکر و دووم پایه نشست
بر سوم پایه عمر در دور خویش . از برای حرمت اسلام و کیش
دور عثمان آمد او بالاے تخت . بر شد و بنشست آن محمود بخت
پس سؤالش کرد شخصی بو الفضول . کآن دو نشستند بر جای رسول
پس تو چون جستی از ایشان برترے . چون برتبت تو از ایشان کسری
گفت اگر پایه سوم را بشیرم . و هم آید که مثال عمر
بر دووم پایه سوم من جای جو . گوی بو بکرست و این هم مثل او
هست این بالا مقام مصطفی . و هم مثلی نیست با آن شه مرا
بعد از آن بر جای خطبه آن و دود . تا بقرب عصر لب خاموش بود
زهره نه کس را که گوید هین بخوان . یا برون آید زمجد آن زمان
هیبتی بنشسته بد بر خاص و عام . پُر شد نور خدا آن صحن و بام
هرک بینا ناظر نورش بدی . کور زان خورشید هم گرم آمدی
پس زگری فهم کردے چشم کور . که بر آمد آفتابی بی فنور
لیک این گری گشاید دیدار . تا ببیند عین هر بشیدار
گرمیش را ضجرتی و حالتی . زان تیش دل را گشادی فُسحتی

Heading: B خطبه او .

حرمت و اسلام . A بر سیم پایه (۴۸۱)

پایه سیمرا AH (۴۹۲)

و . K om. دور دوم پایه Bul. (۴۹۴)

ناظری A (۴۹۹)

Bul. آن گری (۵۰۱)

ضجرتی G (۵۰۲)

۴۷۰ همچو از آب و گل آدم کده . نور زآهک پارها تابان شد
 سنگ بی حمال آینه شد . وآن در و دیوارها زنده شد
 حق می گوید که دیوار بهشت . نیست چون دیوارها بی جان و زشت
 چون در و دیوار تن با آگهیست . زنده باشد خانه چون شاهنشیست
 هم درخت و میوه هم آب زلال . با بهشتی در حدیث و در مقال
 ۴۷۵ زآنک جنت را نه زآلت بسته اند . بلک از اعمال و نیت بسته اند
 این بنا زآب و گل مرده بدست . وآن بنا از طاعت زنده شدست
 این باصل خویش ماند پرخلل . وآن باصل خود که علمست و عمل
 هم سریر و قصر و هم تاج و ثیاب . با بهشتی در سؤال و در جواب
 فرش بی فرآش پیچیده شود . خانه بی مکناس رُویده شود
 ۴۸۰ خانه دل بین زغم رُویده شد . بی گناس از توبه رُویده شد
 تخت او سیار بی حمال شد . حلقه و در مطرب و قوال شد
 هست در دل زندگی دار آخلود . در زبانم چون غیاید چه سود
 چون سلیمان در شدی هر بامداد . مسجد اندر بهر ارشاد عباد
 پند دادی که بگفت و لحن و ساز . که بفعل اعنی رُکوعی یا نماز
 ۴۸۵ پند فعلی خلق را جذاب تر . که رسد در جان هر باگوش و کر
 اندر آن وهم امیری کم بود . در حشم تأثیر آن مُحکم بود

و آدم کده A (۴۷۰)

نه A om. (۴۷۵)

وآن باصل خود پر از علم و عمل B (۴۷۷)

قصر و after B om. (۴۷۸)

bis شود for شد K (۴۷۹)

ب. زبانم B (۴۸۲)

با نماز AB Bul. بگفت لحن A (۴۸۴)

در گوش هر بی جان و کر Bul. کی رسد B (۴۸۵)

در بیان آنک حکما گویند آدمی عالم صُغریست و حکمای
 اللہی گویند آدمی عالم کُبُریست زیرا آن علم حکما بر صورت
 آدمی مقصور بود و علم این حکما در حقیقت حقیقت
 آدمی موصول بود،

پس بصورت عالمِ اصغر تُوی . پس بمعنی عالمِ اکبر تُوی
 ظاهر آن شاخ اصل میوه است . باطناً بہر ثمر شد شاخ هست
 گر نبودی مَیل و اومید ثمر . گی نشاندی باغبان ییخ شجر
 پس بمعنی آن شجر از میوه زاد . گر بصورت از شجر بودش ولاد
 ۵۲۰ مصطفی زین گفت کادم وانیسا . خَلَف من باشند در زیرِ لولا
 بہر این فرمودہ است آن ذو فُنون . رمزِ نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ
 گر بصورت من زادم زادہام . من بمعنی جَدِّ جَدَّ افتادہام
 کز برائے من بُدش سَجَّهَ مَلَّک . وز پی من رفت بر ہنتم فلک
 پس زِمن زایید در معنی پدر . پس زمبوه زاد در معنی شجر
 ۵۲۰ اوّل فکر آخر آمد در عمل . خاصہ فکرے کو بود وصف ازل
 حاصل اندر یک زمان از آسمان . ورود می آید ایدر کاروان
 نیست بر این کاروان این رہ دراز . گی مَفازہ زفت آید با مَفاز
 دل بکعبہ ورود در ہر زمان . جسم طبع دل بگردد زامتنان
 این دراز و کونہی مر جسم راست . چہ دراز و کوتہ آنجا کہ خداست

Heading: Bul. کبراست. ABHK Bul. حکمای الہی. Bul. صغراست. ABHK Bul.

در حقیقت آدمی. ABH Bul. مقصور بود. A om. زیرا علم آن حکما

۵۲۲) Bul. امید. ۵۲۳) Bul. ظاهراً آن شاخ. ABHK Bul. ۵۲۴)

فکری کان بود B. فکری کہ بود AH ۵۲۰) . بودش نژاد Bul. ۵۲۱)

۵۲۲) G مَفاز، without gamma. ۵۲۱) A اندر کاروان.

کور چون شد گرم از نورِ قَلَم . از فرج گوید که من بینا شدم
 سخت خوش مستی ولی ای بو الحسن . پاره راهست تا بینا شدن
 ۵۰ این نصیب کور باشد ز آفتاب . صد چنین وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالْاَصْوَابِ
 وَاَنْتَکَ او آن نور را بینا بود . شرح او کی کارِ بو سینا بود
 و ر شود صد تو که باشد این زبان . که بچنانند بکف پرده عیان
 وای بروی گر بساید پرده را . تبخیرِ اللّٰهی کند دستش جدا
 دست چه بُود خود سرش را بر کند . آن سَرِی کز جهل سرهای کند
 ۵۱ این بنقدیر سخن گفتم ترا . ورنه خود دستش کجا و آن کجا
 خاله را خایه بُدی خالو شدی . این بنقدیر آمدست ار او بُدی
 از زبان تا چشم کو پاک از شکست . صد هزاران ساله گویم اندکست
 همین مشو نومید نور از آسمان . حق چو خواهد می رسد در یک زمان
 صد اثر در کانه‌ها از اختران . می رساند قدرش در هر زمان
 ۵۲ اختر گردون ظلم را ناسخاست . اختر حق در صفاتش راسخاست
 چرخ پانصد ساله راه ای مستعین . در اثر نزدیک آمد با زمین
 سه هزاران سال و پانصد تا زحل . دم بدم خاصیتش آرد عمل
 دَرهَمش آرد چو سایه در ایاب . طولِ سایه چیست پیش آفتاب
 وز نفوس پاکِ اختر و شِ مدد . سوی اخترهای گردون می رسد
 ۵۳ ظاهر آن اختران قوام ما . باطن ما گشته قوامِ بها

کور شد چون A (۵۰۴)

زانتک او A (۵۰۶)

گر شود صد تو ABHK Bul. (۵۰۷)

هزاران سال B (۵۱۲)

را بخند and ناسخند K (۵۱۵)

در صفِ معراجیان گر بستی . چون بُراقت برکشاند نیستی
 نه چو معراج زمینی تا قمر . بلک چون معراجِ کلکی تا شکر
 نه چو معراج بخاری تا سما . بل چو معراجِ جنبی تا نهی
 ۵۵ خوش بُراقی گشت خنگِ نیستی . سوی هستی آردت گر نیستی
 کوه و دریاها سش مَس می‌کند . تا جهانِ حق را پس می‌کند
 پا بگش در کشتی و می‌رو روان . چون سوی معشوق جان جانِ روان
 دست نه و پای نه رو تا قلم . آنچنانک تاخت جانها از عدم
 بر دریدی در سخن پرده قیاس . گر نبودی سمعِ سامع را نُعاس
 ۶۰ ای فلک برگشت او گوهر بیار . از جهانِ او جهانها شرم دار
 گر بیاری گوهرت صدتا شود . جامدت بینند و گویا شود
 پس تناری کرده باشی بهر خود . چونک هر سرمایه تو صد شود

قصه هدیه فرستادن بلقیس از شهر سبا سوی سلیمان علیه السلام،

هدیه بلقیس چلِ استر بُدست . بار آنها جمله خشتِ زر بُدست
 چون بصحرای سلیمانی رسید . فرشِ آنرا جمله زر پخته دید
 ۶۵ بر سر زر تا چهل منزل براند . تا که زر را در نظر آبی نماند
 بارها گفتند زر را با بریم . سوی مخزن ما چه بیگار اندریم
 عرصه کش خاک زر ده دهیست . زر بهدیه بردن آنجا ابلهیست
 اے بُرده عقل هدیه تا اله . عقل آنجا کمترست از خاک راه
 چون کساد هدیه آنجا شد پدید . شرمساریشان می واپس کشید

(۵۵۲) Bul. بر کشاید . A. بر گشاید . ar. بیستی . sine puncto.

(۵۵۷) Bul. معشوقِ جانِ جانِ روان . G. چون for خوش . B. میرو دوان .

(۵۵۸) A. آنچنانک جانها را از عدم . the suppl. above.

(۵۶۱) ABHK شش تا شود . (۵۶۲) BH Bul. چلِ اشتر .

(۵۶۶) G. پیکار . H. بیگار . (۵۶۱) B. چه واپس .

۵۴۰ چون خدا مر جسم را تبدیل کرد . رفتش بی فرسخ و بی میل کرد
صد امیدست این زمان بر دار گام . عاشقانه اے فتی خَلَّ الْكَلَام
گرچه پبله چشم برم می زرف . در سینه خفته ره می گئی

تفسیر این حدیث که مَثَلُ أُمَّتِي كَمَثَلِ سَفِينَةِ نُوحٍ مَنْ
تَمَسَّكَ بِهَا نَجَا وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا غَرِقَ ،

بهر این فرمود پیغمبر که من . همچو کشتیام بطوفانِ زمن
ما و اصحابم چو آن کشتی نُوح . هرک دست اندر زند یابد قُتُوح
۵۴۰ چونک با شیخی تو دُور از زشتی . روز و شب سیارے و در کشتی
در پناه جانِ جان بخشی تُوی . کشتی اندر خفته ره می روه
مَسْکُل از پیغمبر ایامِ خویش . تکیه کم کن بر فن و بر کامِ خویش
گرچه شیری چون روی ره بی دلیل . خویش بین و در ضلالتی و ذلیل
هین مَبْرُالَا که با پره های شیخ . تا بینی عَوْنِ لشکرها ی شیخ
۵۴۰ يَكِ زَمَانِي مَوْجِ لَطْفِش بِالِ نُست . آتشِ قهرش دمی حَمَالِ نُست
قهرِ اورا ضدِ لطفش کم شمر . اتحادِ هر دو بین اندرائر
يَكِ زمان چون خاك سبزه می کند . يَكِ زمان پُر باد و گبزه می کند
جسمِ عارف را دهد وصفِ جَمَاد . تا برو رُوید گُل و نسرین شاد
لَيْكِ او یسند نبیند غیر او . جز به غَزِ پاك ندهد خُلد بُو
۵۵۰ مغز را خالی کُن از انکارِ یار . تا که رجحان یابد از گلزارِ یار
تا یابی بُوی خُلد از یار من . چون محمد بُوی رحمن از یمن

Heading: BK نجی.

پیغامبر BGK (۵۴۸)

کشتی و نوح . K . ما و اصحابم چون کشتی نوح . Bul. (۵۴۶)

پیغامبر BGHK . مگس از پیغمبر . Bul. مشکل از پیغامبری A (۵۴۲)

عون و لشکرها ی AG (۵۴۴) . خویش بینی در ضلالتی . Bul. (۵۴۴)

کیبایی که از ویک مائریه . بر دُخان افتاد گشت آن اختری
 نادر اکسیری که از وی نیم تاب . بر ظلامی زد بکردش آفتاب
 بُو الْعَجَب میناگری کزیک عمل . بست چندین خاصیت را بر زُحل
 باقی اخترها و گوهرهای جان . هم برین مِقیاس اے طالب بدان
 ۵۹۵ دیدۀ حَتّی زبونِ آفتاب . دیدۀ ربّانی جُو و بیاب
 تا زبون گردد پیشِ آن نظر . شَعْشَعَاتِ آفتاب با شَرَر
 کآن نظر نوری و این ناری بود . نار پیشِ نور بس تاری بود

کرامات و نور شیخ عبد الله مغربی قدس الله سرّه،

گفت عبد الله شیخ مغربی . شصت سال از شب ندیدم من شبی
 من ندیدم ظلمتی در شصت سال . نه بروز و نه شب نه زاعتلال
 ۶۰۰ صوفیان گفتند صدقِ قال او . شب همی رفتیم در دُنبالِ او
 در بیابانهای پُر از خار و گو . او چو ماه بدر مارا پیشِ رُو
 رُوی پس ناکرده ی گشتی شب . هین گو آمد میل کن در سوی چَب
 باز گشتی بعدِ یکدم سوی راست . میل کن زیرا که خاری پیشِ پاست
 روز گشتی پاش را مایِ بوس . گشته و پایش چو پاهای عروس
 ۶۰۵ نه زخاک و نه زرگل بر وی اثر . نه از خراشِ خار و آسیبِ حجر
 مغربی را مشرقی کرده خدای . کرده مغرب را چو مشرق نورزای

شعشعان A (۵۹۶) . جوی و بیاب B (۵۹۵) . و گشت Bul. (۵۹۱)

کآن نظر ناری و این نوری بود * نار پیشِ نوریش تاری بود Bul. (۵۹۷)

سرّه العزیز: B Heading:

هین که آمد A (۶۰۲) . صدق حال او B (۶۰۰)

پیش ماست Bul. (۶۰۴) . After this verse Bul. adds: (۶۰۴)

روز گشتی پای بوسش گشته ما * زآنکه بودش پاک از گل هر دو پا

نورزا B . خدا B (۶۰۶)

۷۰. باز گفتند ارکساد و ار روا . چیست بر ما بنده فرمانم ما
 گر زر و گر خاک مارا بُرد نیست . امرِ فرمانده بجا آورد نیست
 گر بفرمایند که واپس برید . هم بفرمان نغصه را باز آورید
 خندش آمد چون سُلیمان آن بدید . کز شما من گئی طلب کردم نُرید
 من نمی گویم مرا هدیه دهید . بلکه گفتم لایق هدیه شوید
 ۷۱. که مرا از غیب نادر هدیه است . که بشر آنرا نیارد نیز خواست
 می پرستید اختری کو زر کند . رُو باو آرید کو اختر کند
 می پرستید آفتاب چرخ را . خوار کرده جانِ عالی نرخر را
 آفتاب از امرِ حق طباخ ماست . ابلهی باشد که گویم او خداست
 آفتاب گر بگردد چون کُفی . آن سیاهی زو تو چون بیرون کُنی
 ۸۰. نه بدرگاه خدا آری صداع . که سیاهی را ببر و ده شعاع
 گر کشندت نیم شب خورشید کو . تا بنالی یا امان خواهی ازو
 حادثات اغلب بشب واقع شود . و آن زمان معبود تو غایب بود
 سوی حق گر راستانه خم شوی . و رهی از اختران محرم شوی
 چون شوی محرم گشام با تو لب . تا ببینی آفتابی نیم شب
 ۸۱. جز روان پاک اورا شرق نه . در طلوعش روز و شب را فرق نه
 روز آن باشد که او شارق شود . شب نماند شب جو او بارق شود
 چون نماید ذره پیش آفتاب . همچنانست آفتاب اندر لباب
 آفتابی را که رُخشان می شود . دیدک پیشش کند و حیران می شود
 همچو ذره بینش در نورِ عرش . پیش نور بی حد موفورِ عرش
 ۹۰. خوار و مسکین بینی اورا بی قرار . دیدک را قوت شه از کردگار

و از روا B . از کساد AB (۷۰)

بکن واپس برید Bul. (۷۲)

شارق بود Bul. (۸۶)

و موفور Bul. (۸۹)

بجای BK (۷۱)

یا بنالی A (۸۱)

as in text. G رُخشان (۸۸)

دیدک با قوت B (۹۰)

دانه گوید گر تو می‌دزدی نظر • من می‌دزدم ز تو صبر و مفر
چون کشیدت آن نظر اندر بیم • پس بدانی کز تو من غافل نیم

قصه عطاری که سنگ ترازوی او رگل سرشوی بود و
دزدیدن مشتری رگل خوار از آن گل هنگام سنجیدن شکر
دزدیده و پنهان،

۶۲۵ پیش عطاری یکی رگل خوار رفت • تا خرد ابلوچ فندق خاص رفت
پس بر عطاری طراز دودل • موضع سنگ ترازو بود رگل
گفت رگل سنگ ترازوی منست • گر ترا میل شکر بخیردنت
گفت هستم در مهبی فندجو • سنگ میزان هرچ خواهی باش گو
گفت با خود پیش آنک رگل خورست • سنگ چه بود رگل نکوتر از زرست
۶۳۰ همچو آن دلاله که گفت ای پسر • نو عروسی یافتم بس خوب فر
سخت زیبا لیک هم یک چیز هست • کان ستیره دختر حلواگرست
گفت بهتر این چنین خود گر بود • دختر او چرب و شیرین تر بود
گر نداری سنگ و سنگ از رگلست • این به و به رگل مرا میوه دِلست
اندر آن کفه ترازو زیاعتداد • او بجای سنگ آن رگل را نهاد
۶۳۵ پس برای کفه دیگر بدست • هم بفذر آن شکر را می شکست

صبر و مفر H (۶۲۴)

Heading: A om. از.

خاص و رفت A (۶۲۵)

(۶۲۶) After this verse Bul. adds:

گفت عطاری جوان ابلوچ من * نیست نیکی بی تکلف بی سخن

خوب و فر Bul. یافتم همچون فخر H (۶۳۰)

این مرا میوه B (۶۳۲)

نورِ این شمس، شُهوویِ فارس است . روزِ خاص و عام را او حارس است
 چون نباشد حارس آن نور، تجید . که هزاران آفتاب آرد پدید
 تو بنور، او همی رود در امان . در میان ازدها و کز دمان
 ۶۱۰ پیش پبشت می رود آن نورِ پاک . می کند هر ره زنی را چاک چاک
 یَوْمَ لَا یُخْزِی النَّبِیَّ رَاسَت دَان . نورِ یَسعی یَیْنِ اَیْدِیْهِمْ بخوان
 گرچه گردد در قیامت آن فزون . از خدا اینجا بخواهید آزمون
 کو ببخشد هر ببیخ و هر بباغ . نورِ جان وَاَللهُ اَعْلَم بِالْبَلَاغ

باز گردانیدن سلیمان علیه السّلم رسولان بلقیس را بآن هدیه
 کی آورده بودند سوی بلقیس و دعوت کردن بلقیس را
 بایمان و ترک آفتاب پرستی،

باز گردید اے رسولان، خَیَل . زر شمارا دل بین آرید دل
 ۶۱۵ این زر، من بر سر آن زر نهید . کورئ تن فَرَجِ اسنرا دهید
 فرجِ اسنر لایقِ حلقه زرست . زرِ عاشقِ زویِ زردِ اصرست
 که نظرگاهِ خداوندست آن . کز نظراندازِ خورشیدست کان
 کو نظرگاهِ شعاعِ آفتاب . کو نظرگاهِ خداوند، لُبَاب
 از گرفتِ من زجانِ اسپر کنید . گرچه اکنون هم گرفتار، منید
 ۶۲۰ مرغِ فتنه دانه بر بامست او . پر گشاده بسته دامت او
 چون بدانه داد او دل را بجان . ناگرفته مر ورا بگرفته دَان
 آن نظرها که بدانه می کند . آن گره دَان کو بپا بر می زند

نورِ یَسعی G (۶۱۱) . کز دمان G (۶۰۹) . روزِ خاص G (۶۰۷)

Heading: A om. رسولان. A با هدیه. BK Bul. با آن هدیه. Bul. ایمان. سوی بلقیس و دعوت کردن بلقیس را.

ناگرفته مرغ را B. ناگرفته مور را A (۶۲۱)

دلدارى کردن و نواختن سلیمان علیه السّلم مر آن رسولانرا
و دفع وحشت و آزار از دل ایشان و عذر قبول
ناکردن هدیه شرح کردن با ایشان،

ای رسولان می فرستتان رسول . ردّ من بهتر شما را از قبول
پیش بلقیس آنچه دیدیت از عجب . باز گوید از بیابان ذهب
تا بداند که بزر طامع نه ام . ما زر از زر آفرین آورده ام
آنک گر خواهد همه خاک زمین . سر بسر زر گردد و دُرّ نین
حق برای آن کند ای زر گرین . روز محشر این زمین را نقره گین
فارغیم از زر که ما بس پُر کنیم . خاکانرا سر بسر زرین کنیم
از شما کی گدیه زر می کنیم . ما شما را کی با گری کنیم
ترک آن گیرید گر ملک سیاست . که برون آب و گل بس ملکه است
تخته بندست آنک تختش خوانده . صدر پنداره و بر در مانده
پادشاهی نیست بر ریش خود . پادشاهی چون کنی بر نیک و بد
بی مراد تو شود ریش سپید . شرم دار از ریش خود ای کز امید
مالك الملکست هرکش سر نهد . بی جهان خاک صد ملکش دهد
لیک ذوق سجده پیش خدا . خوشتر آید از دو صد دولت ترا
پس بنالی که نخواهم ملکه ها . ملک آن سجده مسلم کن مرا

Heading: A om. مر آن . B om. مر . Bul. کردن با ایشان.

(۱۵۴) After this verse Bul. adds:

که چهل منزل بروی زر بدید * وز چنین هدیه نخل چون می شدید

من شما را . bis. Bul. می کم . A کی (۱۵۶) . همه روی زمین B (۱۵۶)

و . A om. . برون از آب ABHK . اگر ملک B (۱۶۰)

سفید . H Bul. (۱۶۲)

چون نبودش تبشۀ او دیر ماند . مشتری را منظر آنجا نشاند
 رویش آن سو بود گل خور نایشکفت . رگل ازو پوشیده دزدیدن گرفت
 ترس ترسان که نباید ناگهان . چشم او بر من فتد از امتحان
 دید عطار آن و خود مشغول کرد . که فزون تر دزد هین ای روی زرد
 ۷۶۰ گر بدزدی وز گل من می ببری . رو که هم از پهلوی خود می خوری
 تو می ترسی ز من لیلک از خری . من می ترسم که تو کمتر خوری
 گرچه مشغولم چنان احمق نیم . که شکر افزون کشی تو از نیم
 چون بینی مر شکر را زآزمود . پس بدانی احمق و غافل که بود
 مرغ زان دانه نظر خوش می کند . دانه هم از دور راهش می زند
 ۷۶۵ گر زنای چشم خطی می ببری . نه کباب از پهلوی خود می خوری
 این نظر از دور چون تیرست و سم . عشقت افزون می شود صبر تو کم
 مال دنیا دام مرغان ضعیف . ملک عقی دام مرغان شریف
 تا بدین ملکی که او دامیست ژرف . در شکار آرند مرغان شگرف
 من سلیمان می خواهم ملکتان . ملک من برهانم از هر هُلکتان
 ۷۷۰ کین زمان هستی خود مملوک ملک . مالک ملک آنک بجهد او زهَلک
 بازگوه اے اسیر این جهان . نام خود کردی امیر این جهان
 ای تو بنده این جهان محبوس جان . چند گویی خویش را خواجه جهان

منظر او می نشاند AH. تبشۀ (sic) او می دیر ماند H (۷۶۶).

هین for ازین Bul. دید آن عطار AB Bul. (۷۶۴).

شکر را آزمود B (۷۶۲).

خطی A. کز زنای چشم K (۷۶۵).

چون تیرست H (۷۶۷).

دامست G (۷۶۸).

می برهانم B. من سلیمان خواهم Bul. (۷۶۹).

بجهد ABHK Bul. آنک for او که B (۷۷۰).

۶۸۰ مر مرا سوی گهستان راندند . میوها زان بیشه می افشانندند
 که خدا شیرین بکرد آن میوه را . در دهان تو بهشتهای ما
 هین بخور پاک و حلال و بی حساب . بی صداع و نقل و بالا و نشیب
 پس مرا زان رزق نطفی رو نمود . ذوق گنت من خردها می رود
 گنتم این فتنهست ای رب جهان . بخشی ده از همه خلفان نهان
 ۶۸۵ شد سخن از من دل خوش یافتم . چون انار از ذوق می بشکافتم
 گنتم ار چیزی نباشد در بهشت . غیر این شادی که دارم در سرشت
 هیچ نعمت آرزو نآید دگر . زین نپرداز مجور و نیشکر
 ماند بود از کسب يك دو حبهام . دوخته در آستین جبهام

نیت کردن او کی این زر بدم بدان هیزم کش چون من روزی
 یافتم بکرامات مشایخ و رنجیدن آن هیزم کش از ضمیر و نیت او،

آن یکی درویش هیزم می کشید . خسته و مانده زبیشه در رسید
 ۶۹۰ پس بگفتم من زروزه فارغم . زین پس از بهر رزم نیست غم
 میوه مکروه بر من خوش شدست . رزق خاص جسم را آمد بدست
 چونك من فارغ شدستم از گلو . حبه چندست این بدم بدو
 بدم این زر را بدین تکلیف کش . تا دو سه روزك شود از قوت خوش
 خود ضمیرم را همی دانست او . زآنك سمعش داشت نور از شمع هو
 ۶۹۵ بود پیشش سر هر اندیشه . چون چراغی در درون شیشه

ABH om. . حلال بی حساب A . حلالی بی حساب BH (۶۸۲) . این میوه را Bul. (۶۸۱)

۶۸۵) B . دل بشکافتم . before و . BHK Bul. om. . نقل before و

۶۸۸) K . کسب . مجور for مجوز BHK Bul. (۶۸۷)

Heading: A om. . او .

۶۹۴) HK . زآنك شمعش HK (۶۹۴) . بدین for بدان Bul. (۶۹۳)

پادشاهان جهان از بدَرگی . بُو نبردند از شرابِ بندگی
 ورنه اذم وار سَرگردان و دنگ . ملک را برهر زدندی بی درنگ
 لیک حق بهر ثبات این جهان . مُهرشان بنهاد بر چشم و دهان
 ۷۷۰ تا شود شیرین بر ایشان نخت و تاج . که ستانیم از جهانداران خراج
 از خراج ار جمع آری زر چوریگ . آخر آن از تو بهاند مُردریگ
 همره جانت نگردد ملک و زر . زر پدیه سُر مه ستان بهر نظر
 تا ببینی کین جهان چاهبست تنگ . یوسفانه آن رسن آره پچنگ
 تا بگوید چون زچاه آبی بیامر . جان که یا بُشرائی هَذَا لَی غلام
 ۷۷۵ هست در چاه انعکاساتِ نظر . کنسین آنک نهاید سنگ زر
 وقت بازی کودکانرا ز اختلال . می نهاید آن خَرَفها زر و مال
 عارفانش کیمیاگر گشته اند . تا که شد کانهها بر ایشان نژند

دیدن درویش جماعت مشایخ را در خواب و درخواست کردن
 روزی حلال بی مشغول شدن بکسب و از عبادت ماندن
 و ارشاد ایشان اورا و میوه‌های تلخ و ترش کوهی
 بر وی شیرین شدن بداد آن مشایخ ،

آن یکی درویش گفت اندر سَمَر . رخصریانرا من بدیدم خواب در
 گفتم ایشانرا که روزی حلال . از کجا نوشم که نبود آن و بال

که حق از بهر ثبات AB (۷۶۲) . زدیدی B (۷۶۸)

آخر از تو آن بهاند AH (۷۷۱)

ملک و زر بفروش و حیرانی بحر: H in second hemistich (۷۷۲)

زچه آبی AH (۷۷۴)

Heading: K Bul. ماندن او . K Bul. بکسب دنیا . Bul. که مشغول . B Bul. حلال از ایشان

و بر وی Bul. برو شیرین A . اورا میوه‌های Bul. زان و بال Bul. (۷۷۴)

تحریض سلیمان علیه السّلم مر رسولانرا بر تعجیل هجرت بلقیس
بهر ایمان،

همچنان که شه سلیمان در نبرد . جذب خیل و لشکر بلقیس کرد
که بیاید ای عزیزان زود زود . که برآمد موجها از بحر جود
۷۲۰ سوی ساحل و فشانند بی خطر . جوش موجش هر زمانی صد گهر
الصّلا گفتیم اے اهل رشاد . کین زمان رضوان در جنت گشاد
پس سلیمان گفت ای پیکان روید . سوی بلقیس و بدین دین بگروید
پس بگویدش یّا اینجا تمام . زود که إنّ الله یدعُو بالسّلام
همین یّا اے طالب دولت ثناب . که فتوحست این زمان و فتح باب
۷۲۵ ای که تو طالب نه تو هر بیا . تا طلب یابی ازین یار وفا

سبب هجرت ابرهیم ادهم قدس الله سره و ترك ملك خراسان،

ملك برهر زن تو ادهم وار زود . تا بیایی همچو او ملك خلود
خفته بود آن شه شبانه بر سریر . خراسان بر بام اندر دار و گیر
قصده شه از خراسان آن هم نبود . که کند زان دفعه دزدان و زنود
او همی دانست کآن کو عادلست . فارغست از واقعه این دلست
۷۳۰ عدل باشد پاسبان کامها . نه بشب چوبک زنان بر بامها
لیک بد مفصودش از بانگ رباب . همچو مشتاقان خیال آن خطاب
نالۀ سُرنا و تهدید دُهل . چیزکی ماند بدان نافور کل
پس حکیمان گفته اند این لحنها . از دوار چرخ بگرفتیم ما

(۷۲۶) Bul. om. که.

(۷۲۵) ABH Bul. م تو بیا.

Heading: A ادهم suppl. above. A om. ملك. B خراسان گفتن.

(۷۲۶) B درم زن. (۷۲۶) Bul. مر کو عادلست. G originally آمن دلست.

هیچ پنهان می‌نشد از وی ضمیر . بود بر مضمونِ دلها او امیر
 پس همی‌منگید با خود زیر لب . در جوابِ فکرتم آن بو العجب
 که چنین اندیشی از بهر ملوک . کَيْفَ تَلْقَى الرِّزْقَ إِن لَّمْ يَرْزُقْكَ
 من نمی‌کردم سخن را فهم لیک . بر دلم می‌زد عتابش نیک
 ۷۰۰ سوی من آمد بهیبت همچو شیر . تنگِ هیزم را زخود بنهاد زیر
 پرتوِ حالی که او هیزم نهاد . لرزه بر هر هفت عضو من فتاد
 گفت یا رب گر ترا خاصان می‌اند . که مبارک‌دعوت و فرخ‌پس اند
 لطف تو خواهم که میناگر شود . این زمان این تنگِ هیزم زر شود
 در زمان دیدم که زر شد هیزم . همچو آتش بر زمین می‌تافت خوش
 ۷۰۵ من در آن بی‌خود شدم تا دیگره . چونک با خویش آمدم من از ولّه
 بعد از آن گفت ای خدا گر آن کبار . بس غیورند و گریزان ز اشنهار
 باز این را بندِ هیزم ساز زود . بی توقف هم بر آن حالی که بود
 در زمان هیزم شد آن اغصان زر . مست شد در کارِ او عقل و نظر
 بعد از آن بر داشت هیزم را و رفت . سوی شهر از پیش من او تیز و تفت
 ۷۱۰ خواستم تا در پی آن شه روم . پرسم اهلِ وے مشکلات و بشنوم
 بسته کرد آن هیبت او مرا . پیشِ خاصان ره نباشد عامه را
 و ر کسی را ره شود گو سرفشان . کآن بود از رحمت و از جذبان
 پس غنیمت دار آن توفیق را . چون بیایی صحبتِ صدیق را
 نه چو آن ابله که یابد قریب شاه . سهل و آسان در فند آن دم ز راه
 ۷۱۵ چون ز قریانی دهندش بیشتر . پس بگوید رانِ گاوست این مگر
 نیست این از رانِ گاوی مفتی . رانِ گاوت می‌نماید از خری
 بذلِ شاهانه‌ست این بی رشونی . بخشش محض است این از رحمتی

(۶۱۷) می‌منگید: so vocalised in BG.

(۷۰۱) A بهر تو خاکی .

(۷۰۲) B خاصان هیزد .

(۷۰۵) B آمدم باز از ولّه .

بیشتر در آب می افتد ثمر . آب در پستیست از تو دور در
تا تو از بالا فرو آبی بزور . آب جویش برده باشد تا بدور
۷۰۰ گنت قصدم زین فشاندن جَوَز نیست . تیزتر بنگر برین ظاهر مه ایست
قصید من آنست کاید بانگ آب . هم بینم بر سر آب این حباب
نشئه را خود شغل چه بود در جهان . گرد پای حوض گشتن جلودان
گرد جو و گرد آب و بانگ آب . همچو حاجی طایف کعبه صواب
همچنان مقصود من زین مثنوی . ای ضیاء الحق حُسام الدین توی
۷۰۰ مثنوی اندر فروع و در اصول . جمله آن نُست کردستی قبول
در قبول آرند شاهان نیک و بد . چون قبول آرند نبود بیش رد
چون نهالی کاشتی آتش بد . چون گشادش داده بگشا گره
قصدم از الفاظ او راز توست . قصدم از انشایش آواز توست
پیش من آوازت آواز خداست . عاشق از معشوق حاشا که جداست
۷۱۰ اتصال بی تکلیف بی قیاس . هست رب الناس را با جان ناس
لیک گفتم ناس من نَسناس فی . ناس غیر جانِ جانِ اشناس فی
ناس مَرئِم باشد و کو مردمی . تو سر مرئِم ندیدیستی دوی
مَا رَمِيتْ إِذْ رَمِيتْ خوانده . لیك جَمی در نجزی مانده
مُلکِ جسمت را چو بلفیس ای غبی . ترک کن بهر سلیمان نبی

برده باشی A. فرود آیی AH Bul. (۷۴۹) دورتر Bul. و از تو (۷۴۸)
طایف و کعبه A (۷۵۲) corr. in marg.

(۷۵۶) After this verse Bul. adds:

متویرا جمله اصل و ابتدا * خود تویی هر با تو باشد انتها
م ترا عون ترا هر التجا * شقت و بر سعد تو شد اتکا
استوا و گفت و گوی مشوی * گر پذیرفتی همه هدیه توی
عز و اقبال را قبول تو نشان * چون تویی شاه دل و سلطان جان

از انشایش ABHK Bul. (۷۵۸) آتش تو ده ABH (۷۵۷)

تو سری مردم A (۷۶۲) اتصال A (۷۶۰) کی H که for کی AB (۷۵۹)

بانگِ گردشهای چرخست این که خلق . میسرایندش بطنبور و بجلق
 ۷۳۰ مؤمنان گویند کائنات بهشت . نغز گردانید هر آواز زشت
 ما همه اجزای آدم بوده ایم . در بهشت آن لحنها بشنوده ایم
 گرچه بر ما ریخت آب و گل شکی . یادمان آمد انرا آنها چیزکی
 لیک چون آمیخت با خاک کُرب . گئی دهند این زیر و این بم آن طرب
 آب چون آمیخت با بول و گُمیز . گشت زامیزش مزاجش تلخ و تیز
 ۷۴۰ چیزکی از آب همنش در جسد . بول گیرش آتشی را می کشد
 گر نجس شد آب این طبعش بماند . کانش غمرا بطبع خود نشاند
 پس غذای عاشقان آمد سماع . که درو باشد خیال اجتماع
 قوتی گیرد خیالات ضمیر . بلك صورت گردد از بانگ و صغیر
 آتش عشق از نواها گشت تیز . آنچنانک آتش آن جوزیز

حکایت آن مرد تشنه کی از سر جوزین جوز می ریخت در جوی
 آب که در گو بود و بآب نمی رسید تا بافتادن جوز بانگ
 آب بشنود و او را چو سماع خوش بانگ آب اندر طرب می آورد،

۷۴۰ در نُغولی بود آب آن تشنه راند . بر درخت جوز جوزی می فشاند
 می فتاد از جوزین جوز اندر آب . بانگ می آمد می دید او حباب
 عاقلی گفتش که بگذار ای فقی . جوزها خود تشنگی آرد ترا

خاک و کرب A (۷۳۸) . یادمان اید از آنها اندکی Bul. (۷۳۷)

غذای G . غذای A Bul. (۷۴۲) . طلخ و تیز K (۷۳۹)

آنجنانک آن آتش A (۷۴۴) . و A om. (۷۴۳)

Heading: A om. می ریخت جوز before AH . و با آب B . و در اب B . بانگ آبرای B .

چون سماع Bul. او را before و A om.

می آید Bul. (۷۴۶) . درختی B (۷۴۵) . بگذر Bul. AH (۷۴۷)

پرده دار، تو دَرَت را بر کند . جانِ تو با تو بجان خصی گند
 جمله ذراتِ زمین و آسمان . لشکرِ حشند گاه امتحان
 باد را دیدی که با عادن چه کرد . آبر را دیدی که در طوفان چه کرد
 ۷۸۵ آنچ بر فرعون زد آن بحر کین . و آنچ با فارون نمودست این زمین
 و آنچ آن بایل با آن پیل کرد . و آنچ پشه گله نمرد خورد
 و آنک سنگ انداخت داودی بدست . گشت ششصد پاره و لشکر شکست
 سنگ و بارید بر آغدای لوط . تا که در آب سیه خوردند غوط
 گر بگویم از جمادات جهان . عافلانہ یاری پیغمبران
 ۷۹۰ مثنوی چندان شود که چل شتر . گر گشت عاجز شود از بارِ پُر
 دست بر کافر گواهی دهد . لشکرِ حق می شود سر می نهد
 اے نموده ضدِ حق در فعلِ دَرس . در میانِ لشکرِ اوی بترس
 جزو جزوت لشکر او در وفای . مر ترا اکنون مطیعند از نفاق
 گر بگوید چشم را کورا فشار . دردِ چشم از تو بر آرد صد تمار
 ۷۹۵ در بدنِ داند گوید او بنما و بال . پس بینی تو زدنِ داند گوشتال
 باز کنِ طبر را بخوان بابُ الْعَالِ . تا بینی لشکرِ تن را عمل
 چونک جانِ جانِ هر چیزی و بست . دشمنی با جانِ جانِ آسان گیت
 خود رها کن لشکرِ دیو و پری . کز میانِ جانِ کندمر صفدری
 ملک را بگذار بلفیس از نخت . چون مرا یابی همه ملک آن نخت
 ۸۰۰ خود بدانی چون بر من آمده . که تو بی من نقشِ گرمابه بُدی
 نقش اگر خود نقشِ سلطان یا غنیست . صورنست از جانِ خود بی چاشنیست

(۷۸۷) G شصد . (۷۸۸) B آبر را for ابر را .

(۷۸۸) After this verse Bul. adds:

از کف شاه رسل يك قبضه خاك . کرد ناگه مشرکین را بس هلاک

(۷۸۹) ABGK پیغامبران .

(۷۹۰) Bul. از بار بر .

۷۶۵ می‌کنم لا حَوْلَ نه از گفتِ خویش . بلك از وسواسِ آن اندیشه‌کش
 کو خیالی می‌کند در گفتِ من . در دل از وسواس و انکاراتِ ظن
 می‌کنم لا حَوْلَ یعنی چاره نیست . چون ترا در دل بضمت گفتنیست
 چونك گفتِ من گرفت در گلو . من خمش کردم تو آن خود بگو
 آن یکی نایی خوش نی می‌زدست . ناگهان از مقدش بادے بجست
 ۷۷۰ نای را بر کون نهاد او که زمین . گر تو بهتر می‌زنی بستان بزن
 ای مُسلَّمان خود ادب اندر طلب . نیست إِلَّا حَمَل از هر بی‌ادب
 هرکرا بینی شکایت می‌کند . که فلان کس راست طبع و خوی بد
 این شکایت گر بدان که بدخوست . که مر آن بدخوی را او بدگوست
 ز آنک خوش خو آن بود کو در خمول . باشد از بدخو و بدطبعان حمول
 ۷۷۵ لیک در شیخ آن رگله زامر خداست . نه پی خشم و مهارت و هواست
 آن شکایت نیست هست اصلاح جان . چون شکایت کردن پیغمبران
 ناحمولی انبیا از امر دان . ورنه حمالت بدرا حلماتان
 طبع را گشتند در حمل بدی . ناحمولی گر بود هست ایزدی
 ای سلیمان در میان زاغ و باز . حمله حق شو با همه مرغان بساز
 ۷۸۰ ای دو صد بلقیس رحمت را زیون . که اهد قومی انهم لا یعلمون

تهدید فرستادن سلیمان علیه السلام پیش بلقیس کی اصرار
 میندیش بر شرك و تاخیر مکن،

هین بیا بلقیس ورنه بد شود . لشکرت خصمت شود مُردن شود

(۷۶۱) K om. و after وسواس . Bul. انکارات و ظن .

(۷۶۲) ABHK نایی که خوش نی میزدست . Bul. نایی فی خوش می‌زدست .

چون مر آن بدخوی را بدگو بود B . بدان بدخو بود B . (۷۷۲) with idāfat . خوش

رحمل بدی G (۷۷۸) . پیغامبران ABGK . این شکایت K (۷۷۶)

۸۱۵ گر در آیسیم اے رهی در بُتکده . بُت سجود آرد نه ما در مَعْبَدَه
 احمد و بُوجَهْل در بُتخانه رفت . زین شدن تا آن شدن فرقیست زفت
 این در آید سر نهند اورا بتان . آن در آید سر نهند چون اُمْتان
 این جهان شهوتی بُتخانه ایست . انیسا و کافرانرا لانه ایست
 لیک شهوت بندۀ پاکان بود . زر نسوزد ز آنک نقد کان بود
 ۸۲۰ کافران قَلْبند و پاکان همچو زر . اندرین بُوته دَرند این دو نفر
 قلب چون آمد سیه شد در زمان . زر در آمد شد زری او عیان
 دست و پا انداخت زر در بوتۀ خوش . در رخ آتش هی خندد رگش
 جسم ما روپوش ما شد در جهان . ما چو دریا زیر این گه در نهان
 شاه دین را منگر ای نادان بطین . کین نظر کردست ابلیس لعین
 ۸۲۵ گی توان اندود این خورشید را . با کَفِ رگل تو یگو آخر مرا
 گر بریزی خاک و صد خاکسترش . بر سر نور او بر آید بر سرش
 که که باشد کو پوشد روی آب . طین که باشد کو پوشد آفتاب
 خیز بقیسا چو ادهم شاهوار . دود ازین مُلک دو سه روزه بر آَر

باقی قصه ابرهیم ادهم قدس الله سره،

بر سر تختی شنید آن نیک نام . طَقَطَقی و هاه و هوی شب زبام

سر نهند اورا بتان A (۸۱۷) . فرقیست A . زین for این A (۸۱۶)

آنک نقد A (۸۱۹) . جهانی A (۸۱۸)

با کفی گل K (۸۲۵) . هی خندد زکش B Bul. (۸۲۲)

طین کی باشد GH . تا پوشد روی آب B . که چه باشد B . که کی باشد AGHK (۸۲۷)

A and H for کو in the first hemistich, and ABH for کو in the second.

Heading: ABK Bul. ابرهیم ادهم رحمه الله علیه . After the Heading Bul. adds:

حال ابراهیم را کن تو بیان * از چه رو کردست ترک این جهان

بیام B Bul. . های هوی B . تنقی ABHK (۸۲۹)

زینت او از برای دیگران . باز کرده بیه چشم و دهان
ای تو در پیکار خود را باخته . دیگران را تو زخود نشناخته
تو بهر صورت که آبی بیستی . که منم این والله آن تو نیستی
۸۰۵ یک زمان تنها بهائی تو زخلق . در غم و اندیشه مانی تا بخلق
این تو گئی بائی که تو آن آوحدی . که خوش و زیبا و سر مست خودی
مرغ خویشی صید خویشی دام خویش . صدر خویشی فرش خویشی بام خویش
جوهر آن باشد که قام با خودست . آن عرض باشد که فرع او شدست
گر تو آدم زاده چون او نشین . جمله ذریات را در خود ببین
۸۱۰ چیست اندر خم که اندر نهر نیست . چیست اندر خانه کاندلر شهر نیست
این جهان خمست و دل چون جوی آب . این جهان حُجَرست و دل شهر عجب

پیدا کردن سلیمان علیه السلام که مرا خالصاً لِأَمْرِ اللَّهِ
جهدست در ایمان تو، یک ذره غرضی نیست مرا نه در نفس
تو و حسن تو و نه در ملک تو، خود بینی چون چشم
جان باز شود بنور الله،

هین بیا که من رسول دعوتی . چون اجل شهوت گشتم نه شهوتی
ور بود شهوت امیر شهوتم . نه اسیر شهوت روی بستم
بشکن بودست اصل اصل ما . چون خلیل حق و جمله انبیا

در پیکار G (۸۰۴)

فرش خویش و بام خویش AHK Bul. صید خویش و دام خویش AHK Bul. (۸۰۷)

حُجَرست G (۸۱۱) . غم کاندلر ABHK (۸۱۰)

Heading: K Bul. بلفیس را که مرا Bul. غرض Bul. فی در نفس تو فی در ملک تو

بنور الله عز وجل K Bul. باز شود و المؤمن یُنظر بنور الله B. و نه در حسن تو B

شهوت و روی Bul. (۸۱۲)

لَا قَتْرَ الْأَشْبَاحِ يَوْمَ وَصَلِهَا . عَادَتِ الْأَوْلَادُ صَوْبَ أَصْلِهَا
 أُمُّ الْعَنْقَرِ الْخَفِيَّ فِي الْأُمَمِ . مِثْلُ جُودِ حَوْلِهِ لَوْمَةُ السَّفَمِ
 ذَلَّةُ الْأَزْوَاجِ مِنْ أَشْبَاحِهَا . عِزَّةُ الْأَشْبَاحِ مِنْ أَزْوَاجِهَا
 أَيُّهَا الْعَشَّاقُ السُّبْحَانَ لَكُمْ . أَنْتُمْ الْبَاقُونَ وَالْبَقِيَّةُ لَكُمْ
 ۸۰۰ أَيُّهَا السَّالُونَ قُومُوا وَاعْشَقُوا . ذَاكَ رَيْحُ يُونُسَ فَإِسْتَنْشِقُوا
 مَنَاطِقَ الطَّيْرِ سَلِمَانِي بِيَا . بَانِكِ هِرْمَرُغِي كَيْهَ آيِدِي سِرَا
 چُون بَهْرغانت فرستادست حق . لَحْنِ هِرْمَرُغِي بَدادست سَبَقِ
 مَرُغِ جَبَرِي را زبَانِ جَبَرگو . مَرُغِ پَرِاشَكستِهرَا از صَبَرگو
 مَرُغِ صَابِرَا تُو خُوش دَار و مُعَاف . مَرُغِ عَنفَارَا بَخْوَانِ اَوْصَافِ قَافِ
 ۸۰۰ مَرِ كَبُوتَرَا حَذَرِ فَرْمَا زَبَا . بَا زَرَا از جِلْمِ گُو و اَحْنَرَا
 وَأَنْ خُفَاثِي رَا كِه مَانْدِ اَو بِي نَوَا . مِي كُنْشِ بَا نُورِ جُفْتِ و آشِنَا
 كَبَكِ جَنَگِي رَا بِيَا مَوْزَانِ تُو صُلُح . مَرِ خُرُوسَانِرَا نِمَا أَشْرَاطِ صُبْحِ
 هِمِچَنَانِ مِي رُو زَهْدَهْدِ تَا عَقَابِ . رِه نِمَا وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالْأَصْوَابِ

آزاد شدن بلقیس از ملك و مست شدن او از شوق ایمان و
 التفات همت او از همه ملك منقطع شدن وقت هجرت الا از تخت،

چون سلیمان سوی مرغان سَبا . يَكِ صَفِيرِي كَرْدِ بَسْتِ آن جملِهرَا
 ۸۱۰ جَزِ مَگَرِ مَرُغِي كِه بُدِ بِي جَانِ و پَرِ . يَا چُو مَاهِي كَنَكِ بُوْدِ از اَصْلِ كَرِ
 نِي غَلَطِ گَفْتَم كِه كَرِ گَرِ سَرِ نِهْدِ . پِيشِ وَخَمِ كَبِيرِيَا سَمْعِشِ دِهْدِ
 چُونَكِ بَلْقِيسِ از دَلِ و جَانِ عَزَمِ كَرْدِ . بَرِ زَمَانِ رَفْتِه هِرْمَرِ اَفْسُوسِ خُورْدِ

اشراق صبح B (۸۰۷) so G. : می سیرا (۸۰۱) صوت اصلها A (۸۴۶)

Heading: Bul. از همه منقطع شدن.

که گر کر HK (۸۶۱) از اصل و کر ABH (۸۶۰)

همه افسوس A (۸۶۲)

۸۲۰ گامهای تُند بر بامِ سرا . گفت با خود این چنین زُهره کرا
 بانگ زد بر روزنِ قصرا و که کبست . این نباشد آدمی مانا پریست
 سر فرو کردند قوی بو العجب . ما هی گردیم شب بهر طلب
 هین چه هی جوید گفتند اشتران . گفت اشتر بام بر کی جُست هان
 پس بگفتندش که تو بر تختِ جاه . چون هی جویی ملاقاتِ إله
 ۸۳۰ خود همان بُد دیگر اورا کس ندید . چون پری از آدمی شد ناپدید
 معنی اش پنهان و او در پیشِ خلق . خلق گی بینند غیرِ ریش و دلق
 چون ز چشمِ خویش و خلقان دُور شد . همچو عَنقا در جهان مشهور شد
 جانِ هر مرغی که آمد سوی قاف . جمله عالم ازو لافند لاف
 چون رسید اندر سَبا این نورِ شرق . غُلغُلی افتاد در بلقیس و خلق
 ۸۴۰ رُوحهای مُرده جمله پَر زدند . مُردگان از گورِ تن سر بر زدند
 یك دگر را مژده دادند هان . نك ندایی می رسد انرا آسمان
 زان ندا دینها هی گردند گبز . شاخ و برگِ دل هی گردند سبز
 از سلیمان آن نفس چون نفخِ صُور . مردگانرا وا رها نید از قُبور
 مر ترا بادا سعادت بعد ازین . این گذشت الله اَعْلَم بِالْیَقِین

بقیة قصه اهل سبا و نصیحت و ارشاد سلیمان علیه السلام آل
 بلقیس را هر یکی را اندر خورد مشکلات دین و دل او و صید
 کردن هر جنس مرغ ضمیری بصفیر آن جنس مرغ و طعمه او،
 ۸۴۰ قصه گویم از سبا مشتاق وار . چون صبا آمد بسوی لاله زار

خوش ندایی B (۸۴۱) . لافند و لاف A Bul. جمله مرغان Bul. (۸۴۸)

اندر خور و HK. اندر خود و مشکلات BG. Heading: In G آل is suppl. above. Bul. خور is suppl. before خود, and in H خود is suppl. after خور. In G مشکلات. صید و before A om. دل و دین او B. اندر خور خود و مشکلات

چون صبا آمد A (۸۴۵)

سَر بر آرد آفتاب با شرر . ثُمَّ عَقَرَبَا که سازد مُسْتَقَر
 لیک خود با این همه بر نقدِ حال . جُسْتُ باید تختِ او را انتقال
 تا نگردد خسته هنگامِ لُفَا . کودکانه حاجنش گردد روا ۸۸۵
 هست بر ما سهل و او را بس عزیز . تا بود بر خوانِ خوران دیو نیز
 عُبُرتِ جانش شود آن تختِ ناز . همچو دلق و چارُغ پیشِ ایاز
 تا بداند در چه بود آن مبتلا . از کُجاها در رسید او تا کُجا
 خالک را و نطفه را و مُضغِ را . پیشِ چشمِ ما می دارد خدا
 کز کجا آوردمت اے بَدَنیت . که از آن آید می رِخْفَرِیقَت ۸۹۰
 تو بر آن عاشق بُدی در دَوَرِ آن . مُنْکَرِ این فضل بودی آن زمان
 این کرم چون دفعِ آن انکارِ نُسْت . که میانِ خالک می کردی نُسْت
 حُجَّتِ انکار شد انشایِ تو . اندر دَلِ بدتر شد این بهارِ تو
 خالک را تصویرِ این کار از کجا . نطفه را خمی و انکار از کجا
 چون در آن دم بی دل و بی سر بُدی . فکرت و انکار را مُنْکَرِ بَدِی ۸۹۵
 از جِهَادِی چونک انکارَت بُرُست . هر ازین انکارِ حَشَرَت شد دُرُست
 پس مثالِ تو چو آن حلقه زنیست . کز درونش خواجه گوید خواجه نیست
 حلقه زن زین نیست در یابد که هست . پس زحلقه بر ندارد هیچ دست
 پس هم انکارت می بین می کند . کز جماد او حشرِ صَدَقَن می کند
 چند صنعت رفت ای انکارِ تا . آب و گِلِ انکار زاد از هَلِ آنی ۹۰۰
 آب و گِلِ می گفت خود انکار نیست . بانگِ می زد بی خبر که اخبار نیست
 من بگویم شرحِ این از صد طریق . لیک خاطر لغزد از گفتِ دقیق

کی سازد GH (۸۸۲)

بر خوان دیوان حور نیز A و . corr. above. A om. K (۸۸۶)

از کجاها دور شد او A . او مبتلا B (۸۸۸) as in text. رِخْفَرِیقَت G (۸۹۰)

م از آن انکار Bul. (۸۹۶) . بترشد B (۸۹۲) . تو بدان عاشق B (۸۹۱)

In B vv. ۸۹۸ and ۸۹۹ are transposed, but the error is indicated in the usual way. کاخبار نیست B Bul. (۹۰۱)

ترك مال و ملك كرد او آنچنان . كه بترك نام و ننگ آن عاشقان
 آن غلامان و کنیزان بنواز . پیش چشمش همچو پوسیده پیاز
 ۸۶۵ باغها و قصرها و آب رود . پیش چشم از عشق گلخن می نمود
 عشق در هنگام استیلا و خشم . زشت گرداند لطیفانرا بچشم
 هر زمر در نماید گدنا . غیرت عشق این بود معنی : لا
 لا إله إلا هو اینست اے پناه . که نماید مه ترا دیگ سیاه
 هیچ مال و هیچ مخزن هیچ رخت . می درفش نامد إلا جز که تخت
 ۸۷۰ پس سلیمان از دلش آگاه شد . کز دل او تا دل او راه شد
 آنکی که بانگ موران بشنود . هر فغان سر دوران بشنود
 آنک گوید رانی قالت نهله . هم بداند راز این طاق تهن
 دید از دورش که آن تسلیم کیش . تلخ آمد فرقت آن تخت خویش
 گر بگویم آن سبب گردد دراز . که چرا بودش بنخت آن عشق و ساز
 ۸۷۵ گرچه این کلك قلم خود بی حسبت . نیست جنس کاتب اورا مؤنسبت
 همچنین هر آلت پیشه ورے . هست بی جان مؤنس جان ورے
 این سبب را من معین گفتمی . گر نبودی چشم فهمت را نمی
 از بزرگی تخت کز حدی فزود . نقل کردن تخت را امکان نبود
 خرده کاری بود و تفریش خطر . همچو اوصاف بدن با همدگر
 ۸۸۰ پس سلیمان گفت گرچه فی الآخر . سرد خواهد شد برو تاج و سریر
 چون زو جدت جان برون آرد سری . جسم را با فر او نبود قرے
 چون بر آید گوهر از قعر بحار . بنگری اندر کف و خاشاک خوار

(۸۶۴) AH ترك ملك و مال . (۸۶۴) B کنیزانرا بنواز .

(۸۶۴) H همچنانك هیچ مخزن . (۸۶۴) A آن عشق ساز , and so Bul .

(۸۷۵) ABHK Bul . کلك و قلم . گرچه خود این کلك و کاغذ بی حسبت .

(۸۷۶) A آلتی . AB جان وری . GK Bul . جانوری . H وری . In H هر has been

suppl. after مؤنس . (۸۷۷) A چشم و فهمت را . (۸۷۶) B اوصاف بدن . همدیگر .

(۸۸۲) HK خاشاک . G with sukūn . ننگری

مصطفی را چون ز شیر او باز کرد . برگش برداشت چون ریحان و وَرَد
 می گریزاندش از هر نیک و بد . تا سپارد آن شهنشهر را بحد
 چون همی آورد امانت را ز بیم . شد بکعبه و آمد او اندر حطیم
 از هوا بشنید بانگی کای حطیم . تافت بر تو آفتابی بس عظیم
 ۱۲۰ ای حطیم امروز آید بر تو زود . صد هزاران نور از خورشیدِ جود
 ای حطیم امروز آرد در تو رخت . مُحْتَشَم شاهی که پیکِ اوست بخت
 اے حطیم امروز بی شک از نوی . منزلِ جانهای بالایی شوی
 جانِ پاکان طَلَب طَلَب و جَوَق جَوَق . آیدت از هر نواحی مستِ شوق
 گشت حیران آن حلیه زان صدا . نه کسی در پیش نه سوی فنا
 ۱۲۵ شش جهت خالی ز صورت وین ندا . شد پیاپی آن نداریا جانِ فدا
 مصطفی را بر زمین بنهاد او . تا کند آن بانگِ خوش را جُست و جُو
 چشم می انداخت آن دَم سو سو . که کجا است آن شه اسرارگو
 کین چنین بانگ بلند از چپ و راست . می رسد یا رب رسانند کجاست
 چون ندید او خیره و نومید شد . جسم لرزان همچو شاخ پید شد
 ۱۳۰ باز آمد سوی آن طفل رشید . مصطفی را بر مکان خود ندید
 حیرت اندر حیرت آمد بر دلش . گشت بس تاریک از غم منزلهش
 سوی منزله دوید و بانگ داشت . که که بر دُرْدانه ام غارت گماشت
 مکیان گفتند ما را علم نیست . ما ندانستیم کآنجا کودکیست

بر تو رخت. Bul. (۱۲۱) . امروز آمد. ABH Bul. (۱۲۰)

طَلَب طَلَب H. طلب و طلب و جوق و جوق A (۱۲۲)

پیش و after و ABH Bul. insert. از صدا Bul. (۱۲۴)

and so G in marg. آن بانگزن را جست و جو H. آن بانگرا او جست و جو B (۱۲۶)

این شه H. که کجاست این خسرو اسرارگو B. که کجاست این شه K (۱۲۷)

در دلش AH (۱۲۱) . بر مقام خود B (۱۲۰)

تا که بر دردانه ام Bul. که کی بر دردانه ام ABGHK (۱۲۲)

چاره کردن سلیمان علیه السلام در احضار تخت بلقیس از سبا،

گفت عفریتی که تختش را بفن . حاضر آرم تا تو زین مجلس شدن
گفت آصف من یاسم اعظمش . حاضر آرم پیش تو در یکدمش
۱۰۰ گرچه عفریت اوستاد یحضر بود . لبك آن از نفخ آصف رو نهود
حاضر آمد تخت بلقیس آن زمان . لبك ز آصف نه از فن عفریتیان
گفت حمید الله برین و صد چنین . که بدیدستم ز رب العالمین
پس نظر کرد آن سلیمان سوی تخت . گفت آری گول گیری ای درخت
پیش چوب و پیش سنگ نقش کند . ای بسا گولان که سرهای نهند
۱۱۰ ساجد و مسجود از جان بی خبر . دیدم از جان جنبشی و اندك اثر
دیدم در وقتی که شد حیران و دنگ . که سخن گفت و اشارت کرد سنگ
نرد خدمت چون بناموضع بیاخت . شیر سنگین را شفی شیری شناخت
از کرم شیر حقیقی کرد جود . استخوانی سوی سگ انداخت زود
گفت گرچه نیست آن سگ بر قوام . لبك مارا استخوان لطیفست عام

قصه یاری خواستن حلیمه از بتان چون عقیب فطام مصطفی را

علیه السلام گم کرد و لرزیدن و سجده بتان و گواهی

دادن ایشان بر عظمت کار مصطفی صلی الله علیه وسلم،

۱۱۰ قصه راز حلیمه گویمت . تا زدايد داستان او غمت .

Heading: After the Heading Bul. adds:

پس سلیمان گفت عسکرا هان . تخت بلقیس را کنون خوام عیان

حمید G (۱۰۷) . من یکدمش A . پیش شه B (۱۰۴)

اگرچه AB Bul. (۱۱۴) . که سخن گفت GH (۱۱۱) . ای بسی گولان B (۱۰۶)

Heading: Bul. عقیب فطام . ABHK Bul. عظمت کار محمد .

گفت ای عَزَّی تو بس اِکرامها . کرده تا رَسنه‌ایم از دامها
 بر عرب حَقست از اِکرام تو . فرض گشته تا عرب شد رام تو
 این حَلیمه سَعْدی از او مید تو . آمد اندر ظِلِّ شَاخِ یَدِ تو
 که ازو فرزندِ طفلی گم شدست . نام آن کودکِ مُحَمَّد آمدست
 ۱۵۰ چون مُحَمَّد گفت این جمله بَنان . سَرَنگون گشتند و ساجد آن زمان
 که برَوای پیر این چه جُست و جُوست . آن مُحَمَّد را که عزل ما ازوست
 ما نِگون و سنگسار آیم ازو . ما کساد و بی‌عیار آیم ازو
 آن خیالانی که دیدند ز ما . وقتِ قَتَرَت گاه گاه اهلِ هوا
 گم شود چون بارگام او رسید . آب آمد مرتباً مرا درید
 ۱۶۰ دُور شو ای پیر فتنه کم فُروز . هین ز رُشکِ احمَدی مارا مسوز
 دور شو بهر خدا ای پیر تو . تا نسوزی زانِش تَفدیر تو
 این چه دُمِ ازدها افشردنست . هیچ داف چه خبر آوردنست
 زین خبر جوشد دل دریا و کان . زین خبر لرزان شود هفت آسمان
 چون شنید از سنگها پیر این سخن . پس عصا انداخت آن پیر کُهن
 ۱۶۵ پس زلرزه و خوف و بیم آن ندا . پیر دندانها بهم بر می‌زد
 آنچنانک اندر زمستان مردِ غُور . او می‌لرزید و می‌گفت اے بُور
 چون در آن حالت بدید او پیرا . آن عجب گم کرد زن تدیسرا
 گفت پیرا گرچه من در محتم . حیرت اندر حیرت اندر حیرتم
 ساعتی بادر خطیبی می‌کند . ساعتی سنگم ادیبی می‌کند

۱۵۰ Bul. او . سَعْدی . A شاد written above . G . حَلیمه سعد . Bul. (۱۵۲)

۱۵۱ After this verse K adds the Heading: شنیدن نام مُحَمَّد علیه السلام آن بَنان

و سَرَنگون شدن ایشان

۱۵۵ A Bul. آن جمله , and so corr. in G. Bul. om.

۱۵۶ Bul. سنگسار آیم ازو . A . این چه گفت و گوست . Bul. (۱۵۶)

۱۶۵ Bul. پس زخوف و لرز و بیم B (۱۶۵) . دل و دریا AH (۱۶۲)

۱۶۶ Bul. پا و سر کم کرد زن . Bul. (۱۶۶)

رنجت چندان اشك و كرد او بس فغان . که ازو گریان شدند آن دیگران
 ۱۲۵ سینه کوبان آنچنان بگريست خوش . کاختران گریان شدند امر بگریه‌اش

حکایت آن پیر عرب کی دلالت کرد حلیه را باستعانت بتان،

پیرمردی پیش آمد با عصا . کای حلیه چه فتاد آخر ترا
 که چنین آتش زدل افروختی . این جگرهارا زمانم سوختی
 گفت احمد را رضیع معتد . پس بیاوردم که بشپارم بجد
 چون رسیدم در حطیم آوازه‌ها . می‌رسید و می‌شنیدم از هوا
 ۱۴۰ من چو آن الحان شنیدم از هوا . طفل را بنهادم آنجا زان صدا
 تا بینم این ندا آواز کیست . که ندایی بس لطیف و بس شپست
 نه از کسی دیدم بگرد خود نشان . نه ندا می منقطع شد يك زمان
 چونك وا گشتم ز حیرت‌های دل . طفل را آنجا ندیدم وای دل
 گفتش ای فرزند تو آنده مدار . که تمام مر ترا يك شهریار
 ۱۴۵ که بگوید گر بخواهد حال طفل . او بداند منزل و تر حال طفل
 پس حلیه گفت ای جانم فدا . مر ترا ای شیخ خوب خوش ندا
 هین مرا بنمای آن شاه نظر . کش بود از حال طفل من خبر
 بُرد اورا پیش عَزَّی کین صنم . هست در اخبار غیبی مغتنم
 ما هزاران گم شده زو یافتیم . چون بخدمت سوه او بشتافتیم
 ۱۵۰ پیر کرد اورا سجود و گفت زود . ای خداوند عرب ای بحر جود

کوبان K Bul. (۱۲۵) و. Bul. om. (۱۲۴)

از صدا Bul. (۱۴۰) . پیش آمد B (۱۲۶)

بینم این صدا B (۱۴۱)

تمام من ترا Bul. . گفت ای فرزند AB Bul. (۱۴۴)

خوب و خوش ندا A Bul. (۱۴۶)

عَزَّی G has سوی عَزَّی Bul. (۱۴۸)

وز چنان بانگ بلند و نعرها . که بیل می رسید از وی صدا
 زود عَبدُ الْمُطَلِّبِ دانست چیست . دست بر سینه می زد می گریست ^{۱۸۵}
 آمد از غم بر در کعبه بسوز . کای خیر از سِرِّ شب و ز رازِ روز
 خویشتن را من نمی بینم فَنی . تا بود هر راز تو همچون منی
 خویشتن را من نمی بینم هنر . تا شور مقبول این مسعود در
 یا سَر و حَمد مرا قدری بود . یا بِأَشْکُم دولتی خندان شود
 لَیْلِک در سیای آن دُرِّ یَنیم . دیدم آثارِ لطف اے کرم ^{۱۹۰}
 که نمی ماند بها گرچه زماست . ما همه یَسیم و احمد کیست
 آن عجایبها که من دیدم بَرُو . من ندیدم بر ولی و بر عدو
 آنک فضل تو درین طفلیش داد . کس نشان نهد صدساله جهاد
 چون یقین دیدم عنایتی تو . بر وی او دُرِّست از دریای تو
 من هر اورا می شفیع آرم بتو . حالِ او ای حال دان با من بگو ^{۱۹۵}
 از درون کعبه آمد بانگ زود . که هم اکنون رخ بتو خواهد نمود
 با دو صد اقبال او محظوظ ماست . با دو صد طَلَبِ مَلْکِ محظوظ ماست
 ظاهرش را شُهره گیهان کنیم . باطنش را امر همه پنهان کنیم
 زَرِ کان بود آب و گل ما زَرِ گِرم . که گَش خلخال و گه خاتم بُرم
 گاه حمایلهای شمشیرش کنیم . گاه بند گردن شیرش کنیم ^{۲۰۰}
 گه تُرُجِ نخت بر سازیم ازو . گاه تاجِ قَرَفهای مَلْکِ جُو
 عشقها داریم با این خاک ما . زآنک افتادست در قَعْدِ رضا
 گه چنین شاهی ازو پیدا کنیم . گه هم اورا پیشِ شه شیدا کنیم
 صد هزاران عاشق و معشوق ازو . در فغان و در نفیر و جُست و جُو

کمی من دیدم B (۱۹۲) . می بینم من فنی AH (۱۸۷)

جواب آمدن جد مصطفی عبد (۱۹۵) After this verse K adds the Heading: الْمُطَلِّبِ را از درون کعبه
 and so Bul.

زَر و کان A (۱۹۱)

۱۷۰ باد با حرفم سخنها می دهد . سنگ و کوم فهم اشیا می دهد
 گاه طفل مرا ربوده غیبیان . غیبیان سبز پر آسمان
 از که نالم با که گویم این گله . من شدم سودایی اکنون صدایه
 غیرتش از شرح غیسم لب بیست . این قدر گویم که طفلم گم شدست
 گر بگویم چیز دیگر من کنون . خالق بندندم بزنجیر جنون
 ۱۷۵ گفت پیرش کای حلیمه شاد باش . سجن شکر آر و رورا کم خراش
 غم مخور یاوه نگردد او ز تو . بلك عالم یاوه گردد اندرو
 هر زمان از رشك غیرت پیش و پس . صد هزاران پاسبانست و حرس
 آن ندیدی کآن بتان ذو فنون . چون شدند از نام طفلت سزنگون
 این عجب قرنیست بر روی زمین . پیر گشتم من ندیدم جنس این
 ۱۸۰ زین رسالت سنگها چون ناله داشت . تا چه خواهد برگنه گاران گماشت
 سنگ بی جرمت در معبودیش . تو نه مضطر که بند بودیش
 او که مضطر این چنین ترسان شدست . تا که بر مجرم چها خواهند بست

خبر یافتن جد مصطفی عبد المطلب از گم کردن حلیمه
 محمدا علیه السلام و طالب شدن او گرد شهر و نالیدن او بر
 در کعبه و از حق در خواستن و یافتن او محمدا علیه السلام،
 چون خبر یابید جد مصطفی . از حلیمه وز فغانش بر ملا

سنگها بین تو که پندم: In the second hemistich K has: سخنها می دهد B (۱۷۰)
 سبزپوش آسمان. Bul. سبز پر بر آسمان B (۱۷۱)
 از کی نالم با کی گویم. GH (۱۷۲)
 و مخور غم که نگردد یاوه او K (۱۷۶)
 ای حلیمه. ABH Bul. (۱۷۵)
 پیش پس H. رشك و غیرت. BK Bul. (۱۷۷)
 تو نه مضطر بودیش AH (۱۸۱)
 چون خبر در یافت B (۱۸۲)

عارفان رُوئُش چون خار بُشت . عیش پنهان کرده در خار دُرُشت
 باغ پنهان گِردِ باغ آن خار فاش . کای عَدُوّی دزد زین در دُور باش
 خارِ پُشتِنا خار حارس کرده . سرّ چو صوفی در گریبان بُرده
 تا کسی دُوچارِ دانگِ عیش تو . کم شود زین گُلخانِ خارخُو
 ۱۰۲۰ طفلِ تو گرچه که کودکِ خو بُدست . هر دو عالم خود طُفیلِ او بُدست
 ما جهانی را بدو زنده کیم . چرخ را در خدمنش بنده کیم
 گفت عبد المطلب کین دم کجاست . ای عَلِیمُ السِّرّ نشان ده راهِ راست

نشان خواستن عبد المطلب از موضع محمد علیه السّلم که کجاش
 یابم و جواب آمدن از اندرون کعبه و نشان یافتن،

از درون کعبه آوازش رسید . گفت ای جوینده آن طفلِ رشید
 در فلان وادیست زیر آن درخت . پس روان شد زود پیرِ نیکبخت
 ۱۰۲۵ در رکابِ او امیرانِ قُرَیش . زانک جدش بود زاعیانِ قُرَیش
 تا پُشتِ آدم آسلافش همه . مهرانِ بزم و رزم و مَلَحَمه
 این نَسَبِ خود پوستِ او را بوده است . کز شهنشاهانِ مه پالوده است
 مغزِ او خود از نسبِ دورست و پاک . نیست جنش از سَمَك کس تا سَماک
 نورِ حق را کس نجوید زاد و بود . خلعتِ حق را چه حاجت تار و بود
 ۱۰۳۰ کترین خلعت که بدهد در ثواب . بر فزاید بر طرازِ آفتاب

(۱۰۲۶) A در خاک درشت .

(۱۰۲۷) B گدو دزد and so written above the line in A. ABH Bul. دزد .

Bul. زین رز دور باش .

(۱۰۲۹) A om. Bul. گم شود . G در چار دنگ .

(۱۰۳۰) A om. B هر دو عالم در طنیل .

(۱۰۳۴) B Bul. om. آن . (۱۰۳۵) B از اعیان .

۱۰۰۰ کارِ ما اینست بر کورئِ آن . که بکارِ ما ندارد مِلّ جان
 این فضیلت خاک را زان رُو دهم . که نواله پیش بی برگان نهم
 زآنک دارد خاکِ شکلِ آغبري . وز درون دارد صفتِ آنورے
 ظاهرش با باطنش گشته بچنگ . باطنش چون گوهر و ظاهر چو سنگ
 ظاهرش گوید که ما اینم و بس . باطنش گوید نکو بین پیش و پس
 ۱۰۱۰ ظاهرش مُکر که باطن هیچ نیست . باطنش گوید که بنایسم نیست
 ظاهرش با باطنش در چالش اند . لاجرم زین صبر نصرت می کشند
 زین ترش رُو خاک صورنها کیم . خند پنهانش را پیدا کیم
 زآنک ظاهر خاک اندوه و بکاست . در درونش صد هزاران خنده است
 کاشفُ السِّرِّم و کارِ ما همین . کین نهانها را بر آریم از کین
 ۱۰۱۵ گرچه دزد از مِکری تن می زند . شخه آن از عصر پیدا می کند
 فضلها دزدیده اند این خاکها . تا مُقَرَّ آریشان از ابتلا
 بس عجب فرزند کورا بوده است . لیک احمد بر همه افزوده است
 شد زمین و آسمان خدات و شاد . کین چنین شاهی زما در جفت زاد
 می شکافد آسمان از شادیش . خاک چون سوسن شد زآزادیش
 ۱۰۲۰ ظاهرش با باطنش ای خاکِ خوش . چونک در جنگد و اندر گش مکش
 هرک با خود بهر حق باشد بچنگ . تا شود معیش خصم بُو و رنگ
 ظلمنش با نور او شد در قتال . آفتاب جانش را نبود زوال
 هرک کوشد بهر ما در امتحان . پشت زیر پایش آرد آسمان
 ظاهرش از تیرگی افغان کان . باطن تو گلستان در گلستان
 ۱۰۲۵ قاصد او چون صوفیان رُو ترش . تا نیامیزند با هر نورکش

زآنکه نعمت پیش بی برگان نهم (۱۰۰۶) K Bul.

نیکو بین A (۱۰۰۹)

کاشف سِرِّم B (۱۰۱۴)

A (۱۰۱۵) with suppl. above, شخه از عصر

در نظارهٔ صید و صیادئ شه . کرده ترك صید و مُرده در وگه
 ۱۰۵۵ همچو مرغِ مُرده‌شان بگرفته یار . تا کند او جنس ایشانرا شکار
 مرغِ مُرده مضطر اندر وصل و یین . خوانند القلبُ بیّن اصبعین
 مرغِ مُرده‌ش را هر آنک شد شکار . چون بیند شد شکار شهریار
 هرك او زین مرغِ مُرده سر یافت . دست آن صیادرا هرگز نیافت
 گوید او منگر بُرداری من . عشق شه یین در نگهداری من
 ۱۰۶۰ من نه مُردارم مرا شه گشته‌است . صورت من شبه مُرده گشته‌است
 جیشم زین پیش بود از بال و پر . جیشم اکنون زدست دادگر
 جیش فانیم بیرون شد ز پوست . جیشم باقیست اکنون چون از پوست
 هرك کز جنبد پیش جیشم . گرچه سمرغست زارش ی کشم
 هین مرا مُرده مین گر زنگ . در کف شام نگر گر بسنگ
 ۱۰۶۵ مُرده زنگ کرد عیسی از کرم . من بکف خالق عیسی درم
 کی بمانم مُرده در قبضهٔ خدا . بر کف عیسی مدار این هم روا
 عیسی‌ام لیکن هر آنکو یافت جان . از دم من او بماند جلودان
 شد ز عیسی زنگ لیکن باز مُرد . شاد آنکو جان بدین عیسی سپرد
 من عصام در کف موسی خویش . موسی پنهان و من پیدا بپیش
 ۱۰۷۰ بر مسلمانان پل دریا شوم . باز بر فرعون از درها شوم
 این عصارا ای پسر تنها مین . که عصا بی کف حق نبود چین
 موج طوفان هم عصا بد کو زرد . طنطنه جادو پُرسنانرا بخورد
 گر عصاهای خدارا بشمرم . زرق این فرعونیانرا بر درم

(۱۰۵۴) A om. و before مُرده .

(۱۰۵۶) A اند suppl. after خوانند . Bul. الاصبیعین .

(۱۰۵۷) A چون بیند شد شکار شهریار .

(۱۰۶۶) A در کف عیسی . AB در قبض خدا .

(۱۰۶۶) AB Bul. من عصام . (۱۰۷۲) A زرق .

بقیه قصه دعوت رحمت بلقیس را،

خیز بلقیسا بیا و ملک بین • بر لب دریای یزدان دُر بچین
خواهرانت ساکن چرخ سنی • تو بمررداری چه سلطانی کنی
خواهرانت را زبختشهایِ راد • هیچ و دانی که آن سلطان چه داد
تو زشادی چون گرفتی طبل زن • که منم شاه و رئیس گولخن

مثل قانع شدن آدمی بدنیا و حرص او در طلب و غفلت او
از دولت روحانیان کی ابنای جنس وی اند نعره زنان
که یا لَیْتَ قَوْمِی یَعْلَمُون،

۱۰۴۰ آن سگی در کو گدای کور دید • حمله می آورد و دلفش می درید
گفته ام این را ولی باری دگر • شد مکرر بهر تأکید خبر
کور گفتش آخر آن یارانِ تو • برگه اند این دم شکاری صیدجو
قومِ تو در کوی می گیرند گور • در میان کوی می گیری تو کور
ترک این تزویر گو شیخ نفور • آب شوری جمع کرده چند کور
۱۰۵۰ کین مریدان من و من آب شور • می خورند از من می گردند کور
آب خود شیرین کن از بحر لُدن • آب بدرا دام این کوران مکن
خیز شیران خدا بین گوزگیر • تو چو سگ چونی بزرقی کوزگیر
گور چه از صید غیر دوست دور • جمله شیر و شیرگیر و مست نور

Heading (1): B om. رحمت.

Heading (2): K Bul. در طلب دنیا. In G دنیا is suppl. after طلب. GK Bul.

و نعره زنان

کرده B. تزویر کن. AB Bul. (۱۰۴۹) . بار دگر. ABHK Bul. (۱۰۴۷)

(۱۰۵۰) Suppl. in marg. B.

۱۰۹۵ خیز بلیسا که بازار بست تیز . زین خسیسان کساذاقگن گریز
 خیز بلیسا کون با اختیار . پیش از آنک مرگ آرد گیر و دار
 بعد از آن گوشت کشد مرگ آنچنان . که چو دزد آبی بشننه جان گنان
 زین خران تا چند باشی نعل دزد . گر همی دزدی بیا و لعل دزد
 خواهرانت یافته مُلک خلود . سو گرفته مُلکت کور و کبود
 ۱۱۰۰ ای خنک آنرا کرین مُلکت بخت . که اجل این مُلک را ویران گریست
 خیز بلیسا بیا باری بین . مُلکت شاهان و سلطانان دین
 رسته در باطن میان گلستان . ظاهر را حادی میان دوستان
 بوستان با او روان هر جا رود . لیک آن از خلق پنهان می شود
 میوها لابه کنان کر من بچر . آب حیوان آمد کز من بخور
 ۱۱۰۵ طوف می کن بر فلک بی پر و بال . همچو خورشید و چو بدر و چون هلال
 چون روان باشی روان و پای نی . می خوری صد لوت و لقمه خای نی
 فی نهنگ غم زند بر کشتیت . فی پدید آید ز مردن زشتیت
 هم تو شاه و هم تو لشکر هم تو تخت . هم تو نیکو بخت باشی هم تو بخت
 گر تو نیکو بختی و سلطان زفت . بخت غیر تست روزی بخت رفت
 ۱۱۱۰ تو بماندی چون گدایان بی نوا . دولت خود هم تو باش ای مُجتنی
 چون تو باشی بخت خود ای معنوی . پس تو که بختی ز خود گئی گم شوی
 تو ز خود گئی گم شوی ای خوش خصال . چونک عین تو ترا شد مُلک و مال

(۱۰۹۵) Bul. بازار بست.

(۱۱۰۱) Bul. om. و.

(۱۱۰۲) GH ظاهر آحادی.

(۱۱۰۹) B روزی تخت رفت.

(۱۱۱۰) A om. هم and has خود suppl. above: i.e., دولت خود خود تو باش.

(۱۱۱۱) B پس چو تو بختی.

لیک زین شیرین گیای زهرمند . ترک کن تا چند روزی می‌چرند
 ۱۰۷۵ گر نباشد جاءِ فرعون و سری . از کجا یابد جهنم پروری
 قریبش کن آنکَش کس ای قصاب . ز آنک بی‌برگند در دوزخ ی‌کلاب
 گر نبودی خصم و دشمن در جهان . پس ببردے خشم اندر مردمان
 دوزخ آن خشمست خصمی بایدش . تا زید و زنی رحیمی بکشدش
 پس بماندی لطف بی‌فهر و بدی . پس کمال پادشاهی گی بدی
 ۱۰۸۰ ریش‌خندی کرده‌اند آن منکران . بر مثلها و بیانِ ذاکران
 تو اگر خواهی بکن هم ریش‌خند . چند خواهی زیست ای مُردار چند
 شاد باشی ای محبان در نیاز . بر همین در که شود امروز باز
 هر حویچی باشدش کردی دگر . در میان باغ امن سیر و کبر
 هر یکی با جنس خود در گردِ خود . از برای پختگی نم می‌خورد
 ۱۰۸۵ تو که گرد زعفرانی زعفران . باش و آمیزش مکن با دیگران
 آب مبخور زعفران را تا ری . زعفرانی اندر آن حلوای ری
 در مکن در گردِ شلغم پوزِ خویش . که نگردد با تو او هم طبع و کیش
 تو بکردی او بکردی مُودعه . ز آنک آرضُ الله آمد و ابعده
 خاصه آن ارضی که از پنهانوری . در سفر گم می‌شود دیو و پری
 ۱۰۹۰ اندر آن بحر و بیابان و جبال . منقطع می‌گردد او هام و خیال
 این بیابان در بیابانهای او . همچو اندر بحر پُریک تای مو
 آبِ استاده که سیرتش نهان . تازه‌تر خوشتر ز جواهر روان
 کو درون خویش چون جان و روان . سیرِ پنهان دارد و پایِ روان
 مستمع خفتست کومه کن خطاب . ای خطیب این نقش کم کن تو بر آب

(۱۰۷۴) A Bul. گیاه زهرمند.

(۱۰۸۲) A دکی. and in marg. suppl. above for رنکی.

(۱۰۸۶) B اندرین حلوای. (۱۰۸۸) GHK مُودعه as in text.

(۱۰۹۲) AK جان روان. (۱۰۹۴) Bul. کم زن تو.

غُوله را که بر آراید غُول . پخته ندارد کسی که هست گُول
 آزمایش چون نماید جان او . کند گردد زآزمون دندان او
 از هوس آن دامر دانه می نمود . عکس غول حرص و آن خود خام بود
 ۱۱۳۰ حرص اندر کار دین و خیر جو . چون نماند حرص باشد نغز زو
 خیرها نغزند نه از عکس غیر . تاب حرص ار رفت ماند تاب خیر
 تاب حرص از کار دنیا چون برفت . فم باشد مانده از اخگر بتفت
 کودکانرا حرص می آرد غرار . تا شوند از ذوق دل دامن سوار
 چون زکودک رفت آن حرص بدش . بر دگر اطفال خند آیدش
 ۱۱۳۵ که چه می کردم چه می دیدم درین . خل زعکس حرص بنمود انگین
 آن بنای انبیا بی حرص بود . زان چنان پیوسته رونقا فزود
 اے بسا مسجد بر آورده کرام . لیک نبود مسجد اقصا نام
 کعبه را که هر دی عزّی فزود . آن ز اخلاص ابرهیم بود
 فضل آن مسجد ز خاک و سنگ نیست . لیک در بتاش حرص و جنگ نیست
 ۱۱۴۰ نه کُتُبشان مثل کُتب دیگران . نه مساجدشان نه کسب و خان و مان
 نه ادبشان نه غضبشان نه نکال . نه نُعاس و نه قیاس و نه مقال
 هر یکشانرا یکی قری دگر . مرغ جانسان طایر از پری دگر
 دل می لرزد ز ذکر حالشان . قبله افعال ما افعالشان
 مرغشانرا بیضها زرین بدست . نهشب جانسان محرّگه بین شدست
 ۱۱۴۵ هرچه گویم من بجان نیکوی قوم . نقص گفتم گشته ناقص گوی قوم
 مسجد اقصی بسازید اے کرام . که سلیمان باز آمد و السلام
 ورا زین دیوان و پریان سرگشند . جمله را آملاک در چنبر گشند

که یاراید Bul. بر آراید ABHK. غوره را A (۱۱۲۷)

(۱۱۲۹) AHK Bul. و آن خود دام بود corr. in marg. H.

ز ذکر و حالشان A (۱۱۴۲). خان و before B om. (۱۱۴۰)

(۱۱۴۴) ABK Bul. شدست for بدست in the second hemistich.

بقیة قصه عمارت کردن سلیمان علیه السلام مسجد اقصی را بتعلیم
و وحی خدا جهت حکمتهایی که او داند و معاونت
ملائیکه و دیو و پری و آدمی آشکارا،

اے سلیمان مسجد اقصی بساز . لشکر بقیس آمد در نماز
چونک او بنیاد آن مسجد نهاد . چن و انس آمد بدن در کار داد
۱۱۱۰ يك گروه از عشق و قوی بی مراد . همچنانک در ره طاعت عباد
خلق دیوانند و شهوت سلسله . می کشدشان سوی دکان و غله
هست این زنجیر از خوف و وگه . تو مبین این خلق را بی سلسله
می کشدشان سوی کسب و شکار . می کشدشان سوی کان و بحار
می کشدشان سوی نیک و سوی بد . گفت حق فی جیدها حبیل المسد
۱۱۲۰ قَدْ جَعَلْنَا الْحَبْلَ فِيْ اَعْتَاْقِهِمْ . وَاتَّخَذْنَا الْحَبْلَ مِنْ اَخْلَاقِهِمْ
لَيْسَ مِنْ مُسْتَفْذِرٍ مُسْتَنْفِهٍ . قَطُّ اِلَّا طَائِرَةٌ فِيْ عُنْفِهٍ
حرص تو در کار بد چون آتشست . اخگر از رنگ خوش آتش خوشست
ان سیاهی فحش در آتش نهان . چونک آتش شد سیاهی شد عیان
اخگر از حرص تو شد فحش سیاه . حرص چون شد ماند آن فحش تباه
۱۱۲۵ ان زمان آن فحش اخگر می نمود . آن نه حسن کار نار حرص بود
حرص کارت را بی آرایه بود . حرص رفت و ماند کار تو کی بود

Heading: G om. قصه . Bul. ساختن آشکارا . ملائکه و آدمی و دیو و پری در ساختن آشکارا .

(۱۱۱۰) A om. و . In H بی مراد is a correction; the original reading is uncertain.

(۱۱۱۸) HK کسب . (۱۱۱۹) Bul. مد . حبیل .

(۱۱۲۰) AB Bul. اعتاقکم and اخلاقکم .

(۱۱۲۲) AH چونک شد آتش .

(۱۱۲۴) Bul. آتش از حرص تو .

پس بگفتندش فلانُ الدین وزیر . آن حسن نام و حسن خلق و ضمیر
در ثنای او یکی شعری دراز . بر نیش و سوی خانه رفت باز
۱۱۶۵ بی زبان و لب همان نغمای شاه . مدح شه ی کرد و خلعتهای شاه

باز آمدن آن شاعر بعد چند سال بامید همان صله و هزار
دینار فرمودن بر قاعده خویش و گفتن وزیر نوهم حسن نام
شاه را که این سخت بسیار است و مارا خرجهاست
و خزینه خالیست و من اورا بده یک آن خشنود کم،

بعد سالی چند بهر رزق و گشت . شاعر از فقر و عوز محتاج گشت
گفت وقت فقر و تنگی دو دست . جست و جوی آزموده بهترست
درگهی را کاآزمودم در کرم . حاجت نورا بدان جانب برم
معنی الله گفت آن سببونه . یولهُون فی احوایج هم لدیه
۱۱۷۰ گفت اَلِهنا فی حوائجنا اِلَیک . وَالتَّسْنَاهَا وَجَدْنَاهَا لَدَیْک
صد هزاران عاقل اندر وقت درد . جمله نالان پیش آن دیان فرد
هیچ دیوانه فلیوے این کند . بر بخیلی عاجزے کذبه تند
گر ندیدندے هزاران بار بیش . عاقلان کی جان کشیدنیش پیش
بلک جمله ماهیان در موجها . جمله پرندگان بر اوجها

بر نوشت Bul. شعر. (۱۱۶۴) Bul.

(۱۱۶۵) A om. و in the second hemistich. بی زبان لب و همان A

ABK. مارا اخراجات و خزینه A. نو. فرمودن شاه. Bul. Heading: BK

Bul. آن for این.

فقر و عوض Bul. (۱۱۶۶)

همان جانب ABH. از کرم B (۱۱۶۸)

عاقلان جان کی H (۱۱۷۲) یولهُون G (۱۱۶۹)

دیو یکمَر کثر رود از مکر و زرق . تازیانه آیدش بر سر چو برق
 چون سلیمان شو که تا دیوان تو . سنگ بُرند از پی ایوان تو
 ۱۱۵۰ چون سلیمان باش بی وسواس و ربو . تا ترا فرمان بُرد جَنی و دیو
 خاتم تو این دلست و هوش دار . تا نگردد دیورا خاتم شکار
 پس سلیمانی کُند بر تو مُدام . دیو با خاتم حذر کن و السلام
 آن سلیمانی دلا منسوخ نیست . در سر و سَرَت سلیمانی کُنیست
 دیو هم وقتی سلیمانی کُند . لیک هر جُولامه اطلس کی تَد
 ۱۱۵۵ دست جنباند چو دست او ولیک . در میان هر دُوشان فرقیست نیک

قصه شاعر و صله دادن شاه و مضاعف کردن آن وزیر
 بُو الحَسَن نام،

شاعری آورد شعری پیش شاه . برامید خلعت و اکرام و جاه
 شاه مُکرم بود فرمودش هزار . امر ز سرخ و کرامات و نثار
 پس وزیرش گفت کین اندک بود . ده هزارش هدیه و ده تا رود
 از چو شاعر نُس از تو بخرَدست . ده هزاری که بگنتم اندکست
 ۱۱۶۰ فقه گفت آن شاه را و فلسفه . تا بر آمد عُشرِ خرمن از کَفه
 ده هزارش داد و خلعت در خورش . خانه شُکر و ثنا گشت آن سرش
 پس تنحّص کرد کین سعی که بود . شاه را اهل بیت من کی نمود

جولاه B (۱۱۵۱)

Heading: AK om. آن.

هدیه ده تا و رود B (۱۱۵۸)

پس از تو B . پس از تو A . از چنان شاعر Bul. (۱۱۵۹)

کرد آن سرش Bul. داد خلعت A (۱۱۶۱) . قصه گفت Bul. (۱۱۶۰)

که نمود AB Bul. (۱۱۶۲)

۱۱۹۵ چونك آن خلاق شكر و حمد جُوست . آدمی را مدح جویی نیز خُوست
 خاصه مرد حق که در فضلست چُست . پُر شود زان باد چون خيك دُرُست
 ورنه باشد اهل زان باد دروغ . خيك بدریدست گئی گیرد فروغ
 این مثل از خود نگفتم ای رفیق . سرسری مشنوَ چو اهل و مُفیع
 این پیغمبر گنت چون بشنید قدح . که چرا فربه شود احمد بمدح
 ۱۲۰۰ رفت شاعر پیش آن شاه و بُرد . شعر اندر شكر احسان کآن نبرد
 محسان مُردند و احسانها بماند . ای خنك آنرا که این مرکب براند
 ظالمان مُردند و ماند آن ظلمها . وای جانی کو کدم مکر و دها
 گنت پیغمبر خنك آنرا که او . شد زدنیا مانند ازو فعل نکو
 مُرد مُحسن لیک احسانش نبرد . نَزَد یزدان دین و احسان نیست خُرد
 ۱۲۰۵ وای آنکو مُرد و عصیانش نبرد . تا پنداری بمرگ او جان بُرد
 این رها کن زانك شاعر بر گذر . وام دارست و قوی محتاج زر
 بُرد شاعر شعر سوی شهریار . بر امید بخشش و احسان پار
 نازنین شعری پُر از دُرُ دُرُست . بر امید و بُوی اکرام نُخست
 شاه هم بر خوی خود گفتش هزار . چون چنین بُد عادت آن شهریار
 ۱۲۱۰ لیک این بار آن وزیر پُر زجود . بر بُراقِ عز زدنیا رفته بود
 بر مقام او وزیر نو رئیس . گشته لیکن سخت بی رحم و خسیس
 گنت اے شه خرجها دارم ما . شاعری را نبود این بخش جزا
 من بُرُجِ عُشرِ این ای مُغتنم . مرد شاعرا خوش و راضی کم
 خلق گفتندش که او از پیش دست . ده هزاران زین دلاور بُرده است

(۱۱۹۷) G خيك with *iddfat*.

(۱۲۰۰) ABHK for سوی پیش . Bul. رفت سوی شاه آن شاعر ببرد . AH. شكر و احسان.

(۱۲۰۴) ABGHK پیغامبر . A فعل نیکو .

(۱۲۰۵) A Bul. om. و .

(۱۲۰۸) Bul. om. و .

(۱۲۱۰) Bul. عز دنیا .

(۱۲۱۴) ABH Bul. ده هزاری .

۱۱۷۵ پیل و گرگ و حیدر اشکار نیز . از دهاے زفت و مور و مار نیز
 بلك خاك و باد و آب و هر شرار . مایه زو یابند هم دی هم بهار
 هر دَمش لابه کند این آسمان . كه فرو مگذارم ای حق يك زمان
 اُسْتَنْ من عصمت و حفظ تو است . جمله مطوئ بین آن دو دست
 وین زمین گوید كه دارم بر قرار . ای كه بر آیم تو كردستی سوار
 ۱۱۸۰ جلگات كیمه ازو بر دوختند . دادن حاجت ازو آموختند
 هر نبتی زو بر آورده برات . اِسْتَعِينُوا مِنْهُ صَبْرًا اَوْ صَلَات
 هین ازو خواهید نه از غیر او . آب در یم جو مجو در خشك جو
 ور بخوای از دگر هم او دهد . بر كف میكش سخا هم او نهد
 آن كه معرض را زَر فارون کند . رُو بدو آری بطاعت چون کند
 ۱۱۸۵ بار دیگر شاعر از سودای داد . رُوی سوی آن شه محسن نهاد
 هدیه شاعر چه باشد شعر نو . پیش محسن آرد و بنهد گرو
 مُحْسَنان با صد عطا و جود و بر . زر نهاده شاعرانرا منظر
 پیشان شعری به از صد تنگ شعر . خاصه شاعر كو گهر آرد ز قعر
 آدمی اول حریص نان بود . ز آنك قوت و نان سُتون جان بود
 ۱۱۹۰ سوی كسب و سوی غصب و صد حیل . جان نهاده بر كف از حرص و امل
 چون بنادر گشت مستغنی ز نان . عاشق نامست و مدح شاعران
 تا كه اصل و فصل او را بر دهند . در بیان فضل او منبر نهند
 تا كه كَر و قَر و زربختی او . همچو عنبر بُو دهد در گفت و گو
 خَلْق ما بر صورت خود كرد حق . وصف ما از وصف او گیرد سبق

خاك و آب و باد . Bul. (۱۱۷۶) . حیدر و اشكار . A (۱۱۷۵)

از خشك جو . B . آب از یم . Bul. (۱۱۸۲) . زو بیاورده . B (۱۱۸۱)

رو نهاده . A (۱۱۸۷) . از دگر كس او دهد . Bul. (۱۱۸۴)

خاصه شعری كان گهر . Bul. . يك تنگ . Bul. (۱۱۸۸)

فر زربختی او . Bul. (۱۱۹۲) . كسب . K (۱۱۹۰)

رُو بایشان کرد و گشت ای مُشَفِّقَان . از کجا آمد بگوئید این عوان
 ۱۲۳۵ چیست نام، این وزیر، جامه گن . قوم گفتندش که نامش هم حَسَن
 گفت یا رَب نام آن و نام این . چون یکی آمد دروغ ای رَبِّ دین
 آن حَسَن نامی که از يك كلك او . صد وزیر و صاحب آید جودخو
 این حَسَن کز ریش زشت این حَسَن . می توان بافید ای جان صد رسن
 بر چنین صاحب چو شه اصفا کند . شاه و مُلکش را ابد رسوا کند

مانستن بَدْرابی این وزیر دون در افساد مروّت شاه بوزیر
 فرعون یعنی هامان در افساد قابلیت فرعون،

۱۲۴۰ چند آن فرعون می شد نرم و رام . چون شنیده او زمویی آن کلام
 آن کلامی که بدادے سنگ شیر . امر خوشی آن کلام بی نظیر
 چون بهامان که وزیرش بود او . مشورت کردی که کیش بود خو
 پس بگفتی تا کنون بودی خدیو . بند گردی زند بوشی را بریو
 همچو سنگ متجنّبی آمدی . آن سخن بر شیشه خانه او زدے
 ۱۲۴۵ هرچ صد روز آن کَلِم خوش خطاب . ساختی در یکدم او کردی خراب
 عقل تو دستور و مغلوب هواست . در وجودت ره زن راه خداست
 ناصحی ربّانی پندت دهد . آن سخن را او بنن طرّحی نهد

آید for آمد ABHK (۱۲۴۷) . آن عوان Bul. (۱۲۴۴)

وین حسن کز B (۱۲۴۸)

Bul. om. و, which is written above the line in A. (۱۲۴۹)

Heading: B مانند کردن . A om. دون . B om. یعنی هامان . In G هامان is suppl. by a later hand.

آن کردی خراب K (۱۲۴۵) . سنگی A (۱۲۴۴)

هرچه سالی آن کَلِم خوش خطاب . راست کردی در دم او کردی خراب

ناصر B (۱۲۴۷) . Bul. om. و. (۱۲۴۶)

۱۲۱۵ بعدِ شکر کلک خای چون کند . بعدِ سلطانی گدایی چون کند
گفت بفشارم ورا اندر فشار . تا شود زار و نزار از انتظار
آنکه از خاکش دم از راه من . در رُبا بد همچو گلبرگ از چمن
این بمن بگذار که اُستادم درین . گر تقاضاگر بود هر آتشین
از تُریاگر بپزد تا تُری . نرم گردد چون بیند او مرا
۱۲۲۰ گفت سلطانش برو فرمان تُراست . لیک شادش کن که نیکوگوی ماست
گفت او را و دو صد اومیدلیس . تو بمن بگذار و این بر من نویس
پس فکندش صاحب اندر انتظار . شد زمستان و دی و آمد بهار
شاعر اندر انتظارش پیر شد . پس زیون این غم و تدیر شد
گفت اگر زر نه که دشنام دهی . تا رهد جانم ترا باشم رهی
۱۲۲۵ انتظارم گشت بارے گو برو . تا رهد این جان مسکین از گرو
بعد از آتش داد رُبِعِ عُشرِ آن . ماند شاعر اندر اندیشه گران
کآن چنان نقد و چنان بسیار بود . این که دیر اُشگفت دستۀ خار بود
پس بگفتندش که آن دستورِ راد . رفت از دنیا خدا مُزدت دهاد
که مُضاعف زو می شد آن عطا . کم هی افتاد بَخِشش را خطا
۱۲۳۰ این زمان او رفت و احسانا بُرد . او نبرد الحق بلی احسان بُرد
رفت از ما صاحب راد و رشید . صاحب سلاخ درویشان رسید
رو بگیر این را و زاینجا شب گریز . تا نگیرد با تو این صاحب ستیز
ما بصد حیل ازو این هدیه را . بسندیم اے بی خبر از جهدِ ما

م آهین . Bul. کاسنام . BK Bul. (۱۲۱۸) . بعد شکری A (۱۲۱۵)

بگذار و این . A Bul. . امیدلیس . A Bul. (۱۲۲۱)

باشد رهی A (۱۲۲۴) . as in text . پس زیون . GHK Bul. (۱۲۲۲)

رفت از دنیا دون عمر تو باد . B (۱۲۲۸) . کآن چنان زود . B (۱۲۲۷)

ولی احسان . Bul. . یکی احسان . A (۱۲۲۰) . هر عطا . B (۱۲۲۹)

In G verses ۱۲۳۳ . ازو این صله را . K Bul. (۱۲۴۴) . آن صاحب . A (۱۲۴۲)

م and ۱۲۳۴ are transposed, but the error is indicated by the insertion of خ and م .

نشستن دیو بر مقام سلیمان علیه السّلم و تشبّه کردن او
بکارهای سلیمان علیه السّلم و فرق ظاهر میان هر دو سلیمان و
دیو خویشتن را سلیمان بن داود نام کردن،

ورچه عقلت هست با عقل دگر . یار باش و مشورت کن ای پدر
با دو عقل از بس بلاها و رهی . پای خود بر اوج گردونها نهی
۱۲۶۵ دیو گر خود را سلیمان نام کرد . مُلک بُرد و مملکت را رام کرد
صورت کار سلیمان دیده بود . صورت اندر سر دیوی می نمود
خلق گفتند این سلیمان بی صفاست . از سلیمان تا سلیمان فرقه است
او چو بیدار است این همچون و سن . همچنانک آن حسن با این حسن
دیو می گفتی که حق بر شکی من . صورتی کردست خوش بر اهرمن
۱۲۷۰ دیو را حق صورت من داده است . تا نبندارد شمارا او بشست
گر پدید آید بدعوی زینهار . صورت او را مدارید اعتبار
دیوشان از مکر این می گفت لیلک . می نمود این عکس در دلهای نیک
نیست بازی با مییز خاصه او . که بود تمییز و عقلش غیبگو
هیچ بحر و هیچ تلیس و دغل . می نیندد پرده بر اهل دُول
۱۲۷۵ پس می گفتند با خود در جواب . بازگونه می روی ای کز خطاب
بازگونه رفت خواهی همچنین . سوی دوزخ اسفل اندر سافلین
او اگر معزول گشتست و فقیر . هست در پیشانی بدر منیر
تو اگر انگشتی را بُرده . دوزخی چون زهریر افسرده
ما بیوش و عارض و طاق و طُربت . سر کجا که خود می نهم سُب

بر فرق گردونها B (۱۲۶۴) . عقلی دگر B (۱۲۶۳)

آن عکس بر Bul. (۱۲۷۲) . این حسن با آن حسن Bul. (۱۲۶۸)

عارضی K om. و before (۱۲۷۱)

کین نه بر جایست هین از جا مشو . نیست چندان با خود آشیدا مشو
 وای آن شه که وزیرش این بود . جای هر دو دوزخ پُر کین بود
 ۱۲۵۰ شاد آن شاهی که او را دست گیر . باشد اندر کار چون آصف وزیر
 شاه عادل چون فرین او شود . نامر آن نور علی نور بود
 چون سلیمان شاه و چون آصف وزیر . نور بر نورست و عنبیر بر عنبیر
 شاه فرعون و چو هامانش وزیر . هر دورا نبود ز بندختی گزیر
 پس بود ظلمات بعضی فوق بعض . نه رخرد یار و نه دولت روز عرض
 ۱۲۵۵ من ندیدم جز شقاوت در ایشام . گر تو دیدستی رسان از من سلام
 همچو جان باشد شه و صاحب چو عقل . عقل فاسد روح را آرد بنقل
 آن فرشته عقل چون هاروت شد . یخرآموز دو صد طاغوت شد
 عقل جزوی را وزیر خود مگیر . عقل کل را ساز ای سلطان وزیر
 مر هوارا تو وزیر خود مساز . که بر آید جان پاکت از نماز
 ۱۲۶۰ کین هوا پُر حرص و حلی بین بود . عقل را اندیشه یوم دین بود
 عقل را دو دید در پایان کار . بهر آن گل می کشد او رنج خار
 که نفرساید نریزد در خزان . باد هر خرطوم اختم دور از آن

(۱۲۴۸) B از جا مرو .

(۱۲۵۱) ABH Bul. نام او . G نور علی نور این بود .

(۱۲۵۲) Bul. om. و before .

(۱۲۵۴) G with *idāfat* ظلمات . B بعضی . AGHK بعضی . AH

و فی دولت

(۱۲۵۷) AH Bul. آموزد و صد . B آموزد و صد . originally آموزد .

(۱۲۶۰) Bul. om. و . ABHK Bul. یوم الدین .

(۱۲۶۱) A بهر آن او گل کشد .

(۱۲۶۲) K باد with *sukán* . G باد with *idāfat* .

۱۲۹۵ عقل جزوی عقل استخراج نیست . جز پذیرای فن و محتاج نیست
 قابل تعلیم و فهمست این خرد . لیک صاحب وخی تعلیمش دهد
 جمله حرفتها یقین از وخی بود . اول او لیک عقل آنرا فزود
 هیچ حرفت را بین کین عقل ما . تاند او آموختن بی اوستا
 گرچه اندر مکر مؤثراشکاف بُد . هیچ پیشه رام بی اُستا نشد
 ۱۳۰۰ دانش پیشه ازین عقل ار بُدی . پیشه بی اوستا حاصل شدی

آموختن پیشه گورگنی قابیل از زاغ پیش از آنک در عالم
 علم گورگنی و گور بود؛

کندن گوری که کینر پیشه بود . گی ز فکر و حیل و اندیشه بود
 گر بُدی این فهم مر قابل را . گی نهادی بر سر او هایل را
 که کجا غایب کسم این کشته را . این بخون و خاک در آغشته را
 دید زاغی زاغ مرده در دهان . بر گرفته تیز و آمد چنان
 ۱۳۰۵ از هوا زیر آمد و شد او بن . از پی تعلیم او را گورکن
 پس پینگال از زمین انگیخت گردد . زود زاغ مرده را در گور کرد
 دفن کردش پس پوشیدش بخاک . زاغ از الهام حق بُد علمناک
 گفت قایل آه شه بر عقل من . که بود زاغی زمن افزون بن
 عقل کل را گفت ما زاغ البصر . عقل جزوی و کند هر سو نظر
 ۱۳۱۰ عقل ما زاغست نور خاصگان . عقل زاغ اُستاد گور مردگان
 جان که او دنباله زاغان پرد . زاغ او را سوه گورستان برد

بی اوستا A (۱۲۹۹) . داند B . نتواند AH (۱۲۹۸)

و گور نبود Bul . چون پیش از آنکه Bul: Heading

جملت AH (۱۳۰۱) . تعلیم with sukán G (۱۳۰۵)

بُد for بود A (۱۳۰۷)

۱۲۸۰ و بغفلت ما نهیم اورا جین . پنجه مانع بر آید از زمین
 که منه آن سر مرین سزیرا . هین مکن سجد مرین اذبارا
 کردی من شرح این بس جان فزا . گر نبودی غیرت و رشک خدا
 هر قناعت کن تو پذیر این قدر . تا بگویم شرح این وقتی دگر
 نامر خود کرده سلیمان نبی . روی پوشی می کند بر هر صبی
 ۱۲۸۵ در گذر از صورت و از نام خیز . از لقب وز نام در معنی گریز
 پس پیرس از حد او وز فعل او . در میان حد و فعل او را بچو

در آمدن سلیمان علیه السلام هر روز در مسجد اقصی بعد از
 تمام شدن جهت عبادت و ارشاد عابدان و معتکفان و رُستن
 عتاقیر در مسجد،

هر صبحی چون سلیمان آمدی . خاضع اندر مسجد اقصی شده
 نوگهای رُسته دیدی اندرو . پس بگفتی نام و نفع خود بگو
 تو چه دارویی چپی نامت چیست . تو زیان کی و نفعت بر کیست
 ۱۲۹۰ پس بگفتی هر گیاهی فعل و نام . که من آنرا جانم و اینرا رحام
 من مرین را زهرم و اورا شکر . نام من اینست بر لوح از قدر
 پس طیبیان از سلیمان زان گبا . عالم و دانا شدند مقتدای
 تا گئهای طیبی ساختند . جسم را از رنج می پرداختند
 این نجوم و طب و حی انبیاست . عقل و حس را سوی بی سوره کجاست

ادبیرا AH Bul. سجد چنین ادبارا B. که منه سر تو B Bul. (۱۲۸۱)

و. A om. (۱۲۸۲)

در میان خلق و فعل B. و فعل او Bul. بهرس از خلق او B (۱۲۸۶)

چو نام تو چیست B (۱۲۸۴) In the second hemistich B has: و

و آنرا شکر Bul. (۱۲۹۱) . نفع تو بکیست

اَوَّلش دَوّ باخِر لَت بخور . جز درین ویرانه نبود مرگِ خر
 تو بجد کاری که بگرفتی بدست . عیش این دم بر تو پوشید شدست
 زان همی تانی بدادن تن بکار . که پوشید از تو عیش کردگار
 همچنین هر فکر که گری در آن . عیب آن فکرت شدست از تو نهان
 ۱۲۳۵ بر تو گر پیدا شدی زو عیب و شین . زو رمیدی جانت بُعد المشرقین
 حال کاخر زو پشیمان می‌شوی . گر بود این حالت اول کی دوی
 پس پوشید اول آن بر جان ما . تا کنیم آن کار بر وفق قضا
 چون قضا آورد حکم خود پدید . چشم و شد تا پشیمانی رسید
 این پشیمانی قضای دیگرست . این پشیمانی پهل حق را پرست
 ۱۲۴۰ و رکفی عادت پشیمان خور شوی . زین پشیمانی پشیمان تر شوی
 نیم عُمرت در پریشانی رود . نیم دیگر دم پشیمانی رود
 ترک این فکر و پشیمانی بگو . حال و یار و کار نیکوتر بگو
 ورنه نداری کار نیکوتر بدست . پس پشیمانی بر قوت چه است
 گر می‌دانی رم نیکو پرست . ورنه ندانی چون بدانی کین بدست
 ۱۲۴۵ بد ندانی تا ندانی نیک را . ضدا از ضد توان دید ای فتی
 چون ترک فکر این عاجز شدی . از گنه آنگاه هر عاجز بدی
 چون بدی عاجز پشیمانی زچیزست . عاجزی را باز جو کز جذب کبست
 عاجزی بی قادری اندر جهان . کس ندیدست و نباشد این بدان
 همچنین هر آرزو که می‌بری . تو زعیب آن حجابی اندر

۱۲۳۵ Bul. می‌توانی AH (۱۲۳۴). آندم Bul. (۱۲۳۲)

۱۲۴۰ فضایی ABK (۱۲۳۹). این کار AH. اول این BH Bul. اولین A (۱۲۳۷)

۱۲۴۵ A has پریشانی in both hemistichs; B پشیمانی in the first hemistich and

پریشانی in the second.

۱۲۴۴ B پرست . ۱۲۴۲ Bul. فکر پشیمانی A . حال یار .

۱۲۴۵ B که می‌پزی . ۱۲۴۰ Bul. از ضد داند ای فتی B (۱۲۴۵)

هین مدو اندر پی نفس چو زاغ . کو بگورستان برد نه سوی باغ
 گر روی رو در پی عنفای دل . سوی قاف و مسجد اقصای دل
 نو گیاهی هر دم از سودای تو . می دمد در مسجد اقصای تو
 ۱۴۱۵ تو سلیمان وار داد او بد . پی بر از وی پای رد بر وی منه
 زانک حال این زمین با ثبات . باز گوید با تو انواع نبات
 در زمین گر نیشکر ور خود نی است . ترجمان هر زمین نیست وی است
 پس زمین دل که نبش فکر بود . فکرها اسرار دل را و نمود
 گر سخن کش یام اندر انجمن . صد هزاران گل بروم چون چین
 ۱۴۲۰ ور سخن کش یام آن دم زن بمزد . می گریزد نکتها از دل چو دزد
 جنبش هر کس بسوی جاذبست . جذب صادق نه چو جذب کاذبست
 می روی گه گمره و گه در رشد . رشته پیدا نه و آن کت می کشد
 اشتر کورے مهار تو رهین . تو گیش می بین مهارت را مین
 گر شدی محسوس جذاب و مهار . پس نمادی این جهان دار الفرار
 ۱۴۲۵ گبر دیدی کو پی سگ می رود . سخره دیو بستنبه می شود
 در پی او گئی شدی مانند خیز . پای خود را و کشیدی گبر نیز
 گاو گر واقف ز قصایان بدی . گئی پی ایشان بدان دکان شدی
 یا بخوردی از کف ایشان سپوس . یا بدادی شیرشان از چابلیوس
 ور بخوردی کی علف هضمش شدی . گر زمقصود علف واقف بدی
 ۱۴۳۰ پس ستون این جهان خود غفلتست . چیست دولت کین دواؤ با لست

نفسی . A . هین مرو . Bul. (۱۴۱۲) . پای چپ (?) B (۱۴۱۵) . corr. in marg.

نه چو for فی که B (۱۴۲۱)

مهارت را for مهار تو . Bul. , corr. in marg. . مهار تو متین K (۱۴۲۲)

پای سگ می رود . K Bul. (۱۴۲۵) . دار الفرار . A Bul. (۱۴۲۴)

گاو اگر B (۱۴۲۷) . گبر نیز . Bul. (۱۴۲۶)

از پی ایشان A . کی بخوردی A (۱۴۲۸)

گر نبودی عکسِ آن سَرورِ سُرور • پس نخواندی ایزدش دارُ الْغُرور
این غُرور آنست یعنی این خیال • هست از عکسِ دل و جانِ رجال
جمله مغروران برین عکسِ آمد • بر گمانی کین بود جَنّت که
می‌گیریزند از اصولِ باغها • بر خیالی می‌کنند آن لاغها
۱۲۷۰ چونک خواب غفلت آیدشان بَسر • راست بینند و چه سودست آن نظر
پس بگورستان غریو افتاد و آه • تا قیامت زین غلط و حَسَرّاه
ای خنک آنرا که پیش از مرگ مُرد • یعنی او از اصلِ این رز بُوی بُرد

قصه رستن خرّوب در گوشه مسجد اقصی و غمگین شدن
سلیمان علیه السّلم از آن چون بسخن آمد با او و خاصیت
و نام خود بگفت،

پس سلیمان دید اندر گوشه • نو گیاهی رُسته همچون خوشه
دید بس نادر گیاهی سبز و تر • می‌بود آن سبزش نور از بصر
۱۲۷۰ پس سلامش کرد در حال آن حشیش • او جوابش گفت و بشگفت از خوشیش
گفت نامت چیست بر گو بی دهان • گفت خرّوبست ای شاه جهان
گفت اندر توجه خاصیت بود • گفت من رُستم مکان ویران شود
من که خرّوم خراب منزل • هادم بنیادِ این آب و گلم
پس سلیمان آن زمان دانست زود • که اجل آمد سفر خواهد نمود
۱۲۸۰ گفت تا من هستم این مسجد یقین • در خلل نآید زافات زمین

جان او از اصل Bul. (۱۲۷۲) افتاده A (۱۲۷۱) سرو و سرور K Bul. (۱۲۶۶)

Heading: After the Heading Bul. adds:

پس سلیمان بی یکروز هان • چون بعبادت بود محجرا روان

و. AH Bul. om. (۱۲۷۰) نور بصر B Bul. از سبزش A. و. Bul. om. (۱۲۷۴)

خرابی منزل B (۱۲۷۸) نام من خرّوب ای شاه Bul. (۱۲۷۶)

۱۲۵۰ و نه نمودی علت آن آرزو . خود رمیدی جان تو زان جُست و جو
 گر نمودی عیب آن کار او ترا . کس نبردی کشکشان آن سو ترا
 و آن دگر کاری کر آن هستی نفور . زان بود که عیبش آمد در ظهور
 ای خدای رازدان خوش سخن . عیب کار بد زما پنهان مکن
 عیب کار نیک را منها بها . تا نگردم از روش سرد و بها
 ۱۲۵۰ هر بر آن عادت سلیمان سنی . رفت در مسجد میان روشنی
 قاعده هر روز را می جُست شاه . که ببیند مسجد اندر نو گیاه
 دل ببیند سر بدان چشم صفی . آن حشایش که شد از عامه خفی

قصه صوفی کی در میان گلستان سر بر زانو مراقب بود
 یارانش گفتند سر بر آور تفرج کن بر گلستان و ریاحین و
 مرغان و آثار رحمة الله تعالی،

صوفی در باغ از بهر گشاد . صوفیانه روی بر زانو نهاد
 پس فرو رفت او بخود اندر نُغول . شد ملول از صورت خوابش فصول
 ۱۲۶۰ که چه خمی آخر اندر رز نگر . این درختان بین و آثار و خُصَر
 امر حق بشنو که گفتست اُنْظُرُوا . سوی این آثار رحمت آر و
 گنت آثار دلست ای بو اَلْهَوَس . آن برون آثار اُتارست و بس
 باغها و سبزه در عین جان . بر برون عکسش چو در آب روان
 آن خیال باغ باشد اندر آب . که کند از لطف آب آن اضطراب
 ۱۲۶۰ باغها و میوها اندر دلست . عکس لطف آن برین آب و رگست

از جست و جو . A Bul. در جست و جو . A . پس رمیدی B . گر نمودی B (۱۲۵۰)

که هستی زان نفور . Bul. (۱۲۵۲) . کس نبود B (۱۲۵۱)

Heading: Bul. آله علیه H . مراقبت A . سر بزانو G . آن صوفی Bul. تعالی .

از لطف آن آب . Bul. آن خیال آب A (۱۲۶۴) . بشنو که فرمود B (۱۲۶۱)

۱۴۰۰ کی چنین گوید کسی کو مُکْرَهست . چون چنین جنگد کسی کو بی‌رهست
هرچه نفست خواست داری اختیار . هرچه عقلت خواست آری اضطرار
داند او کو نیکبخت و مَحْرَمست . زیرکی زابلیس و عشق از آدمست
زیرکی سیاحی آمد در بحار . کم رهد غرقست او پایانِ کار
هل سباحه را رها کن کبر و کین . نیست جَبْحُون نیست جو دریاست این
۱۴۰۵ و آنکهان دریای ژرف بی‌پناه . در رُباید هفت دربارا چو کاه
عشق چون کشتی بود بهر خواص . کم بود آفت بود اغلب خلاص
زیرکی بفروش و حیرانی بخور . زیرکی ظنست و حیرانی نظر
عقل قربان کن پیش مُصْطَفی . حَسْبِيَ اللَّهُ گو که الله‌ام گئی
همچو کعبان سر زکشتی و امکش . که غرورش داد نفس زیرکش
۱۴۱۰ که بر آیم بر سر کوه مَشید . منتِ نوح چرا باید کشید
چون رم از منتش ای بی‌رشد . که خدا هم منتِ او می‌گشد
چون نباشد منتش بر جانِ ما . چونك شکر و منتش گوید خدا
تو چه دانی ای غراره پُر حسد . منتِ او را خدا هم می‌کشد
کاشکی او آشنا ناموختی . تا طمع در نوح و کشتی دوختی
۱۴۱۵ کاش چون طفل از حیلِ جاهل بُدی . تا چو طفلان چنگ در مادر زدی
یا بعلمِ نفل کم بودی ملی . علمِ وَحی دل رُبودی از ولی
با چنین نوری چو پیش آری کتاب . جانِ وَحی آسای تو آرد عتاب
چون تیمم با وجود آب دان . علمِ نَفْلِ با دمِ قطبِ زمان
خویش ابله کن تبعِ می‌رو پس . رستگاری زین ابلهی یابی و پس
۱۴۲۰ اکثر اهلُ الْجَنَّةِ اللَّهُ ای پدر . بهر این گفتست سُلْطَانُ الْبَشَرِ

داری اضطرار H. هرچه عقلت گفت B (۱۴۰۱)

نیکبخت و مردمست B (۱۴۰۲)

خدا خود Bul. (۱۴۱۲)

بهر این فرمود K. B. اهلُ الْجَنَّةِ الْبَشَرُ G (۱۴۲۰)

تا که من باشم وجود من بود . مسجد اقصی مُخْلَل کی شود
 پس که هَتَم مسجد ما بی گمان . نبود اِلَا بعدِ مرگ ما بدن
 مسجدست آن دل که جمش ساجدست . یارِ بد خُروب هر جا مسجدست
 یارِ بد چون رُست در تو مهرِ او . هین ازو بگریز و کم کن گفت و گو
 ۱۲۸۵ برگن از بیخش که گر سر بر زند . مر ترا و مسجدت را بر کند
 عاشقا خُروبِ تو آمد کُزی . همچو طفلان سوی کُز چون یغزی
 خویش مجرم دان و مجرم گو مترس . تا ندزد از تو آن اُستاد درس
 چون بگویی جاهلم تعلیم ده . این چنین انصاف از ناموس به
 از پدر آموز اے روشن جبین . رَبَّنَا گفت و ظَلَمْنَا پیش ازین
 ۱۲۹۰ نه بهانه کرد و نه تزویر ساخت . نه لوی مکر و حیلت بر فراخت
 باز آن ابلیس بحث آغاز کرد . که بُدم من سرخ رو کردم زرد
 رنگ رنگِ نُست صیّامِ توی . اصلِ جُرم و آفت و داغِ توی
 هین بخوان رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي . تا نگردي جبری و کُز کم تنی
 بر درختِ جبر تا کی بر جهی . اختیارِ خویش را یکسو نهی
 ۱۲۹۵ همچو آن ابلیس و ذُرّیاتِ او . با خدا در جنگ و اندر گفت و گو
 چون بود اِکراه با چندان خوشی . که تو در عصیان هی دامن کُشی
 آن چنان خوش کس رود در مُکرِهی . کس چنان رقصان دَوَد در گمِهی
 بیست مَرده جنگ می کردی در آن . کت هی دادند پند آن دیگران
 که صواب اینست و راه اینست و بس . کی زند طعنه مرا جز هیچ کس

۱۲۸۵) AB Bul. om. و after برگریز . (۱۲۸۴) پس خراب مسجد . ABHK Bul. (۱۲۸۲)

۱۲۸۷) Bul. خویش را نادان و مجرم .

۱۲۹۴) A om. (۱۲۹۳) A om.

۱۲۹۵) A . Bul. گفتگو . ابلیس اندر تاب او (۱۲۹۵)

۱۲۹۶) B Bul. چندی .

۱۲۹۷) ABHK Bul. که چنان رقصان . Bul. کس چنین رقصان B (۱۲۹۷)

۱۲۹۸) ABH Bul. که زند طعنه مرا جز هیچ کس , corr. in H. (۱۲۹۸)

تبیح دادن در کف زنگی مست . به که آید علم ناگس را بدست
 علم و مال و منصب و جاه و قران . فتنه آمد در کف بدگوه‌ران
 پس غزا زین فرض شد بر مؤمنان . تا ستانند از کف مجنون رستان
 ۱۴۴۰ جان او مجنون تنش شمیر او . طستان شمیرا زان زشت خو
 آنچ منصب می‌کند با جاهلان . از فضیحت گی کند صد ارسلان
 عیب او مخفیست چون آلت بیافت . مارش از سوراخ بر صحرا شتافت
 جمله صحرا مار و کژدم پُر شود . چونک جاهل شاه حکم مَر شود
 مال و منصب ناگسی کارد بدست . طالب رؤسای خویش او شدست
 ۱۴۴۵ یا کند بخل و عطاها کم دهد . یا سخا آرد بنا موضع نهد
 شاهرا در خانه ییذوق نهد . این چنین باشد عطا کاحق دهد
 حکم چون در دست گمراهی فتاد . جاه پندارید در چاهی فتاد
 ره نمی‌داند قلاوونری کند . جان زشت او جهان سوزی کند
 طفل راه فقر چون پیری گرفت . پی‌روانرا غول ادباری گرفت
 ۱۴۵۰ که بیا که ماه بنام ترا . ماهرا هرگز ندید آن بی‌صفا
 چون نهایی چون ندیدستی بعمر . عکس مه در آب هر ای خلم غمر
 احقان سرور شدستند و زبیم . عاقلان سرها کشید در گیم

تفسیر یا اَیُّهَا الْمُرَّمِّلُ،

خواند مرَّمِّل نی را زین سبب . که برون آی از گیم ای بو الهرب
 سر مکش اندر گلیم و رو مهوش . که جهان جمیست سرگردان تو هوش

کم کد A (۱۴۴۵) . خود او شدست B . نارد بدست B (۱۴۴۴)

ادبیری H Bul. (۱۴۴۶) . In K و is suppl. above. و در چاهی H (۱۴۴۷)

ندید آن مقرا K . که بیا تا ماه B Bul. (۱۴۵۰)

تفسیر شریف Bul. Heading.

برون ۱ BK Bul. (۱۴۵۲)

زیرکی چون کبر و باذانگیز نُسْت . ابلهی شو تا بماند دل دُرست
 ابلهی نه کو بهسخرگی دُو توست . ابلهی کو واله و حیران هُوست
 ابلهانند آن زنان دست بُر . از کف ابله وز رُخ یوسف نُدُر
 عقل را قربان کن اندر عشقِ دوست . غفلها باری از آن سُوِست کوست
 ۱۴۲۵ غفلها آن سو فرستاده عُقول . مانده این سو که نه معشوقست گول
 زین سر از حیرت گر این غفلت رود . هر سر، مَویت سر و عقلی شود
 نیست آن سو رنجِ فکرت بر دماغ . که دماغ و عقل رُوید دشت و باغ
 سوی دشت از دشت نکتہ بشنوی . سوی باغ آبی شود نَغلت رَوی
 اندرین ره تَرَک کن طاق و طُرُب . تا فلاوزت نَجَبد تو مَجُنُب
 ۱۴۲۰ هَرک او بی سر بچند تُم بود . جُنُبش چون جنبش کُزُر بود
 کُزُر و شِکُور و زشت و زهرناک . پیشه او خستن اجسام پالک
 سر بکوب آنرا که سَرش این بود . خُلق و خُوی مُسَیَرش این بود
 خود صلاح اوست آن سر کوفتن . تا رهد جان ریزه اش زان شوم تن
 وَا سنان از دستِ دیوانه سلاح . تا ز تو راضی شود عدل و صلاح
 ۱۴۲۵ چون سلاحش هست و عقلش نه ببند . دستِ او را ورنه آرد صد گزند

بیان آنک حصول علم و مال و جاه مر بدگوهران را فضااحت
 اوست و چون شمشیرِیست کی افتادست بدست راهزن،

بَدگَهر را علم و فن آموختن . دادن تبغی بدست راهزن

حیران اوست A. و. A om. (۱۴۲۲) . و. چون باد کبرانگیز Bul. (۱۴۲۱)

از حیرت اگر غفلت B (۱۴۲۶) . ندر . ابلهانند و زنان A (۱۴۲۴)

کُزُرُم G (۱۴۴۰) . فکرت در دماغ and so corr. in H. Bul. رنج و فکرت B (۱۴۲۷)

و. Bul. om. (۱۴۲۵) . این سر کوفتن AB (۱۴۲۴) . زشت . و after A om. (۱۴۲۱)

Heading: A وصل علم . BHK Bul. بدگوهر را , corr. in H. ABH Bul. شمشیرِیست
 افتاد . Bul. در دست .

آن چراغ، او ببیش، صَرَصَرَم . خود چه باشد ای مبین پیغامبرم
خیز در دم تو بصُورِ سَهْمَنَاک . تا هزاران مُرده بر رُوید زخاک
چون تو اسرافیلِ وقتی راست خیز . رَسْتخیزی ساز پیش از رَسْتخیز
۱۴۸۰ هر که گوید کو قیامت ای صنم . خویش بنها که قیامت نك منم
در نگر ای سایلِ محنت زده . زین قیامت صد جهان افزون شد
ور نباشد اهلِ این ذکرو قُتُو . پس جَوَابُ الْأَحَقِّ ای سلطان سُکُوت
ز آسمان حق سُکُوت آید جواب . چون بود جانا دعا نامُ سُنْجَاب
ای در بغا وقتِ خرمنگاه شد . لبک روز از بختِ ما بیگانه شد
۱۴۸۵ وقت تنگست و فراخی، این کلام . تنگ می آید بَرُو عمرِ دَولام
نیزه بازی اندرین کوهای تنگ . نیزه بازانرا همی آرد بَنسَنگ
وقت تنگ و خاطر و فهمِ عوام . تنگ تر صد ره زو قُتُست ای غلام
چون جوابِ احق آمد خامشی . این درازی در سخن چون می کشی
از کمالِ رحمت و موجِ کریم . می دهد هر شوره را باران و غم

در بیان آنک ترک الحجاب جواب مقرر این سخن که جواب
الاحق سکوت، شرح این هر دو درین قصه است که
گفته می آید،

۱۴۹۰ بود شامی بود اورا بنده . مُرده عقلی بود و شهوت زنده
خُردهای خدمتش بگذاشتی . بد سگالیدی نکو پنداشتی

رَسْتخیزی GK (۱۴۷۹) . پیغامبرم ABGHK (۱۴۷۷)

In HK افزون is given as a variant. صد جهان فایم شد ABHK Bul. (۱۴۸۱)

جواب احق Bul. گر نباشد A (۱۴۸۲)

همی آرد بَنسَنگ GK. کوهای تنگ H (۱۴۸۶)

بد سگالی را نکو پنداشتی Bul. (۱۴۹۱) . پس درازی Bul. (۱۴۸۸)

۱۴۵۵ هین مشو پنهان زنگ مدعی . که تو داری شمع و خنّی شمعش
 هین فَمِ اللَّیْلِ که شمعش ای هُما . شمع اندر شب بود اندر قیام
 بی فروغت روز روشن هر شبست . بی پناهت شیر اسیر از نیست
 باش کشتیان درین بحر صفا . که تو نُوحِ ثانی اے مُصْطَفَی
 رهشای میباید بالباب . هر ره را خاصه اندر راه آب
 ۱۴۶۰ خیز بنگر کاروان رزده . هر طرف غولست کشتیان شده
 خضرِ وقتی غوثِ هر کشتی توی . همچو رُوحِ اَلله مکن تنهاری
 پیش این جمعی چو شمع آسمان . انقطاع و خلوت آری بر همان
 وقت خلوت نیست اندر جمع آی . ای هدی چون کوه قاف و تو همای
 بدر بر صدر فلک شد شبروان . سیرا نگذارد از بانگِ سگان
 ۱۴۶۵ طاعتان همچون سگان بر بدر تو . بانگ می دارند سوی صدر تو
 این سگان گزند ز امرِ اَنْصَتُوا . از سَه و غَوَع کُتَن بر بدر تو
 هین بهگذار اے شفا رنجور را . تو زخشم گر عصای کور را
 نه تو گفتمی فایده آعمی براه . صد ثواب و اجر یابد از اله
 هرک او چل گام کوری را کشد . گشت آمرزیده و یابد رشد
 ۱۴۷۰ پس بکش تو زین جهان بی فرار . جَوّی کورانرا قطار اندر قطار
 کارِ هادے این بود تو هادی . ماتم آخر زمانرا شادی
 هین روان کن ای اِمَامُ الْمُتَّقِین . این خیال اندیشگانرا تا یقین
 هرک در مکر تو دارد دل گرو . گردنش را من زخم تو شاد رو
 بر سر کوریش کور بها نهم . او شگر پندارد و زهرش دهر
 ۱۴۷۵ عقلها از نور من افروختند . مکرها از مکر من آموختند
 چیست خود الّا جِقْ اَنْ تُرْکَانَ . پیش پای نرّه پلان جهان

ها. B. آ. B (۱۴۶۲) Bul. پیش ازین جمعی. (۱۴۶۲)

آعمی G (۱۴۶۸) . در بدر تو AH (۱۴۶۶) . در بدر تو AH (۱۴۶۵)

الّا جِقْ H as in text. ABG (۱۴۷۶) . گشته Bul. (۱۴۶۹)

آن دو قوم آسوده از جنگ و حراب . وین بشر با دو مخالف در عذاب
 ۱۰۰۰ وین بشر هم ز امتحان قسمت شدند . آدمی شکلند و سه اُمت شدند
 يك گره مستغرق مطلق شدند . همچو عیسی با ملك ملحق شدند
 نقش آدم ليك معنى جبرئیل . رسته از خشم و هولا و قال و قبل
 از ریاضت رسته وز زهد و جهاد . گویا از آدمی او خود نژاد
 قسم دیگر با خران ملحق شدند . خشم محض و شهوت مطلق شدند
 ۱۰۱۰ وصف جبرئیل دریشان بود رفت . تنگ بود آن خانه و آن وصف زفت
 مرده گردد شخص کو بی جان شود . خر شود چون جان او بی آن شود
 زآنک جانی کان ندارد هست پست . این سخن حقست و صوفی گفته است
 او ز حیوانها فزونیتر جان کند . در جهان باریک کارها کند
 مکر و تلیسی که او داند تنید . آن ز حیوان دگر ناید پدید
 ۱۰۱۵ جامهای زرگشی را بافتن . دُرّها از فعر دریا یافتن
 خُرده کارهای علم هندسه . یا نجوم و علم طب و فلسفه
 که تعلق با همین دنیاستش . ره بهنتم آسمان بر نیستش
 این همه علم بنای آخرست . که عباد بود گاو و اشترست
 بهر استغای حیوان چند روز . نام آن کردند این گیجان رموز
 ۱۰۲۰ علم راه حق و علم منزلش . صاحب دل داند آنرا یا دلش
 پس درین ترکیب حیوان لطیف . آفرید و کرد با دانش الیف
 نام کالائعام کرد آن قوم را . زآنک نسبت کو بیفظه نوم را
 روح حیوانی ندارد غیر نوم . جسمهای منعکس دارند قور

(۱۰۰۶) H شدت in both hemistichs, and so Bul.

(۱۰۰۸) AH از آدمی زاد او نژاد . (۱۰۱۰) ABH Bul. بود و رفت .

(۱۰۱۱) Bul. بیجان بود . (۱۰۱۲) Bul. om. و . (۱۰۱۳) A فزونیتر چا کند .

(۱۰۱۴) A دیگر . (۱۰۱۵) Bul. در فعر . (۱۰۱۶) ABH Bul. با نجوم .

(۱۰۲۰) BG با دلش . (۱۰۲۱) G ترکیب with *iqdāfat* .

گفت شاهنشہ جراثش کم کنبد . ور بچنگد نامش از خط بر زنبد
عقل او کم بود و حرص او فزون . چون جرا کم دید شد تند و حرون
عقل بودی گرگز خود کردی طواف . تا بدیدی جرم خود گشتی مُعاف
۱۴۹۰ چون خری پابسته تند از خری . هر دو پایش بسته گردد بر سَری
پس بگوید خر که يك بندم بَسست . خود مدان کان دو ز فعل آن خَسست

در تفسیر این حدیث مصطفیٰ علیہ السلام کی إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى
خَلَقَ الْمَلَائِكَةَ وَرَكَّبَ فِيهِمُ الْعَقْلَ وَخَلَقَ الْبَهَائِمَ وَرَكَّبَ
فِيهَا الشَّهْوَةَ وَخَلَقَ بَنِي آدَمَ وَرَكَّبَ فِيهِمُ الْعَقْلَ وَالشَّهْوَةَ فَمَنْ
غَلَبَ عَقْلُهُ شَهْوَتُهُ فَهُوَ أَعْلَىٰ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَمَنْ غَلَبَ
شَهْوَتُهُ عَقْلُهُ فَهُوَ أَدْنَىٰ مِنَ الْبَهَائِمِ،

در حدیث آمد کہ یزدان میبد . خلق عالم را سه گونه آفرید
يك گروه را جمله عقل و علم و جود . آن فرشتهست او نداند جز سجود
نیست اندر غنُصُرش حرص و هوا . نور مُطَلَقِ زند از عشق خدا
۱۵۰۰ يك گروه دیگر از دانش نبی . همچو حیوان از علف در فریبی
او نبیند جز کہ اِصْطَبَل و علف . از شفاوت غافلست و انرا شرف
این رسوم هست آدمی زاد و بشر . نیم او زافرشته و نیمش خر
نیم خر خود مایل سُفلی بود . نیم دیگر مایل عُلّی بود

(۱۴۹۲) Suppl. in marg. B.

(۱۴۹۶) A خود بدان A. تند حرون A. حرص و before Bul. om. (۱۴۹۳)

Heading: K ومن غلبت شهوته عقله. (۱۴۹۹) B با عشق خدا.

از فرشته نیم او نیمش خر Bul. (۱۵۰۲) . غافلست او از شرف Bul. (۱۵۰۱)

(۱۵۰۴) Bul. علوی for عُلّی and so corr. in A by a later hand.

۱۵۳۵ يك دم ار مجنون زخود غافل بُدی . ناقه گردیدی و واپس آمدی
 عشق و سودا چونك پُر بودش بدن . می نمودش چاره از بی خود شدن
 آنك او باشد مُراقب غفل بود . غفل را سودای لیلی در رُبود
 ليك ناقه بس مراقب بود و چُست . چون بدیدی او مَهارِ خویش سست
 فهم کردی زُو که غافل گشت و دنگ . زُو سپس کردی بکره بی درنگ
 ۱۵۴۰ چون بخود باز آمدی دیدی زجا . کو سپس رفتست بس فرسنگها
 در سه روزه ره بدین احوالها . ماند مجنون در تردّد سالها
 گفت ای ناقه چو هر دو عاشقیم . ما دو ضد پس همَرِ نالایبیم
 نیستت بر وفقِ من مهر و مَهار . ضرر باید از تو صحت اختیار
 این دو همره همدگر را راه زن . گمراه آن جان کو فرو ناید زتن
 ۱۵۴۵ جان زنجیرِ عرش اندر فاقه . تن ز عشقِ خار بُن چون ناقه
 جان گشاید سوی بالا بالها . در زده تن در زمین چنگالها
 تا تو با من باشی ای مرده و طُن . پس زلیلی دُور ماند جانِ من
 روزگارم رفت زین گونِ حالها . همچو تبه و قومِ موسی سالها
 خطوتی بود این ره تا وصال . ماند ام در ره زشتت شصت سال
 ۱۵۵۰ راه نزدیک و بهاندم سخت دیر . سیر گشتم زین سواری سیر سیر
 سَرنگون خود را زاندر در فگد . گفت سوزیدم زغم تا چند چند
 تنگ شد بر وی بیابانِ فراخ . خوشتن افگند اندر سنگلاخ
 آنچنان افگند خود را سخت زیر . که مُحَلَّل گشت جسمِ آن دلیر
 چون چنان افگند خود را سوی پست . از قضا آن لحظه پایش هم شکست
 ۱۵۵۵ پای را بر بست گفنا گو شوم . در خَم چو گانش غلطان می روم

(۱۵۴۵) B غافل شدی .

. که سپس A (۱۵۴۰)

. بر زمین B (۱۵۴۶)

. و گفنا H (۱۵۵۵)

(۱۵۴۶) AB Bul. پر بودش بدن .

. بد این احوالها B. دو سه روزه Bul. (۱۵۴۱)

. بس زلیلی HK (۱۵۴۷)

یفظه آمد نوم حیوانی نماند . انعکاسِ حَسِّ خود از لَوْح خواند
 ۱۰۲۵ همچو حَسِّ آنک خوابِ او را رُبود . چون شد او بیدار عکسیت نمود
 لاجرم اسفل بود امر سافلین . ترکِ او کن لَا أُحِبُّ إِلَّا قِلِّین

در تفسیر این آیت که وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَتْهُمْ
 رِجْسًا وَقَوْلُهُ يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا،

زآنک استعدادِ تبدیل و نَبَرْد . بودش از پستی و آنرا قَوْتُ کرد
 باز حیوان را چو استعداد نیست . عُذْرِ او اندر بهیسی روشنیست
 زو چو استعداد شد کَانَ رَهْبَرست . هر غذایی کو خورد مغزِ خست
 ۱۰۲۰ گر بِلَاذَر خورد او افیون شود . سکنه و بی عقلیش افزون شود
 مانند یلک قسم دگر اندر جهاد . نیم حیوان نیم حَسِّ با رِشاد
 روز و شب در جنگ و اندر کش مکش . کرده چالیش آخرش با اولش

چالیش عقل با نفس همچون تنازع مجنون با ناقه، میل مجنون
 سوی حُرّه میل ناقه واپس سوی کُرّه، چنانک گفت مجنون
 هَوَى نَافَتَى خَلْفَى وَقُدَّائِیَ الْهَوَى . وَإِنِّی وَإِسَامَا لَمْخْتَلِفَانِ

همچو مجنون اند و چون ناقهش یقین . می کشد آن پیش و این واپس بکین
 مَبْلِکِ مجنون پیشِ آن لَیْلِ روان . مَبْلِکِ ناقه پس پی کُرّه دوان

چونک شد بیدار B (۱۰۲۵)

Heading: Bul. رجسا الی رجهم.

اولش با آخرش K (۱۰۲۲) . غذایی AB Bul. (۱۰۲۹)

Heading: Bul. هوی نافتی AG . مجنون گفت.

پی طفلش دوان K . سوی کُرّه B (۱۰۲۴) . واپس یقین B . نافتش Bul. (۱۰۲۴)

چون جوالی بس گرافی می‌بری . زان نباید کم که در وی بنگری
 ۱۰۷۵ که چه داری در جوال از تلخ و خوش . گر می‌ارزد کشیدن را بکش
 ورنه خالی کن جوال را ز سنگ . باز خر خود را ازین بیگار و ننگ
 در جوال آن کن که می‌باید کشید . سوی سلطانان و شاهان رشید

حکایت آن فقیه با دستار بزرگ و آنک بر بود دستارش و بانگ
 می‌زد کی باز کن ببین که چه می‌بری آنگه ببر،

يك فقیهی ژندها در چیه بود . در عمامه خویش در پیچیده بود
 تا شود زفت و نماید آن عظیم . چون در آید سوی محفل در حطیم
 ۱۰۷۸ ژندها از جامها پیراسته . ظاهر را دستار از آن آراسته
 ظاهر دستار چون حله بهشت . چون منافق اندرون رسوا و زشت
 پاره پاره دلخ و پنبه و پوستین . در درون آن عمامه بد دفین
 روی سوسه مدرسه کرده صبوح . تا بدین ناموس یابد او فتوح
 در ره تاریک مردی جامه‌کن . منتظر استاده بود از بهر فن
 ۱۰۸۰ در ربود او از سرش دستار را . پس دیوان شد تا بسازد کار را
 پس فقیهش بانگ بر زد کای پسر . باز کن دستار را آنگه ببر
 این چنین که چار پره می‌بری . باز کن آن هدیه را که می‌بری
 باز کن آنرا بدست خود بمال . آنگهان خواهی ببر کردم حلال

(۱۰۷۶) ABHK جوال . (۱۰۷۶) G بیگار , and so K.

Heading: B آنگه بر ترا حلال .

(۱۰۷۸) A ژند . ABH دزدیه بود , corr. in marg. BH.

(۱۰۸۰) Bul. ظاهر دستار . (۱۰۸۲) Bul. پنبه پوستین .

(۱۰۸۲) Bul. کردی . G صبوح , as in text.

(۱۰۸۴) Bul. مرد . B منتظر از بهر فن .

(۱۰۸۸) Bul. آنگهان .

زین کند نفرین حکیم خوش دهن . بر سواری کو فرو نآید زتن
 عشقِ مولی گم از لیلی بود . گوی گشتن بهر او اولی بود
 کوی شو می گرد بر پهلوی صدق . غلط غلطان در خمِ چوگانِ عشق
 کین سفر زین پس بود جذبِ خدا . و آن سفر بر نافه باشد سیرِ ما
 ۱۵۶۰ این چنین سیرِ مستحق زرجس . کانِ فروز از اجتهادِ چن و انس
 این چنین جذبِ نیست فی هر جذبِ عام . که نهادش فضل احمد و السلام

نوشتن آن غلام قصه شکایت نقصان اجرای سوی پادشاه،

قصه کوتاه کن برای آن غلام . که سوی شه بر نوشتست او پیام
 قصه پر جنگ و پُر هستی و کین . می فرستد پیشِ شاه نازنین
 کالبد نامه است اندر وی نگر . هست لایق شاه را آنگه بپر
 ۱۵۶۵ گوشه رو نامه را بگشا بخوان . بین که حرفش هست در خوردِ شهان
 گر نباشد در خور آنرا پاره کن . نامه دیگر نویس و چاره کن
 لیک فتح نامه تن زبِ مدان . ورنه هر کس سیرِ دل دیدی عیان
 نامه بگشادن چه دشوارست و صعب . کارِ مردانست نه طفلانِ کعب
 جمله بر فهرست قانع گشته ایم . ز آنک در حرص و هوا آغشته ایم
 ۱۵۷۰ باشد آن فهرست دایِ عامه را . تا چنان دانند متنِ نامه را
 باز کن سرنامه را گردن متاب . زین سخن و الله اعلم بالصواب
 هست آن عنوان جو اقرار زبان . متنِ نامه سینه را کن امتحان
 که موافق هست با اقرار تو . تا منافق وار نبود کارِ تو

که فرو . Bul. حکیم خوش سخن (۱۵۵۶)

(۱۵۶۱) G with *idafat* فضل

Heading: Bul. قصه نوشتن آن غلام . B. سوی شاه .

نیشست . Bul. که سوی سلطان نیشست B (۱۵۶۲)

(۱۵۶۷) ABH Bul. زبِ مدان . (۱۵۶۸) Bul. لعب طفلان

حیدری کاندَر صفِ شیران رود . آخر او مغلوبِ موئی می‌شود
 طبعِ تیز، دوربینِ مُختَرِف . چون خر، پیرش بینِ آخرِ خَرَف
 زلفِ جعدِ مُشکبار، عقلِ بَر . آخرِا چون مُر زشتِ خَنگَرِ خَر
 خوش بینِ کُوش زاولِ باگشاد . و آخرِ آن رُسواییش بین و فساد
 ۱۶۱۰ زانک او بنمود پیدا دمارا . پیشِ تو برگند سَلتِ خامرا
 پس مگو دنیا بتزویرم فریفت . ورنه عقلِ من زدامش می‌گرخت
 طوقِ زرین و حمایلِ بینِ هله . غلّ و زنجیری شدست و سلسله
 همچنین هر جزوِ عالمِ می‌ثمر . اول و آخر در آرش در نظر
 هرکه آخِرین‌تر او مسعودتر . هرکه آخِرین‌تر او مطرودتر
 ۱۶۱۵ رُویِ هر یک چون مهِ فاخر بین . چونکِ اول دیده شد آخر بین
 تا نباشی همچو ابلیسِ اعورم . نیم بسند نیم نی چون ابتری
 دید طینِ آدم و دینش ندید . این جهان دید آن جهان‌ینش ندید
 فضلِ مردان بر زنانِ ای بُو شجاع . نیست بهر قوت و کسب و ضیاع
 ورنه شیر و پیل را بر آدمی . فضلِ بودی بهر قوتِ ای عَمی
 ۱۶۲۰ فضلِ مردان بر زنِ ای حالی‌پرست . زان بود که مرد پایان‌ین‌ترست
 مرد کاندَر عاقبتِ یمنی خست . او زاهلِ عاقبتِ چون زنِ کست
 از جهانِ دو بانگِ می‌آید بضد . تا کدامین را تو باشی مستعد
 آن یکی بانگش نُشورِ اتفیا . و آن یکی بانگش فریبِ اشفیا
 من شکوفه‌خارم ای خوش‌گرم‌دار . گل بریزد من بمانم شاخ‌خار

GH with *iqāfat*. خنک. Bul. ذنب. AHK. دنب زشت. BK Bul. آخر آن چون. (۱۶۰۸)

شد آخر سلسله. Bul. زرین حمایل. A (۱۶۱۲)

ABHK Bul. in the second hemistich مبعودتر, which is given in marg. (۱۶۱۴)

G as a variant. K has مطرودتر as a correction.

AH کسب ضیاع. (۱۶۱۸)

B او زمرد عاقبت, corr. in marg. (۱۶۲۱)

B in the second hemistich و آن دگر بانگش. (۱۶۲۲)

چونك بازش كرد آنك ی گریخت . صد هزاران ژنه اندر ره بریخت
 ۱۵۹۰ زان عمامه زفت نابایست او . ماند يك گز كهنه در دست او
 بر زمین زد خرقه را کای بی عیار . زین دغل مارا بر آوردی زکار

نصیحت دنیا اهل دنیا را بزبان حال و بی وفایی خود را
 نمودن ب وفا طمع دارندگان ازو،

گفت بنمودم دغل لیکن ترا . امر نصیحت باز گفتم ماجرا
 همچنین دنیا اگر چه خوش شگفت . بانگ زد هم بی وفایی خویش گفت
 اندرین کون و فساد ای استاد . آن دغل کون و نصیحت آن فساد
 ۱۵۹۵ کون می گوید بیا من خوش بیم . و آن فسادش گفته رو من لا شئ ام
 ای زخوف بهاران لب گزان . بنگران سردی و زردی خزان
 روز دیدی طلعت خورشید خوب . مرگ را باد کن وقت غروب
 بدر را دیدی برین خوش چار طاق . حسرتش را هم بین اندر محاق
 کودکی از حسن شد مولای خلق . بعد فردا شد خرف رسوای خلق
 ۱۶۰۰ گرتن سمین تنان کردت شکار . بعد پیری بین تنی چون پنبه زار
 ای بدیه لونهای چرب خیز . فضله آنرا بین در آب ریز
 مر خبت را گو که آن خویت گو . بر طبق آن ذوق و آن نفزی و بو
 گوید او آن دانه بد من دام آن . چون شدی تو صید شد دانه نهان
 بس انامیل رشك استادان شد . در صناعت عاقبت لرزان شد
 ۱۶۰۵ نرگس چشم خمار همچو جان . آخر آغوش بین و آب از وی چکان

Heading: A طمع آرندگان .

(۱۵۹۲) In Bul. this verse precedes the Heading.

(۱۵۹۲) ABHK Bul. بانگ م زد . خود بگفت B .

(۱۶۰۴) B استادان بُه .

بیان آنک عارف را غذایست از نور حق کی اَبیتُ عِنْدَ
رَبِّی یُطْعِمُنِی وَیَسْقِیْنِی وَقَوْلُهُ الْجُوعُ طَعَامُ اللَّهِ بُحْبُی بِهِ اَبْدَانُ
الصَّدِّیقِینِ اِی فِی الْجُوعِ یَصِلُ طَعَامُ اللَّهِ؛

زآنک هرگز به مادر رود . تا بدان جنینش پیدا شود
آدمی را شیر از سینه رسد . شیرِ خرا از نِیمِ زیرینه رسد
عدل قناست و قنمت کرد نیست . این عجب که جبرنی و ظلم نیست
جبر بودی کی پشیمانی بدی . ظلم بودی کی نگهبانی بدی
روز آخر شد سقی فردا بود . رازِ مارا روز کی گنجای بود ۱۶۴۵
ای بکرده اعتماد وائی . بر دم و بر چاپلوس فاسقی
قُبّه بر ساختنی از حباب . آخر آن خیمهست بس واهی طناب
زرق چون برقست و اندر نور آن . راه نتوانند دیدن ره روان
این جهان و اهل او بی حاصلند . هر دو اندر بی وفایی یک دلند
زاده دنیا چو دنیا بی وفاست . گرچه رو آرد بتو آن رُو قناست ۱۶۵۰
اهل آن عالم چو آن عالم زیر . تا ابد در عهد و پیمان مُشتمر
خود دو پیغمبر بهم کی ضد شدند . معجزات از همدگر کی بستند
کی شود پُرمردم مَبوّه آن جهان . شادی عقلی نگردد اندهان
نفس بی عهدست زان رُو کشتنیست . او دنی و قبله گاه او دنیست
نفسهارا لایق است این انجمن . مُرده را در خور بود گور و کفن ۱۶۵۵

Heading: A om. و before قوله.

(۱۶۴۱) AH مادر دود . (۱۶۴۲) A om. و before قنمت . B. عجب .

(۱۶۴۸) B om. و . B. شروان .

(۱۶۵۲) ABK همدیگر . A. پیغامبر .

(۱۶۵۳) A شادی عقلی . BK. شاد عقلی نکردند .

۱۶۳۵ بانگِ اشگوفش که اینک گل فروش . بانگِ خارِ او که سوی ما مکوش
 این پذیرفتی بماندی زان دگر . که مُحِبِّ از ضدِّ محبوبست گر
 آن یکی بانگِ این که اینک حاضرم . بانگِ دیگر بنگر اندر آخرم
 حاضری ام هست چون مکر و کمین . نقشِ آخر زاینهٔ اولِ بین
 چون یکی زین دو جوال اندر شدی . آن دگرا ضدِّ و نادرخور شدی
 ۱۶۳۶ ای خنک آن کو زاوَل آن شنید . کش غفول و مَسَّعِ مردان شنید
 خانه خالی یافت و جارا او گرفت . غیرِ آتش کُز نماید یا شِگفت
 کوزهٔ نَوَ کُز بخود بولی کشید . آن خبِّ را آب نتواند بُرید
 در جهان هر چیز چیزی می کشد . کفر کافر را و مُرشد را رُشد
 کُهرِ بام هست و مغناطیس هست . تا تو آهن یا گهی آبی بشت
 ۱۶۳۷ بُرد مغناطیست از تو آهنی . ور گهی بر کهرِ باری تنی
 آن یکی چون نیست با آخیار یار . لاجرم شد پهلوی فُجار جَار
 هست موسی پیشِ قِبْطی بس ذمیم . هست هامان پیشِ سِبْطی بس رجم
 جانِ هامان جاذبِ قِبْطی شد . جانِ موسی طالبِ سِبْطی شد
 معدِّ خر که کشد در اجذاب . معدِّ آدم جَذوبِ گندم آب
 ۱۶۴۰ گر تو نشانی کسی را از ظلام . بنگر اورا گوش سازیدست امام

مَسَّع K . مَسَّع G (۱۶۳۰)

و . Bul. om. (۱۶۳۱)

مغناطیس . ABH Bul. (۱۶۴۱)

مغناطیس از تو . Bul. مغناطیست ABH (۱۶۳۵)

و آن یکی A (۱۶۳۶)

جاذبِ سِبْطی . BH Bul. جاذبِ سِبْطی , corr. in marg. H. (۱۶۳۸)

اورا که اوش AH (۱۶۴۰)

گرچه چون دریا بر آوردند کف . موسیٰ تو غالب آئی لا تَخَفَ
 بود اندر عهدِ خود سحر افتخار . چون عصا شد مار آنها گشت عار
 هر کسی را دعویٰ حُسْن و نَمَک . سنگِ مرگ آمد نیکه‌ها را بِحَمَک ۱۶۷۵
 سحر رفت و معجزهٔ موسیٰ گذشت . هر دورا از بام بود افتاد طشت
 بانگِ طشتِ سحر جز لعنت چه ماند . بانگِ طشتِ دین بجز رفعت چه ماند
 چون بِحَمَک پنهان شدست از مرد وزن . در صف آ ای قَلْب و اکنون لاف زن
 وقتِ لافست بِحَمَک چون غایبست . می‌برندت از عزیزِ دست دست
 قلب می‌گوید زَنخوت هر دَمَم . ای زرِ خالص من از تو گئی کَمَم
 زر می‌گوید بلی ای خواجه‌تاش . لیک می‌آید بِحَمَک آماده باش ۱۶۸۰
 مرگِ تن هدیه‌ست بر اصحابِ راز . زرِ خالص را چه نقصانست گاز
 قلب اگر در خویش آخرین بُدی . آن سیه کآخِر شد او اوّل شدی
 چون شدی اوّل سیه اندر لقا . دُور بودی از نفاق و از شفا
 کیمیای فضل را طالب بُدی . عقلِ او بر زرقِ او غالب بُدی
 چون شکسته دل شدی از حالِ خویش . جابرِ اشکستان دیدی بپیش ۱۶۸۵
 عاقبت را دید و او اشکته شد . از شکسته بند در دم بسته شد
 فضلِ مسهارا سوی اکسیر راند . آن زَرّاندود از کرمر محروم ماند
 ای زَرّاندوده مکن دعویٰ بین . که نهاند مُشریت اعمیٰ چنین
 نورِ مَحْشَر چششان بینا کند . چشم‌بندی ترا رُسا کند
 بنگر آنها را که آخر دیده‌اند . حسرتِ جانها و رشکِ دیده‌اند ۱۶۹۰

گشت خار A (۱۶۷۲)

معجز A (۱۶۷۵). علها را بحمک A (۱۶۷۴)

in both hemistichs چه ماند for نماید B (۱۶۷۶)

قلب و after . K Bul. om. آ. om. A در صف آ. B (۱۶۷۷)

عاقبت را دید A (۱۶۸۶)

حسرتِ جانها A . سر فاند زاصل سر بیریک اند B in the second hemistich (۱۶۹۰)

نفس اگرچه زیرکست و خُرده‌دان . قبله‌اش دنیاست اورا مُرده دان
 آبِ وَحی حق بدین مُرده رسید . شد زخاکِ مُرده زنده پدید
 تا نیاید وَحی تو غرّه مباش . تو بدان گُلگونه طالِ بَقاش
 بانگ و صیتی جو که آن خامل نشد . تابِ خورشیدی که آن آفل نشد
 ۱۶۶۰ آن هنرهای دقیق و قال و قیل . قومِ فرعون‌اند اجل چون آبِ نیل
 رونق و طاق و طُرنب و سحرشان . گرچه خلفانرا کُشد گردن کُشان
 سحرهای ساحران دان جمله‌را . مرگِ چوبی دان که آن گشت ازدها
 جادوهارا همه یک لقمه کرد . یک جهان پُرشب بُد آنرا صُبح خورد
 نور از آن خوردن نشد افزون و بیش . بل همان سانسِت کو بودست پیش
 ۱۶۶۵ در اثر افزون شد و در ذات فی . ذات‌را افزونی و آفات فی
 حق زایجاد جهان افزون نشد . آنچِ اَوّل آن نبود اکنون نشد
 لیک افزون گشت اثر زایجاد خلق . در میانِ این دو افزونیست فرق
 هست افزونی اثرِ اِظهارِ او . تا پدید آید صفات و کارِ او
 هست افزونی . هر ذاتی دلیل . کو بود حادث بعثتها علیل

تفسیر اَوْجَسَ فی نَفْسِهِ خِيفَةً مُوسَى قُلْنَا لَا تَخَفْ اِنَّكَ
 اَنْتَ الْاَعْلٰی،

۱۶۷۰ گفت موسی سحر هر حیران‌کنیست . چون کم کین خلق را تمییز نیست
 گفت حق تمییز را پیدا کنم . غفلِ بی‌تمییز را بینا کنم

آن for این A (۱۶۶۰) . وَحی G (۱۶۵۸) . و اورا AH (۱۶۵۶)

سحرشان و before طاق and before سحرشان Bul. om. و before A om. (۱۶۶۱)

شد ازدها Bul. ABHK (۱۶۶۲) . A om. (۱۶۶۳) . A om. (۱۶۶۴)

G gives انبات in marg. as a variant. آفات for انبات B (۱۶۶۵)

کی بود A (۱۶۶۶) . در میان هر دو B . گشت از ایجاد A (۱۶۶۷)

Heading: K Bul. فاعلها.

۱۷۰۵ بودشان تمییز کآن مظهر کند. لبك حرص و آز کور و گر کند
 کورئ کوران زرخت دُور نیست. کورئ حرص است کآن معذور نیست
 چارمبغ شه زرخت دُور نی. چارمبغ حامدی مغفور نی
 ماهیا آخر رنگر منگر بشت. بدگلوی چشم آخرینت بست
 با دو دید اول و آخر بین. هین مباش اغور جو ابلیس لعین
 ۱۷۱۰ اغور آن باشد که حالی دید و بس. چون بهام بی خبر از بازپس
 چون دو چشم گاو در جُرم تلف. همچو يك چشمست رکش نبود شرف
 نصف قیمت ارزد آن دو چشم او. که دو چشم راست مسند چشم تو
 ور گئی يك چشم آدمزاده. نصف قیمت لایفت از جاده
 زانك چشم آدمی تنها بخود. بی دو چشم یار کاری می کند
 ۱۷۱۵ چشم خر چون اولش بی آخرست. گردو چشم هست حُکش اغورست
 این سخن پایان ندارد وآن خفیف. می نویسد رفعه در طمع رغیف

بقیه قصه نوشتن آن غلام رفعه بطلب اجری،

رفت پیش از نامه پیش مطبخی. کاه بخیل از مطبخ شاه سخی
 دُور ازو وز همت او کین قدر. از جریام آیدش اندر نظر
 گفت بهر مصلحت فرموده است. نه برای بخل و نه تنگی دست

(۱۷۰۶) B in the second hemistich: چارمبغ حامدی مغفور نیست.

(۱۷۰۷) B om. Bul. نیست for bis.

(۱۷۰۸) Bul. آخر نکو بنگر بشت. BHK.

(۱۷۱۰) A کی حالی. Bul. از پیش و پس.

(۱۷۱۲) ABHK ربع قیمت.

(۱۷۱۳) ABHK Bul. نصف قیمت لازمست.

Heading: G om. قصه.

(۱۷۱۷) AB Bul. نزد مطبخی.

بَنگر آنهارا که حالی دیده‌اند . سَر فاسد زاصل سَر پیریدانند
پیشِ حالی‌بین که در جهلست و شک . صبح صادق صبحِ کاذب هر دو یک
صبحِ کاذب صد هزاران کاروان . داد بر بادِ هلاکت ای جوان
نیست نقدے کش غلطانداز نیست . وای آن جان کشِ محک و گاز نیست

زجر مدعی از دعوی و امر کردن اورا بتابعت،

۱۶۹۵ بو مُسَلِّم گفت خود من احمد . دینِ احمدرا بفنِ برهر زدم
بو مُسَلِّم را بگو کم کن بَطَر . غَرّهٔ اوّل مشو آخر نگر
این قلاوژی مکن از حرصِ جمع . پَسِ رَوی کن تا رود در پیشِ شمع
شمعِ مفسدرا نماید همچو ماه . کین طرف دانست یا خود دامگاه
گر بخوای ور نخواستی با چراغ . دید گردد نقشِ باز و نقشِ زاغ
۱۷۰۰ ورنه این زاغان دغل افروختند . بانگِ بازان سپید آموختند
بانگِ هدمدگر بیاموزد فتی . رازِ هدمد کو و پیغامِ سبا
بانگِ بر رُسته زبر بسته بدان . تاجِ شاهانرا ز تاجِ هدمدان
حرفِ درویشان و نکتهٔ عارفان . بسته‌اند این بی‌حیایان بر زبان
هر هلاکِ اُمّتِ پیشین که بود . زآنکِ چنَدل را گمان بردند عود

(۱۶۹۱) B om. G زاصل سَر پیریدانند as in text. H زاصل with *idāfat*.

(۱۶۹۲) AH داده .

Heading: Bul. تابعت انبیا و اولیا .

(۱۶۹۵) AH Bul. من خود احمد . A Bul. برهم زخم .

(۱۶۹۶) H in the second hemistich: هل تو اوّل لعنت آخر نگر , and so A, which has لعنت و آخر . AH give the reading of the text in marg.

(۱۶۹۷) B هین قلاوژی . The reading of A is uncertain.

(۱۶۹۹) B و شکل زاغ . In A vv. ۱۶۹۹ and ۱۷۰۰ follow vv. ۱۷۰۱ and ۱۷۰۲, but the error is indicated in marg.

(۱۷۰۴) GH چنَدل as in text. The other MSS. and Bul. have چنَدل .

حکایت آن مدّاح کی از جهت ناموس شکر ممدوح می‌کرد و
بوی اندوه و غم اندورن او و خلافت دلق ظاهر او می‌نمود که
آن شکرها لافست و دروغ،

آن یکی با دلق آمد از عراق . باز پرسیدند یاران از فراق
۱۷۴۰ گفت آری بُد فراقِ اِلّا سَفر . بود بر من بس مبارک مُژده‌ور
که خلیفه داد که خلعت مرا . که قرینش باد صد مدح و ثنا
شکرها و مدحها بر می‌شمرد . تا که شکر از حدّ و اندازه بُبرد
پس بگفتندش که احوالِ نژند . بر دروغ تو گواهی می‌دهند
تن برهنه سر برهنه سوخته . شُکرا دزدیده یا آموخته
۱۷۴۵ کو نشانِ شکر و حمدِ میرِ تو . بر سر و بر پای بی‌توفیرِ تو
گر زبانت مدحِ آن شه می‌تند . هفت اندامت شکایت می‌کند
در بخای آن شه و سلطانِ جُود . مر ترا کفشی و شلوارِ نبود
گفت من ایشار کردم آنچه داد . میرِ تنصیری نکرد از افتقاد
بستدم جمله عطاها از امیر . بخش کردم برینم و بر فقیر
۱۷۵۰ مالِ دادم بستدم عمرِ دراز . در جزا زیرا که بودم پالک‌باز
پس بگفتندش مبارک مال رفت . چیست اندر باطنت این دودِ نَفْت
صد کراهِت در درونِ تو چو خار . گی بود آنکه نشانِ ابشار
کو نشانِ عشق و ایشار و رضا . گر درستست آنچه گفتم ما مَضی
خود گرفتم مالِ گم شد مَیلِ کو . سَیَلِ اگر بگذشت جای سَیَلِ کو
۱۷۵۵ چشمِ تو گر بُد سیاه و جان‌فزا . گر نهاند او جان‌فزا ازرق چرا

Heading: A om. ناموس شکر. AB شکرها.

تنصیری کد (۱۷۴۸) A. شکرها و حمدها. K Bul. (۱۷۴۲)

این دود نَفْت H. این دود و نَفْت. AB Bul. (۱۷۵۱)

۱۷۲۰ گنت دهلیزیست والله این سخن . پیش شه خاکست هر زر کهن
 مطبخی ده گونه حُجَّت بر فراشت . او همه رد کرد از حرصی که داشت
 چون جری کم آمدش در وقت چاشت . زد بسی تشنِیع او سودی نداشت
 گنت فاصد یکنید اینها شما . گنت نه که بنه فرمانیم ما
 این مگیر از فرع این از اصل گیر . بر کان کم زن که از بازوست تیر
 ۱۷۲۵ مَا رَمِيتْ اِذْ رَمِيتْ ابتلاست . بر نبی کم نه گنه کان از خداست
 آب از سر تیره است ای خیره خشم . بیشتر بنگر یکی بگشای چشم
 شد زخشم و غم درون بفعه . سوی شه بنوشت خشمین رفعه
 اندر آن رفعه ثنای شاه گنت . گوهر جود و سخای شاه سفت
 کای زبخر و ابر افزون کف تو . در قضای حاجت حاجات جو
 ۱۷۳۰ زانک ابر آنچه دهد گریان دهد . کف تو خندان پیایی خوان نهد
 ظاهر رفعه اگرچه مدح بود . بوی خشم از مدح اثرها و نبود
 زان همه کار تو بی نورست و زشت . که تو دوری دور از نور سرشت
 رونق کار خسان کاسد شود . همچو میوه تازه زو فاسد شود
 رونق دنیا بر آرد زو کساد . زانک هست از عالم گون و فساد
 ۱۷۳۵ خوش نگردد از مدحی سینها . چونک در مداح باشد کینها
 ای دل از کین و کراحت پاک شو . وانگهان الحمد خوان چالاک شو
 بر زبان الحمد و اکرام درون . از زبان تلیس باشد یا فسون
 وانگهان گفته خدا که ننگرم . من بظاهر من بیاطن ناظرم

۱۷۲۰) Bul. خود for م.

۱۷۲۱) Bul. صد گونه.

۱۷۲۲) B تشنِیع و آن سودی.

۱۷۲۴) A و این از اصل.

۱۷۲۶) A آب از سر خیره است ای تیره خشم.

۱۷۳۰) A دمامد خوان نهد. آنچه دهد.

۱۷۳۸) B بیاطن بنگرم. سوی ظاهر من.

گلشگر خوردم هی گویی و بُوی . می زند از سیر که یافه مگو
 هست دل مانده خانه کلان . خانه دل را نهان همایگان
 از شکاف روزن و دیوارها . مطلع گردند بر اسرارها
 از شکاف که ندارد هیچ و هم . صاحب خانه و ندارد هیچ سهم
 ۱۷۸۰ از بُی بر خوان که دیو و قوم او . می برند از حال انسی خفته بو
 از ره که انس از آن آگاه نیست . ز آنک زین محسوس و زین آشیاء نیست
 در میان ناقدان زرقی متن . با محک ای قلب دُون لافی مزین
 مریحک را ره بود در نقد و قلب . که خدایش کرد امیر جسم و قلب
 چون شیاطین بنا غلیظهای خویش . واقفند از سیر ما و فکر و کیش
 ۱۷۸۵ مسلکی دارند دزدیده درون . ما ز زردیهای ایشان سرنگون
 دم بدم خط و زیانی می کنند . صاحب نقب و شکاف روزنند
 پس چرا جانهای روشن در جهان . بی خبر باشند امر حال نهان
 در سرایت کمتر از دیوان شدند . روحها که خیمه بر گردون زدند
 دیو دزدانه سوی گردون رود . از شهاب مخرق او مطعون شود
 ۱۷۹۰ سرنگون از چرخ زیر افتد چنان . که شفی در جنگ از زخم ستان
 آن زرنک روحهای دلپسند . از فلکشان سرنگون می افکنند
 تو اگر شلی و لنگ و کور و کر . این گمان بر روحهای مه مبر
 شرم دار و لاف کم زن جان مکن . که بسی جاسوس هست آن سوی تن

که یافه . Bul. کای یافه (۱۷۷۶)

و . AB Bul. om. سهم and و هم . B transposes (۱۷۷۶)

بر محک . Bul. (۱۷۸۲)

در . and so B originally. In H و is suppl. above. K در . AH (۱۷۸۴)
 and so corr. in B. K Bul. جلب و جزر و جلب . and so B in marg. سر قلب

و روزنند . Bul. (۱۷۸۶)

کو نشان پاک بازے اے تُرُش . بُوی لاف کُز هی آید خُمُش
 صد نشان باشد درون ایثارا . صد علامت هست نیکو کارا
 مال در ایثار اگر گردد تلف . در درون صد زندگی آید خَلَف
 در زمین حق زراعت کردنی . نخمهای پاک آنگه دخل فی
 ۱۷۶۰ گر نرُوید خُوشه از روضاتِ هُو . پس چه واسع باشد اَرْضُ الله بگو
 چونک این ارض فنا فی ربِّع نیست . چون بود اَرْضُ الله آن مُستَوْسَعِبست
 این زمین را ربِّع او خود بی حدست . دانۀ را کمترین خود هفتصدست
 حمد گنتی کو نشان حامِدون . نه برونست هست اثر نه اندرون
 حمدِ عارف مر خدارا راست . که گواه حمد او شد پا و دست
 ۱۷۶۵ از چه تاریک جَمِش بر کشید . وز تک زندانِ دنیااش خرید
 اطلَسِ تقوی و نومِ مُؤَلَّف . آیتِ حمدست اورا بر کَتِف
 و ارمیه از جهان عاریه . ساکن گلزار و عینِ جَارِیه
 بر سرِ سِرِّ سِرِّ عالی همنش . مجلس و جا و مقام و رُتَبش
 مَقْعَدِ صَدَقِی که صدیقان درو . جمله سرسبزند و شاد و تازه رُو
 ۱۷۷۰ حمدشان چون حمدِ گلشن از بهار . صد نشانی دارد و صد گیر و دار
 بر بهارش چشمه و نخل و گیاه . و آن گلستان و نگارستان گواه
 شاهدِ شاهد هزاران هر طرف . در گواهی همچو گوهر بر صدف
 بُوی سِرِّ بَد بیاید از دَمَت . وز سِر و رُو تابد ای لافی غَمَت
 بُویشناسانند حاذق در مُصاف . تو بچلّدی های هُو کم کن گزاف
 ۱۷۷۵ تو ملاف از مُشک کآن بُوی پیاز . از کَر تو می کند مَکشوف راز

و آنگه . AB Bul. (۱۷۵۹) . واسع آمد Bul. (۱۷۶۰)

هفتصدست . AHK (۱۷۶۲) . تقوی زبور A (۱۷۶۶)

در صدف Bul. (۱۷۷۲) . و صدیقان A (۱۷۶۴) . جای . Bul. (۱۷۶۸)

ABH Bul. (۱۷۷۴) . های و هُو . In K و is suppl. below.

G مَکشوف with *iqāfat*. (۱۷۷۵)

روزے آن سلطانِ تقوی میگذشت . با مریدان جانبِ صحرا و دشت
 بوی خوش آمد مر اورا ناگهان . در سوادِ ری زسوی خارقان
 ۱۸۰۵ هم بد آنجا ناله مشتاق کرد . بسوےرا از باد استنشاق کرد
 بسوی خوش را عاشقانه میکشید . جان او از باد باده میچشید
 کوزه کو انرا بخوابه پُر بُود . چون عرق بر ظاهرش پیدا شود
 آن زسردی هوا آبی شدست . از درونِ کوزه نم بیرون نجست
 بادِ بوی آور مرورا آب گشت . آب هر اورا شرابِ ناب گشت
 ۱۸۱- چون درو آثارِ مستی شد پدید . یک مُرید اورا از آن دم بر رسید
 پس پیرسیدش که این احوالِ خوش . که برونست از حجابِ پنج و شش
 گاه سرخ و گاه زرد و گاه سپید . می شود رُویت چه حالت و نُوید
 می کشی بوی و بظاهر نیست گل . بی شک از غیبت و از گزارِ گل
 ای تو کامِ جانِ هر خودکامه . هر دم از غیبت پیام و نامه
 ۱۸۱۵ هر دی بعنوب وار از یوسنی . می رسد اندر مشامِ توشفا
 فطره بر ریز بر ما زان سو . شمه زان گلستان با ما بگو
 خو ندارم اے جمالِ مہرے . که لب ما خشک و تو تنها خوری
 ای فلکِ پیمایِ چست چست خیز . زانچ خوردی جرعه بر ما بریز
 میرِ مجلس نیست در دورانِ دگر . جز تو ای شه در حریفان در نگر
 ۱۸۲- کی توان نوشید این می زبردست . می یقین مر مردرا رُسوا گرسست
 بوی را پوشید و مکون کند . چشمِ مستِ خویشتن را چون کند

۱۸۰۴) GK خارقان . با مریدان بهر فرجه سوی دشت B (۱۸۰۴)

۱۸۰۷) B کوزه کان . م بر آنجا Bul. (۱۸۰۵)

۱۸۰۸) BH written زدست , آن زسردی باد آبی گشته است corr. in marg. H. A

۱۸۱۶) Suppl. in marg. B. نجست above

۱۸۱۷) A om. و . ۱۸۱۵) A Bul. شفی

۱۸۱۸) Bul. زانکه خوردی . ۱۸۲۰) A که توان

۱۸۲۱) B چشم مست و سرخ رویی چون کند

در یافتن طبیبان الهی امراض دین و دل را در سمای مرید
و بیگانه و لحن گفتار او و رنگ چشم او و بی این همه نیز از راه
دل کی انهم جَوَاسِیسُ الْقُلُوبِ فَجَالِسُوهُمْ بِالْإِصْدَقِ،

این طبیبان بدن دانش‌ورند. بر سقام تو ز تو واقف‌ترند
۱۷۹۵ تا ز قاروره می‌بینند حال. که ندانی تو از آن رُو اعتلال
هم زنبُض و هم ز رنگ و هم ز کم. بُو بَرند از تو بهر گونه سقم
پس طبیبان الهی در جهان. چون ندانند از تو بی گفت دهان
هم زنبُضت هم ز چشمت هم ز رنگ. صد سفر بینند در تو بی درنگ
این طبیبان نوآموزند خود. که بدین آیاتشان حاجت بُود
۱۸۰۰ کاملان از دُور نامت بشنوند. تا بقعر باد و بُودت در دوند
بلك پیش از زادن تو سالها. دیده باشند ترا با حالها

مژده دادن ابو یزید از زادن ابو الحسن خرقانی قدس الله
روحها پیش از سالها و نشان صورت او و سیرت او
يك بیک و نوشتن تاریخ‌نویسان آنرا جهت رصد،
آن شنیده‌ی داستان بایزید. که ز حال بُو اَحْسَن پیشین چه دید

Heading: ABHK Bul. امراض دل و دین را. A. لحن و گفتار. B. این همه علامت.

A om. نیز.

۱۷۹۷) AH بی گفت و دهان. ۱۷۹۹) B Bul. وین طبیبان.

در روند. AB Bul. تا بقعر تار و بُودت A ۱۸۰۰)

Heading: ABHK om. ابای یزید بسطای. Bul. ابای یزید. ABHK om. قدس الله روحها.

Bul. قدس الله سرها.

قدّ او و رنگ او و شکل او . يك يك وا گفت از گیسو و رُو
 جلّیه روح او را هم نمود . از صفات و از طریقه و جا و بود
 ۱۸۴۰ حلیّه تن همچو تن عاریتست . دل بر آن کم نه کی آن يك ساعتست
 حلیّه روح طبعی هر فناست . حلیّه آن جان طلب کآن بر سناست
 جسم او همچون چراغی بر زمین . نور او بالای سقف همتین
 آن شعاع آفتاب اندر وثاق . قُرضی او اندر چهارم چارطاق
 نقش گل در زیر بینی بهر لاغ . بوی گل بر سقف و ایوان دماغ
 ۱۸۴۵ مرد خفته در عدن دید قرق . عکس آن بر جسم افتاده عرق
 پیرهن در مصر رهن يك حریص . پُر شد کنعان زبوی آن قبیص
 بر نشستند آن زمان تاریخ را . از کباب آراستند آن سیخ را
 چون رسید آن وقت و آن تاریخ راست . زاده شد آن شاه و نژد ملک باخت
 از پس آن سالها آمد پدید . بو الحسن بعد وفات بایزید
 ۱۸۵۰ جمله خوهای او زامساک و جود . آن چنان آمد که آن شه گشته بود
 لوح محفوظست او را پیشوا . از چه محفوظست محفوظ از خطا
 نه نجومت و نه رملست و نه خواب . وخی حق والله اعلم بالصواب
 از پی روپوش عامه در بیان . وخی دل گویند آنرا صوفیان
 وخی دل گیرش که منظرگاه اوست . چون خطا باشد چو دل آگاه اوست
 ۱۸۵۵ مؤمنّا یَنْظُرُ یُنورُ الله شدی . از خطا و سهو این آمدی

قد او و رنگ او و شکل او . Bul. (۱۸۲۸)

ساعتست and عاریتست . AB Bul. (۱۸۴۰) . طریق B (۱۸۴۶)

و . A om. (۱۸۴۴) . این شعاع A (۱۸۴۳) . چشم او A (۱۸۴۲)

زادن ابو الحسن خرفانی بعد از : Bul. adds the Heading: (۱۸۴۷) After this verse

بایزید رحمه الله تعالی .

این نه نجبت . Bul. (۱۸۵۲)

روحی دل گویش B (۱۸۵۴) . روپوش عالم A (۱۸۵۳)

خود نه آن بویست این کاندِر جهان . صد هزاران پرده‌اش دارد نهان
 پُر شد از تیزئی او صحرا و دشت . دشت چه کر نه فلك هم در گذشت
 این سر خُم را بکَهگیل در مگیر . کین برهنه نیست خود پوشش پذیر
 ۱۸۲۵ لطف کن ای رازدانِ رازگو . آنچه بازب صید کردش بازگو
 گفت بوی بو العجب آمد بهن . همچنانک مرنبی را از بین
 که محمد گفت بردست صبا . امر بین می‌آیدم بوی خدا
 بوی رامین می‌رسد از جانِ ویس . بوی یزدان می‌رسد هر از اویس
 از اویس و از قرن بوی عجب . مرنبی را مست کرد و پُر طرب
 ۱۸۳۰ چون اویس از خویش فانی گشته بود . آن زمینی آسمانی گشته بود
 آن هلیله پروریده در شکر . چاشنی تلخیش نبود دگر
 آن هلیله رسته از ما و منی . نقش دارد از هلیله طعم فی
 این سخن پایان ندارد باز گرد . تا چه گفت از وخی غیب آن شیرمرد

قول رسول صلی الله علیه و سلم اِنِّی لَا جِدُ نَفْسَ الرَّحْمَنِ
 مِنْ قَبْلِ الْیَمَنِ

گفت زین سو بوی یاری می‌رسد . کاندَرین دِه شهر یاری می‌رسد
 ۱۸۳۵ بعد چندین سال می‌زاید شهری . می‌زند بر آسمانها خرگهی
 رُوش از گلزارِ حق گلگون بود . از من او اندر مقام افزون بود
 چیست نامش گفت نامش بوالحسن . حلیه‌اش را گفت زابرو و ذفن

دشت چه کر هفت گردون بر گذشت B (۱۸۲۴)

رازدان و رازگو Bul. (۱۸۲۵)

بویی ABH (۱۸۲۶)

از دست صبا B (۱۸۲۷)

ویس BG (۱۸۲۸)

مصطفی‌اراست مست کرد Bul. بویی AB. و ز قرن AH (۱۸۲۹)

بر زند ABH. می‌آید شهری A (۱۸۳۰)

گفت از چشم و دهن B. حلیه‌اش را گفت A (۱۸۳۷)

۱۸۷۵ دایه‌اش پنبه‌ست اوّل لیکِ اخیر. می‌رساند شعله‌ها او تا اثیر
 مرد اوّل بسته خواب و خورست. آخر الامر از ملایک برترست
 در پنبه و کبریتها. شعله و نورش بر آید بر سرها
 عالم تاریک روشن می‌کند. کُنه آهَن بسوزن می‌کند
 گرچه آتش نیز هر جسمانی است. نه زُروحست و نه از روحانی است
 ۱۸۸۰ جسم را نبود از آن عز بهره. جسم پیش بحر جان چون قطره
 جسم از جان روزافزون می‌شود. چون رود جان جسم بین چون می‌شود
 حدّ جِسمت یک دو گر خود بیش نیست. جان تو تا آسمان جَوّان گِیست
 تا بیغداد و سَمَرَقندای هَمای. روح را اندر تصوّر نیم گام
 دو درم سنگست پیه چشمتان. نور رُوحش تا عَنانِ آسمان
 ۱۸۸۵ نور بی این چشم می‌بیند بخواب. چشم بی این نور چه بود جز خراب
 جان ز ریش و سَلَمَت تن فارغست. لیک تن بی جان بود مُردار و پست
 بازنامه روح حیوانیست این. بیشتر رَو روح انسانی بین
 بگذر از انسان هم و از قال و قیل. تا لب دریای جان جبرئیل
 بعد از آنت جان احمد لب گردد. جبرئیل از بیم تو واپس خزد
 ۱۸۹۰ گوید ار آیم بقدر یک کان. من بسوی تو بسوزم در زمان

آشفتن آن غلام از نارسیدن جواب رقعۀ از قِبَل پادشاه،

این بیابان خود ندارد پا و سر. بی جواب نامه خست آن پسر
 کای عجب چونم نداد آن شه جواب. یا خیانت کرد رقعۀ بر زتاب

(۱۸۷۵) B Bul. شعله‌ها تا اثیر.

(۱۸۷۸) ABHK روشن می‌شود، corr. in HK.

(۱۸۸۲) K چون آسمان، corr. above.

(۱۸۸۸) AK Bul. از انسان و هم.

(۱۸۹۰) B بقدر یک بتان.

کی جواب نامه جست A (۱۸۹۱)

این شه A (۱۸۹۲)

نقصان اجرای جان و دل صوفی از طعام الله،

صوفی از فقر چون در غم شود • عین فقرش دایه و مَطْعَم شود
 زَانِكَ جَنّت از مَكّاره رُسّه است • رَحْمَ قَسَم عاجزی اشکنه است
 اَنَك سَرها بشکند او از عُلُو • رَحْم حق و خلق نآید سوی او
 این سخن آخر ندارد وَاَن جوان • از کجی اجرای نان شد ناتوان
 ۱۸۶۰ شاد آن صوفی که رزقش کم شود • آن شَبّش دُر گردد و او یَم شود
 زانِ جِرای خاص هر کاگاه شد • او سزای قُرب و اجْری گاه شد
 زانِ جِرای روح چون نقصان شود • جانش از نقصانِ آن لرزان شود
 پس بداند که خطایی رفته است • که سمن زارِ رضا آشفته است
 همچنانک آن شخص از نقصانِ رِکشت • رقعّه سوی صاحبِ خرمن نبشت
 ۱۸۶۵ رقعّه اش بردند پیشِ مَبر داد • خواند آن رقعّه جوانی وَا نداد
 گفت اَورا نیست اَلّا دَرْدِ لَوّت • پس جوابِ احمقِ اولیتر سُکون
 نیستش دردِ فراق و وصل هیچ • بندِ فرعست او نجوید اصل هیچ
 احمقست و مرده ما و مَنی • کز غمِ فرعش فراغِ اصل نی
 آسمانها و زمین یک سبب دان • کز درختِ قُدْرَت حق شد عیان
 ۱۸۷۰ تو چو کرمی در میانِ سبب در • وز درخت و باغبانی بی خبر
 آن یکی کرمی دگر در سبب هم • لیک جانش از برون صاحبِ عَلم
 جُبیش او وَا شکافد سبب را • بر نتابد سبب آن آسیب را
 بر درید جُبیش او پردها • صورتش کرمست و معنی ازدها
 آتشی کاوَل ز آهن می جَهد • او قدم بس سُسْت بیرون می نهد

Heading: K دل و جان صوفی. (۱۸۵۹) B Bul. ندارد.

اجراگاه. (۱۸۶۱) A Bul. آن شَبّش دُر گردد، omitting B (۱۸۶۰).

نوشت B (۱۸۶۴). پس نداند کَانَ خطای A (۱۸۶۳). چون نقصان بود A (۱۸۶۲).

پس سست H (۱۸۷۴). احمقست او Bul. (۱۸۶۸). خواند او رقعّه HK (۱۸۶۵).

نیست دستوری کرین من بگذرم . پردهای غیب این برهم دَرَم
 بر دهانم نه تو دست خود ببند . مر دهانم را زگنت ناپسند
 پس ترا هر غم که پیش آید زدرد . بر کسی نهبت منه بر خویش گزرد
 ظن مبر بر دیگری اے دوستکار . آن مکن که می سگالید آن غلام
 ۱۲۱۰ گاه جنگش با رسول و مطبخی . گاه خشمش با شهنشام سخی
 همچو فرعون که موسی هشته بود . طفلکان خلق را سر می ربود
 آن عدو در خانه آن کوزدل . او شد اطفال را گردن گیل
 تو هر از یرون بدی با دیگران . واندرون خوش گشته با نفس گران
 خود عدوت اوست قندش می دهی . وز برون نهبت بهر کس می نهی
 ۱۲۲۰ همچو فرعون تو کور و کوزدل . با عدو خوش بی گناهان را میل
 چند فرعونان کشتی بی جرّم را . می نوازی مرتن پُر غم را
 عقل او بر عقل شاهان می فزود . حکم حق بی عقل و کورش کرده بود
 مهر حق بر چشم و بر گوش بخرد . گر فلاطونست حیوانش کند
 حکم حق بر لوح می آید پدید . آنچنانک حکم غیب بایزید

شنیدن شیخ ابو الحسن رضی الله عنه خبر دادن ابو یزید را
 از بود او و احوال او،

۱۲۳۰ همچنان آمد که او فرموده بود . بو الحسن از مردمان آنرا شنود
 که حسن باشد مرید و اُتمم . درس گیرد هر صباح از تربتم

این م بر درم K. غیب آن A (۱۲۱۱)

K in the second hemistich گاه جنگش corr. in marg. (۱۲۱۰)

و در گوش و خرد B (۱۲۲) . و A om. (۱۲۲) . آن تن B (۱۲۲)

Heading: A om. شیخ. AH. ابا یزید و احوال او B. ابا یزید از احوال او G.
 بایزید را رحمه الله از بود Bul. ابا یزید را از بودن و احوال او K. ابو یزید را و بود او
 و احوال او.

رفعه پنهان کرد و نشود آن بشاه . کو منافق بود و آبی زیر کاه
 رفعه دیگر نوبسم زازمون . دیگری جویم رسول ذو فنون
 ۱۸۹۵ بر امیر و مطبخی و نامه بر . عیب بنهاد زجبل آن بی خبر
 هیچ گزید خود نمی گردد که من . گزروی کردم چو اندر دین شن

کثر وزیدن باد بر سلیمان علیه السلام بسبب زلت او

باد بر تخت سلیمان رفت کثر . پس سلیمان گفت بادا کثر مغثر
 باد هر گفت ای سلیمان کثر مرو . و روی کثر از کثرم خشمین مشو
 این ترازو بهر این بنهاد حق . تا رود انصاف مارا در سبق
 ۱۹۰۰ از ترازو کم کنی من کم کنم . تا تو با من روشنی من روشنم
 همچنین تاج سلیمان میل کرد . روز روشن را برو چون لیل کرد
 گفت تاجا کثر مشو بر فرق من . آفتابا کم مشو از شرف من
 راست می کرد او بدست آن تاج را . باز کثر می شد برو تاج اے فتی
 هشت بارش راست کرد و گشت کثر . گفت تاجا چیست آخر کثر مغثر
 ۱۹۰۵ گفت اگر صد ره کنی تو راست من . کثر روم چون کثر روی ای مومن
 پس سلیمان اندرونه راست کرد . دل بر آن شهوت که بودش کرد سرد
 بعد از آن تاجش همان دم راست شد . آنچنانک تاج را میخواست شد
 بعد از آتش کثر می کرد او بقصد . تاج وای گشت تارک جو بقصد
 هشت کرت کثر بکرد آن مهترش . راست می شد تاج بر فرق سرش
 ۱۹۱۰ تاج ناطق گشت کای شه ناز کن . چون فشاندی پر زرگل پرواز کن

فی گردی Bul. (۱۸۹۷) . رسولی B (۱۸۹۵)

چون for تا B . کثر شوم BHK Bul. (۱۹۰۵) . همچنان Bul. (۱۹۰۱)

سرد بر دل آنچه دل میخواست کرد . and in marg. سرد کرد A (۱۹۰۶)

تاج او می گشت G (۱۹۰۸) . تاجش هانگه A (۱۹۰۷)

هشت بارش Bul. (۱۹۰۹)

صد کس از گرگین هم گرگین شوند . خاصه این گتر خیت ناپسند
 گتر کم عقلی مبادا گبررا . شومر او بی آب دارد ابررا
 ۱۶۴۹ نم نبارد ابر امر شوی او . شهر شد ویرانه امر بوئی او
 از گر آن احقان طوفان نوح . کرد ویران عالمی را در فُضوح
 گفت پیغمبر که احق هرک هست . او عذوق ماست و غول رهزنت
 هرک او عاقل بود او جان ماست . رُوح او و ریج او رنجان ماست
 عقل دشنام دهد من راضیم . زانک فیضی دارد از فیاضیم
 ۱۶۵۰ نبود آن دشنام او بی فایده . نبود آن مهمانیش بی مایه
 احق ار حلو نهد اندر لبم . من از آن حلوی او اندر تبم
 این یقین دان گر لطیف و روشنی . نیست بوسه کون خرا چاشنی
 سبالت گند کند بی فایده . جامه از دیگش سبّه بی مایه
 مایه عقلست فی نان و شوی . نور عقلست ای پسر جانرا غدی
 ۱۶۵۰ نیست غیر نور آدمرا خورش . از جز آن جان نیابد پَرورش
 زین خورشها اندک اندک باز بر . کین غذای خر بود نه آن خر
 تا غذای اصل را قابل شوی . لقمهای نوررا آکل شوی
 عکس آن نورست کین نان نان شدست . فیض آن جانست کین جان شدست
 چون خوری یکبار از ماکول نور . خاک ریزی بر سر نان و تنور
 ۱۶۶۰ عقل دو عقلست اول مکسی . که در آموزی چو در مکتب صبی

ازین شوی A . م نبارد A (۱۶۴۵) . خیت عقل بند ABH (۱۶۴۳)

ستودن پیغامبر علیه السلام عاقل را: After this verse K has the Heading (۱۶۴۶)

و نکوهیدن احق را

عقل رهزنت A . و K om. پیغامبر ABGHK (۱۶۴۷)

B om. (۱۶۵۲) B om. (۱۶۵۱) . رُوح او GH . روح او و راح او B (۱۶۴۸)

Bul. غذا . K . غدی A . شوا Bul. (۱۶۵۴) B om. (۱۶۵۳)

Bul. (۱۶۵۷) A . غذای A Bul. (۱۶۵۶) . نیاید A (۱۶۵۵)

Bul. om. یکباره A (۱۶۵۶) . فیض آن نورست AB Bul. (۱۶۵۸)

گفت من هر نیز خواش دیکام . وز روانِ شیخ این بشنیدام
 هر صیاحی رُو نهادی سوی گور . ایستاده تا ضحی اندر حضور
 یا مثالِ شیخ پیشش آمدی . یا که بی گنتی شکالش حل شدی
 تا یکی روزی بیامد با سُعود . گورهارا برفِ نو پوشید بود
 توی بر تو برفها همچون عَلم . قُبّه قُبّه دید و شد جانِش بغم
 بانگش آمد از حظیره شیخِ حَی . ها انا اَدْعُوكَ کَی تَسْعَى اِلَی
 هین بیا این سو بر آوازِ شتاب . عالم ار برفت رُوی از من متاب
 حالِ او زان روز شد خوب و بدید . آن عجایب را که اوّل شنید

رقعه دیگر نوشتن آن غلام پیس شاه چون جواب آن رقعۀ
 اوّل نیافت،

نامۀ دیگر نوشت آن بدگمان . پُر زشتیغ و نفیر و پُر فغان
 که یکی رقعۀ نیشتم پیش شه . اے عجب آنجا رسید و یافت ره
 آن دگر را خواند هم آن خوب خد . هم نداد اورا جواب و تن بزد
 خُشک می آورد اورا شهریار . او مکرر کرد رقعۀ پنج بار
 گفت حاجب آخر او بنده شاست . گر جوابش بر نویسی هم رواست
 از شہی . تو چه کم گردد اگر . بر غلام و بنده اندازے نظر
 گفت این سہلست اما احمقست . مرد احمق زشت و مردود حقست
 گرچه آمرزم گناه و زلّتش . هم کند بر من سرایت علّتش

۱۹۳۵. Bul. بی گنتی (۱۹۳۶) .

۱۹۳۶. ABK حضره (۱۹۳۷) .

۱۹۳۷. B Bul. عالم از برفت (۱۹۳۸) .

Heading: A نیشتم . B نزد شاه .

۱۹۳۸. B (۱۹۳۹) . نوشتن .

۱۹۳۹. A Bul. رقعۀ دیگر ABH (۱۹۴۰) .

۱۹۴۰. B (۱۹۴۱) . از شهنشاهی چه کم .

هرک با دشمن نشیند در زمن . هست او در بوستان در گولخن
 دوست را مآزار از ما و منت . تا نگردد دوست خصم و دشمنت
 خیر کن با خلق بهر ایزدت . یا برای راحت جان خودت
 ۱۹۸۰ تا هماره دوست بینی در نظر . در دلت نآید زکین ناخوش صور
 چونک کرده دشمنی پرهیز کن . مشورت با یارِ مهربانگیر کن
 گفت می دانم ترا ای بُو الْحَسَن . که توی دیرینه دشمن دارِ من
 لیک مردِ عاقلی و معنوی . عقل تو نگذاردت که کثر روی
 طبع خواهد تا کشد از خصم کین . عقل بر نفس است بند آهین
 ۱۹۸۵ آید و منعش کند و ا داردش . عقل چون شخمت در نیک و بدش
 عقل ایمانی چو شخته عادلست . پاسبان و حاکم شهر دلت
 همچو گربه باشد او بیدار هوش . دزد در سوراخ ماند همچو موش
 در هر آنجا که بر آرد موش دست . نیست گربه یا که نقش گربه است
 گربه چه شیر شیرافکن بود . عقل ایمانی که اندر تن بود
 ۱۹۹۰ غُرّه او حاکم درندگان . نعره او مانع چرندگان
 شهر پر دزدست و پُر جامه گئی . خواه شخه باش گو و خواه فی

امیر کردن رسول علیه السّلم جوان هُدَیل را بر سرّیه که در آن
 پیران و جنگ آزمودگان بودند،

یک سرّیه می فرستادی رسول . بهر جنگ کافر و دفع فضول
 یک جوانی را گزید او از هُدَیل . میر لشکر کردش و سالارِ خیل
 اصل لشکر بی گمان سرور بود . قوم بی سرور تن بی سر بود
 ۱۹۹۵ این همه که مرده و پژمرده . زان بود که ترک سرور کرده

از کتاب و اوستاد و فکر و ذکر . از معانی و علوم خوب و بکر
 عقل تو افزون شود بر دیگران . لیک تو باشی ز حفظ آن گران
 لوح حافظ باشی اندر دَوَر و گشت . لوح محفوظ اوست کو زین در گذشت
 عقل دیگر بخشش یزدان بود . چشمه آن در میان جان بود
 ۱۶۷۰ چون زبینه آب دانش جوش کرد . نه شود گشت نه دیرینه نه زرد
 وره نبخش بود بسته چه غم . کوهی جوشد ز خانه در بدم
 عقل تحصیل مثال جویها . کآن رود در خانه از کویها
 راه آبش بسته شد شد بی نوا . از درون خویشتن جو چشمه را

قصه آنک کسی بکسی مشورت می کرد گفتش مشورت با
 دیگری کن که من عدوی تو ،

مشورت می کرد شخصی با کسی . کز تردد و ره و ز محبی
 ۱۶۷۰ گفت ای خوش نام غیر من بگو . ماجرای مشورت با او بگو
 من عدوم مرا ترا با من مپیچ . نبود از رای عدو پیروز هیچ
 رو کسی جو که ترا او هست دوست . دوست بهر دوست لاشک خیر جوست
 من عدوم چاره نبود کز منی . کز روم با تو نمایم دشمنی
 حارسی از گرگ جستن شرط نیست . جستن از غیر محل ناجستن نیست
 ۱۶۷۰ من ترا بی هیچ شکی دشمنم . من ترا کی ره نمایم ره ز منم
 هرک باشد هم نشین دوستان . هست در گلخن میان بوستان

خوب بکر K. اوستا B. اوستاد و before A om. (۱۶۶۱)

(۱۶۶۶) A om. (۱۶۶۵) A om. زین دو گذشت Bul. و Bul. om. (۱۶۶۲)

Heading: B دیگر مشورت AHK Bul. آنک کسی با دیگری مشورت

گفتش after مشورت AK om. گفت AB

کو ترا A (۱۶۷۲) ای خوش یار غیر Bul. (۱۶۷۰)

کودکان گرچه يَك مکتب دارند . در مَسَق هر يك زيك بالاترند
 مَشْرِقِي و مَغْرِبِي را حَسَبُهَاست . مَنَصِب ديدار، حَق چشم راست
 صد هزاران گوشها گر صف زنند . جمله محتاجان چشم روشنند
 ۲۰۲۰ باز صف گوشها را مَنَصِب . در سماع جان و اخبار و نبی
 صد هزاران چشم را آن راه نیست . هيچ چشمی از سماع آگاه نیست
 همچنين هر حَق يَك يَك و شمر . هر يکی معزول از آن کار دگر
 پنج حَق ظاهر و پنج اندرون . ده صف اند اندر قيام الصَّافُونَ
 هر کسی کو از صف دين سرگشت . ورود سوی صفی کان واپس است
 ۲۰۲۵ تو زگفتار، تَعَالَوْا کَم مَكُن . کیمیای بس شگرفت این سخن
 گرمی گردد زگفتارت نفیر . کیمبارا هبچ از وی و مگیر
 این زمان گر بست نفس ساحر . گفت تو سودش کند در آخرش
 قُلْ تَعَالَوْا قُلْ تَعَالَوْا ای غلام . هين که إِنَّ اللَّهَ يَدْعُو لِلْسَّلَامِ
 خواجه باز آ از منی و از سری . سروری جو کم طلب کن سروری

اعتراض کردن معترضی بر رسول علیه السلام بر امیر کردن آن هذیلی،

۲۰۲۰ چون پیمبر سروری کرد از هُدَیْل . از برای لشکر منصور خیل
 بُو الْفَضُولی از حسد طاقت نداشت . اعتراض و لا تُسَلِّم بر فراشت
 خلق را بنگر که چون ظالمی اند . در متاع فانی چون فانی اند

دیدار حَقی B (۲۰۱۸) . هر يك زهر A (۲۰۱۷)

as in text. GH. اخبار نبی ABH Bul. (۲۰۲۰)

as in text. GH. در صف اند ABK Bul. (۲۰۲۲)

يَدْعُو وَالسَّلَام A. يَدْعُوا BH (۲۰۲۸) . این زمان کریست Bul. (۲۰۲۷)

Heading: A. اعتراض کردن معترضی Bul. در امیر AB om.

از کسل وز بخل وز ما و منی . ی کشتی سر خویش را سر ی کشتی
 همچو اُستورے که بگریزد ز بار . او سر خود گیرد اندر کوهسار
 صاحبش در پی دوان کای خیره سر . هر طرف گرگست اندر قصدِ خر
 گر ز چشم این زمان غایب شوی . پیش آید هر طرف گرگ قوی
 ۲۰۰۰ استخوانت را بخاید چون شکر . که نبینی زندگانی را دگر
 آن مگر آخر بهائی از علف . آتش امر بی هیزی گردد تلف
 هین بگریز از تصرف کردنم . و نه گرانی بار که جانت منم
 تو ستورے هم که نفست غالبست . حکم غالب را بود اے خودپرست
 خر خواندت اسب خواندت ذوالجلال . اسب تازی را عرب گوید تعال
 ۲۰۰۵ میر آخر بود حق را مُصطفی . بهر اُستوران نفس پُر جنا
 قل تعالوا گفت از جذب گرم . تا ریاضتستان دم من رابضم
 نفسهارا تا مروّض کرده ام . زین ستوران بس لکدها خورده ام
 هر کجا باشد ریاضت باره . از لکدها اش نباشد چاره
 لاجرم اغلب بلا بر انبیاست . که ریاضت دادن خامان بلاست
 ۲۰۱۰ سُسُکُناید از کَم یُرغا روید . تا یواش و مرکب سلطان شوید
 قل تعالوا قل تعالوا گفت رب . ای ستوران رمیده از ادب
 گر نیایند اے نبی غمگین مشو . زان دو بی تمکین تو پُر از کین مشو
 گوش بعضی زین تعالوها گریست . هر ستوری را صطیل دیگرست
 منهرم کردند بعضی زین ندا . هست هر اسبی طویل او جدا
 ۲۰۱۵ منقبض کردند بعضی زین قصص . زانک هر مرغی جدا دارد قصص
 خود ملایک نیز ناهمتا بُدند . زین سبب بر آسمان صف صف شدند

خویش را شه ی کشتی A (۱۹۹۶)

از پی Bul. (۱۹۹۸)

گرگی B (۱۹۹۶)

بی علف Bul. (۲۰۰۱)

خواند ذوالجلال Bul. (۲۰۰۴)

نفسی A . آخر Bul. (۲۰۰۵)

و om. A . یورغا روید Bul. (۲۰۱۰)

برگِ زردِ ریش و آن موی سپید • بہرِ عقلِ پُختہ می آرد نوید
 برگہائے نو رسیدہ سب ز فار • شد نشانِ آنک آن میوہست خام
 ۲۰۵۵ برگِ بی برگی نشانِ عارفیست • زردی زر سرخ رویِ صارفیست
 آنک او گلِ عارضست از نو خطست • او بہکتاب گاہِ مخبرِ نو خطست
 حرفہای خطِ او کژمژ بود • مژمینِ عقلت اگر تن می دود
 پایِ پیر از سرعتِ ارچہ باز ماند • یافت عقلِ او دو پر بر اوجِ راند
 گر مثلِ خواہی بجعفر در نگر • داد حق بر جایِ دست و پاشِ پر
 ۲۰۶۰ بگذر از زر کین سخن شد محتجب • همچو سیاب این دلم شد مضطرب
 ز اندروم صد خموشِ خوش نفس • دست بر لب می زند یعنی کہ بس
 خامشی بحرست و گفتنِ همچو جو • بحر می جوید ترا جوراً بجو
 از اشارتہای دریا سر متاب • ختم کن وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالْاَصْوَابِ
 همچنین پیوستہ کرد آن بی ادب • پیشِ پیغمبر سخن زان سرد لب
 ۲۰۶۵ دست می دادش سخن او بی خبر • کہ خبر ہرزہ بود پیشِ نظر
 این خبرہا از نظر خود نایست • بہرِ حاضر نیست بہرِ غایبست
 ہرک او اندر نظر موصول شد • این خبرہا پیشِ او معزول شد
 چونک با معشوق گشتی ہم نشین • دفع کن دلالگانرا بعد ازین
 ہرک از طفلی گذشت و مرد شد • نامہ و دلالہ بروی سرد شد
 ۲۰۷۰ نامہ خواند از پیِ تعلیم را • حرف گوید از پیِ تفہیم را
 پیشِ بینایان خبر گفتن خطاست • کان دلیلِ غفلت و نقصانِ ماست
 پیشِ بینا شد خموشی نفع تو • بہرِ این آمد خطابِ اَنْصَتُوا

(۲۰۵۴) In ABH this verse follows v. ۲۰۵۵, corr. in H. In Bul. it follows

v. ۲۰۵۱. (۲۰۵۴) A این میوہست.

(۲۰۵۵) K Bul. رویِ صارفیست. AHK Bul. سرخ روی.

(۲۰۶۴) ABGHK پیغامبر. (۲۰۵۶) Bul. او بہکتابهای مخبر. Ar. for از (۲۰۵۶) Bul.

(۲۰۶۷) Bul. پیشِ بینایان خموشی. (۲۰۶۷) A ہرک را اندر.

از تکرّ جملہ اندر تفرقہ • مُردہ از جان زنہ اندر مخرّفہ
 این عجب کہ جان بزندان اندرست • و آنگی مفتاح زندانش بدست
 ۲۰۲۵ پای تا سر غرقِ سرگین آن جوان • و زند بر دامنش جوی روان
 دایما پهلوی پهلوی بی قرار • پهلوی آرامگاه و پشت دار
 نور پنهانست و جست و جو گواه • کز گزافہ دل نی جوید پناه
 گر نبود حبسِ دنیا را مناص • نہ بُدی وحشت نہ دل جُستی خلاص
 وحشت همچون موکل می کشد • کہ بجوای ضالّ منہاج رُشد
 ۲۰۴۰ هست منہاج و نہان در مکنّست • یافتش رهنِ گزافہ جستنست
 تفرقہ جویان جمع اندر کین • تو درین طالب رخِ مطلوب بین
 مردگان باغِ بر جسته زین • کآن دهنہ زندگی را فهم کن
 چشمِ این زندانیان هر دم بدر • کی بُدی گر نیستی کس مُردہ ور
 صد ہزار آلودگانِ آبِ جو • کی بُندی گر نبود آبِ جو
 ۲۰۴۵ بر زمینِ پهلوت را آرام نیست • دان کہ در خانہِ لعاف و بسترست
 بی مفرّگاہی نباشد بی قرار • بی خمارِ اشکن نباشد این خمار
 گفت نہ نہ یا رسول اللہ مکن • سرورِ لشکر مگر شبخِ کھن
 یا رسول اللہ جوانِ ارشیرزاد • غیرِ مردِ پیر سرلشکر مباد
 ہم تو گفتستی و گفت تو گوا • پیر باید پیر باید پیشوا
 ۲۰۵۰ یا رسول اللہ درین لشکر نگر • هست چندین پیر و از وی پیشتر
 زین درخت آن برگِ زردش را مین • سیبہای پُخنہ اورا بچین
 برگہای زرد او خود کی نہیست • این نشانِ پُختگی و کاملیست

همچو H (۲۰۲۶) فی دل H (۲۰۲۸).

کس ندیدی گر نبودى A (۲۰۴۴).

بُسترست GH. بسترست K Bul. زانکہ در خانہ Bul. (۲۰۴۵).

bis. بی فی and نہ مفرّگاہی A (۲۰۴۶).

و. AH Bul. om. (۲۰۵۰).

دیگر را گر باز مانند امشب دهن . گریه را هر شرم باید داشتن
 ۲۰۹۰ خویشتن گر خفته کرد آن خوب فر . سخت بیدارست دستارش مبر
 چند گوی اے تجوچ بی صفا . این فسون دیو پیش مصطفی
 صد هزاران حلم دارند این گروه . هر یکی حلی از آنها صد چوکوه
 حلمشان بیدار را ابله کند . زیرك صد چشم را گمراه کند
 حلمشان همچون شراب خوب نغز . نغز نغزك بر رُود بالای مغز
 ۲۰۹۵ مست را بین زان شراب پر شیگفت . همچو فرزند مست کثر رفتن گرفت
 مرد برنا زان شراب زودگیر . در میان راه یافتد چو پسر
 خاصه این باده که از خم بلیست . نه می که مستی او یکشبیست
 آنک آن اصحاب کُف از نعل و نعل . سیصد و نه سال گم کردند عقل
 زان زنان مضر جای خورده اند . دستهارا شرحه شرحه کرده اند
 ۲۱۰۰ ساحران هر سکر موسی داشتند . دارا دلدار و انگاشتند
 جعفر طیار زان می بود مست . زان گروی کرد بی خود پا و دست

قصة سبحانی ما أعظم شأنی گفتن ابو یزید قدس الله سره
 و اعتراض مریدان و جواب این مرایشانرا نه بطریق
 گفت زبان بلك از راه عیان،

با مریدان آن فقیر مُحْتَشَم . بایزید آمد که نک یزدان منم
 گفت مستانه عیان آن ذوفنون . لا إله إلا أنا ها فَأَعْبُدُون
 چون گذشت آن حال گفتندش صباح . تو چنین گفتی و این نبود صلاح

(۲۰۹۰) A for این . (۲۰۹۵) Bul. از شراب .

(۲۰۹۷) Bul. آن باده . (۲۰۹۸) AH از نعل نعل .

Heading: A بایزید . BHK Bul. om. الله سره . ABHK Bul. om. الله سره . B. گفتن زبان . Bul. جواب شیخ مرایشانرا .

گر بفرماید بگو بر گوی خوش . لبك اندك گو دراز اندر مكش
 ور بفرماید كه اندر گش دراز . همچین شرمین بگو با امر ساز
 ۲۰۷۵ همچین كه من درین زیبا فسون . یا ضیاء آنحی حُسامُ الدین کون
 چونك كوته می كنم من از رُشد . او بصد نوعم بگفتن می كشد
 ای حُسامُ الدین ضیای دُوالجلال . چونك می بینی چه می جویی مقال
 این مگر باشد زحُبِ مُشَبَّهِ . اِسْفَى خَمْرًا وَقُلْ لِي اِنِّهَا
 بر دهان نُسْت این دم جلم او . گوش می گوید كه قسم گوش كو
 ۲۰۸۰ قسم تو گرمیست نك گری و مست . گنت حرص من ازین افزون ترست

جواب گفتن مصطفی علیه السّلم اعتراض كننده را،

در حضورِ مُصْطَفَای فندخو . چون زحد بُرد آن عرب از گنت و گو
 آن شه وَالنَّجْم و سلطان عَبَس . لب گزید آن سردم را گنت بس
 دست می زد بهر منعش بر دهان . چند گوی پیش دانای نهان
 پیش بینا برده سرگین خُشك . كه بخار این را بجای نافِ مُشك
 ۲۰۸۵ بعرا اے گندمغز گندمخ . زیر بیفی بنهی و گوی كه اُخ
 اُخ اُخی بر داشتی ای گیج گاج . تا كه كالای بَدَت یابد رواج
 تا فریبی آن مشام پاك را . آن چریه گلشن افلاك را
 جلم او خود را اگرچه گول ساخت . خوشتن را اندکی باید شناخت

شری بگو B (۲۰۷۴) . گر بگوید هین بگو B (۲۰۷۳)

همچنان کی من AH Bul. (۲۰۷۵)

می گوید نصب گوش B . این دم جان او A (۲۰۷۶)

Heading: Bul. رسول الله for مصطفی .

و . A om. در گنت و گو Bul. (۲۰۸۱)

و گندمخ . K Bul. بعرا Bul. (۲۰۸۵)

ABH چرند K . آن چرند ABH (۲۰۸۷)

عقل را سَلَبِ نَحْبَر در ربنود . زان قوی تر گشت کاوَل گشته بود
 نیست ^{۲۱۲۵} اندر جَبَّه ام إِلَّا خدا . چند جویی بر زمین و بر سها
 آن مریدان جمله دیوانه شدند . کاردها در جسم پاشش می زدند
 هر یکی چون مُلحدانِ یگَرده کوه . کارد می زد پیرِ خود را بی ستوه
 هَرک اندر شیخ تبغی می خلید . بازگونه از تنِ خود می درید
 یَلک اثر نه بر تنِ آن ذو فنون . و آن مریدان خسته و غرقابِ خون
 هَرک او سوی گلویش زخم بُرد . حلقِ خود بیرون دید و زار مُرد
 و آنک او را زخم اندر سینه زد . سینه اش بشکافت و شد مرده ابد
 و آن که آگه بود از آن صاحبِ قران . دل نداشت که زند زخمِ گران
 نیم داشت دستِ او را بسته کرد . جان بیژد إِلَّا که خود را خسته کرد
 روز گشت و آن مریدان کاسته . نوحها از خانه شان بر خاسته
 پیش او آمد هزاران مرد و زن . کای دو عالم دَرَج در یک پیرهن
 این تنِ تو گر تنِ مَرْدَم بُدی . چون تنِ مردم ز خنجر گم شدی
 باخودی با بی خودی دوچار زد . باخود اندر دیده خود خار زد
 ای زده بر بیخودان تو ذو الْفَقار . بر تنِ خود می زنی آن هوش دار
 ز آنک بی خود فانیست و ایمنست . تا ابد در ایمنی او ساکنست
 نقشِ او فانی و او شد آینه . غیرِ نقشِ رُوی غیرِ آنجای نه
 گر کئی تَف سوی رُوی خود کُنی . و زنی بر آینه بر خود زنی
 و ز بیبنی رُوی زشت آن هم توی . و ز بیبنی عیسی و مَرَم توی
 او نه اینست و نه آن او ساده است . نقشِ تو در پیشِ تو بنهاده است
 چون رسید اینجا سخن لب در بیست . چون رسید اینجا قلم درهم شکست

(۲۱۲۵) BK Bul. در زمین . (۲۱۲۴) A فوی تر بود .

(۲۱۲۷) B om. (۲۱۲۸) B om. (۲۱۲۶) B تیغها . بر جسم .

(۲۱۲۲) B تا زند . (۲۱۲۹) B در تن .

(۲۱۴۲) AB Bul. عیسی مریم .

گفت این بار ار کم من مشغله . کاردها بر من زنید آن دم هله
حق منزّه از تن و من با تنم . چون چنین گویم بپاید کشتنم
چون وصیت کرد آن آزادمرد . هر مریدی کارده آماده کرد
مست گشت او باز از آن سغراق زفت . آن وصیت‌هاش از خاطر برفت
نقل آمد عقل او آواره شد . صبح آمد شمع او بیچاره شد
۲۱۱۰ عقل چون شعله‌ست چون سلطان رسید . شعله بیچاره در گنجی خزید
عقل سایه حق بود حق آفتاب . سایه‌ها با آفتاب او چه تاب
چون پرے غالب شود بر آدمی . گم شود از مرد وصف مردی
هرچ گوید آن پری گفته بود . زین سری زان آن سری گفته بود
چون پری را این دم و قانون بود . کردگار آن پرے خود چون بود
۲۱۱۰ اوی او رفته پری خود او شد . تُرک بی الهام تازی گوشه
چون بخود آید نداند يك لغت . چون پری را هست این ذات و صفت
پس خداوند پری و آدمی . از پری گی باشدش آخر گی
شیرگیر از خون نره شیر خورد . تو بگویی او نکرد آن باده کرد
ویر سخن پردازد امر زر کهن . تو بگویی باده گفتست آن سخن
۲۱۲۰ باده‌را می‌بود این شر و شور . نور حق را نیست آن فرهنگ و زور
که ترا از تو بگل خال کند . تو شوی پست او سخن عالی کند
گرچه قرآن از لب پیغمبرست . هرک گوید حق نگفت او کافرست
چون همای بی‌خودی پرواز کرد . آن سخن را بایزید آغاز کرد

این وصیت‌هاش A (۲۱۰۸) . در من زنید AHK . کم این مشغله BK Bul (۲۱۰۵)

نقل K in marg. (۲۱۰۹) . GH شود گم as in text. (۲۱۱۲)

Bul. زین پری زان آن سری A . گفته شود Bul. in the first hemistich (۲۱۱۳)

زان سری زان این سری B . زین سری گر زان سری

از پری کی باشد آخر در کی H A om. (۲۱۱۷) . A om. (۲۱۱۶)

این فرهنگ Bul. باده‌را چون بود Bul. (۲۱۲۰) . در سخن بر دارد A (۲۱۱۹)

پیغام‌برست AGHK (۲۱۲۲)

بیان رسول علیه السّلم سبب تفضیل و اختیار کردن او آن
 هذیلی را بامیری و سر لشکری بر پیران و کاردیدگان،

حُکم اغلب راست چون غالب بدند . تبخرا از دست رهزن بستند
 ۲۱۶۰ گفت پیغمبر که ای ظاهرنگر . تو مین اورا جوان و بی هنر
 ای بسا ریش سیاه و مرّد پیر . ای بسا ریش سپید و دل چو قیر
 عقل اورا آزمودم بارها . کرد پیری آن جوان در کارها
 پیر پیر عقل باشد اے پسر . نه سپیدی موی اندر ریش و سر
 از بلیس او پیرتر خود کی بود . چونک عقلش نیست او لاشی بود
 ۲۱۶۵ طفل گیرش چون بود عیسی نفس . پاک باشد از غرور و از هوس
 آن سپیدی موی دلیل بُختگیست . بیش چشم بسته کش کوه تکیست
 آن مقلّد چون نداند جز دلیل . در علامت جوید او دایم سیل
 بهر او گفتم که تدبیرا . چونک خواهی کرد بگزین پیرا
 آنک او از پرده تقلید جست . او بنور حق ببیند آنچه هست
 ۲۱۷۰ نور پاکش بی دلیل و بی بیان . پوست بشکافد در آید در میان
 پیش ظاهرین چه قلب و چه سره . او چه داند چیست اندر قوصره
 اے بسا زری سیه کرده بدود . تا رهد از دست هر دزدی حسود
 اے بسا من زرانوده بزر . تا فروشد آن بعقل مختصر
 ما که باطنین جمله کثورم . دل بسینیم و بظاهر نشگریم

Heading: A بر سر پیران .

(۲۱۵۹) AH چون اغلب بدند , corr. in H. In B Bul. this verse precedes the Heading.

(۲۱۶۰) ABGHK پیغامبر . AB for ای که . A Bul. om. و .

(۲۱۶۱) G مرّد as in text. Bul. وی بسا ریش سپید .

(۲۱۶۵) AH وز هوس . (۲۱۶۸) A که این تدبیرا . (۲۱۶۶) Bul. ببیند هر چه هست .

(۲۱۷۲) A دزد و حسود . B Bul. دزد حسود . (۲۱۷۳) B تا فروشد .

لب ببند ارچه فصاحت دست داد . در مزن وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالرَّشَادِ
 بر کنار بامی ای مست مُدامر . پست بنشین یا فرود آ وَالسَّلَام
 هر زمانی که شدی تو کامران . آن دم خوش را کنار بام دان
 بر زمان خوش هراسان باش تو . همچو گنجش خُفیه کن نه فاش تو
 تا نیاید بر و لا ناگه بلا . ترس ترسان رَو در آن مَكْنِ هلا
 ترسِ جان در وقت شادی از زوال . زان کنار بام غیبست اَرْحَالِ
 گر نمی بینی کنار بامِ راز . رُوح می بیند که هستش اهْتِزاز
 هر نکالی ناگهان کان آمدست . بر کنار کنگره شادی بُدست
 جز کنار بام خود نبود سُقوط . اعتبار از قوم نوح و قوم لُوط

بیان سبب فصاحت و بسیارگویی آن فضول بخدمت
 رسول علیه السّلم،

پرتو مستی بی حد نبی . چون بزد هم مست و خوش گشت آن غبی
 لاجرم بسیارگو شد امر نشاط . مست ادب بگذاشت آمد در خُباط
 نه همه جا بی خودی شری کند . بی ادب را بی چنان تر می کند
 گر بود عاقل نیکو فر می شود . ور بود بدخوی بتر می شود
 لبك اغلب چون بدند و ناپسند . بر همه می را محرم کرده اند

بر کار بام AH (۲۱۴۶)

بر نیاید A (۲۱۴۹)

(۲۱۵۰) In AH vv. ۲۱۵۰ and ۲۱۵۱ are transposed, corr. in H.

Heading: Bul. فصاحت. B om. بسیارگویی.

خوش شد B و. A Bul. om. (۲۱۵۴)

و آمد BH (۲۱۵۵)

سر می کد B (۲۱۵۶)

بدتر می شود K Bul. و. ور بود دیوانه B. نیکو فر A. و. ور بود عاقل A (۲۱۵۷)

دست در وی زد چو کور اندر دلیل . تا بدو بینا شد و چُست و جلیل
 و آن خری کز عقل جوئگی نداشت . خود نبودش عقل و عاقل را گذاشت
 ره نداند نه کثیر و نه قلیل . ننگش آید آمدن خلف دلیل
 ۲۱۹۵ می‌رود اندر بیابان دراز . گاه لنگان آید و گاهی بنواز
 شمع نه تا پیش‌وای خود کند . نیم‌شمعی نه که نوری گد کند
 نیست عقلش تا دم زنده زند . نیم‌عقلی نه که خود مرده کند
 مرده آن عاقل آید او تامل . تا بر آید از نشیب خود بیام
 عقل کامل نیست خود را مرده کن . در پناه عاقلی زنده سخن
 ۲۲۰۰ زنده فی تا هم‌هم عیبی بود . مرده فی تا دُم‌گه عیبی شود
 جان کورش گام هر سو می‌نهد . عاقبت نجهد ولی بر وی جهد

قصه آن آبگیر و صیادان و آن سه ماهی یکی عاقل و یکی نیم‌عاقل
 و آن دگر مغرور و ابله مغفل لاشی و عاقبت هر سه،

قصه آن آبگیرست ای عنود . که درو سه ماهی اشگرف بود
 در کلیله خوانده باشی لیلک آن . قشر قصه باشد و این مغز جان
 چند صیادی سوی آن آبگیر . برگزشتند و بدیدند آن ضمیر
 ۲۲۰۵ پس شنابیدند تا دام آورند . ماهیان واقف شدند و هوشمند
 آنک عاقل بود عزم راه کرد . عزم راه مشکل ناخواه کرد
 گفت با اینها ندارم مشورت . که یتیم ستم کنند از مقدرت

دمی زنده A (۲۱۹۷) . لنگان از پس A . بیابانی A . می‌دود H (۲۱۹۵)

خود بدام A (۲۱۹۸)

دُم‌گه عیبی بود Bul. دُم‌گه A (۲۲۰۰)

Heading: ABHK om. آن before آبگیر . A om. سه . K om. و before نیم‌عاقل .

AK om. و before دگر . Bul. مغفل و ابله .

وین مغز AH . صورت قصه بود وین مغز جان BK (۲۲۰۲) .

۲۱۷۵ فاضیانی که بظاهر می‌تند . حکم بر آشکالِ ظاهر می‌کند
چون شهادت گفت و ایمانی نمود . حکم او مؤمن کند این قوم زود
بس منافق کاندین ظاهر گریخت . خونِ صد مؤمن پنهانی بر ریخت
جهد کن تا پیرِ عقل و دین شوی . تا چو عقلِ کل تو باطن بین شوی
از علم چون عقلِ زیبا رو گشاد . خلعتش داد و هزارش نام داد
۲۱۸۰ کمترین زان نامهای خوش‌نفس . اینک نبود هیچ او محتاج کس
گر بصورت و نماید عقلِ رو . تیره باشد روز پیشِ نورِ او
ورمِ مثالِ احمق پیدا شود . ظلمتِ شب پیشِ او روشن بود
کو زشتِ مُظلم‌تر و تاری‌ترست . لیک خفاشِ شقی ظلمتِ خرس
اندک اندک خوی کن با نورِ روز . ورنه خفاشی بمانی بی فروز
۲۱۸۵ عاشقِ هر جا اشکال و مشکلیست . دشمنِ هر جا چراغِ مُقْبِلِست
ظلمتِ اشکال زان جوید دلش . تا که افزون‌تر نماید حاصلش
تا ترا مشغولِ آن مشکل کند . وز نهاد زشتِ خود غافل کند

علامت عاقل تمام و علامت نیم‌عاقل و مرد تمام و نیم‌مرد

و علامت شقی مغرور لاشی،

عاقل آن باشد که او با مشغله‌است . او دلیل و پیش‌وای قافله‌است
پیشِ رو، نورِ خودست آن پیش‌رو . تابعِ خویش است آن بی‌خویش‌رو
۲۱۹۰ مؤمنِ خویش است و ایمان آورد . هم بدان نوری که جانش زو چرید
دیگری که نیم‌عاقل آمد او . عاقلی را دیده خود داند او

(۲۱۷۷) Bul. منافق شود . (۲۱۸۲) A روشن شود , with رسوا in marg.

(۲۱۸۴) Bul. تا نور روز . AB تا unpointed. B چون خفاش مانی .

Heading: B om. نیم عاقل after تمام . K Bul. om. علامت before عاقل .

(۲۱۸۸) B با مشغله‌ست . (۲۱۹۰) A زان چرید . B چرید .

شخصی بوقت استنجا می‌گفت اللهمَّ ارْحِنِي رَاحَةَ الرَّاحَةِ بِجَايِ اَنكَ
 اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ که
 وِرْد استنجاست و وِرْد استنجارا بوقت استنشاق می‌گفت عزیزی
 بشنید و این را طاقث نداشت،

آن یکی در وقت استنجا بگفت . که مرا با بوی جنت دار جنت
 گفت شخصی خوب وِرْد آورده . لیک سوراخ دعا گم کرده
 این دعا چون وِرْد بینی بود چون . وِرْد بینی را تو آورده بگو
 راحه جنت زبانی یافت خر . راحه جنت گی آید از دُبر
 ۲۲۲۵ ای تواضع برده پیش البهان . وی تکبر برده تو پیش شهان
 آن تکبر بر خسان خوشت و چُست . هین مرو معکوس عکس بند نُست
 از پی سوراخ بینی رُست گل . بُو وظیفه بینی آمد ای عتل
 بوی گل بهر مشامت ای دلیر . جای آن بُو نیست این سوراخ زیر
 گی ازینجا بوی خلد آید ترا . بُو زموضع جُو اگر باید ترا
 ۲۲۲۰ همچنین حُب الْوَطْنِ باشد دُرست . تو وطن بشناس ای خواجه نُحُست
 گفت آن ماهی زیرک ره گُسم . دل زرای و مشور نشان بر گُسم
 نیست وقت مشورت هین راه کن . چون علی تو آه اندر چاه کن

Heading: A می‌گفت بوقت استنجا . K ارْحِنِي for رَحْنِي . A om. اَنكَ . Bul. om. را .

B و این بازگونه را طاقث . Bul. و آنرا طاقث .

(۲۲۲۴) G کم آید . corr. in marg.

(۲۲۲۵) A برده پیش تو شهان .

BK کرده تو پیش شهان . corr. in K . Bul. برده در پیش شهان .

(۲۲۲۷) Bul. رسته گل .

(۲۲۲۸) H in the first hemistich: بوی فردوس و .

گلزار و سیر . corr. in marg., and so A, which has گلزار و سیر .

(۲۲۲۹) B جوی اگر .

(۲۲۳۱) A om. و .

مهرِ زاد و بود بر جانِش تَد . کاهلی و جهلِشان بر من زند
 مشورت را زند باید نکو . که ترا زند کد و آن زند کو
 ۲۲۱۰ اے مسافر با مسافر رای زن . زانک پایت لنگ دارد رای زن
 از دَم حُبِّ الْوَطَن بگذر مه ایست . که وطن آن سوست جان این سوی نیست
 گر وطن خواهی گذر زان سوی شَط . این حدیث راست را کم خوان غلط

سر خواندن وضو کننده اوراد وضورا،

در وضو هر عضو را وردی جدا . آمدست اندر خبرِ بهر دعا
 چونك استنشاقِ بینی و کُنی . بُوی جَنّت خواه از رَبِّ غنی
 ۲۲۱۰ تا ترا آن بُوگشَد سوی جَنان . بُوی گُل باشد دلیلِ گلستان
 چونك استنجا کنی وِرد و سَخُن . این بود یا رَب تو زینم پالک کن
 دستِ من اینجا رسید اینرا بَشُست . دستم اندر شُستنِ جانست سُست
 ای ز تو کس گشته جانِ ناگسان . دستِ فضلِ نُست در جانها رسان
 حَدرِ من این بود کردم من لَثم . زان سوی حَدرِا نَفی کن ای کریم
 ۲۲۲۰ از حَدَث شُستم خدایا پُوست را . از حوادث تو بَنُو این دوست را

(۲۲۰۸) A کاهلی جهلِشان.

(۲۲۱۰) After this verse K has the Heading: سر این حدیث که حُبِّ الْوَطَن من الایمان.

Heading: BK Bul. سر بازگو for .

(۲۲۱۱) A و جان .

(۲۲۱۲) A و آن سوی . B Bul. که وطن .

(۲۲۱۵) Bul. دلیل گلستان , and so corr. in K.

(۲۲۱۶) A Bul. وِرد سَخُن . B یا رب ازینم .

(۲۲۱۹) A من کردم لَثم .

هل مرا تا که سه پندت بر دهر . تا بدانی زیرکم یا ابله‌م
 اول آن پند هر در دست تو . ثانی‌ش بر باهر گه‌گیل بست تو
 ۲۲۵۰ و آن سوم پندت دم من بر درخت . که ازین سه پند گردی نیک‌بخت
 آنج بر دستت اینست آن سخن . که محالی را ز کس باور مکن
 بر گفش چون گفت اول پند زفت . گشت آزاد و بر آن دیوار رفت
 گفت دیگر بر گذشته غم مخور . چون ز تو بگذشت زان حسرت مبر
 بعد از آن گفتش که در جسم کنیم . ده درم سنگست یک درم ینیم
 ۲۲۵۵ دولت تو بخت فرزندان تو . بود آن گوهر بحق جان تو
 فوت کردی در که روزی‌ات نبود . که نباشد مثل آن در در وجود
 آن چنانک وقت زادن حامله . ناله دارد خواجه شد در غفلت
 مرغ گفتش فی نصیحت کردم . که مبادا بر گذشته دی غمت
 چون گذشت و رفت غم چون میخوری . یا نکردی فهم پندم یا گری
 ۲۲۶۰ و آن دوم پندت بگفتم کز ضلال . هیچ تو باور مکن قول محال
 من نیم خود سه درم سنگ ای اسد . ده درم سنگ اندروم چون بود
 خواجه باز آمد بخود گفتا که هین . باز گو آن پند خوب سیومین
 گفت آری خوش عمل کردی بدان . تا بگویم پند ثالث رایگان
 پند گفتن با جهول خوابناک . تخم افگدن بود در شوره خاك
 ۲۲۶۵ چاک حقیق و جهل نپذیرد رفو . تخم حکمت کم دهش ای پندگو

تا بدان که زیرکم A (۲۲۴۸)

ثانی بر دیوار K . بر دست تو . ABHK Bul . اول آن پندت دم B (۲۲۴۹)

حسرت مبر A (۲۲۵۲) . در گفش B (۲۲۵۲) . و آن سیم A (۲۲۵۰)

بحق آن جان تو A . احتشام تو و فرزندان تو B (۲۲۵۵)

در کی روزی‌ات A (۲۲۵۶)

و آن دوم پندت بگفتم ای جمال B . و آن دوم پندت که گفتم از ضلال A Bul . (۲۲۶۰)

که گفتم H . A (۲۲۶۱) for سه in the first hemistich .

پند حکمت B (۲۲۶۵) . آخرین B . سومین A (۲۲۶۲)

مَحْرَمِ آن آه کم‌یابست بس . شب رَو و پنهان رَوی کن چون عَسَس
سوی دریا عزم کن زین آبگیر . بحر جَو و تَرکِ این گردآب گیر
۲۲۴۵ سینه را پا ساخت می‌رفت آن حَذُور . از مقام با خطر تا بحرِ نور
همچو آهو کز پی او سگ بود . می‌دود تا در تنش يك رگ بود
خوابِ خرگوش و سگ اندر پی خطاست . خواب خود در چشم ترسند کجاست
رفت آن ماهی ره دریا گرفت . راه دُور و پهنه پنها گرفت
رنجها بسیار دید و عاقبت . رفت آخر سوسه امن و عاقبت
۲۲۴۰ خوبشتن افکند در دریای زرف . که نیابد حد آنرا هیچ طَرَف
پس چو صیادان بیاوردند دام . نیم‌عقل را از آن شد تلخ کام
گفت اه من قوت کردم فرصه را . چون نگشتم همره آن ره‌نما
ناگهان رفت او ولیکن چونك رفت . می‌بایستم شدن در پی بَنَفْت
بر گذشته حسرت آوردن خطاست . باز نآید رفته یاد آن مَبَاسْت

قصه آن مرغ گرفته کی وصیت کرد کی بر گذشته پشیمانی

مخور تدارك وقت اندیش و روزگار مبر در پشیمانی،

۲۲۴۵ آن یکی مرغی گرفت از مکر و دام . مرغ او را گفت ای خواجه همام
تو بسی گاوایان و میشان خورده . تو بسی اشتر بُزبان کرده
تو نکستی سیر زانها در زمن . هر نگردی سیر از اجزای من

شبرو Bul. و بس AH (۲۲۴۴)

و. A om. روی دریا A (۲۲۴۸) . پا کرد Bul. (۲۲۴۵)

corr. چون نگشتم همره عاقل چرا ABH . آه من A Bul. . گفت آه قوت B (۲۲۴۲)

in marg. H.

حیرت آوردن A (۲۲۴۴) . چون برفت Bul. (۲۲۴۴)

Heading: B در پشیمانی مبر B . پشیمان مخور K . گرفته و وصیت کردن او که B

م نکرده سیر A (۲۲۴۷) . مرغك او را گفت B (۲۲۴۵)

او می گفت از شکنجه وز بلا . همچو جان کافران قَالُوا لَکِ
 باز می گفت او که گر این بار من . و اِ رهم زین محنت گردن شکن
 من ناسازم جز بدریابی وطن . آب گیری را ناسازم من سَکَن
 آبِ بی حد جُوم و اَمَن شوم . تا ابد در اَمَن و صَحّت و روم ۲۲۸۵

بیان آنک عهده کردن احمق وقت گرفتاری و ندم هیچ وفایی
 ندارد کی وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَانْهَم
 لَکَاذِبُونَ، صبح کاذب وفا ندارد،

عقل می گفتش حماقت با توست . با حماقت عهد را آید شکست
 عقل را باشد وفای عهدها . تو نداری عقل رَوای خَرَبها
 عقل را یاد آید از بیانِ خود . پرده نسیان بدراند بخرد
 چونک عقل نیست نسیان میرُست . دشمن و باطل کن تدبیرُست ۲۲۹۰
 از کبی عقل پروانه خسب . یاد نارد ز آتش و سوز و حبس
 چونک پَرش سوخت توبه می کند . آرزو نسیانش بر آتش می زند
 ضبط و دَرک و حافظی و یادداشت . عقل را باشد که عقل آنرا فراشت
 چونک گوهر نیست تابش چون بود . چون مُذکر نیست ایابش چون بود
 این تعنی هم زبی عقلی اوست . که نیند کان حماقت را چه خُوست ۲۲۹۵
 آن ندامت از نتیجه رنج بود . نه ز عقل روشن چون گنج بود

می گفت او اگر B (۲۲۸۴) . قَالُوا بَلَا A (۲۲۸۳)

این شوم ABHK Bul. (۲۲۸۶)

گرفتاری و ندامت B . عهد کردن آخر A . در بیان K Heading:

باید شکست A . عقل را آید شکست G (۲۲۸۷)

عقل را باشد ز عقل آن فراشت B (۲۲۹۴) . هاتش می زند A (۲۲۹۲)

نهنا A om. HK Bul. (۲۲۹۵) . A om. (۲۲۹۶)

چاره اندیشیدن آن ماهی نیم عاقل و خود را مرده کردن،

گفت ماهی: دگر وقتِ بلا . چونک ماند از سایهٔ عاقل جدا
 کو سوی دریا شد و از غم عتیق . قوت شد از من چنان نیکو رفیق
 لیک زان ندیشم و بر خود زخم . خویشتن را این زمان مرده کنم
 پس بر آمِ ایشکم خود بر زبَر . پشت زیر و بیروم بر آب بر
 بیروم بر وی چنانک خَس رود . فی بسبّاحی چنانک کس رود ۲۲۷۰
 مرده گِردم خویش بشپارم بآب . مرگ پیش از مرگ امنست از عذاب
 مرگ پیش از مرگ امنست ای فتی . این چنین فرمود مارا مُصْطَفی
 گفت مَوْتُوا کُلُّکُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ . یَا نَبِیَّ الْمَوْتُ تَمَوُّتُوا بِالْفِتَنِ
 همچنان مُرد و ایشکم بالا فگسند . آب می بُردش نشیب و گه بلند
 هر یکی زان قاصدان بس غصّه بُرد . که دریغا ماهی: بهتر بُرد ۲۲۷۵
 شاد می شد او از آن گفتِ دریغ . پیش رفت این بازیم رستم زبِیغ
 پس گرفتش یلک صِباد ارجمند . پس برو تَف کرد و بر خاکش فگد
 غلط غلطان رفت پنهان اندر آب . ماند آن احمق هی کرد اضطراب
 از چپ و از راست می جَست آن سلیم . تا بجهدِ خویش برهانند گلیم
 دام افگدند و اندر دام ماند . احمق او را در آن آتش نشاند ۲۲۸۰
 بر سر آتش بپشت تابۀ . با حماقت گشت او هم خوابۀ
 او می جوشید از تَفِ سعیر . غفل می گفتش اَلَمْ یَأْتِکَ نَذِیر

Heading: A مرده گردانیدن.

خویشتن را زین زیان B (۲۲۶۸) . ماهی دیگر A. Suppl. in marg. H. A (۲۲۶۶)

مرده کرده خویش Bul. (۲۲۷۱) . بیسبّاحی A (۲۲۷۰)

B Bul. غصّه خورد (۲۲۷۵)

و. A om. (۲۲۷۷) . که برفت این بازیم BK Bul. گفتن دریغ A (۲۲۷۶)

همی جوشید A (۲۲۸۲) B از حماقت (۲۲۸۱) . و. K Bul. om. (۲۲۸۰)

گفت که نسبت مرا از خاکدانش . نامر اصلر کمترین بندگانش
 بنده زاده آن خداوند و حید . زاده از پشت جَواری و عبید
 نسبت اصلر زخاک و آب و رگل . آب و گل را داد یزدان جان و دل
 مَرَجع این جسم خاکم هم بخاک . مَرَجع تو هم بخاک ای سَهْمَناک
 ۲۲۱۵ اصل ما و اصل جمله سرکشان . هست از خاکی و آنرا صد نشان
 که مدد از خاک میگیرد تنت . از غذای خاک پیچد گردنت
 چون رود جان می شود او باز خاک . اندر آن گور مخوف سَهْمَناک
 هم تو و هم ما و هم آشیاء تو . خاک گردند و نماند جای تو
 گفت غیر این نسب نامیت هست . مر ترا آن نام خود اولیترست
 ۲۲۲۰ بنده فرعون و بنده بندگانش . که ازو پرورد اول جسم و جانش
 بنده یاغی طاغی ظلموم . زین وطن بگریخته از فعلی شوم
 خونی و غداره و حق ناشناس . هم برین اوصاف خود می کن قیاس
 در غریبی خوار و درویش و خلق . که ندانستی سپاس ما و حق
 گفت حاشا که بود با آن ملیک . در خداوندی کسی دیگر شریک
 ۲۲۲۵ واحد اندر ملک اورا یار نی . بندگانش را جز او سالار نی
 نیست خلفش را دگر کس مالکی . شرککش دعوی کند جز هالکی
 نقش او کردست و نقاش من اوست . غیر اگر دعوی کند او ظلم جوست
 تو نتوانی ابروی من ساختن . چون توانی جان من بشناختن

گفت نسبت مر مرا B (۲۲۱۱) BK Bul. زاد A (۲۲۱۲)

بنام من بنده زاده کردگار * زاده از پشت عیدش وز جوار

The verse given in the text is suppl. in marg. K.

فر به گردنت Bul. از غذای خاک K Bul. (۲۲۱۶)

مخوف و سَهْمَناک A Bul. می رود جان A (۲۲۱۷)

یاغی H Bul. یاغی و طاغی و ظلموم A (۲۲۲۱) G without *iqāfat* (۲۲۲۲)

خوار درویش A (۲۲۲۳) A om. (۲۲۲۵) A om. (۲۲۲۶) A om.

تو نتوانی یک موی من A. نتانی BK Bul. as in text. تو نتوانی GH (۲۲۲۸)

چونک شد رنج آن ندامت شد عدم . می نیرزد خالک آن توبه و ندم
آن ندم از ظلمت غم بست بار . پس کلامُ اللَّیْلِ بِمَحْوِهِ النَّهَار
چون برفت آن ظلمت غم گشت خوش . هم رود از دل نتیجه و زاده اش
۲۴۰۰ می کند او توبه و پیر بخرد . بانگ لَو رُدُّوا لَعَادُوا می زند

در بیان آنک و هم قلبِ عقلست و ستیزه اوست بدو ماند و او
نیست و قصه مجابوات موسی علیه السّلم کی صاحب
عقل بود با فرعون کی صاحب و هم بود،

عقل ضدّ شهوتست ای پهلوان . آنک شهوت می تند عقلش مغفوان
و هم خوانش آنک شهوت را گداست . و هم قلبِ نفسِ زَرِ عقلهاست
بی محک پیدا نگردد و هم و عقل . هر دُورا سوی محک کن زود نقل
این محک قرآن و حال انبیا . چون محک مر قلب را گوید بیا
۲۴۰۵ تا ببینی خویش را ز آسیبِ من . که نه اهلِ فرار و شبِ من
عقل را گر اَره سازد دو نیم . همچو زر باشد در آتش او بسیم
و هم مر فرعونِ عالم سوز را . عقل مر موسی جان افروز را
رفت موسی بر طریق نیستی . گفت فرعونش بگو تو کیستی
گفت من عقل رسول ذوالجلال . حُجّةُ اللَّهِ امّام از ضلال
۲۴۱۰ گفت فی خامش رها کن های هو . نسبت و نام قدیم را بگو

نتیجه و زاندهش A (۲۲۹۹)

Suppl. in marg. B. (۲۴۰۰)

Heading: A om. نیست و او ماند و او نیست G. مجابوات موسی.

مر قلب را Bul. (۲۴۰۴)

A در آتش او مقام (۲۴۰۶)

B. های و هو HK Bul. رها کن های و هو B. رها کن گفتگو A (۲۴۱۰)

گفت ای ابله برو بزم مران . تو عمارت از خرابی باز دان
 گی شود گلزار و گندمزار این . تا نگردد زشت و ویران این زمین
 ۲۲۴۵ گی شود بُستان و کشت و برگ و بر . تا نگردد نظم او زیر و زیر
 تا بنشکافی بنشتر ریش چغز . گی شود نیکو و گی گردید نغز
 تا نشوید خلطهات از دوا . گی رود شورش کجا آید شفا
 باره باره کرده درزی جامه را . کس زند آن درزی علامه را
 که چرا این اطلس بگریه را . بر دریده چه کم بدریده را
 ۲۲۵۰ هر بنای کهنه کابادان کنند . نه که اول کهنه را ویران کنند
 همچنین نجار و حداد و قصاب . هشتان پیش از عمارتها خراب
 آن هلیله و آن بلیله کوفتن . زان تلف گردند معموری تن
 تا نکوی گندم اندر آسیا . گی شود آراسته زان خوان ما
 آن تقاضا کرد آن نان و نك . که زشتت و رهانم ای سَمَك
 ۲۲۵۵ گر پذیری پندِ موسی و اری . امر چنین شست بد نامتھی
 بس که خود را کرده بند هوا . کرمکی را کرده تو ازدها
 ازدها را ازدها آورده ام . تا باصلاح آورم من تم بدم
 تا تم آن از تم این بشکند . مارِ من آن ازدها را برگند
 گر رضا دادی رهیدی از دو مار . ورنه از جانت بر آرد آن دمار
 ۲۲۶۰ گفت آنحق سخت اُسنا جادوے . که در افگندی بصر اینجا دوی
 خلاف بکذل را تو کردی دو گروه . جادوی رخنه کند در سنگ و کوه

(۲۲۴۶) Bul. بنشکافی. A. گردند نغز. In H the penultimate letter is written both

as ن and ی.

(۲۲۴۷) ABH تا نوزد. K تا نشورد. AH Bul. خلطهات.

(۲۲۴۸) AH کرد درزی. H. درزی. (۲۲۴۹) B چون کم.

(۲۲۵۲) GK گردند as in text.

(۲۲۵۴) B Bul. این تقاضا. A. کردن آن.

(۲۲۵۵) A بندی.

(۲۲۵۶) Bul. بند هوا.

(۲۲۵۹) Bul. بر آورد. A. زین دو مار.

بلك آن غدار و آن طاعی نوی . كه گئی با حق دعوی دُوسه
 ۲۲۲۰ گر بکشتم من عوانی را بسو . نه برای نفس گشتم نه بلمو
 من زدم مُشتی و ناگاه او فتاد . آنك جانش خود نَبَد جانی بداد
 من سگی گشتم نو مُرسل زادگان . صد هزاران طفل بی جرم و زیان
 كُشته و خُونشان در گردنت . تا چه آید بر تو زین خون خوردنت
 كُشته دُریت یعنوب را . بر امید قتل من مطلوب را
 ۲۲۲۵ كورئ تو حق مرا خود بر گزید . سزگون شد آنچ نفست می پزید
 گفت اینهارا بیل بی هیچ شك . این بود حق من و نان و نمك
 كه مرا پیش حشر خواری كئی . روز روشن بر دلم تازی كئی
 گفت خواری قیامت صعبتر . گر نداری پاس من در خیر و شر
 زخمِ كبکی را نمی توانی كشید . زخمِ ماری را تو چون خواهی چشید
 ۲۲۳۰ ظاهرًا کار تو ویران می کنم . لیک خارے را گلستان می کنم

بیان آنك عمارت در ویرانیست و جمعیت در پراگندگیست و

درستی در شكستگیست و مراد در بی مرادیست و وجود

در عدمست و عَلَى هَذَا بَقِیَّةُ الْأَضْدَادِ وَالْأَزْوَاجِ،

آن یکی آمد زمین را می شكافت . ابلهی فریاد کرد و بر نتافت
 کین زمین را از چه ویران می كنی . می شكاف و پریشان می كنی

با حق تو دعوی Bul. كه بی دعوی ناحق می روی A (۲۲۲۹)

و او ناگه فتاد Bul. من زدم او را و او مرد اوفتاد A (۲۲۳۱)

زین خون گردنت B (۲۲۳۲)

In A a corrector has indicated that دانی should be read

مر مغیلا ترا گلستان می کنم B (۲۲۴۰). Bul. زهر ماری را. B Bul. توانی instead of توانی.

Heading: K در بیان Bul. پراگندگی. B Bul. شكستگی. B Bul. بی مرادی.

سر نتافت A (۲۲۴۱)

وَأَنْ فَضَايَ خَرَقٍ اسباب و عِلَل . هست آَرْضُ الله ای صدر اجل
هر زمان مُبَدَّل شود چون نقش جان . نَوَبُو بیند جهانی در عیان
گر بسود فردوس و انهار بهشت . چون فسرده یك صَفَت شد گشت زشت

بیان آنک هر حَسَّ مُدْرِکی را از آدمی نیز مُدْرکاتی دیگرست
که از مُدْرکات آن حَسَّ دیگر بی خبرست چنانک هر پیشه‌ور
استاد اعجمی کار آن استاد دگر پیشه‌ورست و بی خبری او از
آنک وظیفه او نیست دلیل نکند که آن مُدْرکات نیست،
اگرچه بحکم حال منکر بود آنرا اما از مُنْکری او اینجا جز
بی خبری نمی خواهیم درین مقام،

چنبه دید جهان ادراکِ نُسْت . پرده پاکان حَسَّ ناپاکِ نُسْت
مَدَنی حَسرا بَشُو زَابِ عیان . این چنین دان جامه شوی صوفیان ^{۲۲۸۵}
چون شدی تو پاک پرده بر گند . جان پاکان خویش بر تو می زند
جمله عالم گر بود نور و صُور . چشم را باشد از آن خوبی خبر
چشم بستی گوش می آری بپیش . تا نمای زلف و رُخساره بُبیش
گوش گوید من بصورت نگرِوم . صورت ار بانگی زند من بشنوم
عالم من لیک اندر فَنِ خویش . فَنِ من جز حرف و صَوْتی نیست بیش ^{۲۲۹۰}
هین بیا بینی بین این خوب را . نیست در خور بینی این مطلوب را

(۲۲۸۱) A خرق و اسباب علل . (۲۲۸۲) G نقش with *idāfat*.

Heading: Bul. om. نیز. A. اعجمی و وظیفه او نیست کاران استاد . G has
A. بحکم حال جان . A. but the words have been stroked through. A. اعجمی after نیست
Bul. om. درین مقام . Bul. om. از منکری اینجا . Bul. om. اما .

Bul. بر کنند . Bul. بر کند . H (۲۲۸۶)

گفت هستم غرقِ پیغامِ خدا . جادوی کی دید با نامِ خدا
 غفلت و کفرست مایهٔ جادوی . مشعلِ دینست جانِ موسوی
 من بجادویان چه مانم ای و فیح . کز دم پر رشک می گردد مسیح
 ۲۲۶۵ من بجادویان چه مانم ای جنب . که زجانم نور می گیرد کتب
 چون تو با پسرِ هوا بر می پری . لاجرم بر من گان آن می پری
 هر کرا افعالِ دام و دد بود . بر کریمانش گان بد بود
 چون تو جزو عالمی هر چون بوی . کَلِّرا بر وصفِ خود بینی غوی
 گر تو برگردی و برگردد سرت . خانه را گردند بیند منظرَت
 ۲۲۷۰ ورتو در کشتی روی بر یم روان . ساحلِ یمرا می بینی دوان
 گر تو باشی تنگ دل از ملحمه . تنگ بینی جو دنیارا همه
 ورتو خوش باشی بکامِ دوستان . این جهان بنیادت چون گلستان
 ای بسا کس رفته تا شام و عراق . او ندید هیچ جز کفر و نفاق
 وی بسا کس رفته تا هند و هری . او ندید جز مگر بیع و شری
 ۲۲۷۵ وی بسا کس رفته ترکستان و چین . او ندید هیچ جز مکر و کین
 چون ندارد مدّرکی جز رنگ و بو . جمله اقلیمهارا گو بچو
 گاو در بغداد آید ناگهان . بگذرد او زین سران تا آن سران
 از همه عیش و خوشیها و مزه . او نبیند جز که قشرِ خربزه
 که بود افتاده بر ره یا حشیش . لایقِ سیرانِ گاوی یا خربش
 ۲۲۸۰ خشک بر میخِ طبیعت چون قدید . بسته اسباب جانش لا یزید

بجادوان A (۲۲۶۵) . بجادوان A (۲۲۶۴) . مشغله A (۲۲۶۲)

۲۲۶۷) GH as in text. G has یینی سَوی, but the last word has been altered.

چون نو بر گردی K (۲۲۶۹) . چون نو بر گردی K (۲۲۶۹) .

۲۲۷۱) A . جرّ دنیارا H . جرّ دنیارا BG Bul. جمله دنیارا, but in G the word has been altered. K جو دنیارا as in text.

پوست خربزه B (۲۲۷۸) . مدّرکی G (۲۲۷۶) . مدّرکی H. K . مدّرکی G (۲۲۷۶) .

افتاده در ره B . بر ره افتاده AH Bul. کو بود Bul. (۲۲۷۶)

نسبتی گر هست مخفی از خرد . هست بی چون و خرد کی پی برد
 بادرا بی چشم اگر بیش نداد . فرق چون می کرد اندر قوم عاد
 چون می دانست مؤمن از عدو . چون می دانست می را از کدو
 آتش نمرود را گر چشم نیست . با خلیش چون نجشم کردن نیست
 ۲۴۱۵ گر نبودی نیل را آن نور و دید . از چه قبلی را زبلی می گزید
 گرنه کوه و سنگ با دیدار شد . پس چرا داود را او یار شد
 این زمین را گر نبوده چشم جان . از چه قارون را فرو خورد آجنان
 گر نبودی چشم دل حنا را . چون بدیدی حجر آن فرزانه را
 سنگ ریزه گر نبوده دیده ور . چون گواهی دادی اندر مشت در
 ۲۴۲۰ ای خرد برکش تو پر و بالها . سوره بر خوان زلزله زلزالها
 در قیامت این زمین بر نیک و بد . گی زنادیده گواهیها دهد
 که تَعْدَتْ حَالَهَا وَأَخْبَارَهَا . تُظْهِرُ الْأَرْضُ لَنَا أَسْرَارَهَا
 این فرستادن مرا پیش تو میر . هست برهانی که بد مریل خیر
 کین چنین دارو چنین ناسورا . هست در خور امر پی میسورا
 ۲۴۲۵ واقعاتی دیده بودی پیش ازین . که خدا خواهد مرا کردن گرین
 من عصا و نور بگرفته بدست . شاخ گستاخ ترا خواهر شکست
 واقعات سهمگین از بهر این . گونه گونه می نمودت ربّ دین
 در خور سرّ بد و طغیان تو . تا بدانی کوست در خوردان تو
 تا بدانی کو حکیمست و خبیر . مُصْلِحُ أَمْرَاضِ دَرْمَانِ نَاطِقِیر
 ۲۴۳۰ تو بتأویلات می گشتی از آن . کور و گر کین هست از خواب گران

(۲۴۱۲) After this verse B repeats v. ۲۳۹۵.

(۲۴۱۵) A om. و.

(۲۴۱۷) Bul. چشم و جان.

(۲۴۱۸) A چشم و دل.

(۲۴۲۱) A با نیک و بد.

(۲۴۲۶) Bul. بگرفتم.

(۲۴۲۸) BGH Bul. در خورد آن تو.

(۲۴۳۰) G کور و گر.

گر بود مُشک و گلابی بُو بَرَم . فنّ من اینست و علم و مَنَبَرَم
 گی بیستم من رخ آن سِم ساق . هین ممکن تکلیف ما لَبَس بُطَاق
 باز حق کثر نبیند شیر کثر . خواه کثر غُثر پیش او یا راست غُثر
 چشمِ احوال از یکی دیدن یقین . دانك معزولست ای خواجه مُعین ^{۲۴۹۵}
 تو که فرعونی همه مَکری و زَرَق . مَر مرا از خود نی دانی تو فرق
 مَنگر از خود در من ای کز باز تو . تا یکی تورا نبینی تو دو تَو
 بَنگر اندر من زَمَن یکساعتی . تا و راه کَوَن بینی ساحتی
 و اَره از تنگی و از تنگ و نام . عشق اندر عشق بینی و اَلَسَلام
 پس بدانی چونك رستی از بَدَن . گوش و بینی چشم و داند شدن ^{۲۴۰۰}
 راست گفتست آن شه شیرین زفان . چشم گردد مُو بُموی عارفان
 چشم را چشمی نبود اول یقین . در رَحِم بود او جَین گوشتین
 عَلم دیدن بدان پیه ای پسر . ورنه خواب اندر ندیدی کس صُور
 آن پری و دیو یبند شبیه . نیست اندر دیدگاه هر دو پیه
 نور را با پیه خود رَسبت نبود . نسبتش بخشید خَلَق و دُود ^{۲۴۰۵}
 آدم است از خاك كَي ماند بَخاك . جَنی است از نار بی هیچ اشتراك
 نیست مانندای آتش آن پری . گرچه اصلش اوست چون یبَنگری
 مرغ از بادست كَي ماند بباد . نامُنا سب را خدا رَسبت بداد
 نسبت این فرعها با اصلها . هست بی چون ارچه دادش و صَلاها
 آدمی چون زاده خاك هَباست . این پسر را با پدر نسبت كجاست ^{۲۴۱۰}

H in the second hemistich: ناظر شرکست فی توحیدین: (۲۴۹۵). The hemistich which stands in the text is given in marg. AH.

می تاند شدن H. می شاید شدن B (۲۴۰۰) کی و رای A (۲۴۹۸)

شیرین زبان. ABG Bul. چشم گردد A (۲۴۰۱)

دیدگاهی A (۲۴۰۴) جین و گوشتین A (۲۴۰۲)

جَنی از نار و ندارد اشتراك Bul. آدمی از خاك Bul. (۲۴۰۶)

از چه دادش A (۲۴۰۹) و کی ماند G (۲۴۰۸)

۲۴۴۵ حمله بُردی سوی در بندانِ غیب . تا نیایند این طرف مردانِ غیب
 چنگ در صُلب و رَحما در زدی . تا که شارع را بگیرد از بدی
 چون بگیرد شهر می که ذو الجلال . برگشادست از برای اتسال
 سد شدی در بندهارا اے تجوج . کوری تو کرد سرهنگی خُروج
 نك منم سرهنگ هَنگ بشکم . نك بنامش نام و ننگ بشکم
 ۲۴۵۰ تو هلا در بندهارا سخت بند . چند گاهی بر سیال خود بخند
 سَبَلت را برگد یک یک قدر . تا بدانی کالقدر یعنی اَحذر
 سَبَلت تو تیزتر یا آنِ عاد . که هی لرزید از دَمشان بلاد
 تو سبزه روتری یا آن شود . که نیامد مثل ایشان در وجود
 صد ازینها گر بگویم تو گرے . بشنوی و ناشنوده آورے
 ۲۴۵۵ توبه کردم از سخن کانگبختم . بی سخن من داروت آمیختم
 که نم بر ریش خامت تا پزد . یا بسوزد ریش و ریش تا ابد
 تا بدانی که خیرست ای عَدُو . بدهد هر چیز را در خورد او
 گی کژی کردی و گی کردی تو شر . که ندیدی لایفش در پی اثر
 گی فرستادی دمی بر آسمان . نیکی کز پی نیامد مثل آن
 ۲۴۶۰ گر مُراقب باشی و بیدار تو . بینی هر دم پاخ کردار تو
 چون مُراقب باشی و گیری رسن . حاجت ناید قیامت آمدن
 آنک رمزی را بدانند او صبح . حاجتش ناید که گویندش صبح
 این بلا از گوشت آید ترا . که نکردی فهم نُکته و رمزها

۲۴۴۵) Bul. نیاید. (۲۴۴۸) R. تو زدی در بندهارا.

۲۴۵۰) ABHK بر سیل خود corr. in H.

۲۴۵۵) AH. که انگبختم. GK Bul. داروت.

۲۴۵۶) BK. تا بسوزد. The original reading of H is uncertain.

۲۴۵۸) Bul. کردی و بنمودی تو شر. (۲۴۶۰) Bul. هر دمی بینی جزای کار تو.

۲۴۶۱) Bul. حاجت نبود.

(۲۴۶۲) Bul. حاجتش نبود.

(۲۴۶۳) ABHK. و رمز را.

وَأَن طَیِّبٌ وَ أُنْ مَنْجَمٌ دَر لَمَعِ . دید تعیرش پیوید از طَمَعِ
گفت دُور از دولت و از شَاهِیْت . که در آید غُصَّه در آگاهِیْت
از غذایِ مُخْتَلَفِ بِا از طَعَامِ . طَبَعِ شُورِیْدِ هِی بَیْنِدِ مَنَامِ
زَأَنکِ دید او که نَصِیْحَتِ جُونَه . تَنَدِ و خُونِ خَوَارِی و مَسْکِیْنِ خُونَه
۲۴۳۵ پادشاهان خون کنند از مَضْلَحَتِ . لَیْکِ رَحْمَتُشَانِ فَرْوَنَسْتِ از عَنَتِ
شاهرا باید که باشد خُویِ رَبِّ . رَحْمَتِ او سَبْقِ دارد بر غَضَبِ
نه غَضَبِ غَالِبِ بود مانند دِیو . بی ضرورتِ خون کند از بهرِ رِیو
نه حَلِیْمِ مُخَنَّتِ وَاِمِ نِیْزِ . که شود زنِ رُوسِیِ زَانِ و کِیْزِ
دیوْخَانِه کرده بودِ سِیْنِهرا . قَبْلَه سَازِیْدِ بودِ کِیْنِهرا
۲۴۴۰ شاخِ تِیْزْتِ بَسِ جَگَهرَا که خَسْتِ . نَکِ عَصَاْمِ شَاخِ شُوخْتِ رَا شِکَسْتِ

حمله بردن این جهانیان بر آن جهانیان و تاختن بردن تا
سینور ذرّ و نسل که سرحدّ غیب است و غفلت ایشان از
کین که چون غازی بغزا نرود کافر تاختن آورد؛

حمله بردند اَسْپَه جَسَانِیَانِ . جَانِبِ قَلْعَه و دِزِ رُوحَانِیَانِ
تا فرو گیرند بر درِیْنِدِ غِیْبِ . تا کسی نَآید از آن سو پَاکِ جِیْبِ
غَازِیَانِ حَمْلَه غِزَا چُونِ کَمِ بَرْنِدِ . کَافِرَانِ بَرِ عَکْسِ حَمْلَه آورند
غَازِیَانِ غِیْبِ چُونِ از حِلْمِ خُویْشِ . حَمْلَه نَآوَرْدَنْدِ بَرِ تُو زِشْتِ کِیْشِ

۲۴۳۲) AH وز شاهیّت . دید تعیرش A . آن طیب (۲۴۳۱) Bul.

۲۴۳۶) A کی باشد . ۲۴۳۴) Bul. غدایِ G . طبعِ with sukān.

۲۴۳۸) Suppl. in marg. H.

Heading: In G بردن ایشان is suppl. above. Bul. بردن ایشان AG . در و نسل .
A Bul. تاختن آورد.

۲۴۴۴) A حمله آوردند .

۲۴۸۰ تا کون کردی چنین اکنون مکن . تیره کردی آب را افزون مکن
 بر مشوران تا شود این آب صاف . و اندرو بین ماه و اختر در طواف
 زَانَك مَرْدَم هست همچون آبِ جَوْ . چون شود تیره نبینی قعرِ او
 قعرِ جَوْ پُر گوهرست و پُر زُدر . هین مکن تیره که هست او صافِ حُر
 جانِ مردم هست مانند هوا . چون بگردد آمیخت شد پرده سما
 ۲۴۸۵ مانع آید او ز دید آفتاب . چونك گزشت رفت شد صافی و ناب
 با کمال تیرگی حق واقعات . می نمودت تا روی راه نجات

باز گفتن موسی علیه السّلم اسرار فرعون را و واقعات اورا
 ظَهَرَ الْغَيْبُ تا بخیرِ حق ایمان آورد یا گمان برد،

زَاهِن تیره بُدَرَت می نمود . واقعاتی که در آخر خواست بود
 تا کُنی کینر تو آن ظلم و بدی . آن می دیدی و بتر می شدی
 نقشه های زشت خوابت می نمود . می میدی زان و آن نقش تو بود
 ۲۴۹۰ همچو آن زنگی که در آینه دید . روی خود را زشت و بر آینه رید
 که چه زشتی لایقِ اینی و بس . زشتیم آن توست اے کورِ خس
 این حَدَث بر رویِ زشتت می کنی . نیست بر من زَانَك هستم روشنی
 گاه می دیدی لباس سوخته . گاه دهان و چشم تو بر دوخته
 گاه حیوان قاصدِ خونت شده . گاه سرِ خود را بدنِ دانه دده
 ۲۴۹۵ گاه نگون اندر میان آب ریز . گاه غریقِ سِلِ خون آمیزِ تیز

صاف و حر BK (۲۴۸۲) . و اندرون A (۲۴۸۱)

گانی B . ایمان آرد A . حق تعالی B . Heading:

بدتر می شدی Bul. (۲۴۸۸)

زَانَك رسم از منی AH . حَدَث for جفا B Bul. (۲۴۹۲)
 in marg. H has هستم روشنی in marg. as a correction.

از بدی چون دل سیاه و تیره شد . فهم کن اینجا نشاید خیره شد
 ۲۴۶۵ ورنه خود تیری شود آن تیرگی . در رسد در تو جزای خیرگی
 ورنه نیاید تیر از بخشایش است . نه پی نادیدن آرایش است
 هین مراقب باش گر دل بایدت . کز پی هر فعل چیزی زایدت
 ورا زین افزون ترا همت بود . از مراقب کار بالاتر رود

بیان آنک تن خاکی آدمی همچون آهن نیکوجوهر قابل
 آینه شدن است تا درو هم در دنیا بهشت و دوزخ و
 قیامت و غیر آن معاینه بنماید نه بر طریق خیال،

پس چو آهن گرچه تیره هیکی . صیفی کن صیفی کن صیفی
 ۲۴۷۰ تا دلت آینه گردد پُر صور . اندرو هر سو ملجی سیم پر
 آهن ارچه تیره و بی نور بود . صیفی آن تیرگی از وی زدود
 صیفی دید آهن و خوش کرد رو . تا که صورنها توان دید اندرو
 گر تن خاکی غلیظ و تیره است . صیفش کن ز آنک صیف گیره است
 تا درو آشکال غیبی رو دهد . عکس خوری و ملک در وی جهد
 ۲۴۷۵ صیف عقلت بدان دادست حق . که بدو روشن شود دل را ورق
 صیفی را بسته ای بی نماز . و آن هوارا کرده دو دست باز
 گر هوارا بند بنهاده شود . صیفی را دست بگشاده شود
 آهنی کایبسته غیبی بده . جمله صورنها درو مُرسل شدی
 تیره کردی زنگ دادی در نهاد . این بود یسعون فی الارض الفساد

گر نیاید B (۲۴۶۶)

بطریق B . و غیرها ABK . همچو آهنست نیکوجوهر که قابل

توان دیدن درو . ABHK Bul . صیفی کرد آهن B (۲۴۷۲)

گفت ای موسی کدامست آن یکی . شرح کن با من از آن يك اندکی
گفت آن يك که بگویی آشکار . که خدایی نیست غیرِ کردگار
خالقِ افلاك و آنجم بر عِلا . مردم و دیو و پری و مرغ را
خالقِ دریا و دشت و کوه و تپه . مُلکتِ او بی حد و اوی شبیه
گفت ای موسی کدامست آن چهار . که عوض بدی مرا بر گو یار
تا بود کز لطفِ آن وعدِ حَسَن . سست گردد چارمبغِ کُفرِ من
بُوك زان خوش و عدهای مُغْتَنَم . بر گشاید قُتلِ کُفرِ صد منم
بُوك از تأثیرِ جُویِ انگین . شهد گردد در تنم این زهرِ کین
یا زعکسِ جُویِ آن پاکیزه شیر . پرورش یابد دمی عقلِ اسیر
یا بود کر عکسِ آن جُوهای خمر . مست گردد بُوِ بَرَم از ذوقِ امر
یا بود کز لطفِ آن جُوهای آب . تازگی یابد تنِ شوره خراب
شوره‌ام را سبزه پیدا شود . خازنارم جنتِ مأوی شود
بُوك از عکسِ بهشت و چار جُو . جان شود از یاری حقِ یار جُو
آنچنانک از عکسِ دوزخ گشته‌ام . آتش و در قهرِ حقِ آغشته‌ام
که زعکسِ مارِ دوزخ همچو مار . گشته‌ام بر اهلِ جنتِ زهر بار
که زعکسِ جوشِ آبِ حَمیم . آبِ ظَلَم کرده خلتان را رَمیم
من زعکسِ زَمهرِ سیم زهریر . یا زعکسِ آن سعیرم چون سعیر
دوزخ درویش و مظلوم کنون . پای آنک یابمش ناگه زبون

(۲۵۱۲) Bul. خالقِ دریا و کوه و دشت.

(۲۵۱۸) A پرورش باشد.

(۲۵۲۱) B Bul. جنتِ المأوی.

(۲۵۲۴) A. نار دوزخ . نار دوزخ .

(۲۵۲۵) B Bul. ماء حیم.

(۲۵۲۷) A om. درویش and has معصوم written after below the line.

که نَدات آمد ازین چرخ، نَف . که شَفَتی و شَفَتی و شَفی
 که نَدات آمد صریحا از جبال . که بِرَو هستی ز أَصْحَابِ الشَّمال
 که نَدای آمدت از هر جَماد . تا ابد فرعون در دوزخ فساد
 زین بَترها که نَفی گویم ز شرر . تا نگرَد طبع معکوس، تو گرم
 ۲۰۰ اندکی گنشم بتو اے ناپذیر . ز آندکی دانی که هستم من خیر
 خویشتن را کُور می کردی و مات . تا نیندیشی ز خواب و واقعات
 چند بگریزی نك آمد پیش تو . کُورئِ اِذْراك مَكْرانِ دیش تو

بیان آنک در توبه بازست،

هین مکن زین پس فرا گیر احتراز . که ز بخشایش در توبه ست باز
 توبه را امر جانبِ مَغْرِبِ دَری . باز باشد تا قیامت بر وری
 ۲۰۰ تا ز مَغْرِبِ برزند سَر آفتاب . باز باشد آن دَر از وی رُو متاب
 هست جَنّت را ز رَحمتِ هشت دَر . يك دَر، توبه ست زانِ هشت ای پسر
 آن همه گه باز باشد گه فراز . و آن در، توبه نباشد جُرکه باز
 هین غنیمت دار دَر بازست زود . رَحّت آنجا کش بکُورئِ حُود

گفتن موسی علیه السّلم فرعون را کی از من يك پند قبول
 کن و چهار فضیلت عوض بستان،

هین زمن پذیر يك چیز و بیار . پس زمن بستان عِوض آنرا چهار

که ابد Bul. (۲۴۹۸) . ز اصحاب شمال K (۲۴۹۷)

که من هستم A (۲۰۰) . زان بترها Bul. (۲۴۹۹)

Heading: B همیشه بازست Bul. همیشه در توبه

رخت آنجا بر B (۲۰۰۸) . آن در توبه A (۲۰۰۷) . هشت جنت را Bul. (۲۰۰۶)

Heading: After K adds کدامست که آن کد است and so Bul.

که هزاران خانه از يك نقد گنج . توان عمارت کرد بی تکلیف و رنج
 عاقبت این خانه خود ویران شود . گنج از زیرش یقین غریبان شود
 لیک آن تو نباشد زانک رُوح . مُزِد ویران گردَنَشش آن فُوج
 ۲۵۴۵ چون نکرد آن کار مُزدش هست لا . لَبَسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى
 دست خالی بعد از آن تو کای دریغ . این چنین ماهی بد اندر زیرِ میغ
 من نکردم آنچه گفتند از بهی . گنج رفت و خانه و دستم نهی
 خانه اُجرت گرفتی و کَرِے . نیست مُلک تو بیعی یا شَرِے
 این کَرِی را مدت او تا اجل . تا درین مدت کنی در وی عمل
 ۲۵۵۰ پاره دوزی می کنی اندر دُکان . زیر این دُکان تو مدفون دو کان
 هست این دُکان کرای زود باش . تیشه بستان و تَکُش را می تراش
 تا که تیشه ناگهان بر کان نهی . از دکان و پاره دوزی و ره
 پاره دوزی چیست خورد آب و نان . می زنی این پاره بر دلقِ گران
 هر زمان می دردت این دلقِ تنت . پاره بروی می زنی زین خوردنت
 ۲۵۵۵ ای زَنَل پادشاه کامبار . با خود آ زین پاره دوزی ننگ دار
 پاره برگن ازین فعر دکان . تا بر آرد سر پیش تو دو کان
 پیش از آن کین مهلت خانه کری . آخر آید تو نخورده زو بَری
 پس ترا بیرون کند صاحب دکان . وین دکان را برگد از رُوی کان
 تو زحمت گاه بر سر می زنی . گاه ریش خامر خود بر می کنی
 ۲۵۶۰ کای دریغا آن من بود این دکان . کُور بودم بر نخوردم زین مکان
 ای دریغا بود مارا بُرد باد . تا ابد یا حَسرتا شد لِلْعَبَاد

۲۵۴۶) Bul. میغ . ماهی نهان بد زیر میغ . (۲۵۴۷) B Bul. تان عمارت . (۲۵۴۸)

۲۵۴۹) B Bul. آنچه کردند . H از بهی . G از بهی as in text . (۲۵۵۰)

Bul. گرفتی یا کری . (۲۵۵۱) AH می تراش . (۲۵۵۲)

A تا تا اجل . (۲۵۵۳) B دار . (۲۵۵۴) A om . و . (۲۵۵۵)

B شرم دار . (۲۵۵۶) Bul. خانه کری . H (۲۵۵۷)

تو بردی زو بری . (۲۵۵۸)

شرح کردن موسی علیه السّلم آن چار فضیلت را جهت پای مزد ایمان فرعون،

گفت موسی کاولین آن چهار . صحتی باشد تنت را پایدار
این علّهای که در طب گفته اند . دور باشد انتنت ای ارجمند
۲۵۲۰ نایب باشد ترا عمر دراز . که اجل دارد زعمرت احتراز
وین نباشد بعد عمر مستوی . که بناکام از جهان بیرون روی
بلک خواهان اجل چون طفل شیر . نه زرنجی که ترا دارد اسیر
مرگجو باشی ولی نه از عجز رنج . بلک بینی در خراب خانه گنج
پس بدست خویش گیری تیشه . می زنی بر خانه بی اندیشه
۲۵۲۵ که حجاب گنج بینی خانه را . مانع صد خرمن این يك دانه را
پس در آتش افگنی این دانه را . پیش گیری پیشه مردانه را
ای بیلک برگی زباغی مانده . همچو گری برگش از رز رانده
چون گرم این گرم را بیدار کرد . ازدهای جهل را این گرم خورد
گرم گری شد پُر از میوه و درخت . این چنین تبدیل گردد نیکبخت

تفسیر کنت کَنَزًا مَخْفِيًّا فَأَحْبَبْتُ أَنْ أَعْرِفَ،

۲۵۴۰ خانه برگن کر عقیق این یمن . صد هزاران خانه شاید ساختن
گنج زیر خانه است و چاره نیست . از خرابی خانه مندیش و مه ایست

Heading: B بیان کردن، corr. above. (۲۵۲۸) B اَوَّلِينَ A (۲۵۲۹) کی در طب.

(۲۵۴۱) Bul. بیرون شوی. (۲۵۴۲) A Bul. عجز و رنج. (۲۵۴۳) H خرابی.

میوه درخت A. میوه درخت H. هر از برگ و درخت B. with *iqāfat*. گرم گرمی

Heading: After ^۴أَعْرِفَ Bul. adds فُطِنْتُ الْخَلْقَ لَا أَعْرِفُ.

(۲۵۴۱) Bul. از خرابی یمن مندیش.

بیان این خبر که کَلِمُوا النَّاسَ عَلَى قَدَرِ عُقُولِهِمْ لَا عَلَى قَدَرِ
عُقُولِكُمْ حَتَّى لَا يَكْذَبَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ،

چونک با کودک سر و کارم فناد . م زبان کودکان باید گشاد
که برو کتاب تا مرغت خرم . یا مویز و جَوَز و فُسْتَقِ آورم
جز شباب تن غی دانی بگیر . این جوانی را بگیر ای خر شعیر
۲۵۸۰ هیچ آژنگی نیفتد بر رُخت . تازه ماند آن شباب فَرُخت
نه نژند پیریت آید برُو . نه قدم چون سرُو تو گردد دُوتو
نه شود زور جوانی از تو کم . نه بدندانها خللها یا الم
نه کی در شهوت و طَمْتُ و بَعَال . که زنان را آید از ضعف ملال
آن چنان بگشایدت فرّ شباب . که گشود آن مژده عَکاشه باب

قوله عليه السّلم من بشرني بخروج صغري بشرته يا حبيبة،

۲۵۸۵ احمد آخر زمان را انتفال . در ربیع اول آید بی جدال
چون خبر یابد دلش زین وقت نَقْل . عاشق آن وقت گردد او بعقل
چون صغرا آید شود شاد از صغره . که پس این ماه می سازم سفر
هر شبی تا روز زین شوق هدی . اے رفیق راه اعلیٰ می زدی
گفت هر کس که مرا مژده دهد . چون صغرا پای از جهان بیرون نهد

Heading: A کَلِمُوا النَّاسَ . Bul. يَكْذِبُوا اللَّهَ .

۲۵۷۹) B دو توی B بروی B (۲۵۸۱) تن غی گیری B (۲۵۷۹)

۲۵۸۲) A طمٹ بعال . Bul. طمٹ رجال A (۲۵۸۲)

از مژده A . که شد اندر مژده عکاشه باب B (۲۵۸۴)

پس آن ماه B (۲۵۸۷)

گفت آنکس که بن مژده B (۲۵۸۶)

غره شدن آدمی بذکات و تصویرات طبع خویشان و طالب
ناکردن علم غیب کی علم انبیاست،

دیدم اندر خانه من نقش و نگار . بوم اندر عشقِ خانه بی قرار
بودم از گنجِ نهانی بی خبر . ورنه دستبوی من بودی تَبَر
آه گر داد تَبَر را دادی . این زمان غمرا تَبَر را دادی
۲۵۶۵ چشم را بر نفس می انداختم . همچو طفلانِ عتقها می باختم
پس زگو گفت آن حکیم کامیار . که تو طفلی خانه پُر نقش و نگار
در الهی نامه بس اندرز کرد . که بر آرزو دمان خویش گزد
بس کن ای موسی بگو وعده یوم . که دل من ز اضطرابش گشت گم
گفت موسی آن یوم مُلکِ دوتو . دو جهانی خالص از خصم و عدو
۲۵۷۰ بیشتر زان مُلکِ کاکون داشتی . کان بُد اندر جنگ و این در آشتی
آنک در جنگ چنان مُلکی دهد . بنگر اندر صلح خوانت چون نهد
آن کرم کاندر جفا آهات داد . در وفا بنگر چه باشد افتداد
گفت ای موسی چهارم چیست زود . باز گو صبرم شد و حرصم فزود
گفت چارم آنک مانی تو جوان . موی همچون قیر و رُخ چون ارغوان
۲۵۷۵ رنگ و بودر پیش ما بس کاسدست . لبک تو پستی سخن کردم پست
افتخار از رنگ و بو و از مکان . هست شادی و فریب کودکان

Heading: B طبع خویش.

(۲۵۶۴) B Bul. آه اگر . (۲۵۶۶) HK بس نکر .

(۲۵۶۸) GHK که دلم .

(۲۵۶۹) B خصم و عتو .

(۲۵۷۰) A و این for وین .

(۲۵۷۱) B Bul. چنین ملکی . K چون خوانت نهد .

(۲۵۷۲) Bul. آهات داد .

۲۶۰۵ چون بدین لطف آن کریمت باز خواند . ای عجب چون زهرات بر جای ماند
 زهرات ندید تا زان زهرات . بودی اندر هر دو عالم بهر هرات
 زهره کز بهره حق بر دَرَد . چون شهیدان از دو عالم بر خورد
 غافل می حکمت و این عَمی . تا بهاند لیک تا این حد چرا
 غافل می حکمت و نعمت . تا نبرد زود سرمایه زدست
 ۲۶۱۰ لیک فی چندانک ناسوری شود . زهر جان و عقل رنجوری شود
 خود که یابد این چنین بازارا . که یک گل می خری گلزارا
 دانه را صد درختستان عوض . جَبَرا آمدت صد کان عوض
 کانَ لِلّٰه دادن آن جَبَاست . تا که کانَ اَللّٰه لَهُ آید بدست
 زانک این هوی ضعیف بی قرار . هست شد زان هوی رَبِّ پایدار
 ۲۶۱۵ هوی فانی چونک خود فا او سپرد . گشت باقی دایم و هرگز نبرد
 همچو قطره خایف از باد و زخاک . که فنا گردد بدین هر دو هلاک
 چون باصل خود که دریا بود جَست . از تَف خورشید و باد و خاک رَست
 ظاهرش گم گشت در دریا و لیک . ذات او معصوم و پا بر جا و نیک
 هین بده ای قطره خود را بی نَدَم . تا یابی در بهای قطره یم
 ۲۶۲۰ هین به ای قطره خود را این شَرَف . در کف دریا شو این از تَلَف
 خود یَکرا آید چنین دولت بدست . قطره را بحری تفاضاگر شدست
 اَللّٰه زود بفروش و بخر . قطره دِه ببحر پُر گوهر ببر
 اَللّٰه هیچ تأخیری مکن . که زبَحَر لطف آمد این سخن
 لطف اندر لطف این گم می شود . کاشفلی بر چرخ هفتَم می شود

تا سوری شود A (۲۶۱۰)

خود کی یابد GH (۲۶۱۱)

با او سپرد Bul. (۲۶۱۵)

بود و جَست Bul. (۲۶۱۷)

این از سلف A (۲۶۲۰)

قطره را دریا B (۲۶۲۱)

که زهر لطف B (۲۶۲۲)

۲۵۹- که صَفَر بگذشت و شد ماه ربيع . مژده‌ور باشم مرا و شنبیع
گفت عکاشه صَفَر بگذشت و رفت . گفت که جنت ترا ای شیر زفت
دیگری آمد که بگذشت آن صَفَر . گفت عکاشه ببرد از مژده بَر
پس رجال از نقلِ عالمِ شادمان . وز بقاش شادمان این کودکان
چونک آب خوش ندید آن مرغ کور . پیش او کوثر نماید آب شور
۲۵۹۵ همچنین موسی کرامت می‌شمرد . که نگردد صاف اقبال تو دُرد
گفت اَحْسَنَت و نکو گشتی ولیک . تا کم من مشورت با یارِ نیک

مشورت کردن فرعون با ایسیه در ایمان آوردن بموسی علیه السَّلام،

باز گفت او این سخن با ایسیه . گفت جان افشان برین ای دل‌سیه
بس عنایت‌هاست متن این مقال . زود دریاب ای شه نیکو خصال
وقت گشت آمد زهی پُرسود گشت . این بگفت و گریه کرد و گرم گشت
۲۶۰- بر جهید از جا و گفتا بَنِّ لَكَ . آفتابی تاج گشت ای کَلَك
عیب گل را خود بپوشاند کلاه . خاصه چون باشد گله خورشید و ماه
هم در آن مجلس که بشنیدی تو این . چون نگفتی آری و صد آفرین
این سخن در گوش خورشید ار شدی . سرنگون بر بوی این زیر آمدی
هیچ می‌دانی چه وعده‌ست و چه داد . می‌کند ابلیس را حق افتداد

شد. A om. و before (۲۵۹۰)

شیر زفت A. گفت جنت مرا ترا B Bul. و. A om. (۲۵۹۱)

آب اقبال K Bul. (۲۵۹۵) . بقاش Bul. (۲۵۹۴)

کم این مشورت B. نیکو A. و. Bul. om. (۲۵۹۶)

Heading: Bul. با آسیه A.

بر بوی آن B (۲۶۰۴) . آسیه Bul. (۲۵۹۷)

گر هزاران چرخ در چشمش رود . همچو چشمه پیشِ قلزم گم شود
چشم بگذشته ازین محسوسها . یافنه از غیبی بوسها
خود نی یام یکی گوشتی که من . نکته گویم از آن چشم حسن
۲۶۴۵ می چکد آن آب محمود جلیل . می ربودی قطره اش را جبرئیل
تا بهالد در پر و منقارِ خویش . گر دهد دستوریش آن خوب کیش
باز گوید خشم کپیر از فروخت . قر و نور و صبر و علم را نسوخت
باز جام باز صد صورت تند . زخم بر نافه نه بر صالح زند
صالح از یکدم که آرد با شکوه . صد چنان نافه بزیاید متن کوه
۲۶۵۰ دل می گوید خموش و هوش دار . ورنه درآید غیرت بود و تار
غیرتش را هست صد حلم نهان . ورنه سوزیدی ییکدم صد جهان
تغوت شای گرفتنش جای پند . تا دل خود را ز بند پند گند
که کنم با رأی هامان مشورت . کوست پشت ملک و قطب مقدرت
مصطفی را رأی زن صدیق رب . رأی زن بو جهل را شد بو لهب
۲۶۵۵ عرق جنسیت چنانش جذب کرد . کآن نصیحتها پیش گشت سرد
جنس سوی جنس صد پره پرد . بر خیالش بندها را بر دردد

قصه آن زن کی طفل او بر سر ناودان غنژید و خطر افتادن
بود و از علی کرم الله وجهه چاره جست،

یک زنی آمد پیش مرتضی . گفت شد بر ناودان طفلی مرا

(۲۶۴۲) B هزاران بحر . (۲۶۴۳) G چشم with *idāfat*.

(۲۶۴۴) A غی یام از آن گوشتی . (۲۶۴۵) B Bul. بر پر .

(۲۶۴۶) A بسوخت . B از فروخت . (۲۶۴۷) H ار یکدم .

(۲۶۴۸) Bul. صد پره برد . A بندها را .

Heading: B om. سر . AH Bul. غنژید . A om. بود و after . ABH علی مرتضی رضی الله عنه .

(۲۶۵۷) Bul. طفلی .

۲۱۲۵ هین که يك بازی فتادت بُو العجب . هیچ طالب این نباید در طلب
گفت با هامان بگویم ای سیر . شاهرا لازم بود رأی وزیر
گفت با هامان مگو این راز را . کُور کپیری چه داند باز را

قصه باز پادشاه و کپیرزن،

باز اسپیدی بکپیری دهی . او ببرد ناخنش بهر بهی
ناخن که اصل کارست و شکار . کور کپیرك ببرد کوروار
۲۱۲۶ که کجا بودست مادر که ترا . ناخان زین سان درازست ای کبا
ناخن و منقار و پرش را بُرید . وقت مهر این می کند زال پلید
چونك تتاجش دهد او کم خورد . خشم گیرد مهرهارا بر درد
که چنین تتاج پنجم بهر تو . تو تکبر می نمای و عُشو
تو سزایی در همان ریخ و بلا . نعمت و اقبال گي سازد ترا
۲۱۲۷ آب تتاجش دهد کین را بگیر . گری خواهی که نوشی زان فطیر
آب تتاجش نگیرد طبع باز . زال بشرنجد شود خشمش دراز
از غضب شربای سوزان بر سرش . زن فرو ریزد شود گل مغشوش
اشك از آن چشمش فرو ریزد زسوز . یاد آرد لطیف شاه دلفروز
زان دو چشم نازنین با دلال . که زچهره شاه دارد صد کمال
۲۱۲۸ چشم ما ز آغش شد پر زخم زاغ . چشم نيك از چشم بد با درد و داغ
چشم دریا بسطی کنز بسط او . هر دو عالم می نماید تار مو

باز اسپیدا B (۲۱۲۸) . کور و کپیری . G (۲۱۲۷) with *igdfat*. Bul.

کور کپیری G . کاصل A . ناخن را کاصل کارست B (۲۱۲۹)

ناخت . Bul. تا ترا B (۲۱۲۰)

در for بر K . تو سزایی مر همان ریخ و بلا . Bul. تو سزایی مر همان ادبار را B (۲۱۲۴)

زال بر ریجه شود . Bul. زال بشرنجد A (۲۱۲۶) . زین فطیر B (۲۱۲۵)

زان فرو ریزد . Bul. شوربای . Bul. (۲۱۲۷)

زَانَك هِر بَدَبَخْتِ خَرَمَن سوخته . می‌خواهد شمع کس افروخته
 ۲۸۰ هین کمالی دست آور تا تو هم . از کمال دیگران نُفْتی بغم
 از خدا می‌خواه دفع این حد . تا خدایت وا رهاوند از جسد
 مر ترا مشغولی بخشد درون . که نپردازی از آن سوی برون
 جرعه می‌را خدا آن می‌دهد . که بدو مست از دو عالم می‌رهد
 خاصیت بنهاده در کف حشیش . کو زمانی می‌رهاوند از خودیش
 ۲۸۵ خواب را یزدان بدان سان می‌کند . کز دو عالم فکرا بر می‌کند
 کرد مجنون را ز عشق پوستی . کو بشناسد عدو از دوستی
 صد هزاران این چنین می‌دارد او . که بر ادراکات تو بگمارد او
 هست میهای شقاوت نفس را . که زره بیرون برد آن نفس را
 هست میهای سعادت عقل را . که بسابد منزل بی‌نقل را
 ۲۹۰ خیمه گردون ز سرمستی خویش . بر کند زان سو بگیرد راه پیش
 هین بهر مستی دلا غره مشو . هست عیسی مست حق خر مست جو
 این چنین می‌را بچو زین خنیا . مستی‌اش نبود زکوة دُنیا
 زَانَك هِر معشوق چون خنیاست پُر . آن یکی دُر و دگر صافی چو دُر
 می‌شناسا هین بچش با احتیاط . تا می‌یابی منزله ز اختلاط
 ۲۹۵ هر دو مستی می‌دهندت لیک این . مستی‌ات آرد گشان تا ربّ دین
 تا ری از فکر و وسواس و حیل . بی‌غفال این غفل در رقص الجمل
 انبیا چون جنس روحند و ملک . مر ملک را جذب کردند از فلک
 باد جنس آتشست و یار او . که بود آهنگ هر دو بر علو

که بدان مست B (۲۸۴) . وا رهاوند از حد A Bul. (۲۸۱)

کو for که A (۲۸۶) . بنهاد AH (۲۸۴)

زکوة دُنیا B . بچو زین خنیا B (۲۹۲)

چون خنیاست B . هر خنیاست A (۲۹۲)

بی غفال عقل B . فکر وسواس A (۲۹۶)

گَرش میخوانم نمی آید بدست • و رِهَلَم ترسم که افتد او بیست
 نیست عاقل تا که دریابد چو ما • گر بگویم کز خَطَر سوی من آ
 هم اشارت را نمی داند بدست • و رِ بدانند نشنود این هم بدست ۲۶۶۰
 بس نمودم شیر و پستان را بدو • او می گرداند از من چشم و رُو
 از برای حق شمایید ای مَهان • دستگیر این جهان و آن جهان
 زود درمان کن که می لرزد دلم • که بدرد از میوه دل بِسُکَم
 گنت طفلی را بر آور هر بیمار • تا ببیند جنس خود را آن غلام
 سوی جنس آید سَبَك زان ناودان • جنس بر جنس است عاشق جاودان ۲۶۶۵
 زن چنان کرد و چو دید آن طفل او • جنس خود خوش خوش بدو آورد رُو
 سوی بامر آمد زَمَتَن ناودان • جاذب هر جنس را هر جنس دان
 غُر غُران آمد بسوی طفل طفل • و رهید او از فتادن سوی سَنَل
 زان بود جنس بشر پیغمبران • تا بجنسیت رهند از ناودان
 پس بشر فرمود خود را مِثْلُکُم • تا بجنس آید و کم گردید گم ۲۶۷۰
 زانک جنسیت عجایب جاذبیت • جاذبش جنسیت هر جا طالبیت
 عیسی و اذریس بر گردون شدند • با ملایک چونک هم جنس آمدند
 باز آن هاروت و ماروت از بلند • جنس تن بودند زان زیر آمدند
 کافران هم جنس شیطان آمد • جانسان شاگرد شیطانان شد
 صد هزاران خوی بد آموخته • دیدهای عقل و دل بر دوخته ۲۶۷۵
 کمترین خوشان بزشتی آن حسد • آن حسد که گردن ابلیس زد
 زان سگان آموخته حقد و حسد • که نخواهد خلق را مُلک ابد
 هرکرا دید او کمال از چپ و راست • از حسد قَوْلنجش آمد درد خاست

دل بگلم B Bul. (۲۶۶۴) شیر پستان را A (۲۶۶۱) تا کی A (۲۶۶۰)

پیغامبران ABGKH (۲۶۶۱) هر جنس دان A (۲۶۶۷)

و گم A گردند ABHK Bul. بجنس آید ABHK Bul. (۲۶۷۰)

جاذب جنس است B (۲۶۷۱)

هر دو در جنگد هان و هان بکوش . تا شود غالب معافی بر نقوش
 ۲۷۲۰ در جهان جنگ شادی این بست . که بینی بر عدو هر دم شکست
 آن ستیزه‌رو بسختی عاقبت . گفت با هامان برای مشورت
 وعده‌ای آن کلیمُ الله‌را . گفت و مخرم ساخت آن گمراه‌را

مشورت کردن فرعون با وزیرش هامان در ایمان آوردن بموسی
 علیه السّلم،

گفت با هامان چو تنه‌اش بدید . جست هامان و گریبان‌را درید
 بانگها زد گریها کرد آن لعین . کوفت دستار و کله‌را بر زمین
 ۲۷۲۵ که چگونه گفت اندر روی شاه . این چنین گستاخ آن حرف تباه
 جمله عالم‌را مسخر کرده تو . کارا را با بخت چون زر کرده تو
 از مشارق و مغارب بی لجاج . سوی تو آرند سلطانان خراج
 پادشاهان لب‌هی‌مالند شاد . بر ستانه‌ی خاکی تو ای کعباد
 اسپ یاغی چون ببند اسپ‌ما . رو بگرداند گریزد بی عصا
 ۲۷۳۰ تا کنون معبود و مسجود جهان . بوده‌گردے کمینة بندگان
 در هزار آتش شدن زین خوشترست . که خداوندی شود بند پرست
 نه بکش اول مرا ای شاه چین . تا نبیند چشم من بر شاه این
 خسرو اول مرا گردن بزن . تا نبیند این مذلت چشم من
 خود نبودست و مبادا این چنین . که زمین گردون شود گردون زمین
 ۲۷۳۵ بندگان مان خواه‌تاش ما شوند . بی‌دلان مان دل‌خراش ما شوند
 چشم‌روشن دشمنان و دوست کور . گشت مارا پس گلستان قعر گور

گریانش Bul. (۲۷۲۲) . محرم کرد B (۲۷۲۲)

این حرف B (۲۷۲۵)

چون بپندی تو سر کوزه نمی . در میان حوض یا جوی نمی
 ۲۷۰۰ تا قیامت آن فرو ناید پست . که دلش خالیست و در وی باد هست
 میل بادش چون سوی بالا بود . ظریف خود را هم سوی بالا کشد
 باز آن جانها که جنس انبیاست . سوی ایشان کش گشتان چون سایه است
 ز آنک عقلش غالبست و بی زشک . عقل جنس آمد بغفلت با ملک
 و آن هوای نفس غالب بر عدو . نفس جنس اسفل آمد شد بدو
 ۲۷۰۵ بود قبطی جنس فرعون ذمیم . بود سبطی جنس موسی کلیم
 بود هامان جنس تر فرعون را . بر گزیدش بُرد بر صدر سرا
 لاجرم از صدر تا قعرش کشید . که زجنس دوزخند آن دو پلید
 هر دو سوزند چو دوزخ ضد نور . هر دو چون دوزخ ز نور دل نور
 ز آنک دوزخ گوید ای مؤمن تو زود . بر گذر که نورت آتش را رُبود
 ۲۷۱۰ بگذر ای مؤمن که نورت می کشد . آتش را چونک دامن می کشد
 می رمد آن دوزخی امر نور هم . ز آنک طبع دوزخشنش ای صنم
 دوزخ از مؤمن گریزد آتشان . که گریزد مؤمن از دوزخ بجان
 ز آنک جنس نار نبود نور او . ضد نار آمد حقیقت نور جو
 در حدیث آمد که مؤمن در دعا . چون امان خواهد زد دوزخ از خدا
 ۲۷۱۵ دوزخ از وی هم امان خواهد بجان . که خدایا دور دارم از فلان
 جاذبه جنسیست اکنون بین . که تو جنس کیستی از کفر و دین
 گر بهامان مایلی هامانی . و مرا بهوسی مایلی سبحانی
 و مرا بهر دو مایلی انگیزنه . نفس و عقلی هر دو آن آمیخته

و. B Bul. om. (۲۷۰۰)

برد تا صدر Bul. بر گزید او را برای عون را B جنس مر فرعون را (۲۷۰۶)

زانکه گوید دوزخ Bul. (۲۷۰۶) هر دو سوزان و چو دوزخ B (۲۷۰۸)

The verse given in AB is suppl. in marg. H. (۲۷۱۸) A عقل B. هر دو آن K Bul. (۲۷۱۷) AB سبحانی for هارونی AB هامانی for فرعونیی AB

هر دو آن K Bul. هر دو آن آمیخته B. عقل A (۲۷۱۸)

وین دگر را بی زخامت چون نواخت . زین دو جنبش زهرا شاید شناخت
 ۲۷۵۰ راه زن هرگز گدایی را نزد . گرگ گرگ مرده را هرگز گزد
 خضر کشتی را برای آن شکست . تا تواند کشتی از فجار رست
 چون شکسته می رهد اشکسته شو . امن در فقرست اندر فقر رو
 آن گهی کو داشت از کان نقد چند . گشت پاره پاره از زخم گزند
 تیغ بهر اوست کورا گردنیست . سایه کافگدست بر وی زخم نیست
 ۲۷۶۰ بهتری نفطست و آتش اے غوی . ای برادر چون بر آذر می روی
 هرج او همار باشد با زمین . تیرهارا گی هدف گردد بین
 سر بر آرد از زمین آنگاه او . چون هدفها زخم یابد بی رفو
 نردبان خلق این ما و منیست . عاقبت زین نردبان افتادنیست
 هرکه بالاتر رود ابله ترست . کاسنخوان او بتر خواهد شکست
 ۲۷۶۵ این فروعست و اصولش آن بود . که ترفع شرکت یزدان بود
 چون نمرده و نگشتی زنک زو . یاغی باشی یشرکت ملک جو
 چون بدو زنک شدی آن خود و نیست . وحدت محض است آن شرکت گیت
 شرح این در آینه اعمال جو . که نیای فهم آن از گنت و گو
 گر بگویم آنچه دارم در درون . بس جگرها گردد اندر حال خون
 ۲۷۷۰ بس کنم خود زیرکانرا این بس است . بانگ دُو کردم اگر دریده کس است
 حاصل آن هلمان بدان گفتار بد . این چنین راهی بر آن فرعون زد
 لقمه دولت رسیده تا دهان . او گلوے او بُریه ناگهان
 خرمن فرعون را داد او بیاد . هیچ شمر این چنین صاحب مباد

(۲۷۵۷) B om. باید شناخت A. دیگررا A (۲۷۵۴)

(۲۷۶۶) Bul. یاغی. در کان Bul. (۲۷۵۸)

(۲۷۶۸) K. در گنت و گو. فهم این K (۲۷۶۸)

(۲۷۷۰) GK. در ره کس است A. as in text. دُو GK (۲۷۷۰)

(۲۷۷۱) Bul. رهرا بدان فرعون زد. Bul. (۲۷۷۱)

تزییف سخن هامان علیه اللعنة،

دوست از دشمن هی نشناخت او . نرذرا گورانه کثری باخت او
 دشمن تو جز تو نبود ای لعین . بی گناهان را مگو دشمن بکین
 پیش تو این حالت بد دولست . که دَوَادوِ اوّل و آخر لست
 گر ازین دولت تنازی خسر خزان . این بهارت را هی آید خزان ۲۷۴۰
 مشرق و مغرب چو تو بس دیده اند . که سر ایشان زتن بریده اند
 مشرق و مغرب که نبود بر قرار . چون کنند آخر کسی را پایدار
 تو بدان فخر آوری کز ترس و بند . چا پلوست گشت مردم روز چند
 هر کرا مردم سجودی می کنند . زهر اندر جان او می آکنند
 چونک بر گردد از او آن ساجدش . داند او کان زهر بود و موبدش ۲۷۴۵
 ای خنک آنرا که ذلّت نفسهُ . وای آنک از سرگشتی شد چون گه او
 این تکبر زهر قاتل دان که هست . از می پُر زهر شد آن گنج مست
 چون می پُر زهر نوشد مدبری . از طَرَب یکدم بچناند سری
 بعد یکدم زهر بر جانش فتد . زهر در جانش کد داد و ستد
 گر نداری زهری اش را اعتقاد . گوچه زهر آمد نگر در قوم عاد ۲۷۵۰
 چونک شاهی دست یابد بر شهی . بکشدش یا باز دارد در چهی
 و بر بیابد خسته افتاده را . مَرّهش سازد شه و بدهد عطا
 گرنه زهرست آن تکبر پس چرا . کشت شه را بی گناه و بی خطا

Heading: ABH om. علیه اللعنة.

(۲۷۴۹) Bul. دولت بست. Bul. لست بست.

(۲۷۴۰) A بناری جز خزان. B بنازی.

(۲۷۴۲) A om. و.

(۲۷۴۹) Bul. in the second hemistich در تن و جانش کد.

(۲۷۵۱) B دست آید. (۲۷۵۲) K Bul. این تکبر.

کینِ اِفرانِ اَحْمَدست و دَوَرِ او . هینِ بَگیرید امرِ اورا اِنَقول
 قوم گفتندش که ما هم زانِ فضا . حاکیم و داد امیری مانِ خدا
 ۲۷۸۵ گفت لیکن مر مرا حقِ مُلک داد . مر شمارا عاریه امرِ بهرِ زاد
 میرئِ من تا قیامت باقی است . میرئِ عاریتی خواهد شکست
 قوم گفتند ای امیر افزون مگو . چیست حُجّت برِ فزونِ جوئی؟ تو
 در زمانِ ابری بر آمد زامِرِ مُر . سَیلِ آمد گشت آن اطرافِ پُر
 رُو بشهر آورد سَیلِ بس مَهب . اهلِ شهر افغان کنانِ جمله رَعیب
 ۲۷۹۰ گفت پیغمبر که وقتِ امتحان . آمد اکنون تا گمانِ گردد عیان
 هر امیری نیزه خود در فگند . تا شود در امتحانِ آن سَیلِ بَند
 پس قضیب انداخت در وی مُصْطَفَی . آن قضیبِ مُعْجِزِ فرمانِ روا
 نیزه‌ها را همچو خاشاکِ رُبود . آبِ تیزِ سَیلِ پُر جوشِ عَنود
 نیزه‌ها گم گشت جمله و آن قضیب . بر سرِ آبِ ابستاده چون رقیب
 ۲۷۹۵ زاهتمامِ آن قضیبِ آن سَیلِ زفت . رُو بگردانید و آن سَیلِاب رفت
 چون بدیدند از وی آن امرِ عظیم . پس مُقَر گشتند آن میرانِ زبیم
 جز سه کس که حَفَدِ ایشان چیره بود . ساحرِش گفتند و کاهنِ از جُحود
 مُلکِ بر بَسته چنان باشد ضعیف . مُلکِ بر رُسته چنین باشد شریف
 نیزه‌ها را گردیدی با قضیب . نامشان بینِ نامِ او بینِ اے نَجیب
 ۲۸۰۰ نامشان را سَیلِ تیزِ مرگ بُرد . نامِ او و دولتِ تیزش نَمرد
 پنج نَوَبت می‌زنندش بر دِوام . همچنین هر روز تا روزِ قِیام

(۲۷۸۵) B Bul. عاریت. (۲۷۸۷) A om. B افزون مجو. (۲۷۸۸) A om.

(۲۷۸۹) AB Bul. سَیلِ. A جمله زغیب. (۲۷۹۰) ABGHK پیغامبر.

(۲۷۹۱) B خود را فگند. (۲۷۹۲) B بروی.

(۲۷۹۳) Bul. پُر جوش و عَنود. (۲۷۹۴) A و جمله آن قضیب.

(۲۷۹۵) A رفت viz. B دشت رفت و سوی بگردانید و A Bul. om. و after بگردانید.

In H و appears to have been supplied. K Bul. آن سَیلِاب و رفت.

(۲۷۹۷) A خیره بود. (۲۸۰۱) A همچنین پیروز.

نومید شدن موسی علیه السّلم از ایمان فرعون بتأثیر کردن
سخن هامان در دل فرعون،

گفت موسی لطف بنمودیم و جود . خود خداوندیت را روزی نبود
آن خداوندی که نبود راستین . مرورا نه دست دان نه آستین
آن خداوندی که دزدیده بود . بی دل و بی جان و بی دیده بود
آن خداوندی که دادندست عوام . باز بستانند از تو همچو وام
ده خداوندی عاریت بحق . تا خداوندیت بخشد منتفق

منازعت امیران عرب با مصطفی علیه السّلم کی ملک را
مقاسمت کن با ما تا نزاعی نباشد و جواب فرمودن مصطفی
علیه السّلم کی من مأمورم درین امارت و بحث
ایشان از طرفین،

آن امیران عرب گرد آمدند . نزد پیغمبر منازع میشدند
که تو میری هر یک از ما هم امیر . بخش کن این ملک و بخش خود بگیر
هر یکی در بخش خود انصاف جو . تو ز بخش ما دو دست خود بشو
گفت میری مرا حق داده است . سروری و امر مطلق داده است

بجاگیر B . بجا یافتن سخن هامان . AHK Bul . ایمان آوردن فرعون . Bul .
شدن سخن هامان .

تا . Heading (2): Bul . om . before ملک را . Bul . با ما مقاسمت کن .
فرمودن رسول کی من مأمورم B .

(۲۷۸۰) Bul . begins the verse with تو امیری . (۲۷۷۹) ABGHK . پیغامبر .

(۲۷۸۲) ABHK Bul . in the second hemistich : سرور جمله جهانم کرده است . The
reading in the text is suppl. in marg. H .

تا بدانی پیش حق تمیز هست . در میان هوشیار، راه و مست
 نیل تمیز از خدا آموختست . که گشاد این را و آن را سخت بست
 لطف او عاقل کند مر نیل را . قهر او ابله کند قایل را
 ۲۸۲۰ در جمادات از کرم عقل آفرید . عقل از عاقل بفرم خود بُرید
 در جماد از لطف عقلی شد پدید . وز نکال از عاقلان دانش رمید
 عقل چون باران بآمر آنجا برنخت . عقل این سو خشم حق دید و گریخت
 ابر و خورشید و مه و نجم بلند . جمله بر ترتیب آیند و روند
 هر یکی ناید مگر در وقت خویش . که نه پس ماند زهنگام و نه پیش
 ۲۸۲۵ چون نکرده فهم این را زانیا . دانش آوردند در سنگ و عصا
 تا جمادات دگر را بی لباس . چون عصا و سنگ داری از قیاس
 طاعت سنگ و عصا ظاهر شود . وز جمادات دگر مخیر شود
 که زیردان آگهیم و طایعیم . ما همه فی اتّفاق ضایعیم
 همچو آب نیل دانی وقت غرق . کو میان هر دو اُمت کرد فرق
 ۲۸۳۰ چون زمین دانیش دانا وقت خسف . در حق قارون که قهرش کرد و نسف
 چون قهر که امر بشنید و شتافت . پس دو نیمه گشت بر چرخ و شکافت
 چون درخت و سنگ کاندَر هر مقام . مُصطَفی را کرده ظاهر السّلام

(۲۸۱۷) A هوشیار و راه مست . In A the order of the verses after ۲۸۱۶ is as follows: ۲۸۱۹, ۲۸۲۰, ۲۸۱۷, ۲۸۱۸, ۲۸۲۱.

(۲۸۱۸) B Bul. گشاد آنرا و اینرا . (۲۸۱۹) Bul. لطف حق .

(۲۸۲۲) GH عقل چون , with *iqdāfat*.

(۲۸۲۵) B Bul. این از انیا .

(۲۸۲۶) K دارد از قیاس . (۲۸۲۷) K مخیر بود .

(۲۸۲۸) AB بی اتّفاق .

(۲۸۳۰) Bul. کرد نسف .

(۲۸۳۲) B ظاهر او سلم .

گر ترا عقلست کردم لطفها . و ر خری آوردهام خررا عصا
 آنچنان زین آخرت بیرون کنم . کز عصا گوش و سرت پُر خون کنم
 اندرین آخر خزان و مردمان . می‌نمایند از جنای تو امان
 ۲۸۰۵ نك عصا آوردهام بهر ادب . هر خری را گو نباشد مُسْتَحَب
 ازدهایی می‌شود در قهر تو . کازدهایی گشته در فعل و خو
 ازدهای کوهی تو بی‌امان . لیک بنگر ازدهای آسمان
 این عصا از دوزخ آمد چاشنی . که هلا بگریزاندر روشنی
 ورنه در مانی تو در دندان من . مَخْلَصَت نبود ز دَر بندان من
 ۲۸۱۰ این عصایی بود این دم ازدهاست . تا نگویی دوزخ یزدان کجاست

در بیان آنک شناسای قدرت حق نپرسد کی بهشت و دوزخ کجاست،

هر کجا خواهد خدا دوزخ کند . اوج را بر مرغ دام و فح کند
 هم زدندانت بر آید دردها . تا بگویی دوزخست و ازدها
 یا کند آب دهانت را عسل . تا بگویی که بهشتست و حُلل
 از بُن دندان برویاند شکر . تا بدانی قوت حکم قدر
 ۲۸۱۵ پس بدندان بی‌گناهان را مگز . فکر کن از ضربت نامتحرز
 نبل را بر قبطیان حق خون کند . سبطیانرا از بلا محصون کند

نک خری را A . نك عصا A (۲۸۰۵) . و . A om. (۲۸۰۶)

ازدهایی in the second hemistich. A (۲۸۰۶)

Heading: A کی بهشت کجاست و دوزخ کجا B . کی بهشت کجاست و دوزخ

بر آید دردها . Bul. (۲۸۱۲)

حکم و قدر A (۲۸۱۴) . که بگویی AK . تا کند A (۲۸۱۲)

Sبطیانرا قند نامنون کد B . In A the second hemistich precedes the first. (۲۸۱۶)

سبطیانرا for بر کلمی in marg., and so H

در زبان و ناید آن حجت بدان . همچو حال سر عشق عاشقان
 نیست پیدا سر گفت و گوی من . جز که زردی و نزاری روی من
 اشک و خون بر رخ روانه می‌دود . حجت حسن و جمالش می‌شود
 گفت من اینها ندانم حجتی . که بود در پیش عالمه آیتی ۲۸۵۵
 گفت چون قلبی و نقدی دم زند . که تو قلبی من نکوم ارجمند
 هست آتش امتحان آخرین . کاندرا آتش در فتنه این دو قرین
 عالم و خاص از حالشان عالم شوند . از گمان و شک سوی ایقان روند
 آب و آتش آمد ای جان امتحان . نقد و قلبی را که آن باشد نهان
 تا من و تو هر دو در آتش رویم . حجت باقی حیرانان شویم ۲۸۶۰
 تا من و تو هر دو در بحر اوقیم . که من و تو این گره‌ها آیینیم
 همچنان کردند و در آتش شدند . هر دو خود را بر تپ آتش زدند
 آن خدا گویند مردم مدعی . رست و سوزید اندر آتش آن دعی
 از مؤذن بشنو این اعلام را . کورئ افزون روان خام را
 که نسوزیدست این نام از اجل . کش مسمی صدر بودست و اجل ۲۸۶۵
 صد هزاران زین رهان اندر قران . بر درید پرده‌های منکران
 چون رگرو بستند غالب شد صواب . در دوام و معجزات و در جواب
 فهم کردم کائنات دم زد از سبق . وز حدوث چرخ پیروزست و حق
 حجت منکر هماره زردرو . یک نشان بر صدق آن انکار کو
 یک مناره در ثنای متکران . گو درین عالم که تا باشد نشان ۲۸۷۰

حال و سر B (۲۸۵۲)

روانه می‌رود . AB Bul. اشک من بر رخ B. اشک خون K Bul. (۲۸۵۴)

خاص و عالم B Bul. (۲۸۵۸) در فتنه B Bul. (۲۸۵۷)

باشد آن نهان A (۲۸۵۹) After this verse Bul. adds: (۲۸۶۲)

فلسفورا سوخت و خاکستر بکرد * منقرا ساخت و تازه‌تر بکرد

آن نام از عجل H (۲۸۶۵) اعلام K. اعلام G (۲۸۶۴)

همیشه زردرو B (۲۸۶۹) دوام معجزات B Bul. (۲۸۶۷)

جواب دهری که منکر الوهیتست و عالم را قدیم می‌گوید،

دے یکی می‌گفت عالم حادثست . فانیت این چرخ و حش وراثست
 فلسفی گفت چون دانی حدوث . حادثی ابر چون داند غیوث
 ذرہ خود نیستی از انقلاب . تو چه می‌دانی حدوث آفتاب ۲۸۳۵
 کرمکی کاندہ حدث باشد دفین . گی بداند آخر و بدو زمین
 این بتقلید از پدر بشنید . از حماقت اندرین پیچیدہ
 چیست برہان بر حدوث این بگو . ورنہ خامش کن فزون گویی مجو
 گفت دیدم اندرین بحر عمیق . بحث می‌کردند روزے دو فریق
 در جدال و در خصام و در ستوہ . گشت هنگامہ بر آن دو کس گروہ ۲۸۴۰
 من بسوی جمع هنگامہ شدم . اطلاع از حال ایشان بستدم
 آن یکی می‌گفت گردون فانی است . بی گمانی این بنارا بانی است
 و آن دگر گفت این قدیم و بی گناست . نیستش بانی و یا بانی و نیست
 گفت منکر گشتہ خلاق را . روز و شب آرنہ و رزاق را
 گفت بی برہان نخواہم من شنید . آج گوی آن بتقلیدی گزید ۲۸۴۵
 ہین پیاور حجت و برہان کہ من . نشنوم بی حجت این را در زمن
 گفت حجت دہم درون جانم است . در درون جان نہان برہانم است
 تو نمی‌بینی ہلال از ضعف چشم . من ہی بینم مکن بر من تو خشم
 گفت و گو بسیار گشت و خلق گیج . در سر و پایان این چرخ بسیج
 گفت یارا دہم درونم حجتیست . بر حدوث آسمانم آیتیست ۲۸۵۰
 من یقین دارم نشانش آن بود . مر یقین دان را کہ در آتش رود

Heading: K بحث کردن سنی و فلسفی و جواب دهری الف and so Bul.

(۲۸۳۵) A تو چو می‌دانی .

(۲۸۳۶) Bul. بدو زمین .

(۲۸۴۰) K گشتہ هنگامہ .

(۲۸۴۲) A آن دگر . B آن قدیم .

(۲۸۴۵) ABHK Bul. آج گویی .

ہیچ خطاطی نو پس خط بَن . بہر عین خط نہ بہر خواندن
 نقشِ ظاہر بہر نقشِ غایبست . وَاَن براے غایب دیگر بیست
 تا سُوَم چارُم دَہَم بری شہر . این فوایدرا بمقدارِ نظر
 همچو بازبہای شطرنج ای پسر . فایدہ ہر لعب در تالی نگر
 ۲۸۹۰ این نہادند بہرِ آن لعب نہان . وَاَن براے آن وَاَن بہرِ فلان
 همچنین دیدہ جہات اندر جہات . در پی ہم تا رسی در بُرد و مات
 اَوَّل از بہرِ دُوُم باشد چنان . کہ شدن بر پایہای نردبان
 وَاَن دوم بہرِ سوم و دان تمام . تا رسی تو پایہ پایہ تا بیار
 شہوت خوردن ز بہرِ آن مَنی . آن مَنی از بہرِ نَسَل و روشی
 ۲۸۹۵ کُذَینِش و نبیند غیرِ این . عفلِ او بی سیر چون نَبِتِ زمین
 نبت را چہ خواند چہ ناخواند . ہست پایِ او بگل در ماندہ
 گر سرش جُنبد سیرِ باد رَو . تو بَسَر جُنبانیش غرہ مَشو
 آن سرش گوید سَعِنَا ای صبا . پایِ او گوید عَصَبِنَا خَلَا
 چون نداند سیرِ راند چو عام . بر توکل می نهد چون کور گام
 ۲۹۰۰ بر توکل تا چہ آید در نَبزد . چون توکل کردن اصحابِ نرد
 وَاَن نظرہای کہ آن افسردہ نیست . جز رونک و جز درنک پردہ نیست
 آنچ در دہ سال خواہد آمدن . این زمان بیند بچشمِ خوبستن
 همچنین ہر کس باندازہ نظر . غیب و مُستَقْبَل ببیند خیر و شر
 چونک سَدِ پیش و سَدِ پس نہاند . شد گذارہ چشم و لَوَح غیب خواند
 ۲۹۰۵ چون نظر پس کرد تا بَدُو وجود . ماجرا وَاَعَاذِ ہستی رُو نمود

تا سم A (۲۸۸۸) . ظاہر for حاضر B (۲۸۸۷) . نہ for فی AH (۲۸۸۶)

آن برای A . نہادہ B (۲۸۹۰) . در مالی دگر B . درمانی دگر A (۲۸۸۹)

جہات in marg. as a variant for جہان H (۲۸۹۱)

نبت را چون خواند A (۲۸۹۶) . و Bul. om. وَاَن مَنی از بہر Bul. (۲۸۹۴)

چون کار کام A . ندارد سیر Bul. (۲۸۹۹) . یا صبا B (۲۸۹۸)

و Bul. om. وَاَن A om. (۲۹۰۱)

مُنْبَرِ کُو که بر آنجا مُخیرِ . یاد آرد روزگار، مُنْکِرِ
 رُوی دینار و دِرَم از ناسِتان . تا قیامت می دهد زین حق نشان
 سَکّه شاهان می گردد دگر . سَکّه احمد بین تا مُسْتَفَر
 بر رخ نقره و یا رُوی زری . و اما بر سَکّه نام مُسْکِرِ
 ۲۸۷۵ خود مگر این مُعْجَز چون آفتاب . صد زبان بین نام او اُمّ الْکِتَاب
 زهره فی کس را که یک حرفی از آن . یا بدزدد یا فزاید در بیان
 یارِ غالب شو که تا غالب شوی . یارِ مغلوبان مشو هین ای غوی
 حُجّتِ مُسْکِرِ همین آمد که من . غیرِ این ظاهر نمی بینم وطن
 هیچ نَدبِشَد که هر جا ظاهر بست . آن زحمت های پنهان مُخیرِ بست
 ۲۸۸۰ فایده هر ظاهری خود باطن است . همچو نفع اندر دواها کامن است

تفسیر این آیت کی وَمَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا
 بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ نِیَا فَرِیدَمِشَان بهر همین کی شما می بینید بلك
 بهر معنی و حکمت باقیه کی شما نمی بینید آنرا،

هیچ نقاشی نگارد زینِ نقش . بی امید نفع بهر عینِ نقش
 بلك بهر میهمانان و کُهان . که بفرجه وا دهند از اندُهان
 شادئ پُجگان و یادِ دوستان . دوستان رفترا از نقشِ آن
 هیچ کوزه گر کند کوزه شتاب . بهر عینِ کوزه نه بر بُوی آب
 ۲۸۸۵ هیچ کاسه گر کند کاسه تمام . بهر عینِ کاسه نه بهر طعام

روزگاری A. در آنجا BK Bul. (۲۸۷۱)

corr. صد زبان و نام او ABHK. این معجزه B. آن معجز Bul. خود بگیر A (۲۸۷۵)

in marg. H.

corr. in marg. H. یا بدزدد یا بگرداند زبان ABH (۲۸۷۶)

Heading: A om. بهر همین. A om. باقیه.

گفت چون طفلی بپیش والده . وقت قهرش دست هر دروی زده
 خود نداند که جز او دیار هست . هر ازو مخمور هر از اوست مست
 ۲۹۲۵ مادرش گر سبلی بر وی زند . هر بهادر آید و بر وی تند
 از کی یارے نخواهد غیر او . اوست جمله شرّ او و خیر او
 خاطر تو هم زما در خیر و شر . التّفانش نیست جاهای دگر
 غیر من پیش چو سنگت و کلوخ . گر صبی و گر جوان و گر شیوخ
 همچنانک ایاک تعبّد در حین . در بلا از غیر تو لا نستعین
 ۲۹۲۶ هست این ایاک تعبّد حضرا . در لغت و آن از بی نفی ریا
 هست ایاک نستعین هم بهر حضر . حصر کرده استعانت را و قصر
 که عبادت مرترا آرم و بس . طمع یارے هر ز تو دارم و بس

خشم کردن پادشاه بر ندیم و شفاعت کردن شفیع آن مغضوب
 علیهرا و از پادشاه در خواستن و پادشاه شفاعت او قبول
 کردن و رنجیدن ندیم از شفیع کی چرا شفاعت کردی،

پادشاهی بر ندیمی خشم کرد . خواست تا از وی بر آرد دود و گردد
 کرد شه شمیر بیرون از غلاف . تا زند بر وی جزای آن خلاف
 ۲۹۲۷ هیچ کس را زهره نه تا دم زند . یا شفیع بر شفاعت بر تند

دست م بر وی زده B. دست در وی م زده AH (۲۹۲۴)

و م از اوست Suppl. in marg. H. BK Bul. (۲۹۲۴)

همچنان A (۲۹۲۹). چه سنگت H. A Suppl. in marg. (۲۹۲۸)

ایا نستعین A (۲۹۴۱). GH. ایاک as in text.

Heading: ABG شفیعان مغضوب. The reading of H is uncertain. K Bul. شفیع آن.

ازین شفیع K Bul. و قبول کردن پادشاه شفاعت را B.

بر شفیع بر ند A (۲۹۴۵). و A om. (۲۹۴۴)

بِحسِّ اَمَلَاكٍ زَمِینَ بَا کَبْرِیَا . در خلیفه کردن بایاے م
چون نظر در پیش افگند او بدید . آنچه خواهد بود تا محشر پدید
پس ز پس می بیند او تا اصلِ اصل . پیش می بیند عیان تا روزِ فصل
هر کی اندازه روشن دل . غیبرا بیند بقدرِ صِیْقَلِ
۲۹۱۰ هَرَكْ صِیْقَلِ بیش کرد او بیش دید . بیشتر آمد برو صورت پدید
گرتو گویی کآن صفا فضلِ خداست . نیز این توفیقِ صِیْقَلِ زان عطاست
قدرِ همت باشد آن جهد و دعا . لَبَسَ لِلْاِنْسَانِ اِلَّا مَا سَعَى
وَاهِبِ هِمَّتِ خداوندست و بس . همتِ شاهی ندارد هیچ خَس
نیست تخصیصِ خدا کس را بکار . مانعِ طَوَّعِ و مُرَادِ و اخبار
۲۹۱۵ لَیْکَ چون رنجی دهد بدبخت را . او گریزند بکُفْرانِ رخت را
نیک بختی را چو حق رنجی دهد . رخت را نزدیکتر و می نهد
بدلان از بیمِ جان در کارزار . کرده اسبابِ هزیمت اختیار
پُرْدِلان در جنگ هر از بیمِ جان . حمله کرده سوی صفِ دشمنان
رُستمان را ترس و غم و پیش بُرد . هم ز ترسِ آن بدیل اندر خویش مُرد
۲۹۲۰ چون مَحَكَّ آمد بلا و بیمِ جان . زان پدید آید شجاع از هر جَبان

وحی کردن حق بموسی علیه السَّلَام کی ای موسی من کی
خالتم تعالی ترا دوست می دارم

گفت موسی را یوحنا دل خدا . کای گزیده دوست می دارم ترا
گفت چه خصلت بود ای ذوالکرم . موجبِ آن تا من آن افزون کنم

کرد و بیش دید A (۲۹۱۰) . در خلیفه کردن آدم زلا ABK (۲۹۰۶)

آن توفیق A . گویی فی که آن فضل خداست B (۲۹۱۱)

زان شجاع آمد بیدار از جَبان B (۲۹۲۰)

Heading: ABK Bul. تعالی after خالتم . Bul. om. حق تعالی .

ذو کرم AHK (۲۹۲۲)

پس ملامت کرد اورا مُصلِحی . کین جفا چون می کنی با ناصحی
 جانِ تو بخُرد آن دلداری خاص . آن دم از گردن زدن کردت خلاص
 گر بدی کردی نیابستی رمید . خاصه نیکی کرد آن یار حمید
 گفت بهر شاه مبدولست جان . او چرا آید شفیع اندر میان
 ۲۹۶۰ لِي مَعَ اللَّهِ وَقْتُ بُوْدِ آن دَمِ مَرَا . لَا يَسْعُ فِيهِ نَبِيٌّ مُجْتَمِعِي
 من نخواستم رحمتی جز زخمِ شاه . من نخواستم غیرِ آن شِهرِ پناه
 غیرِ شِهرِ آن لا کرده ام . که بسوی شه تولا کرده ام
 گر بُرد او بنهرِ خود سَرم . شاه بخشد شصت جانِ دیگرم
 کارِ من سربازی و بی خویشی است . کارِ شاهنشاه من سربخشی است
 ۲۹۶۵ فَخْرِ آن سَرِ که کَفِ شاهش بُرد . ننگِ آن سَرِ کو بغیری سَرِ بُرد
 شب که شاه از قهر در قهرش کشید . ننگ دارد از هزاران روزِ عید
 خود طوافِ آنک او شَهِین بود . فوقِ قهر و لطف و کفر و دین بود
 زان نیامد يَكِ عبارت در جهان . که نهانست و نهانست و نهان
 زانک این آسما و الفاظ حمید . از گلابه آدمی آمد پدید
 ۲۹۷۰ عَلِمَ الْأَسْمَاءُ بُدْ آدم را املا . لیک نه اندر لباس عین و لام
 چون نهاد از آب و گِل بر سر کلاه . گشت آن اسمای جانی رُوسیه
 که نقابِ حرف و دم در خود کشید . تا شود بر آب و گِل معنی پدید
 گرچه از يَكِ وجه مَنطِق کاشف است . لیک از دَه وجه پرده و مُکَنِف است

جز رحم شاه AB (۲۹۶۱) . دادت خلاص B (۲۹۵۷)

شاه اگر بُرد بنهر Bul. (۲۹۶۲)

سربازی و زربخشی است H . سربازی و سربخشی است A (۲۹۶۴)
 Bul. in the second H . کار شاهنشاه من سربخشی است . کار شاهنشاه من زربخشی است
 لطف و مهر و کین بود B (۲۹۶۷) . جان بخشت hemistich

از ده وجه ترك و مزلفست H (۲۹۷۲) . جان A (۲۹۷۱) . کلابه K . کلابه G (۲۹۶۹)
 and so K, which omits و . The reading in the text is given in marg. H by a
 corrector. Bul. ترك مكنف as in text. G

جز عِزَّادِ الْمَلِكِ نامی در خواص . در شفاعت مُصْطَفَى وارانه خاص
 بر جهید و زود در سجده فتاد . در زمان شه تبخِ قهر از کف نهاد
 گنت اگر دیوست من بخشیدمش . ور بلیسی کرد من پوشیدمش
 چونک آمد پای تو اندر میان . راضیم گر کرد مجرم صد زیان
 ۲۹۴۰ صد هزاران خشم را توانم شکست . که ترا آن فضل و آن مقدار هست
 لایهات را هیچ نتوانم شکست . زآنک لایه تو یقین لایه منست
 گر زمین و آسمان برهم زدے . زانتقام این مرد بیرون نآمدے
 ور شدے ذره بذره لایه گر . او نبردی این زمان از تبخ سر
 بر تو می نهیم منت ای کریم . لیک شرح عزت نُست ای ندیم
 ۲۹۴۵ این نکردی تو که من کردم یقین . ای صفات در صفات ما دفین
 تو درین مُسْتَعْمِلِ فی عاملی . زآنک محمول منی فی حاملی
 مَا رَمِيتَ إِذْ رَمِيتَ کَشْتَه . خویشتن در موج چون کف هشته
 لا شدی پهلوی اِلَّا خانه گیر . این عجب که هر اسیری هر امیر
 آنچه دادی تو ندادی شاه داد . اوست بس الله اَعْلَمُ بِالرَّشَاد
 ۲۹۵۰ وَاَنْ نَدِیم رسته از زخم و بلا . زین شفیع آزد و برگشت از ولا
 دوستی بُرید زان مُخْلِص تمام . رو بجایط کرد تا نارد سلام
 زین شفیع خویشتن بیگانه شد . زین تعجب خلق در افسانه شد
 که نه مجنونست یاری چون بُرید . از کسی که جانِ او را وا خرید
 وا خریدش آن دم از گردن زدن . خالک نعل پاش بایستی شدن
 ۲۹۵۵ بازگونه رفت و یزاری گرفت . با چنین دلدار کین دارے گرفت

م پوشیدمش B (۲۹۴۸) . از خواص Bul. (۲۹۴۶)

خشم را تانم شکست. BK Bul. خشم بتوانم شکست A (۲۹۴۰)

چون کف کشته A (۲۹۴۷) . مُسْتَعْمِلِ G (۲۹۴۶)

م اسیری م کیر A (۲۹۴۸)

زجر و بلا Bul. زخم بلا A (۲۹۵۰)

گر نه مجنونست. ABK Bul. (۲۹۵۲)

۲۹۹۰ هیچ عَقْدی بهرِ عَینِ خود نبود . بَلْکَ از بهرِ مَقامِ رِیج و سود
 هیچ نَبود مُنْکری گِر بَنگِری . مُنْکری اش بهرِ عَینِ مُنْکری
 بِل برای فِهرِ خِصم اندر حِسد . یا فِزونی جُستن و اِظْهَارِ خود
 وَاَنْ فِزونی مِ پِی طِیعِ دِگَر . بِی مَعافِ چاشنی نَدَهد صُورِ
 زانِ مِ پِری چِرا این مِ کِنی . که صُورِ زَیْنست و مَعنی روشنی
 ۲۹۹۵ ورنه این گفتن چِرا از بهرِ چِیست . چُونکِ صُورتِ بهرِ عَینِ صُورتِیست
 این چِرا گفتن سَوال از فایده‌ست . جِز برای این چِرا گفتن بَدست
 از چِه رُو فایده جویی ای امین . چُون بود فایده این خود همین
 پَس نُقُوشِ آسَمان وَاَهْلِ زَمین . نِیست حِکْمَتِ کَانَ بود بهرِ همین
 گِر حِکْمِی نِیست این تَرتیبِ چِیْسب . وِر حِکْمِی هِست چُون فِعلش تَیْهَست
 ۳۰۰۰ کس نَسازد نَقشِ گِرمابِه و خِضاب . جِز پِی قِصْدِ صُواب و ناصواب

مطالبه کردن موسی علیه السلام حضرت را کی خَلَقْتَ خَلَقًا
 وَاَهْلَکْتَهُمْ و جواب آمدن،

گفت موسی ای خداوند حساب . نقش کردی باز چون کردی خراب
 نَر و مادِه نقش کُردی جان فِزا . وَاَنگَهان وِیران کِنی این را چِرا
 گفنت حقِ دانم که این پُرش ترا . نِیست از اِنکار و غفلت وِز هِوا
 ورنه تَأدِیب و عتاب کُردی . بهرِ این پُرش ترا آزر دمی
 ۳۰۰۵ لَیْکَ مِیخوای که در اَفعالِ ما . باز جویی حِکْمَت و سِرِّ بَقا
 تا از اَنْ وَاَقِف کِنی مِر عَلمِرا . پُختِه گردانی بَدین هر خالِمرِا

طبعی دگر ABH (۲۹۹۲) . که بنگری K (۲۹۹۱)

از چه رو جویی فواید B (۲۹۹۷) . می تری B (۲۹۹۴)

Heading: Bnl. حضرت خدارا .

خداوندی A (۳۰۰۱)

گفتن خلیل مر جبرئیل را علیهما السّلم چون پرسیدش کی
اَلْكَ حَاجَةٌ خلیل جوابش داد کی اَمَّا اِلَيْكَ فَلَا،

من خلیلِ وقتم و او جبرئیل . من نخواهم در بلاِ او را دلیل
 ۲۹۷۵ او ادب ناموخت از جبرئیلِ راد . که پرسید از خلیلِ حق مُراد
 که مُرادت هست تا یارم کنم . ورنه بگریزم سبکباری کنم
 گفت ابراهیم فی رو از میان . واسطه زحمت بود بَعْدَ اَلْعِیَان
 بهر این دُنیاست مُرْسَلِ رابطه . مؤمنان را زَانَك هست او واسطه
 هر دل ار سامع بُدی وَحْیِ نِهان . حرف و صوفی گِ بُدی اندر جهان
 ۲۹۸۰ گرچه او مَحْوِ حُسن و بی سَرست . لیک کارِ من از آن نازک ترست
 کرده او کرده شاهست لیک . پیشِ ضعفم بد نهاندهست نیک
 آنچ عینِ لطف باشد بر عوام . قهر شد بر نازنینانِ کرام
 بس بلا و رنج می باید کشید . عامه را تا فرق را توانند دید
 کین حُرُوفِ واسطه ای یارِ غار . پیشِ واصلِ خار باشد خار خار
 ۲۹۸۵ بس بلا و رنج بایست و وَقُوف . تا رهد آن رُوحِ صاف از حُرُوف
 لیک بعضی زین صدا گزتر شدند . باز بعضی صاف و بَرتر شدند
 همچو آبِ نیل آمد این بلا . سعد را آبست و خون بر اشقیای
 هراک پایان بین تر او مسعود تر . جد تر او کارد که افزون دید بر
 زَانَك داند کین جهان کاشتن . هست بهرِ مَحْشَر و بر داشتن

رحمت. A (۲۹۷۷) . سبکباری کم. A (۲۹۷۶)

حرف و صوفی گریدی A (۲۹۷۹)

بر عشق کیشان کرام. B. اَلْكَ عین لطف B (۲۹۸۲) and so H in marg.

فرق بتواند دید. Bul. فرق را داند دید B (۲۹۸۲)

In A vv. ۲۹۸۵ and ۲۹۸۶ are transposed.

جهانی A (۲۹۸۱) . جدّ او کارد B (۲۹۸۸)

واجبست اظهار این نیت و تباہ . همچنانک اظهار گدماها زکاه
بهر اظهارست این خلق جهان . تا نماند گنج حکمتها نهان
گفت کنرا گفت مخفیاً شنو . جوهر خود گم مکن اظهار شو

بیان آنک روح حیوانی و عقل جزوی و وهم و خیال

بر مثال دروغند و روح کی باقیست درین دروغ

همچو روغن پنهانست،

۲۰۲۰ جوهر صدقت خفی شد در دروغ . همچو طعم روغن اندر طعم دروغ
آن دروغت این تن فانی بود . راست آن جان ربانی بود
سالها این دروغ تن پیدا و فاش . روغن جان اندرو فانی و لاش
تا فرستد حق رسولی بنده . دروغ را در خمره جنباننده
تا بجنباند بهنجار و بن . تا بدانم من که پنهان بود من
۲۰۲۵ یا کلام بنده کان جزو اوست . در رود در گوش او کو وخی جوست
اُذن مؤمن وخی مارا واعی است . آئینان گوئی قرین داعی است
همچنانک گوش طفل از گفت مام . پُر شود ناطق شود او در کلام
ور نباشد طفل را گوش رشد . گفت مادر نشود گنگی شود
دایما هر کبر اصلی گنگ بود . ناطق آنکس شد که از مادر شنود
۲۰۳۰ دانک گوش کَر و گنگ از آفتیست . که پذیرای دم و تعلیم نیست
آنک بی تعلیم بد ناطق خداست . که صفات او ز علتهای خداست

Heading: Bul. در بیان . ABK Bul. باقیست . روح وحی که باقیست .

(۲۰۲۰) ABHK Bul. همچنانک روغن اندر متن دروغ . corr. in marg. H.

(۲۰۲۱) A روغنت آن جان A. آن دروغت suppl. above گرچه دروغت A

(۲۰۲۸) B گر نباشد .

(۲۰۴۰) AH دم تعلیم In H و is suppl. above.

قاصدا سایل شدی در کاشفی . بر عوام ارچه که تو زان واقفی
 زآنک نیم علم آمد این سؤال . هر بروی را نباشد این مجال
 هر سؤال از علم خیزد هر جواب . همچنانک خار و گل از خاک و آب
 ۲۰۱۰ هر ضلال از علم خیزد هم هدای . همچنانک تلخ و شیرین از ندا
 زآشنای خیزد این بغض و ولا . وز غذای خوش بود سقم و قوی
 مستفید اعجبی شد آن کلیم . تا عجبیانرا کند زین سر علم
 ما هم از وے اعجبی سازم خویش . پاسخ آرم چون بیگانه پیش
 خرفروشان خصم یکدیگر شدند . تا کلید قفل آن عقد آمدند
 ۲۰۱۵ پس بفرمودش خدا اے ذوالباب . چون پیرسیدے بیا بشنو جواب
 موسیٰ نخعی بکار اندر زمین . تا تو خود هم وادی انصاف این
 چونک موسی گشت و شد گشتش تمام . خوشه‌هاش یافت خوبی و نظام
 داس بگرفت و مر آنرا می‌برید . پس ندا از غیب در گوش رسید
 که چرا کشتی کنی و پرورے . چون کالی یافت آنرا می‌برے
 ۲۰۲۰ گفت یا رب زان گم ویران و پست . که در اینجا دانه هست و کاه هست
 دانه لایق نیست در انبار کاه . کاه در انبار گندم هر تباه
 نیست حکمت این دورا آمیختن . فرق واجب می‌کند در بیختن
 گفت این دانش تو از کی یافتی . که بدایش یی‌دری بر ساختی
 گفت تمیزم تو دادے اے خدا . گفت پس تمیز چون نبود مرا
 ۲۰۲۵ در خلایق رُوحهای پاک هست . رُوحهای تیره گُلناک هست
 این صدفها نیست در یک مرتبه . در یکی دُرست و در دیگر شبّه

همچنانک آن خار A (۲۰۰۶) . آن مجال B (۲۰۰۸)

قوی A suppl. above شفا . غذای AB Bul. (۲۰۱۱)

عجبیانرا A suppl. above اعاجرا (۲۰۱۲)

هدیگر ABHK Bul. corr. in H. (۲۰۱۴)

کاه هست و دانه هست A (۲۰۲۰) . تا تو هم خود Bul. (۲۰۱۶)

تیره و گلناک Bul. (۲۰۲۵) . هر دورا B (۲۰۲۲)

همچنانك چشم ی بیند بخواب . بی مه و خورشید ماه و آفتاب
نوم ما چون شد اخ الموت ای فلان . زین برادر آن برادر را بدان
ور بگویندت که هست آن فرع این . مشنو آنرا اسے مقلد بی یقین
ی بیند خواب جانت وصف حال . که بیدارے نیینی بیست سال
۲۰۶۵ در پی تعیر آن تو عمرها . ی دوے سوے شہان با دھا
که بگو آن خواب را تعیر چیست . فرع گفتن این چنین سررا سگبست
خواب عامست این و خود خواب خواص . باشد اصل اجبا و اختصاص
پیل باید تا چو خسپد اوستان . خواب بیند خطہ هندوستان
خر نبیند هیچ هندستان بخواب . خر ز هندستان نکر دست اغتراب
۲۰۷۰ جان همچون پیل باید نیک زفت . تا بخواب او هند داند رفت تفت
ذکر هندستان کند پیل از طلب . پس مصور گردد آن ذکرش بشب
اذکروا الله کار هر اوباش نیست . ارجعی بر پای هر قلاش نیست
لیک تو آیس مشو هم پیل باش . ور نه پیلی در پی تبدیل باش
کیاسازان گردون را ببین . بشنو از میناگران هر دم طین
۲۰۷۵ نقش بندانند در جو فلك . کارسازانند پهر لی و لك
گر نبینی خلق مشکین جیب را . بنگر ای شب گور این آسیب را
هر دم آسیبست بر ادراک تو . نبت تو نو رسته بین امر خاگر تو
زین بد ابرهیم آذم دید خواب . بسط هندستان دل را بی حجاب
لاجرم زنجیرها را بردرید . مملکت برهم زد و شد ناپدید
۲۰۸۰ آن نشان دید هندستان بود . که جھد از خواب و دیوانه شود
ی فشانند خاک بر تدبیرها . ی دراند حلفه زنجیرها

شد. باشد f.e. چون با suppl. after ما om. A (۲۰۶۲)

عامهست ABHK (۲۰۶۷) . تفسیر آن B (۲۰۶۵)

اذکر الله A (۲۰۷۲) . خپد او شبان AB Bul. (۲۰۶۸)

نبت تو A (۲۰۷۷) . تذیل G (۲۰۷۴)

یا چو آدم کرده تلقینش خدا . بی حجاب مادر و دایه و ازا
 یا مسیحی که بتعلیم و دود . در ولادت ناطق آمد در وجود
 از برای دفع تهمت در ولاد . که نژادست از زنا و از فساد
 ۲۰۴۵ جنبشی بایست اندر اجتهاد . تا که دوغ آن روغن از دل باز داد
 روغن اندر دوغ باشد چون عذم . دوغ در هستی بر آورده علم
 آنک هستی می نماید هست پوست . و آنک فانی می نماید اصل اوست
 دوغ روغن ناگرفتست و کهن . تا بنگزینی بنه خرجش مکن
 هین بگردانش بدانش دست دست . تا نماید آنچه پنهان کرده است
 ۲۰۵۰ زانک این فانی دلیل باقی است . لایه مستان دلیل ساقی است

مثال دیگر هم درین معنی ،

هست بازیهای آن شیر علم . مغیره از بادهای مکتبم
 گر نبودی جنبش آن بادهای . شیر مرده گنج بختی در هوا
 زان شنای بادرا گر آن صباست . یا دبورست این بیان آن خفاست
 این بتن مانند آن شیر علم . فکر می جنباند او را دم بدر
 ۲۰۵۵ فکر کان از مشرق آید آن صباست . و آنک از مغرب دبور با و باست
 مشرق این بادِ فکرت دیگرست . مغرب این بادِ فکرت زان سرست
 مه جهادست و بود شرقش جهاد . جان جان جان بود شرق فواد
 شرق خورشیدی که شد باطن فروز . فشر و عکس آن بود خورشید روز
 زانک چون مرده بود تن بی لُهب . پیش او نه روز بنماید نه شب
 ۲۰۶۰ ورنه نباشد آن چو این باشد تمام . بی شب و بی روز دارد انتظام

شیر بی جان B (۲۰۵۲) . دایه و ازا . Bul. و آزا GH (۲۰۴۲)

شرقش فواد Bul. خورشید است K (۲۰۵۷) . دبورست و و باست B (۲۰۵۵)

باشد انتظام B (۲۰۶۰) . بی شب AH (۲۰۵۶)

آنچنان پُرسد ز دُود و دَرْد شاه . که نی یابید در وے راه آه
خواست مردن قَالَش بی کار شد . عُمَر مانده بود شه بیدار شد
۲۰۹۰ شادی آمد ز بیداریش پیش . که ندیک بود اندر عمر خویش
که زشادی خواست هم فانی شدن . بس مطوَّق آمد این جان و بدن
از دم غم می بمبرد این چراغ . وز تَم شادے بمبرد اینت لاغ
در میان این دو مرگ او زنداست . این مطوَّق شکل جای خنداست
شاه با خود گفت شادی را سبب . آنچنان غم بود از تسبیب رُب
۲۰۹۵ ای عجب يك چیز از يك رُوی مرگ . و آن زيك رُوی دگر احیا و برگ
آن یکی نَسبت بدان حالت هلاك . باز هر آن سوے دیگر امتساک
شادی تن سوی دنیاوے کمال . سوی روز عاقبت نقص و زوال
خنده را در خواب هر تغییر خوان . گریه گوید با دریغ و اندهان
گریه را در خواب شادی و قَرَح . هست در تغییر ای صاحب مَرَح
۲۱۰۰ شاه اندیشید کین غم خود گذشت . لیک جان از جنس این بَدظَن گشت
ور رسد خاری چنین اندر قَدَم . که رَوَد گُل یادگاری باید مر
چون فنارا شد سبب بی مَنتهی . پس گدایین راه را بندیدم ما
صد دریغ و دَر سوی مرگ لدیغ . می کند اندر گشادن ژبغ ژبغ
ژبغ ژبغ تلخ آن دَرهای مرگ . نشنود گوش حریص از حرص برگ
۲۱۰۵ از سوی تن دَردها بانگ دَرست . وز سوی خصمان جفا بانگ دَرست
جان سر بر خوان دمی فِهْرِست طب . نایر علّتها نظر کن مُلتهب

آه راه . B در وی راه راه . A (۲۰۸۸)

کو ندیک . Bul. (۲۰۹۰) . بود و شه . A (۲۰۸۹)

این یکی K (۲۰۹۶) . پس . B Bul. as in text . B Bul. AGHK (۲۰۹۱)

A (۲۱۰۰) . in marg. After this verse Bul. adds: بد شاد with بدظن

چشم زخمی زین مبدا که رسد * یادگاری بایدم گر او رود

bis. بانگ درشت B (۲۱۰۵) . اندر گشادی B . مرگ مُزبغ B (۲۱۰۴)

Bul. جان و سر . which is given as a variant in marg. H. . جان سر K (۲۱۰۶)

آنچنان که گفت پیغمبر ز نور . که نشانش آن بود اندر صدور
که نجاف آرد از دارُ الْفُورور . هم انابت آرد امر دارُ الْشُّورور
بهر شرح این حدیثِ مُصْطَفَی . داستانی بشوای یارِ صفا

حکایت آن پادشاهزاده کی پادشاهی حقیقی بوی روی نمود، یَوْمَ
يَفِرُّ الْهَرَّةُ مِنْ أَخِيهِ وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ تقد و وقت او شد، پادشاهی
این خاک توده کودک طبعان کی قلعه گیری نام کنند آن کودک
کی چیره آید بر سر خاک توده بر آید و لاف زند کی قلعه مراست
کودکان دیگر بر وی رشک برند کی التُّرابُ رَبِيعُ الصَّبَّانِ،
آن پادشاهزاده چو از قید رنگها برست گفت من این خاکهای
رنگین را همان خاکِ دُونِ می گویم زر و اطلس و اکسون غنی گویم
من ازین اکسون رستم بیکسون رفتم، وَآتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا
ارشاد حق را مُرور سالها حاجت نیست در قدرتِ کُنْ
فَبِكُونِ هیچ کس سخن قابلیت نگوید،

۴۰۸۵ پادشاهی داشت يك بُرنا پسر . باطن و ظاهر مزین از هنر
خواب دید او کآن پسر ناگه بُرد . صافی عالم بر آن شه گشت دُرد
خشک شد از تابِ آتشِ مَشْكِ او . که نماند از تَفْرِ آتشِ اَشْتِ او

پیغامبر BGHK (۴۰۸۲)

Heading: Bul. پادشاه حقیقی. A om. الصبان. Bul. چون از قید. The words
هیچ کس کی AB Bul. بیکسون جستم. G. Bul. are suppl. in marg. اکسون

ظاهر و باطن B (۴۰۸۵)

بدان شه K (۴۰۸۶)

شاه خود این صالحست آزاد اوست . فی اسیر حرص فرجست و گلوست
 مر اسیران را لقب کردند شاه . عکس چون کافور نام آن سیاه
 شد مفازه بادیه خون خوار نام . نیکبخت آن پسر را کردند علم
 ۲۱۲۵ بر اسیر، شهوت و خشم و امل . بر نوشته میر یا صدر اجل
 آن اسیران اجل را علم داد . نام امیران اجل اندر بلاد
 صدر خوانندش که در صف نغال . جان او پستست یعنی جاه و مال
 شاه چون با زاهدی خویشی گزید . این خبر در گوش خاتونان رسید

اختیار کردن پادشاه دختر درویش زاهدی را از جهت پسر
 و اعتراض کردن اهل حرم و ننگ داشتن ایشان از
 پیوندی درویش،

مادر شهزاده گفت از نقص عقل . شرط کفویت بود در عقل نقل
 ۲۱۲۰ تو زشح و بخل خواهی وز دها . تا ببندی پور مارا برگدا
 گفت صالح را گدا گفتن خطاست . کو غنی القلب امر داد خداست
 در قناعت می گریزد از تنق . نه از لیبی و کمل همچون گدا
 قلتی کان از قناعت وز نقاست . آن ز فقر و قلت دونان جداست
 حبه آن گر یسابد سر نهد . وین ز گنج زر بهمت می جهد
 ۲۱۲۵ شه که او از حرص قصد هر حرام . می کند او را گدا گوید هم

(۲۱۲۲) A Bul. حرص و فرجست .

(۲۱۲۴) AB Bul. خون خواره . ABHK Bul. کردند for گوید , corr. in marg. H.

Heading: B شاه . B om. کردن after اعتراض . A اهل خانه حرم .

(۲۱۲۶) Bul. در عقل و نقل , and so corr. in K. B در شرع نقل .

(۲۱۲۰) ABH گدا .

(۲۱۲۵) B شاه کو از حرص .

ز آن همه غُرْها درین خانه رَهست . هر دو گای پُر ز کُزْدُمها جَهست
 باد تَنَدست و چراغِمْ آبَترے . زو بگِیرام چراغِ دیگرے
 تا بود کز هر دو یکِ وافِی شود . گر بیاد آن یکِ چراغ از جا رود
 ۴۱۰ همچو عارف کز تن ناقص چراغ . شمع دل افروخت از بهر فراغ
 تا که روزے کین ببیرد ناگهان . پیش چشم خود نهد او شمع جان
 او نکرد این فهم پس داد از غرر . شمع فانی را بفانی دگر

عروس آوردن پادشاه فرزند خود را از خوف انقطاع نسل،

پس عروسی خواست باید بهر او . تا نماید زین تزویج نسلِ رُو
 گر رود سوے فنا این باز باز . فرخ او گردد ز بقدر باز باز
 ۴۱۰ صورت این باز گر زینجا رود . معنی او در وکد باقی بود
 بهر این فرمود آن شام نیبه . مُصْطَفٰی که الولد یسُرْ آیه
 بهر این معنی همه خلق از شَغَف . می یآموزند طفلان را حَرْف
 تا بماند آن معانی در جهان . چون شود آن قالب ایشان نهان
 حق بِحِکْمَتِ حِرْصِشان دادست جد . بهر رُشدِ هر صغیر مُسْتَعِد
 ۴۱۲۰ من هم از بهر دوازم نسلِ خویش . جُفت خواهر پورِ خود را خوب کیش
 دخترے خواهم ز نسلِ صالحی . فی ز نسلِ پادشاهی کالمی

ز کُزْدُمها BGHK غُرْها, and H in marg. غُرْها as a variant. G ز کُزْدُمها.

(۴۱۰۸) G بادِ with *idāfat*. (۴۱۰۶) Bul. شود کافی.

(۴۱۱۰) H عارف که ازین ناقص چراغ AB. که از تن.

(۴۱۱۱) A این ببیرد. A Bul. تا کی روزی.

(۴۱۱۲) B از غرور. A این نکرد او فهم پس داد او ظفر. G as in text.

(۴۱۱۳) Bul. او نسل. (۴۱۱۷) AB از شغف.

(۴۱۱۸) AK این قالب. (۴۱۱۶) Bul. دادست و جد.

(۴۱۲۱) B Bul. پادشاه. Bul. طالمی.

پس یقین گشتش که مطلق آن سیرست . چاره او را بعد ازین لابه گریست
 سجد می کرد او که فرمانت رواست . غیر حق بر ملک حق فرمان کراست
 لیک این مسکین همی سوزد چو عود . دست گیرش ای رحیم و ای ودود
 تا زیا رب یا رب و افغان شاه . ساحرے استاد پیش آمد زراه

مستجاب شدن دعای پادشاه در خلاص پسرش از جادوی کابلی،

۲۱۶۰ او شنید بود از دُور این خبر . که اسیر پیره زن گشت آن پسر
 کانت عجزه بود اندر جادوی . بی نظیر و امین از مثل و دوی
 دست بر بالای دستست ای قتی . در قن و در زور تا ذات خدا
 منتهای دستها دست خداست . بجز بی شک منتهای سیلهاست
 هم ازو گیرند مایه ابرها . هر بدو باشد نهایت سیل را
 ۲۱۶۵ گفت شاهش کین پسر از دست رفت . گفت اینک آمد در درمان رفت
 نیست همتا زال را زین ساحران . جز من دای رسیده زان کران
 چون کف موسی بآمر کردگار . نک بر آر من ز سحر او تمار
 که مرا این علم آمد زان طرف . نه ز شاگردی سحر مستخف
 آمد تا بر گشایم سحر او . تا نماند شاهزاده زرزو
 ۲۱۷۰ سوی گورستان برو وقت سحر . پهلوی دیوار هست اسپد گور

which is given لابه گریست for بیچاره گشت H. بعد از آن . A. چاره . او . Bul. (۲۱۵۶)
 in marg. as a correction. B. بیچاره گشت.

and so corr. in marg. H. می کرد او که هم فرمان تراست . BK Bul. (۲۱۵۷)

Heading: Bul. پسر ازین جادوی .

از مثل دوی . A Bul. (۲۱۶۱) . شد آن پسر B. که شنید بود B (۲۱۶۰)

هم بدو شد نهایت A (۲۱۶۴) . منتهای جویهاست . Bul. (۲۱۶۴)

دای . In H زیرک (۲۱۶۶) . این پسر . AB Bul. (۲۱۶۵)

گفت گو شهر و قلاع اورا جهاز . یا نثار گوهر و دینار ریز
گفت رو هر که غم دین برگزید . باقی غمها خدا از وی برید
غالب آمد شاه و دادش دختری . از نژاد صالحی خوش جوهری
در ملاحت خود نظیر خود نداشت . چهره اش تابان تر از خورشید چاشت
۲۱۴۰ حسن دختر این خصالش آنچنان . کز نکویی ننگنجد در بیان
صید دین کن تا رسد اندر تبع . حسن و مال و جاه و بخت منتفع
آخرت قطار اشرافان بملک . در تبع دنیاها همچون پشم و پشک
پشم بگزینی شتر نبود ترا . و بود اشراف چه قیمت پشم را
چون بر آمد این نکاح آن شاه را . با نژاد صالحان بی مرا
۲۱۴۵ از قضا کپیرکی جادو که بود . عاشق شهزاده با حسن و جود
جادوی کردش عجزه کابلی . کی برد زان رشک یحرم بایی
شه پچه شد عاشق کپیر زشت . تا عروس و آن عروسی را بهشت
یک سیه دیوی و کابولی زنی . گشت بر شهزاده ناگه ره زنی
آن نودساله عجوزی گنگس . نه خرد هشت آن ملک را و نه نس
۲۱۵۰ تا بسالی بود شهزاده اسیر . بوسه جایش نعل کش گنگسیر
صحبت کپیر اورا می درود . تا زکاهش نیم جانی مانده بود
دیگران از ضعف وی با درد سر . او ز سحر سحر از خود بی خبر
این جهان بر شاه چون زندان شد . وین پسر بر گریه شان خندان شد
شاه بس بیچاره شد در برد و مات . روز و شب می کرد قربان و زکات
۲۱۵۵ زانک هر چاره که می کرد آن پدر . عشق کپیرک همی شد بیشتر

مرکو غم Bul. (۲۱۴۷) . اورا جیتر H Bul. (۲۱۴۶)

خوش گوهری AH Bul. H. corr. in marg. AH (۲۱۴۸) از نژاد عالی

تخت و منتفع A (۲۱۴۱) . ننگنجد در میان H (۲۱۴۰)

عجوز B Bul. (۲۱۴۶) . کابلی B (۲۱۴۸) . کپیرک B (۲۱۴۵)

بیچاره و در برد A (۲۱۵۴)

گفت رَو من یافتم دارُ الشُّرور . و رهیدم از چَم دارُ الغُرور
همچنان باشد چو مؤمن راه یافت . سوی نور حق ز ظلمت رُوی تافت

در بیان آنک شهزاده آدمی پچه است خلیفه خداست پدرش
آدم صفی خلیفه حقّ مسجود ملائک و آن کپیر کابلی
دنیاست که آدمی پچه را از پدر ببرید بسحر و انبیا و
اولیا آن طیب تدارک کننده،

اے برادر داندک شهزاده تُوے . در جهان کهنه زاده از نَوی
۲۱۹۰ کابلی جادو این دُنیاست کو . کرد مردانرا اسیر رنگ و بُو
چون در افگندت درین آلوده رُوذ . دم بدم میخوان و دم تلّ آغُوذ
تا رمی زین جادوی و زین قَلق . استعاذت خواه از رَبِّ الْفَلَق
زَان نَبی دُنیات را سَحاره خواند . کو بافسون خلق را در چَه نشاند
هین فسون گرم دارد گند پیر . کرده شاهانرا دم گرمش اسیر
۲۱۹۵ در درون سینه نقّات اوست . عقدهای سحر را رِائبات اوست
ساحره دنیا قوی دانا زنیست . حلّ سحر او پیاپی عامه نیست
ور گشاده عقده او را عقلها . انبیارا گی فرستاده خدا
هین طلب کن خوش دمی عقده گشا . رازدان یَفْعَلُ اللَّهُ مَا بَشَا
همچو ماهی بسته است او بشست . شاهزاده ماند سالی و تو شصت

رو بناقت B (۲۱۸۸)

Heading: A om. در before بیان . K Bul. خلیفه زاده خداست . A کپیرک . A om.
from کندن to و انبیا . Bul. کندن

که بافسون A (۲۱۹۲) . آلوده زود A (۲۱۹۱)

بسته کردت B (۲۱۹۹) . گر گشادی B (۲۱۹۷)

سوی قبله باز کاو آن جای را . تا ببینی قدرت و صنع خدا
 بس درازست این حکایت تو مملول . زُبده را گویم رها کردم فضول
 آن گرِهای گران را برگشاد . پس زبخت پور شهر را راه داد
 آن پسر با خویش آمد شد دوان . سوے تخت شاه با صد امتحان
 ۲۱۷۵ سجد کرد و بر زمین یزد ذقن . در بقل کرده پسر تیغ و کفن
 شاه آیین بست و اهل شهر شاد . و آن عروس ناامید بی مُراد
 عالم از سر زند گشت و پُر فروز . ای عجب آن روز روز امروز روز
 يك عروسی کرد شاه اورا چنان . که جلاب قند بد پیش سگان
 جادوے کپیر از غصه بُرد . رُوی و خوی زشت فا مالک سپرد
 ۲۱۸۰ شاهزاده در تعجب مانده بود . کز من او عقل و نظر چون در ربود
 نو عروسی دید همچون ماهِ حُسن . که می زد بر ملیحان راهِ حُسن
 گشت بی هوش و بُرو اندر فتاد . تا سه روز از جسم وی گم شد فُواد
 سه شبانروز او زخود بی هوش گشت . تا که خلق از غشی او پرجوش گشت
 از گلاب و انر علاج آمد بخود . اندک اندک فهم گشتش نیک و بد
 ۲۱۸۵ بعد سالی گشت شاهش در سخن . کای پسر یاد آر از آن یارِ کهن
 یاد آور زان فصیح و زان فراش . تا بدین حد بی وفا و مُرمباش

(۲۱۷۲) B گذشتم از فضول. After this verse a later hand has added in marg. H:

سوی گورستان برفت آن شاه زود . گور را آن شاه در دم بر گشود
 جادوهای دید پنهان اندر او . صد گره بر بسته بر یکنار مو
 این دو بیت در بعضی نسخ دیده شد لیکن ظاهر آنستکه نه از جناب پرهست والله اعلم
 اما درین معنی مناسب دارد بنابراین در معنی تقدیر خواهد کرد

جلاب و قند AH. کرد شه AH (۲۱۷۸). بی امید نامراد B (۲۱۷۶).

Bul. با مالک. (۲۱۷۹)

از چشم او B. از جسم او AH Bul. (۲۱۸۲)

که پسر یاد آر Bul. در رمز B. در رمز H. در مزج یاد آر A apparently (۲۱۸۵)

and so H in marg.

و شر مباح A. و آن فراش AH (۲۱۸۶)

۲۲۲۰ از قُصور چشم باشد آن عِشار. که نبیند شیب و بالا کُوزار
 بُوی پیراهانِ یوسف کن سَند. ز آنک بُویش چشم روشن می کند
 صورتِ پنهان و آن نور جین. کرده چشم انبیا را دُوربین
 نور آن رُخسار برهاند زنار. هین مشو قانع بنور مُستعار
 چشم را این نور حالی بین کند. جسم و عقل و روح را گرگین کند
 ۲۲۲۵ صورتش نورست و در تحقیق نار. گر ضیا خواهی دودست از وی بدار
 دمر بدم در رُو فتد هر جا رود. دیدک و جانی که حالی بین بود
 دُور بیند دُورین بی هنر. همچنانک دُور دیدن خواب در
 خفته باشی بر لب جو خشک لب. می دوی سوی سراب اندر طلب
 دُور می بینی سراب و می دوی. عاشق آن ینش خود می شود
 ۲۲۳۰ می زنی در خواب با یاران تو لاف. که منم بینه ایل و پرده شکاف
 نک بدان سو آب دیدم هین شتاب. تا رویم آنجا و آن باشد سراب
 هر قدر زین آب تازی دُورتر. دَو کوان سوی سراب با غرر
 عین آن عزمت حجاب این شد. که بنو پیوسته است و آمد
 بس کسا عزمی بجایی می کند. از منای گان غرض در وی بود
 ۲۲۳۵ دید و لاف خفته می ناید بکار. جز خیالی نیست دست از وی بدار
 خوابناکی لیک هم بر راه خُصپ. الله الله بر ره الله خُصپ
 تا بود که سالکی بر تو زند. از خیالات نُعاست برگند
 خفته را گر فکر گردد همچو موی. او از آن دِقَت نیابد راه کوی
 فکر خفته گر دوتا و گر سه تاست. هم خطا اندر خطا اندر خطاست

H باشد آن عنور عشار. with suppl. above. A باشد آن عنور H (۲۲۲۰)
 شیب و بالا را چهار Bul. K. with suppl. above. کوزار شیب و بالا را زدر

و. A om. (۲۲۲۵). چشم و عقل BK. چشم عقل A (۲۲۲۴).

دیدک جانی A. بر رو فتد Bul. (۲۲۲۶).

در دویدن خواب در A. دورینی بی هنر A (۲۲۲۷).

نیک هم Bul. (۲۲۲۶). با غرر H (۲۲۲۲). آن جنبش خود Bul. (۲۲۲۹).

۲۲۰۰ شصت سال از شستِ او در محنتی . نه خوشی نه بر طریقِ سستی
 فاسفی بَدبخت نه دُنیااتِ خوب . نه رهید از وِیال و از دُنبوب
 نَفخِ او این عُنْدهارا سخت کرد . پس طلب کن نَفخِ خَلّاقِ فَرْد
 تا نَفخَتْ فیهِ مِنْ رُوحی ترا . وَا رِهاند زین و گوید برتر آ
 جز بِنَفخِ حقِ نسوزد نَفخِ یَحْمر . نَفخِ قَهْرست این و آن دَم نَفخِ مَهر
 ۲۲۰۵ رحمتِ او سابق است از قَهْرِ او . سابقی خواهی بر و سابقِ بَحو
 تا رسی اندر نَفوسِ زُوجَت . کای شَمِ مَسحور اینک مَخْرَجَت
 با وجودِ زالِ نَآید انحلال . در شیکه و در برِ آن پُر دلال
 نه بگفتست آن سِراجِ اُمْتان . این جهان و آن جهانرا صَرّان
 پس وصالِ این فراقِ آن بود . صَحّتِ این تِنِ سَقامِ جان بود
 ۲۲۱۰ سخت می آید فراقِ این مَهر . پس فراقِ آن مَقَر دان سخت تر
 چون فراقِ نقشِ سخت آید ترا . تا چه سخت آید زَنقَاشش جُدا
 ای که صبرت نیست از دنیایِ دون . چونت صبرست از خدا ی دوست چون
 چونک صبرت نیست زین آبِ سیاه . چون صَبوری دارِ از چشْمِ اله
 چونک بی این شُرَبِ کم داری سَکون . چون ز آبِ راری جُدا وز بَشَرُوبون
 ۲۲۱۵ گر بینی یَک نَفَسِ حُسنِ وُدود . اندر آتش افگی جان و وجود
 جیفه بینی بعد از آن این شُرَبِ را . چون بینی کَر و فَرّ قُربِ را
 همچو شه زاده رسی در یارِ خویش . پس برون آری ز پا تو خارِ خویش
 جهد کن در بی خودی خود را یاب . زود تر وَاَللهُ اَعْلَمُ بِالصَّواب
 هر زمانی هین مشو با خویش جُفت . هر زمان چون خر در آب و گِل مِیفت

در هر آن A و. (۲۲۰۷) A om. (۲۲۰۴) GH نَفخِ مهر as in text.

زَنقَاش خدا A. فریق نقش A (۲۲۱۱). آن for این A (۲۲۱۰).

صبر چون داری زحق ای دوست چون Bul. (۲۲۱۲).

جانرا چو عود B (۲۲۱۵) B om. (۲۲۱۴).

In A the hemistichs are transposed, but the error is indicated. (۲۲۱۶).

هر زمان مانند خر در گِل مِیفت B (۲۲۱۹).

۲۲۵۵ با پدر از تو جنایی می‌رود . آن پدر در چشم تو سگ می‌شود
آن پدر سگ نیست تأثیر جناس . که چنان رحمت نظر را سگ‌نامست
گرگ می‌دیدند یوسف را بچشم . چونک اخوان را حسودی بود و خشم
با پدر چون صلح کردی خشم رفت . آن سگی شد گشت بابا یار تفت

بیان آنک مجموع عالم صورت عقل گشت چون با عقل کل
بکثر روی جفا کردی صورت عالم ترا غم فزاید اغلب احوال
چنانک دل با پدر بد کردی صورت پدر غم فزاید ترا و نتوانی
رویش را دیدن اگرچه پیش از آن نور دیده بوده
باشد و راحت جان،

کل عالم صورت عقل کل است . کوست بابای هر آنک اهل قل است
۲۲۶۰ چون کسی با عقل کل کمران فزود . صورت کل پیش او هم سگ نمود
صلح کن با این پدر عافی بهل . تا که فرش زر نماید آب و گل
پس قیامت نقد حال تو بود . پیش تو چرخ و زمین مبدل شود
من که صلح دایما با این پدر . این جهان چون جنتسم در نظر
هر زمان تو صورتی و تو جمال . تا ز نو دیدن فرو میرد ملال
۲۲۶۵ من می‌بینم جهان را پر نعیم . آبها از چشمها جوشان مُقیم
بانگ آتش می‌رسد در گوش من . مست می‌گردد ضمیر و هوش من
شاخها رقصان شد چون تاییان . برگها کفزن مثال مُطربان

این پدر A (۲۲۵۶) . از پدر با تو A (۲۲۵۵)

Heading: Bul. در اغلب A om. بد کردی و دل A om. بد کردی، which
is suppl. in marg.

هر آنک B (۲۲۵۶)

۲۲۴۰ موج بر وی می‌زند بی احتراز. خفته پویان در بیابان دراز
خفته می‌بینند عطشهای شدید. آب آفریب منه من حبلی الوری

حکایت آن زاهد کی در سال قحط شاد و خندان بود با مفلسی
و بسیاری عیال و خلق می‌مردند از گرسنگی گفتندش چه
هنگام شادیست کی هنگام صد تعزیتست گفت مرا باری نیست،

همچنان کان زاهد اندر سال قحط. بود او خندان و گریان جمله رهط
پس بگفتندش چه جای خنده است. قحط بیخ مؤمنان بر کده است
رحمت از ما چشم خود بر دوختست. ز آفتاب تیز صحرا سوخته است
۲۲۴۵ کشت و باغ و رز سیه استاده است. در زمین نم نیست نه بالا نه پست
خلق می‌میرند زین قحط و عذاب. ده ده و صد صد چوماهی دور از آب
بر مسلمانان غی‌آری تو رحم. مؤمنان خویشند و یک تن شخم و لخم
رنج یک جزوی زن رنج همه است. گر کم صلح است یا خود ملحه است
گفت در چشم شما قحط است این. پیش چشم چون بهشت است این زمین
۲۲۵۰ من می‌بینم بهر دشت و مکان. خوشها انبه رسیده تا میان
خوشها در موج از باد صبا. بر بیابان سبزتر از گدنا
آزمون من دست بر وی می‌زنم. دست و چشم خویش را چون برکنم
یار فرعون تنید ای قوم دون. ز آن نماید مرثا را نبل خون
یار موسی خرد گردید زود. تا نماند خون و بینید آب رود

تشته او اندر بیابان دراز B (۲۲۴۰)

گفت باری مراست A. که چه هنگام Bul. کثرت عیال Bul. Heading:

بالا و پست A. Bul. and so A. Bul. بی بالا بی پست H (۲۲۴۵)

باز فرعون A (۲۲۵۲). بر بیابان A (۲۲۵۱). خویشند یک تن A (۲۲۴۷)

باز موسی A (۲۲۵۴)

قشرهای خشک را جا آتش است . قشر پیوسته به مغز جان خوش است
 مغز خود از مرتبه خوش برترست . برترست از خوش که لذت گسترست
 ۲۲۸۵ این سخن پایان ندارد باز گردد . تا بر آرد موسم از بحر گردد
 در خور غلب عوام این گفته شد . از سخن باقی آن بنهفته شد
 زرب عقلت ریزه است اے مہم . بر قراضه مہر سکہ چون ہم
 عقل تو قیمت شد بر صد مہم . بر هزاران آرزو و طم و ریر
 جمع باید کرد اجزارا بعشق . تا شوی خوش چون سمرقند و دیمشقی
 ۲۲۹۰ جو جوی چون جمع گردی زارشیاه . پس توان زد سر تو سکہ پادشاه
 ور زمینغالی شوی افزون تو خلم . از تو سازد شه یکی زرینہ جام
 پس برو هر نام و هر القاب شاه . باشد و هر صورنش ای وصلخواہ
 تا کہ معشوق بود ہم نان ہم آب . هر چراغ و شاهد و نقل و شراب
 جمع کن خود را جماعت رحمت . تا توانم با تو گفتن آنچه هست
 ۲۲۹۵ زانک گفتن از برای باوربست . جان شرک از باوری حق بریست
 جان قیمت گشته بر حشو فلک . در میان شصت سودا مشترک
 پس خموشی به دهد اورا ثبوت . پس جواب احقمان آمد سکوت
 این هم دامن ولی مستی تن . یگشاید بی مراد من دهن
 آنچنانک از عطسه و از خامیاز . این دهان گردد بناخواہ تو باز

جان آتش است A (۲۲۸۴)

مغز خود را مرتبه A (۲۲۸۵)

این سخن ABK (۲۲۸۶)

مہر و سکہ AB (۲۲۸۷)

شاه يك زرینہ B (۲۲۹۱)

نان و آب AH (۲۲۹۲)

باوری حق A . باوربست A (۲۲۹۵)

خموشی چه دهد A (۲۲۹۷)

برقِ آینه‌ست لامع از نَمَد . گر نماید آینه تا چون بود
از هزاران و نگویم من یکی . زآنک آگندست هر گوش از شکی
۲۲۷۰ پیش وَّم این گنت مژده دادنت . عقل گوید مژده چه نقدِ منست

قصهٔ فرزندانِ عَزِیزِ علیه السَّلم کی از پدر احوال پدر می پرسیدند
می گفت آری دیدمش می آید بعضی شناختندش بیهوش شدند بعضی
شناختند می گفتند خود مژده داد این بیهوش شدن چیست ،

همچو پورانِ عَزِیزِ اندر گذر . آمد پُرسانِ زاحوالِ پدر
گشته ایشان پیر و باباشان جوان . پس پدرشان پیش آمد ناگهان
پس پرسیدند ازو کای رهگذر . از عَزِیزِ ما عجب دارم خبر
که کسی مان گفت کامروز آن سَنَد . بَعْدِ نومیدی زیرون می رسد
۲۲۷۵ گفت آری بَعْدِ من خواهد رسید . آن یکی خوش شد چو این مژده شنید
بانگ می زد کای مَبِشَر باش شاد . وآن دگر بشناخت بیهوش افتاد
که چه جای مژده است ای خیره سر . که در افتادم در کانِ شکر
وَمَم را مژده است و پیشِ عقل نقد . زآنک چشمِ وَّم شد محبوبِ نقد
کافران را دزد و مؤمن را بشیر . لیک نقدِ حال در چشمِ بصیر
۲۲۸۰ زآنک عاشق در دَمِ نقدست مست . لاجرم از کفر و ایمان برترست
کفر و ایمان هر دو خود دربانِ اوست . کوست مغز و کفر و دینِ او را دو پوست
کفرِ قشرِ خشکِ رُو بر تافته . باز ایمانِ قشرِ لذت یافته

(۲۲۷۸) A in marg. خود for تا.

Heading: ABK om. علیه السَّلم . B عزیر میگفت آری . ABK Bul. این بیهوشی چیست .

(۲۲۷۴) Bul. امروز . (۲۲۷۴) K پس for چون .

(۲۲۷۵) AB آن مژده .

(۲۲۸۰) Bul. دمدم نقدست و مست .

این خرد از گور و خاکی نگذرد. وین قَدَمِ عرصهٔ عجایب نسپرد
 زین قَدَمِ وین عقل رَوِ یزار شو. چشمِ غیبی جوی و برخوردار شو
 همچو موسی نور کی یابد زجیب. سخرهٔ اُستاد و شاگردِ کتاب
 ۲۲۱۵ زین نظر وین عقل ناید جز دوار. پس نظر بگذار و بگزین انتظار
 از سخن گوی مجوسید ارتفاع. منظر را به زگفتن استماع
 مَنصِبِ تعلیم نوعِ شهنوست. هر خیالِ شہونی در ره بُست
 گر بنفش پی بردی هر فضول. کی فرستادی خدا چندین رسول
 عقلِ جزوی همچو برقست و درخش. در درختی کی توان شد سوی و خش
 ۲۲۲۰ نیست نورِ برق بہرِ رہِ بری. بلك امرست ابر را کہ برگری
 برقِ عقلِ ما برای گریہ است. تا بگرید نیستی در شوقِ هست
 عقلِ کودکِ گفت بر کتابِ تن. لیک نتواند بخود آموختن
 عقلِ رنجور آردش سوی طیب. لیک نبود در دوا عقلش مُصیب
 نك شیاطین سوی گردون می شدند. گوش بر اسرارِ بالا می زدند
 ۲۲۲۵ می رسیدند اندکی زانِ رازها. تا شہب می راندشان زود از سما
 کہ روید آنجا رسولِ آمدست. ہرچ میخواست زو آید بدست
 گر می جوسید دُرِ بی بها. اَدْخُلُوا الْآبِیَاتِ مِنْ اَنْوَابِهَا
 می زن آن حلقۂ دَر و بر بابِ بیست. از سوے باہر فلکنتانِ راه نیست
 نیست حاجتتان بدینِ رامِ دراز. خاکِ پی را داده ایم اسرارِ رام
 ۲۲۳۰ پیش او آید اگر خاین نیسد. نیشکر گردید ازو گرچہ نیسد
 سبزہ رو یاند زخاکتِ آن دلیل. نیست کم از سَمِ اسبِ جبرئیل
 سبزہ گردے تازه گردی در نوی. گر تو خاکِ اسبِ جبرئیل شوی

گور خاکی A (۲۲۱۲)

شاگرد کتب Bul. (۲۲۱۴)

خیالی A Bul. نوعی B (۲۲۱۷)

رہ بردی A (۲۲۱۸)

بہر شوق AH (۲۲۲۱), corr. in H.

ازو آید B (۲۲۲۶)

گردید اگرچہ خود نیسد B (۲۲۲۰)

از نوی Bul. (۲۲۲۲)

تفسیر این حدیث کی اِنِّی لَا سْتَغْفِرُ اللَّهَ فِی كُلِّ یَوْمٍ
سَبْعِینَ مَرَّةً،

۲۴۰۰ همچو پیغمبر زگفتن وز نثار . توبه آرم رُوز من هفتاد بار
لیک آن مستی شود توبه‌شکن . مَنّی است این مستی تن جامه‌کن
حکمت اظهاری تاریخ دراز . مستی انداخت بر دانای راز
راز پنهان با چنین طبل و عَلم . آب جُوشان گشته از جَفّ الْقَلَم
رحمت بی‌حد روانه هر زمان . خفته‌اید از دَرکِ آن ای مردمان
۲۴۰۵ جامه خفته خورد از جُوی آب . خفته اندر خواب جُویای سراب
و دود کآنجای بُوی آب هست . زین تفکر راه را بر خویش بست
ز آنک آنجا گفت زینجا دُور شد . بر خیالی از حقّی مهجور شد
دُور بینانند و بس خفته‌روان . رحمتی آریدشان ای ره‌روان
من ندیدم نشنگی خواب آورد . خواب آرد نشنگی بی‌خرد
۲۴۱۰ خود خرد آنست کو از حقّی چرید . نه خرد کآنها عطار د آورد

• بیان آنک عقل جزوی تا بگور بیش نبیند در باقی مقلد
اولیا و انبیاست،

پیش‌بینی این خرد ناگور بود . و آن صاحب‌دل بنفعِ صُور بود

Heading: ABK Bul. در تفسیر Bul. حدیث شریف.

حکمت و اظهار B (۲۴۰۲) . پیغامبر ABGHK (۲۴۰۰).

می‌رود BHK (۲۴۰۶) . جویان سراب K (۲۴۰۵) . دوانه A (۲۴۰۴).

عطار د آفرید A (۲۴۱۰) . ازینجا B (۲۴۰۷).

Heading: A و باقی Bul. انبیا و اولیاست.

بنفع H. G. corr. in marg. H. پیش‌بینی آن بنفع صور بود AH (۲۴۱۱).

ورنه گرچه مُسْنَعَد و قَالِي . مَسَخ گردی تو زلافِ کاملی
 ۲۲۵۰ هم زانستعداد و مانی اگر . سَرگشی زانستادِ راز و با خبر
 صبر کن در موزه دوزی تو هنوز . و ر بوی بی صبر گردی پاره دوز
 کهنه دوزان گر بُدیشان صبر و حلم . جمله نو دوزان شدندی هم یعلم
 بس بکوشی و با آخر از کلال . هم تو گوی خویش کالْعَقْلُ عَقَال
 همچو آن مردِ مُفَاسِف روزِ مرگ . عقل را می دید بس بی بال و برگ
 ۲۲۵۵ بی غرض می کرد آن تم اعتراف . کز ذکاوت راندم اسب از گراف
 از غروری سَر کشیدیم از رجال . آشنا کردیم در بحر خیال
 آشنا هیچست اندر بحرِ رُوح . نیست اینجا چاره جز کشتی نوح
 این چنین فرمود آن شاهِ رُسل . که منم کشتی درین دریای کُل
 یا کسی کو در بصیرتهای من . شد خلیفه راستی بر جای من
 ۲۲۶۰ کشتی نوحیم در دریا که تا . رُو نگردانی ز کشتی اے فَتٰی
 همچو کنعان سوی هر کوهی مرو . از نَبی لَا عِصَمَ الْیَوْمَ شنو
 می نماید پست این کشتی زبند . می نماید کوه فکرت بس بلند
 پست منگر هان و هان این پست را . بنگر آن فضل حق پیوست را
 در عُلو کوه فکرت کم نگر . که یکی موجش کند زیر و زبر
 ۲۲۶۵ گر تو کنعانی نداری باورم . کرد و صد چندین نصیحت پرورم
 گوش کنعان کی پذیرد این کلام . که برُو مهرِ خداست و ختام
 کی گذارد موعظه بر مهرِ حق . کی بگرداند حَدَثِ حُکْمِ سَبَقِ
 لَبِک می گویم حدیثِ خوش پبی . بر امیدِ آنک تو کنعان نه

راز is given as a variant of راد (۲۲۵۰) ABHK Bul. om. و.

پست آنجا (۲۲۵۷) AB Bul. بی بار و برگ (۲۲۴۴) Bul. پس بکوشی (۲۲۵۴) Bul.

در بلدی کوه (۲۲۶۴) ABHK Bul. هان هان (۲۲۶۲) Bul.

A Bul. نصیحت آورم (۲۲۶۵) which is given in H as a variant.

کنعان نبی (۲۲۶۸) Bul.

سبزه جان بخش کآنرا سامری . کرد در گوساله تاشد گوهری
 جان گرفت و بانگ زد زآن سبزه او . آنچنان بانگی که شد فتنه عدو
 ۲۲۳۵ گرامین آید سوی اهل راز . و رهید از سرکله مانند باز
 سرکلاه چشم بند گوش بند . که ازو بازست مسکین و نژند
 زآن کله مرچشم بازان را سدست . که همه میاش سوی جنس خودست
 چون بُرید از جنس باشه گشت یار . برگشاید چشم اورا بازدار
 راند دیوان را حق از مرصاد خویش . عقل جزوی را راستباید خویش
 ۲۲۴۰ که سری کم کن نه تو مُستبد . بلك شاگرد دلی و مُستعد
 رو بر دل رو که تو جزو دلی . هین که بند پادشاه عادل
 بندگی او به از سلطانیست . که آنا خیر کم شیطانیست
 فرق بین و برگزین تو ای حبیس . بندگی آدم از کبر بلیس
 گفت آنک هست خورشید ره او . حرف طوبی هرکه ذلت نفس
 ۲۲۴۵ سایه طوبی بین و خوش بحسب . سربنه در سایه بی سرکش بحسب
 ظل ذلت نفس خوش مضجعیست . مُستعد آن صفارا مهجعیست
 گر ازین سایه روی سوی منی . زود طاغی گردی و ره گم کنی

بیان آنک یا ایها الذین آمنوا لا تقدّموا بین یدی الله ورسوله،
 چون نبی نیستی زامت باش . چونک سلطان نه رعیت باش
 پس برو خاموش باش از انقیاد . زیر ظل امر شیخ و اوستاد

نود بر دل رو Bul. (۲۲۴۱) . که مخور خود را نه B (۲۲۴۰) . و گوش بند Bul. (۲۲۴۶)

Heading: After باش از خود زحمتی و رای متراش A has رعیت باش
 and so BK, which have رای متراش . A later hand has written in G the same words
 which occur in BK. The text of H is illegible here. Bul. has:

پرو خامشان و خاموش باش * و ز خودی رای و زحمتی متراش
 شیخ با مراد AH Bul. زیر سایه . پس رو خاموش AB Bul. (۲۲۴۸)

۲۴۸۰ کم می‌افتی تو در رو بهر چیست . یا مگر خود جان پاکت دولتیست
 در سر آم هر دم و زانو زخم . پوز و زانو زان خطا پر خون کم
 کثر شود پالان و رختم بر سرم . وز مکاری هر زمان زخمی خورم
 همچو کم عقلی که از عقل تباه . بشکند توبه بهر دم در گناه
 مسخره ابلیس گردد در زمن . از ضعفی رأی آن توبه‌شکن
 ۲۴۸۵ در سر آید هر زمان چون اسب لنگ . که بود بارش گران و راه سنگ
 می‌خورد از غیب بر سر زخم او . از شکست توبه آن ادب‌ارخو
 باز توبه می‌کند با رأی سست . دیو یک تف کرد و توبه‌ش را سگست
 ضعف اندر ضعف و کبرش آچنان . که بخواری بنگرد در واصلان
 ای شتر که تو مثال مؤمنی . کم فتی در رو و کم بینی زنی
 ۲۴۹۰ تو چه داری که چنین بی‌آفتی . بی‌عنثاری و کم اندر رو فتی
 گفت گرچه هر سعادت از خداست . در میان ما و تو بس فرقه‌است
 سر بلند من دو چشم من بلند . بینش عالی امانت از گزند
 از سر که من ببینم پای کوه . هر گو و هموار را من تو تو
 همچنان که دید آن صدر اجل . پیش کار خویش تا روز اجل
 ۲۴۹۵ آنچه خواهد بود بعد بیست سال . داند اندر حال آن نیکو خصال
 حال خود تنها ندید آن متقی . بلك حال مغربی و مشرقی
 نور در چشم و دلش سازد سکن . بهر چه سازد پی حُبّ الوطن
 همچو یوسف کو بدید اول بخواب . که سجودش کرد ماه و آفتاب

تو بر رو B. تو در ره A. (۲۴۸۰)

هر زمان زانو زخم A. بر سر آم B. (۲۴۸۱)

از گناه AH. (۲۴۸۲)

شکست A. Bul. توبش را AG. (۲۴۸۷)

بر رو B. (۲۴۸۹)

چشم عالی را امانت Bul. (۲۴۹۲)

دید اندر حال K. Bul. (۲۴۹۵)

مسخره ابلیس A. Bul. (۲۴۸۴)

بر واصلان Bul. (۲۴۸۸)

بی عنثوری B. (۲۴۹۰)

آخر این اقرار خواهی کرد هین . هم زاوّل روز آخر را بسین
 ۲۲۷۰ می‌توانی دید آخر را مکن . چشم آخرینست را کور، گهن
 هرک آخرین بود مسعودی . نبودش هر دم زره رفت عشار
 گر نخواهی هر دمی این خفت‌خیز . کن زخاک پایِ مرده چشم تیز
 کحلِ دیده ساز خاک، پاش را . تا بیندازی سر، او پاش را
 که ازین شاگردی و زین افتقار . سوزنی باشی شوی تو ذو الفقار
 ۲۲۷۰ سُرْمه کن تو خاکِ هر بگریه را . هم بسوزد هم بسازد دیده را
 چشمِ اُشتر زان بود بس نوزبار . کو خورد انرا بهر نور، چشم خار

قصه شکایت استر با شتر کی من بسیار در رُو می‌افتم
 در راه رفتن نو کم در رُو می‌آیی این چراست، و جواب
 گفتن شتر اُورا،

اُشتری را دید روزی استری . چونک با او جمع شد در آخری
 گفت من بسیار می‌افتم برُو . در گریه و راه و در بازار و کو
 خاصه از بالای کُنه تا زیرِ کوه . در سر آم هر زمانی از شکوه

۲۲۷۰) ABHK Bul. کور و گهن. (۲۲۷۰) روز with *sukān* as in text. (۲۲۷۱)

ABHK Bul. هرکه آخرین بود از دور دور B. مسعود دار A. (۲۲۷۱)

in H. B. نبود او هر دم بهر رفتن عشار with او suppl. above.

(۲۲۷۲) HK Bul. خفت و خیز. H. مردی، with م written as a variant above the final letter.

(۲۲۷۳) B. و این افتقار .

Heading: Bul. در روی می‌آیی. A. رفتن. B. om. استری با شتری.

B. گفتن شتر استر را، and so Bul.

(۲۲۷۸) A. گریه راه .

(۲۲۷۹) B. بر سر آم .

آن بد عاریتی باشد که او . آرد اقرار و شود او توبه جو
 همچو آدم زلفش عاریه بود . لاجرم اندر زمان توبه نمود
 ۲۴۱۰ چونک اصلی بود جرم آن بلیس . ره نبودش جانب توبه نفیس
 رو که رستی از خود و از خوی بد . باز زبانه نامر و از دندانِ دد
 رو که اکنون دست در دولت زدی . در فکدی خود بیخت سَرَمَدی
 اُدْخُلِ تو فی عِبَادِی یافتی . اُدْخُلِ فی جَنَّتِی در بافتی
 در عبادش راه کردی خویش را . رفتی اندر خلد از راه خفا
 ۲۴۲۰ اِهْدِنَا گشتی صراطِ مُسْتَقِیم . دست تو بگرفت و بُردت تا نعیم
 نار بودی نور گشتی ای عزیز . غُورِه بودی گشتی انگور و مویز
 اختری بودی شدی تو آفتاب . شاد باش الله اَعْلَمُ بِالصَّوَابِ
 ای ضیاء اَلْحَقِّ حُسامِ الدِّین بگیر . شهدِ خویش اندر فگن در حوضِ شیر
 تا رهد آن شیر از تغییرِ طعم . یابد از بحرِ مَرِّه تَکْثِیرِ طعم
 ۲۴۳۰ مُتَّصِل گردد بدان بحرِ اَلْسَت . چونک شد دریا زهرِ تغییرِ رست
 مُتَّفَذِّی یابد در آن بحرِ عسل . آفتی را نبود اندر وے عمل
 غُرَّة کن شیروار ای شیرِ حق . تا رود آن غُرَّة بر هفتم طبق
 چه خبر جانِ ملولِ سیرا . گِ شناسد موش غُرَّة شیرا
 بر نویس احوالِ خود با آبِ زر . بهرِ هر دریایی نیکو گهر
 ۲۴۴۰ آبِ نیلست این حدیثِ جانِ فزا . یا رَبِّش در چنمِ قَبْطِی خونِ نَها

وز خوی AH. کی رستی A (۲۴۱۶)

در یافتی Bul. in the second hemistich. A. فادخلی تو Bul. (۲۴۱۸)

و برد آن تا نعیم B (۲۴۲۰)

تا هفتم B (۲۴۲۷)

از پس ده سال بلك بیشتر . آنچه يوسف دیده بد بر کرد سر
 نیست آن یَنْظُرُ بِنُورِ اللَّهِ گزاف . نور ربانی بود گردون شفاف
 نیست اندر چشم تو آن نور رو . هستی اندر حق حیوانی گرو
 تو زضعف چشم بینی پیش پا . تو ضعیف و هم ضعیفت پیشوا
 پیشوا چشمست دست و پای را . کو ببیند جای را ناجای را
 دیگر آنک چشم من روشن ترست . دیگر آنک خلقت من اظهرست
 ۲۴۰۵ زانک هستم من زاولاد حلال . نه زاولاد زنا و اهل ضلال
 تو زاولاد زنایی بی گمان . تیر کز پرد چو بد باشد کمان

تصدیق کردن استر جوابهای شتر را و اقرار آوردن بفضل
 او بر خود و ازو استعانت خواستن و بدو پناه گرفتن بصدق
 و نواختن شتر او را و ره نمودن و یاری دادن پدران و شاهانه،
 گفت استر راست گفתי ای شتر . این بگفت و چشم کرد از اشک پر
 ساعتی بگریست و در پایش فساد . گفت ای بگزیده رب العباد
 چه زیان دارد گر از فرخندگی . در پذیری تو مرا در بندگی
 ۲۴۰۶ گفت چون اقرار کردی پیش من . رو که رستی تو زافات زمن
 دادی انصاف و رهیدی از بلا . تو عدو بودی شدی زاهل ولا
 خوی بد در ذات تو اصلی نبود . کز بد اصلی نیاید جز جحود

(۲۴۰۱) ABH هست اندر حق، corr. in H.

(۲۴۰۲) A جای و هم ناجای را، with و هم suppl. above.

(۲۴۰۴) A اظهرست . (۲۴۰۶) B چو کز باشد .

Heading: B جوابات اشتر را . Bul. نواختن اشتر استر را .

(۲۴۱۱) GH ولا as in text.

(۲۴۱۲) B ذات او .

۲۴۴۵ ای برادر این گِره را چاره چیست . گفت این را او خورد کو مُتَقِیست
 مُتَقِی آنست کو بیزار شد . از ره فرعون و موسی وار شد
 قوم موسی شو بخور این آبرا . صلح کن با مَه بین مهتاب را
 صد هزاران ظلمت از خشم تو . بر عبادِ الله اندر چشم تو
 خشم بنشان چشم بگشا شاد شو . غیرت از یاران بگیر استاد شو
 ۲۴۵۰ کی طُفیل من شوی در اغتراف . چون ترا کُفریست همچون کوه قاف
 کوه در سوراخ سوزن کی رود . جز مگر کان رشنه یکتا شود
 کوه را که کن باسغفار و خوش . جام مغفوران بگیر و خوش بگش
 تو بدین تزویر چون نوشی از آن . چون حرامش کرد حق بر کافران
 خالق تزویر تزویر ترا . کی خرد اے مُفترئ مُفتررا
 ۲۴۵۵ آل موسی شو که حیل سود نیست . حیل هات باد نهی پیهود نیست
 زهره دارد آب کز امر صمد . گردد او با کافران آبی کند
 یا تو پنداری که تو نان میخوری . زهر مار و کاهش جان میخوری
 نان کجا اصلاح آن جاف کند . کو دل از فرمان جانان بر کند
 یا تو پنداری که حرف مثنوی . چون بخوانی رایگانش بشنوی
 ۲۴۶۰ یا کلام حکمت و سر نهان . اندر آید زغبه در گوش و دهان
 اندر آید لیک چون افسانها . پوست بنماید نه مغز دانهها
 در سر و رُو در کشیده چادرے . رُو نهان کرده ز چشم دلبری

و. Bul. om. A. از ری (۲۴۴۶) . که متقیست Bul. (۲۴۴۵)

الله شد اندر A (۲۴۴۸) . بخواه این آبرا A (۲۴۴۷)

(۲۴۵۱) AH که شود برگ که کان. The reading کو برگ که is given in marg. G as a variant. which have آن instead of کان. corr. in marg. H, and so BK Bul.,

(۲۴۵۲) AB Bul. جام مغفوری H. باسغفار خوش. corr. in marg.

(۲۴۵۶) Bul. زهر و مار AHK (۲۴۵۷) . آبی دعد Bul. (۲۴۵۶)

(۲۴۵۸) K جان کجا BHK Bul. از فرمان جان ده. corr. in marg. H.

(۲۴۵۹) A حرفی . (۲۴۶۰) Bul. رغبه . رغبه A (۲۴۶۱) . مغزو دانهها AH (۲۴۶۱)

لا به کردن قبطی سبطی را کی يك سبو بنیت خویش از
نیل پُر کن و بر لب من نه تا بخورم بحق دوستی و برادری
کی سبو که شما سبطیان بهر خود پُر می کنید از نیل آب
صافست و سبو کی ما قبطیان پُر می کنیم خون صافست،

من شنیدم که در آمد قبطی . از عطش اندر وثاق سبطی
گفت هستم یار و خویشاوند تو . گشته ام امروز حاجتمند تو
ز آنک موسی جاوید کرد و فسون . تا که آب نیل مارا کرد خون
سبطیان زو آب صافی میخورند . پیش قبطی خون شد آب از چشم بند
۲۴۳۵ قبط اینک می مرنند از تشنگی . از پی ادبیار خود یا بدرگی
بهر خود يك طاس را پُر آب کن . تا خورد از آبت این یار کهن
چون برای خود کنی آن طاس پُر . خون نباشد آب باشد پاک و حر
من طنبیل تو بنوشم آب هم . که طنبیلی در تبیح بجهد زغم
گفت ای جان و جهان خدمت کنم . پاس دارم اے دو چشم روشنم
۲۴۴۰ بر مراد تو روم شادای کنم . بنده تو باشم آزادای کنم
طاس را از نیل او پُر آب کرد . بر دهان بنهاد و نیسی را بخورد
طاس را کثر کرد سوی آب خواہ . که بخور تو هم شد آن خون سیاه
باز ازین سو کرد کثر خون آب شد . قبطی اندر خشم و اندر تاب شد
ساعتی بنشست تا خشمش برفت . بعد از آن گفتش که ای صمصام زفت

Heading: A لا به کردن . Bul. بر نیت . دانک موسی A (۲۴۴۲)

(۲۴۳۵) AB Bul. قبطیان نک . K قبطی اینک . BGHK می مرنند . K gives می مرد as a

correction. (۲۴۴۷) A چون نباشد پاک باشد پاک حر . (۲۴۴۰) A بر مراد تو دوم

(۲۴۴۱) A om. و . (۲۴۴۲) Bul. باز این سو . A om. کثر and has آن suppl. above.

(۲۴۴۴) B کای صمصام .

از چه بس بی پاستخت این نقش نیک . که نمی گوید سلام مرا عَلَیک
 و نجنباند سر و سَبَلت ز جُود . پاسِ آن که کردمش من صد سجود
 حق اگر چه سر نجنباند برون . پاسِ آن ذوقی دهد در اندرون
 ۴۴۸۵ که دو صد جنیدن سر آرد آن . سر چنین جنباند آخر عقل و جان
 عقل را خدمت کنی در اجتهاد . پاسِ عقل آنست کافزاید رَشاد
 حق نجنباند بظاهر سر ترا . لیک سازد بر سران سرور ترا
 مر ترا چیزی دهد یزدان نهان . که سجود تو کند اهل جهان
 آنچنانک داد سنگی را هنر . تا عزیز خلق شد یعنی که زر
 ۴۴۹۰ قطره آب بیابد لطف حق . گوهری گردد برد از زر سبق
 جسم خاکست و چو حق تابیش داد . در جهان گیری چو مه شد اوستاد
 هین طلسمست این و نقش مرده است . احسانرا چشمش از ره برده است
 می نماید او که چشمی می زند . ابلهان سازیداند او را سَند

در خواستن قبطی دعای خیر و هدایت از سبطی و دعا کردن
 سبطی قبطی را بخیر و مستجاب شدن از اکرم الاکرمین
 و ارحم الراحمین،

گفت قبطی تو دعایی کن که من . از سیاهی دل ندارم آن دهن
 ۴۴۹۵ که بود که قُلّ این دل با شود . زشت را در بزم خوابان جا شود

(۴۴۸۲) G از چه پس . B آن نقش . In G the first letter of نیک is written with one dot above and three below, i.e. نیک . (۴۴۸۸) A کد اهل .

(۴۴۸۹) In A vv. ۳۴۸۹-۹۰ follow vv. ۳۴۹۱-۲, but the error is rectified in marg.

(۴۴۹۱) A چشم خاکست . (۴۴۹۲) B چشمش از ره .

Heading: B مستجاب شدن دعا .

(۴۴۹۵) B تا بود که . A فا شود .

شاه‌نامه یا کلیله پیش تو . همچنان باشد که قرآن از عتو
 فرق آنگه باشد از حق و مجاز . که کند کحل عنایت چشم باز
 ۲۴۶۵ ورنه پُشك و مُشك پیش آخشی . هر دو یکسانست چون نبود شمی
 خویشتن مشغول کردن از ملال . باشدش قصد از کلام ذو‌الجلال
 کآتش و سواس را و غصه‌را . زآن سخن بنشانند و سازد دوا
 بهر این مقدار آتش شاندین . آب پاک و بول یکسان شد بفن
 آتش و سواس را این بول و آب . هر دو بنشانند همچون وقت خواب
 ۲۴۶۷ لیک گر واقف شوی زین آب پاک . که کلام ایزدست و رُوحناک
 نیست گردد و سوسه‌گی زجان . دل بیابد ره بسوی گلستان
 زآنک در باغی و در جوی پَرَد . هرک از سِرِّ صُف بوی برد
 یا تو پنداری که روی اولیا . آچنانک هست بی‌بینیم ما
 در تعجب ماند پیغمبر از آن . چون نمی‌بینند رُوسم مؤمنان
 ۲۴۷۰ چون نمی‌بینند نورِ رُوم خلق . که سَبَقِ بُردست بر خورشیدِ شَرَق
 و رهی‌بینند این حیرت چراست . تا که وحی آمد که آن رُو در خفاست
 سوی تو ماه است و سوی خلق ابر . تا نبینند رایگان رُوی تو گبر
 سوی تو دانه‌است و سوی خلق دام . تا ننوشد زین شرابِ خاص عالم
 گفت یزدان که تراهم یَنْظُرُون . نقشِ حَمَامند مُم لا یُبْصِرُون
 ۲۴۸۰ می‌نماید صورت ای صورت‌پرست . کان دو چشم مرده او ناظرست
 پیش چشم نقش می‌آری ادب . که چرا پاسم نمی‌دارد عجب

و روح پاک in marg. A (۲۴۷۰) . مُشك و پُشك B (۲۴۶۵)

پیغام‌بر BGHK . ماند ABH (۲۴۷۱) . در جوی برد BH (۲۴۷۲)

A om. بر and has suppl. above. (۲۴۷۳)

A . خاص و عام . دانست G (۲۴۷۸)

ABH . ترجمه Bul. (۲۴۷۹)

BHK om. ای , which is suppl. above in H. صورت و صورت‌پرست A (۲۴۸۰)

corr. in H. گوی چون پاسم BHK . گوی چون پاسم A (۲۴۸۱)

کافیم بدم ترا من جمله خیر. بی سبب بی واسطه یاری غیر
 کافیم بی نان ترا سیری دهم. بی سپاه و لشکر میری دم
 بی بهارت نرگس و نسرين دهم. بی کتاب و اوستا تلقین دهم
 ۲۰۲۰ کافیم بی داروت درمان کنم. گوررا و چاهرا میدان کنم
 موسی را دل دم با یک عصا. تا زند بر عالمی شمشیرها
 دست موسی را دم یک نور و تاب. که طپانچه میزند بر آفتاب
 چوبرا ماری کنم من هفت سر. که نزیاید ماده مار اورا زتر
 خون نیامیزم در آب نیل من. خود کم خون عین آبش را بفن
 ۲۰۲۵ شادیترا غم کم چون آب نیل. که نیابی سوی شادبها سیل
 باز چون تجدید ایمان بر تنی. باز از فرعون بیزاری کنی
 موسی رحمت ببینی آمد. نیل خون ببینی ازو آبی شده
 چون سر رشته نگه داری درون. نیل ذوق تو نگرده هیچ خون
 من گمان بدم که ایمان آورم. تا ازین طوفان خون آبی خورم
 ۲۰۳۰ من چه دانستم که تبدیلی کند. در نهاد من مرا نیلی کند
 سوی چشم خود یکی نیل روان. بر قرارم پیش چشم دیگران
 همچنانک این جهان پیش نبی. غرق نسیجست و پیش ما غبی
 پیش چشم این جهان پر عشق و داد. پیش چشم دیگران مرده و جماد
 پست و بالا پیش چشم تیزرو. از کلوخ و خشت او نکنه شنو
 ۲۰۳۵ با عوام این جمله بسته و مرده. زین عجبتر من ندیدم پرده

(۲۰۲۰) Suppl. in marg. A. AH Bul. بی داروت.

(۲۰۲۱) Suppl. in marg. A. A با عالی. (۲۰۲۲) A اورا نه تر.

(۲۰۲۳) B خون کم خون.

(۲۰۲۴) A سوی رحمت هرکه یقی، with هرکه suppl. above.

(۲۰۲۵) Bul. یکی نیلی روان.

(۲۰۲۶) ABHK Bul. پیش ما آبی. G gives آبی as a variant, and H غبی.

(۲۰۲۷) A مرده جماد. (۲۰۲۸) Bul. کلوخ و سنگ او.

مَسْخَمی از تو صاحبِ خوبی شود . یا بلیسی باز کُشَوی شود
یا بفر دستِ مَریم بویِ مُشک . یابد و تری و میوه شاخِ خشک
سبطی آن دم در مجود افتاد و گنت . کایِ خدایِ عالمِ جَهَر و نَهت
جز تو پیشِ کی بر آرد بندِ دست . هم دعا و هم اجابت از توست
۲۵۰۰ هم زاولِ تودهی میلِ دعا . تودهی آخر دعاها را جزا
اول و آخر توی ما در میان . هیچِ هیچی که نیاید در بیان
این چنین می‌گفت تا افتاد طشت . از سرِ بام و دلش بی‌هوش گشت
باز آمد او بهوش اندر دعا . لَیسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى
در دعا بود او که ناگه نعره . از دلِ قبطی بَجَسَتْ و غُرّه
۲۵۰۰ که هلا بشتاب و ایمان عرضه کن . تا بَبُرَم زود زُتارِ کهن
آتش در جانِ من انداختند . مر بلیسی را بجانِ بنواختند
دوستی تو و امر تو نایشکفت . حمدِ لِلَّهِ عاقبتِ دستم گرفت
کیمیایی بود صحبت‌های تو . کم مباد از خانه دل پهای تو
تو یکی شاخی بُدی از نخلِ خُلد . چون گرفتم او مرا تا خُلد بُرد
۲۵۱۰ سَیْل بود آنکِ تنم را در رسود . بُرد سَیْلَم تا لبِ دریای جُود
من بیوی آب رفتم سوی سَیْل . بحر دیدم در گرفتم کِلِ کِلِ
طاس آوردش که اکنون آب گیر . گشت رَو شد آبها پیشم حَفِیر
شرابی خوردم زَالله اشترے . تا بَحْشَر نشنگی ناید مرا
آنکِ جوی و چشمه‌ها را آب داد . چشمه در اندرونِ من گشاد
۲۵۱۵ این جگر که بود گرم و آب‌خوار . گشت پیشِ هَمّتِ او آبِ خوار
کافی کافی آمد او بهر عباد . صدقِ وَعْدِ کَهْ عِبَادِ

از تو هست A (۲۴۹۹) . افتاد گنت A (۲۴۹۸)

و. Bul. om. (۲۵۰۰) . می‌نیاید A (۲۵۰۱)

و. A om. . جوی for جو K (۲۵۱۴) . شد آب در چشم حَفِیر B (۲۵۱۲)

Bul. om. (۲۵۱۶) . آمد از بهر G . صدق without *iqd'fat*

چون برآمد بر درخت آن زن گریست • چون زبالا سوی شوهر بنگریست
گفت شوهر را که ای مایون رد • کیست آن لوطی که بر تو می‌فند
تو بزیر او چو زن بغنوده • ای فلان تو خود بخفت بوده
گفت شوهر نه سرت گویی بگشت • ورنه اینجا نیست غیر من بدشت
زن مکرر کرد کآن با برطله • کیست بر پشتت فرو خفته هله
گفت ای زن هین فرود آ از درخت • که سرت گشت و خرف گشتی تو سخت
چون فرود آمد بر آمد شوهرش • زن کشید آن مول را اندر برش
گفت شوهر کیست آن ای روسپی • که ببالای تو آمد چون گپی
گفت زن نه نیست اینجا غیر من • هین سرت برگشته شد هرزه متن
او مکرر کرد بر زن آن سخن • گفت زن این هست از امروځن
از سر امروځن من همچنان • کژ هی دیدم که تو ای قلیبان
هین فرود آ تا ببینی هیچ نیست • این همه نخیل از امروځن نیست
هزل تعلیمت آنرا جد شنو • تو مشو بر ظاهر هزلش گرو
هر جدی هزلست پیش هازلان • هزله جدست پیش عاقلان
گاهلان امروځن جویند لیک • تا بدان امروځن راهیست نیک
نقل کن زامروځن کاکون برو • گشته تو خبره چشم و خبره رو
این منی و هستی اول بود • که برو دیک کژ و آحول بود
چون فرود آبی ازین امروځن • کژ نهاند فکر و چشم و سخن
یک درخت بخت ببینی گشته این • شاخ او بر آمان هفتمین

کو بیالای Bul. (۲۵۵۲) کی زن A (۲۵۵۱) کای مایون B (۲۵۴۷)

زن که نیست AH (۲۵۵۴) In H نه is given as a variant.

امروځن نیست Bul. (۲۵۵۷) کین هست A (۲۵۵۵)

کین منی Bul. (۲۵۶۲) هزل، with *iqāfat* G (۲۵۵۸)

باعتبار این نسخه: So H. in marg., with the following gloss: مصرع ثانی اول را صفتست و بیت ثانی جزاست معنی این بود که چون ازین درخت کژ
نماید فرود آبی یک درخت بخت بینی الی آخره

گورها یکسان پیش چشم ما . روضه و حُضره پیشم اولیا
 عامه گفتندی که پیغمبر تُرش . از چه گشتست و شدست او ذوق کُش
 خاص گفتندی که سوی چشمتان . می نماید او تُرش ای اُمتان
 یک زمان در چشم ما آید تا . خندها ببینید اندر قلّ آئی
 ۲۵۴۰ از سرِ امروزین بنماید آن . منعکس صورت بزیر آ اے جوان
 آن درخت هستی است امروزین . تا بر آنجایی نماید نوکُهن
 تا بر آنجایی ببینی خارزار . پُر زگزُدهای خشم و پُر زمار
 چون فرود آیی بینی رایگان . یک جهان پُر گل رُخان و دایگان

حکایت آن زن پلیدکار کی شوهر را گفت کی آن خیالات از
 سر امروزین می نماید ترا کی چنینها نماید چشم آدمی را سرِ
 آن امروزین، از سر امروزین فرود آیی تا آن خیالها برود،
 و اگر کسی گوید کی آنچ آن مرد می دید خیال نبود جواب
 این مثالست نه مثل، در مثال همین قدر بس بود کی
 اگر بر سر امروزین نرفتی هرگز آنها ندیدی خواه
 خیال خواه حقیقت،

آن زنی میخواست تا با مُولِ خود . بر زند در پیش شوی گولِ خود
 ۲۵۴۵ پس بشوهر گفت زن کای نیکبخت . من بر آمم میوه چیدن بر درخت

کردمهای BGK (۲۵۴۲) . ننماید A (۲۵۴۰) . پیغامبر ABGHK (۲۵۴۷)

Heading: A om. ترا. Bul. چشم آدمی را از سر امروزین و از سر. Bul. خیالات برود.
 هرگز اینهارا. Bul. هرگز. A om. پس بود after کی. A om. همین for این B. این مثالست B
 که نیکبخت A (۲۵۴۵) . تر زند A (۲۵۴۴)

تا بر آمد بی خود از موسی دعا . چون نظر افتادش اندر منتها
 کین همه اعجاز و کوشیدن چراست . چون نخواهند این جماعت گشت راست
 امر آمد که اتباع نُوح کن . تراش پایانی بیفش مشروح کن
 ۲۵۸۵ زان تغافل کن چو داعی رهی . امر بلیغ هست نبود آن نهی
 کمترین حکمت کزین الحاح تو . جلوه گردد آن لجاج و آن عتو
 تا که ره بنمودن و اضلال حق . فاش گردد بر همه اهل فرق
 چونک مقصود از وجود اظهار بود . بایش از بند و اغوا آرمود
 دیو الحاح غیایت می کند . شبخ الحاح هدایت می کند
 ۲۵۹۰ چون پیایی گشت آن امر ثجُون . نیل می آمد سراسر جمله خون
 تا بنفس خویش فرعون آمدش . لایه می کردش دوتا گشته قدش
 کانیچ ما کردیم اے سلطان مکن . نیست مارا روی ایراد سخن
 پاره پاره گردست فرمان پذیر . من بعزت خوگرم بختم مگیر
 هین بجناب لب برحمت ای امین . تا بیند این دهانه آتشین
 ۲۵۹۵ گفت یا رب می فریبد او مرا . می فریبد او فریبنده ترا
 بشنوم یا من دم هم خدعه اش . تا بداند اصل را آن فرع کش
 کاصل هر مگری و حیل پیش ماست . هرچ بر خاکست اصلش از ماست
 گفت حق آن سگ نیرزد هم بدان . پیش سگ انداز از دور استخوان
 هین بجناب آن عصا تا خاکها . و دهد هرچه ملخ کردش فنا
 ۲۶۰۰ و آن ملخها در زمان گردد سیاه . تا ببیند خلق تبدیل اله

کاتباع. BK Bul. (۲۵۸۴) . نخواهد. B Bul. (۲۵۸۳)

چو for که B in marg. and so G in marg. منگر آخر که توداعی رهی. AHK Bul. (۲۵۸۵)

The hemistich printed in the text is given as a variant in marg. AH.

هست for نیست. AH

گرددست G (۲۵۹۲) . اهل و فرق AGH (۲۵۸۷)

یا and تا is written both as بدان and In H (۲۵۹۱)

م. بآن K (۲۵۹۸) . کاصل هر خدعه. B Bul. (۲۵۹۷)

۲۵۶۵ چون فرود آبی ازو گردی جدا . مُبَدِّلش گرداند از رحمت خدا
 زین تواضع که فرود آبی خدا . راست بینی بخشد آن چشم ترا
 راست بینی گریب دی آسان و زب . مُصْطَفَى گي خواستی آنرا زرب
 گفت بنها جزو جزو از فوق و پست . آنچنانک پیش تو آن جزو هست
 بعد از آن بر رو بر آن امروزین . که مبدل گشت و سبز از امر کن
 ۲۵۷۰ چون درخت موسوی شد این درخت . چون سوی موسی کشانیدی تو رخت
 آتش اورا سبز و خرم می کند . شاخ او ای انا الله می زند
 زیر ظلش جمله حاجات روا . این چنین باشد الهی کیما
 آن منی و هستی باشد حلال . که درو بینی صفات ذو الجلال
 شد درخت کثر مسموم حق نما . أَصْلُهُ ثَابِتٌ وَفَرْعُهُ فِي السَّمَاءِ

باقی قصه موسی علیه السلام،

۲۵۷۵ کامدش پیغام از وَحی مُهِم . که کزی بگذار اکنون فَاسْتَنِم
 این درخت تن عصای موسی است . کامرش آمد که یبندارش زدست
 تا ببینی خبر او و شر او . بعد از آن بر گیر اورا ز امر هو
 پیش از افگندن نبود او غیر چوب . چون بامرش بر گرفتی گشت خوب
 اول او بُد برگافشان بره را . گشت مُعْجِز آن گروه غره را
 ۲۵۸۰ گشت حاکم بر سر فرعونیان . آیشان خون کرد و کف بر سر زنان
 از مزارعشان بر آمد قحط و مرگ . از مَلْخَهاپی که میخوردند برگ

جزو و جزو A (۲۵۶۸) . گر فرود A (۲۵۶۶)

Heading: Bul. بقیه قصه حضرت موسی .

از آن وحی Bul. (۲۵۷۵)

نمود آن AB Bul. افگندت A (۲۵۷۸)

فتح غین ایله غره اِغرار و In marg. H there is the gloss: غره را H (۲۵۷۹)

قحط مرگ AH (۲۵۸۱) . کسر ایله غنلت دیمکدر

بی تَف آتش نگردد نفس خوب . تا نشد آهن چو اخگر هین مکوب
 بی مجاعت نیست تن جنبش کنان . آهن سردیست می کوب بدان
 گر بگرید ور بنالد زار زار . او نخواهد شد مُسلّمان هوش دار
 ۲۶۲۵ او چو فرعونست در قحط آنجان . پیش موسی سر نهد لایه کنان
 چونک مُسغنی شد او طاعی شود . خر چو بار انداخت اسکیزه زند
 پس فراموش شود چون رفت پیش . کار او زان آه و زاریهای خویش
 سالها مَرَدی که در شهری بود . یک زمان که چشم در خوابی رود
 شهر دیگر بیند او پُر نیک و بد . هیچ در یادش نیاید شهر خود
 ۲۶۳۰ که من آنجا بوده‌ام این شهر نو . نیست آن من درینجام گرو
 بل چنان داند که خود پیوسته او . هم درین شهرش بُست ابداع و خو
 چه عجب گر رُوح مؤرطهای خویش . که بُستش مَسْکَن و میلاد پیش
 می نیارد یاد کین دنیا چو خواب . می فرو پوشد چو اختر را سحاب
 خاصه چندین شهرها را کوفته . گزدها از دَرکِ او ناروفته
 ۲۶۳۵ اجتهاد گرم ناکرده که تا . دل شود صاف و بیند ماجرا
 سر برون آرد دلش از بُنّش راز . اول و آخر ببیند چشم باز

اطوار و منازل خلقت آدمی از ابتدا،

آمد اول باقلیم جَماد . وز جَهادی در نبائی اوفتاد
 سالها اندر نبائی عمر کرد . وز جمادے یاد نآورد از نَبَرَد
 وز نبائی چون بجموانی فتاد . نامدش حال نبائی هیچ یاد

افغان کاه ABH (۲۶۲۵)

اسکیزه زند as a variant instead of رود مرغی (۲۶۲۶) G in marg. gives

صافی و بیند AH (۲۶۲۵) Bul. ابداع خو (۲۶۲۱)

Heading: Bul. بیان اطوار.

باقلام A (۲۶۲۷)

که سیها نیست حاجت مر مرا . آن سبب بهر حجابست و عطا
تا طبعی خویش بر دارو زند . تا منجم رُو با ستاره کند
تا مُنافق از حریصی بامداد . سوے بازار آید انر بیم کساد
بندگی ناکرده و ناشسته رُوی . لقمه دوزخ بگشته لقمه جوی
۲۶۰۰ آکل و مأکول آمد جانِ عام . همچو آن برّه چرنده از خطام
ی چرد آن برّه و قصاب شاد . کو برای ما چرد برگ مُراد
کار دوزخ ی کئی در خوردنی . بهر او خود را تو فربه ی کئی
کار خود کن روزی حکمت یچر . تا شود فربه دل با گز و قر
خوردن تن مانع این خوردنست . جان چو بازرگان و تن چون رهنست
۲۶۱۰ شمع تاجر انگهست افروخته . که بود رهن چو هیزم سوخته
که تو آن هوشی و باقی هوش پوش . خویشتن را گم مکن یاوه مکوش
دانک هر شهوت چو خمرست و چوبنگ . پرده هوشست و عاقل زوست دنگ
خمر تنها نیست سرمستی هوش . هر چه شهوانیست بندد چشم و گوش
آن بلیس از خمر خوردن دور بود . مست بود او از تکبر و ز جُعود
۲۶۱۵ مست آن باشد که آن بیند که نیست . زر نماید آنچ مَس و آهت نیست
این سخن پایان ندارد موسیا . لب بچنان تا برون روژد گبیا
همچنان کرد و هم اندر دم زمین . سبز گشت از سنبل و حبّ ثبین
اندر افتادند در لُوت آن نفر . قحط دیدم مرده از جُوع البقر
چند روزی سیر خوردند از عطا . آن دمی و آدمی و چارپا
۲۶۲۰ چون شکم پر گشت و بر نعمت زدند . و آن ضرورت رفت پس طاغی شدند
نفس فرعون نیست هان سیرش مکن . تا نیارد یاد از آن کفر کهن

(۲۶۰۰) G برّه . B چریک . در آتش سوخته B (۲۶۱۰) corr. in marg.

و سنبل و حبّ سمین Bul. (۲۶۱۷) . روزد B (۲۶۱۶)

بس طاغی H . چون ضرورت B و . A om. (۲۶۲۰)

یاد زان BHK Bul. هین سیرش B . فرعونست Bul. (۲۶۲۱)

تا نپنداری که این بد کرد نیست . اندرین خواب و ترا تعیر نیست
 ۴۶۶۰ بلك اين خند بود گریه و زفير . روزِ تعیر ای ستمگر براسیر
 گریه و درد و غم و زاری خود . شادمانی دان ببیداری خود
 اے درید پوستانِ یوسفان . گرگ بر خیزی ازین خوابِ گران
 گشته گرگان يك يك خواهی تو . و درانند امر غضب اعضای تو
 خون نخشد بعدِ مرگ در قصاص . تو مگو كه مُردم و یام خلاص
 ۴۶۶۵ این قصاص نقد حیل ساز بست . پیش زخم آن قصاص این باز بست
 زین لعب خواندست دنیارا خدا . کین جزا لعبت پیش آن جزا
 این جزا تسکین جنگ و فتنه است . آن چو اخصا است و این چون ختنه است

بیان آنک خلق دوزخ گرسنگانند و نالانند بحق که روزیهای
 مارا فربه گردان و زود زاد بما رسان کی مارا صبر نماند،

این سخن پایان ندارد موسی . هین رها کن آن خرانرا در گیا
 تا همه زان خوش علف فربه شوند . هین که گرگانند مارا خشم مند
 ۴۶۷۰ ناله گرگان خود را موقنیم . این خرانرا طعمه ایشان کنیم
 این خرانرا کیبای خوش دمی . از لب تو خواست کردن آدمی
 تو بسی کردی بدعوت لطف و جود . آن خرانرا طالع و روزی نبود
 پس فرو پوشان احاف نعمتی . تا بردشان زود خواب غفلتی

بود اشك و نهر B (۴۶۶) . و . A Bul. om. (۴۶۵۹)

AH om. Suppl. in marg. H by a later hand. (۴۶۶۱)

لعیت Bul. (۴۶۶۶) . از آن خواب A (۴۶۶۲)

AB Bul. . و این for وین . Bul. . فتنه است . AB Bul. (۴۶۶۷)

Heading: Bul. . با حق AHK Bul. نالاند . A om. در بیان Bul. . روزیهای ما

صبر و طاقت نماند B . H is illegible here. زاد ; ABK Bul. om. (۴۶۷۰)

روزی و طالع نبود B (۴۶۷۲) . کم and موقن A (۴۶۷۰)

۳۶۴۰ جز هین میلی که دارد سوی آن . خاصه در وقت بهار و ضیمران
 همچو میل کودکان با مادران . سَرِ میلِ خود نداند در لیان
 همچو میلِ مُقَرَّبِ هر نو مُرید . سوی آن پیرِ جوان بخت مجید
 جُزْوَ عقلِ این از آن عقلِ گلست . جنبشِ این سایه زان شاخِ گلست
 سایه اش فانی شود آخر دُرُو . پس بداند سَرِ میل و جُست و جُو
 ۳۶۴۵ سایه شاخِ دگر ای نیکبخت . گئی بجنبد گر نجنبد این درخت
 باز از حیوان سوئے انسانیش . می کشید آن خالق که دانیش
 همچین اقلیم تا اقلیم رفت . تا شد اکنون عاقل و دانا و زفت
 عقلهای اولیش یاد نیست . هر ازین عقلش تحول کرد نیست
 تا رهد زین عقلِ پُر حرص و طلب . صد هزاران عقل بیند بو العجب
 ۳۶۵۰ گرچه خفته گشت و شد نای زبیش . گئی گذارندش در آن نسیانِ خویش
 باز از آن خوابش بیداری گشتند . که کد بر حالتِ خود ریش خند
 که چه غم بود آنکِ میخوردم بخواب . چون فراموشم شد احوالِ صواب
 چون ندانستم که آن غم و اعتلال . فعلِ خوابست و فریبت و خیال
 همچنان دنیا که حلمِ نایبست . خفته پندارد که این خود دایبست
 ۳۶۵۵ تا بر آید ناگهان صُبحِ اجل . و رهد از ظلمتِ ظن و دُغل
 خنداش گیرد از آن غمهای خویش . چون ببیند مُستَقَرَّ و جایِ خویش
 هرچه تو در خواب بینی نیک و بد . روزِ مُحَرَّریک یک پیدا شود
 آنچه کردی اندرین خواب جهان . گرددت هنگامِ بیدارے عیان

(۳۶۴۰) H چهار و اجتنان, and so G in marg.

(۳۶۴۱) GH لیان as in text, K کبان.

(۳۶۴۴) A میل جست و جو, which seems to have been the original reading in H.

(۳۶۴۵) Bul. شاخ درخت. (۳۶۴۶) B می کشد. (۳۶۴۷) A افلام تا افلام.

(۳۶۵۶) B خنداش آید ازین. In A vv. ۳۶۵۵-۶ follow vv. ۳۶۵۷-۸.

(۳۶۵۷) H om., but suppl. in marg. by a later hand. Bul. هرچه اندر خواب.

(۳۶۵۸) H om., but suppl. in marg. by a later hand.

۲۶۹۵ بی تعلّق نیست مخلوقی بدو . آن تعلّق هست بی چون ای عمو
 زَانِكَ فَضْل و وَصْل نبود در روان . غیر فصل و وصل نندیشد گمان
 غیر فصل و وصل پی بر از دلیل . لیک پی بُردن بنشانند غلیل
 پی پیایی می برار دُوری زاصل . تا رگِ مَرَدِیت آرد سوی وصل
 این تعلّق را خرد چون ره بُرد . بسته فصلست و وصلست این خرد
 ۲۷۰۰ زین وصیت کرد مارا مُصْطَفی . بحث کم جوید در ذاتِ خدا
 آنک در ذانش تفکر کرد نیست . در حقیقت آن نظر در ذات نیست
 هست آن پندار او زیرا براه . صد هزاران پرده آمد تا اله
 هر یکی در پرده موصول خوست . و هم او آنست کآن خود عینِ هُوست
 پس پیمبر دفع کرد این و هم از او . تا نباشد در غلط سودا پز او
 ۲۷۰۵ و آنکه اندر و هم او ترکِ ادب . بی ادب را سَرنگونی داد رَب
 سَرنگونی آن بود کو سوی زیر . می رود پندارد او کو هست جبر
 زَانِكَ حَدِّ مست باشد این چنین . کو نداند آسمانرا از زمین
 در عجبهایش بفکر اندر روید . از عظمی وز مهابت گم شوید
 چون زُصْعُش ریش و سَبَلت گم کند . حدّ خود داند ز صانع تن زند
 ۲۷۱۰ جرکه لا اُخْصی نگوید او زجان . کز شمار و حد برونست آن بیان

این تعلّق Bul. (۲۶۹۵)

بنشانند علیل B Bul. | بنشانند علیل A (۲۶۹۷)

از دوری B . از دوری اصل A (۲۶۹۸)

چون پی برد AB Bul. (۲۶۹۹)

فی الحقیقه B (۲۷۰۱)

کو خود عین B (۲۷۰۲)

کز سوی زیر A (۲۷۰۶)

عجبهایش A (۲۷۰۸)

تا چو بجهند از چنین خواب این رده . شمع مرده باشد و ساقی شده
 ۲۶۷۵ داشت طغیان نشان ترا در حیرتی . پس بنوشند از جزا هم حسرتی
 تا که عدل ما قدم بیرون نهد . در جزا هر زشت را در خور دهد
 کآن شهبی که می نندیدندیش فاش . بود با ایشان نهان اندر معاش
 چون رخرد با نُسْت مُشْرِف بر تن . گرچه زو قاصر بود این دیدنت
 نیست قاصر دیدن او ای فلان . از سکون و جُبُشت در امتحان
 ۲۶۸۰ چه عجب گر خالق آن عقل نیز . با تو باشد چون نه تو مُسْتَجِیز
 از رخرد غافل شود بر بد تند . بعد آن عقلش ملامت می کند
 تو شدی غافل ز عقلت عقل نی . کز حضور ستنش ملامت کردنی
 گر نبودی حاضر و غافل بدی . در ملامت کی ترا سبلی زدی
 و ازو غافل نبودی نفس تو . کی چنان کردی جنون و نفس تو
 ۲۶۸۵ پس تو و عقلت چو اُصطِلاب بود . زین بدانی قُربِ خُرشید وجود
 قُربِ بی چونست عقلت را بنو . نیست چپ و راست و پس یا پیش رو
 قُربِ بی چون چون نباشد شاه را . که نیابد بجای عقل آن راه را
 نیست آن جنبش که در اصبع تراست . پیش اصبع یا پیش یا چپ و راست
 وقت خواب و مرگ از و می رود . وقت بیداری قرینش می شود
 ۲۶۹۰ از چه ره می آید اندر اصبع . که اصبع بی او ندارد منفعت
 نور چشم و مَرْدَمَک در دیدات . از چه ره آمد بغیرش رجعت
 عالم خلقت با سوی و جهات . بی جهت دان عالم امر و صفات
 بی جهت دان عالم امرای صنم . بی جهت تر باشد امر لاجرم
 بی جهت بد عقل و علام آلیان . عقل تر از عقل و جان تر م زجان

پس و پیش A (۲۶۸۶) . ندانی A (۲۶۸۵) . بعد از آن AB Bul. (۲۶۸۱)

از چه ره آید Bul. (۲۶۹۱) . کاصبع B Bul. (۲۶۹۰) . و. A om. (۲۶۸۹)

In K this (۲۶۹۲) . عقل علام Bul. (۲۶۹۴) . سوی جهات AB Bul. (۲۶۹۲)

and the following verse, and also the hemistichs in each verse, are transposed.

موری بر کاغذی می‌رفت نبشتن قلم دید قلم را ستودن گرفت،
 موری دیگر کی چشم‌تیزتر بود گفت ستایش انگشتانرا کن
 کی این هنر از ایشان می‌بینم، موری دیگر کی از هر
 دو چشم‌روشن‌تر بود گفت من بازورا ستایم کی
 انگشتان فرع بازو اند الی آخره،

مورکی بر کاغذی دید او قلم . گفت با موری دگر این راز هم
 که عجایب نقشا آن کلك كرد . همچو ریحان و چو سوسن زار و وَرْد
 گفت آن مور اَصْبَعْتَ آن پیشه‌ور . وین قلم در فعل فرعست و اثر
 گفت آن مور یَوْمَ كَزْ بازو ست . که اصبع لاغر ز زورش نقش بست
 ۲۷۲۵ همچنین می‌رفت بالا تا یکی . مَهْمَرِ موران فِطْن بود اندکی
 گفت کر صورت مینید این هنر . که بخواب و مرگ گردد بی‌خبر
 صورت آمد چون لباس و چون عصا . جز بَعْقَل و جان نجبد نقشا
 بی‌خبر بود او که آن عقل و فؤاد . بی زَنْقَلِب خدا باشد جَمَاد
 يك زمان از وی عنایت بر کند . عَقْلِ زِبْرَك ابله‌ها می‌کند
 ۲۷۲۰ چوئش گویا یافت ذُو الْفَرْنِین گفت . چونك كوه فاف دُرْ نطق سُنْت
 کای سخن‌گویِ خبیر رازدان . از صفات حق بکن با من بیان
 گفت رَوْكَان وصف از آن هایل‌ترست . که بیان بر وی تواند بُرد دست

الی آخره . AB Bul. om. نوشتن قلم . Heading: Bul.

این قلم A (۲۷۲۲) . همچو ریحانزار و سوسن‌زار Bul. (۲۷۲۲)

ز زورش با دَوَسْت B . کا صبع Bul. از بازو ست . (۲۷۲۴)

و . A om. (۲۷۲۶) . تا بالا یکی A (۲۷۲۵)

هر دو بی تقلیب حق A . بی تقلیب A . که این B Bul. (۲۷۲۸)

بیان در وی B (۲۷۲۳) . و رازدان Bul. (۲۷۲۱) . B om. (۲۷۲۴)

رفتن ذو القرنین بکوه قاف و در خواست کردن کی ای
کوه قاف از عظمت صفت حقّ مارا بگو و گفتن کوه قاف کی
صفت عظمت او در گفت نیاید کی پیش آن ادراکها فنا
شود و لایه کردن ذو القرنین کی از صنایعش کی در خاطر
داری و بر تو گفتن آن آسانتر بود بگوی،

رفت ذو القرنین سوے کوه قاف . دید او را کز زمرد بود صاف
گرد عالم حلقه گشته او محیط . ماند حیران اندر آن خلق بسیط
گفت تو کوهی دگرها چیستند . که پیش عظم تو باز بستند
گفت رگهای من اند آن کوهها . مثل من نبوند در حسن و بها
من بهر شهری رگی دارد نهان . بر عروم بسته اطراف جهان^{۲۷۱۵}
حقّ چو خواهد زلزله شهری مرا . گوید او من بر جهانم عرق را
پس بجنبانم من آن رگدرا بفهر . که بدان رگ متصل گشتن شهر
چون بگوید بس شود ساکن رگم . ساکنم وز روی فعل اندر تگم
همچو مَرَمَر ساکن و بس کارکن . چون خرد ساکن وزو جنبان سخن
نزد آنکس که نداند عقلش این . زلزله هست از بخارات زمین^{۲۷۲۰}

Heading: AB عظمت صفات حق Bul. عظمت صنعت حق Bul. بگفت نیاید Bul.

فنا شوند.

دید آنرا B . دید ویرا A (۲۷۱۱)

باز ایستند A (۲۷۱۲)

In A vv. ۲۷۱۵-۶ follow vv. ۲۷۱۷-۸, but the error is indicated in marg.

گوید و من B (۲۷۱۶)

اندر شکم A (۲۷۱۸)

In A the hemistichs of this verse are transposed. (۲۷۲۰)

چونك حيران گشتي و گيج و فنا . با زبان حال گشتي اِهْدِنَا
زَفَتِ زَفَتِست و چو لرزان می‌شوی . می‌شود آن زَفَتِ نرم و مُسْتَوِی
زَانَكِ شكل زَفَتِ بهر مُتَكْرِست . چونك عاجز آمدی لطف و پرست

نمودن جبرئیل علیه السّلم خود را بمصطفی صلی الله علیه و سلم
بصورت خویش و از هفتصد پَر او چون يك پر ظاهر شد
افقرا بگرفت و آفتاب محجوب شد با همه شعاعش،

۲۷۵۵ مصطفی می‌گفت پیش جبرئیل . که چنانك صورتِ تُستِ ای خلیل
مر مرا بنما تو محسوس آشکار . تا ببینم مر ترا نظاره‌دار
گفت نتوانی و طاقت نبودت . حسن ضعیفاست و تَنَكِ سخت آیدت
گفت بنما تا ببیند این جسد . تا چه حد حسن نازکست و بی‌مدد
آدمی را هست حسنِ تنِ سفیم . لیک در باطن یکی خُلُقِ عظیم
۲۷۶۰ بر مثالِ سنگ و آهن این تنه . لیک هست او در صفتِ آتش‌زنه
سنگ و آهن مَوْلِدِ ایجادِ نار . زاد آتش بر دو والدِ قَهْرِبَار
باز آتش دست‌کار و صفِ تن . هست قاهر بر تن او و شعله‌زن
باز در تن شعله ابراهیم‌دار . که ازو مفهور گردد بُرَجِ نار
لاجرم گفت آن رسولِ ذو فنون . رمزِ نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ

زَفَتِ A (۲۷۵۴) . می‌شود آن وقت A . زَفَتِ زَفَتِست A (۲۷۵۲)

Heading: Bul. بر گرفت A . با همه شعاع A .

من ترا B Bul. بنمای محسوس B (۲۷۵۶)

از صفت B (۲۷۶۰)

۲۷۶۱ BH and so A. The hemistich in the text
is given as a variant in marg. H. A زادش زن دو والد

و . AH Bul. om. هست بر تن قاهر او B (۲۷۶۲)

یا قلم را ز قهر باشد که بسر . بر نوید بر صحایف زان خبر .
 گفت کمتر داستانی باز گو . از عجایب حق اے حَبَرِ نکو
 ۲۷۳۵ گفت اینک دشتِ سیصدساله راه . کوههای برف پُر کردست شاه
 کوه بر گه بی شمار و بی عدد . می رسد در هر زمان برفش مدد
 کوه برف می زند بر دیگری . می رساند برف سردی تا تَره
 کوه برف می زند بر کوه برف . دَم بَدَم زانبار بی حد شگرف
 گر نبودی این چنین وادی شها . تَفّ دوزخ مَحْوَ کردی مر مرا
 ۲۷۴۰ غافلانرا کوههای برف دان . تا نسوزد پردهای عافلان
 گر نبودی عکسِ جَهْل برف باف . سوختی از نارِ شوق آن کوه قاف
 آتش از قهر خدا خود ذَره ایست . بهر تهدید لُثْمَان دُرّه ایست
 با چنین قهری که زفت و فایق است . بَرْد لطفش بین که بر وی سابق است
 سَبَقِ بی چون و چگونه معنوی . سابق و مسبوق دیدی بی دَوی
 ۲۷۴۵ گر ندیدی آن بود از فهم پست . که عَنوَلِ خلق زان کان یک جَوست
 سبب بر خود نه بر آیاتِ دین . گئی رسد بر چرخِ دین مرغِ گلین
 مرغ را جَوَلانگه عالی هواست . زانک نشو او ز شهوت وز هواست
 پس تو حیران باش بی لا و یلی . تا ز رحمتِ بیشت آید محملی
 چون ز فِهم این عجایب کو دنی . گر یلی گوئی تکلف می کنی
 ۲۷۵۰ و بر بگوئی فی زندگی گردنت . قهر بر بندد بدان فی روزنت
 پس همین حیران و واله باش و بس . تا در آید نصر حق از پیش و پس

(۲۷۳۴) ABH Bul. از صایعهاش. corr. in marg. H.

(۲۷۳۷) B. کوه برفین. (۲۷۳۸) Bul. و شگرف.

(۲۷۴۰) B. پرده مر رازدان.

(۲۸۴۲) Bul. خود for چون. GH. as in text.

(۲۷۴۲) ABH Bul. برد لطفش م بر آتش سابق است.

(۲۷۴۵) B. از و هم پست. and so Bul. A. گر ندیدی آن نقصان نواست.

(۲۷۵۰) H. بر آن فی. (۲۷۵۱) B. باش بس.

آن زره و آن خود مر چالش راست . وین حریر و رُود مر نعرش راست
 ۲۷۸۵ این سخن پایان ندارد ای جواد . ختم کن وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالرَّشَادِ
 اندر احمد آن حسی کو غاربست . خفته این دم زیر خاك يَثْرِيسْت
 و آن عَظِيمُ الْخُلُقِ او کآن صَفْدَرست . بی تغییر مَقْعَدِ صِدْقِ اندرست
 جای تغییرات اوصاف تنست . رُوح باقی آفتابی روشنست
 بی زَنبیری که لا شَرَفِيَّةٌ . بی زَبَدیلی که لا غَرَبِيَّةٌ
 ۲۷۹۰ آفتاب از ذره کی مدهوش شد . شمع از پروانه کی بیهوش شد
 جسم احمد را نعلی بُد بدان . این تغییر آن تن باشد بدان
 همچو رنجوری و همچون خواب و درد . جان ازین اوصاف باشد پاک و فَرْد
 خود نتوانم ور بگویم وصفِ جان . زلزله افتد درین کُون و مکان
 رُوبهش گر یکدی آشفته بود . شیرِ جان مانا که آن دم خفته بود
 ۲۷۹۵ خفته بود آن شیر کز خواست پاک . اینت شیرِ نَرَمَسارِ سَهْمَناک
 خفته سازد شیر خود را آجَنان . که تماش مرده داند این سگان
 ورنه در عالم کرا زهره بُدے . که رُبودے از ضعیفی تَرُبْدے
 کفِ احمد زان نظر مخدوش گشت . بحرِ او از مِهَرِ کفِ پُر جوش گشت
 مَه همه کُست مَعطی نُوَرِ پاش . ماه را گر کف نباشد گو میاش
 ۲۸۰۰ احمد ار بگشاید آن پَرِ جلیل . تا ابد بیهوش ماند جبرئیل
 چون گذشت احمد ز سِدْره و مِرْصَدش . وز مقامِ جبرئیل و از حَدش
 گفت اورا هین پَسْر اندر پَسَم . گفت رَو رَو من حریفِ تو نَسَم
 باز گفت اورا یَا اے پرده سوز . من باوَج خود نرفتسم هنوز

این حریر H. آن حریر A. corr. above in H. آن لباس و خود AH (۲۷۸۴)

آفتاب ABHK Bul. (۲۷۸۸) این حسی AH (۲۷۸۶)

نتانم BK Bul. (۲۷۹۴) از پروانه کی در جوش شد B (۲۷۹۰)

تَرُبْدی GH. تا رُبودی B (۲۷۹۷) و سَهْمَناک Bul. شرمسار A (۲۷۹۵)

و مَعطی K (۲۷۹۹) گفت احمد H (۲۷۹۸) corr. in marg.

بر اوج Bul. (۲۸۰۴) وز حدش AH (۲۸۰۱)

۲۷۶۵ ظاهر، این دو بسندانی زیون . در صفت از کان آهنا فزون
 پس بصورت آدمی فرع جهان . وز صفت اصل جهان این را بدان
 ظاهرش را پشته آرد بچرخ . باطنش باشد محیط هفت چرخ
 چونک کرد الحاح بنمود اندکی . هیتی که شود زو مندکی
 شهری بگرفته شرق و غرب را . از مهابت گشت بی هوش مصطفی
 ۲۷۷۰ چون زبیم و ترس بپوشش بدید . جبرئیل آمد در آغوش کشید
 آن مهابت قیمت بیگانگان . وین نجش دوستان را یگان
 هست شاهان را زمان بر نشست . هول سرهنگان و صارمها بدست
 دورباش و نیزه و شمشیرها . که بلرزند از مهابت شیرها
 بانگر جاوشان و آن جوگانها . که شود سست از نهیش جانها
 ۲۷۷۵ این برای خاص و عام ره گذر . که کنندشان امر شهنشاهی خبر
 از برای عام باشد این شکوه . تا کلام یکبر نهند آن گروه
 تا من و ماهای ایشان بشکند . نفس خودین فتنه و شرکم کند
 شهر از آن ایمن شود کان شهریار . دارد اندر قهر زخم و گیر و دار
 پس بمیرد آن هوسها در نفوس . هیت شه مانع آید زان نفوس
 ۲۷۸۰ باز چون آید بسوی بزم خاص . گی بود آنجا مهابت یا قصاص
 حلم در حلمست و رحمتها بجوش . نشنوی از غیر جنگ و ناخروش
 طبل و کوس هول باشد وقت جنگ . وقت عشرت با خواص آواز جنگ
 هست دیوان محاسب عام را . و آن پری رویان حریف جلم را

کان و آهنا A. بسندان A. ظاهر این B (۲۷۶۵)

ظاهرش باشد زیون زخم فرخ BK (۲۷۶۷)

و. Bul. om. (۲۷۷۲) . هیتی که کوه گردد مندکی B (۲۷۷۸)

In B vv. ۲۷۷۳ and ۲۷۷۴ are transposed. (۲۷۷۴)

تا کنندشان B (۲۷۷۵) . مست Bul. for پست A (۲۷۷۴)

و نی غروش B Bul. (۲۷۸۱) . که بود Bul. (۲۷۸۰) . بنهند K (۲۷۷۶)

کوس و هول A (۲۷۸۲) . so corr. in H.

۲۸۲۵ تا سر خر چون بُرد از مَسَلَخَه . نَشُو دیگر بخشدش آن مَطْبَخَه
 هین زما صورت گری و جان زتو . نه غلط هم این خود و هم آن زتو
 بر فلک محمودی ای خورشیدِ فاش . بر زمین هر تا ابد محمود باش
 تا زمینی با سَمَائِی بلند . یك دل و یك قبله و یك خوشوند
 تفرقه بر خیزد و شَرَك و دُوی . وحدت اندر وجود معنوی
 ۲۸۳۰ چون شناسد جانِ من جانِ ترا . یاد آرند اتحادِ ماجرَه
 موسی و هارون شوند اندر زمین . مُخْتَلِط خوش همچو شیر و انگین
 چون شناسد اندك و مُنكَر شود . مُنْكَرِی اش پرده سائر شود
 بس شناسایی بگردانید رُو . خشم کرد آن مَه زناشُكْرِی او
 زین سبب جانِ نبی را جانِ بَد . ناشناسا گشت و پشت پای زد
 ۲۸۳۵ این همه خوانندی فرو خوان اَلَمْ یَكُنْ . تا بدانی لَحْجِ این گهر کهن
 پیش از آنكِ نقشِ احمد فرمود . نعتِ او هر گبر را تعویذ بود
 کین چنین کس هست یا آید پدید . از خیالِ رُوشِ دِلْشان می طپید
 سجد می کردند کای رَبِّ بَشَر . در عیان آرایش هر چه زودتر
 تا بنام احمد امر یَسْتَفْتَحُونَ . یاغیانِشان می شدندی سَرنگون
 ۲۸۴۰ هر کجا حربِ مَهْولی آمدی . غوثِشان کَرارِی احمد بُدی
 هر کجا بیماریِ مُزْمِن بُدی . یادِ او شان داروی شافی شدی
 نقشِ او می گشت اندر راهشان . در دل و در گوش و در افواهشان
 نقشِ اورا گی بیابد هر شغال . بلكِ فرعِ نقشِ او یعنی خیال

بر فلک محمود A (۲۸۲۷) . هم این زتو هم آن زتو A Bul. (۲۸۲۶)

ماجرا BHK. اتحاد و ماجرا A Bul. خود شناسد A (۲۸۳۰) . شَرَك دوی A (۸۲۹)

آن گبر A Bul. (۲۸۳۵) . چشم کرد A (۲۸۳۳)

تا آید Bul. (۲۸۳۷) . نفس احمد A (۲۸۳۶)

غوثِشان Bul. (۲۸۴۰) . یاغیانِشان AB Bul. (۲۸۳۹)

یاد احمد B (۲۸۴۱)

گفت ییرون زین حد ای خوش فر من . گر زخم پری بسوزد پری من
 ۲۸۰۵ حیرت اندر حیرت آمد این قصص . بیهشی خاصگان اندر اخص
 بیهشیها جمله اینجا بازی است . چند جان داری که جان پردازی است
 جبرئلا گر شریفی و عزیز . تو نه پروانه و نه شمع نیز
 شمع چون دعوت کند وقت فروز . جان پروانه نهره بزد زسوز
 این حدیث مقلب را گور کن . شیرا بر عکس صید گور کن
 ۲۸۱۰ بند کن مشک سخن شائیت را . واکن انسان فلما شیت را
 آنک بر نگذشت آجزاش از زمین . پیش او معکوس و فلما شیت این
 لا تخالفهم حییی دارهم . یا غریبا نازلا فی دارهم
 أعط ما شاء و اراموا و ارضهم . یا طعینا ساکنای ارضهم
 تا رسیدن در شه و در ناز خوش . رازیا با مرغزه و ساز خوش
 ۲۸۱۵ موسیا در پیش فرعون زمین . نرم باید گفت قولا لینا
 آب اگر در روغن جوشان کوی . دیگکان و دیگرا ویران کوی
 نرم گو لیکن مگو غیر صواب . وسوسه مفروش در لین الخطاب
 وقت عصر آمد سخن کوتاه کن . ای که عصرت عصرا آگاه کن
 گو تو مرگل خواره را که قند به . نرمی فاسد مکن طینش مده
 ۲۸۲۰ نطق جانرا روضه جانستی . گر زحرف و صوت مستغنیستی
 این سر خر در میان قندزار . ای بسا کس را که بنهادست خار
 ظن ببرد از دور کان آنست و بس . چون فوج مغلوب وای رفت پس
 صورت حرف آن سر خر دان یقین . در رزم معنی و فردوس برین
 ای ضیاء الحق حسام الدین در آر . این سر خر را در آن بطیخزار

ورنه پروانه A. گر شریف و گر عزیز Bul. (۲۸۰۷)

Bul. (۲۸۱۴) in the first hemistich. سخن شائیت را Bul. (۲۸۱۰)

گوی مرگل خواره B (۲۸۱۶) . مروزی Bul. مرغزی K. مرغزی H. مرغزی G (۲۸۱۴)

درین بطیخزار Bul. (۲۸۲۴) . که زحرف Bul. (۲۸۲۰)

نقش او بر روی دیوار افتد. از دل دیوار خون دل چسبد
 آن چنان قرخ بود نقشش برُو. که رهد در حال دیوار از دو رُو ۲۸۴۵
 گشته با یک روی اهل صفا. آن دورویی عیب مر دیوار را
 این همه تعظیم و تغیم و وداد. چون بدیدندش بصورت بُرد باد
 قلب آتش دید و در دم شد سیاه. قلب را در قلب گئی بودست راه
 قلب میزد لاف آشواقِ محک. تا مُردان را در اندازد بشک
 افتد اندر دامِ مکرش ناگسی. این گمان سر برزند از هر خسی ۲۸۵۰
 کین اگر نه نقدِ پاکیزه بُدی. گئی بسنگِ امتحان راغب شدی
 او محک میخواهد اما آن چنان. که نگردد قلبی او زان عیان
 آن محک که او نهان دارد صفت. فی محک باشد نه نور، معرفت
 آینه کو عیبِ رُو دارد نهان. از برای خاطرِ هر قشبان
 آینه نبود مُناقف باشد او. این چنین آینه تا توانی مجو ۲۸۵۵

(۲۸۴۸) A om. و.

(۲۸۵۰) Suppl. in marg. H. In B vv. ۲۸۵۰ and ۲۸۵۱ are transposed.

(۲۸۴۱) BH in the second hemistich زدی. هیچ لاف دیدن محک. The text reading
 is suppl. in marg. H. (۲۸۵۴) A کی for کو.

(۲۸۴۵) B آینه را هرگز مجو. Bul. تانی. After this verse Bul. adds:

آینه جو راستگو و بی نفاق * ختم کن والله اعلم بالوفاق

This verse is suppl. in H by a later hand, with the following note: بیت اخیر
 در بعض نسخ نوشته دیده شد و بدین محل نقل کرده ورنه در اصل تحریر نوشته بود.

تم المجلد الثاني من المثنوی المعنوی،

کتاب

مثنوی معنوی

تألیف

جلال الدین محمد بن محمد بن الحسین البلخی ثم الرومی
جلد سوّم

بعد از مقابله با پنج نسخه از نسخ قدیمه بسعی و اهتمام و تصحیح

رینولد آلین نیکلسون

در مطبعه بریل در لیدن از بلاد هلاند بطبع رسید

سنه ۱۹۲۹ مسیحی

Cal. N.C.
1812/1814

$\frac{2}{6}$ $\frac{5}{9}$ $\frac{9}{11}$ $\frac{11}{13}$ $\frac{14}{15}$ $\frac{15}{18}$ $\frac{18}{19}$ $\frac{19}{21}$ $\frac{4}{20}$ $\frac{22}{23}$

Archaeological Library

20684

Call No. 891.551/Rum/Nic

Author—Nicholson, R.A.

Title *The Math news of
Tala'uddin Rumi vol. 3*

"A book that is shut is but a block"

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY
GOVT. OF INDIA
Department of Archaeology
NEW DELHI

Please help us to keep the book
clean and moving.